

A. CORN. CELSUS.
EX ICONIBUS A SAMBUCO EDITIS
Giacomo Lidl sc.

AUR. CORN.
CELSI
DE
MEDICINA
LIBRI OCTO

Brevioribus ROB. CONSTANTINI, IS. CASAUBONI, Aliorumque Scholiis ac locis parallelis illustrati.

Cura & Studio

TH. J. AB ALMELOVEEN,
M. D. ET PROFESSORIS.

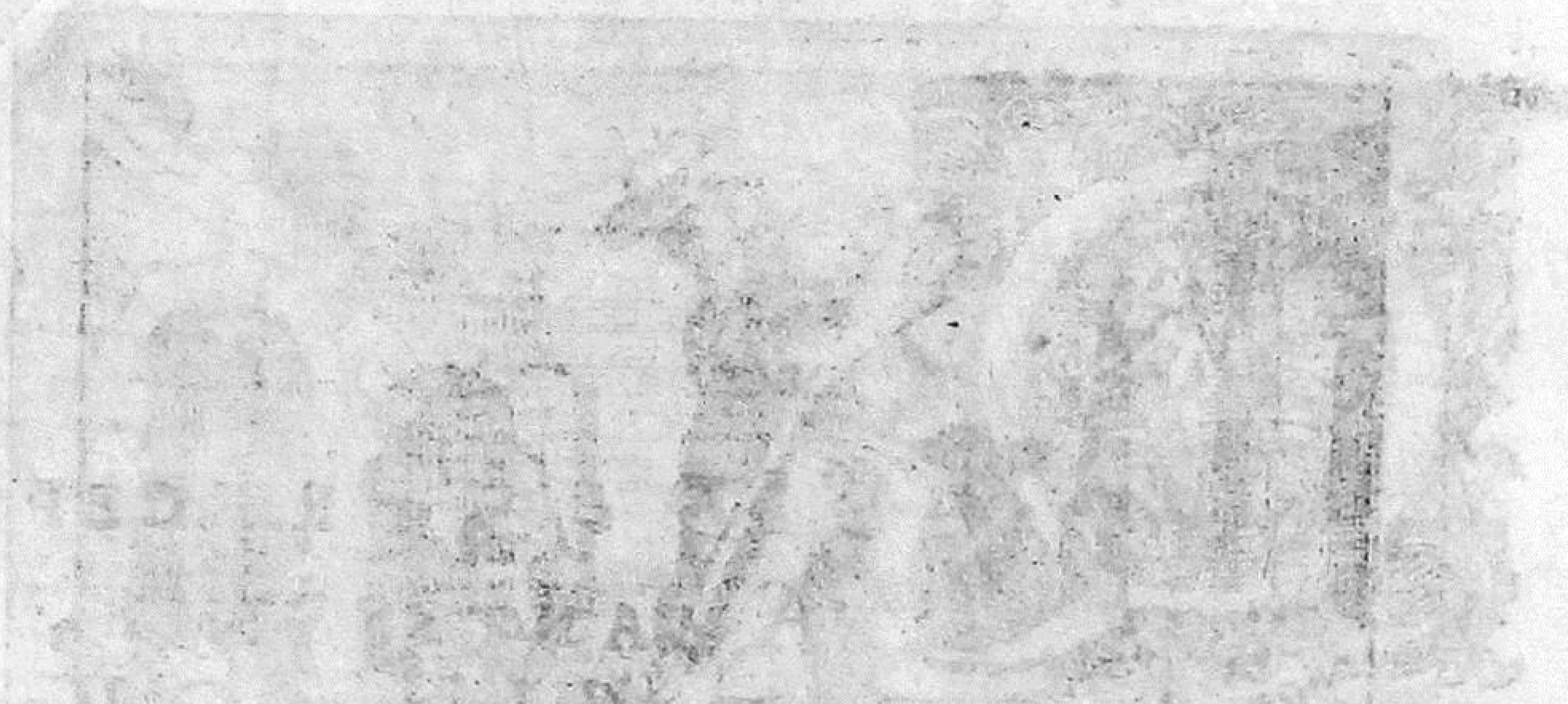
Editio ultima, in qua quid præterea sit præstitum, Epistola ad Lectorem indicabit.

PATAVII. CIƆIƆCCXXII.

Excudebat JOSEPHUS COMINUS

SUPERIORUM PERMISSU.

Illustriss. ac Sapientiss. Viro

JOANNI BAPTISTÆ MORGAGNO

In Patavina Academia Rei Anatomicæ Professori Primario, & Præsidi Meritissimo,

JOANNES BAPTISTA VULPIUS

S. P. D.

QUID *est*, PRÆCEPTOR AMANTISSIME, *quod vix hac inspecta Epistola qua* Celsum *&* Samonicum *mea nuper cura, & diligentia recusos Tibi dedico, pro Tua ista singulari ac perpetua oris animique Modestia*

 vul-

vultum contrahis, & Kulpio tuo subirasci videris? Non sum ego (quamquam justis magnorum Virorum præconiis incredibiliter delecter) ut solent alii in hujusmodi Epistolis, hic laudes Tuas prolaturus. Laudandi Te munus Viris laudatissimis, & me undequaque majoribus, libentissime relinquo. Decebat Lancisium *Amplissimum Virum, optimumque, si quis alius, æstimatorem, Tuam* (a) eximiam eruditionem ac limatissimum judicium, *quod* semper *ipse* maximi fecit, *celebrare, & Te* b Virum *appellare* omni doctrina politissimum. *Illum decebat, decetque Anatomiæ Scriptorem, & Professorem cum paucis hoc tempore conferendum, Laurentium* Heisterum, *Te eo nomine insignire, quo eorum exemplum, & auctoritatem secuti, Te alii Clarissimi ac Solertissimi Auctores appellant,* c nostra ætate inter Anatomicos facile Principem, & d seculi hujus Ornamentum splendidissimum. *Viros quoque decet Præstantissimos Gravissimosque qui Acta Eruditorum Lipsiæ conscribunt, cum aliis Te innumeris in locis, ac Tua quæque doctissima Scripta justis laudibus prosequi, tum*

ubi

ubi e præcipuos Medicos Italiæ *memorant*, *Te inter primos nominare*. *Denique*, *ut nostrates omnes*, *magnamque insuper exterorum Auctorum partem sciens prætercam*, *decebat Philippum* Verheyenium f, *decetque item Fridericum* Ruyschium g, *Hermannum* Boerhaavium h, *Lucam* Scrochium i, *Joannem* Fabricium k, *Danielem* Clericum l, *Andream* Goelickium m, *Henricum* Henrici n, *Dominicum* Anellium o, *Abrahamum* Vaterum p, *Hermannum* Teickmeyerum q, *hos*, *inquam*, *omnes vel Professores Celeberrimos*, *vel Scriptores etiam Præclarissimos*, *Tua decet*, *ut pulcherrima atque utilissima Inventa*, *sic in observando incomparabilem Sagacitatem vel ipso rerum testimonio*, *vel perhonorificis quoque verbis extollere*. *Ego vero quid aliud possem quam egregias Tuas laudes* ingenii culpa, *ut Horatius* r *inquit*, deterere? *Accedit*, *illas satis esse claras tum per se*, *tum renovatis apud doctissimas*, *&* *remotissimas gentes*, *Scriptorum Tuorum Editionibus*, *tum tot Illustrium & Academiarum a quibus es expetitus*, *&* *Societatum ac Collegiorum in quæ ultro cooptatus es*,

testimoniis, tum vero multis maximorum Principum honorificentissimis de Te Judiciis, inter quæ illa eminent Principis Tui Sapientissimi CLEMENTIS XI. *Pontificis Maximi, qui Te* ſ ſumma benignitate, laude, exiſtimatione *dignabatur, & Auguſti* VENETORUM SENATUS, *qui poſt tot alia honeſtiſſima de Te Decreta, noviſsimo Te iis Præmiorum Additamentis, quibus alium nunc videmus neminem, liberaliter cumulavit: quamquam humana Præmia omnia illud ſuperat quod a Deo ipſo Immortali Tibi certo quodam modo conceſſum videtur, ut quidquid uſquam adverſus Te inſtructum eſt, id omne in multo ampliorem Tui Inclyti ac nunquam interituri Nominis Gloriam converſum ſit. Datum id eſt cum Vero ipſi, cui vis ſemper maxima ineſt, tum plurimis Tuis non adumbratis ſed expreſsis ſolidiſque Virtutibus, Religioni in primis, Integritati, Ingenuitati, Fidei, Continentiæ: datum Humanitati, Facilitati, Beneficentiæ in omnes Tuæ: datum iſti pacis amantiſsimo, æquiſsimo, & quod hoc tempore rarum eſt, gratiſsimo præſertim Animo Tuo. Quas*

omnes

omnes etsi ego præ ceteris quotidie excellentes experior suspicioque Virtutes, tamen has quoque, ut reliqua, aliis qui id magis pro dignitate præstare valeant, celebrandas relinquo. Illud tantummodo hac Epistola a Te peto, ut quam Tu ipse eximiam Virtutem in Te esse, non negas, quam præ te fers, qua una demta (*hoc centies Te pro Tua singulari Modestia asseverantem audivi*) vix aliud præterea in Te boni agnoscis, *istum, inquam, de quo modo dicebam, gratissimum Animum Tuum, quem tamquam exemplar jam diu ante oculos mihi proposui, pro meo modulo nunc imitari liceat, ac Tibi de me secundum Deum, & Parentes optime merito Præceptori, quando alia ratione in præsentia non possum, hoc saltem oblato munusculo, meam acceptorum Beneficiorum memoriam, observantiam, atque, ut uno verbo omnia complectar, meam a Te spectatam & publice t commendatam pietatem, publice quoque testari. Nec profecto video cui potius quam Tibi* Cellsum *dicarem, cujus sanum illud dicendi genus, non redundans & laciniosum, non flosculis inepte sparsum, & calamistris*

inu-

inustum, *illam denique*, *ut cum Tullio u loquar*, puram & illustrem brevitatem *qua* nihil est in historia dulcius, *omnes in Tuis Anatomicis Descriptionibus* (*id quod recte vel in Diario Parisiensi* x *animadversum est*) *jure ac merito admirantur*. *Sed ut nihil horum esset*, *ut nihil aliud Tibi deberem*: *hæc certe Tibi deberetur Editio*. *Dum enim me Doctissimis Epistolis Tuis ad hanc optime curandam erudivisti*, *etsi illud primum effectum est*, *ut posita mihi sic ante oculos tota operis absolutissimi quidem*, *sed incredibilem in modum ardui & longi*, *difficultate*, *inter meas Anatomicas & Medicas occupationes*, *& in his temporis angustiis animo caderem*; *tamen*, *cum postea Epistolas ipsas edere permisisti*, *maxima ex parte meum onus allevasti*, *& Editioni huic præcipuum ornamentum*, *futuris autem*, *& fortasse a me* (*ubi satis otii dabitur*) *olim suscipiendis*, *ingens adjumentum præbuisti*. *Id verum ne sit*, *non Te ipsum*, *qui Tua omnia Benefacta modestissime extenuas*, *sed Æquos ac Eruditos homines qui proximam meam Epistolam*, *imo Tuas illas perlegerint*, *velim*

exi-

existimare. Quod reliquum est, Deum O. M. ex animo precor, ut Te, Præceptor Amantissime, *& in hunc qui hodierno die incipit annum, & in alios præterea plurimos sospitem, bonisque omnibus affluentem, mihi, huic Nobilissimæ Academiæ, & toti Literariæ Reipublicæ conservet.*

Patavii Kalendis Januarii Anno a Virginis Partu M. DCC. XXII.

---

a Dissert. de Vena sine pari, pag. 95. *b* Ibidem. *c* Ibid. p. 84., & Dedication. Compend. Anat. A. 1719. *d* Ibidem. *e* A. 1718. p. 14. *f* Anatom. lib. 1. tr. 2. c. 24. & multis aliis in locis. *g* Advers. Anat. & Thesaur. Anat. X. p. 48. & alibi. *h* Institut. Medic. 3. edit. passim. *i* Acad. N. C. Cent. VIII. p. 332. & alibi. *k* Histor. Biblioth. Fabric. Part. 4. p. 12. *l* Histor. Lator. Lumbric. p. 183. & multis aliis in locis. *m* Histor. Anatom. p. 95. *n* Disput. de Ves. Sem. Mul. p. 7. & alibi. *o* Suit. de la nouv. Meth. p. 67. & multis aliis in locis. *p* Nov. Duct. Salival. *q* Elem. Anthropol. p. 176. *r* Carm. I. Od. 6. *s* In Decr. S. P. Q. R. *t* Epist. ad Heister. *u* De Claris Orator. *x* Journal. des Scavans A. 1707. p. 714.

JO-

JOANNES BAPTISTA VULPIUS

M. D.

Medico, & Erudito Lectori

S. P. D.

ON solum suscepta à Fratribus meis Antiquos Latinos Auctores edendi provincia, verum etiam quotidianæ Amicorum postulationes, duos, inter illos, eruditissimos Medicinæ Scriptores a me potissimum deposcentium, in causa fuerunt, ut Aur. Corn. Celsi, & Q. Ser. Samonici libri Cominianis typis, eadem prorsus diligentia, qua ceteri hactenus prodierunt, recuderentur. Qua in re præstanda, quod ad Celsum attinet, Th. J. Almeloveenii Viri Doctissimi, & de hoc Auctore optime meriti, Editione ultima Amstelodamensi, habita apud Jo. Wolters in 8. anno 1713. tamquam meliori, usi sumus, nihil quidquam (ne ipsis quidem Præfationibus exceptis) quod in ea propositum sit, omittentes, imo eandem tanta cum fide exprimentes, ut nostræ hujus paginæ illius paginis, & lineæ lineis respondeant. Eam tamen quotiescumque opus esse credidimus, cum accuratioribus aliis contulimus, semper autem, & diligentissime quidem, cum Elseviriana anni 1657. a Famigeratissimo Lindenio curata, utpote quam in plerisque ipse est secutus Almeloveenius. Itaque multos typographicos errores in prima, nonnullos vero in hac etiam Elseviriana deprehensos sustulimus. Ceteros autem ea qua licuit ratione ex parte indicavimus. Cum enim Cel. Præceptor meus Jo. Bapt. Morgagnus, cujus vel

solum

ſolum nomen maximum per ſe ipſum præconium eſt, plurima mihi partim vetera, partim nova in Celſo menda, & plerorumque facilem, manifeſtamque emendationem doctiſſima ad me ſcripta Epiſtola demonſtraſſet; etſi ab ipſo impetravi ut edere hanc poſſem, id tamen ita impetravi, ut nihil propterea me in Celſi verbis novaturum eſſe, promitterem. Quod igitur potui; eandem huic noſtræ Editioni præfixi; ſingulis autem Celſi locis, de quibus ea in Epiſtola ſermo eſt, magno tuo commodo in paginarum marginibus numeros appoſui, romanos quidem Epiſtolæ paginis, barbaros autem ipſius lineis reſpondentes, ut nullo negotio quid de quoque loco Vir Cl. cenſeat, poſſis invenire. Idemque ad ea quoque loca præſtitimus quæ de obſcuris, eruditionis ſuæ luce, præclariſſima reddidit. Quoniam vero & de Vita, & de Elogiis, & de Scriptis Celſi haud pauca præmiſit, & inter hæc, Fragmenta etiam ipſius nonnulla, a nemine adhuc prolata; idcirco miſcellaneas de Celſo ejuſque Scriptis Notitias quas Eruditiſſimus Jo. Alb. Fabricius in Bibliotheca ſua Latina, ejuſque novo ac pleniori Supplemento congeſſit, in hoc Auctore recudendo omittere viſum eſt, ne quæ ſatis a Sapientiſſimo Morgagno, Joanne Rhodio, aliiſque Præſtantiſſimis Viris in hac noſtra Editione luculenter de Celſo expoſita ſunt, inutiliter repeterentur: ceteroquin hoc noſtrum, a multis probatum, inſtitutum alias in reliquis Auctoribus, quos in animo emittere eſt, ſervaturi. Auctorum tantummodo a Celſo citatorum Indiculum diligenter a laudato Fabricio collectum, ex memorato ejus novo Supplemento depromtum, & a nobis paginis lineiſque hujus noſtræ Editionis accommodatum, addidimus, ſublatis idcirco eorumdem Auctorum nominibus e rerum & verborum Indice qui in fine occurrit, aliquantulum meliori ordine diſpoſitus

nunc

nunc & concinnatus. Catalogum quoque Editionum non ſolum emendavimus, verum etiam adauximus. Ut autem nonnullorum Doctorum Virorum morem, Serenum Samonicum in Celſi calce, tamquam ejus pediſequum in publicum emittentium, perſequeremur (eſt enim Sereni Opuſculum non cum Celſi quidem libris comparandum, ſed tamen latinæ tum antiquitatis, tum medicinæ monumentum) probatiſſimam Roberti Conſtantini Editionem expreſſimus, qui Lugduni typis Gulielmi Rovillii A. 1566. in 8. una cum Celſo Serenum emiſit. Hanc nobis, non ubivis obviam, Editionem libentiſſime utendam dedit Humaniſſimus Morgagnus. Textum cum Londinenſi Editione quæ II. Poëtarum Latinorum collectionis volumine occurrit, aliiſque vetuſtioribus collatum, non parum emaculatiorem reddidimus. Quinetiam, cum ad eundem tum emendandum, tum illuſtrandum inſervire plurimum poſſit Epiſtola, reconditæ & abſtruſioris eruditionis pleniſſima, quam de Sereno ad nos ſcripſit idem quem merito ſæpius laudavimus, J. B. Morgagnus; hanc bona Auctoris venia textui præmiſimus: & quemadmodum Varias Lectiones, & breves, ſed eruditas, Notas quæ Conſtantinianæ Editionis marginibus appoſitæ ſunt, ſignis parum certis & claris indicatæ, ad ſingularum paginarum calcem rejecimus, perpetuo & ſæpius iterato literarum alphabeti ordine, veluti digito, demonſtratas: ita numeris ſuo loco interjectis, quotieſcunque memoratam Epiſtolam, & qua in pagina, lineaque conſulere oporteat, te, Benigne Lector, diligenter admonuimus. Cum autem in eadem Epiſtola, non tantum de Sereni Samonici, verum etiam de Pſeudo-Macri, de Strabi, de Trotulæ ætate diſſeratur, ac de ejuſdem Samonici Vita, Elogiis, Scriptis, Editionibus pleraque omnia quæ ſcitu digna ſunt, exponantur; hac de cauſa quæ ex aliis, &

nomi-

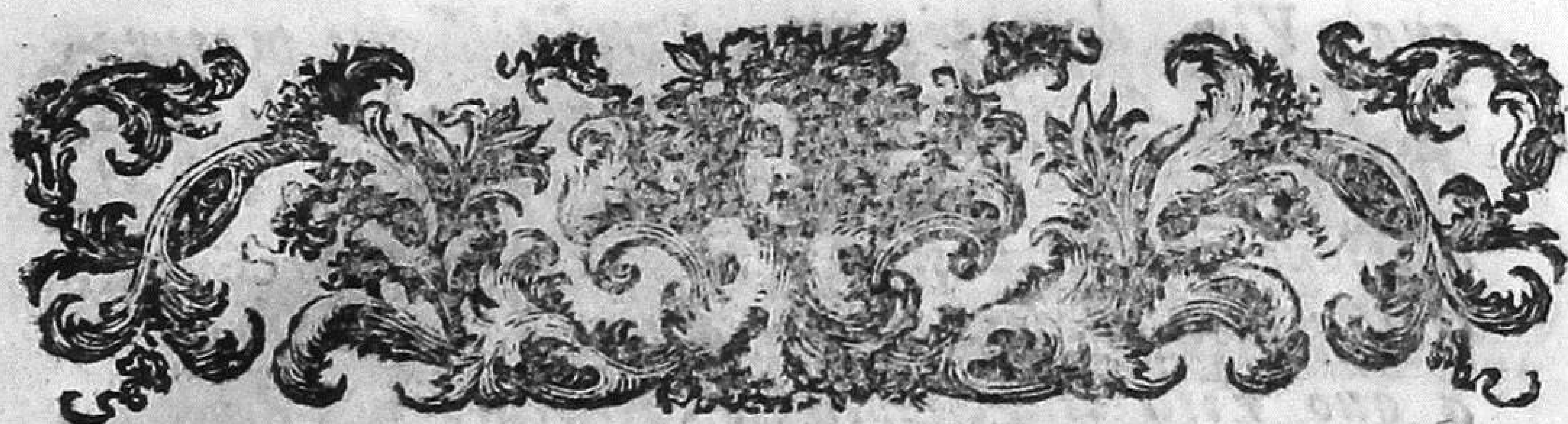
nominatim ex Cl. Fabricio præmittere in nostris Editionibus consuevimus, in hac prætermisimus. Tantummodo Indiculum Sereni capitum attexere non inutile omnino arbitrati sumus. Tandem, ne aliquid prorsus huic Editioni nostræ deesset quod in aliquibus, antiquis præsertim, occurreret; Carmina illa quæ sub nominibus Q. Rhemnii Fannii Palæmonis, & Vindiciani feruntur, ex eadem Constantini Editione petita (ipsis tamen ope Stephanianæ Editionis aliquantulum emendatioribus redditis) in hunc librum eo libentius recepimus, quod Carminis Vindiciano attributi, in laudata Epistola mentio fit, nonnullis ex eo versibus expensis, veroque omnium Auctore luculentissime patefacto.

Atque hæc, nostra Editione jam jam ad finem properante, perscripseram, cum in eam spem veni ut duas alias Præstantissimi Morgagni in Celsum Epistolas, ad me perbenigne scriptas, eo permittente, possem adjicere. Hæ quidem brevitate prioribus longe cedunt; rerum autem pondere, novitate, atque utilitate minime cedunt. Altera enim, quæ ipse in MS. Celsi Codice invenerit, cum primam suam conferret Epistolam, docet, ejusdemque Codicis ope rem prorsus inexspectatam demonstrat, scilicet aliquot Capita (& quibus quidem de rebus agentia) in libro Celsi IV. deesse. Altera, MS. alterius Codicis auctoritate, eadem omnia confirmat: & præterea Viri Cl. Jacobi Facciolati, in hoc Celeberrimo nostro Seminario Studiorum Præfecti Eruditissimi, & de saniori latini sermonis cultu, atque elegantia praeclare meriti, pulcherrimas Animadversiones XV. in totidem Celsi loca complectitur, cum his illustrandis, tum vero maxime latinæ linguæ a nonnullis vocibus quas Eruditi omnes tamquam certas Celso tribuere, & ejus auctoritate in accuratiora quæque Lexica inferre non dubitabant, repurgandæ utilissimas. Harum singu-

lis

lis accedunt laudati Morgagni Additamenta ex Codicum etiam inspectione petita, quibus consentientibus vocem illam in primis *verticillati* quæ occurrit libr. 8. cap. 1. pag. 504. l. 24. ejusque unius loci auctoritate in latina Lexica invecta est, Librariorum oscitantiæ deberi, ostendit, cum sit ibi omnino legendum *vertici lati*. Sed id, atque alia in iisdem Epistolis per te leges. Viro enim Modestissimo quidem, sed tamen nostri Amantissimo, exorato, tandem obtinuimus ut quæ in privatum nostrum commodum properante calamo exaraverat, ea in commune Studiosorum omnium, ut nobis placeret, vulgare possemus. Itaque has ambas posteriores Epistolas post breviora Variorum Auctorum in Celsum Scholia collocavimus, futuras proculdubio cum duabus illis prioribus splendidius nostræ hujusce Editionis ornamentum. Vale.

JO. BAPTISTÆ MORGAGNI
In Patav. Gymnasio Primarii Anat. Professor.

IN

AUR. CORN. CELSUM
EPISTOLA AD
JO. BAPTISTAM VULPIUM
In ejusd. Gymnasii Anatomico Theatro Publicum Incisorem.

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S. P. D.

Uanquam te deficere nihil, puto ad Aur. Corn. Celsum, & Q. Serenum Samonicum pari industriæ, & diligentiæ laude edendos atque a V. Cl. Fratre tuo Corn. Nepos, & C. Valerius Flaccus non ita pridem editi sunt; tamen quando meam quoque sententiam, & monita assidue postulas, atque adeo flagitas, non committam, mi Vulpi, ut tanto isti desiderio tuo ipse videar defuisse. Et primum quod ad Celsum attinet (nam de Sereno alias scribam) illud recte statuisti, ut eam præ cæteris editionem sequaris

quam Vir, dum viveret, Eruditissimus procuravit Th. J. Almeloveenius. Cujus mei hac de re judicii rationem afferam, si prius de iis quæ in illa editione proposita sunt, tum Vita, tum Elogiis Celsi pauca admonuero. Cum Joannes Rhodius, a quo Vita illa scripta est, ignorare non deberet, Epistolas duas, alteram ad J. Callistum, alteram ad P. Natalem immerito in Marcelli volumine, Corn. Celsi præferre nomen propterea quia prior certe Scribonii est, quod luculenter ab eodem ipso Rhodio in alio a *est libro demonstratum; utraque autem vel ipso (ut nunc cætera omittamus) dictionis genere ita a scriptis Celsi discrepat, ut id qui non videat, nihil ille prorsus videat; cum hæc, inquam, ita essent; non intelligere me, fateor, qua tandem ratione sibi licere crediderit Rhodius, Vir alioqui pereruditus, illarum Epistolarum, perinde ac si Celsi essent, testimonio passim uti ad ea quæ de hujus vita proponit, comprobanda. Qua de Rhodii inconstantia, atque adeo prolapsione tantum abest ut Almeloveenius Lectores monuerit; ne Amanuensium quidem Rhodii, aut Typographorum Hafniensium in illo Opusculo describendo gravia quædam ac manifesta correxit errata, ut ubi Largii Designatiani (ejus videlicet cujus Epistolam Marcellus exhibet) nomen in* Largii designationi *non sine totius sententiæ incredibili depravatione mutavere, vel ubi Celsum Roma oriundum aperte monstrare, scribunt ipsius lib. 5. cap. 21; in lib. autem 7. cap. 26. ipsum prodere, pharmacorum (eorum, inquam, pharmacorum quæ* præbuisse *dicitur) artificiosam mistionem se accurate intellexisse: quæ nempe capita licet ita diligenter perlegas, ut ne littera quidem una te fugiat; quod tamen ad propositum faciat, reperies nihil. Hos autem locos, & præsertim postre-*

a Not. in Scribon. pag. 11.

stremum eo magis emendare oportebat, quod nullum præterea aliud verum ac luculentum Celsi ipsius testimonium protulit Rhodius, quo illud saltem: ipsum non legendo tantum (quod plures putarunt) atque exscribendo, sed observando etiam, suumque judicium interponendo in re medica versatum esse, probaret: mirum sane in eo qui tot annos in relegendo Celso consumpserit, cum Is. Casaubonus tres ejusmodi locos in Scholiis annotaverit suis, quæ Scholia edidit b *Almeloveenius, aliosque ipse animadverterim, de quibus totidem, exempli caussa proponere satis est:* c Ego sic restitutum esse neminem memini: & d Neque audiendi sunt, qui osse nudato, diem tertium expectant, ut tunc excidant. ante inflammationem enim tutius omnia tractantur: & e In omni fisso fractove osse, protinus antiquiores medici ad ferramenta veniebant, quibus id exciderent. Sed multo melius est ante emplastra experiri.

Elogia autem, & Testimonia de Celso nulla potius afferri oportuit, quam aut ita concepta, aut ita pauca, ut in ista editione allata sunt, tanquam illud quod Egnatio f *excidit, certissimum esset:* Cornelii Celsi Fabius, quod sciam, ex veteribus tantum meminit. *Quid enim? An non Columellæ proferri plures poterant loci, unde intelligeretur, & quam late fusa rerum scientia, & qua elegantia, & qua auctoritate, & qua fama, & quibus temporibus, & quot etiam, ex parte, volumina Celsus scripsisset? velut ubi* g Cornelium Celsum vocat non solum agricolationis, sed universæ naturæ prudentem virum, *aut ubi* h *de Apibus negat* quicquam præ-

b. 2. cipi

b ad pag. 118. lin. 22. *c* lib. 7. cap. 7. p. 426. l. 16. *d* lib. 8. c. 2 p. 509. l. 24. *e* lb. c. 4. p. 517. l. 6. *f* in Epist. Dedic. Celsi. g de Re Rust. lib. 2. c. 2. *h* l. 9. c. 2.

cipi posse elegantius quam a Celso jam dictum sit, *aut ubi* i *his verbis utitur:* quamvis doctissimi Viri (*Celsi*) auctoritatem reverebar, tamen ambitione submota, quid ipse censerem, non omisi: *aut his* k: Julius Atticus, & Cornelius Celsus ætatis nostræ celeberrimi auctores: *itemque* l: Celsus, & Atticus, quos in re rustica maxime nostra ætas probavit: *denique* m: ut Carthaginiensem Magonem rusticationis parentem maxime veneremur; nam hujus octo & viginti memorabilia illa volumina ex senatusconsulto in latinum sermonem conversa sunt; non minorem tamen laudem meruerunt nostrorum temporum viri Cornelius Celsus, & Julius Atticus. Quippe Cornelius totum corpus disciplinæ quinque libris complexus est. *Quos quidem libros quinque d rei tantum rusticæ disciplinam pertinuisse, tum ea ostendunt quæ antecedunt, ac subsequuntur, tum id confirmat quod in Vita Celsi tradidit Rhodius, videlicet antiquorum quæ calamo scripta sunt, ejus de re medica exemplarium hanc communem esse inscriptionem:* A. Cornelii Celsi Artium Liber VI. *quam quidem & in Gudiano observavit Vir Cl. Jo. Alb. Fabricius* n, *& Manutii suis in editionibus fideliter repræsentarunt, quos nimirum secutus est H. Stephanus, sed his verbis:* Operis ab eo scripti de artibus pars sexta. *Et quintam quidem fuisse eos libros de re rustica, ex primis ipsis sextæ versibus satis intelligi, recte ab eruditis hominibus est adnotatum. Quo autem ordine essent partes reliquæ locatæ, & quot in libros distributæ, & num sexta ultima esset, de his nihil videor legisse quod pro certo habere possimus. Conjectura enim esset, neque illa satis firma,*

i Ib.c.6. *k* l.3.c.17. *l* l.4.c.8. *m* l.1.c.1.
n Suppl. Biblioth. Lat. lib.2.c.4. & Bibl. Ibid.

firma, si quis id jungens quod modo dictum est, cum ordine in pervulgato eo o *Fabii loco observato:* Corn. *Celsus* rei militaris, & rusticæ etiam, & medicinæ præcepta reliquit, *colligeret, quartam Operis partem fuisse de re militari. Conjectura quoque est docta hæc quidem, & quam cum altero* p *Fabii loco, de iis quæ Celsus ad* Scepticorum *exemplum* non parum multa *scripsit de Philosophia, valde consentire, animadverto; sed tamen conjectura est, quam laudatus Fabricius proposuit, cum* q de hoc nostro *Celso* videtur, *inquit,* accipiendum quod S. Augustinus præf. libri de hæresibus ait, opiniones omnium Philosophorum qui varias sectas condiderunt usque ad tempora sua sex non parvis voluminibus Celsum quendam absolvisse. *Ad quatuor autem quas nominavimus, partes de re rustica, medica, militari, & philosophica, ut sine dubitatione aliæ duæ doctis ab hominibus adduntur, de arte videlicet rhetorica, & de jure civili; ita suspicari aliquos posse, video, an non aliæ insuper adjici debeant. Neque hoc tamen dico ob librum de herbis jure ac merito longe alii Scriptori attributum, aut quod Celsum peculiares libros scripsisse censeam de arte veterinaria, quanquam Rhodius in ejus Vita postquam libros cæteros memoravit, hæc habeat:* Veterinariam quoque conscripsisse autor est Mercurialis lib. 4. cap. 2. *Moveret quidem me mei eruditissimi Civis auctoritas; si locum quem ad istum modum indicavit Rhodius, alium esse putarem ac illum qui in Prælectionibus Patavinis, lib. 4. cap. 2. sic legitur:* Scripserat enim Celsus de medicina brutorum. *Nam hoc negare potest nemo qui modo Celsi verba legerit* r: amurca ad tertiam partem decocta,

o Instit. Orat. l. 12. c. 11. *p* Ibid. l. 10. c. 1.
q loc. cit. *r* l. 5. c. 28. p. 338. l. 31.

vel sulphur pici liquidæ mistum, sicut de pecoribus proposui, hominibus quoque scabie laborantibus opitulantur. *Quinetiam Columellam pluribus in locis* [s] *ad varios boum, oviumque morbos proposita a* Celso *remedia laudantem invenio.* 5
Veruntamen ut Robertus Constantinus [t], *atque adeo noster Almeloveenius* [u] *eo Celsi loco nihil aliud significari, docuerunt, nisi quod tradiderat in libris de re rustica; ita ex his etiam Columellæ non video qui confici possit, peculiares alios de medicina veterinaria libros a Celso fuisse conscriptos,* 10
cum ea omnia inter rei rusticæ præcepta (quod & ipse Columella, & Cato fecerunt) opportune tradi potuerint, neque aliter accipere necesse sit verba Mercurialis. Non veterinariam igitur peculiaribus libris complexum esse Celsum, suspicor, sed 15
alias ex iis artibus quas indicat Quintilianus [x]: Marcus, *inquit*, Censorius Cato idem orator, idem historiæ conditor, idem juris, idem rerum rusticarum peritissimus. -- Quam multa, 20
imo pene omnia tradidit Varro? Quod instrumentum dicendi M. Tullio defuit? Quid plura? cum etiam Cornelius Celsus mediocri vir ingenio, non solum de his omnibus conscripserit artibus, sed amplius rei militaris, & rusticæ etiam, & medicinæ præcepta reliquerit. 25
Nosti quot, & quam varia argumenta tractata sint a Varrone; nam etsi libri ejus plerique perierunt; inscriptiones tamen sunt nobis ab antiquis Scriptoribus conservatæ, quas tanquam in tabella 30
Cl. Fabricius [y] *exhibuit: in primis, ut totius erat antiquitatis peritissimus, rem historicam esse Varronem persecutum, nemo ignorat: quod Catonem*

[s] l.6. c. 5. 12. 14. & l. 7. c. 5. [t] in Adnotat. ad Cels. [u] in Scholiis in Celſ. [x] Instit. Orat. lib. 12. c. 11. [y] Biblioth. Lat. l. 1. cap. 7.

nem quoque illum Censorium fecisse, constat, & Quintilianus isto in loco diserte confirmat. Num ergo Celsum, etsi nihil praeterea aliud scripsisset, Historiam saltem attigisse, non suspicabimur?

5 *Sed ne diutius in his quae minus sunt certa, haereamus; ad ea quae certissima sunt, reliqua de Celso Columellae Testimonia, atque Elogia redeo: quae inter, eo magis quae protinus afferam, omissa adhuc (quod sciam) fuisse miror, quod deperdi-*
10 *torum ejus de re rustica librorum Fragmenta quaedam in nonnullis praesertim eorum videntur esse servata. Nam lib.* 1. *cap.* 8. Ejusmodi, inquit, villicum (*illiteratum, sed tenacissimae memoriae*) Cornelius Celsus ait, saepius numos domino,
15 quam librum afferre, quia nescius literarum vel ipse minus possit rationes confingere, vel per alium propter conscientiam fraudis timere. *Lib.* 2. *cap.* 9. Nam, quod ait Celsus, ubi mediocris est fructus, optimam quanque spicam
20 legere oportet, separatimque ex ea semen reponere. *Lib.* 3. *cap.* 2. Albuelis (*vitis*) utilior, ut ait Celsus, in colle, quam in campo: in arbore, quam in jugo: in summa arbore, quam in ima, ferax & materiae frequen-
25 tis, & uvae. *atque iterum:* Prudentis magistri est -- illud in totum praecipere, quod & Celsus ait --: Nullum genus vitium conserendum esse, nisi fama; nullum diutius conservandum, nisi experimento probatum. *Lib.* 7. *cap.* 2.
30 Igitur id pecus (*ovillum*) quamvis mollissimum sit, ut ait prudentissime Celsus, valetudinis tutissimae est, minimeque pestilentia laborat. *Capite autem* 3. *ejusdem libri:* Nam melior est (*agnus*) autumnalis verno, sicut ait
35 verissime Celsus. *Lib.* 8. *cap.* 13. *Anser* autem non ubique haberi potest, ut existimat verissi-

me Celsus, qui sic ait: Anser neque sine aqua, nec sine multa herba facile sustinetur, neque utilis est locis consitis, quia quicquid tenerum contingere potest, carpit. Sicubi vero flumen, aut lacus est, herbæque copia, nec minus juxta satæ fruges, id quoque genus nutriendum est: quod etiam nos facere censemus, non quia magni sit fructus, sed quia minimi oneris. *Lib. 9. cap. 14.* Quam rationem (*reparandi apes ex juvenco perempto*) diligentius prosequi supervacuum puto, consentiens Celso, qui prudentissime ait, non tanto interitu pecus istud admitti (*an* amitti?) ut sic requirendum sit. *Sed cum ex aliis præterea Columellæ locis, ac præsertim ex fine memorati novissime capitis & sententias Celsi, & quid de his Columella censuerit, cognoscere possimus; tamen eos quos protuli, dignos præter cæteros judicavi qui minime in Almeloveenii editione omitterentur.*

Porro neque Plinius silentio erat prætereundus, qui toties Celsum inter Auctores (& quidem non Externos) quos secutus est, retulit in primo Naturalis Historiæ libro, atque alibi etiam, ut libro 10. cap. 53. & (quod Almeloveenius non ignoravit) in calce capitis quarti, libri 20. ubi ex Celso diserte nominato remedium adversus podagram attulit, quod in libro hujus habemus quarto, cap. 24. pag. 238. lin. 27. *Nam alium quendam Plinii locum ex lib. 14. c. 2.* Græcinus, qui alioqui Cornelium Celsum transcripsit: *non contemno quidem; sed tamen non tanti, quanti facere Eruditi nonnulli Homines videntur, facio. Etsi enim Julium hunc Græcinum (hunc, inquam, ipsum Justi etiam Lipsii z, atque Henrici Savillii a judicio) & ab*

z & *a* in Agricol. Taciti.

ab Seneca b *haud semel laudatum*, *& a Corn. Tacito* c *insigni illo elogio ornatum invenio :* pater Julii (*Agricolæ*) Julius Græcinus senatorii ordinis, studio eloquentiæ, sapientiæque notus,
5 iisque virtutibus iram Caii Cæsaris meritus. namque Marcum Sillanum accusare jussus, & quia abnuerat, interfectus est; *ut ad Celsi laudem non mediocriter pertineat quod ab ejusmodi Viro credatur esse transcriptus; haud facile tamen*
10 *censuerim, aliud voluisse Plinium significare, nisi quod super helvenaca, de qua ibi loquitur, vite Celsi ille judicium descripserit. Neque enim, aliter si esset, aut Plinius ipse* d *inter eos Scriptores quorum auctoritatem in libris* 14. 15. 17. 18. *se-*
15 *cutus est, præter Celsum, Græcinum quoque nominasset, atque adeo in libri* 16. *Indice hunc, Celso omisso, memorasset, aut Columella* e *sæpe adeo sententiam Julii Græcini nominatim laudasset, atque ipsa, ut videtur, verba, quæ pro Græ-*
20 *cini Fragmentis haberi fortasse possunt, plerunque retulisset; imo ipsum, non Julii Attici, quod facit,* f *sed Cornelii Celsi* velut discipulum *scripsisset* duo volumina similium præceptorum de vineis *edidisse. Utcunque id est; hæc veterum*
25 *Auctorum testimonia antiquam Celsi famam, atque etiam (quod vel ex iis intelligi potest quæ de Græcino modo attigimus) ætatem ipsam indicantia, istic omnia prætermittuntur.*

Unus Quintiliani locus, cum proponi plures
30 *possent, & in his aut ubi* g *Celsum de eloquentiæ præceptis* accurate *scripsisse, judicat; aut ubi* h *eundem* eruditum *appellat* virum; *aut ubi* i *inter*

b De Benef. l. 2. 21. & Epist. 29. *c* in Jul. Agricolæ Vita. *d* Nat. Hist. l. 1. *e* de Re Rust. Vid. l. 3. c. 2. 3. 12. & l. 4. c. 3. 28. *f* Ib. l. 1. c. 1. *g* Instit. Orat. l. 3. c. 1. *h* l. 9. c. 1. *i* l. 10. c. 1.

ter paucissimos eloquentes, *quos in philosophia* literæ Romanæ tulerunt, *ipsum dilaudans*, scripsisse, *ait*, non parum multa, scepticos secutum, non sine cultu, & nitore; *unus, inquam, profertur Quintiliani locus, isque Celso cum haud multum æquus, tum qui etiam quam revera sit, multo passim iniquior videatur non attendentibus videlicet*, mediocri virum ingenio *ibi* k *Celsum dici, ubi contentione quasi quadam facta, Scriptores omnium longe ingeniosissimi, & in his* **Homerus, Plato, Aristoteles, M. Tullius**, *collaudantur*.

Quid vero de iis dicemus quæ multa ex Verderio sine ulla animadversione proponuntur? In aliquo Celsus Hippocratis verbo latine reddendo aliquid interdum humani passus sit; num propterea continuo pronunciandum erat, Hippocratem, & Græca pene omnia parum feliciter vertisse? *An non erat potius animadvertendum, quanto ille, quam nos, Hippocratis ætati propior fuit, tanto fidelioribus atque integrioribus Hippocratis exemplaribus usum esse; ut nisi quid aliud omnino obstet, non ex nostris exemplaribus Celsi versionem reprehendere, sed ex Celsi versione nostra emendare exemplaria iis præsertim in locis deceat qui aliter in aliis antiquis codicibus scripti sunt: quod me quidem, cum Hippocratem publice interpretarer, aliquando, & fortasse haud incommode, facientem annis superioribus audivisti.* *Sed* denique apud Celsum, *inquit*, observationes quædam sunt ludicræ. *Quæ tandem?* Si nimirum ægrotus summis digitis extrema parietum evellat, hoc est lapillos ex muro exradicet (*Celsus* l *ita habet*: si qua minuta eminent, carpat) signum mortis esse; *quasi vero istiusmodi observationem aut Celsus de* **Hippocrate** *, *de illo, inquam*, **Hippocrate**,

quem

k l.12.c.11. l l.2. c.6.p.55.9. * Præn.n.4.

quem felicius (si Diis placet) vertisse oportebat, non accepisset; aut qua ratione, causaque vera esse possit, explicare Medici prorsus nescirent. Sed jam ad ipsos Celsi libros veniamus.

5 *Hos cum ego libros ante multos annos ruri diligenter perlegerem, exemplari usus parvulo ex iis Lugdunensibus quorum uno ipsum quoque Josephum Scaligerum usum esse, ex Lindenio cognosces; memini me ducentos minimum locos ex iis quos cor-*
10 *ruptos esse, intelligebam, conjectura (neque enim aut ulli, calamo; aut alii, formis descripti, quos conferrem, ibi erant libri) conjectura, inquam, ductum emendare, vel ut verius dicam, quo emendari modo possent, inter legendum divi-*
15 *nare voluisse. Quas divinationes cum postea aliquando cum excusis libris conferrem, non ante sensi, me actum egisse, quam libellum a Lindenio procuratum in manus sumerem. Hic enim Vir diligentissimus, & magnis ad Celsum restituendum*
20 *subsidiis instructissimus quæ ego suspicione attigeram, ea prope omnia ex veterum librorum auctoritate, & Virorum Summorum conjecturis selectissimis reposuerat. Quorsum hæc? inquies. Nempe ut intelligas, me Almeloveenii, qui Linde-*
25 *nium fere secutus est, editionem probantem, non temere, sed facto periculo, atque instituta cum aliorum libris comparatione judicare. Et vero ut certis in locis, quorum aliquot in hac Epistola indicabo, minime de ea Lindenii editione Thomæ*
30 *Bartholini* m *judicium improbem; in plerisque tamen eorum qui a me sunt diligenter perpensi, non video esse cur verear ne non sit cæteris anteferenda. Huc adde quæ Almeloveenii sedulitas, ac solertia adjunxit, & in his quæ ad locos vel in-*
35 *certæ scripturæ commonstrandos, vel obscuros illustrandos, vel memorabiles indicandos, comproban-*

m Dissert. IV. de libris legend.

bandosve in calce tum singularum pagellarum, tum libri universi adscripsit. Quibus omnibus in rebus etsi hominis exercitatissimi eruditionem, diligentiam, egregiamque de studiosis lectoribus bene merendi voluntatem jure laudo, atque commendo; noli tamen credere, sic illum, meo quidem judicio, peregisse omnia, nihil ut reliquerit industriæ tuæ. Imo sic habeas, velim: prope innumera adhuc superesse quæ adjici possint, hujusque rei conjecturam facias ex iis quæ has mihi litteras alia inter studia, atque occupationes scribenti in memoriam videris esse redacta. 5 10

Nam ut a postremis incipientes, ad priora demum revertamur; hæc memorabilia, ac digna sunt certe quæ extenso quasi digito Lectoribus ostendantur: jam tum Celsum lib. 3. cap. 19. primum fortasse ex omnibus quos nunc de re medica habemus, Scriptoribus (quæ enim huc Rubeus n *profert ex Hippocrate, ne aliter accipienda sint, vereor) primum, inquam, nutrientium, ut vocant, Clysterum usum, & opportunitatem litteris mandavisse;* Ultimum, *inquit*, auxilium est, in alvum ptisanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus indere, siquidem id quoque vires tuetur: *Jam tum lib. 6. cap. 7. in* gravis auditus *curatione monuisse*, aurem ipsam considerare oportere, *si forte appareat* sordium coitus: *hasque, ante, ubi opus sit, emollitas, auricu*lari specillo eximendas esse: *Jam tum; idque paulo infra; scripsisse*: purgare aurem oportere, & spiritum continere, donec inde humor aliquis exspumet: *Jam tum lib. 7. cap. 26. id in urethræ incisione præcepisse, quod & alibi, velut in jugularium venarum sectione, aliquando haud inutile esse posse, animadverto: scilicet primum cutem* quamplurimum attrahendam, 15 20 25 30 35

(158, 1.) (376, 2.) (377, 7.) (474, 32.)

n Annot. in Celf.

dam, *deinde urethra incisa, & hærente in ea calculo exempto*, tum cutem remittendam; sic enim fieri, ut incisum colem integra pars cutis contegat, & urina naturaliter profluat:
5 *Jam tum eodem in libro, capite autem 16. docuisse, tum crassius intestinum perforatum* interdum glutinari, *tum* si angustius vulnus *abdominis* est, quam ut *prolapsa* intestina commode refundantur, incidendum esse, donec satis pa-
10 teat: *quod quidem monitum meministi ut præ cæteris inculcaverit hac ætate nimium lentis, ac meticulosis Chirurgis Experientissimus Vir Abr. Cyprianus* o. *His locos adde quos Redius* p *confirmavit, atque illustravit sive de Serpentum ve-*
15 *neno, sive de Hirundinibus, & chelidonia. Celsus namque in extremo sexto capite libri sexti earum quas ibi memorat, Avium* acies, *inquit*, extrinsecus læsa, interposito tempore in antiquum statum redit, celerrimeque hirundinis.
20 Unde etiam locus fabulæ factus est, per parentes id herba restitui, quod per se sanescit. *Idemque lib. 5. cap. 27.* Venenum, *inquit*, serpentis -- non gustu, sed in vulnere nocet. -- Ergo quisquis exemplum Psylli secutus, id
25 vulnus exuxerit, & ipse tutus erit, & tutum hominem præstabit. Illud interea ante debebit attendere, ne quod in gingivis, palatove, aliave parte oris ulcus habeat. *Neque tandem is prætermittendus est locus, quo nos uti con-*
30 *suevimus, ut quid prisci Anatomici intestini cæci appellatione significarint, Celsi etiam auctoritate ostendamus. Nimirum lib. 4. cap. 1. crassius, inquit, intestinum* a dextra parte incipiens, in sinisteriorem pervium & longum est, in dexte-
35 riorem non est; ideoque cæcum nominatur.

452, 15. & 27.

369, 23.

309, 22.

184, 31.

Atque

o Epist. ad Millington. p *Osserv. int. alle Vipere*, & *Esper. int. a cose natur.*

Atque hi quidam sunt ex multis locis quos ut memorabiles indicare poterat Almeloveenius ; nunc duos (haud amplius) ex non paucioribus adscribam , quos quidem poterat declarare . Nam quod 153, 6. *lib. 3. cap. 18. scriptum est :* Confert etiam aliquid ad somnum silanus juxta cadens ; *quot tandem ex studiosis Adolescentibus putas intellecturos quid sit iste* silanus ; *cum eruditus Vir Jo. Cæsarius* q *vocis insolentia permotus , se pro ipsa* saliens rivus *repositurum fuisse , fateatur , nisi in ea verba forte incidisset unde incipit Sex. Pomp. Festi* r *liber secundum Aldi partitionem duodevicesimus :* Tullios alii dixere esse silanos , alii rivos : *quæ & G. Valla viderat , ac Silanum pro rivo exposuerat . Et Ronsseus* s *quidem eadem quæ Cæsarius , habet : idemque senserat , ac tradiderat Pantinus* t . *Ego vero cum Festi verba relego :* Tullios alii dixere esse silanos , alii rivos , alii vehementes projectiones sanguinis artuatim (*Jos. Scaliger , aliique legunt* arcuatim) fluentis , quales sunt Tiburi in Aniene . Ennius in Ajace . Ajax misso sanguine tepido Tullii efflantes volant ; *ut suspicor , quædam librariorum incuria esse omissa , aut saltem vel depravata , vel in non suum locum transposita ; quid enim illa :* quales sunt Tiburi in Aniene , *ad sanguinem ? ita minus miror R. Constantinum* u *legere , non* Tullios alii dixere esse silanos , *sed* Tubulos alii dixerunt esse salientes , *&* saliens *in Celso scribendum credere pro* silanus . *Porro Josephus Scaliger in suis in Festum Castigationibus hæc notat :* Silani ; Glossario silvani . Silvanus , Κρουνός , *hoc est fons aquæ saliens : ac pariter in iis Notis quæ ex editione Festi Romana ,* Ca-

q Comment. in Cels. *r* de Verb. Signific.
s Enarration. Cels. *t* Annotation. in Cels.
u Adnot. in Cels.

Castigationes Scaligeri consequuntur, hæc habentur: In antiquo Lexico Latino Græco, *Silvanus* exponitut Κρȣνός, & ita fortasse legendum tum hic, tum apud Cornelium Celsum: *qua* 5 *in opinione Jacobum quoque Cujacium* x, *&* *Hieronymum Columnam* y *fuisse, non ignoro: &* *certe in Philoxeni Glossis:* Silvanus, *vel* Silbanus, Κρȣνός, *se etiam legisse, ostendunt Gerardus Joannes Vossius* z, *& Robertus Keuchenius.* 10 a *Hæc etsi ita sunt; tamen illa vicissim haud sunt ignoranda, non modo hos duos quos novissime laudavimus, Viros, & præterea Jo. Jacobum Hofmannum* b *pariter censere, in Glossis, atque adeo in Festo legendum esse* Silanus, *&* Silanos; 15 *sed & reapse Turnebum* c *in Petri Danielis Aureliani latino Onomastico perantiquo, in membranis scripto, sic invenisse:* Silanus tubus; *ac Lambinum* d *in Vocabulario Latino-græco cujus ipsi Puteanus copiam fecerat:* Silanus, Κρȣνός. *Ne-* 20 *que Constantinus* e *ipse negat,* Tullios *etiam, &* silanos *in Festo legi; imo hæc scriptura in omnibus quæ adhuc viderim, excusis Festi exemplaribus habetur. Huc adde ex iis Fabulis* f *quæ sub C. Julii Hygini nomine circumferuntur:* cum 25 (*fuscinam*) eduxisset, tres Silani sequuti sunt, qui ex Amymones nomine Amymonius fons appellatus est; *quinetiam ex divina illa Atheniensis Pestilentiæ descriptione Lucretiana* g:

Multa siti prostrata viam per, proque vo-
30 luta

Cor-

x Observation. l. 11. c. 2. *y* in Ennii Frag. ex Ajace. *z* loco infra cit. *a* In Frontinum de Aquæd. ad illa verba: *compluribus salientibus aquis instruxit urbem.* *b* Lexic. Universal. ad vocem *Silani.* *c* Advers. l. 28. c. 6. *d* Comment. ad Lucr. l. 6. *e* loc. cit. *f* Fab. 169. g De Rer. Nat. l. 6.

Corpora silanos ad aquarum strata jacebant
Interclusa anima nimia ab dulcedine aquaï ;
sic enim post Aldum, ut probe nosti, rejecta Marulli emendatione, & Pii scriptura, qui sic amnis, & sola amneis *pro silanos posuerant ; ve-* 5
tustis, emendatisque libris auctoribus, Viri Doctissimi edidere, ex quibus Lambinus, [h] *Gifanius* [i], *Creechius* [k] *hunc etiam ipsum de quo agimus, Celsi locum in eandem sententiam produxerunt, nec Munckerus* [l] *in allatis Hygini verbis* 10
exponendis, aut Vossius in Etymologico Linguæ Latinæ [m] (*ubi, ut opere in longo, haud miror quod pro Mythologico Hygini citet P.* Astronomicon) *prætermisit. Neque vero omissus est ab iis quos supra nominavi, Hofmanno* [n], *& Keuche-* 15
nio [o], *aut denique a Samuele Pitisco* [p] ; *quinimo ab his duobus diserte adscriptum est*, silanum *esse hic a Celso positum pro* rivulo susurrante decidentium leniter aquarum ; *ut mihi illud Virgilianum* [q] *in memoriam reduxerint :* 20

-- levi somnum suadebit inire susurro,

multoque etiam magis illos Poëtarum aliorum locos ad quos Celsus potuit respexisse, ut hunc Horatii : [r]

Fontesque lymphis obstrepunt manantibus 25
Somnos quod invitet leves ;

illumque inprimis Ovidii [s], *qui in Somni ipsius domo, ac penetralibus describendis, nullo modo sibi esse* rivum *prætermittendum existimavit*,

-- per quem cum murmure labens 30
Invitet somnos crepitantibus unda lapillis.

Ve-

h loc. cit. *i* Conlectan. Lucret. *k* Not. ad Lucr. l. 6. *l* Not. ad Hygini Fab. 169. *m* ad vocem *Silanorum*. *n o* loc. cit. *p* Lexic. Antiquit. Roman. ad vocem *Silanus*. *q* Bucolic. Eclog. 1. *r* Epod. 2. *s* Metamorph. l. 11.

Verum ante eos omnes a quibus ut nonnulla alia quæ supra indicavi, ita hunc Celsi locum in istiusmodi sententiam productum esse, comperi, produxisse invenio L. Gr. Gyraldum in eo Dialogismo t, *in quo a Barbulejo suo ex se quæsitum esse, proposuit*, quid sibi vellet hæc inaudita vox Silanos; *ipse vero* antiquam vocem esse Latinam, & tubos aquarum significare, & fistulas, *ostendit. Cæterum ad hujus vocis antiquitatem comprobandam fuit aliquando cum pertinere fortasse, crederem*, Silanorum *cognomen, Romæ in Junia Gente celeberrimum; sed postea vidi, tum Antonium Augustinum* u *id ipsum deducere a* Silo, *Sergiorum, & Licinorum cognomine, significante, ut Festus* x *est auctor, nasum sursum versus repandum, tum nostræ hujus vocis originem ex arabica* Silan, *quod est* fluxus aquæ, *a Thoma Erpenio* y, *quocum faciunt Hofmannus* z, *& Vossius* a, *derivari. Quæ omnia cum ita sint, neque aliquis; quod sciam; in antiquis Celsi codicibus aliud quam* silanus, *legisse se, scripserit, quam quidem vocem in primis, ac præterea in optimis quibusque editionibus constanter video esse servatam; ut nihil in Celso mutandum, ita Lectores monendos censeo quid Eruditissimi Homines de hoc vocabulo, ejusque significatione tradiderint.*

Non ita difficile, nec tamen æque omnibus facile erit conjicere quid sibi Celsus voluerit libro 5. in fine capitis 21. *quod est de Pessis*. Si concidere, *inquit*, vitio locorum mulier solet, cochleæ cum testis suis comburendæ, conterendæque, deinde his mel adjiciendum est. Si [271. 15.]

c non

t Dialogism. 18. *u* De Familiis Roman., in Junia. *x* De Verbor. Signif. l. 17. *y* Annot. in Lexic. Arabic. Rapheleng. *z a* locis cit.

non comprehendit, adeps leonina ex rosa mollienda est. *Si enim hæc ita juncta; ut in plerisque editionibus; legantur, tanquam aut unum ad morbum, aut unum ad pessum spectarent; cogitare potest quispiam num forte ea verba* si non comprehendit *hoc significent: si mulier quæ vitio locorum concidit, nihil percipit; vel an sic etiam sint accipienda: si mel contusis cochleis adjectum eas non satis, ut alibi Celsus loquitur, cogit; quo videlicet modo tum Scribonius* b, hæc omnia, *inquit*, sive contusa, sive creta diligenter, melle Attico despumato comprehendantur; *&* *alio in loco* c, deinde cæteris miscentur, quæ & ipsa recipere debent tantum mellis, quantum satis erit ad comprehendenda & continenda ea; *tum Vegetius* d, quæ diutissime trita, melle optimo adjecto comprehendantur: *vel denique erit fortasse qui sic opinetur: fecisse hic Celsum quod ubi* e *præcepit de extrahendis calculis fœminarum, aperte fecit, ut ad Virgines etiam respiceret; his igitur non eos pessos, quos nimirum* non comprehenderent, *sed tantummodo e leonina adipe, rosa mollita, inunctiones, vel si mavis, quæ nunc vocitant* nascalia *imperavisse. Ego vero ut duas illas priores explicationes multis de causis quas enumerare necesse non est, minime probare me posse, fateor; sic ne hanc quidem tertiam tueri velim, propterea quod si id Auctor spectasset; certe (ut alia sileam) in superioribus quoque pessis nonnullis adversus morbos cunctis fœminis pariter communes proponendis, Virginum rationem habuisset: neque vero habendam ipsi fuisse in toto hoc capite, is intelliget qui pessorum nomine nihil hic nisi* nascalia *præcipi, animadvertet.* Eorum, in-

b Compos. Med. Comp. 70. *c* Comp. 106. Sic & 88. & 227. *d* Art. Veterin. l. 4. c. 27. *e* l. 7. c. 26. p. 481, 27.

inquit, hæc proprietas est: medicamenta composita molli lana excipiuntur, eaque lana naturalibus conditur. *Quoniam igitur sic connexorum ut proposuimus, Celsi verborum nulla satis placet sententia; an melior possit existere videndum est ex iisdem in duas, ut ab Lindenio, & Almeloveenio factum est, particulas ita sejunctis, ut singulæ ad singulos tum morbos, tum pessos indicandos pertineant. Cumque omnis vel in sic disjunctis obscuritas oriatur ex illo verbo* comprehendit; *etsi hoc non satis illustratur synonymo quod in ora libri sui adscripsit R. Constantinus*, συλλαμβάνεται, *propterea quia non pauciora ferme significat hoc apud Græcos, quam* comprehendit *apud Latinos; mihi tamen causam præbuit suspicandi, an ut apud illos non tantum significat* complectitur, capit, percipit, *&c. verum etiam interdum* concipit, *qua videlicet ratione ab Aristotele positum invenitur lib. 2. de Generat. Animalium; sic Celsus, Græcos hic imitatus, eadem scribat significatione*, comprehendit; *ut hæc ejus sententia sit: Si mulier non concipit; adeps leonina, oleo rosaceo emollita, ac lana molli excepta subjicienda est: quæ sane explicatio magis probabitur ab iis qui cum meminerint, non modo apud recentiores aliquos Auctores pinguedinem leonis ad juvandam venerem commendari; verum ipsum quoque Aetium* f *ex eodem oleo in fellis vesicula leonina servato pessum, seu potius* nascale *ad conceptionem adjuvandam proposuisse: tum minime ignoraverint, æqualem ferme Celso Scriptorem Columellam* g *in re quidem haud ita absimili scripsisse:* brumæ temporibus aliquando insita vitis comprehendit: *& vitis truncus insitus* cum comprehendit; *hoc est*

170, 15.

cum

f Tetrab. 4. Serm. 4. c. 32. *g* de Re Rustic. l. 4. c. 29.

cum indito surculo coaluit intime sic ut ipsum jam alat: quæ omnia eo fusius exposui quod ex iis quæ adhuc consului, Lexicis, aliisque ejusdemmodi libris plane intelligerem, quosdam hujus verbi significatus ex iis esse quæ doctorum alioqui Hominum, & in his rebus versatissimorum magnam quantumvis diligentiam fugerunt.

Jam vero ex innumeris prope locis quorum incertam scripturam commemorare poterat Almeloveenius, hos paucos habe. Lib. 2. cap. 29. in quo cibi, ac potiones quæ alvum movent, traduntur, me non præterit, Nicolai illius qui Florentiæ primus omnium quos non ego modo, sed & Viri noverint longe Eruditissimi Thomas Bartholinus [h], *Almeloveenius noster, & Jo. Albertus Fabricius* [i], *primus, inquam, Celsum descripsit formis, atque etiam L. Ant. Juntæ, ac Manutiorum libros post mulsum, vinumque dulce, vel salsum hæc habere:* aqua: tenera omnia tepida: dulcia: pinguia: *hancque scripturam hactenus probare Almeloveenium, ut cum Lindenio scribat:* aqua, omnia

106, 29. tenera, tepida, dulcia, pinguia. *Attamen in proximo capite 30. quod propter Operarum incuriam apud Almeloveenium inscribitur 25. in quo contra, quæ alvum adstringunt, proponuntur, numquam ego post asperum & vinum, & defrutum*

107, 31. *legi:* aqua vel tepida vel præfrigida, dura, id est, ea quæ tarde putescit, ideoque pluviatilis potissimum, omnia dura, macra; *hæc, inquam, superiori loco perspicue opposita nunquam legi, quin vehementer dubitarem, an non magis in ipso probanda esset altera scriptura quam Cæsarius, Pantinus, Stephanus, Rubeus, atque alii sequuntur:* aqua tenera, omnia tepida, dulcia, pinguia; *ut aqua videlicet* tenera *opponatur*

[h] Dissert. IV. de libris legend. [i] Bibl. Lat. l. 2. c. 4.

tur duræ, *sicut a Rubeo* k *explicatum est; aut certe utramque scripturam; quod factum video a Constantino, & Ronsseo; esse censerem proponendam. Initium quoque sectionis* 16. *capitis* 28.
5 *libri* 5. *cum hoc habeat Nicolaus:* Scabies vero est durior cutis rubicundus; *Junta autem, Cæsarius, Pantinus, Stephanus, aliique tria postrema verba ita scribant:* durior cutis rubicundior; *Manutii vero:* humor cutis rubicundus; *Con-*
10 *stantinus denique ad libri oram:* tumor durior cutis. Alii, durities cutis; *Ronsseus autem: al.* humor durior c. r. *al.* durities cutis; *cum igitur usque adeo hic varient codices; equidem haud inprobaverim quod Almeloveenius, missis cæ-*
15 *teris aut manifeste vitiosam, aut minus probabilem sententiam habentibus, ultimum cum Lindenio selegerit, & scribere maluerit:* Scabies vero est 338, 2. durities cutis rubicundior. ex qua pustulæ oriuntur; *erat tamen de tanta ista varietate Le-*
20 *ctor monendus tum ne pro certo crederet, Celsum ita scripsisse, tum ut inquireret quo igitur modo scripsisset, an sic, exempli causa:* Scabies vero est aspritudo cutis rubicundior, ex qua pustulæ oriuntur. *Ut enim mittam, verbi* aspritudo
25 *vestigia quædam fortasse in illo* durior *relicta esse, quod pleræque, & in his vetustissima, editiones servarunt; certe in ejus quæ proxime antecedit, sectionis principio cum hæc de pustulis Celsus scripsisset:* Earum plura genera sunt. Nam modo 336, 8.
30 circa totum corpus partemve aspredo (aspritudo *ex optimis, vetustisque exemplaribus quæ Rhodius* l, *& Constantinus* m *nominant, legendum est*) quædam fit, similis his pustulis &c. eæque modo rubent, modo colorem cutis non exce-
35 dunt; *cum, inquam, Celsus hæc scripsisset; a*

c 3 *veri*

k Annot. in Cels. *l* in Lexic. Scribon.
m Adnot. in Cels.

veri similitudine non prorsus abhorret, jungere cum illa sectione hanc quae sequitur, eo quod exempli causa proposuimus, initio voluisse, eoque 338, 9. *magis quod paulo post id initium*, Quo asperior est, *inquit*, quoque prurit magis, eo difficilius tollitur. *Verbis autem opus non est, ut intelligatur, aut libro* 6. *cap.* 14. (*quod perperam Almeloveenii Operae* 16. *fecere*) *in quo de Uvae morbo sermo est, omittere non decuisse, veterem librum a Constantino, & Ronsseo in suorum margine descriptum, cujus auctoritate, proxima iis quae afferemus protinus, verba in suam sedem restituta sunt, non* succo *habere, sed* succus *in hoc* 389, 30. *loco*: Chelidoniae quoque succo per cochlear illita uva maxime prodest: *Aut libro eodem, cap.* 6. *in extrema fere sectione* 1. *cum illis verbis*: 350, 30. In ipsum vero oculum primo die, nisi immodica inflammatio est, nihil recte conjicitur; *alteram quoque, librorum videlicet Nicolai, Juntae, Manutiorum, Stephani, Constantini, scripturam, quae a Ronsseo, aliisque praeterea saltem in ora adscripta est, proferre convenisse*: nisi modica inflammatio est; *praesertim cum haec continuo sequantur*: saepe enim potius concitatur eo pituita quam minuitur: *Aut lib.* 7. *cap.* 2. *ad* 410, 5. *illa verba*: si aegrum fluens alvus exercuit, neque per alimenta quicquam corpori accedit; *indicandum fuisse: Manutios tamen; quos cum dico, Egnatium quoque ipsum dico; pro* exercuit, *legisse* exhaurit, *Stephanum autem* exhausit; *quam quidem scripturam, magis profecto cum proximis quae modo allata sunt, verbis ipso loquendi genere congruentem, Constantinus quoque, ac Ronsseus adnotavere*: *Aut eodem libro* 7. *cap.* 12. *sect.* 1. *quae est inscripta* de Dentibus, *post ea verba quibus docemur tum cognoscere, in eorumne evulsione aliquid ex osse cui inhaerent, fractum sit,*

tum fracti ossis particulam, incisa etiam, si opus sit, gingiva, vulsellæ ope esse extrahendam; quæ porro subjiciuntur: Quod si fractum statim non est, sed intumescit extrinsecus maxilla, ut os hiare non possit; *non sine iis legi oportuisse quæ ipsorum loco sunt tum in pervetusto Nicolai libro, tum in illis quos Junta, & Cæsarius edidere, quorum quidem verborum præcipua pars est a Constantino, Ronsseo, aliisque in margine proposita:* Quod si factum statim non est, indurescit extrinsecus maxilla, ut is hiare non possit; *hoc est, si fracti ossis particula educta statim non sit: Aut denique libro 8. cap. 10. ubi de membris, ut reponantur ossa, extendendis, hæc habentur:* Sub qua (*inflammatione*) & difficile, & periculose vis nervis adhibetur. nam distentionem nervorum vel cancer sequitur; vel certe, cum mitissime agitur pus; *duo fuisse non omittenda, alterum, plerorumque libros non habere:* cum mitissime agitur, *sed* ut diutissime alatur, *Manutiorum:* ut mitissime alatur, *Constantini scriptum calamo:* agatur; *ut proclive sit suspicari, scripsisse Celsum:* ut mitissime agatur; *alterum, in iisdem omnibus, imo ipsius quoque Lindenii libro non* distentionem *nervorum legi, sed* distentio.

444, 16.

532, 15.

Verum in hisce aut omnibus, aut certe fere omnibus locis erunt fortasse qui minus necessarium fuisse judicent variantem scripturam indicare. Quid vero de iis censebunt quos protinus memorabo, in quibus, nulla alia commonstrata scriptura, eam Lindenius, atque Almeloveenius sine ulla dubitatione unam ediderunt quam aut nullo pacto, aut minus profecto laudabiliter tueri possimus? Libro enim 3. sic capitis 18. initium proposuerunt: Et febrium quidem curatio exposita est. Supersunt vero alii corporis affectus, qui huic

148, 14.

huic superveniunt, ex quibus eos, qui certis partibus assignari possunt, protinus jungam. Incipiam ab insania. *Ego vero qui in aliis omnibus quæ adhuc videre licuit, Celsi exemplaribus constanter legerim:* eos, qui certis partibus assignari non possunt; *vixque meminerim, Constantinum, atque Rousseum, nullo tamen antiquo codice citato, & in ipso tantum margine suorum librorum, istud* non *esse delendum, indicavisse; qui Nostri & reapse deleverint, & delevisse se, reticuerint, plurimum miror. Nam si quis forte dicat: quid ergo? Num insania, lethargus, apoplexia, paralysis, comitialis, cardiacus, aut regius morbus (de quibus videlicet sermonem habendi ab istis verbis Corn. Celsus initium capit) affectus igitur sunt qui certis partibus assignari non possunt? ego etsi illum ad Pantini Annotationes possem rejicere ex quibus qua ratione id negare Celso licuerit, intelligeret; non tamen faciam, sed hoc unum respondebo, non quid aliis, & his nostris potissimum, sed quid Celsi, aliorumque latinorum rei medicæ Scriptorum temporibus apud ipsos in usu esset, ac consuetudine, esse spectandum. Serenus certe Samonicus* n *lethargi, & comitialis, ac regii morbi; Plinius autem Valerianus* o *& horum, & cæterorum qui sunt paulo supra nominati, curationes seorsum, extraque aliorum qui certis partibus assignantur, ordinem proposuerunt, quanquam uterque a capite orsus, & deinceps thoracem, imum ventrem, artusque ipsos perlustrans, ante poterat in suis quemque sedibus, siquas eorum certas esse, censuisset, nullo negotio collocare. Quorum Scriptorum aliquis forte auctoritatem contemnat; ipsius autem Celsi contemnere qui possit? Hic vero si, ut* Lin-

n de Medicina Præc. *o* l. 2. c. 58. & seq. & l. 3. c. 7. & seq.

Lindenius, atque Almeloveenius proponunt, eos de quibus loquimur, affectus certis partibus assignari posse, scripsisset; qua tandem ratione statim atque ipsorum tractationem cum libro tertio
5 *absolverat, hoc uti libri quarti initio (quod quidem omnes ad eundem pariter modum exhibent, & in his Lindenius etiam, ac Almeloveenius) potuisset:* Hactenus reperiuntur ea genera morborum, quæ in totis corporibus ita sunt, ut 182, 7.
10 iis certæ sedes assignari non possint: nunc de his dicam, quæ sunt in partibus. *Operæ quoque pretium est animadvertere quomodo ipsi eodem in libro quarto capitis* 21. *finem ediderint:* Neque alienum est, fovere inferiores partes a- 235,
15 qua, decocta ex verbenis comprimentibus, ex 18. iisdem aliqua cataplasmata imo ventri inguinibusque circundare; præcipueque ex aceto. Vitare autem oportet rutam, & ne supinus dormiat. *Nempe igitur Celsus in nimia seminis pro-*
20 *fusione (de hac enim agit in eo capite) rutam quam cæteri laudarunt Medici, ipse improbaverit? Vi enim sua; in Scholiis inquit Almeloveenius; nimium extinguere semen posset. At quanto veri similiora scripsisset, si indicata plerorum-*
25 *que librorum scriptura:* præcipueque ex aceto rutam vitare, etiam (*alii habent:* &) ne supinus obdormiat; *Lectores monuisset, paulo aliter duntaxat interpungendo & librarios potuisse hunc locum corrumpere, & nos posse restituere,*
30 *si videlicet (quod factum esse, nuper vidi etiam in Constantini editione, & ad eundem fere modum in Ronssei Enarratione) scribamus:* Neque alienum est cataplasmata imo ventri inguinibusque circundare, præcipueque ex aceto ru-
35 tam: vitare etiam, ne supinus obdormiat.

Non difficilius est, præsertim alia aliorum librorum scriptura animadversa, locum restituere, quem

quem libro 5. *in capitis* 27. *initio comperies* : Se-
307, 6. quitur, ut de his (*vulneribus*) dicam, quæ
morsu fiunt, interdum hominis, interdum simiæ, sæpe canis, nonnunquam ferarum, aut
aliorum animalium, aut serpentium. Omnis 5
autem feræ morsus habent quoddam virus.
*Quæ postrema verba cum in libris editis ab Nicolao, itemque a Manutiis ad hunc modum scripta
sint* : Omnis autem fere morsus habet quoddam virus, *imo a Manutiis scriptum sit* ferè; 10
miror, Almeloveenium hos potius non esse secutum, præsertim qui hic laudet Panaroli Pentec. 2.
Observationem 32. (*legendum est* 42.) *quæ est de*
Mulieris morsu venenato, *cui addere ex Hildano* p *alias potuisset idem ostendentes, morsum* 15
videlicet hominis aut esse virulentum, aut certe, ut Plinii q *verbis utar*, inter asperrimos
non injuria numerari. Quæ etiamsi non ita se haberent, neque Serenus Samonicus r *qui respexisse ad hunc Celsi locum videtur, scripsisset* : 20

Sive homo, seu similis turpissima bestia nobis
Vulnera dente dedit, virus simul intulit atrum;

*Celsus tamen ipse per se istam sibi scripturam assereret. Cum enim post ea de quibus agimus, ver- 25
ba, hæc continuo subjecerit* : Itaque si vehemens
vulnus est, cucurbitula admovenda est; *hæcque, ut tota reliqua prima sectio, de omnibus
universe morsibus sint necessario accipienda; neque enim alioqui de hominis, ac simiæ morsibus, 30
velut est pollicitus, in toto hoc capite verba faceret; necesse profecto est, ut non modo omnis feræ, sed etiam omnium animalium morsum fere* vi-

p Cent. 1. Obs. 84. 85. & Cent. 4. Obs. 87.
q Natur. Hist. l. 28. c. 4. *r* De Medic. Præc. cap. de Hominis, ac Simiæ morsu.

virus quoddam inferre, posuerit, quod videlicet cucurbitula sit extrahendum. *Idem quoque Celsus quid de duobus aliis locis censendum sit, satis superque demonstrat. Nam quod ab Nostris editum est libro 8. cap. 1.* Primo vero duo, radii & brachii, ossa juncta paulatim dirimuntur, rursusque ad manum coeunt, modo crassitudinis mutato. Siquidem ibi radius plenior, cubitus admodum tenuis est; *non sine vitio esse iis omnibus apparebit qui paulo ante, hæc scripta esse, animadverterint:* Quæ res sedem brachio præstat. quod constat ex ossibus duobus, *iis nimirum quæ illico nominat, ut in eo quoque de quo sermo est, loco, ac describit Celsus,* radio *videlicet, ac* cubito; *ut manifestum sit, cum brachium ipsum constet ex radio, non oportuisse scribere:* duo, radii, & brachii, ossa; *sed vel satis fuisse:* duo brachii ossa, *vel si nominanda erant:* duo, radii & cubiti, ossa, *omnino scribere oportuisse: verum enim a Celso reapse scriptum sit, haud satis liquet ex scriptura, in aliis omnibus quæ adhuc vidimus, exemplaribus in hunc unum modum depravata:* duobus radiis brachii ossa. *Alter locus in eodem pariter libro occurret, capite autem 5. quod de Naso fracto est, ubi & Lindenius, & Almeloveenius hæc edidere:* Sin, quod intus inditum est, lædit; sicut maxime fit, ubi interior cartilago perfracta est, exercitatæ nares eadem tantummodo habena continendæ sunt. *Ubi tamen,* non exercitatæ, *sed* excitatæ nares, *ipse Celsus indicat, esse legendum, ut qui non modo alibi, atque adeo etiam paulo infra eodem verbo eadem significatione est usus, sed & paulo supra de fracta nasi cartilagine in suam sedem reponenda verba faciens,* Quicquid, *inquit,* e cartilagine concedit (*libentius legerem:* concidit, *cum cæteri quos consului, libri*

505, 5. 504, 29. 522, 21. 523, 20. 522, 1.

libri constanter habeant : Quicquid in cartilaginem incidit) excitandum leniter est , aut subjecto specillo , aut duobus digitis utrinque compressis : *mox quæ in nares injicienda sint , docet , quæ desidere cartilaginem , non sinant ,* 5 *item quæ extrinsecus habena circundanda sit quæ nares sic excitatas , contineat : post quæ videlicet ea continuo subjicit de quibus loquimur , verba . Sed & in cunctis quos ad hoc tempus inspeximus libris , non* exercitatæ , *sed* excitatæ nares *scri-* 10 *ptum est : quod utinam significasset Lectoribus Almeloveenius ; hac quippe scriptura commonstrata aut illam alteram rejecissent , aut saltem quid Celsus revera scripsisset , amplius sibi in ejusdem , ut nos fecimus , aut in aliorum etiam scriptis sta-* 15 *tuissent esse quærendum . Quod quidem in locis nonnullis facturos scio in quibus Vir ille ad istum alterum modum se gessit , ut puta cum lib. 4. cap.* 234, 3. 21. *ad illa verba :* Id faciunt etiam albæ violæ , *hæc adnotavit :* Mercurialis Variar. Lect. L. 1. 20 c. 3. videtur *olivas* legisse . *Illud tantummodo minus placet , quod hæc ita adnotet , quasi vero præter Mercurialem nemo omnium id legisset ; cum ego contra in nullo adhuc libro :* albæ violæ , *sed in omnibus invenerim :* albæ olivæ : *quæ quo-* 25 *niam ; ut ibi ostendit Mercurialis meus tum ex ipsarum natura , tum ex Medicorum auctoritate ; adstringendo utiles sunt ; sane hic videntur convenire ubi &* gummi , & passum *laudantur , quocum videlicet Celsus ipse* oleas albas *in eo capite* ʃ 30 *conjunxit in quo ea quæ alvum adstringunt , proposuit . Multoque etiam minus dubito , quin doctus Lector nostri conjecturam non sequatur quam ad initium adscripsit capitis 5. libri 3. Cum enim Celsus de Diaria Febre sermonem instituens , hæc* 35 123, 32. *habeat :* Igitur si (*febris*) semel tantum accessit ,

ʃ l. 2. c. 30. p. 107 , 27 , 31.

sit, deinde desiit, eaque vel ex inguine, vel ex lassitudine, vel ex æstu, aliave simili re fuit, sic, ut interior nulla causa metum fecerit; *Almeloveenius*, *pro* inguine, malim, 5 *inquit*, *sanguine*, vel *ingluvie*, quomodo enim ex inguine posset oriri febris? dein (*Celsus*) enumerat causas externas, quas inter inguen censeri non potest. *Verum enimvero si has inter censeri inguen non potest; qua, quæso, ratione* 10 sanguis *ipse censeretur? Certe autem inter causas externas censetur ictus, vel alia ejusmodi ipsi etiam pedi vis illata a qua & inguinis tumor, & hujus socia diaria febris existit: sic enim ex inguine diariam oriri febrem, ita manifestum est,* 15 *ut minime oportuisset, Almeloveenium quærere,* quomodo ex inguine posset oriri febris? *præsertim cum ipse* Hippocrates *in* Epidem. t *scripserit:* Ex bubonibus febres omnes malæ, præter diarias: *eandemque prorsus in Aphorismos* u *sen-* 20 *tentiam retulerit, cujus postremam partem a Galeno* x, *Oribasio* y, *Philotheo* z, *Liebautio* a, *Heurnio* b *ad eundem atque a me modum explicatam esse, scio, per externas scilicet, evidentesve causas, inguinis tumorem, ac diariam febrem ex-* 25 *citantes. Recte igitur illud fecit Almeloveenius, quod in hoc loco nihil in Celsi verbis mutavit: quod utinam in pluribus aliis facere; quamvis ipso præeunte Lindenio; noluisset; dici enim haud potest, mi Vulpi, quoties, & quot Viri longe etiam* 30 *doctissimi, & in restituendis Veterum scriptis exercitatissimi, cum medicinam afferre se crederent, quantum ex integro, sanoque resecuerint.*

Hoc autem quod in aliis improbo, ne ipse ad-

mit-

t l. 2. sect. 3. *u* sect. 4. aph. 53. *x* Commentar. 2. in Aph. Hipp. *y* Comment. in Aph. H. *z* Comment. in Aph. H. *a* Schol. in Aph. H. *b* Enarrat. Aph. H.

mittam; etsi postremo hoc loco dubitationes, quin-etiam divinationes quasdam communicare tecum statui in aliquot Celsi locos, in quibus Almeloveenius nihil quidquam subesse vitii, judicare se, ostendit; hæc tamen velim sic accipias, ut ad te, aliosque quibus præsertim codicum Celsi vetustiorum copia est, ad inquirendum, conferendumque excitandos, non ad aliquid in Celso præmature immutandum a me adscripta esse, existimes. 5 10

Et primum libri 3. caput 27. numquam me perlegere potuisse, fateor, quin mirarer vehementer, in illud unum idemque caput, in quo de apoplexia, paralysi, aliisque nervorum affectionibus actum 181,6. *esset, ea quoque ad extremum conjici quæ ad Suppurationes pertinent, quæ in aliqua interiori parte oriuntur, atque adeo suspicarer, postrema hæc omnia aut alicunde avulsa, eodem esse reponenda, aut saltem in peculiare, ac penitus divisum caput secernenda. Libris autem Celsi, editisque in ipsum Commentariis, quæ adhuc licuit, consultis omnibus, non modo vestigium ullum antiquæ divisionis, sed ne unum quidem reperire Scriptorem potui qui in eadem dubitatione fuisset, præter Ronsseum* c, *qui,* addubito, *inquit,* vehementer num quæ hîc subsequuntur, antedictis cohæreant: mihi certe fini 22. capitis annectenda videntur, quod eodem capite de tabidis, & pulmone suppuratis agit. *Neque minus propemodum dubito; quamvis nec Ronsseum, nec alium aliquem habeo præeuntem; quin pariter in libri 4. caput 20. quod est* de Vulvæ, *hoc est de* Uteri, Morbo, *temere a librariis contrusa fuerint quæ in illius calce leguntur de Nimia Urinæ Profusione; quasi vero hoc mali viros nunquam, sed mulieres tantum corriperet, ut propterea inter peculiares earum morbos ita præsertim, nulla scili-* 15 20 25 30 35

cet

c Enarrat. Celf.

eet de viris mentione facta, a Celso referri potuisset. Verum ad alia, ut puto, errata librariorum veniamus. In libri ejusdem 4. capite 1. scriptum est: atque hæc quidem juncta sunt. 183, 32.
5 Renes vero divisi: qui lumbis sub imis coxis inhærent, a parte earum resimi, ab altera rotundi. *Mitto, pro* divisi *alios omnes quos inspexi, libros, & recte fortassis, habere* diversi; *duo vero quorum primum vix tandem in Manutio-*
10 *rum libris, alterum in nullo adhuc reperi, prætermittere non possum; sic enim legendum credo:* qui lumbis sub imis costis inhærent, a parte earum rotundi, ab altera resimi: *qua in lectione, tibi præsertim adeo in Anatome exercitato,*
15 *probanda, non est sane cur laborem; quid enim esse manifestius potest quam Renes ne ima quidem sui parte summas coxas, hoc est innominata ossa, attingere; sub imis autem costis positos esse: neque ea resimos esse parte qua coxas, vel costas spectant,*
20 *sed rotundos; contra qua alter alteri obvertuntur, non rotundos esse, sed resimos? In capite ejusdem libri quarto sect. 2. ubi inter ea quæ asthmati, atque orthopnϾ communia sunt, hoc primum legimus:* quod propter angustias, per quas spi- 198,
25 ritus evadit, sibilum elidit; *videndum censeo,* 14.
an non potius oporteat legere: sibilum edit. *Nam quid sit* spiritum elidit, *quomodo vel ipse alibi* d *locutus est Celsus, satis id quidem; quid autem sit* sibilum elidit, *haud satis videor intelligere.*
30 *Quod si igitur legamus:* sibilum edit; *commentarii loco esse poterit quod Cassius Medicus* e *in Problemate habet* 22. Cur, *inquit*, difficulter spirantes sibilo non absimilem vocem reddunt? Quoniam morbus ipse est præclusio, atque
35 compressio inanium pulmonis fistularum: per an-

d l. 5. c. 28. p. 316, 10. *e* Med. Quæst. & Probl.

angustum autem foramen dum fertur spiritus, talis redditur sonus. *Velim etiam hæc attente consideres in ejusdem libri capite* 24. Quidam (*podagrici, chiragricive*) cum toto anno a vino, mulso, venere sibi temperassent, securitatem totius vitæ consecuti sunt. idque utique post primum dolorem servandum est, etiamsi quievit. Quod si jam consuetudo ejus facta est, potest quidem aliquis esse securior his temporibus, quibus dolor se remisit: majorem vero curam adhibere debent hi, quibus id revertitur quod fere vere autumnove fieri solet. *Quanam, quæso, ratione postrema hæc accipiemus? Num* hi quibus id revertitur, *ii sunt quibus dolor reverti solet? At quid attinebat his majorem curam imperare, quasi ille aliquis quem securiorem esse jussit, non pariter ex iis esset quibus consuevit reverti dolor? Certe de utrisque dicit:* si jam consuetudo ejus facta est. *Num igitur* hi quibus id revertitur, *erunt ii quos jam nunc revertens dolor reapse invadit? At multo minus id attinebat monere; nam quis, reapse invadente dolore, majorem nescit curam esse adhibendam? Quid ergo est? Una ego litterula omissa has tantas huic loco offusas tenebras esse, puto. Si enim legamus, non* hi, *sed* his, *aut etiam (nam* ii *lego in vetustissimo libro ab* Nicolao *typis descripto, quem porro secutus est* Junta) iis, quibus id revertitur; *perspicua profecto, & Celso digna, & cum superioribus, ac consequentibus verbis apta, & cohærens existit sententia, hæc videlicet: Quibus dolor primus decessit, ii sibi diu, atque omnino temperent, necesse est, ut ne amplius revertatur. Quibus autem sæpius dolor reversus est, eorum aliquis minus quidem sibi temperet, licet his anni temporibus quibus dolore solutus esse consuevit; at contra iis temporibus quibus*

Margin: 237, 26. — 5 — 10 — 15 — 20 — 25 — 30 — 35

bus solet redire, id est vere utplurimum, atque autumno, iis, inquam, temporibus sibi podagrici omnes magis temperent, necesse est; nimirum quia nisi majori temperantia consueto morbo occur-
5 *ratur, majus tunc periculum est ne redeat. Sed ut hoc in loco unam a librariis omissam litteram; sic in altero unum, aut plura esse ab ipsis addita verba, crediderim. Libro enim 5. cap. 15. ubi legimus:* Quinetiam silvestris papaveris, cum 279,
10 jam ad excipiendam lachrymam maturum est, 10.
manipulus, qui manu comprehendi potest, in vas demittitur, & superinfunditur aqua, quæ id contegat, atque ita coquitur; *existimassem forsitan, Celsum ita scripsisse, ut Scribonius Lar-*
15 *gus* f: fasciculus, quantum manu comprehendi potest; *nisi continuo primum illud verbum rursus posuisset:* Ubi, *inquit*, jam bene manipulus is coctus est. *Itaque cum papaveris manipulus idem sit ac quod manu comprehendi potest, ideo-*
20 *que & Ovidius* g, *& Plinius* h, *& Palladius* i, *ut manipulum significarent, ille quidem dixerit:*

Arentisque rosæ quantum manus una prehendat;

alter vero: Mercurialis herbæ quantum manus
25 capiat; *postremus autem:* buxi folia, quantum manus ceperit; *videtur profecto Celsus post illa:* papaveris, cum jam ad excipiendam lachrymam maturum est; *vel scripsisse:* quantum manu comprehendi potest, in vas demittitur,
30 *vel potius:* manipulus in vas demittitur; *sic ut ea verba:* qu. manu comprehendi potest, *explicationis causa in ora alicujus veteris libri adscripta, imperitia librariorum inter ipsius Celsi verba recepta sint: quod quidem & in aliis describendis*

d *Au-*

f Compos. Med. Comp. 83. g de Medicam. Faciei. h Nat. Hist. l. 25. c. 5. i de Re Rust. l. 11. tit. 14.

Auctoribus haud raro accidisse, notum est, & sæpe in nostro hoc contigisse, cum Lindenius k, *animadvertit, tum Rhodius* l, *nonnullis prolatis exemplis, indicavit. In loco autem quem protinus afferam ex ejusdem libri 5. capite 28. sect. 2.* 5
quæ est de Carcinomate, nihil quidem aut additum, aut omissum est; & verborum tamen solum mutata distinctione, sententia misere depravata est. Postquam enim ejus de quo ibi agitur, morbi plura genera, vel plures, si mavis, gradus sunt 10
317, *memorati, hæc subjiciuntur:* Tolli nihil, nisi
31. κακόηθες potest: reliqua curationibus irritantur. Et quo major vis adhibita est, eo magis quidam usi sunt medicamentis adurentibus. *Sic autem verba hæc distinguenda sunt:* Tolli nihil, nisi κακοηθες potest: reliqua curationibus 15
irritantur; & quo major vis adhibita est, eo magis. Quidam usi sunt medicamentis adurentibus. *Distinctionem hanc comprobant quæ continuo sequuntur:* quidam ferro adusserunt: 20
quidam scalpello exciderunt. neque ulli unquam medicina profuit: sed adusta protinus concitata sunt, & increverunt, donec occiderent: *& reliqua, quæ eo nimirum omnia pertinent, ut ostendant: vitia ista curationibus, sicuti positum est, præsertim vehementioribus, adhibitis exasperari. Res ut perspicua, ut facilis sit, vides; tamen ex omnibus quos ad hunc diem hujus distinctionis confirmandæ gratia consului, libris, vix unum, Roberti videlicet Constantini,* 25
invenire potui in quo ad eundem fere modum distincta sint verba. Haud multo gravior in describendo Celso plerorumque error hujus pariter sententiam mutat in lib. 7. cap. 18. ubi inter ceteras notas quibus Enterocelen dignoscamus, hæ quoque 30
sic 35

k Epist. ad Lect. l in Scribon. Compos. 4. & 104.

sic proponuntur : frigore omni (*tumor*) contrahitur, calore diffunditur ; estque tum scrotum & rotundum, & tactu leve. *Hic vero esse scribendum :* tactu læve, *ipse per se Auctor indicat, qui paulo supra inter signa quibus nos docuit Epiplocelen ab Enterocele distinguere,* tactu vero, *inquit,* tumor inæqualis est. *Hujusmodi autem errorem haud notassem ; sed ut Operarum Almeloveenii, sane vel in ipsa A.* 1713. editione, *quam* correctiorem *esse, in libri fronte confirmant, & qua mihi una ad hoc tempus datum est uti, non valde diligentium, sicuti multis in locis collato Lindenii exemplari (quod a te sedulo fieri, velim) animadverti ; ut Operarum, inquam, Almeloveenii, fortuitum lapsum prætermisissem, nisi etiam in Lindenii ; Lindenii autem ? imo vero Juntæ quoque, Manutiorum, Cæsarii, Stephani, Constantini, Ronssei, aliorumque exemplaribus animadvertissem, cum tamen in primo illo, Nicolai videlicet, itemque in Pantiniano scriptum sit :* læve. *Sed & in his, & in cæteris omnibus, quos modo memoravi, libris frustra quæsivi qua ratione intelligere melius possem quod legimus in proximo capite* 19. Minister autem sinistra manu comprehenso scroto, sursum versus eum debet extendere, & quam maxime ab inguinibus abducere ; *omnes enim ii libri pariter habent :* eum, *vix Constantino, sed in ora, scribente :* eam, *aut* id, *quam videlicet posteriorem voculam, aut aliam nullam in vetustiorum librorum aliquo me invenire posse, speraveram. In aliis autem verbis quæ in ejusdem* 6. *libri capite occurrunt* 26. *sect.* 1. Nonnunquam etiam prolapsus in ipsam fistulam (*id est urethram*) calculus, qui subinde ea extenuatur, non longe ab exitu inhærescit ; *in his, inquam, verbis ne Constantinus quidem id exhibuit quod quærebamus. Nam*

Marginal line numbers: 5, 10, 15, 20, 25, 30, 35. Marginal references: 457, 14. — 460, 30. — 474, 26.

quod in margine ad vocem ea *adnotavit :* urina ; vel subaudi , *nimis id longe petitum videtur , cum* vox urina *non ita prope posita sit : neque præterea urina extenuat hærentem calculum , sed auget ; vel si extenuat , cur igitur extenuatus sic inhærescit ? Ego vero pro* qui *sperabam vel* quia, *vel* quâ *in libro aliquo posse inveniri , ut Celsus hoc diceret : quia ; vel qua parte subinde urethra extenuatur ; propterea ; vel ea in parte calculus inhærescit . Videndumque esse , censebam , num forte huc pertineret quod Aretæus* m *vidisse se , dicit ; postquam enim scripsit :* Secunda porro calamitas est , cum per colem calculus transmittitur . Nam si amplior sit , quam urinæ iter (Græci urethram vocant) capere possit ; in eo multum temporis hæsitat , &c; *tum hæc subjicit :* Ægerrime autem tortuosi calculi exeunt : quosdam enim & hamatos vidi , in meatibusque adnatas quasdam duritias . *Sed & secundum naturam solere urethram contrahi in ipso primo , sive exteriore suo orificio in ipsis etiam , ut nosti , fœminis observavimus* n *: quod eo potissimum memoramus , quia ubi Celsus in proxima hujus capitis sectione 4. de minori fœminarum calculo verba facit , cum cæteri quos inspeximus , libri ; nisi prorsus memoria nos fallit ; omnes sic habeant :* Ergo & per se sæpe excidit , & si in primo quod est angustius inhæret , eodem tamen unco sine ulla noxa educitur ; *ibi Almeloveenii , ac Lindenii exemplaria , omnino abjecta (quam bene alii viderint) illa voce :* primo , *hæc exhibent :* & , si in urinæ itinere , quod est angustius , inhæret . *Porro ambo ; ut ad alium locum veniamus ; in ejusdem capitis sectione 2. quæ est de calculis e vesica extrahendis , hæc in ipso fine habent :* Quocunque autem modo cervix

[Margin line numbers: 5, 10, 15, 20, 25, 30, 35; margin references: 481, 23. (at line 31–32); 480, 6. (at line 35)]

m De Sign. Diut. Morb. l. 2. c. 3. *n* Advers. Anat. IV. Anim. 24.

vix ea parte secta est, leniter extrahi, quod asperum est, debet. *Haud equidem diffiteor, hunc locum in aliis omnibus quos consului, libris manifesto esse vitiatum; sic enim in cunctis legi-*
5 *tur:* Quocunque autem modo cervix ea parte facta est; *Attamen cum proxime scriptum fuerit, non qua parte, sed quo & ferro, & modo cervix vesicæ sit aperienda; semper ego, potius in* ea par-te, *quam in* facta *subesse vitium existimavi, &*
10 *hac propterea ratione esse tollendum:* Quocunque autem modo cervix patefacta est; *præsertim cum supra Auctor de ejusdem cervicis sectione ad hunc ipsum modum locutus sit:* Cum vero patefa-cta est (*hoc est cervix; hæc enim proxime antece-*
15 *dunt:* rupta cervice, quam habuisset incisa) in conspectum calculus venit. *Non me præterit, Almeloveenium, quamvis omnibus quos vidi, libris, atque adeo ipsius etiam Lindenii, repugnantibus, qui nempe constantissime habent:* Cum vero pate-
20 facta est; *scribere eo in loco maluisse:* Cum via perfecta est; *tamen & ipse, idem locutionis genus in eadem re ante paucos versus in Celso servavit; nam post illa:* - plaga facienda est, qua cervix aperiatur; donec urinæ iter pateat sic, ut pla-
25 ga paulo major, quam calculus sit; *continuo hæc subdit:* Nam qui metu fistulæ (quam illo loco ὀρουάδα Græci vocant) parum patefa-ciunt; &c. *Essent alii loci in quos meas; qua-les eæ cunque sunt; divinationes proferre possem;*
30 *sed quia jamdudum sentio, me justum longe esse prætergressum epistolæ modum; unum tantummo-do, eumque ad rem nostram anatomicam pertinen-tem, attingam, quem locum ne ipsi quidem Paa-Wio*[o], *Anatomes, ut tute scis, haud ignobili*
35 *Doctori suspectum fuisse, mirum est. Libro igitur* 8. *cap.* 1. *in maxillæ inferioris descriptione hæc ha-*

478, 12.

477, 32.

[o] Comment. in Cels. l. 8.

501, 7. *habentur* : Verum ipsius maxillæ partes extremæ quasi bicornes sunt. Alter processus intra latior, vertice ipso tenuatur, longiusque procedens sub osse jugali subit, & super id temporum musculis illigatur. Alter brevior, & rotundior &c. *Etsi in nullo eorum quæ ad hoc tempus vidi, exemplarium aliam quam hanc ipsam inveni scripturam; non possum tamen non credere, Celsum potius ita scripsisse :* Alter processus infra latior, vertice ipso tenuatur. *Si enim res id pateretur, ut scribere potuisset :* Alter processus intra latior, extra tenuatur; *nihil immutandum esse, censerem; nunc igitur cum & res ipsa, & quod non obscure oppositum est :* vertice ipso tenuatur, *requirant, ut illud ante posuerit :* infra latior; *non video cur unius litterulæ mutatione ut vitiari hic locus a librariis, ita a nobis restitui non possit. Hanc tamen, aliasque omnes quas in hac epistola proposuimus, sive divinationes, sive dubitationes, velim tibi persuadeas, nihili nos & in præsentia facere, & semper esse facturos, nisi ab Doctissimis Viris, & longe magis quam nos Anatomici, in emendandis scriptis Veterum exercitatis probentur. Quod si forte unam modo, aut alteram haud prorsus censerent esse improbandam; satis magnum nobis videremur earum fructum cepisse, cum quæ de Xenophonte, cujus e libris quædam menda auferebat, Muretus* p, *ea nos de Celso etiam dicere, nequaquam dubitaremus :* Nihil est tam pusillum quod non avide accipi debeat, quod quidem ad tam politum, tamque utilem Scriptorem pertineat. Parvum est, quod afferimus; sed magnus is, quem adjuvamus. *Vale.*

Patavii Postrid. Idus Decembr. MDCCXX.

VI-

p Var. Lect. l. 3. c. 15.

VIRIS CELEBERRIMIS,

PETRO PETITO

ET

MATTH. SLADO

Illi Gallorum, huic Batavorum Medicorum Principibus,

THEOD. JANS. ab ALMELOVEEN S. D.

ANtiquioris Medicinæ parentes nobilissimos licet, atque ob eleganter fidelissimeque tradita præcepta summopere necessarios, a plurimis nostri seculi hominibus non modo negligi & contemni, verum etiam acerrimis proscindi dicteriis, usque adeo percrebruit, Viri Præstantissimi, ut hospes in literis, in Arte quoque nostra plane peregrinus sit oporteat, qui tam nota atque vulgaria se nescire fateatur. Nec tantum illi, verum etiam (en quo tandem pigrities desidiaque homines perduxit?) illorum cultores vel maximo odio, imo ludibrio habentur. Quod cum animadvertissem, quorum nominibus Scriptorem hunc, quem ob innumera translata loca, non immerito quidam Latinum appellare solent Hippocratem, de novo nostra cura prodeuntem, inscribi gratum esset, non ita diu quærere debui, siquidem non alios nisi Vos, Viri eruditionis fama, multisque ac magnis in universam literarum rempublicam meritis celeberrimi, operis hujus patronos certissimos antiquissimosque potui eligere,

quos ne Celsus ipse quidem, si in vitam ei daretur reditus, scriptorum suorum censores recusaret. Nunc itaque nihil mihi restat, quam ut obnixe Vos rogem, ut me in amicitiam Vestram recipere, hancque inscriptionem, tamquam benevolentiæ observantiæque erga Vos meæ, qualecunque documentum admittere dignemini. Valete. Dabam Trajecti ad Rhenum a. d. xv. Kalend. Februarii CIↃ IↃ CXXCVII.

THEOD.

THEOD. J. ab ALMELOVEEN

LECTORI BENEVOLO

S. D.

Multos non modo proximi, verum etiam hujus seculi eruditione atque fama præstantissimos viros operam in emendandis atque illustrandis A. C. CELSI *de* Medicina *libris, non vulgarem posuisse, qui ignorat, næ scriptorem illum ignoret necesse est. Quis enim est, qui vel primis labris Medicinam gustasse præ se ferat, quem Cæsarii, Pantini, Constantini nomen fugiat? quis Jeremiam Threverium, quis Balduinum Ronsseum de fama non noverit? quis de Jodoco Lommio, Petro Pavio nil audivisse se ausit profiteri? quis denique, quid Joannes Antonid. van der Linden præstiterit non observarit? quorum Virorum exemplis, quibus duci solemus, incitatus incredibile quanto legendi, relegendique flagraverim desiderio! quod repetita aliquoties lectione non leviter accrevit, adeo ut notare quædam ab aliis prætermissa, & hunc Auctorem cum aliis conferre scriptoribus subinde cœperim; quod cum vidissent Celsi nostri cultores diligentissimi, operæ pretium me facturum existimarunt, si cum orbe literato hunc nostrum communicarem laborem, promissisque abhinc fere anno datis satisfacerem. Quod cum altius in animum descendisset meum, protinus istis expoliendis memet applicui. Veruntamen quum variarum lectionum numerum in majorem molem excurrere viderem, editionem vero formæ commodioris, & si ita loqui liceat, portatilis desiderari, consilium mutavi, satis habens loca duntaxat sive nostri Auctoris, sive alterius medici, parallela indicare, Scriptoris nostri sententiam quæ aut illustrarent aut confirmarent. Editioni autem huic rerum atque verborum indicem, quem in omnibus aliis desiderari sciebam*

edi-

editionibus adjecimus, de industria, ne nimiam in molem assurgeret nunquam e manibus deponendum hoc Medicinæ ἐγχειρίδιον, *aliquanto contractiorem; quod præ manibus nobis sit ejusmodi lexicon, quale una cum notis eruditissimis in Celsum a viro fama super æthera noto, Joanne Rhodio confectum, incendio tristissimo absumptum summopere dolemus, alii editioni subnectendum. Subjunximus, quæ loca difficiliora explicant R. Constantini annotationes selectas ex exemplari, alias rarissimo, e Cl. Grævii Bibliotheca deprompto. Scholia eruditorum facile principis Isaaci Casauboni, margini codicis quo fuerat usus, festinantissime illita, quæ ex* τοῦ πάνυ *Isaaci Vossii Gazophylacio secum attulit Gothofredus Thomasius,* ὁ χαριέστατος, *pro amicitia atque necessitudine, quæ inter nos intercedit non vulgaris, quam benignissime mecum communicavit; quæ licet breviora, numero pauciora, minimeque publicæ luci ab Auctore adaptata, ob religionem tamen, qua summa eum colo, supprimere non potui aut minus grata fore putavi. Quid vero ipsi præstiterimus lectione ipsa consequetur H. Lector; quem duo monitum velimus, numerum margini impressum loci paralleli paginam versumque indicare, alterum in notulis, ubi citati libri sæpenumero auctoris reticetur nomen, Hippocratis debere intelligi.*

CLA-

CLARISSIMO VIRO, DOMINO
GUIDONI PATINO
BELLOVACO,

Doctori Medico Parisiensi, & Professori Regio, Amico suo Magno Salutem.

CLARISSIME VIR,

CICERONIS ista gloriatio est: *Latinos omnia invenisse melius, quam Græcos; aut ab illis accepta fecisse meliora*. Augusta profecto, & magno viro magnarumque rerum fiduciam habente digna! Quam & veram minimeque vanam deprehendit, quisquis a Romanis posteritati tradita comparat cum Græcis. Ne longum abeam, Oratorum quidem laus ita ducta fuit ab humili ad summum: fuere & Philosophiæ studia sic ad Latinos traducta, ut ne bibliothecis quidem Græcis eguerint. Neque vulgare est, quod de nostra arte Celsus promeruit. Quam enim ab Hippocrate, ab Asclepiade, ab aliis Græcorum plurimis accepit scribendi de Medicina materiam, hoc ipso fecit meliorem, quod primus eam sic conceperit, ut esset ad discendum aptior, ad faciendum promtior. Græcorum antea nemini, quod sciam, id laudis datum, quod artem redegerit in systema, & corpus methodo constitutum. Celsus præstitit; & res faciendæ medicinæ utiles ac solum necessarias ita ingeniose ac diligenter ex antiquis elegit, ita per partes digessit, hasque ipsas innexuit inter se, ut vel Recentiores inter non noverim, quem ipsi jure possis anteponere. Neque ad eam laudem refert, sermone tantum, an etiam opere fuerit medicus. Si enim coire ista semper necesse est, quotus-

tusquisque hodie medicus est? Cathedrarios quippe videas medicinæ scientiam plerumque subtilius, quam ex usu, excolere, atque hoc per ambitionem, quam vocant veri scrutationem, agere, ut ingenio & facundia vincant. Contra, qui quæstui serviunt, bene gnari, morbos non eloquentia, sed remediis curari, ut populo placeant, ex quo ille major est, sufficere credunt secreta jactare & his curatorum longas ostentare tabellas. Hippocrates certe pro Medicis habet, qui veram artis sibi cognitionem compararunt: sed transferre ad usum suadet, & fructum eorum, quorum gratia est inventa. Sapere ne putandus est, qui lucernam accendit, & subter modium ponit? Sapit, & bene de se ac proximo meretur, qui accensam imponit candelabro, ut alluceat omnibus qui sunt in domo. Cæterum hoc dubitare de Celso docti solent, fueritne in operibus Artis exercitatus. Quo de quia meam aliquando sententiam rogasti, dicam paucis. Magnum quid medendi scientia est: majus, prudentia atque sapientia. illa quippe scientiæ oculus; hæc manus est. Absque prudentia si est, neque tempora lustrare Medicus rei bene gerendæ, neque præcipites captare occasiones potest. Absque sapientia si est, tractare homines ignorat, & suo quemque calopodio calceare. Uti vero scientia nisi discendo, hoc est, legendo, audiendo, cogitando; ita prudentia & sapientia, nisi faciendo & rebus se gerendis accommodando, non comparantur. Ex artis scientia Celsus si venit æstimandus, vix persuaderi potest, ut is non habeatur pro Medico, & quidem usu longo atque exercitatione perfecto, qui suis scriptis Medicinæ intima penetralia subiisse, abdita quæque enucleasse, penitus abstrusa rimatum esse, suam ubique de iis sententiam interponendo se prodit. Quod esse judicium novisti ejus, qui præfatus olim ad Rubeum fuit. Probum mihi, & ex toto probatum. Si, quæ in nul-

nullius non morbi curatione elucent, prudentiam atque ſapientiam ſpectemus, ubi, te quæſo, unum Hippocratem ſi excipias, utriuſque aut ſalubriora præcepta, aut fideliora monita reperiſti? Quæ ſi numquam noſter venit in rem, quemadmodum fuit aſſecutus? Putaſne ſecreta atque arcana artis, hoc eſt intimas & occultas ad ſalutem cujuſque pertinentes rationes ſcire poſſe eum, qui in conclave numquam penetravit? Quæ ſola felicis ingenii magnitudine complexum, & ob id alieni operis interpretem atque Hippocratis ejuſque ſectatorum diſcipulum, & exſcriptorem habendum eſſe potius, quam medicinæ aliquem auctorem, judicium eſt viri egregie eruditi. Cui per me ſubſcribere, quibus libet, licet. nam a me non impetro. Si rectum tamen, heu, quantos auctores amiſimus! Ex toto quippe Galeni oceano, ſi dicere per invidiam fas eſt, non tot interiora medendi conſilia quis hauſerit, quam ex ubere hoc Cornelii rivo. Fateor, plus eſt in Galeno florum, ut & foliorum: ſed fructuum plus in Celſo eſt. Taceo multis locis ſic illum loqui, ut, ſe feciſſe medicinam, liquido ſatis demonſtret: nullo ſic, ut contrarium inde queat liquere. Solum obſtare videtur, quod Plinius ſua ætate, hoc eſt centum & viginti præter propter annis poſt, ſolam hanc artium Græcarum nondum exercuiſſe ſcribit Romanam gravitatem, & in tanto fructu pauciſſimos Quiritium attigiſſe, eoſque ipſos ſtatim ad Græcos tranſfugiſſe; imo vero authoritatem aliter quam Græce eam tractantibus, etiam apud imperitos expertesque linguæ, non fuiſſe. Si ex vero iſta, ſicuti cauſam non credendi non habemus oculato teſti, quei credimus Celſum, ex gente Cornelia, omnium Romæ nobiliſſima, oriundum, factitaſſe artem, populus quam expertus damnavit? Non hoc ulli volo perſuaſum, fuiſſe ἐκ τῶν περιοδευτῶν, quos vocat Modeſtinus l. 6. §. 1. ff. de Excuſationibus; atque adeo

solitum ἀνὰ τὴν πόλιν φοιτᾶν, & ægros visitatum circuire mercedis causa. M. Catonem meminit idem Secundus professum, esse commentarium sibi, quo mederetur filio, servis, familiaribus. Nec alia ratione medicinam exercuisse Cornelium puto; nec apud alios, nisi forte quod nonnemini video placere, in gravioribus casibus sit passus se adiri, & eam rogari operam, quæ virum nobilem non dedeceret. Verbo: talem opinor fuisse Medicum, qualis Cato fuit, aut quales sunt hodieque Regum archiatri. Qui, etsi non omnibus vigilant, miserabilibus tamen personis & ad se, ceu Æsculapium aliquem, confugientibus suam negare opem non sustinent; scientes, nulla re hominem magis accedere ad Deum, quam salutem hominibus dando. Præter hæc, quæ aut dici in eamdem sententiam, aut objici possunt, jam sunt ab aliis vel occupata vel refutata: ut necesse non sit illis repetendis vel tempus prodigere, vel doctas tuas aures & gravioribus intentas curis obtundere. Hoc unum dicam, qualis qualis noster fuerit, dignissimus est, vel doctrinæ cultu, vel elegantiæ nitore, non solum qui legatur, sed qui numquam de manibus deponatur. Me, fateor, nullius post Hippocratem lectione vel affici magis, vel erudiri. Quo factum, ut & sæpius relegerim, & numquam sine voto, existeret aliquis, qui aut daret eum nobis quam emendatissimum, aut emendandi materiam suppeditaret. Quam tuo tandem beneficio consecutus nobilem & locupletem, statim operi admovi manum; quo & meæ satisfacerem cupiditati, & expectationi eorum, apud quos nulla non occasione & laudare Cornelium nostrum, & serio commendare sum solitus. Quam autem feliciter mihi res sub manu successerit, te velim vel in primis judicare. Nam hæc inter plurimas mihi causa est, quod Celsum istum, quem meum imagine quadam adoptionis feci, celeberrimo tuo nomini, &

mul-

multis mihi nominibus suspiciendo colendoque consecrarim. In seculi quippe hujus & tam antiquitatis fastidiosi, quam novitatis omnis cupidi, conspectum proditurientem, nec sine patrono ausum, cujus in clientelam potius, quam tuam debui dare? Absque illis certe subsidiis, quæ mihi numquam sine summa laude loquendum studium tuum juvandi publicum tulit, si fuisset, vel animum non applicuissem ad recognitionem Authoris ut eruditissimi, ita & corruptissimi. Quis credat, post Egnatii, Cæsarii, Constantini, Stephani, Pantini, Ronssei, Rubei, tot illustrium virorum diligentissimas curas, fuisse mihi plusquam bis mille locis corrigendum? Quo ipso quia fecisse me opus putabam non pœnitendum, aut tuo nomine & seculo indignum, etiam hoc ausus sum illi inscribere. quamvis non ignorem multo plura majoraque me debere amori & beneficiis in me tuis. Itaque te rogo, Vir Clarissime, hanc cautionem accipere crediti, & animi ad omnem se gratitudinis memoriam obligantis. Certe hunc, quem eo vultu, quo omnes literatos soles amplecti, suscipiendum tibi offero, si non industriæ, saltem laboris mei fœtum, testem esse volo, quanti & sim & in perpetuum tibi sim futurus debitor. Deus autem immortalis diu te sospitem atque incolumem Rei medicæ, literariæ, publicæ, imo mihi & omnibus bonis conservet. Dabam Lugduni-Batav. Mense Augusto, anni cIɔ Iɔc lvii.

Tui nominis atque dignitatis
cultor propensissimus

JOH. ANTONIDES
VAN DER LINDEN.

LE-

LECTORI S.

SISTO *tibi, amice Lector,* AUR. CORN. CELSUM, *authorem latinissimum, medicum sapientissimum, prudentissimumque. Cujus ego amorem tibi si velim commendare, idem fecero, quod hederam qui suspendit vino veteri & bono. Quemadmodum namque virtutem non potest non amare ac sequi quisquis ejus pulcbritudinem atque pretium novit: ita Celsum nemo non æstimat, nemo non diurna versare manu, versare nocturna studet, quin in succum & sanguinem, quod ajunt, convertere, nisi qui ignorat, quanto nitore atque cultu, quanta industria atque solertia istos de Re Medica libros octo (solos nobis ex pluribus eisque eruditissimis ingenii ac vigiliarum egregie elaboratarum monumentis reliquos) scripserit, atque ex Hippocrate cumprimis, medicinæ parente, contraxerit, adhibitis in omni graviore negotio etiam in consilium aliis, & semper quidem optimis authoribus. Quales omnino necesse est fuisse, si sola confisus ingenii magnitudine, nulla artis exercitatione comparata notitia, tam admirandum nobis opus concinnare est aggressus. Quod me non credere, jam supra dixi. Scepticos in scribendo sequutum, author est Quintilianus. Quod si de sermonis ornatu intellexit, concedi potest: non facile, si de modo doctrinæ. Ita enim scripsit, ut qui neutiquam dubitavit, non suam modo sententiam aperte profiteri, sed & summorum quoque virorum ad incudem cum rationis tum experientiæ revocare; quia & necessaria ac laudanda in artibus libertate mutare præcepta eorum, qui medendo scribendoque se ostendebant aberrare, non tam a placitis & a doctrina majorum, quam ab officio medici. quod Asclepiades esse dicebat, referente nostro, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet. Ubique autem ea usus est modestia Celsus, ut, etsi numquam tanti putaret authorem, quanti hominum salutem, neminem sua tamen laude fraudaret.*

Quam-

Quamquam vero jam ipsius ætate Medicina esset in tres sectas, easque plurimum inter se dissentientes, diducta; ita tamen Dogmaticæ (quæ minime omnium deflectebat ab Hippocratica) se applicuit adhæsitque, ut nihilominus etiam ab Empiricæ atque Methodicæ principibus acceperit, quæ rationalis conjectura atque fidelis usus comprobassent: dignus vel ipso proposito, ut eum penetrasse cujusvis sectæ omnia, atque delectu habito, in hanc velut multorum operum epitomen congessisse meliora quæque, credamus. Forma operis, supra quam nostrum putat vulgus, ornata est, & ordinata. Sermo toto in opere plenus, purus, venustus, castus, &, quod præcipuum est, accommodus rei tradendæ; adeo ut in medicina quidem nemo uti meliore scribendi magistro queat. Ordo, quam in toto dilucidus, in partibus articulatus, tam est in utrisque appositus ad usum. Quem ut solum Celsus spectavit, ita nihil eo non pertinens, non necessarium attulit: quin, resectis omnibus, non dicam superfluis, sed quæ aliunde & possunt & revera debent accipi, eam solummodo Medicinæ partem persecutus est, in qua proprie & principaliter ars consistit. Quo de dicerem plura, nisi te discere hoc ex ipso authore mallem. Ego certe propter quæ dixi, illum mihi semper habui familiarem, & dignum, in quo non solum versando studii, sed & emendando operæ plurimum, atque laboris ponerem. Itaque conquisitis in eam rem necessariis, quæ quidem potui, hoc in præsenti egi, ut textum exhiberem quam maxime emendatum. Feci id adjutus iis subsidiis, quorum mox catalogum exhibebo. Quantum fecerim, non aliunde rectius cognosces, quam si conferre editionem hanc cum omnibus velis, quæ prodierunt hactenus. Præter quæ dixi, sæpe mihi fuit Hippocrates adeundus. Quem quanti noster fecerit, non tam ex ore ipsius, quam opere disces. quod, quia omnibus paginis quamplura exinde transsumta continet, authori meruit nomen Hippocratis Latini. Quæ causa mihi curatius utrumque conferendi, & colligendi quoque,

quæ Foësius in doctissimis suis ad Hippocratem notationibus pridem observavit. Quædam, sed admodum pauca, ex ingenio tentavi, & nisi cum res aperte postularet. In cæteris, ubi mei mihi libri & ingeniosæ summorum virorum conjecturæ non prælucebant, malui errorem retinere, aut locum in suspicione saltem relinquere. Quod & eo securius mihi licere putavi, quia Cl.D. Johannem Rhodium, virum inter seculi & nostræ artis primos, a multis annis ex multo plurimis cum membranis tum libris emaculatissimum &, quem ab Authore habuit, nitori haut dubie restitutum ac luculentissimis commentariis illustratum, penes se servare scio. Quem & rogo (si quid veteris se amicitiæ memoria patitur rogari) ut ne diutius protollat exspectationem atque desiderium eorum, qui & Celsum & Rhodium in pretio & amore magno suo merito habent. Glossemata offendi plura: nullum tamen, præter forte unum, quod nimio erat ἀπροσδιόνυσον ausus sum de medio tollere, quia nullum huc præeuntem habebam librum. Librorum in capita distinctiones uti ab ipso authore esse certum est ex VI. 12. & VIII. 9. in fine: ita lemmata illis adscripta esse a librariis, & e margine in titulos transsumta, ne locus quidem dubitandi est. unde & aliquid licere mihi in istis putavi. quin, si forma operis sivisset, redire eo, unde venerant authoris injussu, jussissem. Præter hæc animus erat, notas addere, & quasdam nostras in authorem observationes: sed, præter quam modo retuli, causa alia fuit libri forma. Quam & ego & typographus εὐμετακόμιστον in præsens malebamus: ille, lucri gratia; ego, authoris. Quem mihi spes est repertum tanto plures emtores lectoresque, quanto est editio ista cæteris emendatior, & elegantior atque aptior ad circumferendum. Vale, & tuus mihi favor sit stimulo ad tuum in commodum majora melioraque conandum.

AURELII CORNELII CELSI VITA

A Clarissimo Viro

JOANNE RHODIO CONSCRIPTA.

ORNELII CELSI laudabilem in Re Medica operam annis jam mille ſexcentis, & quod ſuperat, Experientia, veritatis prima parens, feliciter probavit. Nec melioris animi quiſquam ita ab omni humanitate remotus fuit, cui non venerandum tam illuſtre nomen. At ingenio magis, quam origine notum, quam, relicta ſoli animo gloria, temporis diuturnitas poſteritatis memoriæ exemit. Quamvis enim Romæ vixiſſe Celſum, ipſius, ſive ut aliis viſum, Scribonii Largi ad Jo. Calliſtum Epiſtola indicio ſit: non deſunt tamen cauſæ, cur addubitem, patria, an jure civitatis ipſum Romanis accenſeam. Maximeque, quum

præter hunc, quidam Julius Celsus Hadriano Imperatori a Consiliis, vel ex aliorum sententia, Alexandri Severi temporibus, Juris scientia perhibeatur claruisse. Vid. Spartianum in Hadr. 30. & Pompon. Jc. lib. 2. in fin. de Orig. Jur. & Politianum lib. 5. Epist. ad Jac. Modestum. Equidem Celsum Patrem ac Filium Jureconsultis annumerat Hotomannus in Descriptione Jurisconsultorum, & Juventium Celsum Patrem ad Vespasiani Imperatoris tempora refert Jacob. Gothofred. Histor. Jur. Civil. cap. 7. de Jurisconsultorum successione. Idem Celsum Patrem & Filium sub Trajano, Hadriano, Antonino Pio vixisse censet. Verum & Apulejus Celsus Valentis ac Scribonii Largi in Medicis Magister occurrit apud Scribonium Largum de Compos. Med. cap. 94. & 171. Cujus præter Agricolam Woverius in Apuleji Vita mentionem injecit. Nisi forte cum Cornario in Marc. Empirici Præfat. interposito inciso, Apulejo, Celso, distincte legendum fuerit. Ita in Præfat. Marcell. & Apulejus & Celsus occurrunt. Volaterranus etiam meminit in Anthropologia lib. 14. Celsi cujusdam, qui Philosophiæ Stoicæ sectator, Origenis erat adversarius, magiæ scientia notus, cui Lucianus Pseudo-Mantem inscripsit. Ejusdem quoque nominis ibidem, imperante Nerone e Galliis puer novennis martyrio nobilitatus. Numo etiam innotuit apud Augustin. Dialogo 5. de Num. Celsus quidam III. Vir. Noster autem Augusti ævo floruit, ex quorundam sententia, inter quos Jo. Britannic. in Juvenal. Sat. 6. & 7. Ovidii autoritate, vel ut Jo. Cajo placuit, Cl. Tiberii, A. C. 29. aut certe Caji Imp. conjectura Sambuci, Viri Antiquitatis notitia clarissimi. Major tamen eruditorum pars, sub Tiberio vixisse, vel forte ipso imperante natum usque ad Trajani tempora vitam produxisse, censet; quamvis & sub Nerone vixisse putet Thom. Fienus. Ut uno seculo

vetu-

vetustior Galeno videatur. Cæterum, non levem hic de Patria ejus dubitandi occasionem præbet Cæl. Rhodiginus, qui Antiq. Lect. Lib. 14. cap. 5. Veronenses, ait, cum Macrobio, Vitruvio, & Plinio, Celsum quoque suum ortu civem agnoscere. Librorum inscriptionibus hujusmodi divinationes stabiliri assolent. Sed exigui momenti munimento. Notius enim est, quam ut pluribus confirmetur, Librorum titulos Literatoribus & Librariis arbitrarios fuisse, vixque veterum quempiam ulli suorum Commentariorum quidquam prænotasse, referente de semet idipsum Galeno lib. 7. Meth. Med. cap. 1. qui id officii ab Amicis habuit: haud dubie istius ævi modestia, quod ingenia admiratione superiora protulit. Sed enim, ut mala exempla ex bonis initiis orta: ita ex æmula, in conquirendis magnorum ingeniorum monumentis, Principum munificentia, accrescente paulatim Librariorum avaritia, omnes prope optimorum etiam Autorum præscriptiones impune, ad lucrosam cujusque libidinem, immutatæ, ne dicam adulteratæ.

Atque ut ad Celsum redeam; quot ejus hodie Editiones, tot ferme Inscriptiones diversæ. Cæsarii habet: *Aurelii Cornelii Celsi de Re Medica VIII. Libri eruditissimi*. Vulgatæ Lugdunenses omnes, & Leydensis modestius, sine phalerato encomio: *A. C. C. d. M. Libri VIII.* Horum priorem Cajus sic mutavit: *Aurelii Cornelii Celsi Romani de Re Medica Libri VIII. pereruditi*. H. Stephanus in suo exemplari cæteris Medicinæ Principibus adjecto, receptæ lectioni subdidit: *Operis ab eo scripti Pars Sexta*. Vett. Codicum MSS. autoritatem secutus, quibus communis hæc inscriptio: *A. Cornelii Celsi Artium Lib. VI.* Nihil tamen hic præter consilium & rem ab illo temere factum. Patriam enim sive Autor ipse sive alius quispiam addiderit, id certe non caret vetustatis exemplo, potissimum apud Græcos, quos

inter Celsus sibi *Hippocratem Coum* inprimis imitandum proposuit, cujus etiam pleraque non infeliciter Latino sermone reddidit, suam ipse testatus in Epist. ad Pullum Natalem, in hoc studiorum genere diligentiam, longe accuratiorem, quam Largii Designatiani, qui Epistola ad filios se fuisse liberiorem fatetur, quemadmodum notante Cornario in Dedic. Marcelli, in plerisque Hippocratem expressit, ut integras sententiarum periodos ex ipso descriptas subinde in eo videas; imo tota capita nihil aliud quam Hippocratis sententias ad verbum reddunt. Hinc non immerito Hippocratis Simiam dixit Nic. Monardus, de V. S. in Pleurit. f. 8. Etsi vero Latini Scriptores Patriam haut usque jactabant: neutiquam tamen diffitendum, antiquitus Romanæ civitatis jus gloriosum fuisse. Quo forte venditores Autorem nostrum commendare satagebant; sive is meritis & gratia civium numero adscriptus esset; sive Roma oriundus. Posterius tamen ut credam, suadet præter apertum Autoris lib. 5. cap. 21 textum, Epistola ejusdem ad Callistum, & persuadet ad Pullum Natalem altera; in quibus inprimis Viri boni genius conspicitur. Imo Marcellus in Præf. Operis Cornelium Celsum inter viros illustres & cives enumerat, quicquid ei imposuerit Verderius Cens. p. 144. Ejus Columella, Claudii tempore clarus, ut æqualis aut certe paulo superioris, Rei Rust. lib. 1. cap. 1. sic meminit: *Nostrorum temporum Cornelius Celsus totum corpus Disciplinæ quinque libris complexus est*. Quem Rusticam intellexisse, vero proximum est. Quintiliani sententia Inst. Orat. lib. 10. cap. 1. is Vir Eruditus, inter eos Philosophos Latinos, quos eloquentes literæ Romanæ tulerunt, qui scripsit non parum multa, Scepticos sequutus, non sine cultu & nitore. Ideoque ob nimiam novitatis cupiditatem, ejusdem censura notatur. Scripta ejus sigillatim prodidit Vola-

terra-

terranus Anthropol. l. d. Cornelius Celsus mediocri Vir ingenio, non solum artem Rhetoricam, sed de Re Militari, & de Rusticana, deque Medicina libros composuit. Quæ omnia Jo. Dousa æternum gentis & generis sui decus in Sylva Extemporal. hoc Epigrammate venustissime complexus:

Facta urbana, tuo res Rustica munere, scriptis
Nec minus illustris est Medicina tuis.
Hinc quoque Militiæ tractasti commoda Rhetor:
Hoc Martem Musis jungere, Celse, fuit.

Subjungit Polyhistor Italus: *Ad nos tantum ejus Medicina pervenit Oratorio more conscripta.* Sed & quædam Rhetorica ejus nostra ætate Sixti Popmæ studio feruntur emissa. Veterinariam quoque conscripsisse autor est Mercurialis lib. 4 cap. 2. & Phil. Ingrass. Quæst. de Veterinar. cap. 9. Herbarium vero ei adscriptum, Apuleji potius credit in vita Apuleji Elmenhorstius. Julium quidem Celsum inter Rei Militaris Scriptores enumerat Rob Valtur. quemadmodum huic a nonnullis adscripta sunt Julii Cæsaris Commentaria. De quibus tamen nihil vere constat. Varia sane ejus eruditio aliud prodere non potest quam Virum ingenue natum, magna seculi felicitate, quod bonarum literarum erat ferracissimum. Excepit nempe coluitque ea ætas Viros scientia, prudentia, ac eloquentia summos, Tullium, Salustium, Catullum, Virgilium, Propertium, Horatium, Tibullum, Manilium, Vitruvium, Antonium Musam, Ovidium, Livium, Scribonium Largum, Valerium Maximum, Vellejum Paterculum: atque si se in Claudii imperium ipsius extenderit vita, Quintum Curtium, Persium, Senecam, Silium Italicum, Plinium, Viros omnes consummatissimos, in quibus tamen postremum nonnulli Celso juniorem censent. Opinionem meam firmat laudabilis veterum consuetudo, qua tria nomina Nobiliorum, Celso etiam Plinii autorita-

te rata, Libertis raro, nec ferme sine gravi causa unquam concessa scimus, quibus tamen semper servile nomen remansit. Nec moror, quod Celsi Epistolæ apud Marcellum in limine Operis Prænomen desit, quo soli Romani insigniebantur. Nomen enim apud bonos Autores sæpe Prænomen & Cognomen includit. Hinc Martialis:

Ut jugulem curas, nomen utrumque bibam.

Salutaribus itaque disciplinis Græcisque literis, non levi nobilitatis indicio, recte institutus, facile potuit seculo tam augusto ac beato, nihil non (ut ipse in Epistola ad Natalem refert) dignum sublimi Romanorum majestate de bono Medicinæ Artis splendidissime scribere, idque perennitati & literis mandare, utilitatis magis quam delectationis causa.

Scio equidem, non deesse multæ autoritatis Viros, qui ex modo adducta Celsi Epistola opinantur, ipsum animo in diversa studia diviso, Græca duntaxat Medicinalia in Latinum convertisse, aut Empedoclis & Democriti exemplo non ut merus atque ad quæstum Medicus, sed ut sapientem, atque, ut Columellæ verbis utar, universæ naturæ prudentem, Medicinam veluti Philosophiæ partem cum sapientiæ studio conjunxisse. Ideoque nec factam ejus ab Aureliano mentionem, Barthio Adv. lib. 38. cap. 3. censente. Nec denique unquam Medicinæ operatum. Credat qui volet. Nec eam litem meam facio. Medicum certe agnovit magnus Scaliger de Re Num. 36. Remedia quidem, Hippocratis & Galeni exemplo, aliunde congesta digessisse, ultro largior, ipsam vero Morborum τέκμαρσιν & θεραπείαν proprio ingenii ductu contextam pro me res ipsa loquitur. Quin ipsum Pharmaca præbuisse, non mediocri gloria, ex ipsius ad Julium Callistum Epistola satis liquet. Quorum artificiosam mistionem se accurate intellexisse prodit ipse

ipse lib. 7. cap. 26. Unde Cornarius fortassis inter Pharmaceuticos reposuit. Imo dedita opera ab aliis prætermissa proferre ac illustrare voluisse censuit Minadous variæ eruditionis Medicus, de Ext. Affect. lib. 2. cap. 3. Maximeque Medicum ejus Chirurgica probant, quæ Gesneri in Catalogo Chirurgorum sententia, veterum solus Latine scripsit, ut vere ipsum inter Chirurgos reponat doctissimus Septalius Animadv. lib. 8. Caut. 1. & 40. Tanta vero id fide peregit, ut Hieronymus ab Aquapendente Medicus & Chirurgus usu vel annis nemini secundus, in Operat. Chirurg. cap. de Chir. Dent. his verbis sese in ipsius laudes diffuderit: *Mirabilis Celsus in omnibus: quem nocturna versare manu, versare diurna, consulo*. Nec mirum: quum Celsus eruditissimo Manardo Epist. Medic. lib. 9. Epist. 1. bonus & fidelis Hippocratis interpres, licet in aliquo verbo quandoque lapsus videatur. Quod Viro in omni literarum genere exercitato vel ipsa πολυγραφία libenter profecto condonari jubet, quamvis non diffiteatur ipse non pauca se ex aliena quandoque sententia posuisse. Horatio pariter Augenio de Miss. Sanguin. lib. 8. cap. 1. Lommio, Ronsseo Epist. Medic. lib. 8. sect. 3. cap. 7. Schenckio, Jo. Heurnio, Bened. Matamoro, Rod. a Castro, innumerisque præclari judicii Medicis, propter singularem & succinctam cum elegantia doctrinam, Latinus Hippocrates appellatur, in quo Pantini judicio Comment. ad Celsi lib. 1. cap. 1. optimæ Methodi ac viæ rationisque docendi discendique, & in summa brevitate mira Artis & Sapientiæ observatio plerunque animadvertatur. Recte igitur Agricola de Pond. Rom. lib. 4. *Celsi*, inquit, *autoritas Medicis nota est, aut saltem esse debet*. Quam elegantissimis verbis Cælius Rhodiginus Antiq. Lect. lib. 26. cap. 3. insinuavit: *A. Cornelio Celso versuram faciunt multi. Verum citra illius sententiam*

nihil

nihil ferme promunt; perinde ac verba sint veterum sacrorum, quæ demutasse piaculare flagitium plane censeri debeat; quodque hostiis majoribus procures. Inde Fernelio, Franciæ Hippocrati, referente Plantio in Vita Fernelii cum ob orationis puritatem, tum ob sententiarum pondus, quam charissimus fuit. Jurisconsultis procul dubio iisdem nominibus usque adeo venerabilis, ut Pandectas suas hujus Viri autoritate muniri voluerint. Verum, ne nimiis laudibus verius is oneretur, quam ornetur, quem mortalium nemo recte vituperavit: unicum Heurnii judicium, inter cætera gravissimum, huic Virtutum coronæ lemnisci loco satis erit. Ita ille Meth. Stud. Med. cap. 5. *Latinos inter Medicos primus est Cornelius Celsus: sed prudenter legendus. Nam in multis Asclepiadem Methodicum sectatur, ut fatetur ipse. Hujus cote stylum subigemus, & pluris Latinitatem ejus quam Medicinam faciemus.* Unicus itaque Celsus, ut scite idem in Epist. ad Ronss. Celso præfixa, Medicis Latinis præferatur: qui pomœria Romanæ eloquentiæ eo protulit, ut Medicina suavissimo ore eloquentiæ jam sese cultioribus ingeniis merito commendet.

His quotquot naturæ associavit benignitas, æquos adferte animos, eleganti favete linguæ. Ita Vobis, & verum animi sermonisque cultum, & firma valetudinis præsidia parabitis. Tantum est.

Optandum est, ut sit mens sana in corpore sano!

LI-

LIBRI

Quibus J. A. van der Linden usus fuit in hoc opere recognoscendo.

MSs. seu ἀπόγραφον Codicis Parisiensis, descriptum anno CIↃCXXIV. Communicavit V. Cl. D. Job. Hoornbeeck, SS. Theol. D. & Profess. ordin. in Academia, ac V. D. Min. in Ecclesia, quæ est Lugd. Batavorum, Collega reverendus.

Liber editus Venetiis, apud Aldum 1528. in 4. sed sedulo collatus atque emendatus a V. Cl. Jac. Carpentario, Doct. Med. Parisiensi & Prof. Regio, ex codicibus duorum Med. Parisiensium, nempe Jo. Fernelii, viri incomparabilis, & Jo. Capellani, qui ei in comitiva Archiatrῶn anno CIↃ IↃ LVIII. successit apud Henricum II. Galliarum Regem. Mutuo dedit V. Cl. D. a Guido Patinus, Bellovacus, Doct. Med. Parisiensis & Professor Regius, amicus mihi eximius.

Alius ibidem editus 1549. in folio cum Medicis antiquis. Quem sua manu V. Cl. Nic. Nancelius contulit cum editionibus, quotquot suo tempore extabant, excepta Stephani; toto opere ad marginem adscriptis non modo lectionibus, ubi a libro, qui erat præ manu, variabant; sed & propriis conjecturis, raro non bonis & doctis. Hunc quoque utendum dedit V. Cl. D. b Guido Patinus, ob singulare publicum juvandi studium nunquam & nulli non laudandus.

Alius Lugduni editus apud Joan. Tornæsium 1554. in 16. cui ad oram V. ill. Jos. Scaliger, seculi miraculum, & veteris cujusdam codicis lectiones & suas emendationes atque notas adscripsit. Quem ipse testamento reliquit V. Cl. D. Ælio Everhardo Vorstio, Botanices ac Medicinæ, dum viveret, Professori Primario; ego autem usui acceptum debeo V. Cl. D. Adolfo Vorstio, Paren-

a Lettres de Feu Mr. Guy Patin, Lettre CXVI.
b Idem ibidem.

Parenti optimo in utraque & professione & dignitate successori dignissimo, ac Collegæ meo honorando.

Variæ lectiones, e Ms. Codice antiquo Bibl. Regiæ Parisiensis, qui inscriptus erat, Medicina antiqua, descriptæ anno 1631. a V. Cl. D. Joh. Walæo, Med. Doct. & postea Professore insigni.

Variæ lectiones e libro Sacri Johannis, ab eodem excerptæ. Et has & præcedentes mihi utendas dedit D. Antonius Clementius, Cl. D. Walæi ex sorore nepos, juvenis doctus, probus, pius, & si fata sivissent, longiore vita dignus.

Præter quæ contuli etiam eorum editiones, emendationes, annotationes, lectionesque varias, quarum in epistola ad Cl. D. Patinum feci mentionem. Quemadmodum & illa, quæ Janus Cornarius in comm. ad Gal. de Comp. Pharm. quæque alii & celebres inter Criticos (quos Fax Artium liberalium exhibet) authores observarunt. Hoc quoque te scire tua interesse, Lector amice, putavi. Nunc adi ad authorem. Quem, si cum cura & studio leges, spondeo,

Lectio lecta, magis decies repetita, placebit.

IN-

INDICULUS EDITIONUM
CELSI,
„ AUCTUS, & EMENDATUS. „

In Folio,
Apud

NIcolaum, *Florentiæ* 1478.
Leonardum Pachel, Uldericum Sinczenzeler, *Mediolan.* 1481.
Joannem Rubeum, *Venet.* 1493.
„ -- -- *Ibid.* 1496. ex Maittaire de Orig. Artis Ty-
„ pograph. pag. 337. „
„ Lucam Ant. Juntam „ *Venet.* 1524.
Christian. Wechelum, *Parif.* 1529. „ cum Scrib.
„ Largo; non in 4. ut alii ponunt. „
Aldi filios, cum Medicis antiquis, *Venet.* 1547.
Joannem Oporinum, cum Notis Gulielmi Pantini, *Basileæ* 1552.
Henricum Stephanum, Tom. III. Medicor. Princip. *Parif.* 1567.

In Quarto, apud

„ -- -- *Lugduni* 1516. ex Fabricii Bibliotheca
„ Latina. „
Aldum & Andr. Asulanum, *Venet.* 1528. „ ex e-
„ mend. Bapt. Egnatii. „
Francisc. Raphelengium, cum Notis Jerem. Thriverii Brachelii & Balduini Ronssei, *Lugd. Batav.* 1592.

In Octavo, apud

Joan. Soterem, cum Notis Jo. Cæsarii, *Hagenoæ* 1528. & *Salingiaci* 1538.

Pa-

-- -- *Parif.* 1533.
Matthæum Cerommium, cum Notis Thriverii, *Antuerp.* 1539.
-- -- *Tiguri* 1540.
,, Sebaft. Gryphium ,, *Lugd.* 1542.
Marc. Anton. de Galaffis, *Patavii* 1563.
Gulielm. Rovillium, cum Annotationibus Rob. Conftantini, *Lugd.* 1566. ,, & in 12. ut in Lind. ,, Renovato. ,,
Hieronymum Scotum, *Venet.* 1566.

In Duodecimo, & minori forma, apud
Joann. Tornæfium, *Lugd.* 1549.
Joan. Tornæfium & Gulielmum Gazejum, *Lugdun.* 1554.
-- -- *Lugd.* 1587. Epiftre Françoife a Monfr. de la Scala, p. 325.
-- -- *Lugdun.* 1592.
-- -- *Ibid.* 1608.
Joann. de Tournes, *Genev.* 1625. ,, & 1626. ut ait ,, Fabricius in Biblioth. Latina. ,,
Joann. Elfevirium, ex recognitione Joan. Antonid. van der Linden, *Lugd. Batav.* 1657.
Salom. Wagenaar, *Lugd. Batav.* 1665.
,, Joann. Wolters, ex emendatione Theod. Janfo- ,, nii ab Almeloveen, & cum ejufdem aliorum- ,, que Scholiis brevioribus, & locis parallelis, ,, *Amftelod.* 1687. ,,
,, *Ibid.* recufa edit. hæc 1713. apud eundem. in 8. ,,
,, & Jo. Fel. Bielkium, cum Præfat. Georgii Wol- ,, fangi Wedelii, & Indice locupletiffimo, *Je-* ,, *næ*, eodem anno. in 8. ,,

In Bibliotheca Eduardi Bernardi funt binæ editiones, feu duo exemplaria cum Mfs. collata. Exftant No. 7489. feu 143. & 7495. feu 149. *pag.* 227. *Catal. Mfs. Angliæ*.

Simon

Simon Bevelaqua, *Lugdun.* 1516. in 4.

Simon Silvius. Ejus dedicatio exſtat in Edit. *Pariſ.* 1529. Sed eſt impreſſus apud Chriſtian. Wechelum in fol.

JODOCI LOMMII Commentarii de Sanitate tuenda in primum librum de Re Medica Aurelii Cornelii Celſi, Medicorum Romanorum longe principis. *Lovanii* apud Anton. Mariam Bergagne, 1558. in 8.

HIERONYMI RUBEI Annotationes in libros VIII. A. C. Celſi de Re Medica, quibus omnia, quæ ad univerſam Medicinam ſpectant, dilucide & compendioſe explicantur. *Venet.* ex Typographia Franciſci Rampazeti, 1614. in 4.

PETRI PAAW Amſtelædamenſis Succenturiatus Anatomicus, continens Commentaria in Hippocratem de Capitis vulneribus. Additæ in aliquot capita libri VIII. A. C. Celſi explicationes. *Lugd. Bat.* apud Jodocum a Colſter A. 1616. in 4.

JOANNES MORISOTUS ſcripſit Annotationes in Corn. Celſum, *Baſil.* apud Joan. Oporin. 1547.

„ JOANNES RHODIUS quoque videtur „ poſſe addi inter eos qui Commentaria in Cel- „ ſum ſcripſere, propter Diſſertationem de Acia „ ad Cornelii Celſi mentem *&c.* quæ primo pro- „ diit Patavii apud Paul. Frambottum 1639. in 4. „ deinde ſecundis curis auctior *&c.* Accedit de „ Ponderibus, & Menſuris Vett. Medicor. in- „ primis C. Celſi, ejuſd. Rhodii Diſſertatio, & „ Vita Celſi. Hafniæ, litteris Matthiæ Godic- „ chenii, ſump. Petri Hauboldi Bibl. 1672. „ in 4. „

PRO-

PROMISSÆ EDITIONES.

Franc. Vertunianus in Epistol. Dedicat. in Librum Hippocrat. de Capitis vulner. cum Notis Scaligeri.

UNum addam, quod tibi ac Asclepiadis omnibus scio fore gratissimum, si a te tuique simillimis hunc primum suum conatum probatum iri animadverterit Scaliger, idem in reliquo Hippocrate tentaturum: quod jam in non minus eloquenti, quam fido ejusdem Hippocratis interprete Celso, cursim volutando, perfecit, cujus novam editionem, si per otium relegere dignabitur, castæ emendatæque Latinitatis amantibus propediem adornat.

Joannes Tornæsius in Epistolis Gallicis ad Jos. Scaligerum, pag. 325.

J'Imprime *Corn. Celsus* en petit volume, comme autrefois feu mon Pere l'avoit imprimé. Je me sers de ce que je treuve de bon en l'edition de Constantin par Rouillé, & en celle de Henri Estienne. J'ay entendu depuis deux jours que vous avez des Notes sur cet Auteurlà, tant de feu Monsieur vôtre Pere que de vous. Je vous supplie bien fort & avec toute affection, qu'il vous plaise me vouloir faire part de ce que vous avez: je l'imprimeray avec toute la diligence qu'il me sera possible. Vous ferez du bien au public, & je recognoistray le secours que vous m'aurez fait ainsi que le trouverez bon.

Paulo post.

Pour revenir a mon affaire, je vous prieray me faire ce bien que d'envoyer a Paris au Sire Ambroise Drouard Libraire juré près Saint Benoist ce

que

que vous aurez ſur *Celſus*, afin qu' il me le faſſe tenir le plus promptement qu' il pourra. *&c.*

P. Colomeſius Galliæ Oriental. pag. 116.

Celſum etiam pollicebatur Jo. Walæus D. M. de cujus morte Sam. Sorberius in Epiſtol. Gallicis p. 442. In eundem Authorem notas parabat Ælius Everardus Vorſtius apud Leydenſes primarius Medicinæ Profeſſor, de quo Cunæus in laudatione funebri.

Lettres de Feu Mr. Guy Patin, Lettre CXVI. *de la derniere edition.*

On dit que Mr. Rhodius en fait imprimer un (Celſe) a Padouë, & nous avons ici (a Paris) Mr. Mentel qui en promet un pareillement en vertu de pluſieurs manuſcrits & reviſions qu' il a devers ſoi. Pour ce dernier, quoi qu' il diſe & promette beaucoup, il ne fait jamais rien, & dit toûjours qu' il fera merveille.

JACOBUS HOLSTIUS Tonningæ Medicus ſcripſit Commentarium in Celſum. *Morhof. Polyhiſtor. liter. IV. cap.* 12. *pag.* 174.

PETRUS DACQUETUS Furnenſis Medicus ſcripſit Commentarium in Celſum. *Valer. Andr. Deſſel. Biblioth. Belgic. p.* 734.

TESTIMONIA
ET
ELOGIA de CELSO.

Quintil. Instit. Orat. Lib. XII. Cap. XI.

QUid plura? cum etiam Cornelius Celsus mediocri vir ingenio non solum de his omnibus conscripserit artibus, sed amplius rei militaris, & rusticæ etiam, & medicinæ præcepta reliquerit? dignus vel ipso proposito, ut eum scisse omnia illa credamus.

Franciscus Floridus Sabinus Lection. Subcisiv. lib. I. cap. IV.

Cornelium Celsum ego tam excellentem scriptorem fuisse reor, ut paucos ei anteponendos Latium protulisse censeam, cum medicinam tam candide, eleganterque Romanis literis illustraverit, quam potuit, qui ingenium sic ad omnes scientias versatile habuit, ut ad id unum a natura formatus videretur, quod vir præstantissimus tractare constituisset. Itaque cum ejus, quæ exstant, lucubrationibus nihil sit pulchrius, nihil elegantius, quam ornate Philosophica explicasse credendus est? de quibus non pauca ab illo Scepticos imitato scripta fuisse, memoriæ prodidit Fabius Quintilianus, in iis etiam Celso persæpe (ut ejus de Oratoria Institutione libri testantur) adversatus, quæ ad Oratoriam artem spectantia, utinam cum infinitis aliorum voluminibus commune naufragium passa non fuissent. Nam & Celsi ingenium latius agnosceremus, & Rhetoricos ad Herennium libros non modo non ad Celsum, sed ne ad mediocrem quidem Celsi auditorem esse referendos, tamquam in speculo (ut est in proverbio) conspicaremur.

Claudius Verderius Cension. in Auctores, pag. 144.

Cornelius (Celsus) de Latinitate est tam bene meritus, ut inter Latinos videatur is, qui inter Græcos Theophrastus fuit. Sed Hippocratem, & Græca pene omnia parum feliciter vertit. Exemplo sit Aphorismus quidam Hippocratis, quem ille sic interpretatur lib. II. cap. VII. circa finem. *Alvus nigra*, inquit, *sanguini atro similis repentina, sive cum febre, sive sine febre, perniciosa est*. αὐτόματος autem in Hippocratis Græco non *repentinum*, sed *spontaneum* significat: ut idem alio Aphorismo αὐτομάτους κόπους προαγγέλους καὶ κήρυκας τῶν νόσων esse dixit, hoc est lassitudines non quidem repentinas, sed spontaneas, prænuncias & præcones morborum esse. Etenim ex repentino motu repentina lassitudo evenire potest, non tamen erit morbi prænuncia, quia causam habet motum: deinde vero Celsus, *repentina*, particulam ita collocat, ut ad *alvumne* an ad *febrem* referatur, vix dignoscas. Melius itaque vertit Theodorus: *Dejectiones nigræ modo sanguinis atri sponte venientes, cum febre sive sine febre pessimæ sunt, & quo plures sunt pravi colores eo pejus: sed si ex medicamento tales digeruntur melius est, & quo plures non pravi colores eo melius*. Nec quoque integrum Aphorismum vertit Celsus, sed sententiam Hippocratis secuit per medium. Nec Theodorus utique bene vertit, sic enim transtulit Aphorismum 79. particulæ IV. *Si quis sanguinem mingit, & grumos, & guttatim emittit urinam, ac dolorem ad ventrem imum, & pectinem & fœmen, vitiis vesicæ laborat*. Celsus in eundem errorem incidit. *Aut si paulatim distillat*, ait Celsus, *vel si sanguis per hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta sunt, idque ipsum cum difficultate redditur, & circa pubem inferiores partes dolent, in vesica vitium est*. Græcum autem Hippocratis, *in vesica*, non habet, sed *circa vesicam*, hoc est, περὶ κύστιν.

Celsus lib. II. cap. 2. *Si Austri pluviæque hyemem occuparint, ver autem frigidum & siccum est, gravidæ quidem fœminæ, quibus adest partus, abortu periclitantur: hæ vero quæ gignunt, imbecillos vixque vitales edunt. Ceteros lippitudo arida, & si seniores sunt, gravedines atque distillationes, male habent.* Hæc ad verbum ex Hippocrate esse videntur, nisi quod συντόμως ἀποθνήσκειν, *male habere* non est. Magna certe est differentia inter male habere & continuo mori. at male habet, qui continuo moritur. credo equidem: sed ita sit, Celsus Hippocratem non bene vertit. Pylorum intestinum a Græcis ita dictum esse commentatur quod per partes inferiores, tanquam per ostium, ea quæ in corpore excrescunt, emittat: cum Pylorum, pugnante e diametro ratione, tale nomen sortitum esse ex Galeno pateat, quia scilicet nihil nisi prius in chylum (chylum enim pro Latina voce usurpant medici) conversum tamquam bonus janitor exire sinat, & postea ad inferiora intestina deducit, non ut dejiciat, sed ut remoretur potius in corpore, & ab hepate in sanguinem transmittatur. Eaque ratione permotus Galenus V. de Usu partium, non τῶν περιττωμάτων, sed alimentorum ait esse instrumenta: ideoque a natura flexuosa facta ut cibus non repente fluat, sed perstans concoquatur & nutriat. Apud Celsum denique observationes quædam sunt ludicræ: qualis hæc, si nimirum ægrotus summis digitis extrema parietum evellat, hoc est lapillos ex muro exradicet, signum mortis esse.

Ab hoc Latinitatis amantes Latinas morborum nuncupationes repetere debebant. *Vertunianus in Hippocrat. librum de Vulneribus Capitis, pag. 71.*

Medicorum Deus. *Casaub. Ep. 29.*

Purissimus Scriptor Cornelius Celsus. *Voss. de Vitiis Serm. I. c. 16.*

IN-

INDEX
SCRIPTORUM & MEDICORUM
A CELSO LAUDATORUM,
COLLECTUS A
CL. JO. ALBERTO FABRICIO
pag. 444. novi Supplementi Biblioth. suæ Latinæ, nunc vero huic Editioni accommodatus.

Chry-

Hip-

The-

A. CORN. CELSI MEDICINÆ LIBER PRIMUS.

PRAEFATIO.

T ALIMENTA sanis corporibus Agricultura, sic *a* sanitatem ægris Medicina promittit. Hæc nusquam quidem non est. Siquidem etiam imperitissimæ gentes herbas, aliaque prompta in auxilium vulnerum morborumque noverunt. Veruntamen apud Græcos aliquanto magis, quam in cæteris nationibus, exculta est: ac ne apud hos quidem a prima *b* origine, sed paucis ante nos sæculis; utpote cum vetustissimus auctor Æsculapius celebretur. Qui, quoniam adhuc rudem & vulgarem hanc scientiam paulo subtilius excoluit, *c* in deorum numerum receptus est. Hujus deinde duo filii, Podalirius & *d* Machaon, bello Trojano ducem Agamemnonem secuti, non mediocrem opem commilitonibus suis attulerunt.

p. 16. 30.

A

a *De Vet. Med. T.* VIII. 22. b *De Vet. Med.* III. 8. c *Orat. Thess. N.* 178. d *Orat. Thess.* 183. *Maxim. Tyr. Dissert.* XXIX. *Plato de Rep. l.* III. *pag.* 407. *T.* 2. *ed. H. Steph. Aristides Oration. in Asclepiada.*

lerunt. Quos tamen Homerus non in pestilentia, neque in variis generibus morborum aliquid attulisse auxilii, sed vulneribus tantummodo ferro & medicamentis mederi solitos esse proposuit. Ex quo apparet, has partes medicinæ solas ab his esse tentatas, easque esse vetustissimas. Eodemque auctore disci potest, morbos tum ad iram deorum immortalium relatos esse; & ab iisdem opem posci solitam. Verique simile est, inter non multa auxilia adversæ valetudinis, plerumque tamen eam bonam contigisse ob bonos mores, quos neque desidia, neque luxuria vitiarant. Siquidem hæc duo, corpora, prius in Græcia, *e* deinde apud nos afflixerunt. Ideoque multiplex ista medicina, neque olim, neque apud alias gentes necessaria, vix aliquot ex nobis ad senectutis principia perducit. Ergo etiam post eos, de quibus retuli, nulli clari viri medicinam exercuerunt; donec majore studio literarum disciplina agitari cœpit, quæ ut animo præcipue omnium necessaria, sic corpori inimica est. Primoque medendi scientia, sapientiæ pars habebatur, ut & morborum curatio, & rerum naturæ contemplatio sub iisdem auctoribus nata sit: scilicet his hanc maxime *f* requirentibus, qui corporum suorum robora inquieta cogitatione, nocturnaque vigilia minuerant. Ideoque multos ex sapientiæ professoribus peritos ejus fuisse accepimus: clarissimos vero ex his Pythagoram, & Empe-

(Margin: 405, 29. — 21, 30. — line numbers 5, 10, 15, 20, 25, 30)

e *Serv. ad Virg. Æn.* I. 641. *Isid. Orig.* L. XIV. *c.* III. *p.* 1162. *Suidas V.* Αβροδιαὶ f *Cælius Aurelian. Tard. Pass. l.* V. *c.* 9. *Hippocrat. Democrit. de nat. hom.* 13.

Empedoclem, & Democritum. Hujus autem (ut quidam crediderunt) discipulus Hippocrates Cous, primus quidem ex omnibus memoria dignis, ab studio sapien-
5 tiæ disciplinam hanc separavit, vir & arte & facundia insignis. Post quem Diocles Carystius, deinde Praxagoras & Chrysippus, tum Herophilus & Erasistratus sic artem hanc exercuerunt, ut etiam in diversas
10 curandi vias processerint.

Iisdem temporibus in tres partes medicina diducta est: ut una esset, quæ victu: altera, quæ medicamentis: tertia, quæ manu mederetur. Primam διαιτητικὴν, secun-
15 dam φαρμακευτικὴν, tertiam χειρουργικὴν Græci nominaverunt. Ejus autem, quæ victu morbos curat, longe clarissimi auctores etiam altius quædam agitare conati, rerum quoque naturæ g sibi cognitionem ven- 13, 11.
20 dicaverunt, tanquam sine ea, trunca & debilis medicina esset. Post quos Serapion, primus omnium, nihil hanc rationalem disciplinam pertinere ad medicinam, professus, in usu & experimentis eam posuit.
25 Quem Apollonius, & Glaucias, & aliquanto post Heraclides Tarentinus, & alii quoque non mediocres viri secuti, ex ipsa professione se ἐμπειρικοὺς appellaverunt. Sic in duas partes ea quoque, quæ victu curat,
30 medicina divisa est, aliis rationalem artem, aliis usum tantum sibi vendicantibus: nullo vero quicquam post eos, qui supra comprehensi sunt, agitante, nisi quod acceperat: donec Asclepiades medendi ratio-

g *De Vet. Med.* XXXVI. 18. *de Steril.* XVIII. 1.

nem magna ex parte mutavit. Ex cujus successoribus Themison nuper ipse quoque quædam in senectute deflexit. Et per hos
11, 7. quidem maxime viros salutaris ista nobis professio increvit. 5

Quoniam autem ex tribus medicinæ partibus, ut difficillima, sic etiam clarissima est ea, quæ morbis medetur, ante omnia de hac dicendum est. Et, quia prima in ea dissensio est, quod alii sibi experimentorum tantummodo notitiam necessariam esse contendunt: alii, nisi corporum rerumque naturalium ratione comperta, non satis potentem usum esse proponunt: indicandum est, quæ maxime ex utraque parte dicantur, quo facilius nostra quoque opinio interponi possit. 10 15

Igitur hi, qui rationalem medicinam profitentur, hæc necessaria esse proponunt: Abditarum & morbos continentium causarum notitiam, deinde Evidentium, post hæc etiam Naturalium actionum, novissime Partium interiorum. Abditas causas vocant, in quibus requiritur, ex quibus principiis nostra corpora sint, quid secundam, quid adversam valetudinem faciat. 20 25
5, 10. Neque enim credunt, posse eum scire, quo-
32. modo morbos curare conveniat, qui, un-
6, 32. de hi sint, h ignoret. Neque esse dubium,
7, 3, 19. quin alia curatione opus sit, si ex quatuor 30
principiis vel superans aliquid vel deficiens adversam valetudinem creat; ut quidam ex sapientiæ professoribus dixerunt: alia, si in humidis omne vitium est; ut Hero-

h *De Flatib.* II. 3. 4. *Pallad. ad Hippocr. Epid.* VI. *pag.* 224.

rophilo visum est: alia, si in spiritu; ut
Hippocrati: alia, si sanguis in eas venas,
quæ spiritui accommodatæ sunt, transfun- 16, 20.
ditur, & inflammationem, quam Græci
5 φλεγμονὴν nominant, excitat, eaque in-
flammatio talem motum efficit, qualis in
febre est; ut Erasistrato placuit: alia, si 139,
manantia corpuscula per invisibilia forami- 15.
na subsistendo iter claudunt; ut Asclepia-
10 des contendit. Eum vero recte curaturum, 4, 27.
quem prima *i* origo causæ non fefellerit.
Neque vero inficiantur, experimenta quo-
que esse necessaria; sed, ne ad hæc quidem
aditum fieri potuisse, nisi ab aliqua ratio-
15 ne, contendunt. Non enim quidlibet an-
tiquiores viros ægris inculcasse; sed cogi-
tasse, quid maxime conveniret; & id usu
explorasse, ad quod ante conjectura aliqua
ducti essent. Neque interesse, an initio ple-
20 raque explorata sint, si a consilio tamen
cœperunt. Et id quidem in multis ita se
habere. Sæpe vero etiam nova incidere ge- 13, 27.
nera *k* morborum, in quibus nihil adhuc
usus ostenderit, ut ideo necessarium sit a-
25 nimadvertere, unde ea cœperint; ceu sine
quo nemo mortalium reperire possit, cur
hoc, quam illo, potius utatur. Et ob hæc
quidem in obscuro positas causas perse-
quuntur. Evidentes vero has appellant,
30 in quibus quærunt, initium morbi calor at-
tulerit, an frigus; fames, an satietas; &
quæ similia sunt. Occursurum enim ini- 4, 27.
tio dicunt eum, qui originem non igno- 6, 32.
rarit. Naturales vero corporis actiones 13, 4.

i *Hippocr. de Art.* XX. 4. *k Plato de Republ. l.* 3. *Tom.* 2. *pag.* 405. *ed. H. Steph. Lindan. Exercitat. Batav. pag.* 754.

appellant, per quas spiritum trahimus & emittimus; cibum potionemque assumimus & concoquimus: itemque, per quas eadem hæc in omnes membrorum partes digeruntur. Tum requirunt etiam, quare venæ nostræ modo submittant se, modo attollant: quæ ratio somni, quæ vigiliæ sit. Sine quorum notitia, neminem putant vel occurrere, vel mederi morbis, intra hæc nascentibus, posse. Ex quibus quia quam maxime pertinere ad rem concoctio videtur, huic potissimum insistunt; &, duce, alii, Erasistrato *l*, atteri cibum in ventre contendunt: alii, Plistonico Praxagoræ discipulo, putrescere: alii credunt Hippocrati, per calorem cibos concoqui. Acceduntque Asclepiadis æmuli, qui, omnia ista vana & supervacua esse, proponunt. Nihil enim concoqui, sed *m* crudam materiam, sicut assumpta est, in corpus omne diduci. Et hæc quidem inter eos parum constant. Illud vero convenit, alium dandum cibum laborantibus, si hoc; alium, si illud verum est. Nam si teritur intus, eum quærendum esse, qui facillime teri possit. Si putrescit, eum, in quo hoc expeditissimum est. Si calor concoquit, eum, qui maxime calorem foveat. At nihil ex his esse quærendum, si nihil concoquitur: ea vero sumenda, quæ maxime manent, qualia assumpta sunt. Eademque ratione, cum spiritus gravis est, cum somnus aut vigilia urget, eum mederi posse arbitrantur, qui prius illa ipsa, qualiter eveniant, perceperit. Præter hæc, cum in interiori-

4, 27.

l *Macrob. Satur.* VII. 15. m *Cælius Aurelian. Acut. Morb. l.* I. *c.* 14.

rioribus partibus & dolores & morborum varia genera nascantur, neminem putant his adhibere posse remedia, *n* quas ipse ignoret. Necessarium ergo esse, incidere *o* corpora mortuorum, eorumque viscera atque intestina scrutari. Longeque optime fecisse Herophilum *p* & Erasistratum, qui nocentes homines, a regibus ex carcere acceptos, vivos inciderint, considerarintque, etiamnum spiritu remanente, ea, quæ natura ante clausisset, eorumque *q* posituram, colorem, figuram, magnitudinem, *r* ordinem, duritiem, mollitiem, lævorem, confractum: processus deinde singulorum & recessus, sive quid inseritur alteri, sive quid partem alterius in se recipit. Neque enim, cum dolor intus incidit, scire, quid doleat, eum, qui qua parte quodque viscus intestinumve sit, non cognoverit. Neque curari id, quod ægrum est, posse ab eo, qui, quid sit, ignoret. Et cum per vulnus alicujus viscera patefacta sunt, eum, qui sanæ cujusque colorem partis ignoret, nescire, quid integrum, quid corruptum sit; ideo nec succurrere quidem posse corruptis: aptiusque extrinsecus imponi remedia, compertis interiorum & sedibus & figuris, cognitaque eorum magnitudine: similesque omnia, quæ proposita sunt, rationes habere. Neque esse crudele, sicut plerique proponunt, hominum nocentium, & horum quoque paucorum, suppliciis remedia populis innocentibus seculorum omnium quæri.

Contra hi, qui se ἐμπειρικὰς ab experientia

(Margin line numbers: 5, 10, 15, 20, 25, 30. Marginal references: 4, 27. — 13, 4. — 11, 12.)

n *De diæt.* I. *T.* I. *Gal. Med. M. l.* 2. o *Cic. T. Q.* II. 39. p *Tert. de An. c.* X. & XXV. *Gal. Adm. An.* III. 5. q *Gal. ad Eug. de prop. l. p.* 50. *T.* I. r *De Vet. Med.* XLI. 25. *seq. A. Tral.* VII. 3.

tia nominant, evidentes quidem causas, ut necessarias, amplectuntur: obscurarum vero causarum & naturalium actionum quæstionem ideo supervacuam esse contendunt, quoniam incomprehensibilis natura sit. Non 5 posse vero comprehendi, patere ex eorum, qui de his disputarunt, discordia: cum de ista re, neque inter sapientiæ professores, neque inter ipsos medicos conveniat. Cur enim potius aliquis Hippocrati 10 credat, quam Herophilo? cur huic potius, quam Asclepiadi? Si rationes sequi velit, omnium posse videri non improbabiles: si curationes, ab omnibus his ægros perductos esse ad sanitatem. Itaque neque dispu- 15 tationi, neque auctoritati cujusquam fidem derogari oportuisse. Etiam sapientiæ studiosos maximos medicos esse, si ratiocinatio hos faceret: nunc illis verba superesse, deesse medendi scientiam. Differ- 20 18, 33. re [f] quoque pro natura locorum, genera medicinæ; & aliud opus esse Romæ, a- 119, 15. liud in Ægypto, aliud in Gallia. Quod si morbos hæ causæ facerent, quæ ubique eædem essent, remedia quoque ubique eadem 25 esse debuisse. Sæpe etiam causas apparere, ut puta lippitudinis, vulneris; neque ex his patere medicinam. Quod si scientiam hanc non subjiciat evidens causa, multo minus eam posse subjicere, quæ in dubio est. Cum 30 igitur illa incerta incomprehensibilisque sit, a certis potius & exploratis petendum esse præsidium; id est, his, quæ experientia in ipsis curationibus docuerit, sicut

in

f *Thessal. orat.* 130. *Galen. de Simpl. Med. Facult.* III. 12. *Clem. Alex. Strom. l.* VI. *Valeriol. Enarrat. lib.* II. *Enar.* V.

in cæteris omnibus artibus. Nam ne agricolam quidem aut gubernatorem disputatione, sed usu fieri. Ac, nihil istas cogitationes ad medicinam pertinere, eo quo-
5 que disci, quod, qui diversa de his senserint, ad eandem tamen sanitatem homines perduxerint. Id enim fecisse, quia non ab obscuris causis, neque a naturalibus actionibus, quæ apud eos diversæ erant;
10 sed ab experimentis, prout cuique responderant, medendi vias traxerint. Ne inter initia quidem ab istis quæstionibus deductam esse medicinam, sed ab *t* experimen- 15, 28.
tis. Ægrorum enim, qui sine medicis e-
15 rant, alios propter aviditatem primis diebus protinus cibum assumpsisse, alios propter fastidium *u* abstinuisse, levatumque magis eorum morbum fuisse, qui abstinuerant. Itemque alios in ipsa febre aliquid
20 edisse, alios paulo ante eam, alios post remissionem ejus: optime deinde his cessisse, qui post finem febris id fecerant. Eademque ratione alios inter principia protinus usos esse cibo pleniore, alios exiguo;
25 gravioresque eos factos, qui se implerant. Hæc similiaque cum quotidie inciderent, diligentes homines *x* notasse, quæ plerunque melius responderent: deinde ægrotantibus ea præcipere cœpisse. Sic medicinam or-
30 tam, subinde aliorum salute, *y* aliorum interitu, perniciosa discernentem a salutaribus. Repertis deinde medicinæ remediis, homines de rationibus eorum disserere cœpisse: nec post rationem, medicinam es-
se

t *Diod. Sicul.* I. 82. u *Hippocrat. de Arte* T.VI. *de Vet. Med.* X. 17. x *Præcept.* II. 26. 27.
y *Columell. l.* I. *c.* I.

ſe inventam; ſed poſt inventam medicinam, rationem eſſe quæſitam. Requirere etiam, ratio idem doceat, quod experientia, an aliud. Si idem, ſupervacuam eſſe: ſi aliud, etiam contrariam. Primo tamen remedia 5 exploranda ſumma cura fuiſſe, nunc vero illa explorata eſſe: neque ulla aut nova genera morborum reperiri, aut novam deſiderari medicinam. Quod ſi jam incidat mali genus aliquod ignotum, non ideo tamen 10 fore medico de rebus cogitandum obſcuris: ſed eum protinus viſurum, cui morbo id proximum ſit; tentaturumque z remedia ſimilia illis, quæ vicino malo ſæpe ſuccurrerint; & per ejus ſimilitudinem opem re- 15 perturum. Neque enim ſe dicere, conſilio medicum non egere, & irrationabile animal hanc artem poſſe præſtare; ſed has latentium rerum conjecturas ad rem non pertinere, quia non interſit, quid morbum 20 faciat, ſed quid tollat. Neque ad rem pertinere, quomodo, ſed quid optime digeratur: ſive hac de cauſa concoctio intercidat, ſive de illa; & ſive concoctio ſit illa, ſive tantum digeſtio. Neque quærendum 25 eſſe, quomodo ſpiremus, ſed, quid gravem tardumque ſpiritum expediat: neque, quid venas moveat; ſed, quid quæque motus genera ſignificent. Hæc autem cognoſci experimentis. Et in omnibus ejuſmodi cogi- 30 tationibus in utramque partem diſſeri poſſe. Itaque ingenium & facundiam vincere: morbos autem, non *a* eloquentia, ſed remediis curari. Quæ ſi quis elinguis uſu

diſcre-

z *Maxim. Tyrius ſerm.* xl. a *Lucian. Hippias. pag.* 503. *Tom.* II. *ed. Bened.*

discreta bene norit, hunc aliquanto majorem medicum futurum, quam si sine usu linguam suam excoluerit. Atque ea quidem, de quibus est dictum, supervacua esse
5 tantummodo. Id vero, quod restat, etiam crudele; vivorum hominum alvum atque præcordia incidi; & salutis humanæ præsidem artem, non solum pestem alicui, sed hanc etiam atrocissimam inferre: cum præ- 4, 4.
10 sertim ex his, quæ tanta violentia quærantur, alia non possint omnino cognosci, alia possint etiam sine scelere. Nam colorem, lævorem, mollitiem, duritiem, similiaque omnia, non esse talia, inciso cor- 7, 11.
15 pore, qualia integro fuerint. Tum quia, corporibus inviolatis, hæc tamen metu, dolore, inedia, cruditate, lassitudine, & mille aliis mediocribus *b* affectibus sæpe mutantur. Unde multo magis verisimile, in-
20 teriora, quibus major mollities & lux ipsa nova est, sub gravissimis vulneribus & ipsa trucidatione mutari. Neque quicquam esse stultius, *c* quam quale quid vivo homine est, tale existimare esse moriente, imo jam
25 mortuo. Nam ne uterum quidem, ut nihilominus aerem contineat, spirante homine posse diduci: simulatque vero ferrum ad præcordia accessit, & discissum transversum septum est, quod membrana quadam
30 superiores partes ab inferioribus diducit (διάφραγμα Græci vocant) hominem protinus animam amittere: itaque demum mortui præcordia & viscus omne in conspectum latrocinantis medici dari: quod neces-

b *Quintil. declam.* VIII. *pag.* 116. *ed. Gron.*
c *Aristot. Hist. Anim.* III. 2.

necesse sit tale esse, quale mortui sit, non quale vivi fuit. Itaque consequi medicum, ut hominem crudeliter jugulet; non ut sciat, qualia vivi viscera habeamus. Si quid tamen sit, quod adhuc spirante homine conspectui subjiciatur; id sæpe casum offerre curantibus. Interdum enim gladiatorem in arena, vel militem in acie, vel viatorem a latronibus exceptum sic vulnerari, ut ejus interior aliqua pars, & in alio alia, aperiatur; atque ita sedem, positum, ordinem, figuram, similiaque cognoscere prudentem medicum, non cædem, sed sanitatem molientem; idque per misericordiam discere, quod alii dira crudelitate cognoverint. Ob hæc, ne mortuorum quidem lacerationem necessariam esse. Quæ, etsi non crudelis, tamen fœda sit, cum aliter pleraque in mortuis se habeant: quantum vero in vivis cognosci potest, ipsa curatio ostendat.

7, 12.
20, 7.

Cum hæc per multa volumina, perque magnæ contentionis disputationes a medicis sæpe tractata sint atque tractentur: subjiciendum est, quæ proxima vero videri possint, neque addicta alterutri opinioni, neque ab utraque nimium abhorrentia, sed media quodammodo inter diversas sententias. Quod in plurimis contentionibus deprehendere licet, sine ambitione verum scrutantibus, perinde ut in hac ipsa re. Nam quæ demum causæ, vel secundam valetudinem præstent, vel morbos excitent; quomodo spiritus, aut cibus,

vel

vel deferatur, vel digeratur, ne ſapientiæ quidem profeſſores ſcientia comprehendunt, ſed conjectura proſequuntur. Cujus autem rei non eſt certa notitia, ejus opinio cer- 5, 33.
5 tum reperire remedium non poteſt. Verumque eſt, ad ipſam curandi rationem nihil plus conferre, quam experientiam. Quanquam igitur multa ſint, ad ipſas artes proprie *d* non pertinentia, tamen eas adju-
10 vant, excitando artificis ingenium. Itaque iſta quoque naturæ rerum contemplatio, 406, quamvis non faciat medicum, aptiorem ta- 29. men medicinæ reddit. Profecto veriſimile eſt, & Hippocratem & Eraſiſtratum & qui-
15 cunque alii, non contenti febres & ulcera agitare †, rerum quoque naturam ex aliqua parte ſcrutati ſunt, non ideo quidem medicos fuiſſe, verum ideo quoque majores medicos extitiſſe. Ratione vero opus
20 eſt ipſi medicinæ, ſi non ſemper inter obſcuras cauſas, neque inter naturales actiones, tamen ſæpe. Eſt enim hæc ars *e* con- 57, 16. jecturalis, neque reſpondet ei plerumque non ſolum conjectura, ſed etiam experien-
25 tia. Et interdum non febris, non cibus, non ſomnus ſubſequitur, ſicut aſſuevit. Rarius, ſed aliquando morbus quoque ipſe 5, 22. novus eſt: quem non incidere, manifeſte falſum eſt; cum ætate noſtra quædam, ex
30 naturalibus partibus carne prolapſa & arente, intra paucas horas expiraverit; ſic ut nobiliſſimi medici neque genus mali, neque remedium invenerint. Quos ideo nihil tentaſſe judico, quia nemo in ſplendida perſo-

d *Auguſtin. de Doctr. Chr.* II. 39. *Hippocrat. Epiſt. ad Theſſal. fil. De decent. Ornat. T.* I. II. III. † *i.e.* tradere. e *Hip. Cratev. ep.* 7. *Plato de leg.* XIII. *p.* 976. *T.* 2. *Ariſt. Or. Plat.* I. *p.* 364.

persona periclitari conjectura sua voluerit ;
283, 5. ne occidisse, nisi servasset, videretur. Veri
tamen simile est, potuisse aliquid excogitare, detracta tali verecundia, & fortasse
responsurum fuisse id, quod aliquis esset 5
expertus. Ad quod medicinæ genus, neque semper similitudo aliquid confert; &
si quando confert, tamen idipsum rationabile est, inter multa similia genera, & morborum & remediorum, cogitare, quo potissimum medicamento sit utendum. Cum 10
igitur talis res incidit, medicus aliquid
oportet inveniat, quod non ubique fortasse, sed sæpius tamen etiam respondeat.
Petet autem novum quoque consilium, non 15
ab rebus latentibus (istæ enim dubiæ &
incertæ sunt) sed ab his, quæ explorari
possunt; id est, evidentibus causis. Interest enim, fatigatio morbum, an sitis; an
frigus, an calor; an vigilia, an fames fecerit; an cibi vinique abundantia, an in- 20
temperantia libidinis. Neque ignorare hunc
27, 33. oportet, quæ sit ægri natura: humidum
magis, an magis siccum corpus ejus sit:
validi nervi, an infirmi: frequens adversa 25
valetudo, an rara: eaque, cum est, vehemens esse soleat, an levis; brevis, an longa:
quod is vitæ genus sit secutus; laboriosum,
an quietum; cum luxu, an cum frugalitate.
Ex his enim, similibusque, sæpe curandi 30
nova ratio ducenda est. Quamvis ne hæc
quidem sic præteriri debent, quasi nullam
controversiam recipiant. Nam & Erasistrastus non ex his fieri morbos dixit; quo-

niam

niam & alii, & iidem alias post ista nōn febricitarent.

Et quidam Methodici seculi nostri, sub auctore (ut ipsi videri volunt) Themisone contendunt, nullius causæ notitiam quicquam ad curationes pertinere: satisque esse, quædam communia morborum intueri. Et quidem horum tria genera esse, unum adstrictum, alterum fluens, tertium mixtum. Nam modo parum excernere ægros, modo nimium: modo alia parte parum, alia nimium. Hæc autem genera morborum, modo acuta esse, modo longa; & modo increscere, modo consistere, modo minui consuevisse. Cognito igitur eo, quod ex his est, si corpus adstrictum est, digerendum esse: si profluvio laborat, continendum: si mixtum vitium habet, occurrendum subinde vehementiori malo. Et aliter acutis morbis medendum, aliter vetustis: aliter increscentibus, aliter subsistentibus, aliter jam ad sanitatem inclinantibus. Horum observationem medicinam esse. quam ita finiunt, ut quasi viam quandam, quam μέθοδον Græci nominant, eorumque, quæ in morbis communia sunt, contemplatricem esse contendant. Ac neque rationalibus se, neque experimenta tantum spectantibus annumerari volunt: cum ab illis eo nomine dissentiant, quod in conjectura rerum latentium nolunt esse medicinam: ab his eo, quod parum artis esse in observatione experimentorum credunt. Quod ad Erasistratum pertinet, primum, ipsa evidentia ejus opini-

9, 13.

opinioni repugnat; quia raro, nisi post horum aliquid, morbus venit. Deinde non sequitur, ut quod alium non afficit, aut eundem alias, id ne alteri quidem, aut eidem tempore alio noceat. Possunt enim 5 quædam subesse corpori, vel ex infirmitate ejus, vel ex aliquo affectu, quæ vel in alio non sunt, vel in hoc alias non fuerunt, eaque per se non tanta, ut concitent morbum; tamen obnoxium magis aliis in- 10 13, 11. juriis corpus efficiant. Quod si contemplationem rerum naturæ *f* (quam non temere Medici sibi vendicant) satis comprehendisset, etiam illud scisset, nihil omnino ob unam causam fieri, sed id pro causa appre- 15 hendi, quod contulisse plurimum videtur. Potest autem id, dum solum est, non movere, quod junctum aliis maxime movet. Accedit ad hæc, quod ne ipse quidem Era- 5, 3. sistratus, qui transfuso in arterias sangui- 20 ne febrem fieri dicit, idque nimis repleto corpore incidere, reperit, cur ex duobus æque repletis, alter in morbum inciderit, alter omni periculo vacarit; quod quotidie fieri apparet. Ex quo disci potest, ut vera sit 25 illa transfusio, tamen illam non per se, cum plenum corpus est, fieri; sed cum horum aliquid accesserit.

Themisonis vero æmuli, si perpetua, quæ † promittunt, habent, magis etiam, 30 quam illi rationales sunt. Neque enim, si quis non omnia tenet, quæ rationalis alius probat, protinus alio novo nomine artis indiget: si modo, quod primum est, non me-

f *De Vet. Med.* XXXVI. 18. † *Horat. Epist.* 1. *lib.* 2. Quod medicorum est, promittunt medici.

memoriæ soli, sed rationi quoque insistit.
Sin, quod vero propius est; vix ulla † per- 119,
petua præcepta medicinalis ars recipit, iidem 25.
sunt, quod ii, quos experimenta sola susti-
5 nent: eo magis, quoniam, si compresserit
aliquem morbus, aut fuderit, quilibet e-
tiam imperitissimus videt. Quid autem com-
pressum corpus resolvat, quid solutum te-
neat, si a ratione tractum est, Rationalis
10 est medicus: sin, ut ei, qui se rationalem
negat, confiteri necesse est, ab experientia,
Empiricus. Et ita apud eum morbi cogni-
tio extra artem, medicina intra usum est.
Neque adjectum quicquam Empiricorum pro-
15 fessioni, sed demtum est; quoniam illi mul-
ta circumspiciunt, hi tantum facillima, &
non plus, quam vulgaria. Nam & hi, qui
pecoribus ac jumentis medentur, cum pro-
pria cujusque ex mutis animalibus nosse
20 non possint, communibus tantummodo in-
sistunt. Et exteræ gentes, cum subtilem
medicinæ rationem non noverint, com-
munia tantum vident. Et qui ample va-
letudinarios nutriunt, quia singulis sum-
25 ma cura consulere non sustinent, ad com-
munia ista confugiunt. Neque, hercules,
istud antiqui medici nescierunt, sed his
contenti non fuerunt. Ergo etiam vetustis-
simus auctor Hippocrates dixit g mederi 19, 20.
30 oportere, & communia, & propria intuen- 18, 10.
tem. Ac ne isti quidem ipsi intra suam 96, 15.
professionem consistere ullo modo possunt.
Siquidem & compressorum & fluentium
morborum genera diversa sunt; facilius-

B que

† *De Loc. in Homin. T. L. 2.* g *Epidem.* I.
5. & III. 2.

que id in his, quæ fluunt, inspici potest. Aliud est enim sanguinem, aliud bilem, aliud cibum vomere: aliud dejectionibus, aliud torminibus laborare: aliud sudore digeri, aliud tabe consumi. Atque in partes quoque humor erumpit, ut oculos, auresque: quo periculo nullum humanum membrum vacat. Nihil autem horum sic, ut aliud curatur. Ita protinus in his a communi fluentis morbi contemplatione ad propriam medicina descendit. Atque in hac quoque rursus alia proprietatis notitia sæpe necessaria est; quia non eadem omnibus, etiam in similibus casibus, opitulantur. Siquidem certæ quædam res sunt, quæ in pluribus ventrem aut astringunt, aut resolvunt. Inveniuntur tamen, in quibus aliter, atque in cæteris, idem eveniat: In his ergo communium inspectio contraria est, propriorum tantum salutaris. Et causæ quoque æstimatio sæpe morbum solvit. Ergo etiam ingeniosissimus seculi nostri medicus, quem nuper vidimus, Cassius, febricitanti cuidam & magna siti affecto, cum post ebrietatem eum premi cœpisse cognosceret, aquam frigidam ingessit. Qua ille epota, cum vini vim miscendo fregisset, protinus febrem somno & sudore discussit. Quod auxilium medicus opportune providit, non ex eo, quod aut strictum corpus erat, aut fluebat; sed ex causa, quæ ante præcesserat. Estque etiam proprium aliquid *h* & loci & temporis, istis quoque auctoribus. Qui, cum disputant, quem-

96, 16. 112, 17. 405, 17. 8, 21. 119. 32.

h *Aphor.* 1. 2. *Orat. Thess. filii.* 130.

quemadmodum sanis hominibus agendum sit, præcipiunt, ut gravibus aut locis aut temporibus magis vitetur frigus, æstus, satietas, labor, libido; magisque ut conquie-
5 scat iisdem aut locis aut temporibus, si quis gravitatem corporis sentit; ac neque vomitu stomachum, neque purgatione alvum sollicitet. Quæ vera quidem sunt; a communibus tamen ad quædam propria descen-
10 dunt. Nisi persuadere nobis volunt, sanis quidem considerandum esse, quod cœlum, quod tempus anni sit: ægris vero non esse. Quibus tanto magis omnis observatio necessaria est, quanto magis obnoxia of-
15 fensis infirmitas est. Quinetiam morborum in iisdem hominibus aliæ atque aliæ proprietates sunt: &, qui secundis aliquando frustra curatus est, contrariis *i* sæpe restituitur. 405, Plurimaque in dando cibo discrimina repe- 16.
20 riuntur: ex quibus contentus uno ero. Nam famem facilius fert *k* adolescens, quam 32, 25. puer: facilius in denso cœlo, quam in tenui: facilius hieme, quam æstate: facilius uno ci- 33, 7. bo, quam prandio quoque assuetus: facilius
25 inexercitatus, quam exercitatus homo. Sæpe autem in eo magis necessaria cibi festinatio est, qui minus inediam tolerat. Ob quæ conjicio, eum, qui propria non novit, 17, 30. communia tantum intueri debere: eumque,
30 qui nosse propria potest, illa quidem non oportere negligere, sed his quoque insistere. Ideoque, cum par scientia sit, utiliorem tamen medicum esse *l* amicum, quam extraneum. Igitur, ut ad propositum meum red-

i *Aphor.* II.22. k *Aphor.* I.13. l *Plaut. Pers.* IV. 4. 46. *Hippocrat. Dionys.* 29. 30. 31.

eam, rationalem quidem puto medicinam esse debere: instrui vero ab evidentibus caussis; obscuris omnibus, non a cogitatione artificis, sed ab ipsa arte rejectis. Incidere autem vivorum corpora, & crudele, & supervacuum est: mortuorum vero, *m* discentibus necessarium. Nam positum & ordinem nosse debent. Quæ cadavera melius, quam vivus & vulneratus homo, repræsentant. Sed & cætera, quæ in vivis cognosci modo possunt, in ipsis curationibus vulneratorum paulo tardius, sed aliquanto mitius usus ipse monstrabit. His propositis, primum dicam, quemadmodum Sanos agere conveniat: tum ad ea transibo, quæ ad Morbos & curationes eorum pertinebunt.

12, 11.

5 10 15

CAPUT I.

Quemadmodum sanos agere conveniat.

SANUS homo, qui & bene valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet; ac neque medico, neque iatroalipta egere. Hunc oportet *a* varium habere vitæ genus: modo ruri esse, modo in urbe, sæpiusque in agro: navigare, venari, quiescere interdum, sed frequenter se exercere. Siquidem ignavia *b* corpus hebetat, labor firmat. illa maturam senectutem, hic longam adolescentiam reddit. Prodest etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis uti: modo ungi, modo idipsum negligere: nullum cibi genus fugere, quo populus utatur: interdum in convictu esse, interdum

20 25 28, 12. 30

m *Cicero A. Qu.* II. 39. a *Cæl. Aur. de Morb. Acut.* I. 14. b *De Diæta l.* I. *T.* I. 18. *l.* II. *T.* XXXVII. 13. & 28. 1. *Off. Med.* XII. 4. *Dion. Chrys. Or.* I. *p.* 5. *ed. Cas. Pallad. ad Hipp. l.* 6. *Epid. p.* 252.

dum ab eo se retrahere: modo plus justo, modo non amplius assumere: * bis die potius, quam semel cibum c capere: & † semper quam plurimum, dummodo hunc concoquat. Sed ut hujus generis exercitationes cibique necessarii sunt; sic athletici supervacui. Nam & intermissus propter aliquas civiles necessitates ordo exercitationis corpus affligit: & ea corpora, quæ more eorum repleta sunt, celerrime & senescunt, & ægrotant.

33, 29.

12, 11.

De Concubitu.

Concubitus vero neque nimis concupiscendus, neque nimis pertimescendus est. Rarus, corpus excitat; frequens, d solvit. Cum autem frequens, non numero sit, sed natura, ratione ætatis, & corporis, scire licet, eum non inutilem esse, quem corporis neque languor, neque dolor sequitur. Idem interdiu pejor est, tutior noctu: ita tamen, si neque illum cibus, neque hunc cum vigilia labor statim sequitur. Hæc firmis servanda sunt: cavendumque, ne in secunda valetudine adversæ præsidia consumantur.

CAP. II.

Quæ imbecillis servanda sint.

At imbecillis (quo in numero magna pars urbanorum, omnesque pene cupidi literarum a sunt) observatio major necessaria est: ut, quod vel corporis, vel loci, vel studii ratio detrahit, cura re-

2, 29.

 stituat.

* *Vide Nonn. de Re Cibar. l. 1. c. 4.* c *De Vet. Med.* XVIII. † *Casaub. in Athen.* II. 8. d *De Gen.* I. 5. 11. *Præd.* VIII. 15. 16. a *Nazianz. Orat. Funeb. in Basil. Magn.*

ſtituat. Ex his igitur, qui bene concoxit,
mane tuto ſurget: qui parum, quieſcere de-
bet; &, ſi mane ſurgendi neceſſitas fuerit,
25, 21. redormire. Qui non concoxit, ex toto con-
24, 8. quieſcere, ac neque labori ſe, neque exer- 5
14. citationi, neque negotio credere. Qui cru-
37, 19. dum ſine præcordiorum dolore ructat, is
ex intervallo aquam frigidam bibere, & ſe
nihilominus continere. Habitare vero ædi-
ficio lucido, perflatum æſtivum, hibernum 10
ſolem habente: cavere meridianum *b* ſo-
lem, matutinum & veſpertinum frigus;
itemque auras fluminum atque ſtagnorum;
minimeque nubilo cœlo, ſoli aperienti ſe
committere, ne modo *c* frigus, modo calor 15
moveat: quæ res maxime gravedines de-
ſtillationeſque concitat. Magis vero gra-
vibus locis iſta ſervanda ſunt, in quibus
etiam peſtilentiam faciunt. Scire autem
40, 17. licet, integrum *d* corpus eſſe, cum quotidie 20
mane urina alba, dein rufa eſt. Illud con-
coquere, hoc concoxiſſe ſignificat. Ubi ex-
perrectus eſt aliquis, paulum intermittere:
36, 11. deinde, niſi hiems eſt, fovere os multa
aqua frigida debet. Longis diebus meri- 25
diari potius ante cibum; ſin minus, poſt
eum. Per hiemem potiſſimum totis nocti-
bus conquieſcere. Sin lucubrandum eſt,
37, 19. non poſt cibum id facere, ſed poſt conco-
ctionem. Quem interdiu vel domeſtica, 30
vel civilia officia tenuerunt, huic tempus
aliquod ſervandum curationi corporis ſui
eſt. Prima autem ejus curatio, exercitatio
eſt. quæ ſemper antecedere cibum debet:
in

b *De Diæta.* III. x. 6. 7. 8. c *Aphor.* III. I. *Epidem.* VI. 4. 41. d *Plin.* XXVIII. 6.

in eo, qui minus laboravit, & benē concoxit, remissior: in eo, qui assuetus est, & minus concoxit, amplior. Commode vero exercent, clara lectio, arma, pila, cursus, 38, 26.
5 ambulatio. atque hæc non utique plana, commodior est: siquidem melius ascensus quoque & descensus, cum quadam varietate corpus moveat; nisi tamen id perquam imbecillum est. Melior autem est sub divo,
10 quam in porticu: melior, si caput patitur, in sole, quam in umbra: melior in umbra, quam parietes aut viridaria efficiunt, quam quæ tecto subest: melior recta, quam flexuosa. Exercitationis autem plerumque fi-
15 nis esse debet *e* sudor, aut certe lassitudo, quæ citra fatigationem sit: idque ipsum, modo minus, modo magis faciendum est. Ac ne his quidem, athletarum exemplo, vel certa esse lex, vel immodicus esse labor
20 debet. Exercitationem recte sequitur, modo unctio, vel in sole, vel ad ignem; modo balneum, sed in conclavi quam maxime & alto & lucido & spacioso. Ex his vero neutrum semper fieri oportet; sed sæpius
25 alterutrum, pro corporis natura. Post hæc paulum conquiescere opus est. Ubi ad cibum ventum est, nunquam *f* utilis est nimia satietas: sæpe inutilis nimia abstinentia: 24, 33.
sæpe, si qua intemperantia subest, tutior est
30 in potione, quam in esca. Cibus a salsamentis, oleribus, similibusque rebus melius incipit. Tum caro assumenda est, quæ assa optima, aut elixa est. * Condita omnia duabus de causis inutilia sunt, quoniam & plus

e *Epid.* VI. 3. 13. f *Aph.* II. 51. *Vet. Med.* XV. 10. 15. *Tert. carm. ad Sen. Leon. Imp. nov. Const.* I. *Arist. de Mor.* II. 2. * *Salmas. ad Simplicium p.* 21. 22.

propter dulcedinem assumitur, & quod modo par est, tamen ægrius concoquitur. Secunda mensa bono stomacho nihil nocet; in imbecillo coacescit. Si quis itaque hoc parum valet, palmulas, pomaque, & similia melius primo cibo assumit. Post multas potiones, quæ aliquantum sitim excesserunt, nihil edendum est: post satietatem, nihil agendum. Ubi expletus est aliquis, facilius concoquit, si, quicquid assumpsit, potione aquæ frigidæ includit, tum paulisper invigilat, deinde bene dormit. Si quis interdiu se implevit, post cibum neque frigori, neque æstui, neque labori se debet committere. Neque enim tam facile hæc inani corpore, quam repleto nocent. Si quibus de causis futura g inedia est, labor omnis vitandus est.

5 | 10 | 15 | 20 | 25 | 30

22, 6. 35, 31. 36, 15. 38, 31.

CAP. III.

Observationes quædam, prout res novæ incidunt, & corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni sunt.

ATQUE hæc quidem pene perpetua sunt: quasdam tamen observationes desiderant & novæ res, & corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni. Nam neque ex salubri loco in gravem, neque ex gravi in salubrem transitus satis tutus est. Ex salubri in gravem, prima hieme: ex gravi in eum, qui salubris est, prima æstate transire melius est. Neque vero ex multa fame nimia a satietas: neque ex nimia satietate fames idonea est.

92, 20. 23, 27.

Peri-

g *Aphor.* I. 16. a *Aphor.* II. 16.

Periclitaturque &, qui semel, &, qui bis die cibum incontinenter, contra consuetudinem, assumit. Item, neque ex nimio labore subitum ocium, neque ex nimio ocio subi-
5 tus labor, sine gravi noxa est. Ergo, cum quis mutare aliquid volet, paulatim debebit *b* assuescere. Omnem etiam *c* laborem facilius vel puer vel senex, quam insuetus homo sustinet. Atque ideo quoque nimis
10 ociosa vita utilis non est; quia potest incidere laboris necessitas. Si quando tamen insuetus aliquis laboravit, aut multo plus, quam solet, etiam is qui assuevit, huic jejuno dormiendum est: multo magis, si etiam
15 os amarum est, vel oculi caligant, aut venter perturbatur. Tum enim non dormiendum tantummodo jejuno est, sed etiam in posterum diem ita permanendum, nisi cito id quies sustulit. Quod si factum est, sur-
20 gere oportet, & lente paulubum ambulare. At si somni necessitas non fuit, quia modice magis aliquis laboravit, tamen ingredi aliquantum eodem modo debet. 22, 3.

Communia deinde omnibus sunt post fa-
25 tigationem cibum sumpturis, ubi paulum ambulaverunt, si balneum non est, calido loco, vel in sole, vel ad ignem ungi, atque sudare: si est, ante omnia in tepidario residere: deinde, ubi paulum conquieve-
30 runt, intrare & descendere in † solium; tum multo oleo ungi, leniterque perfricari; iterum in solium descendere: post hæc, os aqua calida fovere, deinde frigida. Balneum his fervens idoneum non est. Ergo si nimium

b *Aphor.* II. 50. II. *De Diæt.* xliv. 2. 3.
c *Aph.* II, 49. † *Alveum A. ad Heren. lib.* IV. 10.

nimium alicui fatigato pene febris est, huic abunde est, loco tepido demittere se inguinibus tenus in aquam calidam, cui paulum olei adjectum sit: deinde totum quidem corpus, maxime tamen eas partes, quæ in 5 aqua fuerunt, leniter perfricare ex oleo, cui vinum & paulum contriti salis sit adjectum. Post hæc, omnibus fatigatis aptum est, cibum sumere, eoque humido uti; aqua, vel certe diluta potione esse conten- 10 tos; maximeque ea, quæ moveat urinam. Illud quoque nosse oportet, quod ex labore sudanti frigidæ potio perniciosissima est: 209, atque etiam, cum sudor se remisit, itinere 19. fatigatis inutilis. A balneo quoque venien- 15 tibus Asclepiades inutilem eam judicavit. Quod in his verum est, quibus alvus facile, nec tuto, resolvitur, quique facile inhorrescunt: perpetuum in omnibus non est, cum potius naturale sit, potione æstuan- 20 tem stomachum refrigerari, frigentem calefieri. Quod ita præcipio, ut tamen fatear, ne ex hac quidem causa sudanti adhuc frigidam bibendam esse. Solet etiam prodesse, post varium cibum, frequentesque 25 dilutas potiones, vomitus, & postero die longa quies, deinde modica exercitatio. Si assidua oscitatio urget, invicem modo aqua, modo vinum bibendum est, raroque balneo utendum. Levatque lassitudinem etiam la- 30 boris mutatio: eumque, quem novum genus cujusdam laboris pressit, id, quod in consuetudine est, reficit. Fatigato quotidianum cubile [d] tutissimum est; insolitum con-

d *Aphor.* II. 48.

contra, lassat. Quod enim contra [e] consuetudinem est, nocet, seu molle, seu durum est.

Proprie quædam ad eum pertinent, qui
5 ambulando fatigatur. Hunc reficit in ipso quoque itinere frequens frictio: post iter, primum sedile, deinde unctio; tum calida aqua aut balneo magis inferiores partes, quam superiores foveat. Si quis vero exustus
10 in sole est, huic in balneum protinus eundum est, perfundendumque oleo corpus & caput: deinde in solium bene calidum descendendum est, tum multa aqua per caput infundenda, prius calida, deinde frigida est.
15 At ei, qui perfrixit, opus est in laconico primum involuto sedere, donec insudet; tum ungi; deinde lavari: cibum modicum, potiones meracas assumere.

Is vero, qui navigavit, & nausea pressus
20 est, si multam bilem evomuit, vel abstinere cibo debet, vel paulum aliquid assumere. Si pituitam acidam effudit, utique sumere cibum, sed assueto leviorem: si sine vomitu nauseavit, vel abstinere, vel post ci-
25 bum vomere. Qui vero toto die, vel in vehiculo, vel in spectaculis sedit, huic nihil currendum, sed lente ambulandum est. Lenta quoque in balneo mora, dein cœna exigua prodesse consueverunt. Si quis in
30 balneo æstuat, reficit hunc ore exceptum, & in eo retentum acetum: si id non est, eodem modo frigida aqua assumpta. Ante omnia autem scire convenit [f] naturam corporis: quia alii graciles, alii obesi sunt; alii calidi

e *Aphor.* II. 50. f *Cicero de Orat.* II. 44.

calidi; alii frigidiores; alii humidi, alii ſicciores; alios adſtricta, alios reſoluta alvus exercet. Raro quiſquam non aliquam partem corporis imbecillam habet. Tenuis vero homo implere ſe debet, plenus extenuare, calidus refrigerare, frigidus calefacere, madens ſiccare, ſiccus madefacere. itemque alvum firmare is, cui fuſa: ſolvere is, cui adſtricta eſt. Succurrendumque ſemper parti maxime laboranti eſt. 5 10

De cauſis quæ implent corpus.

20, 28. Implet autem corpus modica g exercitatio, frequentior quies, unctio, &, ſi poſt prandium eſt, balneum, contracta alvus, modicum frigus hieme, ſomnus plenus & non multum nimis longus, molle cubile, animi ſecuritas, aſſumpta per cibos & potiones maxime dulcia & pinguia, frequentior cibus, &, quantum pleniſſime poteſt digerere. 15 20

De his, quæ extenuant corpus.

40, 6. Extenuat corpus aqua calida, ſi quis in eam deſcendit, magiſque ſi ſalſa eſt: in jejuno balneum, inurens ſol, & omnis calor, cura, vigilia, ſomnus nimium vel brevis vel longus: lectus, per æſtatem, terra; hieme, durum cubile: curſus, multa ambulatio, omniſque vehemens exercitatio, vomitus, dejectio, acidæ res & auſteræ, & ſemel in die aſſumptæ epulæ, & vini non perfrigidi potio jejuno in conſuetudinem adducta. 25 30

Cum vero inter extenuantia poſuerim vomitum & dejectionem, de his quoque pro-

g Caſſiodor. Variar. 1. Ep. 39.

propria quædam dicenda sunt. Rejectum esse ab Asclepiade vomitum *h* in eo volumine, quod de tuenda sanitate composuit, video: neque reprehendo, si offensus eorum
5 est consuetudine, qui quotidie ejiciendo vorandi facultatem moliuntur. Paulo etiam longius processit. Idem purgationes *i* quoque eodem volumine expulit. Et sunt hæ perniciosæ, si nimis valentibus medicamen-
10 tis fiunt. Sed hæc tamen submovenda esse, non est perpetuum: quia corporum temporumque ratio potest ea facere necessaria, dum & modo, & non nisi cum opus est, adhibeantur. Ergo ille quoque ipse, si quid
15 jam corruptum esset, expelli debere confessus est. Ita non ex toto res condemnanda est. Sed esse ejus etiam plures causæ possunt: estque in ea quædam paulo subtilior observatio adhibenda.

85, 7. 118, 10.

31, 14.

20 *De Vomitu*. 87.

Vomitus utilior est *k* hieme, quam æstate. nam tum & pituitæ plus, & capitis gravitas major subest. † Inutilis est gracilibus, & imbecillum stomachum habentibus:
25 utilis vero plenis & biliosis omnibus, si vel nimium se replerunt, vel parum concoxerunt. Nam, sive plus est, quam quod concoqui possit, periclitari, ne corrumpatur, non oportet: sive jam corruptum est, nihil
30 commodius est, quam id, qua via *l* primum expelli potest, ejicere. * Itaque, ubi amari ructus cum dolore & gravitate præcordiorum sunt, ad hunc protinus confugiendum est. Idem prodest ei, cui pectus *m* æstuat,

&

h *Plin.* L. XXVI. 3. i *Scribon. Larg. Epist. ad Callist.* k *De Salubr. Diæt.* VI. 2. 3. 4. † *Aph.* IV. 6. l *De loc. in Hom.* L. V. 11. 12. m *Soran. Ephes. Isagog. c.* 7. * *Aph.* IV. 17.

& frequens saliva, vel nausea est; aut sonant aures, aut madent oculi, aut [n] os amarum est. Similiterque ei, qui vel cœlum, vel locum mutat; hisque, quibus, si per plures dies non vomuerunt, dolor præcordia infestat. Neque ignoro, inter hæc præcipi quietem. quæ non semper contingere potest agendi necessitatem habentibus: nec in omnibus idem facit. Itaque istud luxuriæ causa fieri non oportere confiteor: interdum valetudinis causa recte fieri, experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis, qui valere & senescere volet, hoc quotidianum habeat. Qui vomere post cibum volet, si ex facili facit, aquam tantum tepidam ante debet assumere; si difficilius, aquæ vel salis, vel mellis paulum adjicere. At, qui mane vomiturus est, ante bibere mulsum, vel hyssopum esse, aut [o] radiculam debet; deinde aquam tepidam, ut supra scriptum est, bibere. Cætera, quæ antiqui medici præceperunt, stomachum omnia infestant. Post vomitum, si stomachus infirmus est, paulum cibi, sed hujus idonei, gustandum; & aquæ frigidæ cyathi tres bibendi sunt, siquidem vomitus fauces exasperavit. Qui vomuit, si mane id fecit, ambulare debet, tum ungi, deinde cœnare: si post cœnam, postero die lavari, & in balneo sudare. Huic proximus cibus mediocris utilior est: isque esse debet cum pane hesterno, vino austero meraco, & carne assa, cibisque omnibus quam siccissimis. Qui vomere bis in mense vult, melius

n *Aphor.* IV. 17. *Coac. Prænot.* 200. o *Soran. Ephes.* I. *Isag. c.* VII.

lius consulet, si biduo p continuarit, quam si post quintumdecimum diem vomuerit; nisi hæc mora gravitatem pectori faciet.

De Dejectionibus.

5 Dejectio autem a medicamento quoque petenda est, ubi venter suppressus parum reddit, ex eoque inflationes, caligines, capitis dolores, aliaque superioris partis mala increscunt. Quid enim inter hæc adjuvare 10 possunt quies & inedia, per quæ illa maxime eveniunt? Qui dejicere volet, primum cibis vinisque utatur his, quæ hoc præstant. Dehinc, si parum illa proficiunt, aloen sumat. Sed purgationes quoque, ut 29, 4. 15 interdum necessariæ sunt, sic, ubi frequentes sunt, periculum afferunt. Assuescit enim non ali corpus; & ob hoc infirmum erit; cum omnibus morbis obnoxia maxime infirmitas sit.

20 *De his, quæ calefaciunt, & refrigerant corpus.* p. 105.

Calefaciunt unctio, aqua q salsa, magisque si calida est; omnia salsa, vinum austerum. Contra r refrigerant, in jejuno, ama- 25 ra, carnosa; si post cibum est, balneum, & somnus, nisi nimis longus est; & omnia acida; aqua quam frigidissima; oleum, si aqua miscetur; & lotus.

De his, quæ humidant, & siccant.

30 Humidant autem corpus labor minor, quam ex consuetudine, frequens balneum, cibus plenior, multa potio; post hanc, ambulatio, & † vigilia. Per se quoque ambulatio multa & vehemens, & matutinæ exercitationi

p *De Salubri Diæt. T.* VII. 13. q *II. De Diæt.* XXXV. 4. r *De Diæta* XXXV. 7. † *Siccare, ait Galenus M. Med. c.* 7.

tationi non protinus cibus adjectus ; ea genera escæ, quæ veniunt ex locis frigidis, & pluviis, & riguis. Contra siccant immodica exercitatio, fames, unctio, sine aqua calor, sal immodicus, frigida aqua, cibus exercitationi statim subjectus, & is ipse ex siccis & æstuosis locis veniens. 5

De his, quæ alvum adstringunt & solvunt.

106. Alvum adstringit labor, sedile, creta 10
107. figularis corpori illita, cibus imminutus, & is ipse semel die assumptus ab eo, qui bis solet: exigua potio, neque adhibita, nisi cum cibi quis quantum assumpturus est, cepit: post cibum quies. Contra solvit aucta ambulatio atque esca, motus qui post cibum est, subinde potiones cibo immixtæ. Illud quoque scire oportet, quod ven- 15
69, 28. trem vomitus solutum comprimit, compressum solvit. Itemque comprimit is vomitus, qui statim post cibum est: solvit is, qui tarde supervenit. 20

De ætatum varietate.

19, 21. Quod ad ætates vero pertinet, inediam facillime sustinent s mediæ ætates, minus juvenes, minime pueri & senectute confecti. Quo minus fert facile quisque, eo sæpius debet cibum assumere; maximeque eo eget, t qui increscit. Calida lavatio, & pueris & senibus apta est. Vinum dilutius pueris, senibus meracius, neutri ætati, quæ inflationes movent. Juvenum minus, quæ assumant, & quomodo curentur, interest. Quibus juvenibus fluxit alvus u, plerumque 25 30

in

s *Aphor.* 1, 13, 14. t *Aphor.* 1, 14. *Cassii Medic. Probl.* 46. u *Aphor.* 11. 20. 53.

in senectute contrahitur. Quibus in adolescentia fuit adstricta, sæpe in senectute solvitur. *w* Melior est autem in juvene fusior, in sene adstrictior.

5 *De varietate temporum.*

Tempus quoque anni considerare oportet. Hieme plus esse *x* convenit; minus, sed meracius bibere; multo pane uti, carne potius elixa, modice oleribus; semel die 10 cibum capere, nisi si nimis venter adstrictus est. Si prandet aliquis, utilius est exiguum aliquid, & ipsum siccum sine carne, sine potione sumere. Eo tempore anni calidis omnibus potius utendum est, vel calo- 15 rem moventibus. Venus tum non æque perniciosa est. At vere *y* paulum cibo demendum, adjiciendumque potioni, sed dilutius tamen bibendum est: magis carne utendum, magis oleribus, transeundum paulatim ab 20 elixis ad assa. Venus eo tempore anni tutissima est. — 19, 23.

De diæta ciborum potionumque.

Æstate vero & *z* potione & cibo sæpius corpus eget; ideo prandere quoque com- 25 modum est. Eo tempore aptissima sunt & caro & olus: potio quam dilutissima, ut & sitim tollat, nec corpus incendat: frigida lavatio, caro assa, frigidi cibi, vel qui refrigerent. Ut sæpius autem cibo utendum, — 21, 2. 30 sic exiguo est.

Autumnalis diæta.

Per autumnum vero, propter *a* cœli varietatem, periculum maximum est. Itaque neque sine veste, neque sine calcea- — 42, 21.

C mentis

w *Aph.* II. 53. x *De Sal. diæt.* I. 2. *De diæt.* III. III. *N.* II. 12. 13. *Aph.* I. 15. *Orib. Sard. de Vict. rat. Ægin.* I. 53. y *De Sal. diæt.* I. 8. z *De Diæt. sal.* I. 17. a *Aph.* III. 4.

mentis prodire oportet, præcipueque diebus frigidioribus, neque sub divo noctu dormire, aut certe bene operiri. Cibo vero jam paulo *b* pleniore uti licet; minus, sed meracius bibere. Poma *c* nocere quidam putant, quæ immodice toto die plerumque sic assumuntur, ut ne quid ex densiore cibo remittatur. Ita non hæc, sed *d* consummatio omnium nocet. Ex quibus in nullo tamen minus, quam in his noxa est. Sed his uti non sæpius, quam alio cibo convenit. Denique aliquid densiori cibo, cum hic accedit, necessarium est demi. Neque *e* æstate vero, neque autumno utilis venus est. Tolerabilior tamen per autumnum: æstate in totum, si fieri potest, abstinendum est.

CAP. IV.

De his, quibus Caput infirmum est.

PROXIMUM est, ut de his dicam qui partes aliquas corporis imbecillas habent. Cui caput infirmum est, is si bene concoxit, leniter perfricare id mane manibus suis debet; nunquam id, si fieri potest, veste velare, aut ad cutem tondere: utileque lunam *a* vitare, maximeque ante ipsum lunæ solisque concursum: sed nusquam post cibum progredi. Si cui capilli sunt, eos quotidie pectere: multum ambulare; sed, si licet, neque sub tecto, neque in sole: utique autem vitare solis ardorem, maximeque post cibum & vinum: potius ungi, quam lavari; nunquam ad flammam ungi, interdum ad prunam. Si in balneum venit,

b *De Salubr. Diæt.* I, 25. c *Æginet.* I. 53. *de Affect. L.* I. 3. d *Aphor.* II. 51. *Actuar. M. M.* III. 9. e *Aëtius Tetrab.* I. *Serm.* III. *c.* 8.
a *Macrob. Saturn.* VII. 16.

venit, sub veste primum paulum in tepidario insudare, ibi ungi, tum transire in calidarium: ubi sudarit, in solium non descendere, sed multa calida aqua per caput
5 se totum perfundere, tum tepida, dein frigida; diutiusque ea caput, quam cæteras partes perfundere; deinde id aliquandiu perfricare; novissime detergere & ungere. Capiti nihil æque prodest atque aqua frigi- 36, 5.
10 da. Itaque is, cui hoc infirmum est, per 39, 30. æstatem id bene largo canali quotidie debet aliquandiu subjicere. Semper autem, etiamsi sine balneo unctus est, neque totum corpus refrigerari sustinet, caput ta-
15 men aqua frigida perfundere. Sed cum cæteras partes attingi nolit, demittere id, ne ad cervices aqua descendat; eamque, ne quid oculis, aliisve partibus noceat, defluentem subinde manibus ad hoc regere-
20 re. Huic modicus cibus necessarius est, quem facile concoquat: isque, si jejuno caput læditur, assumendus etiam medio die est: si non læditur, semel potius. Bibere huic assidue vinum dilutum lene, quam
25 aquam magis expedit; ut, cum caput gravius esse cœperit, sit, quo confugiat: eique ex toto neque vinum, neque aqua semper utilia sunt: medicamentum utrumque est, cum invicem assumitur. Scribere, legere,
30 voce contendere, huic opus non est, utique post cœnam: post quam nec cogitatio qui- 24, 8. dem ei satis tuta est; maxime tamen vomitus alienus est.

CAP. V.

De his, qui lippitudine, gravedine, destillatione, tonsillisque laborant.

35, 9. NEQUE vero his solis, quos capitis 5 imbecillitas torquet, usus aquæ frigidæ prodest; sed iis etiam, quos assiduæ lippitudines, gravedines, destillationes, tonsillæque male habent. His autem non caput tantum quotidie perfundendum; sed 10 22, 24. os quoque multa frigida aqua fovendum est: præcipueque omnibus, quibus hoc utile auxilium est, eo utendum est, ubi gravius cœlum Austri reddiderunt. Cumque 24, 8. omnibus inutilis sit post cibum aut conten- 15 tio, aut fatigatio animi; tum his præcipue, qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere consueverunt, vel quoslibet alios oris affectus. Vitari etiam gravedines, destillationesque possunt, si quam minime is, 20 qui his opportunus est, aërem vel loca aquasque mutat; si caput in sole protegit, ne incendatur, neve subitum ex repentino nubilo frigus dimoveat: si post concoctionem jejunus caput radit: si post cibum ne- 25 que legit, neque scribit.

CAP. VI.

Ad solutam Alvum remedia.

QUEM vero frequenter cita alvus 30 exercet, huic opus est pila similibusque superiores partes exercere; dum jejunus est, ambulare; vitare solis nimium ardorem, continua balnea; ungi

ungi citra sudorem; non uti cibis variis, minimeque jurulentis aut leguminibus. oleribusve his, quæ celeriter descendunt; omnia denique sumere, quæ tarde concoquuntur. Venatio, durique pisces, & ex domesticis animalibus assa caro maxime juvant. Nunquam vinum salsum bibere expedit, ne tenue quidem; aut dulce; sed austerum, & plenius, neque id ipsum pervetus. Si mulso uti volet, id ex decocto melle faciendum est. Si frigidæ potiones ventrem ejus non turbant, his utendum potissimum est. Si quid offensæ in cœna sensit, vomere debet; idque postero quoque die facere: tertio, modici ponderis panem ex vino esse, aut ova fricta ex oleo, vel ex defruto, similibusque aliis: deinde ad consuetudinem redire. Semper autem post cibum conquiescere, ac neque intendere animum, neque ambulatione quamvis leni dimoveri.

108, 1. 24, 8. 22, 28.

CAP. VII.

Remedia ad Coli dolorem.

AT SI laxius intestinum dolere consuevit, quod *κόλον* nominant, cum id nihil nisi genus inflationis sit, id agendum est, ut concoquat aliquis; ut lectione, & aliis generibus exerceatur; utatur balneo calido, cibis quoque & potionibus calidis; denique omnimodo frigus evitet, item dulcia omnia, leguminaque, & quicquid inflare consuevit.

CAP. VIII.

Quæ agenda sint Stomacho laborantibus.

SI QUIS vero stomacho laborat, legere clare debet; post lectionem ambulare; tum pila, vel armis, aliove quo genere, quo superior pars movetur, exerceri. Non aquam, sed vinum calidum bibere jejunus. Cibum bis die assumere; sic tamen, ut facile concoquat. Uti vino tenui & austero; & post cibum, frigidis potionibus potius. Stomachum autem infirmum indicant pallor, macies, præcordiorum dolor, nausea, & nolentium vomitus, in jejuno dolor capitis. Quæ in quo non sunt, is firmi stomachi est. Neque credendum utique nostris est, qui cum in adversa valetudine vinum aut frigidam aquam concupierunt, delitiarum patrocinium in accusationem non merentis stomachi habent. At, qui tarde concoquunt, & quorum ideo præcordia inflantur, quive propter ardorem aliquem noctu † sitire consueverunt, ante quam conquiescant, duos tresve cyathos per tenuem fistulam bibant. Prodest etiam adversus tardam concoctionem clare legere, deinde ambulare, tum vel ungi vel lavari; assidue vinum frigidum bibere; & post cibum, magnam potionem, sed, ut supra dixi, per siphonem: deinde omnes potiones aqua frigida includere. Cui vero cibus acescit, is ante eum bibere aquam egelidam debet, & vomere. At si cui ex hoc frequens dejectio incidit, quotiens alvus

(Margin line numbers: 5, 10, 15, 20, 25, 30; left margin: 24, 11.)

† Aphor. v. 27.

alvus ei constiterit, frigida potione potissimum utatur.

CAP. IX.

Quid observandum sit dolore
5 *Nervorum laborantibus.*

SI CUI vero dolere nervi solent, quod in podagra chiragrave esse consuevit, huic, quantum fieri potest, exercendum
10 id est quod affectum est, objiciendumque labori & frigori: nisi cum dolor increvit; sub quo quies optima est. Venus semper inimica est. Concoctio, sicut in omnibus corporis affectibus, necessaria. Cru-
15 ditas enim id maxime lædit, & quotiens offensum corpus est, vitiosa pars maxime sentit. Ut concoctio autem omnibus vitiis occurrit, sic rursus aliis frigus, aliis calor. Quæ sequi quisque pro * habitu cor-
20 poris sui debet. Frigus inimicum est seni, tenui, vulneri, *a* præcordiis, intestinis, ve- 46, 14.
sicæ, auribus, coxis, scapulis, naturalibus,
b ossibus, dentibus, nervis, vulvæ, cere- 75, 34.
bro. Idem summam cutem facit pallidam,
25 aridam, *c* duram, nigram. Ex hoc horrores tremoresque nascuntur. At prodest *d* juvenibus, & omnibus plenis. Erectiorque mens est, & melius concoquitur, ubi frigus quidem est, sed cavetur. Aqua vero frigida
30 infusa, præterquam capiti, etiam stomacho 35, 9.
prodest. * Item articulis doloribusque, qui sunt sine ulceribus. † Item rubicundis nimis hominibus, si dolore vacant. Calor autem adjuvat omnia, quæ frigus infestat: item

 lip-

* *Aph.* III. 2. a *Aph.* V. 24. b *Aph.* V. 18.
c *Aph.* V. 20. d *Aph.* V. 21. * *Aph.* V. 25.
† *Aph.* V. 23.

lippientes, si nec dolor, nec lachrymæ sunt: nervos * quoque, qui contrahuntur; præcipueque ea ulcera, quæ ex frigore sunt. Idem corporis colorem bonum facit: urinam movet. Si nimius est, corpus e effœminat, nervos † emollit, stomachum solvit. Minime vero aut frigus aut calor tuta sunt, ubi ‡ subita insuetis sunt. Nam frigus, lateris dolores, aliaque vitia; frigida aqua, strumas excitat. Calor concoctionem prohibet, somnum aufert, sudore digerit, obnoxium morbis pestilentibus corpus efficit.

28, 22. 5 10

CAP. X.

Observatio in Pestilentia.

EST etiam observatio necessaria, qua quis in pestilentia utatur adhuc integer, cum tamen securus esse non possit. Tum igitur oportet peregrinari, navigare. Ubi id non licet, gestari, ambulare sub divo, ante æstum, leniter; eodemque modo ungi: &, ut supra comprehensum est, vitare fatigationem, cruditatem, frigus, calorem, libidinem; multoque magis se continere. Si qua gravitas in corpore est, tum neque mane surgendum, neque pedibus nudis ambulandum est, minimeque post cibum, aut balneum: neque jejuno, neque cœnato vomendum est: neque movenda alvus; atque etiam, si per se mota est, comprimenda est. Abstinendum potius, si plenius corpus est. Itemque vitandum balneum, sudor, meridianus somnus, utique

15 20 22, 4. 25 30

si ci-

* *Aphor.* v. 22. e *Aphor.* v. 16. † *Aphor.* v. 22. ‡ *Aphor.* III. I.

si cibus quoque antecessit; qui tamen semel die tunc commodius assumitur; insuper etiam modicus, ne cruditatem moveat. Alternis diebus invicem, modo aqua, modo vinum bibendum est. Quibus servatis, ex reliqua victus consuetudine quam minimum mutari debet. Cum vero hæc in omni pestilentia facienda sint, tum in ea maxime, quam Austri excitarint. Atque etiam peregrinantibus eadem necessaria sunt, ubi gravi tempore anni discesserunt ex suis sedibus, vel ubi in graves regiones venerunt. Ac si cætera res aliqua prohibebit, utique abstinere debebit: atque ita a vino ad aquam, ab hac ad vinum, eo, qui supra positus est, modo, transitus ei esse.

LIBER SECUNDUS.

Præfatio.

INSTANTIS autem valetudinis signa complura sunt. In quibus explicandis non dubitabo authoritate antiquorum virorum uti, maximeque Hippocratis; cum recentiores quoque medici, quamvis in curationibus mutarint, tamen hæc illum optime præsagisse fateantur. Sed antequam dico, quibus præcedentibus morborum timor subsit; non alienum videtur exponere, quæ tempora anni, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia

lia corpora maxime tuta vel periculis opportuna sint, quod genus adversæ valetudinis in quoque timeri maxime possit. Non ‡ quod non omni tempestatum genere, omnis ætatis, omnis habitus homines per omnia genera morborum & ægrotent & moriantur; sed quod frequentius tamen quædam eveniant. Ideo utile est scire unumquemque, quid, & quando maxime caveat.

CAP. I.

Quæ anni tempora, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora vel tuta vel morbis opportuna sint, & quod valetudinis genus in quoque timeri possit.

IGITUR saluberrimum † ver est: proxime deinde ab hoc, hiems: periculosior æstas: autumnus * longe periculosissimus. Ex tempestatibus vero optimæ ‡ æquales sunt, sive frigidæ, sive calidæ: pessimæ, quæ maxime variant. Quo fit, ut *a* autumnus plurimos opprimat. Nam fere meridianis temporibus calor: nocturnis atque matutinis, simulque etiam vespertinis, frigus est. Corpus ergo, & æstate, & subinde meridianis caloribus relaxatum, subito frigore excipitur. Sed ut eo tempore id maxime fit, sic quandocunque evenit, noxium est. Ubi æqualitas autem est, saluberrimi sunt *b* sereni dies: meliores pluvii, quam tantum nebulosi, nubilive: optimique hieme, qui omni vento vacant: æstate, quibus Favonii perflant. Si genus aliud ventorum est, salubriores

‡ *Aph.* III. 19. † *Aph.* III. 9. * *Aph.* III. 9. ‡ *Aph.* III. 8. a *Aphor.* III. 9. b *Aphor.* III. 15.

briores Septentrionales, quam Subsolani,
vel * Austri sunt. Sic tamen hæc, ut inter-
dum regionum sorte mutentur. Nam fere
ventus ubique a mediterraneis regionibus ve-
5 niens, salubris; a mari, gravis est. Ne-
que solum in bono tempestatum habitu cer-
tior valetudo est; sed pejores morbi quo-
que, si qui inciderunt, leviores sunt, &
promptius finiuntur. Pessimum ægro est cœ-
10 lum, quod ægrum fecit. adeo ut in id quo-
que genus, quod naturâ pejus est, in hoc
statu salubris † mutatio sit. Ætas media
tutissima est: quia neque juventæ calore,
neque senectutis frigore infestatur. Longis
15 morbis senectus, acutis adolescentia magis 47, 8.
patet. Corpus autem habilissimum quadra-
tum est, neque gracile, neque obesum. Nam
longa c statura, ut in juventa decora est, sic
matura senectute conficitur. Gracile corpus
20 infirmum: obesum hebes est. Vere tamen
maxime, quæcunque d humoris motu novan-
tur, in metu esse consuerunt. Ergo tum lip-
pitudines, pustulæ, profusio ‡ sanguinis,
abscessus corporis, quæ ἀποστήματα Græci
25 nominant, bilis atra, quam * μελαγχολίαν
appellant, insania, morbus comitialis, an-
gina, gravedines, destillationes oriri solent.
Hi quoque morbi, qui in articulis nervisque 238, 4.
modo urgent, modo quiescunt, tum maxi-
30 me & inchoantur & repetunt. At æstas e
non quidem vacat plerisque * his morbis;
sed adjicit febres, vel ardentes, vel ter-
tianas, vomitus, alvi dejectiones, auricu-
larum dolores, ulcera oris, cancros, cum in
cæteris

* *Galen. de Theriac. l.* I. *c.* II. *p.* 945. *T.* 13.
† *Aph.* III. 3. c *Dicæarch. Geogr. c. x. p.* 56. *Aph.*
II. 54. ‡ *Soran. Ephes. Isag. c.* 5. d *Aph.* III.
20. e *Aph.* III. 21. * *Soran. Ephes. Isag. c.* 5.

cæteris quidem partibus, tum maxime obscœnis; & quicquid sudore hominem resolvit. Vix quicquam ex *f* his in autumnum non incidit: sed oriuntur eo quoque tempore febres incertæ, lienis dolor, aqua inter cutem, 5 tabes, quam Græci φθίσιν nominant; urinæ difficultas, στραγγουρίαν quam appellant; tenujoris intestini morbus, quem εἰλεὸν nominant. Fit item lævitas intestinorum, quæ λειεντερία vocatur; coxæ dolores, morbi comitiales. Idemque tempus & diutinis 10 malis fatigatos, & ab æstate, etiam proxima pressos interimit; & alios novis morbis conficit; & quosdam longissimis implicat, maximeque quartanis, quæ per hiemem quoque exerceant. Neque aliud magis 15 tempus pestilentiæ patet, cujuscumque ea generis est; quamvis variis rationibus nocet. Hiems autem *g* capitis dolores, tussim, & quicquid in faucibus, in * lateribus, in visceribus mali contrahitur, irritat. 20

167.

Ex tempestatibus, † Aquilo tussim movet, fauces exasperat, ventrem *h* adstringit, urinam supprimit, horrores excitat, item dolorem lateris & pectoris. Sanum tamen † corpus spissat, & mobilius atque expeditius 25 reddit. Auster *i* aures hebetat, sensus tardat, capitis dolorem movet, alvum solvit, totum corpus efficit hebes, humidum, languidum. Cæteri venti, quo huic vel illi propiores sunt, eo magis vicinos his il- 30 lisve affectus faciunt. Calor omnis & jecur & lienem inflammat, mentem hebetat, &, ut *k* anima deficiat, ut sanguis prorumpat,

f *Aph.* III. 22. g *Aphor.* III. 23. † *Cæl. Aurel. Acut. Morb.* II. * *Aph.* III. 5. h *Aph.* III. 17. 13. † *Aph.* III. 17. i *Aph.* III. 17. k *Aph.* V. 16.

rumpat, efficit. Frigus modo *l* nervorum
distentionem, modo rigorem infert; illud
σπασμὸς, hoc τέτανος Græce nominatur: ni-
grorem in ulceribus, & horrorem in febri-
5 bus excitat. In siccitatibus, * acutæ febres,
lippitudines, † tormina, urinæ difficultas,
articulorum dolores oriuntur. Per imbres,
m longæ febres, alvi dejectiones, angina,
cancri, morbi comitiales, resolutio nervo-
10 rum, quam παράλυσιν Græci nominant. 178.
Neque solum interest, quales dies sint, sed
etiam quales ante præcesserint. Si hiems
sicca Septentrionales ventos habuit, ver au-
tem Austros & pluvias exhibet, fere sub-
15 eunt *n* lippitudines, tormina, febres, ma-
ximeque in mollioribus corporibus, præci-
pue in muliebribus. Si vero, Austri *o* plu-
viæque hiemem occuparunt, ver autem fri-
gidum & siccum est, gravidæ quidem fœ-
20 minæ, quibus tum adest partus, abortu
periclitantur: hæ vero quæ gignunt, im-
becillos, vixque vitales edunt. Cæteros lip-
pitudo arida, &, si seniores sunt, grave-
dines atque destillationes male habent. At
25 si a prima hieme Austri ad ultimum ver
continuarint, laterum dolores, & insania
febricitantium, quam φρενῖτιν appellant, 148.
quam celerrime rapiunt. Ubi vero calor a
primo vere orsus æstatem quoque similem
30 *p* exhibet, necesse est multum sudorem in
febribus subsequi. At si sicca æstas *q* Aqui-
lones habuit, autumno vero imbres Austri-
que sunt, tota hieme, quæ proxima est, tus-
sis, destillatio, raucitas, in quibusdam etiam

tabes

l *Aph.* v. 17. * *Aph.* III. 7. † III. 16.
m *Aph.* III. 16. n *Aph.* III. 11. o *Aph.* III.
12. p *Aph.* III. 6. q *Aph.* III. 13.

tabes oritur. Sin autem autumnus quoque æque siccus r iisdem Aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria esse proposui, secunda valetudo contingit: durioribus vero instare possunt & aridæ lippitudines, & febres partim acutæ, partim longæ, & hi morbi, qui ex atra bile nascuntur.

s Quod ad ætates vero pertinet, pueri proximique his vere optime valent, & æstate prima tutissimi sunt: senes æstate & autumni prima parte: juvenes hieme, quique inter juventam senectutemque sunt. Inimicior senibus hiems, æstas adolescentibus est. Tum si qua imbecillitas oritur, proximum est, ut infantes, tenerosque adhuc pueros serpentia t ulcera oris, quæ ἄφθας Græci nominant, vomitus, nocturnæ vigiliæ, aurium humor, circa umbilicum inflammationes exerceant. Propria etiam u dentientium, gingivarum exulcerationes, distentiones nervorum, febriculæ, alvi dejectiones, maximeque caninis dentibus orientibus male habent. Quæ pericula plenissimi cujusque sunt, & cui maxime venter adstrictus est. At ubi ætas paulum processit, W glandulæ, & vertebrarum, quæ in spina sunt, aliquo inclinationes, strumæ, verrucarum quædam genera dolentia, ἀκροχορδόνας Græci appellant, & plura alia tubercula oriuntur. Incipiente vero jam pube, x ex iisdem multa, & longæ febres, & sanguinis ex naribus cursus. Maximeque omnis pueritia, y primum circa quadragesimum diem, deinde septimo

(Margin: 5, 10, 39,21., 15, 386, 10., 20, 25, 334, 11., 30)

r *Aph.* III. 4. s *Aph.* III. 18. t *Aph.* III. 24. u *Aph.* III. 25. W *Aph.* III. 26. x *Aph.* III. 27. y *Aphor.* III 28.

septimo mense, tum septimo anno, postea circa pubertatem periclitatur. Siqua etiam genera morborum in infantem inciderunt, ac neque pubertate, neque primis coitibus,
5 neque in fœmina primis menstruis finita * 172,
sunt, fere longa sunt: sæpius tamen his 17.
morbi pueriles, qui diutius manserunt, terminantur. Adolescentia z morbis acutis, 43, 15.
item comitialibus, tabique maxime obje-
10 cta est: fereque juvenes sunt, qui sanguinem exspuunt. Post hanc ætatem a laterum & pulmonis dolores, lethargus, cholera, insania, sanguinis per quædam etiam velut ora venarum, αἱμοῤῥοΐδας Græci appellant, 62, 12.
15 profusio. In senectute, b spiritus & urinæ 401.
difficultas, gravedo, articulorum & renum 494.
dolores, nervorum † resolutiones, malus corporis habitus, καχεξίαν Græci appellant, nocturnæ vigiliæ, vitia longiora aurium, o-
20 culorum, etiam narium, præcipueque soluta alvus, &, quæ sequuntur hanc, tormina, vel lævitas intestinorum, cæteraque fusi ventris mala. Præter hæc graciles, tabes, dejectiones, destillationes, item viscerum
25 & laterum dolores fatigant. Obesi plerunque acutis morbis, & difficultate spirandi strangulantur, subitoque c sæpe moriuntur. quod in corpore tenujore vix evenit.

CAP. II.

30 *De signis adversæ valetudinis futuræ.*

ANTE adversam autem valetudinem, ut supra dixi, quædam notæ oriuntur; quarum omnium commune est,

* *Aph.* III. 28. z *Aph.* III. 29. a *Aph.* III. 30. b *Aphor.* III. 31. † *Aphor.* III. 31. VI. 57. c *Aph.* II. 44.

est, aliter se corpus habere, atque consuevit; neque in pejus tantum, sed etiam in melius. Ergo si plenior aliquis, & speciosior, & coloratior factus est, a suspecta habere bona sua debet. Quæ quia neque in eodem habitu subsistere, neque ultra progredi possunt, fere retro, quasi ruina quadam, revolvuntur. Pejus tamen signum est, ubi aliquis contra consuetudinem emacuit, & colorem decoremque amisit: quonidm in his, quæ superant, est quod morbus demat; in his quæ desunt, non est quod ipsum morbum ferat. Præter hæc, protinus timeri debet, si graviora membra sunt; si crebra ulcera oriuntur; si corpus supra consuetudinem * incaluit; si gravior somnus pressit; si tumultuosa somnia fuerunt; si sæpius expergiscitur aliquis, quam assuevit, deinde iterum soporatur; si corpus dormientis circa partes aliquas contra consuetudinem † insudat, maximeque si circa pectus, aut cervices, aut crura, vel genua, vel coxas. Item, si marcet animus; si loqui & moveri piget; si corpus torpet; si dolor præcordiorum est, aut totius pectoris, aut, qui in plurimis evenit, capitis; si salivæ plenum est os; si oculi cum dolore vertuntur; si tempora astricta sunt; si membra inhorrescunt; si spiritus gravior est; si circa frontem intentæ venæ moventur; si frequentes oscitationes; si genua quasi fatigata sunt, totumve ‡ corpus lassitudinem sentit. Ex quibus sæpe plura, nunquam non aliqua febrem antecedunt. In primis tamen illud con-

(margin: 58, 19. 51, 22. 53, 24.)

a Aphor. I. 3. * Aph. IV. 39. † Aph. IV. 38. ‡ Aphor. II. 5.

considerandum est, num cui sæpius horum aliquid eveniat, neque ideo corporis ulla difficultas subsequatur. Sunt enim quædam 96, 15. proprietates hominum, sine quarum noti-
5 tia non facile quicquam in futurum præsagiri potest. Facile itaque securus est in his aliquis, quæ sæpe sine periculo evasit. Ille solicitari debet, cui hæc nova sunt; aut qui ista nunquam sine custodia sui tu-
10 to habuit.

CAP. III.

Quæ bona in ægrotantibus signa sint.

UBI vero febris aliquem occupat, sci-
15 re licet, non periclitari, si in latus aut dextrum aut sinistrum, ut ipsi in usu est, cubat *a*, cruribus paulum reductis; qui fere sani quoque jacentis habitus est: si facile convertitur; si noctu dormit, si inter-
20 diu vigilat; si ex facili spirat; si non confli- 51, 10. ctatur; si circa umbilicum *b* & pubem cutis 51, 16. plana est; si præcordia ejus sine ullo sensu doloris æqualiter mollia in utraque parte sunt: quod si paulo tumidiora sunt, tamen
25 digitis cedunt & non dolent. Hæc valetudo, ut spacium aliquod habebit, sic tuta erit. Corpus quoque, quod æqualiter molle & calidum est, quodque æqualiter *c* totum insudat, & cujus febricula † eo sudore fi-
30 nitur, securitatem pollicetur. Quando jam ad sanitatem venit corpus, sternutamentum etiam inter bona indicia est, & cupiditas *d* cibi vel a principio servata, vel etiam post fastidium orta. Neque terrere debet

a *Actuar. M. Med.* II. 3. b *Aph.* II. 35. c *De Judicat.* I. 3. † *Aph.* IV. 55. d *Aphor.* II. 31.

ea febris, quæ eodem die finita est: ac ne ea quidem, quæ, quamvis longiore tempore tenuit, tamen ante alteram accessionem ex toto quievit, sic, ut corpus integrum, quod εἰλικρινὲς Græci vocant, fieret. Si quis autem incidit vomitus, mixtus esse ex bile & pituita debet: & in urina subsidere album, læve *e*, æquale; sic ut etiam, si quæ quasi nubeculæ innatarint, in imum deferantur. Ac venter ei, qui a periculo tutus est, reddit mollia, figurata, atque eodem fere tempore, quo secunda valetudine assuevit, modoque convenientia his, quæ assumuntur. Pejor cita alvus est. sed ne hæc quidem terrere protinus debet, si matutinis temporibus coacta magis est, aut si procedente tempore paulatim contrahitur, & rufa est, neque *f* fœditate odoris similem alvum sani hominis excedit. Ac lumbricos *g* quoque aliquos sub fine morbi descendisse, nihil nocet. Si inflatio sine inflammatione in superioribus partibus † dolorem tumoremque fecit, bonum signum est sonitus ventris inde ad inferiores partes devolutus; magisque etiam, si sine difficultate, cum stercore excessit.

CAP. IV.

Mala signa ægrotantium.

54, 28. CONTRA gravis morbi periculum est, ubi supinus æger jacet, porrectis manibus, & cruribus: ubi residere vult in ipso acuti morbi impetu, præcipueque pulmonibus laborantibus: ubi nocturna vigilia premitur, etiamsi interdiu somnus

e *De Judicat.* 1. 8. f *De Judicat.* 1. 6. g *De Judicat.* 1. 7. † *Prænot.* x. 1. *Aph.* IV. 72.

nus accedit. ex quo tamen pejor est, qui
inter quartam horam & noctem, quam qui
a matutino tempore ad quartam. Pessimum
tamen est, si somnus neque noctu, neque
5 interdiu accedit: id enim fere sine conti-
nuo *a* delirio esse non potest. Neque vero 64, 16.
signum bonum est, somno ultra *b* debitum 54, 33.
urgeri: pejusque, quo magis sopor inter-
diu, noctuque continuat. Mali etiam mor-
10 bi testimonium est, vehementer & crebro
spirare: a sexto *c* die cœpisse inhorrescere: 49, 20.
pus expuere: vix excreare: dolorem habere 56, 3.
continuum: difficulter ferre morbum: ja-
ctare brachia & crura: sine voluntate *d* la- 54, 31.
15 chrymare: habere humorem *e* glutinosum 54, 14.
dentibus inhærentem; cutem circa *f* umbi- 49, 21.
licum & pubem macram; præcordia *g* in-
flammata, dolentia, dura, tumida, inten-
ta; magisque, si hæc dextra parte quam sini-
20 stra sunt: periculosissimum tamen est, si ve-
næ quoque ibi vehementer agitantur. Mali
etiam morbi signum est, nimis celeriter ema- 48, 9.
crescere: caput & pedes manusque † fri-
gidas habere, ventre & lateribus calenti-
25 bus; aut frigidas *h* extremas partes acuto 55, 22.
morbo urgente; aut post sudorem *i* inhorre- 285,
scere; aut post vomitum *k* singultum esse, 27.
vel rubere oculos; aut *l* post cupiditatem
cibi, postve longas febres hunc fastidire; 53, 17.
30 aut multum sudare, maximeque frigido 56, 11.
sudore; aut habere sudores non per totum 301,
corpus æquales, quique febrem non finiant. 24.
Malæ etiam febres, quæ quotidie tempore
eodem revertantur; quæve semper pares

a *Aph.* VII. 18. b *Aph.* II. 3. c *Aph.* IV. 29. d *Aph.* IV. 52. VIII. 2. e *Aph.* IV. 53. f *Aph.* II. 35. g *Aph.* II. 28. † *Aph.* VIII. 12. h *Aph.* VII. 1. 26. i *Aph.* VII. 4. k *Aph.* VII. 3. l *Aph.* VII. 6.

accessiones habeant, neque *m* tertio quoque die leventur; quæve sic continuent, ut per accessiones increscant, per decessiones tantum molliantur, nec unquam integrum corpus dimittant. Pessimum est, si ne levatur quidem febris, sed æque concitata continuat. Periculosum est etiam, post arquatum *n* morbum febrem oriri; utique si præcordia dextra parte dura manserunt, aut dolentibus iis læva. Nulla acuta febris leviter terrere nos debet. Neque unquam in acuta *o* febre, aut a somno non est terribilis nervorum distentio. Timere etiam ex somno *p*, mali morbi est. Itemque in prima febre protinus mentem esse turbatam, membrumve aliquod esse resolutum. Ex quo casu quamvis vita redditur, tamen id fere membrum debilitatur. Vomitus etiam periculosus est sinceræ pituitæ vel bilis; pejorque, si viridis, aut *q* niger est. At mala urina est, in qua subsidunt subrubra aut livida: deterior, in qua quasi fila quædam tenuia atque alba: pessima ex his, si tanquam ex surfuribus factas nubeculas repræsentat. Diluta quoque, atque alba, vitiosa est, *r* sed in phreniticis maxime. Alvus autem mala est, ex toto suppressa. Periculosa etiam, quæ inter febres fluens conquiescere hominem in cubili non patitur; utique, si quod descendit, est perliquidum, aut albidum, aut pallidum, aut spumans. Præter hæc periculum ostendit id, quod excernitur, si est exiguum, glutinosum, læve, album, idemque subpallidum: vel si est

[Margin: 175, 55, 20. 13. — 56, 13. 296, 10. — 56, 17. — 56, 32. Line numbers: 5, 10, 15, 20, 25, 30]

m *Aph.* IV. 43. n *Aph.* IV. 62. o *Aph.* IV. 66. p *Aph.* IV. 67. q *Aph.* IV. 22. r *Aph.* IV. 72.

est aut lividum, aut biliosum, aut cruentum, aut pejoris odoris, quam ex consuetudine. † Malum est etiam, quod post febres longas sincerum est. 56, 33.

5

CAP. V.

De signis longæ valetudinis.

POST hæc indicia, notum est longum morbum fieri: sic enim necesse est, 10 nisi occidit. Neque ulla alia spes in magnis est, quam ut impetum morbi trahendo aliquis effugiat, porrigaturque in id tempus, quod curationi locum præstet. Protinus tamen signa quædam sunt, ex quibus 15 colligere possumus, morbum, etsi non interemerit, longius tamen tempus habiturum. Ubi frigidus *a* sudor inter febres non acutas circa caput tantum, & cervices oritur; 56, 11. aut ubi, febre non quiescente, corpus * in- 20 sudat; aut ubi corpus modo *b* frigidum, modo calidum est, & color alius ex alio fit; aut ubi, quod inter febres † aliqua parte abscessit, ad sanitatem non pervenit; aut ubi æger pro spacio parum emacrescit. Item, 48, 9. 25 si urina modo liquida & *c* pura est, modo habet quædam subsidentia; si lævia atque alba rubrave sunt, quæ in ea subsidunt; aut si quasdam quasi miculas repræsentat; aut si bullulas excitat. 60, 31.

30

CAP. VI.

De indiciis mortis.

SED inter hæc quidem, proposito metu, spes tamen superest. Ad ultima vero

† *Aph.* VII. 6. a *Aph.* IV. 37. *Coac. Præn.* IV. 8. 39. 40. *De Jud.* VI. 9. VIII. 2. 3. 4. 5. * *Aph.* IV. 56. b *Aph.* VII. 60. † *Aph.* IV. 51. c *De Jud.* VI. 1. 2. *Aph.* VII. 31.

jam ventum esse testantur, *a* nares acutæ, collapsa tempora, *b* oculi concavi, frigidæ languidæque aures & imis partibus leniter versæ, cutis circa frontem dura & intenta, color aut niger aut perpallidus; multoque magis, si ita hæc sunt, ut neque *c* vigilia præcesserit, neque ventris resolutio, neque inedia. Ex quibus causis interdum hæc species oritur, sed uno die finitur. Itaque diutius durans, mortis index est. Si vero in morbo vetere *d* jam triduo talis est, in propinquo mors est: magisque, si præter hæc oculi quoque lumen *e* refugiunt, & illachrymant; quæque in iis alba esse debent *f*, rubescunt; atque in iisdem *g* venulæ pallent; pituitaque in iis innatans, novissime angulis *h* inhærescit; alterque ex his minor est; iique aut vehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt; perque somnum *i* palpebræ non committuntur, sed inter has ex albo oculorum aliquid apparet; neque id fluens alvus expressit: eædemque palpebræ pallent, & idem *k* pallor labra & nares decolorat: eademque labra, & nares, oculique, & palpebræ, & supercilia, aliquave ex his pervertuntur; isque propter imbecillitatem jam non audit, aut non videt.

Eadem mors denunciatur, ubi æger supinus *l* cubat, eique genua *m* contracta sunt: ubi deorsum ad pedes subinde delabitur: ubi brachia & *n* crura nudat, & inæqualiter dispergit, neque iis calor subest: ubi hiat *o*: ubi assidue dormit: ubi is, qui mentis suæ non est, neque id facere sanus solet,

(Margin: 5, 10, 15, 20, 25, 30; 51, 15. 72, 18. 50, 30. 51, 14. 51, 7.)

a *Præn.* II.6. *Coac. Præn.* I.104. b *Præn.* II.7. c *Præn.* II.13. d *Præn.* II.17. *Pl.* VII.51. e *Pr.* II.19.20. f *Pr.* II.23. g *Id.* II.24. h *Id.* II.24. i *Aph.* VI.52. *Præn.* III.1.2. k *Aph.* IV.49. l *Pr.* III.8. m *Id.* III.14. n *Id.* III.10. o *Id.* III.3.

let, dentibus *p* stridet: ubi ulcus, *q* quod aut 63, 22.
ante, aut in ipso morbo natum est, aridum,
& aut pallidum, aut lividum factum est.
Illa quoque mortis indicia sunt, * ungues, 66. 14.
5 digitique pallidi; frigidus *r* spiritus: aut si
manibus quis in febre, & acuto morbo,
vel insania, pulmonisve dolore, vel capitis,
in veste *s* floccos legit, fimbriasve diducit,
vel in adjuncto pariete, si qua minuta emi-
10 nent, carpit. Dolores etiam circa coxas
& inferiores partes orti, si ad viscera trans-
ierunt, subitoque desierunt, mortem sub-
esse testantur; magisque, si alia quoque
signa accesserunt. Neque is servari potest,
15 qui sine ullo tumore febricitans, subito
strangulatur, aut devorare salivam suam
non potest: cuive in eodem febris corporis-
que habitu cervix *t* invertitur, sic ut devo-
rare æque nihil possit: aut cui simul & con-
20 tinua febris & ultima corporis infirmitas 52, 6.
est: aut cui, febre non quiescente, exterior
pars *u* friget, interior sic calet, ut etiam si- 51, 25.
tim faciat: aut qui, febre æque non quie- 90, 23.
scente, simul & *W* delirio & spirandi diffi-
25 cultate vexatur: aut qui, epoto *x* veratro,
exceptus distentione nervorum est: aut qui
ebrius obmutuit. Is enim fere *y* nervorum
distentione consumitur, nisi aut febris ac-
cessit, aut eo tempore, quo ebrietas solvi
30 debet, loqui cœpit. Mulier quoque gravi-
da *z* acuto morbo facile consumitur: & is,
cui somnus dolorem *a* auget: & cui protinus,
in recenti morbo, bilis atra *b* vel infra vel
supra se ostendit: cuive alterutro modo se

D 4 prom-

p *Id.* IV. 4. q *Id.* IV. 7. 8. * *Aph.* VIII. 12.
r *Id.* IV. 9. f *Id.* IV. 14. t *Aph.* IV. 35. u *Aph.*
IV. 48. W *Aph.* IV. 50. x *Aph.* IV. 16. v. I. *Coac.*
IV. 24. y *Aph.* V. 5. z *Aph.* V. 30. a *Aph.* II.
I. b *Aph.* IV. 22.

prompsit, cum jam longo morbo corpus
51, 12. ejus esset extenuatum & confectum. Spu-
70, 32. tum etiam c biliosum, & purulentum; sive
71, 2. separatim ista, sive mixta proveniunt, in-
teritus periculum ostendunt. Ac, si circa 5
septimum diem tale esse cœpit, proximum
est, ut is circa quartumdecimum diem de-
cedat, nisi alia signa mitiora pejorave ac-
cesserint: quæ quo leviora gravioravè sub-
secuta sunt, eo vel seriorem mortem, vel 10
maturiorem denunciant. Sudor quoque d
301, frigidus in acuta febre pestiferus est: atque
24. in omni morbo vomitus, qui e varius, &
52, 18. multorum colorum est; præcipueque, si malus
in hoc odor est. Ac sanguinem quoque in 15
febre f vomuisse, pestiferum est. Urina ve-
52, 21. ro g fulva & tenuis in magna cruditate esse
consuevit; & sæpe, antequam spacio matu-
rescat, hominem rapit. Itaque si talis diutius
permanet, periculum mortis ostendit. Pes- 20
sima h tamen est, præcipueque mortifera,
nigra, crassa, mali odoris. Atque in viris
quidem & mulieribus talis deterrima est.
In i pueris vero, quæ tenuis & diluta est.
Alvus quoque varia, pestifera est; & quæ 25
strigmentum, sanguinem, bilem, k viride
aliquid, modo diversis temporibus, modo
simul, & in mistura quadam, discreta ta-
men repræsentat. Sed hæc quidem potest
paulo diutius trahere. In præcipiti vero jam 30
esse denunciat, quæ liquida, eademque vel
52, 34. nigra l, vel pallida, vel pinguis est; uti-
53, 2. que, si magna fœditas m odoris accessit.
Illud interrogari me posse ab aliquo scio:
si cer-

c *Aph.* IV. 23. d *Præn.* V. 4. e *Præn.* XII. 11. 12. 13. 14. f *Aph.* VII. 37. g *De Jud.* VII. 5. h *Præn.* XI. 14. 15. i *Plin.* XXVIII. 6. k *Præn.* X. 8. 9. l *Vict. Acut.* XLVIII. 1. m *Præn.* X. 6.

si certa futuræ mortis indicia sunt, quomodo interdum deserti a medicis convalescant, quosdamque fama prodiderit in ipsis funeribus revixisse? Quinetiam vir jure magni nominis Democritus, ne finitæ quidem vitæ satis certas notas esse, proposuit, quibus medici credidissent: adeo illud non reliquit, ut certa aliqua signa futuræ mortis essent. Adversus quod ne illud quidem dicam, quod in vicino sæpe quædam notæ positæ, non bonos, sed imperitos medicos decipiunt (quod Asclepiades sciens, funeri obvius inclamavit, eum vivere, qui efferebatur:) *nec protinus *n* crimen artis esse, si quod professoris sit. Illa tamen moderatius subjiciam. Conjecturalem *o* artem esse medicinam, rationemque conjecturæ talem esse, ut cum sæpius aliquando responderit, interdum tamen fallat. Non itaque, si quid vix *p* millesimo in corpore aliquem decipit, id fidem non habet, cum per innumerabiles homines respondeat. Idque non in his tantum, quæ pestifera sunt, dico: sed in his quoque, quæ salutaria. Siquidem *q* etiam spes interdum frustratur, & moritur aliquis, de quo medicus securus primo fuit. Quæque medendi causa reperta sunt, nonnunquam in pejus aliquibus vertunt. Neque id evitare humana imbecillitas in tanta varietate corporum potest. Sed est tamen medicinæ fides, quæ multo sæpius, perque multo † plures ægros prodest. Neque tamen ignorare oportet, in *r* acutis morbis fallaces magis notas esse & salutis, & mortis.

(Line numbers in margin: 5, 10, 15, 20, 25, 30. Marginal references: 13, 22. — 18, 13. — 19, 18.)

CAP.

* *Soran. Ephes. cap.* IV. n *Hipp. de Arte* XV. 6. 7. o *Sext. Emp. adv. Mat. l.* I. *c.* 3. *Macrob. Sat.* VII. 15. p *Cic. de N. D.* II. 4. q *Quintil. Declam.* VIII. *p.* 110. † *Galen. M. Med.* lXI. r *Aph.* II. 19.

CAP. VII.

De notis, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit.

SED cum proposuerim signa, quæ in omni adversa valetudine communia esse consueverunt; ad ea quoque transibo, ut, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit notas, indicem. Quædam autem sunt, quæ ante febres, quædam quæ inter eas, quid aut intus sit, aut venturum sit, ostendunt. Ante febres, si caput grave est, aut ex somno oculi caligant, aut frequentia sternutamenta sunt, circa caput aliquis pituitæ impetus timeri potest. Si sanguis, aut calor abundat, proximum est, ut aliqua parte profluvium sanguinis fiat. Si sine causa quis emacrescit, ne in malum habitum corpus ejus decidat, metus est. Si præcordia dolent, aut inflatio gravis est, aut toto die non concocta fertur urina, cruditatem esse manifestum est. Quibus diu color *a* sine morbo regio malus est, hi vel capitis doloribus conflictantur, vel terram edunt. Qui diu habent faciem *b* pallidam & tumidam, aut capite, aut visceribus, aut alvo laborant. Si in continua febre puero venter nihil reddit, mutaturque ei color, nec somnus *c* accedit, ploratque is assidue, metuenda nervorum distentio est. Frequens autem destillatio in corpore tenui longoque, tabem timendam esse testatur. Ubi pluribus diebus non descen-

Margin: 5, 10, 15, 48,9. 20, 25, 64,17. 30

a *II. Præd.* XXXIX. I. 2. 3. b *II. Præd.* XXIX. 7. 8. c *Aph.* VII. 18.

descendit alvus, docet, aut subitam dejectionem, aut febriculam instare. Ubi pedes tument, & longæ dejectiones sunt, aut dolor in imo ventre & coxis est, aqua inter
5 cutem instat. sed hoc morbi genus ab ilibus oriri solet. Idem propositum periculum est his, quibus, cum voluntas desidendi est, venter nihil reddit, nisi & ægre & durum. Cum tumor in d pedibus est, idem-
10 que modo dextra, modo sinistra parte ventris, invicem oritur atque finitur, a jocinore id malum proficisci videtur. Ejusdem morbi nota est, ubi circa e umbilicum intestina torquentur (ϛρόφον Græci nominant)
15 coxæque dolores manent, qui neque tempore, neque remediis solvuntur. Dolor autem articulorum, prout in pedibus, manibusve, aut alia qualibet parte sic est, ut eo loco nervi contrahantur; aut si id mem-
20 brum, ex levi causa fatigatum, æque frigido, calidoque offenditur, ποδάγραν χειράγραννε, vel ejus articuli, in quo id sentitur, morbum futurum esse denunciat. Quibus in pueritia sanguis ex naribus flu-
25 xit, dein fluere desiit, hi vel capitis doloribus conflictentur necesse est, vel in articulis aliquas exulcerationes graves habeant, vel aliquo morbo etiam debilitentur. Quibus fœminis * menstrua non proveni-
30 unt, necesse est capitis acerbissimi dolores sint, vel quælibet alia pars morbo infestetur. Eademque his pericula sunt, quibus articulorum vitia, ut dolores, tumoresque, sine podagra similibusque morbis, oriuntur,

d *Præn.* VIII. 4. e *Aph.* IV. 11. * *Aph.* V. 57.

tur, & desinunt. Utique, si sæpe tempora iisdem dolent, noctuque corpora insudant, frons prurit, lippitudinis metus est. Si mulier a partu vehementes dolores habet, neque præterea signa mala sunt, circa vigesimum diem aut sanguis per nares erumpet, aut in inferioribus aliquid abscedet. Quicunque etiam dolorem ingentem circa tempora & frontem habebit, ei alterutra ratione finiet: magisque, si juvenis erit, per sanguinis profusionem; si senior, per suppurationem. Febris autem, quæ subito sine ratione, sine bonis signis finita est, fere revertitur. Cui fauces sanguine & interdiu & noctu replentur, sic, ut neque capitis dolores, neque præcordiorum, neque tussis, neque vomitus, neque febricula præcesserit, hujus aut in naribus, aut in faucibus ulcus reperietur. Si mulieri ex inguine febricula orta est, neque causa apparet, ulcus in vulva est. *f* Urina autem crassa, ex qua quod desidit, album est, significat circa articulos, aut circa viscera dolorem, metumque morbi esse. Eadem viridis, aut viscerum dolorem, tumoremque cum aliquo periculo subesse, aut corpus certe integrum non esse, testatur. At si † sanguis aut pus *g* in urina est, vel vesica, vel renes exulcerati sunt. Si hæc crassa, carunculas *h* quasdam exiguas aut quasi capillos habet, aut si *i* bullat, aut male *k* olet, aut interdum quasi arenam, interdum quasi sanguinem trahit, dolent autem coxæ, quæque inter has superque pubem sunt, & acce-

f *Aph.* IV. 74. *Plin.* XXVIII. 6. † *Aph.* IV. 78. 81. g *Aphor.* IV. 75. h *Aphor.* IV. 76. i *Plin.* XXVIII. 6. k *Aph.* IV. 81.

accedunt frequentes ructus, interdum vomitus biliosus, extremæque partes frigescunt, urinæ crebra cupiditas, sed magna difficultas est, & quod inde excretum est,
5 aquæ simile, vel rufum, vel pallidum est, paulum tamen in eo levamenti est, alvus vero cum multo spiritu redditur, utique in renibus vitium est. At si paulatim destillat, vel si sanguis per hanc editur, & in eo
10 quædam cruenta concreta sunt, idque ipsum cum difficultate redditur, & circa pubem interiores partes dolent, in eadem vesica vitium est. Calculosi vero his indiciis cognoscuntur. Difficulter urina redditur; pau-
15 latimque, interdum etiam sine voluntate, † destillat. Eadem arenosa *l* est. nonnunquam aut sanguis, aut cruentum, aut purulentum aliquid cum ea excernitur. Eamque quidam promptius recti, quidam
20 resupinati, maximeque hi qui grandes calculos habent, quidam etiam inclinati reddunt, colemque extendendo, dolorem levant. Gravitatis quoque cujusdam in ea parte sensus est; atque ea cursu, omnique
25 motu augetur. Quidam etiam, cum torquentur, pedes inter se, subinde mutatis vicibus, implicant. Fœminæ vero oras naturalium suorum manibus admotis scabere crebro coguntur. Nonnunquam, si digi-
30 tum admoverint, ubi vesicæ cervicem is urget, calculum sentiunt. At, qui spumantem sanguinem excreant, his in pulmone vitium est. Mulieri gravidæ *m* sine modo fusa alvus elidere partum potest. † Eidem si 73, 34.

lac

† *Aph.* v. 80. l *Aph.* IV. 79. m *Aph.* v. 34.
† Soler. *Treverius*.

lac *n* ex mammis profluit, imbecillum est, quod intus gerit. Duræ mammæ, sanum illud esse, testantur. Frequens *o* singultus, & præter consuetudinem continuus, jecur inflammatum esse, significat. Si *p* tumores super ulcera subito esse desierunt, idque a tergo incidit, vel distentio nervorum, vel rigor timeri potest: at, si a priore parte id evenit, vel lateris acutus dolor, vel insania expectanda est. Interdum etiam hujusmodi casum, quæ tutissima inter hæc est, profusio alvi sequitur. Si ora *q* venarum, sanguinem solita fundere, subito suppressa sunt, aut aqua inter cutem, aut tabes sequitur. Eadem tabes subit, si in lateris dolore orta suppuratio intra *r* quadraginta dies purgari non potuit. At, si longa *s* tristitia cum longo timore & vigilia est, atræ bilis morbus subest. Quibus sæpe ex naribus fluit sanguis, his aut lienis tumet, aut capitis dolores sunt: quos sequitur, ut quædam ante oculos tanquam imagines obversentur. At, quibus magni lienes sunt, his *t* gingivæ malæ sunt, & os olet, aut sanguis aliqua parte prorumpit. Quorum si nihil evenit, necesse est in cruribus mala ulcera, & ex his nigræ cicatrices fiant. Quibus causa doloris, neque sensus *u* ejus est, his mens laborat. Si in ventrem *x* sanguis confluxit, ibi in pus vertitur. Si a coxis, & ab inferioribus partibus dolor in pectus transit, neque ullum signum malum accessit, suppurationis eo loco periculum est. Quibus sine febre aliqua parte dolor, aut prurigo, cum

(Margin: 47, 14. 401. 17. — 67, 2. — 215, 13. ; line numbers 5, 10, 15, 20, 25, 30)

n *Aph.* v. 52. o *Aph.* VII. 17. p *Aph.* v. 65. q *Aph.* VI. 12. r *Aph.* v. 15. s *Aph.* VI. 23. t *De Int. Aff.* XXXIV. 9. 10. *Æg. de Re Med.* L. III. c. 49. u *Aph.* II. 6. x *Aph.* VI. 20.

cum rubore & calore est, ibi aliquid suppurat. Urina quoque, quæ in homine parum sano liquida est, circa aures futuram aliquam suppurationem esse denunciat.

5 Hæc vero, cum sine febre quoque vel latentium, vel futurarum rerum notas habeant, multo certiora sunt, ubi febris accessit; atque etiam aliorum morborum tum signa nascuntur. Ergo protinus insania ti-
10 menda est, ubi expeditior alicujus, quam sani fuit, sermo est, subitaque loquacitas orta est, & hæc ipsa solito audacior: aut ubi raro quis & vehementer spirat, venasque concitatas habet, præcordiis duris &
15 tumentibus. Oculorum *y* quoque frequens motus; & in capitis dolore offusæ oculis tenebræ: vel, nullo dolore substante, somnus ereptus, continuataque nocte & die vigilia; vel prostratum *z* contra consuetu-
20 dinem corpus in ventrem, sic, ut ipsius alvi dolor id non coegerit; item, robusto adhuc corpore, insolitus dentium stridor, 55, 1.
insaniæ signa sunt. Si quid etiam abscessit, &, antequam sputum prodiret, manente
25 adhuc in corpore solita febre, subsedit, periculum affert primum furoris, deinde interitus. Auris *a* quoque dolor acutus, cum febre continua vehementique, sæpe mentem turbat: & ex eo casu juniores in-
30 terdum intra septimum diem moriuntur; seniores tardius: quoniam neque æque magnas febres experiuntur, neque æque insaniunt. ita sustinent, dum is affectus in pus vertatur. Suffusæ quoque *b* sanguine mulie-

y *Coac. Præn. III.* 331. 332. 333. z *Coac. Præn. VI.* 104. a *Coac. Præn. II.* 58. b *Aph.* v. 40.

mulieris mammæ, furorem venturum esse, testantur. Quibus autem longæ *c* febres sunt, his aut abscessus aliqui, aut articulorum dolores erunt. Quorum faucibus in febre illiditur spiritus, instat his nervorum distentio. Si angina subito *d* finita est, in pulmonem id malum transit; idque sæpe intra septimum diem occidit: quod nisi incidat, sequitur, ut aliqua parte suppuret. Denique, post alvi longam resolutionem *e* tormina: post hæc, intestinorum lævitas oritur. Post nimias destillationes, tabes *f*. Post lateris *g* dolorem, vitia pulmonum: post hæc, *h* insania. Post magnos *i* fervores corporis, nervorum rigor, aut distentio. Ubi caput *k* vulneratum est, delirium: ubi vigilia *l* torsit, nervorum distentio: ubi vehementer venæ *m* supra ulcera moventur, sanguinis profluvium erit.

226, 14. 51, 6. 58, 30.

5 10 15

Suppuratio vero pluribus modis excitatur. Nam si longæ febres sine dolore, sine manifesta causa remanent, in aliquam partem id malum incumbit, sed in junioribus tantum: nam in senioribus ex ejusmodi morbo quartana fere nascitur. Eadem suppuratio fit, si præcordia dura & dolentia ante *n* diem vigesimum hominem non sustulerunt, neque sanguis ex naribus fluxit, maximeque in adolescentibus; utique, si inter principia aut oculorum caligo, aut capitis dolores fuerunt: sed tum in inferioribus partibus aliquid abscedit. At si præcordia tumorem *o* mollem habent, neque habere intra sexaginta dies desinunt,

20 25 30

hæ-

c *Aph.* IV. 44. d *Aph.* V. 10. *Act. Meth. Med.* I. 17. e *Aph.* VII. 23. 75. f *De l. in Hom.* XXVII. I. g *Aph.* VII. II. h *Aph.* VII. 12. i *Aph.* VII. 13. k *Aph.* VII. 14. l *Aph.* VII. 18. m *Aph.* VII. 21. n *Coac. Præn.* II. 228. o *Coac.* II. 232.

hæretque per omne id tempus febris, tum in superioribus partibus fit abscessus: ac, si inter ipsa initia sanguis e naribus non fluit, circa aures erumpit. Cumque omnis
5 longus tumor ad suppurationem fere spectet, magis eo tendit is, qui in præcordiis, quam is, qui in ventre est: & is, qui supra umbilicum, quam is, qui infra est. Si lassitudinis etiam sensus in febre est, vel in
10 maxillis, vel in articulis aliquid abscedit. †
Interdum quoque urina tenuis & cruda sic diu fertur, ut alia salutaria signa sint, exque eo casu plerunque infra transversum septum (quod διάφραγμα Græci vocant)
15 fit abscessus. Dolor pulmonis, si neque per sputa, neque per cucurbitulas, neque per sanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus est, vomicas aliquas interdum excitat, aut circa vigesimum diem,
20 aut circa tricesimum, aut circa quadragesimum, nonnunquam etiam circa sexagesimum. Numerabimus autem ab eo die, quo primum febricitavit aliquis, aut inhorruit, aut gravitatem ejus partis sensit. Sed hæ
25 vomicæ modo a pulmone, modo a costarum parte nascuntur. Quod suppurat, ea parte, quam afficit, dolorem inflammationemque concitat, ipsumque calidius est: &, si in partem sanam aliquis decubuit,
30 onerare eam ex pondere aliquo videtur. Omnis etiam suppuratio, quæ nondum oculis patet, sic deprehendi potest: si febris non dimittit, eaque interdiu levior est, noctu increscit; p multus sudor oritur; cupidi-

E tas

† Aph. IV. 31. p De loc. in Hom. XXVIII. 12.

tas tussiendi est, & pene nihil in tussi extreatur; oculi cavi sunt; malæ rubent; venæ sub lingua inalbescunt; in manibus fiunt adunci ungues; digiti, maximeque summi, calent; in pedibus *q* tumores sunt; spiritus difficilius trahitur; cibi fastidium est; pustulæ toto corpore oriuntur. Quod si protinus initio dolor & tussis fuit, & spiritus difficultas, vomica vel ante vel circa vigesimum diem erumpet. Si serius ista cœperint, necesse est quidem increscant, sed quo minus cito adfuerint, eo tardius solventur. Solent etiam in gravi morbo pedes cum digitis unguibusque nigrescere. quod si non est mors consecuta, & reliquum corpus convaluit, pedes tamen decidunt.

CAP. VIII.

Quæ notæ in quoque morbi genere vel spem vel pericula ostendant.

SEQUITUR, ut in quoque morbi genere proprias notas explicem, quæ vel spem, vel periculum ostendant. Ex vesica dolenti, si purulenta *a* urina processit, inque eo læve & album subsedit, metum detrahit. In pulmonis morbo, si sputo *b* ipso levatur dolor, quamvis id purulentum est, tamen, si æger facile spirat, facile excreat, morbum ipsum non difficulter fert, potest ei secunda valetudo contingere. Neque inter initia terreri convenit, si protinus sputum mistum est rufo quodam sanguine, dummodo statim sedetur. Laterum *c* dolores,

q *De loc. in Hom.* XXVIII. 8. a *Præn.* XIX. 11. b *Præn.* XIII. 16. *Præd.* II. XII. 2. c *Aph.* V. 15.

lores, suppuratione facta, deinde intra quadragesimum diem purgata, finiuntur. 62, 15.
Si in jocinore vomica est, & ex ea fertur pus purum *d* & album, salus ei facilis. 71, 13.
5 Id enim malum in tunica est. Ex suppurationibus vero hæ tolerabiles sunt, quæ in *e* exteriorem partem feruntur, & acuuntur. At ex his, quæ intus *f* procedunt, hæ leviores, quæ conclusæ cutem non af-
10 ficiunt, eamque & sine dolore & ejusdem coloris, cujus reliquæ partes sunt, sinunt esse. Pus *g* quoque, quacumque parte erumpit, si est læve, album & unius modi, sine ullo metu est; &, quo effuso, febris protinus conquievit, desieruntque urgere cibi fa- 410, 34.
15 stidium & potionis desiderium. Si quando etiam suppuratio descendit in crura, sputumque ejusdem factum pro rufo purulentum est, periculi minus est. At in ta-
20 be ejus, qui salvus futurus est, sputum esse debet album, *h* æquale, totum, ejusdemque coloris, sine pituita: eique etiam simile esse oportet, si quid in nares a capite destillat. Longe optimum est, *i* febrem
25 omnino non esse: secundum est, tantillam esse, ut neque tantulum cibum impediat, neque crebram sitim faciat. Alvus *k* in hac valetudine ea tuta est, quæ quotidie coacta, eaque convenientia his, quæ assumun-
30 tur, reddit. Corpus id, quod minime tenue, maximeque lati *l* pectoris atque setosi est, cujusque cartilago exigua, & carnosa est. Super tabem si mulieri quoque suppressa menstrua fuerunt, & circa pectus atque

E 2 scapu-

d *Aph.* VII. 45. e *Præn.* VII. 3. f *Præn.* VII. 5. g *Præn.* VII. 6. h *Prædict.* II. XII. 2. i *Præd.* II. XII. 4. k *Præd.* II. XII. 5. l *Præd.* II. XII. 7.

scapulas dolor mansit, subitoque *m* sanguis erupit, levari morbus solet: nam & tussis minuitur, & sitis atque febriculæ desinunt. Sed iisdem *n* fere, nisi redit sanguis, vomica erumpit: quæ quo cruentior, eo melior est. 5 Aqua autem inter cutem minime terribilis
161, 5. est, quæ nullo antecedente morbo cœpit: deinde, quæ longo morbo supervenit; utique, si firma *o* viscera sunt; si spiritus facilis; si nullus dolor; si sine calore corpus est; 10 æqualiterque in extremis partibus macrum est; si venter mollis; si nulla *p* tussis; nulla sitis; si lingua, ne per somnum quidem, inarescit; si cibi cupiditas est; si venter medicamentis movetur; si per se * excernit mollia & 15 figurata; si non extenuatur; si urina, & vini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis mutatur; si corpus sine lassitudine est, & motum facile sustinet: siquidem in quo omnia hæc sunt, is ex toto tutus est: in quo 20 plura ex his sunt, is in bona spe est. Articulorum vero vitia, ut podagræ chiragræque,
73, 7. si juvenes *q* tentarunt, neque callum induxerunt, solvi possunt: maximeque *r* torminibus leniuntur, & si quocumque modo ven- 25
73, 16. ter fluit. Item morbus *ſ* comitialis ante pubertatem ortus, non ægre finitur. Et, in quo ab una parte corporis venientis accessionis sensus incipit, optimum est a manibus pedibusve initium fieri: deinde, a lateribus: 30 pessimum inter hæc, a *t* capite. Atque in his quoque ea maxime prosunt, quæ per dejectiones excernuntur. Ipsa autem deje-
73, 25. ctio sine ulla noxa est, quæ sine febre est;

si ce-

m *II. Præd.* XIV. 3. n *II. Præd.* XIV. 6. 7. o *II. Præd.* XI. 6. p *II. Præd.* XI. 16. * *Aph.* VII. 29. q *II. Præd.* XV. 6. 7. 8. r *II. Præd.* XV. 4. ſ *II. Præd.* XVI. 1. *Aph.* V. 7. t *II. Præd.* XVI. 7.

si celeriter desinit ; si contrectato ventre nullus motus ejus sentitur ; si extremam alvum spiritus sequitur. Ac ne tormina quidem periculosa sunt, si sanguis & strigmenta descendunt, dum febris cæteræque accessiones hujus morbi absint : adeo ut etiam gravida *u* mulier, non solum conservari possit, sed etiam partum reservare. Prodestque in hoc morbo, si jam ætate aliquis processit. Contra, intestinorum *x* lævitas facilius a teneris ætatibus depellitur : utique, si ferri urina, & ali cibo corpus incipit. Eadem ætas prodest & in coxæ dolore, & humerorum, & in omni resolutione nervorum. Ex quibus coxa, si sine torpore est, si leviter friget, quamvis magnos dolores habet, tamen & facile & mature sanatur : resolutumque membrum, si nihilo minus alitur, fieri sanum potest. Oris resolutio etiam, alvo cita finitur. Omnisque dejectio *y* lippienti prodest. At varix *z* ortus, vel per ora venarum subita profusio sanguinis, vel tormina, insaniam tollunt. Humerorum *a* dolores, qui ad scapulas vel manus tendunt, vomitu atræ bilis solvuntur. Et quisquis dolor deorsum tendit, sanabilior est. Singultus *b* sternutamento finitur. Longas dejectiones *c* supprimit vomitus. Mulier sanguinem vomens, *d* profusis menstruis, liberatur. Quæ menstruis *e* non purgatur, si sanguinem ex naribus fudit, omni periculo vacat. Quæ locis laborat, aut difficulter *f* partum edit, sternutamento levatur. Cui calor & *g* tremor est, saluti delirium est.

[Margin line numbers: 5, 10, 15, 20, 25, 30. Marginal references: 224. 226. 368, 28. 348, 15. 76, 5. 32, 19. 202, 33.]

E 3 Lieno-

u *II. Præd.* xxx. 14. x *II. Præd.* xxxi. 12. 15. 16. y *Aph.* vi. 17. z *Aph.* vi. 21. a *II. Præd.* xliv. 2. b *Aph.* vi. 13. c *Aph.* vi. 15. d *Aph.* v. 32. e *Aph.* v. 33. f *Aph.* v. 35. g *Aph.* vi. 26.

Lienosis bono *h* tormina sunt. Denique, ipsa febris, quod maxime mirum videri potest, sæpe præsidio est. Nam & *i* præcordiorum dolores, si sine inflammatione sunt, finit; & in jocinoris *k* dolore succurrit; & nervorum distentionem *l* rigoremque, si postea cœpit, ex toto tollit; & ex difficultate urinæ morbum tenujoris intestini ortum, si urinam per calorem movet, levat. At dolores capitis, quibus oculorum caligo, & rubor cum quadam frontis prurigine accedunt, sanguinis *m* profusione, vel fortuita, vel etiam petita, summoventur. Si capitis, ac frontis *n* dolores ex vento, vel frigore, aut æstu sunt, gravedine & sternutamentis finiuntur. Febrem autem *o* ardentem, quam Græci καυσώδη vocant, subitus horror exsolvit. Si in febre aures *p* obtusæ sunt, si sanguis e naribus fluxit, aut venter resolutus est, illud malum desinit ex toto. Nihil plus adversus *q* surditatem, quam biliosa alvus potest. Quibus in fistula *r* urinæ minuti abscessus, quos φύματα Græci vocant, esse cœperunt; iis, ubi pus ea parte profluxit, sanitas redditur. Ex quibus cum pleraque per se proveniant, scire licet, inter ea, quæ ars adhibet, naturam plurimum posse. Contra, si caput in febre continenti dolet, neque quicquam remittit, malum atque mortiferum est: maximeque id periculum est pueris, a septimo anno ad quartumdecimum. In pulmonis morbo, si sputum primis diebus non fuit, deinde a septimo die cœpit, & ultra septimum mansit, pericu-

[Margin: 139, 18. — 74, 28. — 325, 8. — 56, 3. — line numbers 5, 10, 15, 20, 25, 30]

h *Aph.* VI. 48. i *Aph.* VI. 40. k *Aph.* VII. 52. l *Aph.* IV. 57. m *Aph.* VI. 10. *II. Præd.* XXXVI. 5. n *II. Præd.* XXXVI. 8. o *Aph.* IV. 58. p *Aph.* IV. 60. q *Aph.* IV. 28. r *Aph.* IV. 82.

periculosum est: quantoque magis mixtos, 56, 4.
neque inter se diductos colores habet, tanto
deterius. Et tamen nihil pejus est, quam
sincerum id edi, sive rufum est, sive cruen-
5 tum, sive *s* album, sive glutinosum, sive
pallidum, sive spumans: nigrum *t* tamen
pessimum est. In eodem morbo periculosa
sunt, tussis, destillatio; etiam, quod alias
salutare habetur, *u* sternutamentum. Pericu-
10 losissimumque est, si hæc secuta subita *x* de- 72, 3.
jectio est. Fere vero, quæ in pulmonis, ea-
dem in lateris doloribus, & mitiora signa,
& asperiora esse consuerunt. Ex jocinore si 67, 3.
pus *y* cruentum exit, mortiferum est. At
15 ex suppurationibus hæ *z* pessimæ sunt, quæ
intus tendunt, sic ut exteriorem quoque cu-
tem decolorent: ex his deinde, quæ in ex-
teriorem partem prorumpit; tum quæ maxi-
mæ, quæque planissimæ sunt. Quod si, ne
20 rupta quidem vomica, vel pure extrinse-
cus emisso, febris quievit, aut quamvis
quieverit, tamen repetit; item, si sitis est,
si cibi fastidium, si venter liquidus, si pus
est lividum & pallidum, si nihil æger ex-
25 creat nisi pituitam spumantem, periculum
certum est. Atque ex his quidem suppura-
tionibus, quas pulmonum morbi concita-
runt, fere senes moriuntur: ex cæteris ju-
niores. At in tabe sputum mixtum puru-
30 lentum, febris assidua, quæ & cibi tempora
eripit, & siti affligit, in corpore tenui pe-
riculum subesse testatur. Si quis etiam in eo
morbo diutius traxit, ubi capilli *a* fluunt;
ubi urina quædam *b* araneis similia supersi-

 dentia

s *Præn.* XIII. 6. t *Præn.* XIII. 8. u *Aph.* VI. 16. *Coac. Præn.* III. 174. *Præn.* XIII. 10. x *Aph.* V. 12. y *Aph.* VII. 45. z *Præn.* VII. a *Aph.* V. 11. b *Præn.* XII. 1. *Coac. Præn.* V. 49.

168, 5. dentia ostendit; atque in sputis odor *c* foedus est; maximeque, ubi post haec orta
71, 10. dejectio est, protinus moritur: utique, si tempus *d* autumni est: quo fere, qui caetera parte anni traxerunt, resolvuntur. Item, 5
pus expuisse in hoc morbo, deinde ex toto spuere *e* desiisse, mortiferum est. Solet etiam in adolescentibus is morbus, ex vomica, fistulave oriri. qui non facile sanescunt, nisi si multa signa bonae valetudinis subsecuta sunt. Ex reliquis *f* vero minime facile sanantur virgines, aut eae mulieres, quibus supervenit tabes, quod menstrua suppressa sint. Cui vero sano *g* subitus dolor capitis ortus est, dein somnus oppressit, sic 15
ut stertat, neque expergiscatur, intra septimum diem pereundum est: magis si, cum
54, 20. alvus cita non antecesserit, palpebrae dormientis non coeunt, sed album oculorum apparet. Quos tamen † ita mors sequitur, si 20
id malum non est febre discussum. At *h* aqua inter cutem, si ex acuto morbo coepit, ad sanitatem raro perducitur: utique, si contraria his, quae supra posita sunt, subsequuntur. Aeque in ea quoque tussis *i* spem 25
tollit: item, si sanguis sursum *k* deorsumve erupit, & aqua medium corpus implevit. Quibusdam etiam in hoc morbo *l* tumores oriuntur, deinde desinunt, deinde rursus assurgunt. Hi quidem tutiores sunt, 30
quam qui supra comprehensi sunt, si attendunt: sed fere fiducia secundae valetudinis opprimuntur. Illud jure aliquis mirabitur, quomodo quaedam simul & affligant nostra

c *Aph.* V. 11. d *Aph.* III. 10. e *Aph.* VII. 16. 78. f *II. Praed.* XIII. 5. g *Aph.* VI. 51. † cita *vel* certa, *lego*. h *Praen.* VIII. 1. i *Aph.* VI. 35. VII. 47. k *II. Praed.* XI. 30. l *II. Praed.* XI. 33.

nostra corpora, & parte aliqua tueantur. Nam, sive aqua inter cutem quem implevit, sive in magno abscessu *m* multum puris coiit, simul id omne effudisse, æque mortiferum
5 est, ac si quis sani corporis vulnere factus exanguis est. Articuli vero cui sic dolent, ut super eos ex callo quædam tubercula in- 68, 23.
nata sint, nunquam liberantur: quæque eorum vitia vel in *n* senectute cœperunt, vel
10 in senectutem ab adolescentia pervenerunt, ut aliquando leniri possunt, sic nunquam ex toto finiuntur. Morbus quoque comitialis post annum quintum & vigesimum ortus ægre curatur: multoque ægrius is, qui 68, 27.
15 post quadragesimum annum cœpit; adeo ut in ea ætate * aliquid in natura spei, vix 68, 26.
quicquam in medicina sit. In eodem morbo, si simul totum *o* corpus afficitur, neque ante in partibus aliquis venientis ma-
20 li sensus est, sed homo ex improviso con- 172, 9.
cidit, cujuscumque is ætatis est, vix sanescit: si vero aut mens læsa est, aut nervorum facta resolutio, medicinæ locus non est. Dejectionibus *p* quoque si febris accessit; 68, 34.
25 si inflammatio jocinoris, aut præcordiorum, aut ventris; si immodica sitis; si longius tempus; si alvus varia; si cum dolore est, etiam mortis periculum subest: maximeque, si inter hæc tormina vetera esse cœ-
30 perunt. Isque morbus maxime *q* pueros absumit usque ad annum decimum: cæteræ ætates facilius sustinent. Mulier *r* quoque gravida ejusmodi casu rapi potest: atque, etiamsi ipsa convaluit, partum tamen per- 61, 34.
dit.

m *Aph.* VI. 27. n *II. Præd.* XV. 2. * *Aph.* II. 45. o *II. Præd.* XVI. 4. p *II. Præd.* XXX. 3. 4. q *II. Præd.* XXX. 10. r *II. Præd.* XXX. 14.

dit. Quin etiam tormina *s* ab atra bile orsa mortifera sunt: aut si sub his, extenuato jam corpore, subito nigra alvus profluxit. At intestinorum *t* lævitas periculosior est, si frequens dejectio est; si venter omnibus 5 horis & cum sono & sine hoc profluit; si similiter noctu & interdiu; si, quod excernitur, aut crudum est, aut nigrum, &, præter id, etiam læve, & mali odoris; si sitis urget; si post potionem urina non redditur 10 (quod evenit, quia tunc liquor omnis non in vesicam, sed in intestina descendit;) si os exulceratur; si rubet facies, & quasi maculis quibusdam colorum omnium distinguitur; si venter est quasi fermentatus, pinguis at- 15 que rugosus; si & cibi cupiditas non est. Inter quæ cum evidens mors sit, multo evidentior est, si jam in longinquum quoque id vitium est: maxime etiam, si in corpore senili est. Si vero in tenujore intestino 20 morbus est, † vomitus, singultus, nervorum distentio, delirium, mala sunt. At in (221, 29.) morbo arquato, *u* durum fieri jecur, perniciosissimum est. Quos lienes *x* male habent, si tormina prehenderunt, deinde conversa 25 sunt vel in aquam inter cutem, vel in intestinorum lævitatem, vix ulla medicina periculo subtrahit. Morbus intestini tenujoris (70, 7.) ex urinæ *y* difficultate, nisi febre resolutus est, intra septimum diem occidit. Mulier *z* 30 ex partu, si cum febre vehementibus etiam & assiduis capitis doloribus premitur, in periculo mortis est. Si dolor atque inflammatio est in his partibus, quibus viscera con-

s *Aph.* IV. 24. t *II. Præd.* XXXI. 2. 3. 4.
† *Aph.* VII. 10. u *Aph.* VI. 42. x *Aph.* VI. 43.
y *Aph.* VI. 44. z *Aph.* V. 55.

continentur, frequenter spirare, signum malum est. Si sine causa longus dolor capitis est, & in cervices ac scapulas transit, rursusque in caput revertitur, aut a capite
5 ad cervices scapulasque pervenit, perniciosus est: nisi vomicam aliquam excitat, sic, ut pus * extussiatur; aut nisi sanguis ex aliqua parte prorumpit; aut nisi in capite multa porrigo, totove corpore pustulæ ortæ sunt.
10 Æque magnum malum est, ubi torpor *a* atque prurigo pervagantur, modo per totum caput, modo in parte; aut sensus alicujus ibi quasi frigoris est, eaque ad summam quoque linguam perveniunt. Et, cum in iisdem ex
15 abscessibus auxilium sit, eo tamen difficilior sanitas est, quo minus sæpe sub his malis illi subsequuntur. In coxæ *b* vero doloribus, si vehemens torpor est, frigescitque crus & coxa; alvusque nisi coacta non reddit, id-
20 que, quod excernitur, muccosum est, jamque ætas ejus hominis quadragesimum annum excessit, is morbus erit longissimus, minimumque annuus; neque finiri poterit, nisi aut vere, aut † autumno. Difficilis æque
25 curatio est, in eadem ætate, ubi humerorum dolor *c* vel ad manus pervenit, vel ad scapulas tendit, torporemque & dolorem creat, neque bilis vomitu levata est. Quacunque vero parte corporis membrum aliquod reso-
30 lutum est, si neque *d* movetur, & emacrescit, in pristinum habitum non revertitur; eoque minus, quo vetustius *e* id vitium est, & quo magis in corpore senili est. Omnique resolutioni nervorum ad medicinam 39, 24.
non

* *Cael. Aurelian. Acut. Morb.* II. 16. a *II. Præd.* XXXVII. b *II. Præd.* XLV. 2. *ad* 8. † *ex Hippocratz.* c *II. Præd.* XLIV. 1. 2. d *II. Præd.* XLII. 8. e *II. Præd.* XLIII. 2. 3.

178, 32. non idonea tempora sunt hiems *f* & autumnus: aliquid sperari potest vere & æstate. Isque morbus mediocris † vix * sanatur, vehemens sanari non potest. Omnis etiam dolor minus medicinæ paret, qui sursum *g* pro- 5
178, 18. cedit. Mulieri *h* gravidæ si subito mammæ
69, 26. emacuerunt, abortus periculum est. Quæ neque *i* peperit, neque gravida est, si lac ha-
147, 7. bet, a menstruis defecta est. Quartana *k* æstiva, brevis: autumnalis fere longa est; 10 maximeque, quæ cœpit hieme appropinquante. Si sanguis *l* profluxit, deinde secuta est dementia cum distentione nervorum, periculum mortis est. Itemque, si medicamentis *m* purgatum, & adhuc inanem, ner- 15 vorum distentio oppressit: aut si in magno dolore, extremæ partes frigent. Neque is ad vitam *n* redit, qui ex suspendio, spumante ore, detractus est. Alvus *o* nigra, sanguini atro similis, repentina, sive cum 20 febre, sive etiam sine hac est, perniciosa est.

CAP. IX.

De Morborum curationibus.

COGNITIS indiciis, quæ nos vel 25 spe consolentur, vel metu terreant, ad curationes morborum transeundum est. Ex his quædam communes sunt, quædam propriæ. Communes, quæ pluribus morbis opitulantur. Propriæ, quæ singulis. Ante 30 de communibus dicam. Ex quibus tamen quædam non ægros solum, sed sanos quoque sustinent, quædam in adversa tantum valetudine adhibentur.

Omne

f *II. Præd.* XLIII. 4. † *Aph.* II. 42. * *Aretæus de Morb. Diuturn.* I. 7. g *II. Præd.* XLVI. 9. h *Aph.* V. 37. i *Aph.* V. 39. k *Aph.* II. 25. l *Aph.* V. 3. m *Aph.* V. 4. n *Aph.* II. 43. o *Aph.* IV. 21.

Omne vero auxilium corporis, aut demit aliquam materiam, aut adjicit, aut evocat, aut reprimit, aut refrigerat, aut calefacit, simulque aut durat, aut mollit.
5 Quædam non uno modo tantum, sed etiam duobus inter se non contrariis adjuvant. Demitur materia, sanguinis detractione, cucurbitula, dejectione, vomitu, frictione, gestatione, omnique exercitatione corpo-
10 ris, abstinentia, sudore. De quibus protinus dicam.

CAP. X.

De Sanguinis detractione per venas. a

15 SANGUINEM, incisa vena, mitti novum non est: sed nullum pene morbum esse, in quo non mittatur, novum est. Item, mitti junioribus, & fœminis uterum non gerentibus, vetus est. In pueris *b* vero
20 idem experiri, & in senioribus, & in gravidis quoque mulieribus, vetus non est. Siquidem antiqui, primam ultimamque ætatem sustinere non posse hoc auxilii genus judicabant; persuaserantque sibi, mulierem gra-
25 vidam, quæ ita curata esset, *c* abortum esse facturam. Postea vero usus ostendit, nihil ex his esse perpetuum, aliasque potius observationes adhibendas esse, ad quas dirigi curantis consilium debeat. Interest enim,
30 non quæ ætas sit, neque quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. Ergo, si juvenis imbecillus est; aut si mulier, quæ gravida non est, parum valet, male sanguis mittitur. emoritur enim vis, siquæ supererat,

hoc

a *Actuar. M.M. III.* 1. b *Actuar. M.M. III.* 8. c *Aph.* v. 31.

hoc modo erepta. At firmus puer, & robustus senex, & gravida mulier valens, tuto sic curantur. Maxime tamen in his medicus imperitus falli potest: quia fere minus roboris illis ætatibus subest. Mulierique prægnanti post curationem quoque viribus opus est, non tantum ad se, sed etiam ad partum sustinendum. Non, quicquid aut intentionem animi, aut prudentiam exigit, protinus ejiciendum est: cum præcipua in hoc ars sit, quæ non annos numeret, neque conceptionem solam videat, sed vires *d* æstimet, & ex eo colligat, possit nec ne superesse, quod vel puerum, vel senem, vel in una muliere duo corpora simul sustineat. Interest etiam inter valens corpus, & obesum; inter tenue, & infirmum. Tenujoribus magis sanguis, plenioribus magis caro abundat. Facilius itaque illi detractionem ejusmodi sustinent: celeriusque ea, qui nimium est pinguis, affligitur. Ideoque vis corporis melius ex venis, quam ex ipsa * specie æstimatur.

Neque solum hæc consideranda sunt, sed etiam morbi genus quod sit: utrum superans, an deficiens materia læserit: corruptum corpus sit, an integrum. Nam si materia vel deest, vel integra est, istud alienum est. At si vel copia sui male habet, vel corrupta est, nullo modo melius succurritur. Ergo vehemens febris, ubi rubet corpus, plenæque venæ tument, sanguinis detractionem requirit: item viscerum morbi, † nervorumque resolutio, & rigor, & disten-

[Margin: 5, 10, 120, 8., 131, 2., 15, 20, 25, 30, 178, 21., 194, 2.]

d *Soran. Ephes. Isag. c.* 23. * *Cicero in Oratore c.*2. † *Patin. ad Celsum pag.* 238.

distentio: quicquid denique fauces difficultate spiritus strangulat; quicquid subito supprimit vocem; quisquis intolerabilis dolor est; & quacumque de causa ruptum aliquid intus atque collisum est: item malus corporis habitus; omnesque acuti morbi, qui modo, ut supra dixi, non infirmitate, sed onere nocent. 196, 21.

Fieri tamen potest, ut morbus quidem id desideret, corpus autem vix pati posse videatur: sed, si nullum tamen appareat aliud auxilium, periturusque sit, qui laborat, nisi temeraria quoque via fuerit adjutus, in hoc statu boni medici est ostendere, quam nulla spes sine sanguinis detractione sit; faterique, quantus in hac ipsa re metus sit: & tum demum, si exigatur, sanguinem mittere. De quo dubitare in ejusmodi re non oportet. satius est enim anceps auxilium experiri, quam nullum. Idque maxime fieri debet, ubi nervi resoluti sunt; ubi subito aliquis obmutuit; ubi angina[e] strangulatur; ubi prioris febris accessio pene confecit, paremque subsequi verisimile est, neque eam videntur sustinere ægri vires posse. 178, 19, 29. 196, 21.

Cum sit autem minime crudo sanguis mittendus, tamen ne id quidem perpetuum est. neque enim semper concoctionem res expectat. Ergo, si ex superiore parte aliquis decidit, si contusus est, si ex aliquo subito casu sanguinem vomit, quamvis paulo ante sumpsit cibum, tamen protinus ei demenda materia est, ne, si subsederit, corpus affligat. 203, 20. 204, 9.

e *I Epid. VI. 26.*

fligat. Idemque etiam in aliis casibus repentinis, qui strangulabunt, dictum erit. At, si morbi ratio patiatur, tum demum nulla cruditatis suspicione remanente id fiet. Ideoque ei rei videtur aptissimus adversæ valetudinis dies secundus, aut tertius. Sed ut aliquando etiam primo die sanguinem mittere necesse est, sic nunquam utile post diem quartum est, cum jam spacio ipso materia vel exhausta est, vel corpus corrupit; ut detractio imbecillum id facere possit, non possit integrum. Quod si vehemens febris urget, in ipso impetu ejus sanguinem mittere, hominem jugulare est. expectanda ergo intermissio est: si non decedit, cum crescere desiit: si neque remissio speratur, tunc quoque, quamvis pejor, sola tamen occasio non omittenda est.

Fere etiam ista medicina, ubi necessaria est, in biduum dividenda est. Satius est enim, primum levare ægrum, deinde perpurgare, quam simul omni vi effusa fortasse præcipitare. Quod si in cura quoque aquæ, quæ inter cutem est, ita respondet; quanto magis necesse est in sanguine respondeat?

Mitti vero is debet, si totius corporis causa fit, ex brachio: si partis alicujus, ex ea ipsa parte, aut certe quam proxima; quia non ubique mitti potest, sed in temporibus, in brachiis, juxta talos. Neque ignoro, quosdam dicere, quam longissime f sanguinem inde, ubi lædit, esse mittendum; sic enim averti materiæ cursum; at illo modo in

f *De Nat. Hum.* XXII. 4. *De Venis* XIII. 6.

in idipsum, quod gravatur, evocari. Sed idipsum falsum est. proximum enim locum primo exhaurit: ex ulterioribus autem eatenus sanguis sequitur, quatenus emittitur:
5 ubi is suppressus est, quia non trahitur, ne venit quidem. Videtur tamen usus ipse docuisse, si caput † fractum est, ex brachio potius sanguinem mittendum esse: si quod in humero * vitium est, ex altero brachio.
10 credo, quia si quid parum cesserit, opportuniores hæ partes injuriæ sunt, quam quæ jam male habent. Avertitur quoque interdum sanguis, ubi alia parte prorumpens, alia emittitur. desinit enim fluere qua no-
15 lumus, inde objectis quæ prohibeant, alio dato itinere.

Mittere autem sanguinem cum sit expeditissimum, usum habenti; tamen ignaro difficillimum est. Juncta enim est vena ar-
20 teriis, his nervi. Ita, si nervum scalpellus attigit, sequetur nervorum g distentio, eaque hominem crudeliter consumit. At arteria h incisa neque coit, neque sanescit: in- 183,
terdum etiam, ut sanguis vehementer erum- 24.
25 pat, efficit. Ipsius quoque venæ, si forte præcisa est, capita comprimuntur, neque sanguinem emittunt. At si timide scalpellus demittitur, summam cutem lacerat, neque venam incidit. Nonnunquam etiam ea
30 latet, neque facile reperitur. ita multæ res id difficile inscio faciunt, quod perito facillimum est.

Incidenda ad medium vena est. Ex qua cum sanguis erumpit, colorem ejus habi-

F tumque

† *Quidam vir doctus l.* tactum. * *Aph.* VI. 22.
g *De Morb.* III. 32. h *Aph.* VI. 18. 19. I. *De Morb.* VII. 21.

289, 7. tumque oportet attendere. Nam si is crassus & niger est, vitiosus est; ideoque utiliter effunditur: † si rubet & pellucet, integer est; eaque missio sanguinis adeo non prodest, ut etiam noceat, protinusque is supprimendus est. Sed id evenire non potest sub eo medico, qui scit ex quali corpore sanguis mittendus sit. Illud magis fieri solet, ut æque niger assidue primo die profluat. quod quamvis ita est, tamen si jam satis fluxit, supprimendus est: semperque ante finis faciendus est, quam * anima deficiat.

Deligandumque brachium superimposito expresso ex aqua frigida penicillo; & postero die adverso medio digito vena fricanda, ut recens coitus ejus resolvatur, iterumque sanguinem fundat. Sive autem primo, sive secundo die sanguis, qui crassus & niger initio fluxerat, & rubere, & pellucere cœpit, satis materiæ detractum est, atque quod superest, sincerum est: ideoque protinus brachium deligandum, habendumque ita est, donec valens cicatricula sit; quæ celerrime in vena confirmatur.

CAP. XI.

De Sanguinis detractione per Cucurbitulas.

CUCURBITULARUM *a* vero duo genera sunt: æneum, & corneum. Ænea, altera parte patet; altera, clausa est. Cornea, altera parte æque patens, altera foramen habet exiguum. In æneum linamen-

† *Casaub. in Athenæum Animadv. L.* I. *c.*20. *pag.* 60. * *Soran. Ephesius Isagog.* I. *cap.* 22. a *Prosp. Alpin. de Medic. Ægypt.* II. 13.

mentum ardens conjicitur, ac sic os ejus corpori aptatur, imprimiturque, donec inhæreat. Cornea, per se corpori imponitur; deinde, ubi ea parte, qua exiguum
5 foramen est, ore spiritus adductus est, superque cera cavum id clausum est, æque inhærescit. Utraque non ex his tantum materiæ generibus, sed etiam ex quolibet alio recte fit. Ac si cætera defecerunt, cali-
10 culus quoque aut pultarius, oris compressioris, ei rei commode aptatur. Ubi inhæsit, si concisa ante scalpello cutis est, sanguinem extrahit: si integra est, spiritum. Ergo ubi materia, quæ intus est, lædit,
15 illo modo: ubi inflatio, hoc imponi solet.

Usus autem cucurbitulæ præcipuus est, ubi non in toto corpore, sed in parte aliqua vitium est, quam exhauriri ad confirmandam valetudinem satis est. Idque ipsum te-
20 stimonium est, etiam scalpello sanguinem, ubi membro succurritur, ab ea potissimum parte, quæ jam læsa est, esse mittendum: quod nemo cucurbitulam diversæ parti im- 233,
ponit, nisi cum profusionem sanguinis eo 34.
25 avertit; sed ei ipsi, quæ dolet, quæque liberanda est.

Opus esse cucurbitula potest in morbis longis (quamvis & iis jam spacium aliquod accessit) sive corrupta materia, sive spiritu
30 male habente. In acutis quoque quibusdam, si & levari corpus debet, & ex vena sanguinem mitti, vires non patiuntur. Idque auxilium ut minus vehemens, ita magis tutum; neque unquam periculosum

est, etiamsi in medio febris impetu, etiamsi in cruditate adhibetur. Ideoque ubi sanguinem mitti opus est, si incisa vena præceps periculum est, aut nobili in parte corporis vitium est, etiam huc potius confugiendum est. cum eo tamen, ut sciamus, hic ut nullum periculum, ita levius præsidium esse; nec posse vehementi *b* malo, nisi æque vehemens auxilium succurrere.

CAP. XII.

De Dejectione.

DEJECTIONEM autem antiqui variis medicamentis, crebraque alvi ductione in omnibus fere morbis moliebantur: dabantque aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut squamam æris, quam λεπίδα χαλκοῦ Græci vocant; aut lactucæ marinæ † lac, cujus gutta pani adjecta abunde purgat; aut lac vel asininum, vel bubulum, vel caprinum, eique salis paulum adjiciebant, decoquebantque id, &, sublatis his, quæ coïerant, quod quasi serum superaverat, bibere cogebant.

Sed medicamenta stomachum fere lædunt. Ideoque omnibus catharticis aloë miscenda est. Alvus si vehementius fluit, aut sæpius ducitur, hominem infirmat. Ergo numquam in adversa valetudine medicamentum ejus rei causa recte datur, nisi ubi is morbus sine febre est. Ut cum veratrum nigrum, aut atra bile vexatis, aut cum *a* tristitia insanientibus, aut iis, quorum nervi parte aliqua resoluti sunt, datur. At, ubi

b *De Arte* XIII. 16. *Erasm. Adag.* malo nodo. *Chrys. ad Genes. cap.* I. *Homil.* VI. † *Patin. pag.* 248. a *I. Diæt.* XXXIII. 10. *De Insomn.* VI. 5. *de victu Acut.* LVI.

ubi febres ſunt, ſatius eſt ejus rei cauſa cibos potioneſque aſſumere, qui ſimul & alant, & ventrem molliant. Suntque valetudinis genera, quibus ex lacte purgatio convenit.

5 2. *De Alvi ductione*. b

Plerunque vero alvus lotionibus ducenda eſt. quod, ab Aſclepiade *c* quoque ſic vituperatum, ut tamen ſervatum ſit, video plerunque ſeculo noſtro, præteriri. Eſt autem 29, 7.
10 ea moderatio, quam is ſecutus videtur, aptiſſima, ut neque ſæpe † medicina tentetur, & tamen ſemel, vel ſummum bis, non omittatur, ſi caput grave eſt; ſi oculi caligant; ſi morbus majoris inteſtini eſt, quod
15 Græci κόλον nominant, ſi in imo ventre, aut in coxa dolores ſunt; ſi in ſtomachum quædam bilioſa concurrunt, vel etiam pituita eo ſe, humorve aliquis aquæ ſimilis confert; ſi ſpiritus difficilius redditur; ſi
20 nihil per ſe venter excernit; utique, ſi juxta quoque ſtercus eſt, & intus remanet; aut ſi ſtercoris odorem nihil dejiciens æger ex ſpiritu ſuo ſentit; aut ſi corruptum eſt, quod excernitur; aut ſi prima inedia febrem non
25 ſuſtulit; aut ſi ſanguinem mitti, cum opus ſit, vires non patiuntur, tempuſve ejus rei præteriit; aut ſi multum ante morbum aliquis potavit; aut ſi is, qui ſæpe, vel ſponte, vel caſu purgatus eſt, ſubito habet al-
30 vum ſuppreſſam. Servanda vero illa ſunt, ne ante diem tertium ducatur: ne ulla cruditate ſubſtante: ne in corpore infirmo, diuque in adverſa valetudine exhauſto: neve in eo, cui ſatis alvus reddit quotidie, qui-

b *Plutarch. de tuend. Valet. p.* 232. c *Plin.* XXVI. 3. † *Craton. Conſilia Med. ex ed. Scholzii.*

ve eam liquidam habet: neve in ipso accessionis impetu; quia, quod tum infusum est, alvo continetur, regestumque in caput, multo gravius periculum efficit. Pridie vero abstinere debet æger, ut aptus tali curationi sit. Eodem die ante, aliquot horis, aquam calidam bibere, ut superiores ejus partes madescant: tum immittenda in alvum est, si levi medicina contenti sumus, pura aqua; si paulo valentiori, mulsa; si leni, aqua, in qua fœnum græcum, vel ptisana, vel malva decocta sit: si reprimendi causa, ex † verbenis. Acris autem est marina aqua, vel alia sale adjecto: at utraque decocta commodior est. Acrior fit, adjecto vel oleo, vel nitro, vel melle quoque. Si acrior est, eo plus extrahit, sed minus facile sustinetur. Id quod infunditur, neque frigidum esse oportet, neque calidum; ne alterutro modo lædat. Cum infusum est, quantum fieri potest, continere se in lectulo debet æger, nec primæ cupiditati dejectionis protinus cedere: ubi necesse est, tum demum desidere. Fereque eo modo dempta materia, superioribus partibus levatis, morbum ipsum mollit. Cum vero, quotiens res coëgit, desidendo aliquis se exhausit, paulisper debet conquiescere; &, ne vires deficiant, utique eo die cibum assumere. qui plenior, an exiguus sit dandus, ex ratione ejus accessionis, quæ expectabitur, aut in metu non erit, æstimari oportebit.

CAP.

† *Pro quavis herba, sic Plin.* XXVI. *c.* 10. Satyrii *nomine quasvis herbas venerem excitantes nominat.*

CAP. XIII.

De Vomitu. a 29, 21.

AT vomitus, ut in secunda quoque va-
5 letudine sæpe necessarius biliosis est;
sic etiam in his morbis, quos bilis conci-
tavit. Ergo omnibus, qui ante febres hor-
rore & tremore vexantur: omnibus, qui cho-
lera laborant: omnibus etiam cum qua-
10 dam hilaritate insanientibus; & comitiali 183,
quoque morbo oppressis necessarius est. Sed, 10.
si acutus morbus est, sicut in cholera; si
febris est, inter rigores, asperioribus me-
dicamentis opus non est; sicut in dejectio-
15 nibus quoque supra dictum est. Satisque 84, 31.
est, ea vomitus causa sumi, quæ sanis quo-
que sumenda esse proposui. At ubi longi
valentesque morbi sine febre sunt, ut co- 92. 4.
mitialis aut insania, veratro quoque albo
20 utendum est. Id neque hieme, neque æsta-
te recte datur: optime, vere: tolerabiliter,
autumno. Quisquis daturus erit, id agere
ante debet, ut accepturi corpus *b* humidius
sit. Illud scire oportet, omne ejusmodi me-
25 dicamentum, quod † potui datur, non sem-
per ægris prodesse, semper *c* sanis nocere.

CAP. XIV.

De Frictione. a

30 DE frictione vero & gestatione adeo
multa Asclepiades, tanquam inven-
tor ejus, *b* posuit in eo volumine, quod
Communium Auxiliorum inscripsit, ut,
cum trium tantum faceret mentionem,

F 4 hujus

a *Hippocrat. T. I. pag. 651. III. De Diæt.* IV.
b *Aph.* IV. 13. † *Vomitui.* c *Aph.* II. 36. IV. 16.
a *Oribas. Med. Collect.* VI. 13. 16. 17. 18. &c.
b *Plin.* XXVI. 3. *Mercur. de Arte Gymn.* I. 7.

hujus & vini & gestationis, tamen maximam partem in hoc consumpserit. Oportet autem neque recentiores viros in his fraudare, quæ vel repererunt, vel recte secuti sunt; & tamen ea, quæ apud antiquiores aliquos posita sunt, authoribus suis reddere. Neque dubitari potest, quin latius quidem, & dilucidius, ubi & quomodo frictione utendum esset, Asclepiades præceperit; nihil tamen reperit, quod non a vetustissimo authore Hippocrate paucis verbis comprehensum sit: qui dixit, Frictione, si vehemens sit, c durari corpus: si lenis, molliri: si multa, minui: si modica, impleri. Sequitur ergo, ut tum utendum sit, cum aut adstringendum corpus sit, quod fluens est: aut molliendum, quod induruit: aut digerendum in eo, cui copia nocet: aut alendum id, quod tenue & infirmum est.

348, 10. 549, 18.

Quas tamen species, si quis curiosius æstimet (quod jam ad medicum non pertinet) facile intelliget, omnes ex una causa pendere, quæ demit. Nam & adstringitur aliquid, eo dempto, quod interpositum, ut id laxaretur, effecerat: & mollitur, eo detracto, quod duritiem creabat: & impletur, non ipsa frictione, sed eo cibo, qui postea usque ad cutem, digestione quadam relaxatam, penetrat. Diversarum vero rerum in modo causa est.

Inter unctionem autem & frictionem multum interest. Ungi enim, leniterque pertractari corpus, etiam in acutis & recentibus morbis oportet; in remissione tamen, &

c *III. Diæt.* XLII. 9. 10. *Oribas. Synops.* I. *Plin.* XXVIII. 4.

& ante cibum. Longa vero frictione uti, neque in acutis morbis, neque increscentibus convenit; præterquam cum phreneticis somnus ea quæritur. Amat autem hoc au-
5 xilium valetudo longa, & jam a primo impetu inclinata. Neque ignoro, quosdam dicere, omne auxilium necessarium esse increscentibus morbis, non cum jam per se finiuntur. Quod non ita se habet. Potest
10 enim morbus, etiam qui per se finem habiturus est, citius tamen adhibito auxilio tolli. quod duabus de causis necessarium est: & ut quam primum bona valetudo contingat; & ne morbus, qui remanet, ite-
15 rum, quamvis levi de causa, exasperetur. Potest enim morbus minus gravis esse, quam fuerit; neque ideo tamen solvi; sed reliquiis quibusdam inhærere, quas admotum aliquod auxilium discutiat.
20 Sed ut, levata quoque adversa valetudine, recte frictio adhibetur; sic nunquam adhibenda est febre increscente: verum, si fieri poterit, cum ex toto corpus ea vacabit; sin minus, certe cum ea remiserit. Ea-
25 dem autem modo in totis corporibus esse debet, ut cum infirmus aliquis implendus: modo in partibus; aut quia ipsa ejus membri imbecillitas id requirit, aut quia alterius. Nam & capitis *d* longos dolores ipsius
30 frictio levat; non in impetu tamen doloris: & membrum aliquod resolutum ipsius frictione confirmatur. Longe tamen sæpius aliud perfricandum est, cum aliud dolet: maximeque cum a summis, aut a mediis parti-

d *Aretæus de Diut. Curat.* 1. 1.

partibus corporis evocare materiam volumus; ideoque extremas partes perfricamus. Neque audiendi sunt, qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus sit. Id enim ex viribus hominis colligendum est. Ut si quis perinfirmus est, potest satis esse quinquagies: si robustior, potest ducenties esse faciendum. inter utrumque deinde, prout vires sunt. Quo fit, ut etiam minus sæpe in muliere, quam in viro: minus sæpe in puero, vel sene, quam in juvene, manus dimovendæ sint. Denique, si certa membra perfricantur, multa valentique fricatione opus est. Nam neque totum corpus infirmari cito per partem potest, & opus est quam plurimum materiæ digeri, sive ipsum membrum, sive per id aliud levamus. At, ubi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit, brevior esse debet & lenior; ut tantummodo summam cutem emolliat, quo facilius capax ex recenti cibo novæ materiæ fiat. In malis jam ægrum esse testatur, *e* ubi exterior pars corporis friget, interior cum siti calet, ut supra posui. Sed tunc quoque unicum in frictione præsidium est. quæ si calorem evocavit, potest alicui medicinæ locum facere.

55, 22.

CAP. XV.

De Gestatione. a

GESTATIO quoque longis & jam inclinatis morbis aptissima est. utilisque est & his corporibus, quæ jam ex

e *Aph.* IV. 48. a *Oribas. Coll. Medic.* VI. 23.

ex toto febre carent, sed adhuc exerceri per se non possunt; & his, quibus lentæ morborum reliquiæ remanent, neque aliter eliduntur. Asclepiades etiam in recenti ve-
5 hementique, præcipueque ardente febre, ad discutiendam eam, gestatione dixit utendum. Sed id periculose fit; meliusque in quiete ejusmodi impetus sustinetur. Si quis tamen b experiri volet, sic experiatur,
10 si lingua non erit aspera, si nullus tumor, nulla durities, nullus dolor visceribus, aut capiti, aut præcordiis suberit. At ex toto, nunquam gestari corpus dolens debet, sive id in toto, sive in parte est; nisi tamen so-
15 lis nervis dolentibus; neque unquam increscente febre, sed in remissione ejus.

Genera c autem gestationis plura sunt: quæ adhibenda sunt & pro viribus cujusque, & pro opibus; ne aut imbecillum ho-
20 minem nimis digerant, aut humili desint. Gestationum lenissima est navi, vel in portu, vel in flumine; vel lectica, aut scamno: acrior, vehiculo: vehementior, in alto mari † navi. Atque hæ ipsæ & intendi &
25 leniri possunt. Si nihil horum est, suspendi lectus debet, & moveri. Si ne id quidem est, at certe uni pedi lecti fulcimentum subjiciendum est, atque ita lectus huc & illuc manu impellendus. Et levia quidem
30 genera exercitationis infirmissimis conveniunt: valentiora vero his, qui jam pluribus diebus febre liberati sunt; aut his, qui gravium morborum initia sic sentiunt, ut adhuc febre vacent (quod & in tabe, & in stomachi

b *Oribas. Medic. Coll.* VI. 25. c *Oribas. Medic. Coll.* VI. 23. † *Gloss.*

machi vitiis, & cum aqua cutem subiit, & interdum in morbo regio fit) aut ubi quidam morbi, qualis comitialis, qualis insania est, sine febre, quamvis diu, manent. In quibus affectibus ea quoque genera exercitationum necessaria sunt, quæ comprehendimus eo loco †, quo, quemadmodum sani, neque firmi homines se gerere debent, præcepimus.

87, 18.

5

10

CAP. XVI.

De Abstinentia. a

ABSTINENTIÆ vero duo genera sunt. Alterum, ubi nihil assumit æger: alterum, ubi non nisi quod oportet. Initia morborum primum * famem, sitimque desiderant: ipsi deinde morbi, moderationem, ut neque aliud quam expedit, neque ejus ipsius nimium sumatur. neque enim convenit juxta inediam protinus satietatem esse. Quod si sanis quoque corporibus inutile est, ubi aliqua necessitas famem fecit; quanto inutilius est infirmo, nedum ægro? Neque ulla res *b* magis adjuvat laborantem, quam tempestiva abstinentia. Intemperantes homines apud nos, sibi cibi tempora, modum curantibus dant. Rursus alii, tempora medicis pro dono remittunt, sibi ipsis modum vendicant. Liberaliter agere se credunt, qui cætera illorum arbitrio relinquunt, in genere cibi liberi sunt; quasi quæratur, quid medico liceat, non quid ægro salutare sit. Cui vehementer nocet, quoties in ejus, quod assumitur, vel

15

24, 33.

20

25

30

† *Lib.* 1. *c.* 1.2. a *Soran. Ephes. Isag. cap.* x.
* *Hipp. de Vet. M.T.* xv. *n.* 10. b *Plin.* XXVIII. 4.

vel tempore, vel modo, vel genere peccatur.

CAP. XVII.

De Sudore.

5 SUDOR duobus modis elicitur: aut sicco calore, aut balneo. Siccus calor est, & arenæ calidæ, *a* & laconici, & clibani, & quarundam naturalium sudationum, ubi
10 a terra profusus calidus vapor ædificio includitur, sicut super *b* Batas in murtetis habemus. Præter hæc, sole quoque, & exercitatione is movetur. Utiliaque hæc genera sunt, quoties humor intus nocet, isque di-
15 gerendus est. Ac nervorum quoque quædam vitia sic optime curantur. Et cætera infirmis possunt convenire: Sol, & exercitatio tantum robustioribus; qui tamen sine febre, vel initio morbi, vel etiam non
20 gravibus morbis tenentur. Cavendum autem est, ne quid horum vel in *c* febre, vel in cruditate tentetur.

At balnei duplex usus est. Nam modo, discussis febribus, initium cibi plenioris,
25 vinique firmioris, valetudini facit; modo febrem ipsam tollit. Fereque adhibetur, ubi summam cutem relaxari, evocarique corruptum humorem, & habitum corporis mutari expedit. Antiqui timidius eo ute-
30 bantur: Asclepiades *d* audacius. Neque terrere autem ea res, si tempestiva est, debet: at ante tempus, nocet. Quisquis febre liberatus est, simulatque ea uno die non accessit, eo, qui proximus est post tempus accessio-

a *Aetius Tetr. I. Serm. III. 9.* b *Alii* Baias, *Horat. Epist.* XV. *l.* I. *Ovid. de A. A. L.* I. *Cassiodor. Var. l.* IX. 6. c *I. de Morb. Mul.* LVIII. 14. d *Plin.* XXVI. 3.

cessionis, tuto lavari potest. At si circuitum habere ea febris solita est, sic ut tertio, quartove die revertatur, quandocunque non accessit, balneum tutum est. Manentibus vero adhuc febribus, si hæ sunt lentæ, lienesque jamdiu male habent, recte medicina ista tentatur: cum eo tamen, ne præcordia dura sint, neve ea tumeant, neve lingua aspera sit, neve aut in medio corpore, aut in capite dolor ullus sit, neve tum febris increscat. Et in his quidem febribus, quæ certum circuitum habent, duo balnei tempora sunt; alterum, ante horrorem; alterum, febre finita. In his vero, qui lentis febriculis diu detinentur, cum aut ex toto recessit accessio; aut si id non solet, certe lenita est, jamque corpus tam integrum est, quam maxime esse in eo genere valetudinis solet.

Imbecillus homo, iturus in balneum, vitare debet, ne ante frigus aliquod experiatur: ubi in balneum venit, paulisper resistere, experirique, num tempora adstringantur, & an sudor aliquis oriatur: illud si incidit, hoc non secutum est, inutile eo die balneum est: & perungendus est is leniter, & referendus, vitandumque omnimodo frigus, & abstinentia utendum. At si temporibus integris, primum ibi, deinde alibi sudor incipit, fovendum os aqua calida; tum in solio desidendum est; atque ibi quoque videndum, num sub primo contactu aquæ calidæ summa cutis inhorrescat, quod vix tamen fieri potest, si priora

recte accesserunt. certum autem id signum inutilis balnei est.

Ante vero, quam in aquam calidam se demittat, an postea aliquis perungi debeat, 5 ex ratione valetudinis suæ cognoscat. Fere tamen (nisi ubi nominatim, ut postea fiat, id præcipietur) moto sudore *e* leniter corpus perungendum; deinde in aquam calidam demittendum est. Atque hic quoque 10 habenda virium ratio est: neque committendum, ut per æstum anima deficiat; sed maturius is auferendus, curioseque vestimentis involvendus est, ut ne ad eum frigus aspiret: & ibi quoque, antequam ali-15 quid assumat, insudet.

Fomenta quoque calida sunt, milium, sal, arena. quodlibet eorum calefactum, & in linteum conjectum; etiam solum linteum, si minore vi opus est: at si majore, 20 extincti titiones, involutique panniculis, & sic circundati. Quinetiam calido oleo replentur *f* utriculi: & in vasa fictilia (quas a similitudine lenticulas vocant) aqua conjicitur; & sal sacco lineo excipitur, demit-25 titurque in aquam bene calidam, tum super id membrum, quod fovendum est, collocatur. Juxtaque ignem, ferramenta duo ignita sunt, capitibus paulo latioribus: alterum ex his demittitur in siccum salem, & aqua 30 super leviter aspergitur; ubi frigere cœpit, ad ignem refertur: idem & in altero fit; deinde invicem in utroque: intereaque descendit salsus & calidus succus, qui contractis aliquo morbo nervis opitulatur. His omni-

142, 18.

e *I. De Morb. Mul.* lviii. 13. f *Diogen. Laert. l.* v. *vit. Aristot. pag.* 117. *ed. Lond. Valeriola observ.* 1. *observ.* 11. *in uxore partu difficili laborante.*

omnibus commune est, digerere id, quod vel præcordia onerat, vel fauces strangulat, vel in aliquo membro nocet. Quando autem quoque utendum sit, in ipsis morborum generibus dicetur. 5

CAP. XVIII.

Qui cibi, potionesve, aut valentis, aut mediæ, aut imbecillæ materiæ sint.

CUM de his dictum sit, quæ detrahendo juvant: ad ea veniendum est, quæ 10 nos alunt, id est cibum, & potionem. Hæc autem non omnium tantum morborum, sed etiam secundæ valetudinis communia præsidia sunt. Pertinetque ad rem, 15 omnium proprietates nosse: primum, ut sani sciant, quomodo his utantur: deinde, ut exequentibus nobis morborum curationes, liceat species rerum, quæ assumendæ necessario erunt, subjicere: neque necesse sit 20 subinde singulas eas nominare.

49, 4. 17, 30. 18, 12.

Scire igitur oportet, omnia legumina, quæque ex frumentis panificia sunt, generis valentissimi esse (valentissimum voco, in quo plurimum alimenti est:) item omne 25 animal quadrupes domi natum; omnem grandem feram, quales sunt caprea, cervus, aper, onager; omnem grandem avem, quales sunt anser, & pavo, & grus; omnes belluas marinas, ex quibus cetus est, quæ- 30 que his pares sunt: item mel, & caseum. Quo minus mirum est, opus pistorium valentissimum esse, quod ex frumento, adipe, melle, caseo [a] constat. In media vero materia

[a] II. Diæt. XXI. 10.

teria numerari ex oleribus debere ea, quorum radices, vel bulbos assumimus: ex quadrupedibus, leporem: aves omnes a minimis ad phœnicopterum: item pisces o-
5 mnes, qui salem non patiuntur, solidive saliuntur. Imbecillissimam vero materiam esse, omne olus, & quicquid in cauliculo * nascitur, qualis est cucurbita, & cucumis, & capparis, omnia † poma, oleas, cochleas,
10 itemque conchylia.

Sed quamvis hæc ita discreta sint, tamen etiam, quæ sub eadem specie sunt, magna discrimina recipiunt; aliaque res alia vel valentior est, vel infirmior. Siquidem plus
15 alimenti est in pane, quam in ullo alio. Firmius est *b* triticum, quam milium: idipsum, quam hordeum: & ex tritico firmissima siligo; deinde simila; deinde cui nihil ademptum est, quod *c* αὐτόπυρον Græci vocant:
20 infirmior est, ex polline: infirmissimus, cibarius panis. Ex leguminibus vero valentior faba, vel lenticula, quam pisum. Ex *d* oleribus valentior rapa, napique, & omnes bulbi (in quibus cepam quoque, & allium nu-
25 mero) quam pastinaca, vel quæ specialiter radicula appellatur. Item firmior brassica, & beta, & porrum, quam lactuca, vel cucurbita, vel asparagus. At ex fructibus surculorum valentiores uvæ, ficus, nuces, pal-
30 mulæ, quæque poma proprie nominantur. Atque ex his ipsis firmiora, quæ succosa, quam quæ fragilia sunt. Item ex his *e* avibus, quæ in media specie sunt, valentiores eæ, quæ pedibus, quam quæ volatu magis

G nitun-

* *Patin. p.* 282. 283. & 287. † *Id. ibid.* b *II. De Diæt.* X. I. *Athen. Deipn. III.* 30. *pag.* 115. c *Idem ibid. cap.* 28. d *II. Diæt.* XXIV. e *II. Diæt.* XVII.

nituntur: & ex his, quæ volatu fidunt, firmiores sunt grandiores aves, quam minutæ, ut ficedula & turdus. Atque eæ quoque, quæ in aqua degunt, leviorem cibum præstant, quam quæ natandi scientiam non habent. Inter domesticas vero quadrupedes, levissima suilla est; gravissima, bubula. Itemque ex feris, quo majus quodque animal, eo robustior ex eo cibus est. f Písciumque eorum, qui ex media materia sunt, quamvis maxime utimur, tamen gravissimi sunt: tum ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis lacertus est; deinde hi, qui, quamvis teneriores, tamen duri sunt, ut aurata, corvus, sparus, oculata; tum plani: post quos etiam leviores sunt, lupi, mullique; & post hos, omnes saxatiles.

Neque vero in generibus rerum tantummodo discrimen est, sed etiam in ipsis: quod & ætate fit, & membro, & solo, & cœlo, & habitu. Nam quadrupes vel omne animal si lactens est, minus alimenti præstat: itemque quo tenerior pullus cohortalis est. In piscibus quoque media ætas, quæque nondum summam magnitudinem implevit. Deinde ex eodem sue, ungulæ, rostrum, aures, cerebellum. Ex agno, hœdove, cum petiolis totum g caput aliquanto, quam cætera membra, leviora sunt; adeo ut in media materia poni possint. Ex avibus, colla, alæve recte infirmissimis annumerantur. Quod ad solum vero pertinet, frumentum quoque valentius est collinum,

quam

f II. Diat. XIIX. g II. Diat. XXI. 2.

quam campestre. Levior *h* piscis inter saxa editus, quam in arena; levior in arena, quam in limo. Quo fit, ut ex stagno, vel lacu, vel *i* flumine eadem genera graviora
5 sint. Leviorque, qui in alto, quam qui in vado vivit. Omne etiam ferum *k* animal domestico levius; & quodcumque humido cœlo, quam quod sicco natum est. Deinde eadem omnia pinguia, quam macra; re-
10 centia, quam salsa; nova, quam vetusta, plus alimenti habent. Tum res eadem magis alit jurulenta, quam assa; magis assa, quam frixa. Ovum durum valentissimæ materiæ est; molle, vel sorbile, imbecillissi-
15 mæ. Cumque panificia omnia firmissima sint, elota tamen quædam genera frumenti, ut alica, oryza, ptisana, vel ex iisdem facta sorbitio, vel pulticula, & aqua quoque madens panis, imbecillissimis annumerari
20 potest.

Ex potionibus vero, quæcunque ex frumento facta est, itemque lac, mulsum, defrutum, passum, vinum aut dulce, aut vehemens, aut mustum, aut magnæ vetustatis,
25 valentissimi generis est. At acetum, & id vinum quod † paucorum annorum, vel austerum, vel pingue est, in media materia est. ideoque infirmis nunquam ejus generis dari debet. Aqua omnium imbecillissima est. Fir-
30 miorque ex frumento potio est, quo firmius fuit ipsum frumentum: firmior ex eo vino, quod bono solo, quam quod tenui; quodque temperato cœlo, quam quod aut nimis humido, aut nimis sicco, nimiumque aut frigido,

h *II. Diæt.* XIIX. 9. *Athenæus Deipn.* VII. *c.* 15. i *II. Diæt.* XIX. 1. k *II. Diæt.* XX. † *Patin. p.* 299.

aut calido natum est. Mulsum, quo plus mellis habet; defrutum, quo magis decoctum; passum, quo ex sicciore uva est, eo valentius est. † Aqua levissima l pluviatilis est; deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo; posthæc ex nive, aut glacie; gravior his, ex lacu; gravissima, ex palude. Facilis etiam, & necessaria cognitio est naturam ejus requirentibus. Nam levis, pondere apparet; & ex his, quæ pondere pares sunt, eo melior quæque est, quo celerius * & calesit & frigescit; quoque celerius ex ea legumina percoquuntur.

Fere vero sequitur, ut, quo valentior quæque materia est, eo minus facile concoquatur; sed si concocta est, plus alat. Itaque utendum est materiæ genere pro viribus; modusque omnibus pro genere sumendus. Ergo imbecillis hominibus, rebus infirmissimis opus est: mediocriter firmos, media materia optime sustinet: & robustis apta validissima est. Plus deinde aliquis assumere ex levioribus potest: in his magis, quæ valentissima sunt, temperare sibi debet.

CAP. XIX.

Quæ natura ac proprietas cujusque rei sit, qua vescimur.

NEQUE hæc sola discrimina sunt; sed etiam aliæ res boni succi, aliæ mali sunt; quæ εὔχυμα, & κακόχυμα Græci vocant: aliæ lenes, aliæ acres: aliæ crassiorem pituitam in nobis faciunt, aliæ tenujorem: aliæ idoneæ sunt stomacho, aliæ

† *Aquæ bonæ malæve signa enumerantur a Casaubono* in Athenæum Animadv. *L.* 11. *cap.* 7.
l *Pallad. R. R. I.* 17. *Colum. de R. R. I.* 5.
* *Aph.* v. 26.

aliæ alienæ: Itemque aliæ inflant, aliæ ab hoc absunt: aliæ calefaciunt, aliæ refrigerant: aliæ facile in stomacho acescunt, aliæ non facile intus corrumpuntur: aliæ mo-
5 vent alvum, aliæ supprimunt: aliæ citant urinam, aliæ tardant: quædam somnum movent, quædam sensus excitant. Quæ omnia ideo noscenda sunt, quoniam aliud alii, vel corpori, vel valetudini, convenit.

10 CAP. XX.

De his, quæ boni succi sunt.

BONI succi sunt, triticum, siligo, alica, oryza, amylum, tragum, ptisana,
15 *a* lac, caseus mollis, omnis venatio, omnes aves, quæ ex media materia sunt: ex majoribus quoque hæ, quas supra nominavimus: medii inter teneros durosque pisces, ut mullus, & lupus: olera, lactuca, urtica,
20 malva, cucumis, cucurbita, portulaca, cochleæ, palmulæ: ex pomis quodcumque neque acerbum, neque acidum est: vinum dulce, vel lene, passum, defrutum, oleæ, quæve ex his duobus in alterutro servatæ
25 sunt: † vulvæ, rostra, * trunculique suum, omnis pinguis caro, omnis glutinosa, omne jecur, ovum sorbile.

CAP. XXI.

De his, quæ mali succi sunt.

30 MALI vero succi sunt, milium, panicum, hordeum, legumina, caro domestica permacra, omnisque caro salsa, omne *a* salsamentum, garum, vetus ca-

 seus,

a *Varro R. R. II. 11.* † *Plin. Ep. l. 1. Ep. 15.*
* *in Tyron. notis occurrit vox* Trunculus *p. 167.*
a *Athen. Deipn. III. c. 31. pag. 116.*

seus, siser, radicula, rapa; napi, bulbi, brassica, magisque etiam cyma ejus, asparagus, beta, cucumis, porrum, eruca, nasturtium, thymum, nepeta, satureia, hyssopum, ruta, anethum, feniculum, cuminum, 5 anisum, lapathum, sinapi, allium, cepa, lienes, renes, intestina, pomum quodcunque acidum vel acerbum est, acetum, omnia acria, acida, acerba, oleum, * pisces quoque saxatiles, omnesque, qui ex tenerrimo 10 genere sunt, aut hi, qui rursus nimium duri virosique sunt, ut fere quos stagna, lacus, limosive rivi ferunt, quive in nimiam magnitudinem excesserunt.

CAP. XXII. 15

Quæ res lenes, quæve acres sint.

LENES autem sunt, sorbitio, pulticula, laganum, amylum, ptisana, pinguis caro, & quæcunque glutinosa est. quod 20 fere quidem in omni, quæ domestica, fit, præcipue tamen in ungulis, trunculisque suum, in petiolis capitulisque hœdorum & vitulorum & agnorum, omnibusque cerebellis. Item lac, &, quæ proprie dulcia no- 25 minantur, defrutum, passum; nuclei pinei. Acria sunt, omnia nimis austera, omnia acida, omnia salsa; & mel quidem, quo melius est, eo magis. Item allium, cepa, eruca, ruta, nasturtium, cucumis, beta, 30 brassica, asparagus, sinapi, radicula, intubus, ocimum, lactuca, maximaque olerum pars.

CAP.

* *Refutat Celsum Nonn. de Re Cibar. lib. 3. c. 13. p. 319.*

CAP. XXIII.

De his, quæ crassiorem, quæve tenujorem pituitam faciunt.

5 CRASSIOREM autem pituitam faciunt, ova sorbilia, alica, oryza, amylum, ptisana, lac, bulbi, omniaque fere glutinosa. Extenuant eandem, omnia salsa, atque acria, & acida.

10 CAP. XXIV.

De his, quæ stomacho idonea sunt.

STOMACHO autem apta sunt, quæcunque austera sunt, & quæ acida, quæque contacta sale modico sunt. Item panis sine fermento, & elota alica, vel oryza, vel ptisana; omnis avis, omnis venatio; atque utraque vel assa, vel elixa: ex domesticis animalibus bubula: si quid ex cæteris sumitur, macrum potius, quam pingue: ex sue, ungulæ, rostra, aures, vulvæque steriles: ex oleribus, intuba, lactuca, pastinaca, cucurbita elixa, siser: ex pomis, cerasum, morum, sorbum, pirum fragile, quale crustuminum vel Nævianum est: item pira, quæ ponuntur, Tarentina, atque Signina; malum orbiculatum, aut Scandianum, vel Amerinum, vel cotoneum, vel Punicum, apsinthium, murices, purpuræ, cochleæ, uvæ ex olla, molle ovum, palmulæ, nuclei pinei, *a* oleæ albæ ex *b* dura muria, eædem aceto intinctæ, vel nigræ, quæ in arbore bene permaturuerunt, vel quæ in passo, defrutove versatæ sunt. vinum austerum, licet

a *Mercurial. Var. Lect. I. 3.* b *Mercurial. Var. Lect. II. 26. sed refutatur a L. Nonnio de Re Cibar. l. 3. c. 45. pag. 421.*

jam asperum sit, item resinatum: duri ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices, purpuræ, cochleæ: cibi, potionesque frigidæ, vel fervidæ.

CAP. XXV.

Quæ res alienæ stomacho sint.

ALIENA vero stomacho sunt, omnia tepida, omnia salsa, omnia jurulenta, omnia a prædulcia, omnia pinguia, sorbitio, panis fermentatus, idemque vel ex milio, vel ex hordeo, oleum, radices olerum, & quodcunque olus ex oleo garove estur, mel, mulsum, defrutum, passum, lac, omnis caseus, uva recens, ficus & viridis & arida, legumina omnia, quæque inflare consueverunt: item thymum, nepeta, satureia, hyssopum, nasturtium, lapathum, lampsana, juglandes. Ex his autem intelligi potest, non, quicquid boni succi est, protinus stomacho convenire; neque quicquid stomacho convenit, protinus boni succi esse.

CAP. XXVI.

De his, quæ inflant.

INFLANT autem, omnia fere legumina, omnia pinguia, omnia prædulcia, omnia jurulenta, mustum, atque etiam id vinum, cui nihil adhuc ætatis accessit: ex oleribus, allium, cepa, brassica, omnesque radices, excepto sisere & pastinaca, bulbi, ficus etiam aridæ, sed magis virides, uvæ recentes, nuces omnes, exceptis nucleis pineis,

a *Calvis. apud Sosip. Charis. Instit. Gram. l.* 1.

pineis, lac, omnisque b caseus, quicquid denique subcrudum aliquis assumpsit.

De his, quæ minime inflant.

Minima inflatio fit ex venatione, aucu-
5 pio, piscibus, pomis, oleis, conchiliis, ovis vel mollibus vel sorbilibus, vino vetere. Feniculum vero, & anethum, inflationes etiam levant.

CAP. XXVII.

10 *De his, quæ calefaciunt, aut refrigerant.* p. 31.

AT calefaciunt, piper, sal, caro omnis jurulenta, allium, cepa, ficus arida, salsamentum, vinum, & quo meracius est,
15 eo magis.

Refrigerant, olera, quorum crudi caules assumuntur, ut intubus, & lactuca: itemque coriandrum, cucumis, elixa cucurbita, beta, mora, cerasa, mala austera, pira fra-
20 gilia, caro elixa, præcipueque acetum, sive cibus ex eo, sive potio assumitur.

CAP. XXVIII.

De his, quæ intus facile corrumpuntur.

25

FACILE autem intus corrumpuntur, panis fermentatus, & quisquis alius quam ex tritico est, & omne pistorium opus, lac, mel; itemque lactentia atque teneri pi-
30 sces, ostrea, olera, caseus & recens & vetus, crassa vel tenera caro, vinum dulce, mulsum, defrutum, passum; quicquid denique vel jurulentum est, vel nimis dulce, vel nimis tenue.

b *De Vict. Acut.* lix. 5.

De his, quæ intus minime vitiantur.

At minime intus vitiantur, panis sine fermento, aves, & eæ potius duriores, duri pisces, neque solum aurata, puta, aut scarus, sed etiam lolligo, locusta, polypus: item bubula, omnisque dura caro; eademque aptior est, si macra, si salsa est; omniaque salsamenta: cochleæ, murices, purpuræ: vinum austerum, vel resinatum.

CAP. XXIX.

De his, quæ alvum movent.

32, 9.

AT alvum movent, panis fermentatus, magisque si *a* cibarius vel hordeaceus est; brassica, si subcruda est, lactuca, anethum, nasturtium, ocimum, urtica, portulaca, radicula, capparis, allium, cepa, malva, lapathum, beta, asparagus, cucurbita, cerasa, mora, poma omnia mitia, ficus etiam arida, sed magis viridis, uvæ recentes pingues, minutæ aves, cochleæ, garum, salsamentum, ostrea, pelorides, echini, musculi, & omnes fere conchulæ, maximeque jus earum; saxatiles, & omnes teneri pisces, sepiarum atramentum; si qua caro assumitur pinguis, eadem vel jurulenta, vel elixa; aves, quæ natant; mel crudum, lac, lactentia omnia, mulsum, vinum dulce vel salsum, aqua, omnia tenera, tepida, *b* dulcia, pinguia, elixa, jurulenta, salsa, diluta.

Vid. supra pag. xx, *lin.* 10.

CAP.

a *Victor. Variar. Lect.* I. 22. b *Athen. Deipn.* III. 33.

CAP. XXX.

De his, quæ alvum adstringunt. 32, 9.

CONTRA adstringunt, panis ex siligine, vel ex simila; magis, si sine
5 fermento est; magis etiam si tostus est; intenditurque vis ejus etiam, si bis coquitur:
pulticula vel ex alica, vel ex panico, vel ex milio; itemque ex iisdem sorbitio; & magis, si hæc ante fricta sunt: lenticula, cui vel
10 beta, vel intubus, vel ambubeja, vel plantago adjecta est; magisque etiam, si illa ante fricta est: per se etiam intubus, vel ex plantagine, vel * ambubeja fricta; minuta olera, brassica bis decocta; dura ova; magis-
15 que, si assa sunt: minutæ aves, merula, palumbes; magisque, si in posca decocta est: grus, omnesque aves, quæ magis currunt, quam volant; lepus, caprea; jecur ex his, quæ sevum habent, maximeque bubulum,
20 ac sevum ipsum: *a* caseus, qui vehementior vetustate fit, vel ea mutatione, quam in eo transmarino videmus; aut si recens est, ex melle, mulsove decoctus: item mel coctum, pira immatura, sorba, magisque ea,
25 quæ torminalia vocantur, mala cotonea, & punica, oleæ vel albæ vel prææmaturæ, myrta, palmulæ, purpuræ, murices, vinum resinatum vel asperum, item meracum, acetum, mulsum quod inferbuit, as-
30 perum item defrutum, passum, aqua vel tepida vel præfrigida, dura, id est, ea quæ tarde † putescit, ideoque pluviatilis potissimum, omnia dura, macra, austera, aspera,

* *Salm. Exerc. Plin. pag.* 583. *a F. ed. Ultraj.*
a De Vict. Acut. lxx. 5. † *Al.* putrescit.

ra, tosta, & in eadem carne, assa potius, quam elixa.

CAP. XXXI.

De his, quæ urinam movent.

URINAM autem movent, quæcunque in horto nascentia boni odoris sunt, ut apium, ruta, anethum, ocimum, mentha, hyssopum, anisum, coriandrum, nasturtium, eruca, feniculum. præter hæc, asparagus, capparis, nepeta, thymum, satureia, lampsana, pastinaca, magisque agrestis, radicula, siser, cepa. Ex venatione, maxime lepus, vinum tenue, piper & rotundum & longum, sinapi, apsinthium, nuclei pinei.

CAP. XXXII.

De his, quæ ad somnum apta sunt.

SOMNO vero aptum est papaver, lactuca, maximeque æstiva, cujus cauliculus jam lacte repletus est, morum, porrum.

De his, quæ sensum excitant.

Sensus vero excitant, nepeta, thymum, satureia, hyssopum, præcipueque pulegium, ruta, & cepa.

CAP. XXXIII.

De his, quæ materiam evocant.

EVOCARE vero materiam multa admodum possunt: sed ea, cum ex peregrinis medicamentis maxime constent, aliisque magis, quam quibus ratione victus succur-

succurritur, opitulentur, in præsentia differam: ponam vero ea, quæ prompta, & his morbis, de quibus protinus dicturus sum, apta, corpus erodunt, & sic ex eo, 5 quidquid mali est, extrahunt. Habent autem hanc facultatem, semina erucæ, nasturtii, radiculæ; præcipue tamen omnium, sinapis. Salis quoque & fici eadem vis est.

10 *De his, quæ reprimunt.*

Leniter vero simul & reprimunt & molliunt, lana succida, ex aceto vel vino, cui oleum adjectum est; contritæ palmulæ, furfures in salsa aqua vel aceto decocti.

15 At simul reprimunt & refrigerant, herba muralis (parthenium vel perdicium appellant) serpillum, pulegium, ocimum, herba sanguinalis (quam Græci πολύγονον vocant) portulaca, papaveris folia, capreo-20 lique vitium, coriandri folia, hyoscyamum, muscus, siser, apium, solanum (quam στρύχνον Græci vocant) brassicæ folia, intubus, plantago, feniculi semen, contrita pira vel mala, præcipueque cotonea, lenti-25 cula, aqua frigida, maximeque pluviatilis, 290, 18. vinum, acetum, & ex horum aliquo madens vel panis, vel farina, vel spongia, vel 204, 15. lacinia, vel lana succida, vel etiam linteolum, creta cimolia, gypsum, melinum, 30 myrteum, *a* rosa, acerbum oleum, verbenarum contusa cum teneris caulibus folia; cujus generis sunt olea, cupressus, myrtus, lentiscus, tamarix, ligustrum, rosa, rubus, laurus, hedera, punicum malum.

Sine

a *Patin. p.* 328.

Sine frigore autem reprimunt, cocta cotonea, malicorium, aqua calida, in qua verbenæ coctæ sunt, quas supra proposui, pulvis vel ex fece vini, vel ex myrti foliis, amaræ nuces. 5

31, 20. *De his, quæ calefaciunt.*

105, 11. Calefacit vero, ex qualibet farina cataplasma, sive ex tritici, sive ex farris, sive hordei, sive ervi, vel lolii, vel milii, vel panici, vel lenticulæ, vel fabæ, vel lupini, 10 vel lini, vel fœni græci, ubi ea deferbuit, calidaque imposita est. Valentior tamen ad id omnis farina est ex mulso, quam ex aqua cocta. Præterea cyprinum, irinum, medulla, adeps ex fele juncta oleo, ma- 15 gisque, si vetus est, sal, nitrum, git, piper, quinquefolium.

De his, quæ durant, aut emolliunt.

Fereque, quæ vehementer & reprimunt & refrigerant, durant: quæ autem calefa- 20 ciunt & digerunt, ea emolliunt: præcipueque ad emolliendum potest cataplasma ex lini vel fœni græci semine.

His autem omnibus, & simplicibus, & permixtis, varie medici utuntur; ut magis, 25 quid quisque persuaserit sibi, appareat, quam quid evidenter compererit.

LIBER

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

5 *De morborum generibus.*

RÆVISIS omnibus, quæ pertinent ad universa genera morborum, ad singulorum cu-
10 rationes veniam. Hos autem in duas species Græci diviserunt; aliosque ex his acutos, alios longos esse dixerunt. Ideoque, quoniam non semper eodem modo respondebant, eosdem alii inter
15 acutos, alii inter longos retulerunt. Ex quo, plura eorum genera esse, manifestum est. Quidam enim breves acutique sunt, qui cito vel tollunt hominem, vel ipsi cito finiuntur. Quidam longi, sub quibus neque sanitas in
20 propinquo, neque exitium est. Tertiumque genus eorum est, qui modo acuti, modo longi sunt. idque non in febribus tantummodo, in quibus frequentissimum est; sed in aliis quoque fit. Atque etiam, præter
25 hos, quartum est; quod neque acutum dici potest, quia non perimit; neque utique longum, quia, si occurritur, facile sanatur. Ego, cum de singulis dicam, cujus quisque generis sit, indicabo.

30 Dividam autem omnes in eos, qui in totis corporibus consistere videntur, & eos, qui oriuntur in partibus. Incipiam a prioribus, pauca de omnibus præfatus. In nul- 405, lo quidem morbo plus fortuna sibi vendi- 16.

care

care quam ars: ars, quam natura, potest: utpote cum, repugnante *a* natura, nihil medicina proficiat. Magis tamen ignoscendum medico est parum proficienti in acutis morbis, quam in longis. Hic enim breve spacium est, intra quod, si quod auxilium non profuit, æger extinguitur: ibi & deliberationi, & mutationi remediorum tempus patet; adeo ut raro, si inter initia medicus accessit, obsequens æger sine illius vitio pereat. Longus tamen morbus cum penitus insedit, quod ad difficultatem pertinet, acuto par est. Et acutus quidem, quo vetustior est; longus autem, quo recentior, eo facilius curatur.

Alterum illud ignorari non oportet, quod non omnibus ægris eadem auxilia conveniunt. Ex quo incidit, ut alia atque alia summi authores, quasi sola, venditaverint, prout cuique cesserant. Oportet itaque, ubi aliquid non respondet, non tanti putare authorem, quanti ægrum, & experiri * aliud atque aliud. Sic tamen, ut in acutis morbis cito mutetur, quod nihil prodest: in longis, quos tempus, ut facit, sic etiam solvit, non *b* statim condemnetur, si quid non statim profuit: minus vero removeatur, si quid paulum saltem juvat; quia profectus tempore expletur.

CAP.

a *Hippocrat. Lex. T. II.* 10. *Seneca de Tranq. An. c.* VI. † *Hipp. de A. T* XX. 6. * *Philo Judæus de Josepho pag.* 531. *ed.* 1631. b *Cœl. Aurelian. Tard. Pass.* IV. 3. *pag.* 454.

CAP. II.

Quomodo morbi cognoscantur, & an increscant, an minuantur; & qua ratione ab initio, qui languere incipit, curari debeat.

5

PROTINUS autem inter initia scire facile est, quis acutus morbus, quis longus sit: non in his solum, in quibus semper ita se habet; sed in his quoque, in 10 quibus variat. Nam ubi sine intermissionibus accessiones & dolores graves urgent, acutus morbus est. Ubi lenti dolores, lentæve febres sunt, & spatia inter accessiones porriguntur, acceduntque ea signa, quæ in 15 priore *a* volumine exposita sunt, longum hunc futurum esse, manifestum est.

Videndum etiam est, morbus an increscat, an consistat, an minuatur: quia quædam remedia increscentibus morbis, plura 20 inclinatis conveniunt. Eaque, quæ crescentibus apta sunt, ubi acutus increscens urget, in remissionibus potius experienda sunt. Increscit autem morbus, dum graviores dolores, accessionesque veniunt; hæ-25 que & ante, quam proximæ, revertuntur, & postea desinunt. Atque in longis quoque morbis, etiam tales notas non habentibus, scire licet, increscere, si somnus incertus est, si deterior concoctio, si fœti-30 diores dejectiones, si tardior sensus, si pigrior mens, si percurrit corpus frigus aut calor, si id magis pallet. Ea vero, quæ contraria his sunt, decedentis ejus notæ sunt.

a II. c. v.

Præter hæc, in acutis b morbis serius æger alendus est, nec nisi jam inclinatis; ut inedia, dempta materia, impetum frangat. In longis maturius, ut sustinere spatium affecturi mali possit. At, si quando is non in toto corpore, sed in parte est; magis tamen ad rem pertinet, vim totius corporis moliri, quam partis; cum per eam partes ægræ sanentur. Multum etiam interest, ab initio quis recte curatus sit, an perperam: quia curatio minus his prodest, in quibus assidue frustra fuit. Si quis temere habitus, adhuc integris viribus vivit, admota curatione momento restituitur.

Sed cum ab his cœperim, quæ notas quasdam futuræ adversæ valetudinis exhibent, curationum quoque principium ab animadversione ejusdem temporis faciam. Igitur, si quid ex his, quæ proposita sunt, incidit, omnium optima sunt, † quies & abstinentia: si quid bibendum, aqua; idque interdum uno die fieri satis est; interdum, si terrentia manent, biduo: proximeque abstinentiam sumendus est cibus exiguus, bibenda aqua, postero die etiam vinum; deinde invicem alternis diebus, modo aqua, modo vinum, donec omnis causa metus finiatur. per hæc enim sæpe instans gravis morbus discutitur. Plurimique falluntur, dum se primo die protinus sublaturos languorem, aut exercitatione, aut balneo, aut coacta dejectione, aut vomitu, aut sudationibus, aut vino sperant. non quod non interdum id incidat,

298, 15. 348, 21.

5 10 15 20 25 30

b Aph. 1. 4. & 10. † Liv. 22. c. 18.

dat, aut non decipiat, sed quod sæpius fallat; solaque abstinentia sine ullo periculo medeatur. Cum præsertim etiam pro modo terroris moderari liceat: &, si leviora in-
5 dicia fuerunt, satis sit a vino tantum abstinere; quod subtractum plus, quam si cibo aliquid dematur, adjuvat: si paulo graviora, satis sit, non aquam tantum bibere, sed etiam cibo carnem subtrahere: inter-
10 dum panis quoque minus, quam pro consuetudine assumere, humidoque cibo esse contentum, & olere potissimum. Satisque sit, tum ex toto a cibo, a vino, ab omni motu corporis abstinere, cum vehementes notæ
15 terruerunt. Neque dubium est, quin vix quisquam, qui non dissimulavit, sed per hæc mature morbo occurrit, ægrotet.

CAP. III.

De Febrium generibus.

20

ATQUE hæc quidem sanis facienda sunt, tantum causam metuentibus. sequitur vero curatio febrium; quod & in toto corpore, & vulgare maxime morbi ge-
25 nus est. Ex his una *a* quotidiana, altera tertiana, altera quartana est. Interdum etiam longiore circuitu quædam redeunt, sed id raro evenit. In prioribus, & morbi sunt, & medicina.
30 Ac quartanæ quidem *b* simpliciores sunt. Incipiunt fere ab horrore; deinde calor erumpit; finitaque febre biduum integrum est. ita quarto die revertitur.

Tertianarum vero duo genera sunt. Al-

a *I. Epidem. III.* 14. &c. b *Ibidem* 17.

terum eodem modo, quo quartana, & incipiens, & desinens; illo tantum interposito discrimine, quod unum diem præstat integrum, tertio redit. Alterum longe perniciosius, quod tertio quidem die revertitur, ex octo autem & quadraginta horis fere sex & triginta per accessionem occupat (interdum etiam vel minus, vel plus) neque ex toto in † remissione desistit; sed tantum levius est. Id genus plerique medici ἡμιτριταῖον appellant.

Quotidianæ vero variæ sunt, & multiplices. Aliæ enim protinus a calore incipiunt, aliæ a frigore, aliæ ab horrore. Frigus voco, ubi extremæ partes membrorum inalgescunt: horrorem, ubi totum corpus intremit. Rursus aliæ sic desinunt, ut ex toto sequatur integritas: aliæ sic, ut aliquantum quidem minuatur ex febre, nihilominus tamen quædam reliquiæ remaneant, donec altera accessio accedat: ac sæpe aliæ vix quicquam aut nihil remittunt, sed ita, ut cœpere, continuant. Deinde, aliæ fervorem ingentem habent, aliæ tolerabilem: aliæ quotidie pares sunt, aliæ impares; atque invicem altero die leniores, altero vehementiores: aliæ tempore eodem postridie revertuntur, aliæ vel serius vel celerius: aliæ diem noctemque accessione & decessione implent, aliæ minus, aliæ plus: aliæ, cum decedunt, sudorem movent, aliæ non movent; atque alias per sudorem ad integritatem venitur, alias corpus tantum imbecillius redditur. Accessio-

† *Est proprium verbum medicorum*, *Gronov. ad Senec. Epist.* 53.

cessiones etiam, modo singulæ singulis diebus fiunt, modo binæ pluresve concurrunt. Ex quo sæpe evenit, ut quotidie plures accessiones remissionesque sint; sic tamen, ut unaquæque alicui priori respondeat.

Interdum vero accessiones quoque confunduntur, sic ut notari neque tempora earum, neque spatia possint. Neque verum est, quod dicitur a quibusdam, nullam febrem inordinatam esse, nisi aut ex vomica, aut ex inflammatione, aut ex ulcere. Facilior enim semper curatio foret, si hoc verum esset. nam, quod evidentes causæ faciunt, facere etiam abditæ possunt. Neque de re, sed de verbo controversiam movent, qui, cum aliter aliterque in eodem morbo febres accedunt, non easdem inordinate redire, sed alias aliasque subinde oriri dicunt. Quod tamen ad curandi rationem nihil pertineret, etiamsi vere diceretur. Tempora quoque remissionum modo liberalia, modo vix ulla sunt.

CAP. IV.

De curationum diversis generibus.

ET febrium quidem ratio maxime talis est. Curationum vero diversa genera sunt, prout authores aliquos habent. Asclepiades officium esse medici dicit, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet. Id votum est: sed fere periculosa esse nimia & festinatio & voluptas solet. Qua vero moderatione utendum sit, ut quan-

tum fieri potest, omnia ista contingant, prima semper habita salute, in ipsis partibus curationum considerandum erit.

Et ante omnia quæritur, primis diebus æger qua ratione continendus sit. Antiqui, medicamentis quibusdam datis, concoctionem moliebantur; eo quod *a* cruditatem maxime horrebant: deinde eam materiam, quæ lædere videbatur, ducendo sæpius alvum subtrahebant. Asclepiades medicamenta sustulit; alvum non toties, sed fere tamen in omni morbo, subduxit. Febre vero ipsa præcipue se ad remedium uti professus est. Convellendas etiam vires ægri putavit, luce, vigilia, siti ingenti; sic, ut ne os quidem primis diebus elui sineret. Quo magis falluntur, qui per omnia jucundam ejus disciplinam esse concipiunt. Etenim ulterioribus quidem diebus cubantis etiam luxuriæ subscripsit, primis vero tortoris vicem exhibuit.

29, 7. 85, 7.

Ego autem, medicamentorum dari potiones, & alvum duci non nisi raro debere, concedo. Et id non ideo tamen agendum, ut ægri vires convellantur, existimo: quoniam ex imbecillitate summum periculum est. Minui ergo tantum materiam superantem oportet; quæ naturaliter digeritur, ubi nihil novi accedit. Itaque abstinendus a cibo primis diebus est, & in luce habendus æger (nisi infirmus) interdiu, quoniam corpus ista quoque digerit; isque cubare quam maximo conclavi debet.

Quod ad sitim vero somnumque pertinet,

a *Aph.* 1. 22.

net, moderandum est, ut interdiu vigilet; noctu, si fieri potest, conquiescat: ac neque potet, neque nimium siti crucietur. Os etiam ejus elui potest, ubi & siccum
5 est, & ipsi fœtet. quamvis id tempus aptum potioni non est. Commodeque Erasistratus dixit, sæpe, interiore parte humorem non requirente, os & fauces requirere; neque ad rem, male haberi ægrum, pertinere.
10 Ac primo quidem sic tenendus est.

Optimum vero medicamentum est, opportune cibus datus. qui quando primum dari debeat, quæritur. Plerique ex antiquis tarde dabant, sæpe quinto die, sæpe sexto,
15 & id fortasse vel in Asia, vel in Ægypto, 8, 22. cœli ratio patitur. Asclepiades, ubi ægrum triduo per omnia fatigaverat, quartum diem cibo destinabat. At Themison nuper, non, quando cœpisset febris, sed quando desisset,
20 aut certe levata esset, considerabat, &, ab illo tempore expectato die tertio, si non accesserat febris, statim: si accesserat, ubi ea vel desierat, vel, si assidue inhærebat, si certe se inclinaverat, cibum dabat.
25 Nihil autem horum utique perpetuum 17, 2. est. Nam potest primo die primus cibus dandus esse, potest secundo, potest tertio, potest non nisi quarto, aut quinto; potest post unam accessionem, potest post duas; po-
30 test post plures. Refert enim, qualis morbus sit, quale corpus, quale cœlum, quæ ætas, quod tempus anni. Minimeque, in rebus 18, 33. multum inter se differentibus, perpetuum esse præceptum temporis potest. In mor-

 bo,

bo, qui plus virium aufert, celerius cibus dandus est: itemque eo *b* cœlo, quo magis digerit. Ob quam causam in Aphrica nullo die æger abstineri recte videtur. Maturius etiam puero, quam juveni: æstate, quam hieme, dari debet. *c* Unum illud, & semper, & ubique servandum est, ut ægri vires subinde assidens medicus inspiciat, & quamdiu supererunt, abstinentia pugnet; si imbecillitatem vereri cœperit, cibo subveniat. Id enim ejus officium est, ut ægrum, neque supervacua materia oneret, neque imbecilliorem fame perdat. Idque apud Erasistratum quoque invenio: qui, quamvis parum docuit, quando venter, quando corpus ipsum exinaniretur, dicendo tamen, hæc esse videnda, & tum cibum dandum, cum corpori deberetur: satis ostendit, dum vires superessent, dari non oportere; ne deficerent, consulendum esse.

78, 13. 131, 21. 295, 22.

Ex his autem intelligi potest, ab uno medico multos non posse curari: eumque, si artifex est, idoneum esse, qui non multum ab ægro recedit. Sed, qui quæstui serviunt, quoniam is major ex populo est, libenter amplectuntur ea præcepta, quæ sedulitatem non exigunt; ut in hac ipsa re. Facile est enim dies vel accessiones numerare his quoque, qui ægrum raro vident: ille assideat necesse est, qui, quod solum opus est, visurus est, quando nimis imbecillus futurus sit, nisi cibum acceperit. In pluribus tamen ad initium cibi dies quartus aptissimus esse consuevit.

Est

b *Aph.* I. 15. c *Aph.* I. 9.

Est autem alia etiam de diebus *d* ipsis dubitatio, quoniam antiqui potissimum *e* impares sequebantur, eosque, tanquam tunc de ægris judicaretur κρισίμους † nominabant. *f*
5 Hi erant dies tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, quartusdecimus, unus & vigesimus; ita ut summa potentia septimo, deinde quartodecimo, deinde uni & vigesimo daretur. Igitur sic ægros nutriebant, 138, 9.
10 ut dierum imparium accessiones expectarent: deinde postea cibum, quasi levioribus accessionibus instantibus, darent: adeo ut Hippocrates, *g* si alio die febris desisset, recidivam timere sit solitus.
15 Id Asclepiades jure ut vanum repudiavit; neque in ullo die, quia par imparve esset, ægris vel majus vel minus periculum esse dixit. Interdum enim pejores dies pares fiunt; & opportunius post febrium ac-
20 cessiones cibus datur. Nonnumquam etiam in ipso morbo, dierum ratio mutatur; fitque gravior, qui remissior esse consueverat. Atque ipse quartusdecimus par est, in quo esse magnam vim antiqui fatebantur.
25 Qui cum octavum primi naturam habere contenderent, ut ab eo secundus septenarius inciperet, ipsi sibi repugnabant, non octavum, neque decimum, neque duodecimum diem sumendo, quasi potentiorem;
30 plus enim tribuebant nono, & undecimo. Quod cum fecissent sine ulla probabili ratione, ab undecimo, non ad tertiumdecimum, sed ad quartumdecimum transibant. Est etiam apud Hippocratem, ei, quem septimus

d *I. Epidem. III. de Partu septim.* VII. VIII.
e *Julian. Imper. Epist. pag.* 207. † *Cæl. Aurel. Acut. Morb.* I. 14. f *Aph.* II. 23. 24. g *Aph.* IV. 61.

timus dies liberaturus ſit, quartum eſſe graviſſimum. Ita, illo quoque authore, in die pari & gravior febris eſſe poteſt, & certa futuri nota. Atque idem alio loco quartum quemque diem, ut in utrunque efficaciſſimum apprehendit; id eſt, quartum, ſeptimum, undecimum, quartumdecimum, decimumſeptimum. in quo ab impari ad paris rationem tranſit. Et ne in hoc quidem propoſitum conſervavit: cum a ſeptimo die undecimus, non quartus, ſed quintus ſit. Adeo apparet, quacumque ratione ad numerum reſpexerimus, nihil rationis, ſub illo quidem authore, reperiri. Verum in his quidem antiquos tunc celebres admodum Pythagorici numeri fefellerunt: cum hic quoque medicus non numerare dies debeat, ſed ipſas acceſſiones intueri; & ex his conjectare, quando dandus cibus ſit.

Illud autem magis ad rem pertinet, ſcire, cibumne oporteat dari, cum jam bene venæ conquieverunt, aut etiamnum manentibus reliquiis febris. Antiqui enim quam integerrimis corporibus alimentum offerebant. Aſclepiades, inclinata quidem febre, ſed adhuc tamen inhærente. In quo vanam rationem ſecutus eſt: non quod non ſit interdum maturius cibus dandus, ſi mature timetur altera acceſſio: ſed quod ſcilicet non niſi quam ſaniſſimo dari debeat. * minus enim corrumpitur, quod integro corpori infertur. Neque tamen verum eſt, quod Themiſoni videbatur, ſi duabus horis

* Aph. 1. 19.

ris integer futurus esset æger, satius esse tunc dare; ut ab integro corpore potissimum diduceretur. Nam si diduci tam celeriter posset, id esset optimum. Sed cum
5 hoc breve tempus non præstet, satius est, principia cibi a decedente febre, quam reliquias ab incipiente excipi. Ita, si longius tempus secuturum est, quam integerrimo dandus est: si etiam breve, antequam
10 ex toto integer fiat. Quo loco vero integritas est, eodem est remissio, quæ maxime in febre continua potest esse. At hoc quoque quæritur, utrum tot horæ expectandæ sint, quot febrem habuerunt: an
15 satis sit, primam partem earum præteriri, ut ægris jucundius insidat, quibus interdum non vacat. Tutissimum est autem, ante totius accessionis tempus præterire: quamvis, ubi longa febris fuit, potest in-
20 dulgeri ægro maturius, dum tamen ante minimum pars dimidia prætereatur. Idque non in ea sola febre, de qua proxime dictum est, sed in omnibus ita servandum est.

25 ## CAP. V.

De Febrium speciebus, & singularum curationibus: & primo, quando cibus febricitantibus dandus sit.

30 HÆC magis per omnia genera febrium perpetua sunt: nunc ad singulas earum species descendam. Igitur si semel tantum accessit, deinde desiit, eaque vel ex * inguine, vel ex lassitudine, vel ex æstu,

V. supr. xxviii, 32.

* *Malim* sanguine *vel* ingluvie, *quomodo enim ex inguine posset oriri febris? dein enumerat causas externas, quas inter inguen censeri non potest.*

æstu, aliave simili re fuit, sic, ut interior nulla causa metum fecerit, postero die, cum tempus accessionis ita transiit, ut nihil moveret, cibus dari potest. At, si ex alto calor venit; & gravitas vel capitis vel præcordiorum secuta est; neque apparet, quid corpus confuderit; quamvis unam accessionem secuta integritas est: tamen, quia tertiana timeri potest, expectandus est dies tertius; &, ubi accessionis tempus præteriit, cibus dandus est, sed exiguus; quia quartana quoque timeri potest. At die quarto demum, si corpus integrum est, eo cum fiducia utendum. Si vero postero, tertiove, aut quarto die secuta febris est; scire licet, morbum esse. Sed tertianarum, quartanarumque (quarum & certus circuitus, & finis integer, & liberaliter quieta tempora sunt) expeditior ratio est. de quibus suo loco dicam.

Nunc vero eas explicabo, quæ quotidie urgent. Igitur tertio quoque die cibus ægro commodissime datur; ut alter febrem minuat, alter viribus subveniat. Sed is dari debet, si quotidiana febris est, quæ ex toto desinat, simulatque corpus integrum factum est: sin, quamvis non accessiones, febres tamen junguntur, & quotidie quidem increscunt, sed sine integritate tamen remittunt, cum corpus ita se habet, ut major remissio non expectetur: si altero die gravior, altero levior accessio est, post graviorem. Fere vero graviorem accessionem leviora nox sequitur: quo fit, ut graviorem accessionem nox quoque tristior antecedat. At,

a Aph. II. 13.

At, si continuatur febris, neque levior unquam fit, & dari cibum necesse est, quando dari debeat, magna dissensio est. Quidam, quia fere * remissius matutinum tem-
5 pus ægris est, tunc putant dandum. Quod si respondet, non quia mane est, sed quia remissio est ægris, dari debet. Si vero ne tunc quidem ulla requies ægris est, quia hoc ipso pejus id tempus est, quod, cum sua na-
10 tura melius esse debeat, morbi vitio non est, simulque insequitur tempus meridianum, a quo cum omnis æger fere pejor fiat, timeri potest, ne ille magis etiam, quam ex consuetudine, urgeatur. Igitur alii
15 vespere tali ægro cibum dant. Sed, cum eo † tempore fere pessimi ‡ sint, qui ægrotant, verendum est, ne, si quid tunc moverimus, fiat aliquid asperius. Ob hæc alii differunt ad mediam noctem, decurso jam
20 gravissimo tempore, eodemque longissime distante. Securius vero datur antelucanis horis; quibus omnes fere maxime dormiunt: deinde matutino tempore; quod natura sua levissimum est.

25 Si vero febres vagæ sunt: quia verendum est, ne cibum statim subsequantur; quandocunque quis ex accessione levatus est, tunc debet assumere. At, si plures accessiones eodem die veniunt, considerare
30 oportet, pares ne per omnia sint (quod vix fieri potest) an impares. Si per omnia pares sunt: post eam potius accessionem cibus dari debet, quæ non inter meridiem & vesperem desinit. Si impares sunt: consideran-

* *Cæl. Aurel. Morb. Chronic.* II 14. *p.* 427. *Buxtorf. Lex. Chald. p.* 540. † *Cæl. Aurel. A. M. l.* 1. *c.* 15. *pag.* 48. ‡ *Achill. Tatius de Clitophont. pag.* 21.

siderandum est, quo distent. Nam, si altera gravior, altera levior est, post graviorem dari debet: si altera longior, altera brevior, post longiorem: si altera gravior, altera longior est, considerandum est, utra magis affligat, illa vi, an hæc tempore, & post eam dandus est. Sed plane plurimum interest, quantæ qualesque inter eas remissiones sint. Nam, si post alteram febrem motio manet, post alteram integrum corpus est; integro corpore, cibo tempus aptius est.

Si semper febricula manet; sed alterum tamen longius tempus remissionis est; id potius eligendum est: adeo ut, ubi accessiones continuantur, protinus, inclinata priore, dandus cibus sit. Etenim perpetuum est, ad quod omne consilium dirigi potest; cibum quam maxime semper ab *b* accessione futura reducere: &, hoc salvo, dare quam integerrimo corpore. Quod non inter duas tantum, sed etiam inter plures accessiones servabitur. Sed, cum sit aptissimum, tertio quoque die cibum dare; tamen, si corpus infirmum est, quotidie dandus est: multoque magis, si continentes febres sine remissione sunt; quantoque magis corpus affligunt; aut si duæ pluresve accessiones eodem die veniunt. Quæ res efficit, ut & a primo die protinus cibus dari quotidie debeat, si protinus venæ conciderunt: & sæpius eodem die, si inter plures accessiones subinde vis corpori deest. Illud tamen in his servandum est; ut post eas febres

b *Aph.* 1. 11.

bres minus cibi detur, post quas, si per corpus liceret, omnino non daretur. Cum vero febris instet, incipiat, augeatur, consistat, decedat, deinde in decessione consi-
5 stat, aut finiatur; scire licet, optimum cibo tempus esse febre finita: deinde, cum decessio ejus consistit: tertium, si necesse est, quandocumque decedit: cætera omnia periculosa esse. Si tamen propter infirmitatem
10 necessitas urget, satius esse, consistente jam incremento febris, aliquid offerre, quam increscente: satius esse, instante, quam incipiente: cum eo tamen, ut nullo tempore is, qui deficit, non sit sustinendus.

15 Neque hercule satis est, ipsas tantum febres medicum intueri, sed etiam totius corporis habitum, & ad eum dirigere curationem; seu supersunt vires, seu de- 120, 8. sunt, seu quidam mali affectus interveniunt.
20 Cum vero semper ægros securos agere conveniat, ut corpore tantum, non etiam animo laborent: tum præcipue, ubi cibum sumpserunt. Itaque, si qua sunt, quæ exasperatura eorum animos sunt; optimum est,
25 ea, dum ægrotant, eorum notitiæ subtra- 358, here: si id fieri non potest, sustinere tamen 11. post cibum, postque somni tempus, & cum experrecti sunt, tum exponere.

CAP. VI.

30 *Quando potiones febricitantibus dari expediat.*

SED de cibo facilior quidem cum ægris ratio est; quoniam sæpe stomachus

hunc

hunc respuit, etiamsi mens concupiscit. De potione vero ingens pugna est; eoque magis, quo major febris est. Hæc enim sitim accendit, & tum maxime aquam exigit, cum illa periculosissima est. Sed docendus æger est, ubi febris conquieverit, protinus sitim quoque quieturam: longioremque accessionem fore, si quod ei datum fuerit alimentum: ita celerius eum desinere sitire, qui non bibit. Necesse est tamen, quanto facilius etiam sani famem, quam sitim sustinent, tanto magis ægris in potione, quam in cibo indulgere. Sed primo quidem die nullus humor dari debet: nisi subito sic venæ conciderunt, ut cibus quoque dari debeat. Secundo vero, cæterisque etiam, quibus cibus non dabitur, tamen, si magna sitis urgebit, potio dari potest.

Ac ne illud quidem, ab Heraclide Tarentino dictum, ratione caret: ubi aut bilis ægrum, aut cruditas male habet, expedire quoque per modicas potiones misceri novam materiam corruptæ. Illud videndum est, ut, qualia tempora cibo leguntur, talia potioni quoque: ubi sine illo datur, deligantur, cum ægrum dormire cupiemus: quod fere sitis prohibet. Satis autem convenit, cum omnibus [a] febricitantibus nimius humor alienus sit, tum præcipue esse fœminis, quæ ex partu in febres inciderunt.

Sed cum tempora cibo potionique febris & remissionis ratio det, non est expedi-

[a] *Aph.* I. 16.

peditissimum scire, quando æger febricitet, quando melior sit, quando deficiat: sine quibus dispensari illa non possunt. Venis enim maxime credimus, † fallacissimæ rei; quia sæpe istæ lentiores celerioresve sunt, & ætate, & sexu, & corporum natura. Et plerunque satis sano corpore, si stomachus infirmus est, nonnumquam etiam incipiente febre, subeunt & quiescunt: ut imbecillus is videri possit, cui facile laturo gravis instat accessio. Contra sæpe eas concitat & resolvit sol, & balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus. adeo ut, cum primum medicus venit, solicitudo ægri dubitantis, quomodo illi se habere videatur, eas moveat. Ob quam causam, *a* periti medici est, non protinus ut venit, apprehendere manu brachium: sed primum residere hilari vultu, percunctarique, quemadmodum se habeat; &, si quis ejus metus est, eum probabili sermone lenire; tum deinde ejus carpo manum admovere. Quas venas autem conspectus medici movet, quam facile mille res turbant! Altera res est, cui credimus, calor, æque fallax. Nam hic quoque excitatur æstu, labore, somno, metu, solicitudine.

Igitur intueri quidem etiam ista oportet: sed his non omnia credere. Ac protinus quidem scire, non febricitare eum, cujus venæ naturaliter ordinatæ sunt, teporque talis est, qualis esse sanis solet: nec protinus etiam sub calore motuque febrem

† *Pancirolæ observ.* IV. a *De decent. ornatu* T. IX. X. *Pallad. Sophist. in l.* V. *Epidem. pag.* m. 201. *Actuar. de M. M. II.* 2.

sese concipere: sed ita, si summa quoque arida inæqualiter cutis est; si calor & in fronte est, & ex intimis præcordiis oritur; si spiritus ex naribus cum fervore prorumpit; si color, aut rubore, aut pallore novo mutatus est; si oculi graves, & aut persicci, aut subhumidi sunt; si sudor, cum fit, inæqualis est; si venæ non æquis intervallis moventur. Ob quam causam medicus neque in tenebris, neque a capite ægri debet residere; sed illustri loco adversus eum, ut omnes notas, ex vultu quoque cubantis perspiciat.

Ubi vero febris fuit, atque decrevit, spectare oportet, num tempora, partesve corporis aliæ paulum madescant, quæ sudorem venturum esse testentur. Ac si qua ejus nota est, tunc demum dare potui calidam aquam; cujus salubris effectus est, si sudorem per omnia membra diffundit. Hujus autem rei causa, continere æger sub veste satis multa manus debet; eademque crura, pedesque contegere: qua mole plerique ægros in ipso impetu febris, potissimeque ubi ardens ea est, male habent. Si sudare corpus cœpit, linteum tepefacere oportet, paulatimque singula membra detergere. At ubi sudor omnis finitus est, aut si is non venit, ubi quam maxime tepuit, & idoneus esse cibo æger videtur, sub veste leniter ungendus est, tum detergendus, deinde ei cibus dandus.

135, 21.

Gibus † autem febricitantibus humidus est aptissimus, aut humori certe quam proxi-

† 1. *Aph.* 16.

proximus: utique ex materia quam levissima; maximeque † sorbitio: eaque, si magnæ febres fuerunt, quam tenuissima esse debet. Mel quoque despumatum huic recte
5 adjicitur, quo corpus magis nutriatur: sed id, si stomachum offendit, supervacuum est; sicut ipsa quoque sorbitio. Dari vero in vicem ejus potest, vel intrita ex aqua calida, vel alica elota; si firmus est stoma-
10 chus, & compressa alvus, ex aqua mulsa; si vel ille languet, vel hæc profluit, ex posca. Et primo quidem cibo ita satis est: secundo vero aliquid adjici potest, ex eodem tamen genere materiæ, vel olus, vel con-
15 chylium, vel pomum. At, dum febres quidem increscunt, hic solus idoneus cibus est. Ubi vero aut desinunt, aut levantur, semper quidem incipiendum est ab aliquo ex materia levissima, adjiciendum vero ali-
20 quid ex media, ratione habita subinde & virium hominis, & morbi. 78, 14.

Apponendi vero ægro varii cibi (sicut Asclepiades præcepit) tum demum sunt, ubi fastidio urgetur, neque satis vires suffi- 120, 8.
25 ciunt; ut paulum ex singulis degustando, famem vitet. At si neque vis, neque cupiditas deest, nulla varietate solicitandus æger est; ne plus assumat, quam concoquat. Neque verum est, quod ab eo dicitur, fa-
30 cilius concoqui cibos varios. eduntur quidem facilius: ad concoctionem autem materiæ genus & modus pertinent. Neque inter magnos dolores, neque increscente *b* morbo, tutum est, ægrum cibo impleri; sed

I 2 ubi

† *Hippocr. de Vet. M.* XI. XII. b *Aph.* I. 7. 8.

ubi inclinata jam in melius valetudo est.

Sunt aliæ quoque observationes in febribus necessariæ; atque id quidem videndum est, quod quidam solum præcipiunt, an adstrictum corpus sit, an profluat. Quorum alterum strangulat, alterum digerit. Nam, si adstrictum est, ducenda alvus est, movenda urina, eliciendus omni modo sudor. In hoc genere morborum sanguinem etiam misisse, concussisse vehementibus gestationibus corpus, in lumine habuisse, imperasse famem, sitim, vigiliam prodest. Utile est etiam ducere in balneum, prius demittere in solium, tum ungere, iterum ad solium redire, multaque aqua fovere inguina; interdum etiam oleum in solio cum aqua calida miscere; uti cibo rarius & serius, tenui, simplici, molli, calido, exiguo; maximeque oleribus, qualia sunt, lapathum, urtica, malva; vel jure etiam concharum, musculorumve, aut locustarum: neque danda caro, nisi elixa, est. At potio esse debet magis liberalis, & ante cibum, & post hunc, & cum hoc, ultra quam sitis coget. Poteritque a balneo etiam pingue jus, aut dulcius dari vinum: poterit semel, aut bis interponi Græcum salsum.

37, 7. 147, 19. Contra vero, si corpus profluet, sudor coercendus, quies adhibenda erit; tenebris, somnoque, quandocunque volet, utendum; non nisi levi gestatione corpus agitandum, & pro genere mali subveniendum. Nam, si venter fluit, aut si stomachus non continet, ubi febris decrevit, libera-

beraliter oportet aquam tepidam potui dare, & vomere cogere; nisi aut fauces, aut præcordia, aut latus dolet, aut vetus morbus est.

5 Si vero sudor exercet, duranda cutis est, vel nitro, vel sale; quæ cum oleo miscentur. At, si levius id vitium est, oleo corpus ungendum est: si vehementius, rosa, vel melino, vel myrteo, cui vinum austerum sit adjectum.

10 Quisquis autem fluore æger est, cum venit in balneum, prius ungendus, deinde in solium demittendus est. Si in cute vitium est, frigida quoque, quam calida aqua

15 melius utetur. Ubi ad cibum ventum est, dari debet his valens, frigidus, siccus, simplex, qui quam minime corrumpi possit, panis tostus, caro assa, vinum austerum, vel certe subausterum; &, si venter pro-

20 fluit, calidum: si sudores nocent, vomitusve sunt, frigidum.

CAP. VII.

Quomodo pestilentes febres curari debeant.

25 DESIDERAT etiam propriam animadversionem in febribus pestilentiæ casus. In hac minime utile est, aut fame, aut medicamentis uti, aut ducere

30 alvum. Si vires sinunt, sanguinem mittere optimum est; præcipueque, si cum ardore febris est. Si id parum tutum est, ubi febris aut tenuata est, aut levata, vomitu pectus purgare. Sed in hoc maturius, quam

in aliis morbis, ducere in balneum opus est; vinum calidum, & meracius dare, & omnia glutinosa: inter quæ quoque carnem, generis ejusdem. Nam quo celerius ejusmodi tempestates corripiunt, eo maturius auxilia, etiam cum quadam temeritate, rapienda sunt. Quod si puer est, qui laborat; neque tantum robur ejus est, ut sanguis mitti possit, cucurbitulis ei utendum est; ducenda alvus vel aqua vel ptisanæ cremore; tum demum is levibus cibis nutriendus. Et ex toto non sic pueri, ut viri, curari debent. Ergo, ut in alio quoque genere morborum, parcius in his agendum est: non facile sanguinem mittere, non facile ducere alvum, non cruciare vigilia, fameve, aut nimia siti, non vino curare. Vomitus post febrem eliciendus est: deinde dandus cibus ex levissimis; tum is dormiat: postero die, si febris manet, abstineat: tertio, ad similem cibum redeat. Dandaque opera est, quantum fieri potest, ut inter opportunam abstinentiam cibo opportuno, omissis cæteris, nutriatur.

2. *Curatio ardentis febris.*

Si vero ardens febris extorret, nulla medicamenti danda potio est; sed in ipsis accessionibus oleo & aqua refrigerandus est: quæ miscenda manu sunt, donec albescant. Etiam amplo conclavi tenendus, quo multum & purum aerem trahere possit; neque multis vestimentis strangulandus, sed admodum levibus tantum velandus est. Possunt etiam super stomachum imponi,

137, 20.

poni, folia vitis in aqua frigida tincta. Ac ne siti quidem nimia vexandus est. Alendus maturius est, id est a die tertio, & ante cibum iisdem perungendus. Si pituita in
5 stomacho coiit, inclinata jam accessione, vomere cogendus est; & tunc dandum frigidum olus, aut pomum, ex his, quæ stomacho conveniunt. Si siccus manet stomachus, protinus vel ptisanæ, vel alicæ, vel
10 oryzæ cremor dandus est, cum quo recens adeps cocta sit. Cum vero in summo incremento morbus est, utique non ante diem quartum, magna siti antecedente, frigida aqua copiose præstanda est, ut bibat etiam
15 ultra satietatem; &, cum jam venter & præcordia ultra modum repleta, satisque refrigerata sunt, vomere debet. Quidam ne vomitum quidem exigunt; sed ipsa aqua frigida, tantum ad satietatem data,
20 pro medicamento utuntur. Ubi utrumlibet factum est, multa veste operiendus est, 131, & collocandus, ut dormiat. Fereque post 21. longam sitim & vigiliam, post multam satietatem, post infractum calorem, plenus
25 somnus venit; per quem ingens sudor effunditur, idque præsentissimum auxilium est: sed in his tantum, in quibus præter ardorem, nulli dolores, nullus præcordiorum tumor; nihil prohibens, vel in pulmo-
30 ne, vel in faucibus; non ulcus, non defectio, non profluvium alvi fuit. Si quis autem in hujusmodi febre leniter *a* tussit, is neque vehementi siti conflictari, neque bibere aquam frigidam debet; sed eo modo

 curan-

a *Aph.* IV. 54.

curandus est, quo in cæteris febribus præcipitur.

CAP. VIII.

Curatio semitertianæ febris, quæ ἡμιτριταῖος dicitur.

AT, ubi id genus tertianæ est, quod ἡμιτριταῖον Medici appellant, magna cura opus est, ne id fallat. Habet enim plerunque frequentiores accessiones decessionesque, ut aliud morbi genus videri possit; porrigiturque febris in horas viginti quatuor, & triginta sex; ut, quod idem est, non idem esse videatur. Et magnopere necessarium est, neque dari cibum, nisi in ea remissione, quæ vera est; &, ubi ea venit, protinus dari. Plurimique sub alterutro curantis errore subito moriuntur. Ac, nisi magnopere aliqua res prohibet, inter initia sanguis mitti debet; tum dari cibus, qui neque incitet febrem, & tamen longum ejus spatium sustineat.

CAP. IX.

Curatio lentarum febrium.

NONNUNQUAM etiam lentæ febres sine ulla remissione corpus tenent; ac neque cibo, neque ulli remedio locus est. In hoc casu medici cura esse debet, ut morbum mutet: fortasse enim curationi opportunior fiet. Sæpe igitur ex aqua frigida, cui oleum sit adjectum, corpus ejus pertractandum est, quoniam interdum sic evenit, ut horror oriatur, & fiat initium

quod-

quoddam novi motus; exque eo, cum magis corpus incaluit, sequatur etiam remissio. In his frictio quoque ex oleo & sale salubris videtur.

5 At, si diu frigus est, & torpor, & jactatio corporis, non alienum est, in ipsa febre dare * mulsi tres aut quatuor cyathos, vel cum cibo vinum bene dilutum. Intenditur enim sæpe ex eo febris; & major ortus calor simul
10 & priora mala tollit, & spem remissionis, inque ea curationis ostendit.

Neque hercule ista curatio nova est, qua nunc quidam traditos sibi ægros, qui sub cautioribus medicis trahebantur, interdum
15 † contrariis remediis sanant. Siquidem apud antiquos quoque ante Herophilum & Erasistratum, maximeque post Hippocratem fuit Petron quidam, qui febricitantem hominem, ubi acceperat, multis ve-
20 stimentis operiebat, ut simul calorem ingentem, sitimque excitaret. Deinde, ubi paulum remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat; ac, si moverat sudorem, explicuisse se ægrum judicabat: si non mo-
25 verat, plus etiam aquæ frigidæ ingerebat, & tum vomere cogebat. Si alterutro modo febre liberaverat, protinus suillam assam, & vinum homini dabat. Si non liberaverat, decoquebat aquam sale adjecto,
30 eamque bibere cogebat, ut vomendo ventrem purgaret.

Et intra hæc omnis ejus medicina erat. Eaque non minus grata fuit his, quos Hippocratis successores non refecerant; quam

nunc

19, 15. 134, 34.

* Mulsæ *Rom. Leg.* † *Senec. de Clem.* 1. 9.

nunc est his, quos Herophili vel Erasistrati aemuli diu tractos non expedierunt. Neque ideo tamen non est temeraria ista medicina; quia plures, si protinus a principiis excepit, interemit. Sed, cum eadem omnibus convenire non possint, fere, quos ratio non restituit, temeritas † adjuvat. Ideoque ejusmodi medici melius alienos aegros, quam suos nutriunt. Sed est circumspecti quoque hominis, & novare interdum, & augere morbum, & febres accendere; quia curationem, ubi id, quod est, non recipit, potest recipere id, quod futurum est.

475, 19. — 5 — 121, 9. — 10

CAP. X.

Remedia in febribus ad capitis dolorem, & praecordiorum inflammationem, & ariditatem, & scabritiem linguae.

15

CONSIDERANDUM etiam est, febres ne solae sint, an alia his quoque mala accedant; id est, num caput doleat, num lingua aspera, num praecordia intenta sint. Si capitis dolores sunt, rosam cum aceto miscere oportet, & id ingerere: deinde habere duo pitacia, quae latitudinem frontis, longitudinemque aequent: ex his invicem alterum in aceto & rosa habere, alterum in fronte; aut intinctam iisdem lanam succidam imponere. Si acetum offendit, pura rosa utendum est. Si rosa ipsa laedit, oleo acerbo. Si ista parum juvant, teri potest vel iris arida, vel nuces amarae, vel quaelibet herba ex refrigerantibus. Quorum quidlibet ex aceto impositum, dolo-

20 — 25 — 30

† *Exemp. vide apud Valleriolam lib. 3. obs. 4.*

dolorem minuit; sed magis aliud in alio. Juvat etiam panis cum papavere injectus, vel cum rosa, cerussa, spumave argenti. Olfacere quoque vel serpillum, vel ane-
5 thum, non alienum est.

At, si in præcordiis inflammatio & dolor est, primo superimponenda sunt cataplasmata reprimentia; ne, si calidiora fuerint, plus eo materiæ concurrat. Deinde,
10 ubi prima inflammatio se remisit, tunc demum ad calida & humida veniendum est; ut ea, quæ remanserunt, discutiant. Notæ vero inflammationis sunt quatuor, rubor, & tumor, cum calore, & dolore. Quo ma-
15 gis erravit Erasistratus, qui febrem nullam 5, 7. sine hac esse dixit.

Ergo, si sine inflammatione dolor est, nihil imponendum est. hunc enim statim ipsa febris solvet. At, si neque inflammatio, 70, 3.
20 neque febris, sed tantum præcordiorum dolor est; protinus calidis & siccis fomentis uti licet. Si vero lingua sicca est, & scabra, detergenda primum penicillo est ex aqua calida: deinde ungenda mixtis inter
25 se rosa & melle. Mel purgat, rosa reprimit, simulque siccescere non sinit. At si scabra non est, sed arida, ubi penicillo detersa est, ungi rosa debet, cui ceræ sit paulum adjectum.

CAP.

CAP. XI.

Remedia contra frigus, quod febrem praecedit.

SOLET etiam ante febres esse frigus; idque vel molestissimum morbi genus est. Ubi id expectatur, omni potione prohibendus æger est: hæc enim paulo ante data, multum malo adjicit. Item maturius veste multa tegendus est. Admovenda partibus his, pro quibus metuimus, sicca & calida fomenta: sic, ut ne statim vehementissimi calores incipiant, sed paulatim increscant. Perfricandæ quoque eæ partes manibus unctis ex vetere oleo sunt, eique adjiciendum aliquid ex calefacientibus. Contentique medici quidam una frictione, etiam ex quolibet oleo, sunt. In harum febrium remissionibus nonnulli tres quatuor sorbitionis cyathos, etiamnum manente febre, dant: deinde, ea bene finita, reficiunt stomachum cibo frigido & levi. Ego tum hoc puto tentandum, cum parum cibus, semel & post febrem datus, prodest.

Sed curiose prospiciendum est, ne tempus remissionis decipiat. Sæpe enim in hoc quoque genere valetudinis jam minui febris videtur, & rursus intenditur. Itaque ei remissioni credendum est, quæ etiam immoratur, & jactationem, fervoremque corporis, quem ζέσιν Græci vocant, minuit. Illud satis convenit, si quotidie pares accessiones sunt, quotidie parvum cibum dandum:

dum: si impares, post graviorem, cibum; post leviorem, aquam mulsam.

CAP. XII.

Curatio horroris in febribus.

5 HORROR autem eas fere febres antecedit, quæ certum habent circuitum, & ex toto remittuntur; ideoque *a* tutissimæ sunt, maximeque curationes admit-
10 tunt. Nam ubi incerta tempora sunt, neque alvi ductio, neque balneum, neque vinum, neque medicamentum aliud recte datur. Incertum est enim, quando febris ventura sit: ita fieri potest, ut, si subito vene-
15 rit, summa in eo pernicies sit, quod auxilii causa fuit inventum. Nihilque aliud fieri potest, quam ut primis diebus bene abstineat æger: deinde, sub decessu febris ejus, quæ gravissima est, cibum sumat.
20 At ubi certus circuitus est, facilius omnia illa tentantur; quia facilius proponere nobis & accessionum & decessionum vices possumus. In his autem, cum *b* veteraverunt, utilis fames non est. Primis tan-
25 tummodo diebus ea pugnandum est: deinde dividenda curatio est, & ante horror, tum febris discutienda. Igitur cum primum aliquis inhorruit, & ex horrore incaluit, dare ei oportet potui tepidam aquam
30 subsalsam, & vomere eum cogere: nam fere talis horror ab his oritur, quæ biliosa in stomacho resederunt. Idem faciendum est, si proximo quoque circuitu æque accessit: sæpe enim sic discutitur. Jam-
que

a *Aph.* IV. 43. b Inveteraverunt, *Rittersbus. ad Phædr.* I. *Fab.* 2.

que, quod genus febris sit, scire licet.

Itaque sub expectatione proximæ accessionis, quæ instare tertia potest, deducendus in balneum est; dandaque opera est, ut per tempus horroris in solio sit. Si ibi quoque senserit, nihilominus idem sub expectatione accessionis quartæ faciat: siquidem eo quoque modo sæpe is discutitur. Si nec balneum quidem profuit, ante accessionem allium edat, aut bibat calidam aquam cum pipere: siquidem ea quoque assumpta calorem movent; qui horrorem non admittit. Deinde eodem modo, quo in frigore præceptum est, antequam inhorrescere possit, operiatur. fomentisque protinus calidioribus totum corpus circundare convenit, maximeque involutis extinctis testis & titionibus.

Si nihilominus horror perruperit, multo oleo calefacto inter ipsa vestimenta perfundatur; cui æque ex calefacientibus aliquid sit adjectum: adhibeaturque frictio, quantam is sustinere poterit, maximeque in manibus & pedibus: & spiritum ipse contineat. Neque desistendum est, etiamsi horror redit. sæpe enim pertinacia juvantis malum corporis vincit.

Si quid evomuit, danda aqua tepida, iterumque vomere cogendus est; utendumque eisdem est, donec horror finiatur. Sed præter hæc ducenda alvus est, si tardius horror quiescet: siquidem id quoque exonerato corpore prodest. Ultima post hæc auxilia sunt, gestatio & ambulatio. Cibus

autem

autem in ejusmodi morbis maxime dandus est, qui mollem alvum præstet, ac caro glutinosa. Vinum cum dabitur, austerum sit.

5
CAP. XIII.

Curatio quotidianæ febris.

HÆC ad omnes circuitus febrium pertinent: discernendæ tamen singulæ 10 sunt, sicut rationem habent dissimilem. Si quotidiana est, triduo primo magnopere abstinere oportet; tum cibis, altero quoque die uti. Si res inveteraverit, post febrem experiri balneum, & vinum; magisque, si, 15 horrore sublato, hæc superest.

CAP. XIV.

Curatio tertianæ febris.

20 SI vero tertiana, quæ ex toto intermittit, aut quartana est; mediis diebus, & ambulationibus uti oportet, aliisque exercitationibus, & unctionibus. Quidam ex antiquioribus medicis Cleophantus, in hoc 25 genere morborum, multo ante accessionem, caput ægri multa *a* calida aqua perfundebat, deinde vinum dabat. Quod, quamvis pleraque ejus viri præcepta secutus est Asclepiades, recte tamen præteriit: est enim 30 anceps.

Ipse, si tertiana febris est, tertio die post accessionem dicit alvum duci oportere: quinto, post horrorem vomitum elicere; deinde post febrem, sicut illi mos erat, adhuc

a *Aph.* VII. 42.

huc calidis dare cibum & vinum: sexto die, in lectulo detineri: sic enim fore, ne septimo die febris accedat. Id sæpe fieri posse, verisimile est. Tutius tamen est, hoc ipso ordine tria remedia, vomitus, alvi 5 ductionis, vini potus, per triduum, id est, die tertio, & quinto, & septimo tentare: nec vinum, nisi post accessionem, die septimo bibere.

Si vero primis diebus discussus morbus non 10 est, inciditque in vetustatem, quo die febris expectabitur, in lectulo se contineat; post febrem perfricetur: tum, cibo assumpto, bibat aquam; postero die, quo a cibo vacat, & ab exercitatione unctioneque, aqua tan- 15 tum contentus, conquiescat. Et id quidem optimum est. Si vero imbecillitas urgebit, & post febrem vinum; & medio die paulum cibi debebit assumere.

CAP. XV. 20

Curatio quartanæ febris.

EADEM in quartana facienda sunt. Sed cum hæc tarde *a* admodum finiatur, nisi primis diebus discussa est, dili- 25 gentius ab initio præcipiendum est, quid in ea debeat fieri. Igitur, si cui cum horrore febris accessit, eaque desiit, eodem die & postero tertioque continere se debet, & aquam tantummodo calidam primo die post 30 febrem sumere; biduo proximo, quantum fieri potest, ne hanc quidem: quarto die, si cum horrore febris revertitur, *b* vomere; sicut ante præceptum est: deinde post

a *I. Epidem. III.* 17. b *De Affect.* XIX. 2.

post febrem, modicum cibum sumere, vini quadrantem. Postero tertioque die abstinere; aqua tantummodo calida, si sitis est, assumpta. Septimo die balneo frigus præ-
5 venire, abstinere, continere se debet, & aqua tantummodo calida, si sitis est, uti: ac tum ita nono die balneo frigus prævenire, &, si febris redierit, ducere alvum; ubi ex eo corpus conquieverit, inunctione vehe-
10 menter perfricari, eodem modo sumere cibum, & vino biduo proximo se abstinere, frictione servata. Decimo tertio die rursus balneum experiri; &, si postea febris accessit, æque perfricari, vinum copiosius bi-
15 bere. Ac sic proximum est, ut quies tot dierum, & abstinentia cum cæteris, quæ præcipiuntur, febrem tollant.

Si vero nihilominus remanet, aliud ex toto sequendum est curationis genus; id-
20 que agendum, ut, quod diu sustinendum est, corpus facile sustineat. Quo minus etiam curatio probari Heraclidis Tarentini debet, qui primis diebus ducendam alvum, deinde abstinendum in septimum
25 diem dixit. Quod ut sustinere aliquis possit; tamen etiam febre liberatus vix refectioni valebit. adeo, si febris sæpius accesserit, concidet. Igitur, si tertio decimo die morbus remanebit, balneum neque ante
30 febrem, neque post eam tentandum erit; nisi interdum jam horrore discusso. Horror ipse per eadem, quæ supra præscripta sunt, expugnandus. Deinde post febrem oportebit ungi, & vehementer perfricari;

cibum & validum, & fortiter assumere; vino uti, quanto libebit: postero die, cum satis quieverit, ambulare, exerceri, ungi, perfricari fortiter; cibum accipere sine vino: tertio die abstinere. 5

Quo die vero febrem expectabit, ante surgere, & *c* exerceri, dareque operam oportet, ut in ipsam exercitationem tempus febris incurrat: sic enim sæpe illa discutitur. At, si in opere occupavit, tum demum se recipere. In ejusmodi valetudine, medicamenta sunt, oleum, frictio, exercitatio, cibus, vinum. Si venter adstrictus est, solvendus est. 10

Sed hæc facile validiores faciunt: sin imbecillitas occupavit, pro exercitatione gestatio est. Si ne hanc quidem sustinet, adhibenda tamen frictio est. Si hæc quoque vehemens onerat, intra quietem, & unctionem, & cibum consistendum est; dandaque opera est, ne qua cruditas in quotidianam id malum vertat. Nam quartana neminem † jugulat: sed, si ex ea facta quotidiana est, in malis æger est: quod tamen, nisi culpa vel ægri *d* vel curantis, nunquam fit. 15 20 25

CAP. XVI.

Curatio duarum quartanarum.

At, si duæ quartanæ sunt, neque, quas proposui, exercitationes adhiberi possunt: aut ex toto quiescere opus est, aut, si id difficile est, leniter ambulare, hinc considere, diligenter involutis pedibus 30

c *Aristot. Probl. Sect. II.* 58. † *Tulpius Observ. l.* 3. *cap.* 53. d *Hippocr. I. Epidem. Sect. III.* 4.

bus & capite. Quoties febris accessit & desiit, cibum modicum sumere, & vinum; reliquo tempore, nisi imbecillitas urget, abstinere. At, si duæ febres pene junguntur, post utramque cibum sumere: deinde vacuo tempore, & moveri aliquantum, & post unctionem cibo uti. Cum vero vetus quartana raro, nisi vere, a solvatur; utique eo tempore attendendum est, ne quid fiat, quod valetudinem impediat. Prodestque in vetere quartana, mutare subinde victus genus, a vino ad aquam, ab aqua ad vinum, a lenibus cibis ad acres, ab acribus ad lenes transire: esse radicem, deinde vomere: jureve pulli gallinacei ventrem resolvere: oleo ad frictiones adjicere calefacientia: ante accessionem sorbere, vel aceti cyathos duos, vel unum sinapis, cum tribus Græci vini salsi, vel mista paribus portionibus; & in aqua diluta, piper, castoreum, laser, myrrham. Per hæc enim similiaque corpus agitandum est, ut moveatur ex eo statu, quo detinetur. 37, 7. 132, 27.

Si febris quievit, diu meminisse ejus diei convenit: eoque vitare frigus, calorem, cruditatem, lassitudinem. Facile enim revertitur, nisi a sano quoque aliquandiu timetur.

CAP. XVII.

Curatio quotidianæ febris, quæ ex quartana facta sit.

At, si ex quartana, quotidiana facta est; cum id initio inciderit, per biduum

K 2 duum

a *Epidem.* VI. *Sect.* VI. 42.

duum abstinere oportet, vespere frictione uti, & aquam tantummodo potui dare. tertio die sæpe fit, ne febris accedat. Sed sive fuit, sive non fuit, cibus post accessionis tempus est dandus: &, si manet, per biduum ab- 5 stinentia, quanta maxima imperari corpori potest, & fricatione quotidie utendum est.

CAP. XVIII.

10

De tribus insaniæ generibus: & primo de ejus curatione, quæ a Græcis φρενῖτις dicitur.

Et febrium quidem curatio exposita est. Supersunt vero alii corporis affe- 15 ctus, qui huic superveniunt, ex quibus eos, qui certis partibus assignari possunt, protinus jungam. Incipiam ab insania, primamque hujus ipsius partem aggrediar, quæ & acuta, & in febre est. Græci φρενῖτιν 20 appellant.

V. supr. xxiii, 35.

Illud ante omnia scire oportet, interdum in accessione ægros desipere, & loqui aliena. Quod non quidem leve est; neque incidere potest, nisi in febre vehementi, 25 non tamen æque pestiferum est. nam plerunque breve esse consuevit; levatoque accessionis impetu, protinus mens redit. Neque id genus morbi remedium aliud desiderat, quam quod in curanda febre præ- 30 ceptum est.

Phrenitis [a] vero tum demum est, cum continua dementia esse incipit; aut cum æger, quamvis adhuc sapiat, tamen quasdam

a *Trallian.* I. 13. *Cœl. Aurelian. Præf. Lib.* I. *Acutor. Morb. pag.* 7.

dam vanas imagines accipit: perfecta est, ubi mens illis imaginibus addicta est. Ejus autem plura genera sunt: siquidem ex phreniticis alii hilares, alii tristes sunt: alii
5 facilius continentur, & intra verba desipiunt; alii insurgunt, & violenter quædam manu faciunt: atque ex his ipsis, alii nihil nisi impetu peccant, alii etiam artes adhibent; summamque speciem sanitatis in ca-
10 ptandis malorum operum occasionibus præbent; sed exitu deprehenduntur.

Ex his autem eos, qui intra verba desipiunt, aut leviter etiam manu peccant, onerare asperioribus coercitionibus super-
15 vacuum est. Eos vero, qui violentius se gerunt, vincire convenit; ne vel sibi vel alteri noceant. Neque credendum est, si vinctus aliquis, dum levari vinculis cupit, sanum jam se fingat; quamvis prudenter &
20 miserabiliter loquatur, quoniam is dolus insanientis est.

Fere vero antiqui tales ægros in tenebris habebant; eo quod illis contrarium esset, exterreri; & ad quietem animi tene-
25 bras ipsas conferre aliquid judicabant. At Asclepiades, tanquam ipsis tenebris terrentibus, † in lumine habendos eos dixit. Neutrum tamen perpetuum est. Alium enim lux, alium tenebræ magis turbant. repe-
30 riunturque, in quibus nullum discrimen deprehendi, vel hoc, vel illo modo possit. Optimum itaque est, *b* utrumque experiri; & habere eum, qui tenebras horret, in luce; eum, qui lucem, in tenebris. At ubi

† *Cœl. Aurel. M. A. l.* 1. *c.* 15. *p.* 40. b *Cœl. Aurel. Acut. Morb. lib.* 9. *Aretæus de Curat. Acut. l.* 1.

nullum tale discrimen est, æger, si vires habet, loco lucido: si non habet, obscuro continendus est.

Remedia vero adhibere, ubi maxime furor urget, supervacuum est: simul enim febris quoque increscit. Tum itaque nihil nisi continendus æger est. Ubi vero res patitur, festinanter subveniendum est. Asclepiades perinde esse dixit, his sanguinem * mitti, ac si c trucidentur: hanc rationem secutus, quod neque insania esset, nisi cum febre intenta; neque sanguis, nisi in remissione ejus, recte mitteretur. Ipse in his somnum multa frictione quæsivit. Sed cum & intentio febris somnum impediat; & frictio non, nisi in remissione ejus, utilis sit: hoc quoque auxilium debuit præterire. Quid igitur est? Multa in præcipiti d periculo recte fiunt, alias omittenda. Et continua quoque febris habet tempora, quibus, etsi non remittit, non tamen crescit. Æstque hoc, ut non optimum, sic satis tamen secundum remediis tempus. Quod si vires ægri patiuntur, sanguis quoque mitti debet.

Nec minus dubitari potest, an alvus ducenda sit. Tum, interposito die, convenit caput ad † cutem tondere: deinde aqua fovere, in qua verbenæ aliquæ decoctæ sint ex reprimentibus: aut prius fovere, deinde tondere, & iterum fovere: ac novissime rosa caput naresque implere; offerre etiam naribus rutam, ex aceto contritam, & movere sternutamenta medicamentis ad id effi-

* *V. S. quando & qualis conveniat* Cœl. Aurel. Acut. Morb. *I. c.* 10. c *Cœl. Aurelian. Acut. Morb. I.* 25. d *Valleriola Observ.* 1. *lib.* 1. † *Cœl. Aurel. Acut. Morb. I.* 10. *& c.* 15.

efficacibus. Quæ tamen facienda sunt in his, quibus vires non desunt. Si vero imbecillitas est, rosa tantum caput, adjecto serpyllo, similive aliquo, madefaciendum
5 est. Utiles etiam in quibuscumque viribus herbæ duæ sunt, solanum & muralis, si simul ex utraque, succo expresso, caput impleatur. Cum se febris remiserit, frictione utendum est: parcius tamen in his, qui ni-
10 mis hilares, quam in his, qui nimis tristes sunt.

Adversus omnium autem sic insanientium animos gerere se pro cujusque natura necessarium est. Quorundam enim
15 vani metus levandi sunt: sicut in homine prædivite famem timente incidit; cui subinde falsæ hæreditates nunciabantur. Quorundam audacia coercenda est: sicut in his fit, in quibus continendis plagæ
20 quoque adhibentur. Quorundam etiam intempestivus risus objurgatione & minis prohibendus est. Quorundam discutiendæ tristes cogitationes: ad quod symphoniæ, & cymbala, strepitusque proficiunt. Sæ-
25 pius tamen assentiendum, quam repugnandum est: paulatimque, & non evidenter, ab his, quæ stulte dicuntur, ad meliora mens abducenda. Interdum etiam eliciendum ipsius intentio: ut fit in hominibus
30 studiosis literarum, quibus liber legitur, aut recte, si delectantur; aut perperam, si id ipsum eos offendit. Emendando enim advertere animum incipiunt. Quin etiam recitare, si qua meminerunt, cogen-

di sunt. Ad cibum quoque quosdam non desiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocaverunt.

Omnibus vero sic affectis somnus & difficilis, & præcipue necessarius est. sub hoc 5 enim plerique *d* sanescunt. Prodest ad id, atque etiam ad mentem ipsam componendam, crocinum unguentum cum irino in caput datum. Si nihilominus vigilant, quidam somnum moliuntur potui dando aquam, in 10 qua papaver aut hyoscyamus decocta sint: alii mandragoræ mala pulvino subjiciunt: alii vel amomum, vel sycamini lachrymam fronti inducunt. Hoc nomen apud Medicos reperio. Sed cur Græci morum 15 *συκάμινον* *e* appellant, cum mori nulla lachryma sit? Sic vero significatur lachryma arboris in Ægypto nascentis, quam ibi *συκόμορον* appellant. Plurimi decoctis papaveris corticibus, ex ea aqua cum spongia os 20 & caput subinde fovent.

Asclepiades ea supervacua esse dixit: quoniam in lethargum sæpe convertunt. Præcepit autem, ut primo die, a cibo, potione, somno abstineretur: vespere ei dare- 25 tur potui aqua: tum frictio admoveretur lenis, ita ut ne manum quidem, qui fricaret, vehementer imprimeret: postero deinde die, iisdem omnibus factis, vespere ei daretur sorbitio & aqua, rursusque frictio 30 adhiberetur. Per hanc enim nos consecuturos, ut somnus accedat. Id interdum fit, & quidem adeo, ut, illo consitente, nimia fricatio etiam lethargi periculum afferat.

Sed

d *Aph.* II. 2. e *Bodæus a Stapel ad Theophrast. Histor. Plant. IV.* 2.

Sed si sic somnus non accessit, tum demum illis medicamentis arcessendus est: habita scilicet eadem moderatione, quæ hic quoque necessaria est; ne, quem obdormire volu-
5 mus, excitare postea non possimus. Confert etiam aliquid ad somnum silanus juxta cadens; vel gestatio * post cibum, & noctu; maximeque lecti suspensi motus. *V. supra xiv. & seq.*

Neque alienum est, si neque sanguis an-
10 te missus est, neque mens constat, neque somnus accedit, † occipitio inciso cucurbitulam admovere: quæ quia levat morbum, potest somnum facere. Moderatio autem in cibo quoque adhibenda est: nam neque
15 æger est implendus, ne insaniat: neque jejunio utique vexandus est, ne imbecillitate in cardiacum incidat. Opus est autem cibo infirmo, maximeque sorbitione, & potione aquæ mulsæ, cujus ternos
20 cyathos hieme, æstate vero quatuor dedisse satis est.

Alterum genus insaniæ est, quod spatium longius recipit; quia fere sine febre incipit, leves deinde febriculas excitat: &
25 consistit in tristitia, quam videtur bilis f atra contrahere. In hac utilis detractio sanguinis est. Si quid hanc prohibet, prima est abstinentia: secunda, per album veratrum vomitumque purgatio: post utrumlibet,
30 adhibenda bis die frictio est. Si magis valet, frequens etiam exercitatio; in jejuno vomitus; cibus, sine vino, dandus ex media materia est. Quam quoties posuero, scire licet, etiam ex infirmissima dari posse; 155, 26.
dum

* *Cæl. Aurel. A. M. I.* 15. *pag.* 46. † *Cæl. Aurel. I. c.* 11. *p.* 27. f *Aretæus de Morb. Diut. l.* 6. *Trallian. I.* 16.

dum ne ea ſola quis utatur: valentiſſimam tantummodo eſſe removendam. Præter hæc, ſervanda alvus eſt quam tenerrima: removendi terrores, & potius bona ſpes afferenda: quærenda delectatio ex fabulis, ludiſque, quibus maxime capi ſanus aſſueverat: laudanda, ſi qua ſunt, ipſius opera, & ante oculos ejus ponenda: leviter objurganda vana triſtitia: ſubinde admonendus, in his ipſis rebus, quæ ſolicitant, cur non potius lætitiæ, quam ſolicitudinis cauſa ſit. Si febris quoque acceſſit, ſicut aliæ febres curanda eſt.

Tertium inſaniæ genus eſt ex his longiſſimum; adeo ut vitam ipſam non impediat. quod robuſti corporis eſſe conſuevit. Hujus autem ſpecies duæ ſunt. Nam quidam imaginibus, non mente fallunt; qualem inſanientem Ajacem vel Oreſtem poëtarum fabulæ ferunt: quidam animo deſipiunt. Si imagines fallunt, ante omnia videndum eſt, triſtes, an hilares ſint. In triſtitia, nigrum veratrum dejectionis cauſa; in hilaritate, album, ad vomitum excitandum, dari debet. Idque, ſi in potione non accipit, pani adjiciendum eſt, quo facilius fallat. Nam, ſi bene ſe purgaverit, ex magna parte morbum levabit. Ergo etiam, ſi ſemel datum veratrum parum profecerit, interpoſito tempore iterum dari debet. Neque ignorare oportet, leviorem eſſe morbum cum g riſu, quam ſerio inſanientium. Illud quoque perpetuum eſt in omnibus morbis, ubi ab inferiore parte purgandus aliquis

g *Aph.* VI. 53.

aliquis est, *h* ventrem ejus ante solvendum esse: ubi a superiore, comprimendum.

Si vero consilium insanientem fallit, tormentis quibusdam optime curatur. Ubi per-
5 peram aliquid dixit, aut fecit; fame, vinculis, plagis coercendus est. Cogendus est & attendere, & ediscere aliquid, & meminisse. Sic enim fiet, ut paulatim metu cogatur considerare, quid faciat. Subito etiam
10 terreri, & expavescere, in hoc morbo prodest; & fere, quicquid animum vehementer perturbat. Potest enim quædam fieri mutatio, cum ab eo statu mens, in quo fuerat, abducta est. Interest etiam, si ipse sine
15 causa subinde rideat, an mœstus demissusque sit. Nam dementis hilaritas terroribus his, de quibus supra dixi, melius curatur. Si nimia tristitia est, prodest lenis, sed multa bis die frictio: item super caput aqua
20 frigida infusa, demissumque corpus in aquam & oleum.

Illa communia sunt: insanientes vehementer exerceri debere; multa frictione uti; neque pinguem carnem, neque vinum assu-
25 mere; cibis uti post purgationem, ex media materia, quam levissimis; non oportere esse vel solos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut contemnant, aut negligant; mutare debere regiones, &, si mens
30 redit, annua peregrinatione esse jactandos. 153, 32. 170, 26.

Raro, sed aliquando tamen, ex metu delirium nascitur. Quod genus insanientium, specie simile, similique victus genere curandum est: præterquam quod in hoc

h *Aph.* VII. 70.

hoc insaniæ genere solo recte vinum datur.

CAP. XIX.

a *De Cardiacis*.

HIS morbis præcipue contrarium est id genus, quod καρδιακὸν a Græcis nominatur; quamvis sæpe ad eum phrenitici transeunt; siquidem mens in illis laborat, in hoc vero constat. Id autem nihil aliud est, quam nimia imbecillitas corporis; quod, stomacho languente, immodico sudore digeritur. Licetque protinus scire id esse, ubi venarum exigui imbecillique pulsus sunt; sudor autem supra consuetudinem, & modo, & tempore, ex toto thorace, & cervicibus, atque etiam ex capite prorumpit, pedibus tantummodo, & cruribus siccioribus, atque frigidis. Acuti id morbi genus est.

Curatio prima est, supra præcordia imponere, quæ reprimunt, cataplasmata: secunda, sudorem cohibere. Id præstat acerbum oleum, vel rosa, vel melinum, aut myrteum. Quorum aliquo corpus leniter perungendum; ceratumque ex aliquo horum tum imponendum est.

Si sudor vincit, delinendus homo est vel gypso, vel argenti spuma, vel cimolia creta, vel subinde horum pulvere respergendus. Idem præstat pulvis ex contritis aridæ myrti vel rubi foliis, aut ex austeri & boni vini arida fece. Pluraque similia sunt, quæ si desunt, satis utilis est quilibet ex

a *Cœl. Aurelian. Acut. Morb. II. 30. 31. Trallian. VII. 9.*

ex via pulvis injectus. Super hæc vero, quo minus corpus insudet, levi veste debet esse contectus, positusque loco non calido, fenestris patentibus, sic ut perflatus quoque
5 aliquis accedat.

Tertium auxilium est, imbecillitati jacentis cibo vinoque succurrere. Cibus non multus quidem, sed sæpe tamen nocte ac die dandus est; ut nutriat, neque oneret.
10 Is esse debet ex infirmissima materia, & stomacho aptus. Nisi autem necesse est, ad vinum festinare non oportet. Si verendum est, ne deficiat, tum & intrita ex hoc, & hoc ipsum austerum quidem, sed tamen te-
15 nue, meraculum, egelidum subinde & liberaliter dandum est; adjecta polenta, si modo is æger parum cibi assumit. Idque vinum esse debet, neque nullarum virium, neque ingentium: recteque tota die ac no-
20 cte, duas vel tres heminas æger bibet; si vastius corpus est, plus etiam: si cibum non accipit, perunctum ante perfundere aqua frigida convenit, & tum dare.

Quod si stomachus resolutus parum con-
25 tinet, & ante cibum, & post eum sponte vomere oportet; rursusque post vomitum cibum sumere. Si ne is quidem manserit, sorbere vini cyathum, interpositaque hora, sumere iterum. Si id quoque
30 stomachus reddiderit, totum corpus bulbis contritis superillinendum est: qui, ubi inaruerunt, efficiunt, ut vinum in stomacho contineatur, exque eo toti corpori calor venisque vis redeat.

Ulti-

V. supr. xii, 14. Ultimum auxilium est, in alvum ptisanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus indere, siquidem id quoque vires tuetur. Neque alienum est, naribus quoque æstuantis admovere, quod reficiat; ut est rosa & vinum: &, si qua in extremis partibus frigent, unctis & calidis manibus fovere. Per quæ si consequi potuimus, ut & sudoris impetus minuatur, & vita prorogetur, incipit jam tempus ipsum esse præsidio. Ubi esse in tuto videtur, verendum tamen est, ut ne in eandem imbecillitatem cito recidat. Itaque, vino tantum remoto, quotidie validiorem cibum debet assumere, donec satis virium corpori redeat.

CAP. XX.

De Lethargicis.

ALTER quoque morbus est, aliter phrenitico † contrarius. In eo difficilior somnus, prompta ad omnem audaciam mens est: in hoc marcor, & inexpugnabilis pene dormiendi necessitas. λήθαργον Græci nominarunt. Id quoque genus * acutum est, &, nisi succurritur, celeriter jugulat.

Proinde ex eo ægros *a* quidam excitare nituntur, admotis his, per quæ sternutamenta evocantur, & his, quæ odore fœdo movent, qualis est pix usta, lana succida, piper, veratrum, castoreum, acetum, allium, cepa. Juxta etiam galbanum incendunt, aut cornu cervinum: si non est, quodlibet aliud. Hæc enim cum comburuntur, odore fœdo movent.

Thar-

† *Alex. Trall. l. 14.* * *Cœl. Aur. M. A. l. 11. c. 1.* a *Trallian. I. 15. Aretæus de Morb. Acut. Curat. I. 2.*

Tharrias vero quidam, accessionis esse id malum, dixit, levarique, cum ea decessit. Itaque eos, qui subinde excitant, sine usu male habere. Interest autem, in decessione expergiscatur æger, an, cum febris levatur, aut, levata quoque ea, somnus urgeat. Nam si expergiscitur, adhibere ei, ut sopito, supervacuum est. neque enim vigilando melior fit; sed per se, si melior est, vigilat. Si vero continens ei somnus est, utique excitandus est; sed his temporibus, quibus febris levissima est, ut excernat aliquid, & sumat. Excitat autem validissime repente aqua frigida superinfusa. Post remissionem itaque, perunctum oleo multo totum corpus, tribus aut quatuor amphoris totum per caput perfundendum est. Sed hoc utemur, si æqualis ægro spiritus erit, si mollia præcordia. Sin aliter hæc erunt, ea potiora, quæ supra comprehensa sunt. Et, quod ad somnum quidem pertinet, commodissima hæc ratio est.

Medendi autem causa, caput radendum; deinde posca fovendum est, in qua laurus, aut ruta decocta sit. Altera vero die imponendum castoreum, aut ruta ex aceto contrita, aut lauri baccæ, aut hedera cum rosa & aceto. Præcipueque proficit, & ad excitandum hominem, naribus admotum; & ad morbum ipsum depellendum, capiti frontive impositum sinapi. Gestatio etiam in hoc morbo prodest: maximeque opportune cibus datus, id est, in remissione, quanta maxima inveniri poterit. A-

tissima autem sorbitio est, donec morbus decrescere incipiat. Si autem quotidie gravis accessio est, hæc quotidie detur: si alternis, post graviorem, sorbitio, post leviorem, mulsa aqua. Vinum quoque cum tempestivo cibo datum non mediocriter adjuvat. 5

Quod si post longas febres ejusmodi torpor accessit, cætera eadem servanda sunt. Ante accessionem autem, tribus quatuorve horis, si venter astrictus est, dandum est castoreum cum scammonea; si non est, per se ipsum castoreum cum aqua dandum est. Si præcordia mollia sunt, cibis utendum est plenioribus: si dura, in iisdem sorbitionibus subsistendum; imponendumque præcordiis, quod simul & reprimat & emolliat. 10 15

CAP. XXI.

451. ### a De Hydropicis. 20

SED hic quidem acutus est morbus. Longus vero fieri potest eorum, quos aqua inter cutem male habet: nisi enim primis diebus succurritur, in ὕδρωπα, quam Græci vocant, incidunt. Ejus tres species sunt. Nam modo, ventre vehementer intento, creber intus, ex motu spiritus, sonus est: modo corpus inæquale est, tumoribus aliter aliterque per totum id orientibus: modo intus in uterum aqua contrahitur; &, moto corpore, ita movetur, ut impetus ejus conspici possit. Primum, τυμπανίτην: secundum, λευκοφλεγματίαν, vel 25 30

a *Aretæus de Diuturn. Morb. II. 1.*

vel ὑπὸ τὴν σάρκα; tertium, ἀσκίτην Græci nominarunt. Communis tamen omnium est humoris nimia abundantia: ob quam ne ulcera *b* quidem in his ægris facile sanescunt.
5 Sæpe vero hoc malum per se incipit: sæpe 68, 7. alteri vetusto morbo, maximeque quartanæ, supervenit.

Facilius in servis, quam in liberis tollitur. quia, cum desideret famem, sitim, & 10 mille alia tædia, longamque patientiam, promptius iis succurritur, qui facile coguntur, quam quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidem, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutem 15 perducuntur. Ideoque non ignobilis medicus, Chrysippi discipulus, apud Antigonum regem, amicum quendam ejus, notæ intemperantiæ, mediocriter eo morbo implicitum, negavit posse sanari. Cumque al- 20 ter medicus Epirotes Philippus se sanaturum polliceretur; respondit, illum ad morbum ægri respicere; se, ad animum. Neque eum res fefellit. Ille enim cum summa diligentia non medici tantummodo, 25 sed etiam regis custodiretur, tamen malagmata sua devorando, bibendoque suam urinam, in exitium sese præcipitavit.

Inter initia tamen, non difficillima curatio est, si imperata sunt corpori, quies, 30 sitis, inedia. At si malum inveteravit, non sine magna mole discutitur. † Metrodorum tamen, Epicuri discipulum, referunt, cum hoc morbo tentaretur, neque æquo animo necessariam sitim sustineret, ubi diu

 ab-

b *Aph.* VI. 8. † *Ejus vitam describit Diogenes Laertius.*

abstinuerat, solitum bibere, deinde evomere. Quod, si redditur, quicquid receptum est, multum tædio demit: si a stomacho retentum est, morbum auget. ideoque in quolibet tentandum non est. 5

Sed si febris quoque est, hæc in primis submovenda est per eas rationes, per quas huic succurri posse propositum est. Si sine febre æger est, tum demum ad ea veniendum est, quæ ipsi morbo mederi solent. 10 Atque hic quoque, quæcumque species est, si nondum nimis occupavit, iisdem auxiliis opus est. Multum ambulandum, currendum aliquando, & superiores maxime partes sic perfricandæ, ut calorem in cu- 15 tem evocet: inter quæ, spiritum ipse contineat. Evocandus est sudor, non per exercitationem tantum, sed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, similibusque aliis: maximeque utiles sunt naturales, 20 & siccæ sudationes; quales super *c* Batas ha- 93, 11. bemus in myrtetis. Balneum, atque omnis humor alienus est. Jejuno recte catapotia dantur, facta ex duabus apsinthii, myrrhæ tertia parte. 25

Cibus esse debet ex media *d* quidem materia, sed tamen generis durioris. Potio non ultra danda est, quam ut vitam sustineat: optimaque est, quæ urinam movet. Alvum moliri cibo melius est, quam 30 medicamento. Si tamen res coget, ex his aliquid, quæ id præstant, erit decoquendum, eaque aqua potui danda. Videntur autem hanc facultatem habere, iris, nardum,

c *Cicero Epist. ad Fam.* IX. 12. d *Supra* II. 18.

dum, crocum, cinnamomum, cassia, myrrha, balsamum, galbanum, ladanum, œnanthe, e panaces, cardamomum, hebenus, cupressi semen, uva taminia, quam
5 σαφίδα ἀγρίαν Græci nominant, abrotanum, rosæ folia, acorum, amaræ nuces, tragoriganum, styrax, costum, junci quadrati & rotundi flos; illum κύπειρον, hunc σχοῖνον Græci vocant. quæ quoties posuero,
10 non quæ hic nascuntur, sed, quæ inter aromata afferuntur, significabo. Primo tamen, quæ lenissima ex his sunt, id est, rosæ folia, vel nardi spica, tentanda sunt. Vinum quoque utile est austerum, sed quam tenuissimum.
15

Commodum est etiam, lino quotidie ventrem metiri, &, qua comprehendit alvum, notam imponere: postero quoque die videre, plenius corpus sit, an extenue-
20 tur. id enim, quod extenuatur, medicinam sentit. Neque alienum est, metiri & potionem ejus, & urinam. nam si plus humoris excernitur, quam assumitur, ita demum secundæ valetudinis spes est. Ascle-
25 piades in eo, qui ex quartana in hydropa deciderat, se abstinentia bidui, & frictione usum; tertio die, jam & febre, & aqua liberato, cibum, & vinum dedisse, memoriæ prodidit. Hactenus communiter
30 de omni specie præcipi potest: si vehementius malum est, diducenda ratio curandi est.

Ergo, si inflatio, & ex ea dolor creber est, utilis quotidianus, aut altero quoque

 die

e Rhodius ad Scribon. Largi Comp. V. pag. 37.

die post cibum, vomitus est. Fomentis deinde siccis calidisque utendum est. Si per hæc dolor non finitur, necessariæ sunt sine ferro cucurbitulæ. Si ne per has quidem tormentum tollitur, incidenda cutis est, & tum his utendum. Ultimum auxilium est, si cucurbitulæ nihil profuerunt, per alvum infundere copiosam aquam calidam, eamque recipere. Quin etiam quotidie ter quaterve opus est uti fricatione vehementi, cum oleo & quibusdam calefacientibus. Sed in hac frictione a ventre abstinendum est. Imponendum vero in eum crebrius sinapi, donec cutem erodat; ferramentisque candentibus pluribus locis venter exulcerandus est, & servanda ulcera diutius. Utiliter etiam scilla cocta deligatur super cutim. Sed diu post has inflationes abstinendum est ab omnibus inflantibus.

At, si id vitium est, cui λευκοφλεγματία nomen est, eas partes, quæ tument, subjicere soli oportet; sed non nimium, ne febriculam incendat: si is vehementior est, caput velandum est, utendumque fricatione, madefactis tantum manibus aqua, cui sal & nitrum & olei paulum sit adjectum; sic, ut aut pueriles aut muliebres manus adhibeantur, quo mollior earum tactus sit. Idque si vires patiuntur, ante meridiem, tota hora; post meridiem, semihora fieri oportet. Utilia sunt etiam cataplasmata, quæ reprimunt; maximeque, si corpora teneriora sunt. Incidendum quoque super talum, quatuor fere digitis, ex parte interiore

teriore est; quo per aliquot dies frequens humor feratur: atque ipsos tumores incidere altis plagis oportet: concutiendumque corpus est multa gestatione, atque, ubi indu-
5 ctæ vulneribus cicatrices sunt, adjiciendum exercitationibus & cibis, donec corpus ad pristinum statum revertatur. Cibus valens esse debet, & glutinosus, maximeque caro. Vinum, si per stomachum licet, dul-
10 cius. sed ita, ut invicem biduo triduove, modo aqua, modo id bibatur. Prodest etiam lactucæ marinæ, quæ grandis juxta mare nascitur, semen, cum aqua potui datum. Quod si valens est, qui id accipit, ei scil-
15 la cocta simul super ventrem deligatur. Authoresque multi sunt, inflatis vesicis pulsandos tumores esse.

Si vero id morbi genus est, quo in uterum multa aqua contrahitur, ambulare,
20 sed magis modice oportet; malagma, quod digerat, impositum habere; idque ipsum superimposito triplici panno, fascia, non nimium tamen vehementer, astringere. quod a Tharria profectum, servatum esse
25 a pluribus video. Si jecur, aut lienem affectum esse, manifestum est, ficum pinguem contusam, adjecto melle, superponere. Si per talia auxilia venter non siccatur, sed humor nihilominus abundat, celeriori via
30 succurrere, ut is per ventrem ipsum emittatur. Neque ignoro, Erasistrato displicuisse hanc curandi viam. morbum enim hunc jocineris putavit: ideoque illud esse sanandum; frustraque aquam emitti, quæ,

vitiato illo, subinde renascatur. Sed primum, non hujus visceris unius hoc vitium est. Nam & splene affecto, & in totius corporis malo habitu fit. Deinde, ut inde coeperit, tamen aqua nisi emittitur, quæ contra naturam ibi substitit, & jocinori, & cæteris interioribus partibus nocet. Convenitque, corpus nihilominus esse curandum. Neque enim sanat emissus humor, sed medicinæ locum facit, quam intus inclusus impedit. Ac ne illud quidem in controversiam venit, quin non omnes in hoc morbo sic curari possint; sed juvenes robusti, qui vel ex toto carent febre, vel certe satis liberales intermissiones habent. Nam quorum stomachus corruptus est, quive ex atra bile huc deciderunt, quique malum corporis habitum habent, idonei huic curationi non sunt. Cibus autem, quo die primum humor emissus est, supervacuus est, nisi si vires desunt. In sequentibus diebus, & his vinum meracius quidem, sed non ita multum dari debet, paulatimque revocandus æger est ad exercitationes, frictiones, solem, sudationes, fatigationes, & idoneos cibos, donec ex toto convalescat. Balneum rarum res amat; & frequentiorem in jejuno vomitum. Si æstas est, in mari natare commodum est. Ubi convaluit aliquis, diu tamen alienus ei veneris usus sit.

CAP. XXII.

De Tabe, & ejus speciebus.

5 DIUTIUS sæpe & periculosius tabes eos male habet, quos invasit. Atque hujus quoque plures † species sunt. Una est, qua corpus non alitur, &, naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullis vero in eorum locum subeuntibus, summa
10 macies oritur; &, nisi occurritur, tollit. * ἀτροφίαν hanc Græci nominant. Ea duabus fere de causis incidere consuevit. Aut enim nimio timore aliquis minus, aut aviditate nimia plus, quam debet, assumit:
15 ita vel, quod deest, infirmat: vel, quod superat, corrumpitur.

Altera species est, quam Græci καχεξίαν appellant: ubi malus corporis habitus est; ideoque omnia alimenta corrumpuntur.
20 Quod fere fit, cum longo morbo vitiata corpora, etiamsi illo vacant, refectionem tamen non accipiunt; aut cum malis medicamentis corpus affectum est; aut, cum diu necessaria defuerunt; aut, cum insitatos &
25 inutiles cibos aliquis assumpsit, aliquidve simile incidit. Huic, præter tabem, illud quoque nonnunquam accidere solet, ut per assiduas pustulas, aut ulcera, summa cutis exasperetur, vel aliquæ corporis partes in-
30 tumescant.

Tertia est, longeque periculosissima species, quam Græci φθίσιν nominaverunt. Oritur fere a capite: inde in pulmonem distillat. Ex hoc exulceratio accidit, & febri-

† *Erant apud veteres qui tabem & longos morbos inducere poterant*, Philo Judæus de specialib. leg. 16. *pag.* 792. & 1691. * *Cœl. Aurel. Morb. Chron. II.* 14.

cula lenis fit; quæ etiam, cum quievit, tamen repetit. In ea quoque frequens tussis est, & pus excreatur; interdum cruentum aliquid. Quicquid excreatum est, si in ignem
72, 1. *a* impositum est, mali odoris est. Itaque, 5
qui de morbo dubitant, hac nota utuntur.

b Cum hæc genera tabis sint, animadvertere primum oportet, quid sit in quo laboratur. Deinde, si tantum non ali corpus apparet, causam ejus attendere; &, si cibi mi- 10
nus assumpsit aliquis quam debuit, adjicere oportet: sed paulatim, ne si corpus insuetum subita multitudine oneraverit, stomachus gravetur, & concoctionem impediat. Si vero plus justo quis assumere solitus est, 15
abstinere uno die; deinde ab exiguo cibo incipere; quotidie adjicere, donec ad justum modum perveniat. Præter hæc convenit ambulare locis quam maxime frigidis, sole vitato: per manus quoque exerce- 20
ri. Si infirmior est, gestari, ungi, perfricari, si potest, maxime per seipsum, sæpius eodem die, & ante cibum, & post eum, sic ut interdum oleo quædam adjiciantur calefacientia, donec insudet. Prodestque je- 25
juno prehendere per multas partes cutem, & attrahere, ut relaxetur; aut, imposita resina, & abducta, subinde idem facere. Utile est etiam interdum balneum, sed post cibum exiguum. Atque in ipso solio recte 30
cibi aliquid assumitur: aut si sine hoc fricatio fuit, post eam protinus. Cibi vero esse debent ex his, qui facile concoquuntur, maximeque alunt. Ergo vini quoque, sed

au-

a. *Aphor. V. 11.* b *Cœl. Aurelian. Morbor. Chronic. II. 14. p. 421. Trallian. V. 2.*

austeri, necessarius usus est, movendæ urinæ.

At si malus habitus corporis est, primum abstinendum est; deinde alvus ducenda; tum paulatim cibi dandi, adjectis exercitationi-
5 bus, unctionibus, fricationibus. Utilius his frequens balneum est, sed jejunis; etiam usque ad sudorem. Cibis vero opus est copiosis, variis, boni succi, quique etiam minus facile corrumpantur, vino austero. Si
10 nihil reliqua proficiunt, sanguis mittendus est; sed paulatim, quotidieque pluribus diebus, cum eo, ut cætera quoque eodem modo serventur.

Quod si mali plus est, & vera phthisis
15 est, inter initia protinus occurrere necessarium est: neque facile enim hic morbus, cum inveteraverit, evincitur. Opus est, si vires patiuntur, *c* longa navigatione, cœli mutatione sic, ut densius quam id est,
20 ex quo discedit æger, petatur. Ideoque aptissime Alexandriam ex Italia itur. Fereque id posse inter principia corpus pati debet, cum hic morbus ætate firmissima maxime oriatur, id est ab anno *d* duodevige-
25 simo usque ad annum quintum & trigesimum. Si id imbecillitas non sinit, nave tamen, sed non longe, vectari commodissimum est. Sin navigationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus mo-
30 vendum est: tum a negotiis abstinendum est, omnibusque rebus, quæ solicitare animum possunt: somno indulgendum: cavendæ distillationes, ne, si quid cura levarit, exasperent; & ob id vitanda cruditas,

c *Aretæus de Diuturn. Curat. I. 8. Trallian. VII. 2. Plin. N. H.* XXVIII. 4. d *Aphor.* V. 9. VIII. 7.

ditas, simulque & sol, & frigus: os obtegendum, fauces velandæ, tussicula suis remediis finienda: &, quamdiu quidem febricula incursat, huic interdum abstinentia, interdum etiam tempestivis cibis medendum: eoque tempore bibenda aqua. Lac *d* quoque, quod in capitis doloribus, & in acutis febribus, & per eas facta nimia siti, ac, sive præcordia tument, sive biliosa urina est, sive sanguis fluxit, pro veneno est; in † phthisi tamen, sicut in omnibus longis difficilibusque febriculis, recte dari potest.

Quod si febris aut nondum incursat, aut jam remisit, decurrendum est ad modicas exercitationes, maximeque ambulationes, item lenes fricationes. Balneum alienum est. Cibus esse debet primo acer, ut allium, porrum, idque ipsum ex aceto, vel ex eodem intubus, ocimum, lactuca: deinde lenis sorbitio ex ptisana, vel ex alica, vel ex amylo, lacte adjecto. Oryza quoque, &, si nihil aliud est, far idem præstat. Tum invicem modo his cibis, modo illis utendum est: adjiciendaque quædam ex media materia, præcipue vero ex prima, cerebellum, vel pisciculus, & his similia. Farina etiam cum sevo ovillo caprinove mista, deinde incocta, pro medicamento est. Vinum assumi debet leve austerum.

Hactenus non magna mole pugnatur. Si vehementior noxa est, ac neque febricula, neque tussis quiescit, tenuarique corpus

d *Aph.* v. 64. † *Ibidem*.

pus apparet, validioribus auxiliis opus est. Exulcerandus est ferro candenti, uno loco sub mento, altero in gutture, duobus ad mammam utramque; item sub imis ossibus scapularum, quas ὠμοπλάτας Græci vocant, sic, ne sanescere sinas ulcera, nisi tussis finita fuerit: cui per se quoque medendum esse, manifestum est. Tunc ter quaterque die vehementer extremæ partes perfricandæ sunt: thorax leni manu pertractandus; post cibum intermittenda hora, & perfricanda crura, brachiaque. Interpositis denis diebus, demittendus æger in solium est, in quo sit aqua calida & oleum. Cæteris diebus bibenda aqua: tum vinum, si tussis non est, potui frigidum dandum: si vero est, egelidum. Utile est etiam in remissionibus quotidie cibos dari: frictiones gestationesque similiter adhiberi: quarto, aut quinto die sumere, interdum herbam sanguinalem ex aceto, vel plantaginem esse. Medicamentum est etiam vel plantaginis succus per se, vel [e] marrubii, si cum melle sit incoctus; ita ut illius cyathus sorbeatur, hujus cochleare plenum paulatim delingatur; vel inter se mista, & incocta resinæ terebinthinæ pars dimidia, butyri & mellis pars altera. Præcipua tamen ex his omnibus sunt victus, vehiculum, & navis, & sorbitio. Alvus [f] cita utique vitanda est. Vomitus in hoc morbo frequens, perniciosus est, maximeque sanguinis. Qui meliusculus esse cœpit, adjicere debet exercitationes, frications, cibos:

e *Trallian.* v. 3. *pag.* 276. f *Aph.* v. 12. 14. *Trallian.* 11. 2. *pag.* 313.

bos: deinde ipse se, suppresso spiritu, per-
205, 4. fricare; diu abstinere a vino, † balneo, venere.

CAP. XXIII.

a De Comitiali morbo. 5

INTER notissimos morbos est etiam is, qui * comitialis, vel major nominatur. Homio subito concidit, ex ore spumæ moventur, deinde interposito tempore ad se redit, & per seipsum consurgit. Id genus sæpius viros, quam fœminas occupat; ac solet quidem etiam longum esse, usque ad mortis diem, & vitæ non periculosum. Interdum tamen cum recens est, hominem consumit; & sæpe eum, si remedia non sustulerunt, in *b* pueris veneris, in puellis menstruorum initium tollit. Modo cum distentione membrorum aut nervorum prolabitur aliquis; modo sine illa. 20

(73, 20. — 10 — 15 — 47, 4.)

Quidam hos quoque iisdem, quibus lethargicos, excitare conantur: quod admodum supervacuum est: &, quia ne lethargicus quidem his sanatur; &, quia, cum possit ille nunquam expergisci atque ita fame interire, hic ad se utique revertitur. 25

Ubi concidit aliquis, si nulla nervorum distentio accessit, utique ‡ sanguis mitti debet: si accessit, non utique mittendus est, nisi alia quoque hortantur. Necessarium autem est, ducere alvum, vel nigro veratro purgare, vel utrumque facere, si vires patiuntur: tunc caput tondere, oleoque & aceto perungere; cibum post diem tertium,

(30 — 173, 23. — 87, 19.)

† *Colum.* 1. 6. a *Aretæus de Diuturn. M. l.* 1. *c.* 4. * *Vocatur:* lues deifica, morbus Sacer. b *Aph. II.* 45. *V.* 7. ‡ *Valleriol. l.* 3. *Obs.* 7.

tium, simul ac transiit hora, qua concidit, dare. Neque sorbitiones his aut alioqui molles, & faciles cibi; neque caro, minimeque suilla convenit; sed mediæ materiæ: nam 96.
5 & viribus opus est, & c cruditates cavendæ sunt. Cum quibus fugere oportet solem, balneum, ignem, omniaque calefacientia; item, frigus, vinum, venerem, loci præcipitis conspectum, omniumque terrentium,
10 vomitum, lassitudinem, solicitudines, ne- 87, 10. gotia omnia: &, ubi tertio die cibus datus est, intermittere quartum, & invicem alterum quemque; eadem hora cibi servata, donec quatuordecim dies transeant. Quos ubi
15 morbus excessit, acuti vim deposuit: at si manet, curandus jam ut longus est.

Quod si non, quo die primum is incidit, medicus accessit; sed is, qui cadere consuevit, post ei traditus est; protinus eo genere
20 victus habito, qui supra comprehensus est, expectandus est dies, quo prolabatur; utendumque tum vel sanguinis d missione, vel ductione alvi, vel nigro veratro, sicut præ- 172, ceptum est. In sequentibus deinde diebus, 30.
25 per eos cibos, quos proposui, vitatis omnibus, quæ cavenda dixi, nutriendus est.

Si per hæc morbus finitus non fuerit, confugiendum erit ad album veratrum; ac 87, 19. ter quoque aut quater eo utendum, non ita
30 multis interpositis diebus; sic tamen, ne iterum unquam sumat, nisi conciderit. Mediis autem diebus vires ejus erunt nutriendæ; quibusdam, præter ea, quæ supra scripta sunt, adjectis. Ubi mane experrectus

c *Trallian. I. 15.* d *Cœl. Aurelian. Tard. Pass. I. 4. p. 272.*

ctus est, corpus ejus leniter ex oleo vetere (cum capite, excepto ventre) permulceatur: tum ambulatione quam maxime longa & recta utatur: post ambulationem loco tepido vehementer & diu, ac non minus ducenties, nisi infirmus erit, perfricetur: deinde super caput multa aqua frigida perfundatur; paulum cibi assumat; conquiescat; rursus ante noctem ambulatione utatur; iterum vehementer perfricetur, sic ut neque venter, neque caput contingatur: post hæc cœnet, interpositisque tribus aut quatuor diebus, uno aut altero acria assumat.

Si ne per hæc quidem fuerit liberatus, caput radatur; ungatur oleo vetere, adjecto aceto & nitro; perfundatur aqua salsa; bibat jejunus ex aqua castoreum; nulla aqua, nisi decocta, potionis causa utatur. Quidam jugulati *e* gladiatoris calido sanguine poto tali morbo se liberarunt. Apud quos miserum auxilium tolerabile miserius malum fecit. Quod ad medicinam vero pertinet, ultimum est, juxta talum, ex utroque crure paulum sanguinis mittere: occipitium incidere, & cucurbitulas admovere: ferro candente in occipitio quoque & infra, qua summa vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, ut per ea perniciosus humor evadat. Quibus si finitum malum non fuerit, prope est, ut perpetuum sit. Ad levandum id, tantummodo utendum erit exercitatione, cibisque his, qui supra comprehensi sunt: præcipue-

e *Plin.* XXVIII. 1. *Lang. Epist.* 14. *lib.* 1. *Minucius Felix pag.* 34. *Vide duo exempla ejus noxam indicantia apud Tulpium Obs. l.* 4. *c.* 4.

cipueque vitanda omnia, quæ ne fierent, excepimus.

CAP. XXIV.
De Regio morbo.

5 ÆQUE notus est morbus, quem interdum arquatum, † interdum regium nominant. Quem Hippocrates ait, si post septimum diem *a* febricitante ægro
10 supervenit, tutum esse, mollibus tantummodo præcordiis substantibus. Diocles ex toto, si post febrem oritur, etiam prodesse; si post hunc febris, occidere. Color 52, 7. autem eum morbum detegit, maxime ocu-
15 lorum, in quibus, quod album esse debet, fit luteum. Soletque accedere & sitis, & dolor capitis, & frequens singultus, & præcordiorum dextra parte durities; &, ubi corporis vehemens motus est, spiritus diffi-
20 cultas, membrorumque resolutio: atque, ubi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbescit.

Primo die abstinere ægrum oportet: secundo ducere alvum: tum, si febris est,
25 eam victus genere discutere: si non est, scammoneam potui dare, vel cum aqua betam albam contritam, vel cum aqua mulsa nuces amaras, apsinthium, anisum, sic, ut pars hujus minima sit. Asclepiades aquam
30 quoque salsam, & quidem per biduum, purgationis causa, bibere cogebat, iis, quæ urinam movent, rejectis. Quidam, superioribus omissis, per hæc, & per eos cibos, qui extenuant, idem se consequi dicunt.

Ego

† *Plin. H. N.* 22. *c.* 24. *a Aph.* IV. 62.

Ego utique, si satis virium est, validiora; si parum, imbecilliora auxilia præfero. Si purgatio fuit, post eam triduo primo modice cibum oportet assumere ex media materia, & vinum bibere Græcum salsum, ut solutio ventris remaneat: tum altero triduo validiores cibos, & carnis quoque aliquid esse, intraque aquam manere: deinde ad superius genus victus reverti, cum eo, ut magis satietur; omisso Græco vino bibere nigrum austerum; atque ita per hæc variare, ut interdum acres quoque cibos interponat, interdum ad salsum vinum redeat. Per omne vero tempus utendum est exercitatione, frictione, &, si hiems est, balneo; si æstas, frigidis natationibus: lecto etiam, & conclavi a cultiore, usu, loco, ludis, lascivia, aliis, per quæ mens exhilaretur: ob quæ regius morbus dictus videtur. Malagma quoque, quod digerat, super præcordia datum prodest; vel arida ibi ficus imposita, si jecur aut lienis affectus est.

CAP. XXV.

b De Elephantia.

IGNOTUS autem pene in Italia, frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus est, quem ἐλεφαντίασιν Græci vocant; isque longis annumeratur. Quo totum corpus afficitur ita, ut ossa quoque vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas crebrosque tumores habet. Rubor earum paulatim in atrum colorem convertitur. Summa cutis inæquali-

a *Seren. Sammon. de Regio morbo.* b *Mercurial. Variar. Lect. I. 2.*

qualiter crassa, tenuis, dura, mollisque, quasi squamis quibusdam exasperatur, corpus emacrescit, os, suræ, pedes intumescunt. Ubi vetus morbus est, digiti in ma-
5 nibus pedibusque sub tumore conduntur; febricula oritur, quæ facile tot malis obrutum hominem consumit.

Protinus ergo inter initia sanguis per biduum mitti debet; aut nigro veratro
10 venter solvi. Adhibenda triduum, quanta sustinere potest, inedia est: paulum deinde vires reficiendæ, & ducenda alvus: posthæc, ubi corpus levatum est, utendum est exercitatione, præcipueque cursu: sudor pri-
15 mum labore ipsius corporis, deinde etiam siccis sudationibus evocandus: fricatio adhibenda: moderandumque inter hæc, ut vires conserventur: balneum rarum esse debet: cibus sine pinguibus, sine glutinosis,
20 sine inflantibus. Vinum, præterquam primis diebus, recte datur. Corpus contrita plantago & illita optime tueri videtur.

CAP. XXVI.

25

De Attonitis.

ATTONITOS quoque raro videmus, quorum & corpus & mens stu-
30 pet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo. hunc ἀποπληξίαν Græci appellant. His sanguis mittendus est. Veratro quoque albo, vel alvi ductione utendum. Tum adhibendæ fricationes; & ex 84, 34.

M media

media materia minime pingues cibi; quidam etiam acres: & a vino abstinendum.

CAP. XXVII.

De Resolutione nervorum.

5

AT resolutio nervorum frequens ubique morbus est. Sed interdum tota corpora, interdum partes infestat. Veteres authores illud *a* ἀποπληξίαν; hoc παράλυσιν nominaverunt. nunc utrunque 10 παράλυσιν appellari video. Solent autem, qui per omnia membra vehementer resoluti sunt, celeriter rapi. ac si correpti non sunt, diutius quidem vivunt; sed raro tamen ad sanitatem perveniunt; & plerun- 15 que miserum spiritum trahunt, memoria quoque amissa. In partibus vero nonnun- 76, 3. quam acutus, sæpe longus, fere *b* insanabilis morbus est.

† Si omnia membra vehementer resoluta 20 sunt, sanguinis detractio vel occidit, vel li- 78, 34. berat. Aliud curationis genus vix unquam sanitatem restituit; sæpe mortem tantum differt; vitam interim infestat. Post sanguinis missionem, si non redit & motus & 25 mens, nihil spei superest: si redit, sanitas quoque prospicitur.

At, ubi pars resoluta est, pro vi & malo corporis, vel sanguis mittendus est, vel alvus ducenda. Cætera eadem in utroque 30 casu facienda sunt. Siquidem vitare præci- 76, 1. pue convenit frigus; paulatimque ad exercitationes revertendum est, sic, ut ingrediatur ipse protinus, si potest. Si id crurum

a *Cœl. Aurelian. Acut. Morb. III.* 5. b *Aretæus de Morb. Diuturn. I.* 7. † *De præservatione Crato apud Schol. consilio* 35. 36.

rum imbecillitas prohibet, vel gestetur, 91, 26.
vel motu lecti concutiatur: tum id membrum, quod deficit, si potest, per se; sin minus, per alium moveatur, & vi quadam
5 ad consuetudinem suam redeat. Prodest etiam torpentis membri summam cutem exasperasse, vel urticis cæsam, vel imposito sinapi, sic, ut ubi rubere cœperit corpus, hæc removeantur. Scilla quoque contrita,
10 bulbique contriti cum thure recte imponuntur. Neque alienum est, resina cutem tertio quoque die diutius vellere; pluribus etiam locis, aliquando sine ferro, cucurbitulas admovere. Unctioni vero aptissimum
15 est vetus oleum, vel nitrum aceto & oleo admixtum. Quinetiam fovere aqua calida marina; vel, si ea non est, tamen salsa, magnopere necessarium est. Ac, si quo loco vel naturales, vel etiam manufactæ ta-
20 les natationes sunt, iis potissimum utendum est; præcipueque in his agitanda membra, quæ maxime deficiunt. si id non est, balneum tamen prodest. Cibus esse debet ex media materia, maximeque ex venatio-
25 ne: potio, sine vino, aquæ calidæ. Si tamen vetus morbus est, interponi quarto vel quinto die purgationis causa vinum Græcum salsum potest. Post cœnam utilis vomitus est.

30 2. *De Dolore nervorum.*

Interdum vero etiam nervorum dolor oriri solet. In hoc casu non vomere, non medicamentis urinam movere, non exercitatione sudores, ut quidam præcipiunt, expedit.

pedit. Bibenda aqua est bis die. In lectulo leniter satis diu corpus perfricandum est; deinde, retento spiritu, in ipsa exercitatione potius superiores partes movendæ: balneo raro utendum: mutandum subinde peregrinationibus cœlum. Si dolor est, ea ipsa pars sine oleo, nitro ex aqua perungenda est; deinde involvenda, & subjicienda pruna lenis, & sulphur; atque ita id suffumigandum; idque aliquandiu faciendum, sed jejuno, cum bene jam concoxerit. Cucurbitulæ quoque sæpe dolenti parti admovendæ sunt, pulsandusque leniter inflatis vesicis bubulis is locus est. Utile est etiam sevum miscere cum cumini & urticæ contritis seminibus, sic, ut omnium par modus sit, idque imponere: fovere aqua, in qua sulphur decoctum sit. Utriculi quoque recte imponuntur aqua calida repleti, aut bitumen cum hordeacea farina mixtum. Atque in ipso potissimum dolore, utendum gestatione vehementi est. quod in aliis doloribus pessimum est.

3. *De Tremore nervorum.*

Tremor autem nervorum æque vomitu medicamentisque urinam moventibus intenditur. Inimica etiam habet balnea, assasque sudationes. Bibenda aqua est: acri ambulatione utendum, item unctionibus, fricationibusque, maxime per seipsum: pila, similibusque superiores partes dimovendæ: cibo quolibet utendum, dummodo concoctioni utique studeatur. Secundum cibum, curis abstinendum: rarissima venere uten-

utendum est. Si quando quis in eam prolapsus est, tum oleo leniter diuque in lectulo perfricari manibus puerilibus potius, quam virilibus, debet.

5 4. *De Suppurationibus internis.* V. supra XXX, 10.

Suppurationes autem, quæ in aliqua interiori parte oriuntur, ubi ortæ fuerint, primum id agere oportet per ea cataplasmata, quæ reprimunt, ne coitus inutilis materiæ

10 fiat. deinde, si hæc victa sunt, ut per ea malagmata, quæ digerunt, dissipetur. Quod si consecuti non sumus, sequitur, ut evocetur: deinde, ut maturescat. omnis tum vomicæ finis est, ut rumpatur. Indiciumque

15 est, pus vel alvo vel ore redditum. Sed nihil facere oportet, quominus, quicquid est puris, exeat. Utendum maxime sorbitionibus est, & aqua calida. Ubi pus ferri desiit, transeundum ad faciles quidem, sed

20 tamen validiores & frigidos cibos, frigidamque aquam sic, ut ab egelidis tamen initium fiat. primoque cum melle quædam edenda, ut nuclei pinei, vel græcæ nuces, vel avellanæ. Postea submovendum idipsum,

25 quo maturius induci cicatrix possit. Medicamentum eo tempore ulceri est, succus assumptus vel porri vel marrubii, & omni cibo porrum ipsum adjectum. Oportebit autem uti in his partibus, quæ non afficiun-

30 tur, fricationibus, item ambulationibus lenibus. Vitandumque erit, ne vel luctando, vel currendo, vel alia ratione sanescentia ulcera exasperentur. In hoc enim morbo perniciosus, ideoque omni modo cavendus sanguinis vomitus est.

263.

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

De humani corporis interioribus sedibus. 5

ACTENUS reperiuntur ea genera morborum, quæ in totis corporibus ita sunt, ut iis certæ sedes assignari non possint: nunc 10 de his dicam, quæ sunt in partibus. Facilius autem omnium interiorum morbi † curationesque in notitiam venient, si 7, 2. prius eorum sedes breviter ostendero.

Caput igitur, eaque, quæ in ore sunt, 15 non lingua tantummodo palatoque terminantur, sed etiam, quatenus oculis nostris exposita sunt. In dextra sinistraque circa guttur venæ grandes, quæ σφαγίτιδες nominantur; itemque arteriæ (quas καρωτίδας 20 vocant) sursum procedentes ultra aures feruntur. Atque in ipsis cervicibus glan- 46, 26. dulæ positæ sunt, quæ interdum cum dolore intumescunt. Deinde duo itinera incipiunt: alterum, * asperam arteriam nomi- 25 nant; alterum, stomachum. Arteria exterior ad pulmonem: stomachus interior ad ventriculum fertur. illa spiritum: hic cibum recipit. Quibus cum diversæ viæ sint, qua coeunt, exigua in arteria sub ipsis 30 faucibus lingula est: quæ, cum spiramus, attollitur; cum cibum potionemque assumimus, arteriam claudit. Ipsa autem arteria, dura & cartilaginosa, in gutture assurgit,

† *Soran. Ephes. Isagog. cap.* XII. * *i. e.* Gulam. *Mercurial. Var. Lect. I. c.* 1.

git; cæteris partibus residit. Constat ex circulis quibusdam, compositis ad imaginem earum vertebrarum, quæ in spina sunt. ita tamen, ut ex parte exteriore 5 aspera; ex interiore, stomachi modo lævis sit. eaque descendens ad præcordia cum pulmone committitur. Is spongiosus, ideoque spiritus capax, & a tergo spinæ ipsi junctus, in duas * fibras, ungulæ bubulæ 10 modo, dividitur. Huic cor annexum est, natura *a* musculosum, in pectore sub sinisteriore mamma situm; duosque quasi ventriculos habet. At sub corde atque pulmone, transversum ex valida membrana se- 15 ptum est, quod a præcordiis uterum diducit, æque nervosum; multis etiam venis per id discurrentibus; a superiore parte, non solum intestina, sed jecur quoque lienemque discernit. Hæc viscera proxime, 20 sed infra tamen posita, dextra sinistraque sunt. Jecur a dextra parte sub præcordiis ab ipso septo orsum, intrinsecus cavum, extrinsecus gibberum est. quod prominens leviter ventriculo insidet, & in 25 quatuor fibras dividitur. Ex inferiore vero parte ei fel inhæret. At lien in sinistra, non eidem septo, sed intestino annexus est, natura mollis & rarus, longitudinis crassitudinisque modicæ; isque pau- 30 lum a costarum regione in uterum excedens, ex maxima parte sub his conditur. atque hæc quidem juncta sunt. Renes vero divisi: qui lumbis sub imis coxis inhærent, a parte earum resimi, ab altera rotundi;

V. supra xxxi, 3.

* *Hippocr. Coac. Sent.* 300. *Van der Linden Med. Physiol. c.* IV. *p.* 239. a *Hippocr. de Corde T. IV.*

tundi; qui & venosi sunt, & tunicis super conteguntur. Ac viscerum quidem hæ sedes sunt. Stomachus vero, qui intestinorum principium est, nervosus a septima spinæ vertebra incipit, ac circa præcordia cum ventriculo committitur. Ventriculus autem, qui receptaculum cibi est, constat ex duobus tergoribus. isque inter lienem & jecur positus est; utroque ex his paulum super eum ingrediente. Suntque etiam membranulæ tenues, per quas inter se tria ista connectuntur, junguntürque ei septo, quod transversum esse, supra posui. Inde ima ventriculi pars paulum in dexteriorem partem conversa, in summum intestinum coarctatur. Hanc juncturam πυλωρὸν Græci vocant, quoniam portæ modo in inferiores partes ea, quæ excreturi sumus, emittit. Ab ea jejunum intestinum incipit, non ita implicitum. cui tale vocabulum est, quia nunquam, quod accepit, continet; sed protinus in inferiores partes transmittit. Inde tenujus intestinum est, in sinus vehementer implicitum: orbes vero ejus per membranulas singuli cum interioribus connectuntur; qui in dexteriorem partem conversi, & e regione dexterioris coxæ finiti, superiores tamen partes magis complent. Deinde id intestinum cum crassiore altero transverso committitur; quod a dextra parte incipiens, in sinisteriorem pervium & longum est, in dexteriorem non est; ideoque cæcum nominatur. At id, quod pervium est, late fusum atque

183, 19.

V. supra xiii, 28.

5 10 15 20 25 30

que sinuatum, minusque quam superiora
intestina nervosum, ab utraque parte huc
atque illuc volutum, magis tamen siniste-
riores inferioresque partes tenens, contin-
5 git jecur atque ventriculum: deinde cum
quibusdam membranulis a sinistro rene ve-
nientibus jungitur; atque hinc ad dex-
tra recurvatum in ima dirigitur, qua ex-
cernit; ideoque id ibi rectum intestinum
10 nominatur. Contegit vero universa hæc o-
mentum, ex inferiore parte læve & adstri-
ctum, ex superiore mollius. Cui adeps
quoque innascitur; quæ sensu, sicut cere-
brum quoque & medulla, caret. At a re-
15 nibus singulæ venæ, colore albæ, ad vesi-
cam feruntur; οὐρητῆρας Græci vocant, quod
per eas inde descendentem urinam in vesi-
cam distillare concipiunt. Vesica autem in
ipso sinu nervosa & duplex, cervice ple-
20 na atque carnosa, jungitur per venas cum
intestino, eoque osse, quod pubi subest:
ipsa soluta atque liberior est; aliter in viris
atque in fœminis posita. Nam in viris jux-
ta rectum intestinum est, potius in sini-
25 stram partem inclinata: in fœminis super ge-
nitale earum posita est, &, superne lapsa,
ab ipsa vulva sustinetur. Tum in masculis
iter urinæ spatiosius & compressius a cer-
vice hujus descendit ad colem: in fœmi-
30 nis brevius & plenius, super vulvæ cervi- 474,
cem se ostendit. Vulva autem in virginibus 20.
quidem admodum exigua est: in mulieribus 48, 22.
vero, nisi ubi gravidæ sunt, non multo
major, quam ut manu comprehendatur.

Ea,

Ea, recta tenuataque cervice, quam canalem vocant, contra mediam alvum orſa, inde paulum ad dexteriorem coxam convertitur; deinde ſuper rectum inteſtinum progreſſa, iliis fœminæ latera ſua innectit. Ipſa autem ilia inter coxas & pubem imo ventre poſita ſunt. A quibus ac pube abdomen ſurſum verſus ad præcordia pervenit; ab exteriore parte, evidenti cute; ab interiore levi membrana incluſum; quæ omento jungitur; περιτόναιος autem a Græcis nominatur.

CAP. II.

De curationibus morborum, qui naſcuntur a capite.

HIS veluti in conſpectum quendam, quatenus ſcire curanti neceſſarium eſt, adductis, remedia ſingularum laborantium partium exequar, orſus a capite: ſub quo nomine nunc ſignifico eam partem, quæ capillitio tegitur: nam oculorum, aurium, dentium dolor, & ſi quis ſimilis eſt, alias erit explicandus.

2. *De Capitis dolore.*

In capite autem interdum acutus & peſtifer morbus eſt, quam κεφαλαίαν Græci vocant. Cujus notæ ſunt, † horror validus, nervorum reſolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus, ſic ut vox ſupprimatur; vel ſanguinis ex naribus curſus, ſic ut corpus frigeſcat, anima deficiat. Præter hæc, dolor intolerabilis, maxime circa tempora, vel occipitium. Interdum autem in

† *Soran. Epheſ. 1. Iſag. c. 6.*

in capite longa imbecillitas, sed neque gravis, neque periculosa, per hominis ætatem est. Interdum gravior dolor, sed brevis, neque tamen mortiferus; qui vel vi-
5 no, vel cruditate, vel frigore, vel igne, aut sole contrahitur. Hique omnes dolores modo in febre, modo sine hac sunt; modo in toto capite, modo in parte; interdum sic, ut oris quoque proximam partem
10 excrucient. Præter hæc etiam invenitur genus, quod potest longum esse: ubi humor cutem inflat, eaque intumescit, & prementi digito cedit: ὑδροκέφαλον Græci appellant.

15 Ex his id, quod secundo loco positum est, dum leve est, qua sit ratione curandum, dixi *a*, cum persequerer ea, quæ sani homines in imbecillitate partis alicujus facere deberent. Quæ vero auxilia sint ca-
20 pitis, ubi cum febre dolor est, eo loco explicitum est, quo febrium curatio exposita est. nunc de cæteris dicendum est. 17, 8. 138, 23.

Ex quibus id, quod acutum est, & id, quod supra consuetudinem intenditur, id-
25 que, quod ex subita causa, etsi non pestiferum, tamen vehemens est, primam curationem habet, qua sanguis mittatur. Sed id, nisi intolerabilis est dolor, supervacuum est. Satiusque est, abstinere a cibo;
30 si fieri potest, etiam a potione: si non potest, aquam bibere. Si postero die dolor remanet, alvum ducere, sternutamenta evocare, nihil assumere, nisi aquam. Sæpe enim dies unus aut alter totum dolorem

hac

a Lib. I. c. 4.

hac ratione discutit, utique, si ex vino vel cruditate origo est.

Si vero in his auxilii parum est, tondere oportet ad cutem: deinde considerandum est, quæ causa dolorem excitarit. Si calor, aqua frigida multa perfundere caput expedit; spongiam concavam imponere, subinde aqua frigida expressam; ungere rosa & aceto, vel potius his tinctam lanam succidam imponere, aliave refrigerantia cataplasmata. At si frigus nocuit, caput oportet perfundere aqua calida marina, vel certe salsa, aut in qua laurus decocta sit; tum caput vehementer perfricare; deinde calido oleo implere & veste velare. quidam etiam id devinciunt: alii cervicalibus vestimentisque onerant, & sic levantur: alios calida cataplasmata adjuvant. Ergo etiam, ubi causa incognita est, videre oportet, refrigerantia magis, an calefacientia leniant, & his uti, quæ experimentum approbarit.

At si parum causa discernitur, perfundere caput, primum aqua calida, sicut supra præceptum est, vel salsa, vel ex lauro decocta, tum frigida posca. Illa in omni vetusto capitis dolore communia sunt: sternutamenta excitare, inferiores partes vehementer perfricare, gargarizare † his, quæ salivam movent, cucurbitulas temporibus & occipitio admovere, sanguinem ex naribus detrahere, resina subinde tempora pervellere, & imposito sinapi exulcerare ea, quæ male habent, ante linteolo subjecto, ne

† *Soran. Ephes. Isag. c. 6.*

ne vehementer erodat, candentibus ferramentis, ubi dolor est, ulcera excitare, cibum semper modicum cum aqua sumere: ubi levatus est dolor, in balneum ire, ibi
5 multa aqua prius calida, deinde frigida caput perfundi. Si discussus ex toto dolor est, etiam ad vinum reverti; sed postea semper, antequam quicquam aliud, aquam bibere. 35, 5.

10 Dissimile est id genus, quod humorem in caput contrahit. In hoc tonderi ad cutem necessarium est: deinde imponere sinapi, sic ut exulceret. si id parum profuit, scalpello utendum est. Illa cum hydropicis com- 160.
15 munia sunt, ut exerceatur, insudet, vehementer perfricetur, cibis potionibusque utatur urinam præcipue moventibus.

2.

De morbo, qui circa faciem nascitur.

20 CIRCA faciem vero morbus innascitur, quem Græci a *κυνικὸν σπασμὸν* nominant. Is cum acuta febre oritur. Os cum rictu quodam pervertitur, ideoque ni-
25 hil aliud est, quam distortio oris. Accedit crebra coloris in facie totoque corpore mutatio: somnus in promptu est.

In hoc sanguinem mittere optimum est. Si finitum eo malum non est, ducere al-
30 vum. Si ne sic quidem discussum est, albo veratro vomitum movere. Præter hæc necessarium est vitare solem, lassitudinem, vinum. Sed si discussum his non est, utendum est cursu, & fricatione in eo, quod læsum

a *Aretæus de Morb. Diuturn. I. 7. Cœlius Aurelian. Tard. Pass. II. 2.*

sum est, leni & multa; in reliquis partibus breviore, sed vehementi. Prodest etiam movere sternutamenta, caput radere, idque perfundere aqua calida, vel marina, vel certe salsa, sic ut ei quoque sulphur adjiciatur: post persusionem iterum perfricari, sinapi manducare; eodemque tempore affectis oris partibus ceratum, integris item sinapi, donec erodat, imponere. Cibus aptissimus ex media materia est.

3.

De Resolutione linguae.

At si lingua resoluta est, quod interdum per se, interdum ex morbo aliquo fit, sic ut sermo hominis non explicetur; oportet gargarizare ex aqua, in qua vel thymum, vel hyssopum, vel nepeta decocta sit; aquam bibere; caput, & os, & ea, quae sub mento sunt, & cervicem vehementer perfricare; lasere linguam ipsam linere; manducare, quae sunt acerrima, id est sinapi, allium, cepam; magna vi luctari, ut verba exprimantur; exerceri retento spiritu, caput saepe aqua frigida perfundere, nonnunquam multam esse radiculam, deinde vomere.

4.

a De Distillatione ac gravedine.

Distillat autem humor de capite interdum in nares, quod lene est; interdum in fauces, quod pejus est; interdum etiam in pulmonem, quod pessimum

a *Coel. Aurelian. Morb. Chronic. II. 7.*

mum est. Si in nares distillaverit, tenuis per has pituita profluit, caput leniter dolet, gravitas in eo sentitur, frequentia sternutamenta sunt. Si in fauces, has exasperat,
5 tussiculam movet. Si in pulmonem, præter sternutamenta & tussim, est etiam capitis gravitas, lassitudo, sitis, æstus, biliosa urina.

Aliud autem (quamvis non multum di-
10 stans) malum, gravedo est. Hæc nares claudit, vocem obtundit, tussim siccam movet. Sub eadem vero salsa est saliva, sonant aures, venæ moventur in capite, turbida urina est. Hæc omnia κορύζας Hippocrates
15 nominat. Nunc video apud Græcos in gravedine hoc nomen servari; distillationes, καταςαγμὸς appellari. Hæc communia & brevia; sed si neglecta sunt, longa esse consuerunt. Nihil pestiferum est, nisi quod
20 pulmonem exulcerat.

Ubi aliquid ejusmodi sentimus, protinus abstinere a sole, a balneo, a venere debemus. Inter quæ unctione, & assueto cibo nihilominus uti licet. Ambu-
25 latione tantum non acri, sed recta utendum est, & post eam caput atque os supra quinquagies perfricandum. Raroque fit, ut si biduo, vel certe triduo nobis temperavimus, id vitium non levetur. Quo levato,
30 si in distillatione crassa facta pituita est, vel in gravedine, nares magis pallent, balneo utendum est, multaque aqua prius calida, post egelida, fovendum os, caputque; deinde cum cibo pleniore vinum bibendum.

dum. At, si æque tenuis die quarto pituita est, vel nares æque clausæ videntur, assumendum est vinum aminæum, austerum; deinde rursus biduo aqua, post quæ ad balneum, & ad consuetudinem revertendum est.

Neque tamen ipsis diebus, quibus aliqua omittenda sunt, expedit tamquam ægros agere: sed cætera omnia quasi sanis facienda sunt, præterquam si diutius aliquem, & vehementius ista solicitare consuerunt. huic enim quædam curiosior observatio necessaria est. Igitur huic, si in nares vel in fauces distillavit, præter ea, quæ supra retuli, protinus primis diebus multum ambulandum est, perfricandæ vehementer inferiores partes, levior fricatio adhibenda thoraci erit, levior capiti, demenda assueto cibo pars dimidia, sumenda ova, amylum, similiaque, quæ pituitam faciunt crassiorem, siti, quanta maxima sustineri potest, pugnandum est. Ubi per hæc idoneus aliquis balneo factus, eoque usus est, adjiciendus est cibo pisciculus, aut caro; sic tamen, ne protinus justus modus cibi sumatur: vino meraco copiosius utendum est.

At, si in pulmonem quoque destillat, multo magis & ambulatione & frictione opus est, eademque adhibita ratione in cibis. Si non satis illi proficiunt, acrioribus utendum est, magis somno indulgendum est, abstinendumque a negotiis omnibus, aliquando, sed serius, balneum tentandum.

In gravedine autem, primò die quiescere, neque esse, neque bibere, caput velare, fauces lana circundare: postero die surgere, diu abstinere a potione, aut, si res coegerit, non ultra heminam aquæ assumere: tertio die panis non ita multum ex parte interiore cum pisciculo, vel levi carne sumere, aquam bibere: si quis sibi temperare non potuerit, quo minus pleniore victu utatur, vomere: ubi in balneum ventum est, multa aqua calida caput & os fovere usque ad sudorem, tum ad vinum redire. Post quæ vix fieri potest, ut idem incommodum maneat. sed, si manserit, utendum erit cibis frigidis, aridis, levibus, humore quam minimo, servatis frictionibus exercitationibusque, quæ in omni tali genere valetudinis necessariæ sunt.

CAP. III.

De Cervicis morbis. [a]

A CAPITE transitus ad cervicem est; quæ gravibus admodum morbis obnoxia est. Neque tamen alius importunior [b] acutiorque morbus est, quam is, qui quodam rigore nervorum, modo caput scapulis, modo mentum pectori adnectit, modo rectam & immobilem cervicem intendit. Primum Græci [c] ὀπισθότονον, sequentem ἐμπροσθότονον, ultimum τέτανον [d] appellant: quamvis minus subtiliter quidam indiscretis his nominibus utuntur. Ea sæpe intra quartum [e] diem tollunt: si hunc evaserunt, sine periculo sunt.

N Eadem

a *Galen. Introd. in Med. c.* 13. b *Aretæus de Morb. Acut. I.* 6. c *Cœl. Aurel. Morb. Acut. III.* 6. d *Suid. in ead. voce*. e *Aph. V.* 6.

Eadem omnia ratione curantur; idque
78, 34. convenit. Asclepiades utique f mittendum
sanguinem credidit. Id quidam utique vitandum esse dixerunt, eo quod maxime tum
corpus calore egeret; isque esset in sanguine venarum. Hoc quidem falsum est. 5
neque enim natura sanguinis est, ut utique
caleat; sed ex his, quæ in homine sunt, is
celerrime vel calescit, vel refrigescit. Mitti vero nec ne debeat, ex his intelligi po- 10
78. 79. test, quæ de sanguinis missione præcepta
sunt. Utique autem recte datur † castoreum, & cum hoc piper, vel laser. Deinde
opus est fomento humido & calido. Itaque
plerique aqua calida multa cervices subinde 15
perfundunt. id in præsentia allevat; sed opportuniores nervos frigori reddit. quod utique vitandum est.

Utilius igitur est, cerato liquido primum
cervicem perungere; deinde admovere vesicas bubulas vel utriculos g oleo calido re- 20
pletos, vel ex farina calidum cataplasma,
vel piper cum ficu contusum. Utilissimum
tamen est, humido sale ‡ fovere. quod quo-
95, 16. modo fieri debeat, jam ostendi. Ubi eo- 25
rum aliquid factum est, admovere ad ignem,
vel si æstas est, in sole ægrum oportet; maximeque oleo vetere; si id non est, *h* Syriaco; si ne id quidem est, adipe * quam vetustissima cervicem, & scapulas, & spinam 30
perfricare.

Fricatio cum omnibus vertebris hominum utilis sit, tum iis præcipue, quæ in
col-

f *Cæl. Aurel. Acut. Morb. III. 8.* † *Marcell. de Medic. c. XVIII. p.* 320. g *Cæl. Aurel. Acut. Morb. III. 8.* ‡ *Marcell. de Med. c. XVIII. pag.* 320. h *Plin. N. H. XV. 7.* * *Marcell. de Med. c. XVIII. p.* 320.

collo sunt. Ergo die nocteque, interpositis tamen quibusdam temporibus, hoc remedio utendum est: dum intermittitur, imponendum † malagma aliquod ex calefacientibus.
5 Cavendum vero & præcipue frigus. ideoque in eo conclavi, quo curatur æger, ignis continuus esse debet, maximeque tempore antelucano, quo præcipue frigus intenditur. Neque inutile erit, caput attonsum
10 habere, idque irino vel cyprino calido madefacere, & superimposito pileo velare: nonnunquam etiam in calidum oleum totum descendere, vel in aquam calidam, in qua fœnum græcum decoctum sit, & adjecta olei
15 pars tertia. Alvus *i* quoque ducta sæpe superiores partes resolvit.

Si vero etiam vehementius dolor crevit, admovendæ cervicibus cucurbitulæ sunt, sic ut cutis incidatur. Eadem aut ferramen-
20 tis aut sinapi adurenda. Ubi levatus est dolor, moverique cervix cœpit, scire licet, cedere remediis morbum. Sed diu vitandus cibus, *k* quisquis mandendus est. Sorbitionibus utendum, itemque ovis sorbili-
25 bus, aut e pullis mollibusve jus aliquod assumendum. Id si bene processerit, jamque ex toto recte se habere cervices videbuntur, incipiendum erit a pulticula, vel intrita bene madida. Celerius tamen etiam
30 panis mandendus, quam vinum gustandum: siquidem hujus usus præcipue periculosus; ideoque in longius tempus differendus est.

N 2 CAP.

† *Marcellus de Med. c. XVIII. p.* 320.
i *Aph.* VII. 5. *k Cœlius Aurel. Morb. Acut.* III. 8.

CAP. IV.

a De Faucium morbis : & primum de Angina.

UT hoc autem morbi genus circa totam cervicem; sic alterum, æque pestiferum acutumque, in faucibus esse consuevit. Nostri anginam vocant: apud Græcos nomen, prout species est. Interdum enim neque rubor, neque tumor ullus apparet; sed corpus aridum est, vix spiritus trahitur, membra solvuntur. id *b* συνάγχην vocant. Interdum lingua faucesque cum rubore intumescunt, vox nihil significat, oculi vertuntur, facies pallet, singultusque est. ὡς συνάγχη vocatur. Illis communia sunt; æger non cibum devorare, non potionem potest; spiritus ejus intercluditur. Levius est, ubi † tumor tantummodo & rubor est, cætera non sequuntur. id παρασυνάγχην appellant.

Quicquid est, si vires patiuntur, ‡ sanguis mittendus est, etsi non abundat: secundum est, ducere alvum. Cucurbitula quoque recte sub mento, & circa fauces admovetur; ut id, quod strangulat, evocet. Opus est deinde fomentis humidis. nam sicca spiritum elidunt. Ergo admovere spongias oportet: quæ melius in calidum oleum, quam in calidam aquam subinde dimittuntur. Efficacissimumque est hic quoque, salem calidis cum saccellis superponere. Tum commodum est, hyssopum, vel nepetam, vel thymum, vel apsinthium, vel etiam furfures, aut ficus aridas, cum mulsa

Margin: 5, 10, 15, 20 (79, 1, 22.), 25, 30 (95, 25.)

a *Aretæus de Morb. Acut. I. 7.* b *Cæl. Aurel. Morb. Acut. III. c. 1. 2. 3. 4. Æginet. III. 27. D. Hieronym. in Job cap.* VII. † *Aphor. VI.* 37. ‡ *Marcell. de Med. c. XV. p.* 303.

sa decoquere, eaque gargarizare: post hæc palatum ungere vel felle taurino, vel eo medicamento, quod ex moris est. Polline etiam piperis recte respergitur.

5 Si per hæc parum proficitur, ultimum est, incidere satis altis plagis sub ipsis maxillis supra collum, & in palato circa uvam, vel eas venas, quæ sub † lingua sunt; ut per ea vulnera morbus erumpat. Quibus si non

10 fuerit æger adjutus, scire licet, a malo victum esse. Si vero his morbus levatus est, jamque fauces cibum & potum capiunt, facilis ad bonam valetudinem recursus est. Atque interdum natura *c* quoque adjuvat,

15 si ex angustiore sede vitium transit in latiorem. Itaque rubore & tumore in præcordiis orto, scire licet fauces liberari.

Quicquid autem eas levarit, incipiendum est ab humidis, maximeque aqua mulsa:

20 deinde assumendi molles & non acres cibi sunt, donec fauces ad pristinum habitum revertantur. Vulgo audio ‡, si quis *d* pullum hirundinum ederit, angina toto anno non periclitari. Servatumque eum ex *e* sa-

25 le, cum is morbus urget, comburi, carbonemque ejus contritum in aquam mulsam, quæ potui detur, infriari, & prodesse. Id cum idoneos authores ex populo habeat, neque habere quicquam periculi possit, quam-

30 vis in monumentis medicorum non legerim, tamen inserendum huic operi meo credidi.

N 3 De

† *Marcell. de Med. c. XV. p.* 305. c *Aph.* VI. 37.
‡ *Plin. Histor. N. X. c.* 33. d *Plin. H. N.* XXX. 4. e *Idem ibidem*.

2. *De Difficultate spirandi.*

EST etiam circa fauces malum, quod apud Græcos aliud aliudque nomen habet, prout se intendit. Omne in difficultate spirandi consistit: sed hæc dum modica est, neque ex toto strangulat, f δύσπνοια appellatur: cum vehementior est, ut spirare æger sine sono & anhelatione non possit, † ἄσθμα: cum accessit id quoque, ne nisi recta cervice ‡ spiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Ex quibus id, quod primum est, potest diu aliquem trahere: duo insequentia acuta esse consuerunt. His communia sunt; quod propter angustias, per quas spiritus evadit, g sibilum elidit; dolor in pectore præcordiisque est, interdum etiam in scapulis, isque modo decedit, modo revertitur; adhæc tussicula accedit.

V. supra xxxi, 22.

Auxilium vero est, nisi aliquid prohibet, in sanguinis detractione. Neque id satis est, sed lac caprinum calidum jejuno dandum; &, si non febrit, venter solvendus est. Liquanda alvus, interdum etiam ducenda, quibus extenuatum corpus incipit spiritum trahere commodius. Caput autem etiam in lecto sublime habendum est: thorax fomentis, cataplasmatisque calidis, aut siccis, aut etiam humidis adjuvandus est; & postea malagma superimponendum, vel ceratum ex cyprino, vel irino unguento. Sumenda deinde jejuno in potum mulsa, vel aqua, cum qua vel hyssopus cocta, vel con-

79, 1.

5 10 15 20 25 30

f *Cœl. Aurel. Tard. Passion. III. 1. Æginet. III. 29.* † *Hieronym. in Job cap.* IX. ‡ Sublimis spiritus *dicitur Horatio. Vide Not. Dan. Heins. ad Horat. I. 15. vers. 31.* g *Trallian. I. 2.*

contrita capparis radix sit. Deligitur etiam utiliter, aut nitrum, aut h nasturtium, alliumve frictum, deinde contritum & cum melle mixtum: simulque coquuntur mel, gal-
5 banum, resina terebinthina: ubi autem coierunt, ex his, quod fabæ magnitudinem habet, quotidie sub lingua liquatur: aut sulphuris ignem non experti P*. & quadrans, abrotani P*. in vini cyatho teruntur, idque
10 tepefactum sorbetur. Est etiam non vana opinio, vulpinum jecur i, ubi siccum & aridum factum est, contundi oportere, pollinemque ex eo potioni aspergi; vel ejusdem pulmonem quam recentissimum assum, sed si-
15 ne ferro coctum, edendum esse. Præter hæc, sorbitionibus & lenibus cibis utendum est: interdum vino tenui austero: nonnunquam vomitu. Prosunt etiam, quæcumque urinam movent: sed nihil magis, quam ambu-
20 latio lenta pene usque ad lassitudinem; fricatio multa, præcipue inferiorum partium, vel in sole, vel ad ignem, & per seipsum, & per alios, usque ad sudorem.

275, 33.

25 3. *De Faucium exulceratione*.

In interiore vero faucium parte interdum exulceratio esse consuevit. In hac plerique extrinsecus cataplasmatis calidis, fomentisque humidis utuntur. Volunt etiam
30 vaporem calidum ore recipi. per quem molliores alii partes eas fieri dicunt, opportunioresque vitio jam hærenti. Sed, si bene sic vitari morbus potest, tuta illa præsidia: si metus ejus est, supervacua sunt.

N 4 Uti-

h *Cœl. Aurelian. Tard. Pass. III.* 1. i *Scribon. Larg. c.* 19. *Comp.* 76. *Plin. H. N. XXVIII.* 13.

Utique autem perfricare fauces periculosum est. exulcerat enim. Neque utilia sunt, quæ urinæ movendæ sunt apta: quia possunt, dum transeunt, ibi quoque pituitam extenuare; quam supprimi melius est. 5

Asclepiades multarum rerum, quas ipsi quoque secuti sumus, author bonus, acetum ait quam acerrimum esse sorbendum. hoc enim sine ulla noxa comprimi ulcera. Sed id supprimere sanguinem potest; ulcera 10 ipsa sanare non potest. Melius huic rei licium est; quod idem quoque æque probat: vel porri, vel marrubii succus, vel nuces græcæ *k* cum tragacantho contritæ & cum passo mixtæ, vel lini semen contritum & 15 cum dulci vino mixtum. Exercitatio quoque ambulandi currendique necessaria est. Fricatio a pectore vehemens toti inferiori parti adhibenda.

Cibi vero esse debent, neque nimium 20 acres, neque asperi; mel, lenticula, tragum, lac, ptisana, pinguis caro, præcipueque porrum, & quicquid cum hoc mixtum est. Potionis quam minimum esse convenit. Aqua dari potest, vel pura, vel in qua ma- 25 lum cotoneum, palmulæve decoctæ sunt. Gargarizationes quoque lenes: sin hæ parum proficiunt, reprimentes utiles sunt.

Hoc genus neque acutum est, & potest esse non longum: curationem tamen ma- 30 turam, ne vehementer & diu lædat, desiderat.

4. *De Tussi.*

Tussis vero fere propter faucium exul- cera-

k Amygdalæ. *Vide Rhodii Lexicon Scribonianum. Macrobium Saturn. II.* 14.

cerationem molesta est: quæ multis *l* modis contrahitur. Itaque, illis restitutis, ipsa finitur. Solet tamen interdum per se quoque male habere: & vix, cum vetus facta est, 5 eliditur. ac modo arida est, modo pituitam facit vel citat.

Oportet autem hyssopum altero quoque die bibere: spiritu retento currere, sed minime in pulvere: ac lectione uti vehementi; 10 quæ primo impeditur a tussi, post eam vincit: tum ambulare: deinde per manus quoque exerceri, & pectus diu perfricare. Post hæc quam pinguissimæ ficus uncias tres, super prunam incoctas, esse.

15 Præter hæc, si humida est, prosunt fricationes validæ, cum quibusdam calefacientibus, sic, ut caput quoque simul vehementer perfricetur: item cucurbitulæ pectori admotæ; sinapi ex parte exteriore faucibus 20 impositum, donec leviter exulceret; potio ex menta, nucibusque græcis & amylo; primoque assumptus panis aridus, deinde aliquis cibus lenis.

At, si sicca tussis est, cum ea vehementis-25 sime urget, adjuvat vini austeri cyathus assumptus; dum ne amplius id, interposito tempore aliquo, quam ter aut quater fiat: item laseris quam optimi paululum devorare opus est; porri vel marrubii succum assu-30 mere; scillam delingere; acetum ex ea, vel certe acre sorbere, aut cum spica allii contriti duos vini cyathos.

Utilis etiam in omni tussi est peregrinatio, navigatio longa, loca maritima, natationes.

l *Trallian. V.* 1.

tiones. Cibus interdum mollis, ut malva, ut urtica: interdum acer, ut lac cum allio coctum. Sorbitiones, quibus laser sit adjectum, aut in quibus porrum incoctum tabuerit. Ovum quoque sorbile, sulphure adjecto, sorbeatur. In potum vero primum aqua calida, deinde invicem aliis diebus hæc, aliis vero vinum.

m 5. De Sanguinis sputo.

Magis terreri potest aliquis, cum sanguinem expuit. sed id modo minus, modo plus periculi habet. Exit enim modo ex gingivis, modo ex ore. & quidem ex hoc interdum etiam copiose, sed sine tussi, sine ulcere, sine gingivarum ullo vitio; ita ut nihil excreetur. Verum ut ex naribus, sic ex ore aliquando prorumpit. Atque interdum sanguis profluit, interdum simile aquæ quiddam, in qua caro recens lota est. Nonnunquam autem is a summis faucibus fertur, modo exulcerata ea parte, modo non exulcerata; sed aut ore venæ alicujus adaperto, aut tuberculis quibusdam natis, ex hisque sanguine erumpente. Quod ubi incidit, neque lædit potio aut cibus, neque quicquam, ut ex ulcere, excreatur. Aliquando vero, gutture & arteriis exulceratis, frequens tussis sanguinem quoque extundit. Interdum etiam fieri solet, ut aut ex pulmone, aut ex pectore, aut ex latere, aut jocinore feratur. Sæpe fœminæ, quibus sanguis per menstrua non respondet, hunc expuunt. Authoresque medici ferunt, vel exesa parte aliqua sanguinem (69, 29.) exire,

m *Aretæus de Morb. Acutis II. 2. Cæl. Aurelian. Morb. Chronic. Lib. II. c. 9.*

exire, n vel rupta, vel ore alicujus venæ patefacto. Primam διάβρωσιν, secundam ῥηγμοχασμόν, tertiam ἀναςόμωσιν appellant. Ultima minime nocet; prima gravissime.
5 Ac sæpe quidem evenit, uti sanguinem o pus sequatur.

Interdum autem, qui sanguinem ipsum suppressit, satis ad valetudinem profuit. Sed si secuta ulcera sunt, si pus, si tussis est,
10 prout sedes ipsa est, ita varia & periculosa genera morborum fiunt. Si vero sanguis tantum fluit, expeditius & remedium & finis est. Neque ignorari oportet, eis, quibus fluere p sanguis solet, aut quibus spina
15 dolet, coxæve, aut post cursum vehementem vel ambulationem, dum febris absit, non esse inutile sanguinis mediocre profluvium: idque per urinam redditum ipsam quoque lassitudinem solvere. Ac ne in eo
20 quidem terribile esse, qui ex superiore loco decidit: si tamen in ejus urina nihil aliud † novabit. Neque vomitum hujus afferre periculum, etiam cum repetit, si ante confirmare & implere corpus licuit: &
25 ex toto nullum nocere, qui in corpore robusto, neque nimius est, neque tussim aut calorem movet. Hæc pertinent ad universum. nunc ad ea loca, quæ proposui, veniam. 79, 30.

30 Si ex gingivis exit, portulacam manducasse satis est. Si ex ore, continuisse eo merum vinum: si id parum proficit, acetum. Si inter hæc quoque graviter erumpit, quia consumere hominem potest, commodissi-

n *Cœl. Aurelian. Tard. Pass. II. 9. 10. Aretæus Morb. Acutor. Cur. II. 2. Trallian. VII. 1.* o *Aph.* VII. 78. p *Aph.* VII. 37. † Notabit.

diſſimum eſt, impetum ejus, admota † occipitio cucurbitula, ſic ut cutis quoque incidatur, avertere. Si id mulieri, cui menſtrua non feruntur, evenit, eandem cucurbitulam, inciſis inguinibus ejus, admovere.

At, ſi ex faucibus, interioribuſve partibus proceſſit, & metus major eſt, & cura major adhibenda. Sanguis mittendus eſt; &, ſi nihilominus ex ore proceſſit, iterum tertioque, & quotidie paulum aliquid: protinus autem debet ſorbere vel acetum, vel etiam cum thure plantaginis aut porri ſuccum; imponendaque extrinſecus ſupra id, quod dolet, lana ſuccida ex aceto eſt, & id ſpongia ſubinde refrigerandum. Eraſiſtratus horum crura quoque & femora brachiaque pluribus locis deligabat. Id Aſclepiades adeo non prodeſſe, ut etiam inimicum eſſet, propoſuit. Sed id ſæpe commode reſpondere experimenta teſtantur.

Neque tamen pluribus locis deligari neceſſe eſt: ſed ſat eſt infra inguina, & ſuper talos, ſummoſque humeros, etiam brachia. Tum, ſi febris urget, danda eſt ſorbitio; & potui aqua, in qua aliquid ex his, quæ alvum adſtringunt, decoctum ſit. At, ſi abeſt febris, vel elota alica, vel panis ex aqua frigida, & molle quoque ovum dari poteſt potui, vel idem, quod ſupra ſcriptum eſt, vel vinum dulce, vel aqua frigida. ſed ſic bibendum erit, ut ſciamus, huic morbo ſitim prodeſſe.

Præter hæc neceſſaria ſunt quies, ſecuritas,

† *Marcell. de Med. c. X. pag. 288.*

ritas, silentium. Caput hujus quoque cubantis sublime esse debet; recteque tondetur. Facies sæpe aqua frigida fovenda est. At inimica sunt vinum, balneum, venus, 172, 2.
5 in cibo oleum, acriora q omnia, item calida fomenta, conclave calidum & inclusum, multa vestimenta corpori injecta, etiam frictiones, nisi ubi bene sanguis conquievit. Tum vero incipiendum est a brachiis, cru-
10 ribusque; a thorace abstinendum. In hoc casu per hiemem, locis maritimis; per æstatem, mediterraneis opus est.

CAP. V.

15 *De Stomachi morbis.*

FAUCIBUS subest stomachus; in quo plura a longa vitia incidere consuerunt. Nam modo ingens calor, modo inflatio hunc, modo inflammatio, modo exulcera-
20 tio afficit. Interdum pituita, interdum bilis adoritur. Frequentissimumque est ejus malum, quo resolvitur: neque ulla re magis aut afficitur, aut corpus afficit.

Ut diversa autem vitia ejus, sic etiam re-
25 media sunt. Ubi exæstuat, aceto cum rosa extrinsecus subinde fovendus est; imponendusque pulvis cum oleo; & ea cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & molliunt. Potui, nisi quid obstat, gelida aqua
30 præstanda.

Si inflatio est, prosunt admotæ † cucurbitulæ; neque incidere cutem necesse est: prosunt sicca & calida fomenta, sed non vehementissima. Interponenda abstinentia est.

q *Cæl. Aurel. Acut. Morb. II. 24.* a *Cæl. Aurelian. Tard. Pass. III. 2. Trallian. VII. 3.* † *Sub scapulis, uti duobus exemplis confirmat Aloisius Mundella Epist. 7. pag. 125. & seqq.*

est. Utilis in jejuno potio est apsinthii, aut hyssopi, aut rutæ. Exercitatio † primo levis, deinde major adhibenda est; maximeque, quæ superiores partes moveat. quod genus in omnibus stomachi vitiis aptissimum est. Post exercitationem opus est unctione, fricatione; balneo quoque nonnunquam, sed rarius; interdum alvi ductione. Cibis deinde calidis, neque inflantibus: eodemque modo calidis potionibus, primo aquæ; post, ubi resedit inflatio, vini austeri. Illud quoque in omnibus stomachi vitiis præcipiendum est, ut, quo modo se quisque æger refecerit, eodem sanus utatur. nam redit huic imbecillitas sua, nisi iisdem defenditur bona valetudo, quibus reddita est.

At si inflammatio aliqua est, quam fere tumor & dolor sequitur, prima sunt quies, & abstinentia; lana sulphurata circundata; in jejuno apsinthium. Si ardor stomachum urget, aceto cum rosa subinde fovendus est: deinde cibis quidem utendum est modicis; imponenda vero extrinsecus quæ simul & reprimunt & molliunt: deinde, his detractis, utendum calidis ex farina cataplasmatis, quæ reliquias digerant: interdum alvus ducenda: adhibenda exercitatio, & cibus plenior.

At, si exulceratio stomachum infestat, eadem fere facienda sunt, quæ in faucibus exulceratis præcepta sunt. Exercitatio, fricatio inferiorum partium adhibenda. Adhibendi lenes & glutinosi cibi, sed citra satietatem. Omnia acria atque acida removenda.

† *Equitatio. Plin. XXVIII. 4. in fine.*

venda. Vino, si febris non est, dulci, aut, si id inflat, certe leni utendum: sed neque perfrigido, neque nimis calido.

Si vero pituita stomachus impletur, ne-
5 cessarius modo in jejuno, modo post cibum vomitus est. Utilis exercitatio, gestatio, navigatio, fricatio. Nihil edendum, bibendumque, nisi calidum; vitatis tantum his, quæ pituitam contrahere consuerunt.

10 Molestius est, si stomachus bile vitiosus est. Solent autem hi, qui sic tentantur, interpositis quibusdam diebus, hanc, & quidem, quod pessimum est, atram vomere. His recte alvus ducitur: potiones ex apsin-
15 thio dantur: necessaria gestatio, navigatio, &, si fieri potest, ex nausea vomitus: vitanda cruditas: sumendi cibi faciles & stomacho non alieni, vinum austerum.

Vulgatissimum vero pessimumque stoma-
20 chi vitium est resolutio, id est, cum cibi non *b* tenax est, soletque desinere ali corpus, ac sic tabe consumi. Huic generi inutilissimum balneum est. Lectiones, exercitationesque superioris partis necessariæ,
25 item unctiones, fricationesque: hinc perfundi frigida, atque in eadem natare, canalibus ejusdem subjicere etiam stomachum ipsum, & magis etiam a scapulis id quod contra stomachum est: consistere in
30 frigidis, medicatisque fontibus, quales *c* Cutiliarum Sumbruinarumque sunt, salutare est. Cibi quoque assumendi sunt frigidi, qui potius difficulter coquuntur, quam facile vitiantur. Ergo plerique, qui nihil

aliud

b *Aretæus de Morb. Diuturn. II. 7.* c *Plin. II. 95. & XXXI. 2. Vitruvius VIII. 3. Cœlius Aurel. Tard. Pass. V. 2. pag.* 518.

aliud concoquere possunt, bubulam coquunt. Ex quo colligi potest, neque avem, neque venationem, neque piscem dari debere, nisi generis durioris. Potui quidem aptissimum est vinum frigidum, vel certe bene calidum meracum, potissimum d Rheticum, vel Allobrogicum, aliudve, quod & austerum & resina conditum est: si id non est, quam asperrimum, maximeque e Signinum.

Si cibus non continetur, danda aqua, & eliciendus plenior vomitus est; iterumque dandus cibus, & tum admovendæ duobus infra stomachum digitis cucurbitulæ, ibique duabus aut tribus horis continendæ sunt. Si simul & vomitus, & dolor est, imponenda supra stomachum est lana succida, vel spongia f ex aceto, vel cataplasma, quod refrigeret. Perfricanda vero non diu, sed vehementer brachia, & crura, & calefacienda.

Si plus doloris est, infra præcordia quatuor digitis cucurbitula utendum est: protinus dandus panis ex posca frigida. Si non continuit, post vomitum leve aliquid ex his, quæ non aliena stomacho sint. Si ne id quidem tenuit, singuli cyathi vini, singulis interpositis horis, donec stomachus consistat. Valens etiam medicamentum est, radiculæ succus: valentius, acidi punici mali, cum pari modo succi, qui ex dulci punico malo est, adjecto etiam intubi succo, & mentæ, sed hujus minima parte; quibus tantundem, quantum ex his omnibus

d *Serv. ad Virg. II. Georg. 96. Sueton. in August. c. 77. Plin. XIV. 6.* e *Plin. ibidem.* f *Trallian. VII. 7.*

bus est, aquæ frigidæ quam optime misce-
tur. Id enim plus quam vinum ad com-
primendum stomachum potest. Supprimen-
dus autem vomitus est, qui per se venit,
5 etsi nausea est.

Sed si coacuit intus cibus, aut compu-
truit, quorum utrumlibet ructus ostendit,
ejiciendus est; protinusque, cibis assumptis
iisdem, quos proxime posui, stomachus re-
10 stituendus. Ubi sublatus est præsens metus,
ad ea redeundum est, quæ supra præcepta
sunt.

CAP. VI.

15 *De Laterum doloribus.*

STOMACHUS lateribus cingitur; at-
que in his quoque vehementes dolores
esse consuerunt. Eorum initium vel ex fri-
gore, vel ex ictu, vel ex nimio *a* cursu,
20 vel ex morbo est. Sed interdum id malum
intra dolorem est: isque modo tarde, mo-
do celeriter solvitur. interdum ad perni-
ciem quoque procedit; oriturque acutus
morbus, qui πλευριτικός a Græcis nomina-
25 tur. Huic dolori lateris, febris *b* & tussis
accedit: & per hanc excreatur, si tolerabilis
morbus est, pituita; si gravis, sanguis. In-
terdum etiam sicca tussis est, quæ nihil emo-
litur. idque vitio primo gravius, secundo
30 tolerabilius est.

Remedium vero est magni & recentis do-
loris, sanguis *c* missus. At, sive levior, si-
ve vetustior casus est, vel supervacuum, vel
serum id auxilium est; confugiendumque

O ad

a *Aretæus de Morb. Acut. I. 10. Trall. VI. 1.*
b *Cæl. Aur. Acut. Morb. II. 13.* c *Idem ibidem cap. 18.*

ad cucurbitulas est, ante summa cute incisa. Recte etiam sinapi ex aceto super pectus imponitur, donec ulcera pustulasque excitet; & tum medicamentum, quod humorem illuc citet. Præter hæc, circundare primum oportet latus hapso lanæ sulphuratæ: deinde, cum paululum inflammatio se remisit, siccis & calidis fomentis uti. Ab his transitus ad malagmata est.

483, 3. 250. 252.

Si vetustior dolor remanet, novissime resina imposita discutitur. Utendum cibis potionibusque calidis: vitandum frigus. Inter hæc tamen non alienum est extremas partes oleo & sulphure perfricare. Si levata tussis est, leni lectione uti: jamque & acres cibos, & vinum meracius assumere. Quæ ita a medicis præcipiuntur. Attamen sine his rusticos nostros epota ex aqua trixago satis adjuvare dicitur.

324, 18.

Hæc in omni lateris dolore communia sunt: plus negotii est, si acutus quoque morbus is factus est. In hoc, præter ea, quæ supra posita sunt, hæc animadvertenda sunt: ut cibus sit quam maxime tenuis & lenis, præcipueque sorbitio, eaque ex ptisana potissimum, aut jus in quo porrus cum pullo gallinaceo coctus sit: idque non nisi tertio die detur: si tamen per vires licebit: potui vero aqua mulsa, in qua hyssopum, aut ruta decocta sit. Quæ quibus temporibus danda sint, ex ratione vel adauctæ, vel levatæ febris apparebit, sic, ut in remissione quam maxima dentur: cum eo tamen, ut sciamus, non esse ejus generis tussi aridas

fau-

fauces committendas. sæpe enim, ubi nihil est, quod excreetur, continuatur, & strangulat. Ob quam causam dixi etiam pejus id genus esse tussis, quod nihil, quam quod pituitam moveret. Sed hic vinum sorbere, ut supra præcepimus, morbus ipse non patitur: in vicem ejus, cremor ptisanæ sumendus est.

209, 3.

Ut his autem in ipso morbi fervore sustinendus æger est, sic, ubi paulum is se remisit, alimenta pleniora, & vini quoque aliquid dari potest; dum nihil detur, quod aut refrigeret corpus, aut fauces asperet. Si in refectione vero manserit tussis, intermittere oportebit uno die; posteroque, cum cibo vini paulo plus assumere. At, invalescente quoque tussi, tum non erit alienum, ut supra quoque positum est, vini cyathos sorbere. sed in hoc genere valetudinis, dulce, vel certe lene commodius est. Si malum inveteravit, athletico victu corpus firmandum est.

CAP. VII.

De Viscerum morbis: & primo, de Pulmone.

A COMPAGINE corporis ad viscera transeundum est; & inprimis ad pulmonem veniendum. Ex quo vehemens & acutus morbus oritur, quem περιπνευμονίαν Græci vocant. Ejus hæc conditio est. a Pulmo totus afficitur. hunc casum ejus subsequitur tussis, bilem vel pus trahens; præcordiorum totiusque pectoris gravitas, spiritus difficultas, magnæ febres,

a *Cœlius Aurelian. Acut. Morb. II. 26. 27. Aretæus de Morb. Diut. I. 12.*

continua vigilia, cibi fastidium, tabes. *b* Id genus morbi plus periculi quam doloris habet.

Oportet, si satis validæ vires sunt, sanguinem *c* mittere: sin minores, cucurbitulas sine ferro præcordiis admovere. Quod si satis valet, gestando ægrum, digerere: si parum, intra domum tantum dimovere. In potionem autem hyssopum dare, cum quo ficus arida sit incocta; aut aquam mulsam, in qua vel hyssopum, vel ruta decocta sit. Fricatione uti diutissime in scapulis, proxime ab his in brachiis, & pedibus, & cruribus, leniter contra pulmonem; idque bis quotidie facere.

Quod ad cibum vero pertinet, huic nec salsis opus est, neque acribus, neque amaris, neque alvum adstringentibus, sed paulo lenioribus. Ergo primis diebus danda est sorbitio ptisanæ, vel alicæ, vel oryzæ, cum qua recens adeps cocta sit. Cum hac, sorbile ovum, nuclei pinei: ex melle, panis, vel elota alica ex aqua mulsa. Potui danda deinde non solum pura aqua, sed etiam mulsa egelida; aut, si æstas est, etiam frigida; nisi quid obstat. Hæc autem altero quoque die, increscente morbo dare satis est.

Ubi incrementum constitit, quantum res patitur, ab omnibus abstinendum est, præterquam aqua egelida. Si vires desunt, adjuvandæ sunt aqua mulsa. Prosuntque adversus dolores imposita calida fomenta, vel ea, quæ simul & reprimunt & emolliunt. Prodest etiam impositus super pectus sal bene

b *Aph. VII. 11.* c *Cœl. Aurelian. Acut. Morb. II. 29.*

bene contritus, cum cerato mistus; quia
leviter cutem erodit, eoque impetum materiæ,
qua pulmo vexatur, evocat. Utile
etiam aliquod malagma est ex his, quæ 250.
5 materiam trahunt. Neque alienum est, dum 252.
premit morbus, clausis fenestris ægrum continere:
ubi paulum levatus est, ter aut quater
die, fenestris aliquantum apertis, † purum
aerem recipere. Deinde in refectione
10 pluribus diebus a vino abstinere; gestatione,
fricatione uti; sorbitionibus, & prioribus
cibis adjicere, ex oleribus porrum; ex
carne, ungulas, & summa trunculorum, atque
pisciculos, sic, ut diu nihil nisi molle
15 & lene sumatur.

CAP. VIII.

De Hepaticis.

ALTERIUS quoque visceris mor-
20 bus, id est jocinoris, æque modo longus,
modo acutus esse consuevit. ἡπατικὸν
Græci vocant. Dextra parte sub præcordiis
vehemens dolor est: idemque ad latus dextrum,
& ad jugulum, *a* humerumque par-
25 tis ejusdem pervenit: nonnunquam manus
quoque dextra torpet: horror validus est.
Ubi male est, bilis evomitur: interdum
singultus prope strangulat. Et hæc quidem
acuti morbi signa sunt. Longioris vero,
30 ubi suppuratio in jocinore est; dolorque
modo finitur, modo intenditur; dextra parte
præcordia dura sunt, & tument; post cibum
major spiritus difficultas est: accedit
maxillarum quædam resolutio. Ubi invete-

O 3 ravit

† Parvum *vult Rhodius in Lexico Scribon. V.* exiguum vinum. a *Aretæus de Diuturn. Morb. I.* 13. *Cœlius Aurelian. Tard. Pass. III.* 4.

ravit malum, venter & crura pedesque intumescunt; pectus atque humeri, circaque jugulum utrunque extenuatur.

In initio sanguinem mittere optimum est: tum venter solvendus est; si non potest aliter, per nigrum veratrum. Imponenda extrinsecus cataplasmata; primum quæ reprimant; deinde calida, quæ diducant; quibus recte iris vel apsinthium adjicitur: post 251, 5. hæc, malagma. Dandæ vero sorbitiones sunt, omnesque cibi & calidi, & qui non multum alunt, & fere qui pulmonis quoque dolori conveniunt; præterque eos, qui urinam movent, potionesque ad id efficaces. Utilia in hoc morbo sunt thymum, satureia, hyssopum, nepeta, amaracum, sesamum, lauri baccæ, pini flos, herba sanguinalis, mentha, ex malo cotoneo medium, columbæ jecur recens & crudum. Ex quibus quædam per se esse, quædam adjicere vel sorbitioni vel potioni licet; sic tamen, ut parce assumantur. Neque alienum est, apsinthium contritum ex melle & pipere, ejusque catapotium quotidie devorare. Abstinendum utique est ab omnibus frigidis. neque enim res ulla magis jecur lædit. Fricationibus utendum in extremis partibus. Vitandus omnis labor, omnis vehementior motus: ne spiritus quidem diutius continendus est. Ira, trepidatio, pondus, jactus, cursus, in hoc inimica sunt. Perfusio corporis multa prodest ex aqua, si hiems est, calida; si æstas, tepida: itemque liberalis unctio, & in balneo sudor.

Si

Si vero jecur vomica *b* laborat, eadem facienda sunt, quæ in cæteris interioribus suppurationibus. Quidam etiam ultra id scalpello *c* aperiunt, & ipsam vomicam adurunt.

CAP. IX.

De Lienosis. *a*

AT lienis ubi affectus est, intumescit, simulque cum eo pars sinistra; quæ & dura est, & prementi renititur; venterque intentus est: aliquis etiam cruribus tumor est. Ulcera aut omnino non sanescunt, aut certe cicatricem vix recipiunt. In intenta ambulatione, vel cursu, dolor, & quædam difficultas est. 62, 26.

Hoc vitium quies auget. itaque exercitatione & labore opus est: habita tamen ratione, ne febrem ista, si nimium processerit, excitent. Unctiones *b*, frictionesque, & sudores necessarii sunt. Dulcia omnia inimica sunt: item lac & caseus. Acida autem maxime conveniunt. Ergo acetum acre per se sorbere, & magis etiam, quod scilla conditum est, expedit. Edenda sunt salsamenta, vel oleæ ex muria dura; lactucæ intinctæ in aceto; intubi † quoque & betæ ex eodem; & sinapi, armoraciæ, & pastinacæ: de carnibus vero ungulæ, rostra, aves macræ, ejusdemque generis venatio. Potui vero jejuno dari debet apsinthium aquæ incoctum: at post cibum aqua *c* a ferrario fabro, in qua candens ferrum subinde extinctum sit. hæc enim vel præcipue

O 4 lie-

b *Aret. de Morb. Diut. Curat.* I. 13. c *Aphor.* VII. 45. a *Cœl. Aurel. Tard. Pass.* III. 4. *Aret. de Morb. Diut.* I. 14. *Marcell. de Medic. cap.* XXIII. *p.* 345. b *Nicol. Myreps. de Ung. Sect.* III. *c.* 64. 65. 66. 86. 87. † *Nonn. de Re Cib.* I. 12. c *Scribon. Larg. c.* 32. *c.* 132.

lienem coercet. quod animadversum est in his animalibus, quæ apud hos fabros educata exiguos lienes habent. Potest etiam dari vinum tenue, austerum; omniaque in cibis & potionibus, quæ urinæ movendæ sunt: præcipueque ad id valet vel trifolii semen, vel cuminum, vel apium, vel serpyllum, vel cytisus, vel thymum, vel hyssopum, vel satureia. hæc enim inde commodissime videntur humorem educere. Lienis quoque bubulus utiliter esui datur: præcipueque eruca & nasturtium lienem extenuant. Imponenda quoque extrinsecus sunt, quæ levent. fit ex unguentariis glandulis, quas μυροβαλάνυς d Græci vocant: fit ex lini & nasturtii semine, quo vinum & oleum adjicitur: fit ex cupresso viridi, & arida ficu: fit ex sinapi, cui sevi hircini a renibus quarta pars ponderis adjicitur, teriturque in sole, & protinus imponitur. Multisque modis huic rei cappari aptum est. Nam & ipsum cum cibo assumere, & muriam ejus cum aceto sorbere commodum est. Quin etiam extrinsecus radicem contritam, vel corticem ejus cum furfuribus, aut ipsum cappari cum melle contritum imponere expedit. Malagmata quoque huic rei aptantur.

251, 18.

250. & seqq.

CAP. X.

De Renum morbis. a

At renes ubi affecti sunt, diu male habent. Pejus vero est, si frequens biliosus vomitus accedit. Oportet conquiesce-

d *Scribon. Larg.* XXXII. c. 131. a *Aretæus de Diut. Morb.* II. 3. *Curat. Morb. Diut.* II. 3. *Cœlius Aurelian. Tard. Pass.* V. 3.

ſcere: cubare molliter: ſolvere alvum; ſi aliter non reſpondet, etiam ducere: ſæpe deſidere in aqua calida: neque cibum, neque † potionem frigidam aſſumere: abſtine-
5 re ab omnibus ſalſis, acribus, acidis, pomis: bibere liberaliter: adjicere modo cibo, modo potioni piper, porrum, ferulam, album papaver. quæ maxime inde urinam movere conſuerunt.

10 Auxilio quoque his exulceratis ſunt, ſi adhuc ulcera purganda ſunt, cucumeris ſemina detractis corticibus ſexaginta, nuclei ex pinu ſilveſtri quindecim, aniſi quod tribus digitis ſumi poſſit, croci paulum, con-
15 trita & in duas mulſi potiones diviſa.

Si vero dolor tantum levandus eſt, ejuſdem cucumeris ſemina triginta, iidem nuclei viginti, nuces græcæ quinque, croci paululum, contrita & cum lacte potui data.
20 Ac inſuper quoque recte quædam malagmata injiciuntur; maximeque ea, quæ humori extrahendo ſunt. 250.

CAP. XI.

25 *De Inteſtinorum morbis: & primo de Cholera.*

A VISCERIBUS ad inteſtina veniendum eſt; quæ ſunt & acutis & longis morbis obnoxia. Primoque facien-
30 da mentio eſt choleræ; quia commune id ſtomachi atque inteſtinorum vitium videri poteſt. Nam ſimul & dejectio *a* & vomitus eſt: præterque hæc inflatio eſt, inteſtina torquentur, bilis ſupra infraque erumpit, pri-

† *Plin. de R. M. lib. V. cap.* 32. a *Aretæus de Morb. Acut. II.* 5. *Cœlius Aurelian. Acut. Morb. III.* 19.

primum aquæ similis, deinde ut in ea recens caro lota esse videatur, interdum alba, nonnunquam nigra, vel varia. Ergo eo nomine morbum hunc χολέραν Græci nominarunt. Præter ea vero, quæ supra comprehensa sunt, sæpe etiam crura manusque contrahuntur, urget sitis, anima deficit. quibus concurrentibus, non mirum est, si subito quis moritur. Neque tamen ulli morbo minori momento succurritur.

Protinus ergo, ubi ista cœperunt, aquæ tepidæ *b* quam plurimum bibere oportet, & vomere. Vix unquam ea sine vomitu sumitur: sed etiamsi non incidit, tamen corruptæ miscuisse novam materiam prodest; partque sanitatis est, vomitum esse suppressum. Si id incidit, protinus ab omni potione abstinendum est. Si vero tormina sunt, oportet frigidis & humidis fomentis stomachum fovere: vel, si venter dolet, iisdem egelidis, sic ut venter ipse mediocriter calentibus juvetur. Quod si vehementer & vomitus, & dejectio, & sitis vexant, & adhuc subcruda sunt, quæ vomuntur, nondum vino maturum tempus est: aqua, neque ea ipsa frigida, sed potius egelida danda est. Admovendumque naribus est pulegium ex aceto, vel polenta vino aspersa, vel mentha, vel quod secundum naturam est.

At cum discussa cruditas est, tum magis verendum est, ne anima deficiat. Ergo tum confugiendum est ad *c* vinum. Id esse oportet tenue, odoratum, & cum aqua frigida mixtum, vel polenta adjecta, vel infracto pane;

b *Trallian. VII. 14.* c *Aretæus Acut. Morb. Curat. II. 4.*

128, 24.

pane; quem ipsum quoque assumere expedit: quotiesque aliquid aut stomachus, aut venter effudit, toties per hæc vires restituere. Erasistratus primo tribus vi-
5 ni guttis, aut quinis aspergendam potionem esse dixit; deinde paulatim merum adjiciendum. Is, si ab initio vinum dedit, & metus cruditatis secutus est, non sine causa fecit: si vehementem infirmitatem
10 adjuvari posse tribus guttis putavit, erravit.

At si inanis est homo, & crura ejus contrahuntur, interponenda potio apsinthii est. Si extremæ partes corporis frigent, ungen-
15 dæ sunt calido oleo, cui ceræ paulum sit adjectum; calidisque fomentis nutriendæ. Si ne sub his quidem quies facta est, extrinsecus contra ventriculum ipsum cucurbitula admovenda est, aut sinapi superim-
20 ponendum. Ubi is constitit, dormire oportet: postero die utique a potione abstinere: die tertio in balneum ire: paulatim se cibo reficere; somnoque, quisquis facile adquiescit; vitetque lassitudinem, & frigora.
25 Si post suppressam choleram febricula manet, alvum duci necessarium est: tum cibis vinoque utendum est. Sed hic quidem morbus & *d* acutus est, & inter intestina stomachumque versatur sic, ut, cujus potissi-
30 mum partis sit, non facile dici possit.

CAP.

d *Hippocrat. VII. Epidem. XL.* 20. *Trallian. VII.* 14.

CAP. XII.

De Cœliaco ventriculi morbo.

IN ipsius vero ventriculi porta consistit is, qui & longus esse consuevit, & κοιλιακός a Græcis nominatur. Sub hoc venter indurescit, dolorque ejus est: alvus nihil reddit, ac ne spiritum quidem † transmittit: extremæ partes frigescunt: difficulter spiritus redditur. 5 10

Commodissimum est inter initia calida cataplasmata toti ventri imponere, ut dolorem leniant. Post cibum vomere, atque ita ventrem exinanire. Proximis deinde diebus cucurbitulas sine ferro ventri & coxis admovere. Ventrem ipsum liquare dato lacte, & vino salso, frigido. Si tempus anni patitur, etiam viridibus ficis; sic tamen, ne quis aut cibus, aut humor universus detur, sed paulatim. Ergo per intervalla temporis sat est cyathos binos ternosve assumere, & cibum pro portione hujus: commodeque facit cyatho lactis cyathus aquæ mistus, & sic datus. Cibique calentes & acres utiliores sunt: adeo ut lacti quoque recte contritum allium adjiciatur. 15 20 25

Procedente vero tempore, opus est gestari; maximeque navigare; perfricari ter aut quater die sic, ut nitrum oleo adjiciatur; perfundi aqua calida post cibum; deinde sinapi imponere per omnia membra, excepto capite, donec arrodantur & rubeant; maximeque si corpus durum & virile est. paulatim deinde faciendus est transitus ad 30

ea,

† *Plane contrarium dicit Marcellus c. XXVII. pag. 363.*

ea, quæ ventrem comprimunt. Aſſa caro danda, valens, & quæ non facile corrumpatur: in potum vero, pluviatilis aqua decocta; ſed quæ per binos ternoſve cyathos bibatur.

Si vetus vitium eſt, oportet laſer quam optimum ad piperis magnitudinem devorare: altero quoque die vinum vel aquam bibere; interdum interpoſito cibo, ſingulos vini cyathos ſorbere: ex inferiori parte infundere aquam pluviatilem egelidam; maximeque, ſi dolor in imis partibus remanet.

CAP. XIII.

De Tenuioris inteſtini morbo.

INTRA ipſa vero inteſtina conſiſtunt duo morbi: quorum unus in tenuiore, alter in pleniore eſt. Prior acutus eſt: inſequens eſſe longus poteſt. Diocles Caryſtius tenuioris inteſtini morbum [a] χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominavit. A pleriſque video nunc illum priorem εἰλεὸν, hunc κολικὸν nominari. Sed prior modo ſupra umbilicum, modo ſub umbilico dolorem movet. Fit in alterutro loco inflammatio: nec alvus, nec ſpiritus [b] infra tranſmittitur. Si ſuperior pars affecta eſt, cibus: ſi inferior, ſtercus per os redditur: ſi utralibet, metus eſt. Adjicitur periculo, ſi vomitus [c] bilioſus, mali odoris, aut varius, aut niger eſt.

Remedium eſt, ſanguinem mittere; vel cucurbitulas pluribus locis admovere, non ubique cute inciſa: id enim duobus aut tribus locis ſatis eſt: ex cæteris ſpiritum evoca-

a *Cœl. Aurel. Acutor. Morb. III. 17.* b *Aretæus de Morb. Acut. II. 6.* c *Aph. VII. 10.*

evocare abunde est. Tum animadvertere oportet, quo loco malum sit. solet enim contra id tumere. Et si supra umbilicum est, alvi ductio utilis non est. Si infra est, alvum ducere interdum, ut Erasistrato *d* placuit, optimum est; & sæpe id auxilii in his partibus magnum remedium est. Ducitur autem percolato ptisanæ cremore, cum oleo & melle sic, ut præterea nihil adjiciatur. Si nihil tumet, duas manus imponere oportet supra summum ventrem, paulatimque deducere. invenietur enim mali locus; qui necesse est renitatur: & ex eo demum deliberari poterit, ducenda, nec ne alvus sit.

Illa communia sunt: calida cataplasmata admovere, eaque imponere a mammis usque ad inguina, & spinam; ac sæpe mutare: brachia, cruraque perfricare: demittere totum hominem in calidum oleum. Si dolor non quiescit, etiam in alvum ex parte inferiore tres aut quatuor cyathos calidi olei dare. Ubi per hæc consecuti sumus, ut ex inferiore parte spiritus transmittatur, offerre potui mulsum tepidum non multum. (nam ante magna cura vitandum est, ne quid bibat.) si id commode cessit, adjicere sorbitionem.

Ubi dolor & febricula quierunt, tum demum uti cibo pleniore; sed neque inflante, neque valido, ne intestina adhuc imbecilla lædantur. potui vero nihil præterquam puram aquam. Nam sive quid vinolentum sive acidum est, id huic morbo alienum est.

Ac

d *Cœl. Aurel. Acut. Morb. III. 17. pag. 219. 220.*

Ac postea quoque vitare oportet balneum, ambulationem, gestationem, cæterosque corporis motus. Nam facile id malum redire consuevit; & cum frigus subit, sive aliqua jactatio, nisi bene jam confirmatis intestinis, revertitur.

CAP. XIV.

De Morbo intestini plenioris. a

IS autem morbus, qui in intestino pleniore est, in ea maxime parte est, qua cæcum esse proposui. Vehemens fit inflatio, vehementes dolores, dextra magis parte: intestinum verti videtur; quod prope spiritum elidit. In plerisque post frigora cruditatesque oritur, deinde quiescit; & per ætatem sæpe repetens sic cruciat, ut vitæ spatio nihil demat.

Ubi is dolor cepit, admovere sicca & calida fomenta oportet; sed primo lenia, deinde validiora; simulque fricatione ad extremas partes, id est, crura brachiaque materiam evocare. Si discussus non est, qua dolet, cucurbitulas sine ferro defigere. Est etiam medicamentum ejus rei causa comparatum, quod κωλικὸν nominatur. Id se repperisse Cassius gloriabatur. magis prodest potui datum. sed impositum quoque extrinsecus, digerendo spiritum, dolorem levat.

Nisi finito vero tormento, recte neque cibus neque potio assumitur. Quo victu sit utendum iis, qui hoc genere tentantur, jam mihi dictum est. Confectio medicamenti, quod

a *Trallian.* X. 1. *Aretæus de Morb. Diuturn.* II. 8. *Cœl. Aurelian. Tard. Pass.* IV. 7.

281, 7. quod κολικὸν nominatur, ex his b constat. Costi, anisi, castorei, singulorum P.* III. petroselini P.* IV. piperis longi, & rotundi, singulorum P.* V. papaveris lacrymæ, junci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum P.* VI. 5 quæ melle excipiuntur. Id autem & devorari potest, & ex aqua calida sumi.

CAP. XV.

De Torminibus.

69, 3. PROXIMA his inter intestinorum 10 mala tormina esse consueverunt. δυσεντερία Græce vocatur. Intus intestina a exulcerantur: ex his cruor manat; isque modo cum stercore aliquo semper liquido, modo cum quibusdam quasi mucosis excer- 15 nitur; interdum simul quædam † carnosa descendunt. Frequens dejiciendi cupiditas, dolorque in ano est. Cum eodem dolore exiguum aliquid emittitur: atque eo quoque tormentum intenditur; idque post 20 tempus aliquod levatur, exiguaque requies est, somnus interpellatur, febricula oritur, longoque tempore id malum, cum inveteraverit, aut tollit hominem, aut, etiamsi finitur, excruciat. 25

Oportet inprimis conquiescere; siquidem omnis agitatio exulcerat: deinde jejunum sorbere vini cyathum, cui contrita radix quinquefolii sit adjecta: imponere cataplasmata super ventrem, quæ repri- 30 munt; quod in superioribus ventris morbis non expedit: quotiesque desedit, subluere aqua calida, in qua decoctæ verbenæ sint:

b *Scrib. Larg. cap.* XXIX. *Com.* 120. *Nicol. Myreps. sect.* XXXI. *de Catapl. c.* 5. a *Trall.* VIII. 9. *Aretæus de Morb. Diuturn. II.* 9. *Hippocr. de Affection. XXIV.* † *Aph.* IV. 26.

ſint: portulacam vel coctam, vel ex dura muria ediſſe; cibos potioneſque eas, quæ adſtringunt alvum.

Si vetuſtior morbus eſt, ex inferioribus
5 partibus tepidum infundere vel ptiſanæ cremorem, vel lac, vel adipem liquatam, vel medullam cervinam, vel oleum, vel cum roſa butyrum, vel cum eadem album crudum ex ovis, vel aquam, in qua lini ſemen
10 decoctum ſit; vel, ſi ſomnus non accedit, vitellos cum aqua, in qua roſæ floris folia cocta ſint. Levant enim dolorem hæc, & mitiora ulcera efficiunt; maximeque utiliæ ſunt, ſi cibi quoque ſecutum faſtidium eſt.
15 Themiſon *b* muria dura quam aſperrima ſic utendum memoriæ prodidit.

Cibi vero eſſe debent, qui leniter ventrem adſtringant. At ea, quæ urinam moveant, ſi id conſecuta ſunt, in aliam par-
20 tem humorem avertendo, proſunt: ſi non ſunt conſecuta, noxam augent. itaque niſi in quibus prompte id facere conſuerunt, non ſunt adhibenda. Potui, ſi febricula eſt, aqua pura calida, vel ea, quæ ipſa quoque
25 adſtringat, dari debet: ſi non eſt, vinum leve, auſterum. Si pluribus diebus nihil remedia illa juverunt, vetuſque jam vitium eſt, aquæ bene frigidæ potio aſſumpta ul- 293,
cera adſtringit, & initium ſecundæ valetu- 20.
30 dinis facit. Sed ubi venter ſuppreſſus eſt, protinus ad calidam potionem revertendum eſt.

Solet autem interdum etiam putris ſanies, peſſimique odoris deſcendere: ſolet &

P inter-

b *Cœl. Aurelian. Tard. Paſſ. IV. 6. Galen. Meth. Med. XII. c. 1. Joan. Bapt. Sylvat. Med. Hiſt. 62.*

interdum purus sanguis profluere. Si superius vitium est, alvus aqua mulsa delui debet; tum deinde etiam infundi, quæ supra comprehensa sunt. Valensque est etiam adversus cancerem intestinorum, minii gleba cum salis hemina contrita: sin minus, mista his aqua in alvum datur. At, si sanguis profluit, cibi potionesque esse debent, quæ adstringant.

CAP. XVI.

De Lævitate intestinorum. a

64, 10. EX torminibus *b* interdum intestinorum lævitas oritur; qua continere nihil possunt, & quicquid assumptum est, inconfectum protinus reddunt. Id interdum ægros trahit, interdum præcipitat.

In hoc utique adhibere oportet comprimentia; quo facilius tenendi aliquid intestinis vis sit. Ergo & super pectus ponatur sinapi; exulcerataque cute, malagma, *c* quod humorem evocet: & ex verbenis decocta in aqua desideat; & cibos potionesque assumat, quæ alvum adstringunt; & frigidis utatur perfusionibus.

Oportet tamen prospicere, ne, simul his omnibus admotis, vitium contrarium per immodicas inflationes oriatur. Paulatim ergo firmari intestina debebunt, aliquibus quotidie adjectis. Et cum in omni fluore ventris, tum in hoc præcipue necessarium est, non quoties libet desidere, sed quoties necesse est, ut hæc ipsa mora in consuetudinem ferendi oneris intestina deducat.

Alte-

a *Hippocr. de Affection. T.XXV. Aretæus de Morb. Diuturn. II. 10.* b *Aphor.* VII. 76. c *Nicol. Myreps. Sect. XXXIV. cap. 9.*

Alterum quoque, quod æque ad omnes similes affectus pertinet, in hoc maxime servandum est; ut, cum pleraque utilia insuavia sint, qualis est plantago, & rubi, &
5 quicquid malicorio mixtum est, ea potissimum ex his dentur, quæ maxime æger volet. Deinde, si omnia ista fastidiet, ad excitandam cibi cupiditatem, interponatur aliquid minus utile, sed magis gratum. Exer-
10 citationes & fricationes huic quoque morbo necessariæ sunt: & cum his sol, ignis, balneum, vomitus *d*, ut Hippocrati visum est; etiam albo veratro *e*, si cætera parum proficient, evocatus.

15

CAP. XVII.

De Lumbricis alvum occupantibus.

NONNUNQUAM autem lumbrici quoque occupant alvum; hique modo
20 ex inferioribus partibus; modo, quod fœdius, ore *a* redduntur. Atque interdum latos eos, qui pejores sunt; interdum teretes videmus.

Si lati sunt, aqua potui dari debet, in
25 qua lupinum, aut cortex mori decoctus sit; aut cui adjectum sit contritum vel hyssopum, vel piperis acetabulum, scammoneæ paulum. Vel etiam pridie, cum multum allium ederit, vomat. Posteroque die mali
30 punici tenues radiculas colligat, quantum manu comprehendet; easque contusas in aquæ tribus sextariis decoquat, donec tertia pars supersit; huic adjiciat nitri paulum, & jejunus bibat. Interpositis deinde tribus

 horis,

d *Aph.* IV. 12. e *De Victu Acutor.* LVI. 6. *Quatenus sc. fluxio ex capite, de Affect.* XXV. 6.
a *Seren. Sam.* XXX. 5. *Cœlius Aurel. Tard. Pass.* IV. 8.

horis, duas potiones sumat talis aquæ, vel
103, muriæ duræ huic adjectæ; tum desideat, sub-
31. jecta calida aqua in pelve.

Si vero teretes sunt, qui pueros maxime
exercent, & eadem dari possunt, & quæ- 5
dam leviora; ut contritum semen urticæ, aut
brassicæ, aut cumini cum aqua, vel men-
tha *b* cum eadem, vel apsinthium decoctum,
vel hyssopum ex aqua mulsa, vel nasturtii
semen cum aceto contritum. Edisse etiam 10
& lupinum, & allium prodest; vel in alvum
oleum subter dedisse.

CAP. XVIII.

De Tenesmo.

EST autem aliud levius omnibus pro- 15
ximis, de quibus supra dictum est,
quod τεινεσμὸν Græci vocant. Id neque acu-
tis neque longis morbis annumerari de-
bet, cum facile *a* tollatur, neque unquam
per se jugulet. In hoc æque atque in tor- 20
minibus frequens desidendi † cupiditas est;
æque dolor, ubi aliquid excernitur. De-
scendunt autem pituitæ *b* mucisque similia;
interdum etiam leviter subcruenta; sed his
interponuntur nonnunquam ex cibo quoque 25
recte cocta.

Desidere oportet in ‡ aqua calida; sæpius-
que ipsum anum nutrire. cui rei plura me-
dicamenta idonea sunt: butyrum *c* cum ro-
sa; acacia ex aceto liquata; emplastrum id, 30
quod τετραφάρμακον Græci vocant, rosa li-
262, quatum; alumen lanæ circundatum, & ita
11. appositum. eademque ex inferiore parte
in-

b *Seren. Sammon.* XXX. 11. a *Plin. H. N.* XXVIII. 14. † *Marcell. de Med. c.* XXVIII. *pag.* 372. b *Hippocrat. de Affection. T.* XXVII. ‡ *Hippocrat. de Fistul.* c *Al. Trallian.* VIII. 6.

indita, quæ torminum auxilia sunt: eædem verbenæ decoctæ, ut inferiores partes foveantur. Alternis vero diebus aqua, alternis leve & austerum [d] vinum bibendum est. 5 Potio esse debet egelida & frigidæ propior: ratio victus talis, qualem ad tormina supra præcepimus.

CAP. XIX.

De Ventris fluxu.

10 LEVIOR etiam, dum recens, dejectio, ubi & liquida alvus, & sæpius quam ex consuetudine fertur. In qua interdum tolerabilis dolor est, interdum gravis- 15 simus; idque pejus est. Sed uno die fluere alvum sæpe pro valetudine est: atque etiam pluribus, dum febris absit, & intra septimum diem id conquiescat. Purgatur enim corpus, &, quod intus læsurum erat, 20 utiliter effunditur. Verum spatium periculosum est. interdum enim tormina ac febriculas excitat, viresque consumit.

Primo die quiescere satis est; neque impetum ventris prohibere. Si per se desiit, 25 balneo uti, paulum cibi capere: si mansit, abstinere non solum a cibo, sed etiam a potione. Postero die, si nihilominus liquida alvus est, æque conquiescere; paululum adstringentis cibi sumere. Tertio die in bal- 30 neum ire; vehementer omnia præter ventrem perfricare; ad ignem lumbos, scapulasque admovere; cibis uti, sed ventrem contrahentibus; vino non multo, meraco. Si postero quoque die fluet, plus edisse, sed

d *Cœl. Aurelian. Tard. Pass. IV. 6.*

vomere etiam. Ex toto, donec conquiescat, contra siti, fame, vomitu niti. Vix enim fieri potest, ut, post hanc animadversionem, alvus non contrahatur.

Alia via est, ubi velis supprimere, cœnare, deinde vomere: postero die lecto conquiescere, vesperi ungi, sed leviter: deinde panis circa selibram ex vino *a* aminæo mero sumere; tum assum aliquid, maximeque avem; & postea vinum idem bibere aqua pluviatili mixtum, idque usque quintum diem facere, iterumque vomere. Frigidam autem assidue potionem esse debere, contra priores authores Asclepiades affirmavit, & quidem quam frigidissimam. Ego experimentis quemque in se credere debere existimo, calida potius, an frigida utatur.

Interdum autem evenit, ut id malum, pluribus diebus neglectum, curari difficilius possit. A vomitu oportet incipere: deinde postero die vesperi tepido loco ungi; cibum modicum assumere, vinum meracum quam asperrimum; impositam super ventrem habere cum cerato rutam. In hoc autem affectu corporis neque ambulatione, neque fricatione opus est: vehiculo sedisse, vel magis etiam equo, prodest. neque enim ulla res magis intestina confirmat.

Si vero etiam medicamentis utendum est, aptissimum est, quod ex pomis fit. Vindemiæ tempore in grande vas conjicienda sunt pira atque mala silvestria. si ea non sunt,

a *Virgil. Georg. II. 97. Auson. Epist. V. vers. 13.*

sunt, pira *b* Tarentina viridia., vel Signina, mala *c* Scandiana, vel † Amerina, *d* myrrhapia: hisque adjicienda sunt cotonea, & cum ipsis corticibus suis punica, sorba, &, qui-
5 bus magis utimur, etiam torminalia, sic ut hæc tertiam ollæ partem teneant: tum deinde ea musto implenda est; coquendumque id, donec omnia, quæ indita sunt, liquata, in unitatem quandam coeant. Id gustui
10 non insuave est: &, quandocunque opus est, assumptum leniter, sine ulla stomachi noxa, ventrem tenet. duo aut tria cochlearia uno die sumpsisse, satis est. Alterum valentius genus: myrti baccas legere, ex his vinum ex-
15 primere, id decoquere, ut decima pars remaneat, ejusque cyathum sorbere. Tertium, quod quandocumque fieri potest, malum punicum excavare, exemptisque omnibus seminibus, membranas, quæ inter ea fuerunt,
20 iterum conjicere: tum infundere cruda ova, rudiculaque miscere: deinde malum ipsum super prunam imponere; quod, dum humor intus est, non aduritur: ubi siccum esse cœpit, removere oportet, extractumque cochle-
25 ari, quod intus est, edisse. Hoc, aliquibus adjectis, majus momentum habet. Itaque etiam in piperatum conjicitur, misceturque cum sale & pipere, esturque ex his. Edenda est pulticula etiam, cum qua pau-
30 lum ex favo vetere coctum sit. Et lenticula cum malicorio cocta, rubique cacumina in aqua decocta, & ex oleo atque aceto assumpta, efficacia sunt: ut & ea aqua, in

b *Plin. H. N. XV.* 15. c *Scribon. Larg. Comp.* 104. *Plin. H. N. XV.* 15. † *Gataker. Adversar. Miscellan. cap.* 5. *pag.* 35. *J. Rhodius ad Scribon. Larg. Comp.* 64. d Myrapia *Plin. H. N. XV.* 15.

qua vel palmulæ, vel malum cotoneum, vel arida sorba, vel rubi decocti sunt, potata. quod genus significo, quoties potionem dandam esse dico, quæ adstringat. 230, 8. Tritici quoque hemina in vino aminæo austero decoquitur; idque triticum jejuno ac sitienti datur; superque id vinum id sorbetur. quod jure valentissimis medicamentis annumerari potest. Atque etiam potui datur vinum Signinum, vel resinatum austerum, vel quodlibet austerum. Contunditurque cum corticibus, seminibusque suis punicum malum, vinoque tali miscetur: idque vel merum sorbet aliquis, vel bibit mixtum. Sed medicamentis uti, nisi in 84, 9. vehementibus malis, supervacuum est.

CAP. XX.

De Vulvæ morbo.

Ex vulva quoque fœminis vehemens malum nascitur: proximeque ab stomacho, vel afficitur hæc, vel corpus afficit. Interdum etiam sic exanimat, ut tanquam comitiali [a] morbo prosternat. Distat tamen hic casus, eo quod neque oculi vertuntur, nec spumæ profluunt, nec nervi distenduntur: sopor tantum est. Id vitium quibusdam fœminis crebro revertens perpetuum evadit.

Ubi incidit, si satis virium est, [b] sanguis missus adjuvat: si parum est, cucurbitulæ tamen defigendæ sunt in inguinibus. Si diutius aut jacet aut alioqui jacere consuevit,

a *Aretæus de Morb. Acut.* II. 11. b *Idem de Curat. Acut.* II. 10.

ſuevit, admovere oportet naribus extinctum ex lucerna linamentum, vel aliud ex his, quæ fœdioris eſſe c odoris retuli, quod mulierem excitet. Idemque aquæ frigidæ
5 perfuſio efficit. Adjuvatque ruta contrita cum melle, vel ex cyprino ceratum, vel quodlibet calidum & humidum cataplaſma, naturalibus pube tenus impoſitum. Inter hæc etiam perfricare coxas, & poplites opor-
10 tet.

Deinde, ubi ad ſe rediit, circumcidendum vinum eſt in totum annum †, etiamſi caſus idem non revertitur. Fricatione quotidie utendum totius quidem corporis, præ-
15 cipue vero ventris, & poplitum. Cibus ex media materia dandus. Sinapi ſuper imum ventrem tertio quoque aut quarto die imponendum, donec corpus rubeat.

Si durities manet, mollire commode vi-
20 detur ſolanum in lac demiſſum, deinde contritum, & cera alba atque medulla cervina cum irino; aut ſevum taurinum vel caprinum cum roſa miſtum. Dandum potui etiam vel caſtoreum eſt, vel git, vel
25 anethum. Si parum pura eſt, purgetur junco quadrato. Si vero vulva exulcerata eſt, ceratum ex roſa fiat: etiam recens ſuilla adeps, & ex ovis album miſceatur, idque apponatur; vel album ex ovo cum roſa mi-
30 ſtum, adjecto, quo facilius conſiſtat, contritæ roſæ pulvere. Dolens vero vulva ſulphure ſuffumigari debet.

At, ſi purgatio nimia mulieri nocet, remedio ſunt cucurbitulæ, cute inciſa, inguinibus

c *Hippocr. II. de Morb. Mulier. LX.* 10. 11. *Aretæus de Curat. Acut. II.* 10. † *delet Rittershuſius ad Phædrum Lib. IV. fab.* 20.

83, 23. bus *d* vel etiam sub mammis admotæ. Si maligna purgatio est, subjicienda sunt * coercentia. Id faciunt etiam albæ † violæ, nigrum papaver cum melle assumptum, & gummi cum trito semine apii liquatum, & cum cyatho passi datum.

V. supra xxviii, 19.

Præter hæc, in omnibus vulvæ doloribus idoneæ potiones sunt, quæ ex odoribus fiunt, id est spicæ nardi, croco, cinnamomo, casia, similibusque. Idemque etiam decocta lentiscus præstat. Si tamen intolerabilis dolor est, & sanguis profluit, etiam sanguinis detractio apta est; aut certe coxis admotæ cucurbitulæ cute incisa.

V. supra xxx, 28.

2. *De Urinæ nimia profusione. e*

At cum urina super potionum modum mingitur, & jam sine dolore profluens maciem & periculum facit, si tenuis est, opus est exercitatione & fricatione, maximeque in sole, vel ad ignem. Balneum rarum esse debet, neque longa in eo mora: cibus comprimens: vinum *f* austerum meracum; per æstatem, frigidum; per hiemem, egelidum; sed tantum, quantum minimum sit. Infima alvus quoque vel ducenda vel lacte purganda est. Si crassa urina est, vehementior esse debet & exercitatio, & fricatio: longior in balneo mora: cibis opus est teneris: vinum idem. In utroque morbo vitanda omnia sunt, quæ urinam movere consuerunt.

CAP.

d *Aph. V. 50.* † *Mercurialis Var. Lect. Lib. I. c. 3. videtur* olivas *legisse, quo loco multa de olivis albis.* e *Aretæus de Morbis Diutur. II. 2. Æginet. II. 14. & III. 45. Trall. IX. 8.* f *Aretæus de Curat. Diut. II. 2.*

CAP. XXI.

De Seminis nimia ex naturalibus profusione. a

5 EST etiam circa naturalia vitium, nimia profusio seminis. quod sine venere, sine nocturnis *b* imaginibus sic fertur, ut, interposito spatio, tabe hominem consumat.

10 In hoc affectu salutares sunt vehementes fricationes, perfusiones, natationesque quam frigidissimæ: neque cibi, nec potio, nisi frigida assumpta. Oportet autem vitare cruditates, & omnia inflantia: nihilque ex 15 his assumere, quæ contrahere semen videntur; qualia sunt, siligo, simila, ova, alica, amylum, omnis caro glutinosa, piper, eruca, bulbi, nuclei pinei. Neque alienum est, fovere inferiores partes aqua, decocta 20 ex verbenis comprimentibus, ex iisdem aliqua cataplasmata imo ventri inguinibusque circundare; præcipueque ex aceto. Vitare autem oportet rutam, & ne supinus dormiat. *V. supra* xxv,ii.

25

CAP. XXII.

De Coxarum morbis. a

SUPEREST, ut ad extremas partes corporis veniam, quæ articulis inter se conseruntur. Initium a coxis faciam. Ha- 30 rum ingens dolor esse consuevit: isque hominem sæpe debilitat, & quosdam non dimittit. Eoque id genus difficillime curatur, quod fere post longos *b* morbos vi pestifera 75,22.

a *Aret. de Morb. Diut. II* 5. *& de Cur. Diut. II.* 5. *Trall. XI.* 9. b *Cæl. Aurel. Tard. Pass. V.* 5.

a *Equitatio. Plin.* XXVIII. *cap.* 4. *in fine. II. Præd. XLV. Aret. de Diut. II.* 12. b *Aret. de Curat. Diut. II.* 12.

sera huc se inclinat: quod ut alias partes liberat, sic hanc ipsam quoque affectam prehendit.

Fovendum primum aqua calida est: deinde utendum calidis cataplasmatis. Maxime prodesse videtur, aut cum hordeacea farina, aut cum ficu ex aqua decocta mixtus capparis cortex concisus; vel lolii farina ex vino diluto cocta, & mista cum arida fece. quæ quia refrigescunt, imponere noctu malagmata c commodius est. Inulæ quoque radix contusa, & postea ex vino austero cocta, & late super coxam imposita, inter valentissima auxilia est. Si ista non solverunt, sale calido & humido utendum est.

Si ne sic quidem finitus dolor est, aut tumor ei accedit, incisa cute admovendæ sunt cucurbitulæ: movenda urina: alvus, si compressa est, ducenda. Ultimum est, & in uteri quoque morbis efficacissimum, tribus aut quatuor locis super coxam, † cutem candentibus ferramentis exulcerare. Fricatione quoque utendum est, maxime in sole, & eodem die sæpius: quo facilius ea, quæ coeundo nocuerunt, digerantur. Eaque, si nulla exulceratio est, etiam ipsis coxis: si est, cæteris partibus adhibenda est. Cum vero sæpe aliquid exulcerandum candenti ferramento sit, ut materia inutilis evocetur, illud perpetuum est, non, ut primum fieri potest, hujus generis ulcera sanare; sed ea trahere, donec id vitium, cui per hæc opitulamur, conquiescat.

CAP.

c *Nicolaus Myreps. Sect. XXXIV. c. 12.*

† *Aphor.* VI. 60.

CAP. XXIII.

De Genuum dolore. a

COXIS proxima genua ſunt. in quibus
5 ipſis nonnunquam dolor eſſe conſue-
vit. In iiſdem autem cataplaſmatis cucur-
bituliſque præſidium eſt: ſicut etiam, cum
in humeris, aliiſve commiſſuris dolor ali-
quis exortus eſt. Equitare ei, cui genua do- 240, 7.
10 lent, inimiciſſimum omnium eſt. Omnes
autem ejuſmodi dolores, ubi inveteraverunt,
vix citra uſtionem finiuntur.

CAP. XXIV.

De Manuum & pedum articulorumque vitiis. a

15 IN manibus pedibuſque articulorum vi-
tia frequentiora longioraque ſunt. Quæ
in podagricis chiragriciſve eſſe conſuerunt,
ea raro vel *b* caſtratos, vel *c* pueros ante
20 fœminæ coitum, vel *d* mulieres, niſi quibus
menſtrua ſuppreſſa ſunt, tentant.

Ubi ſentire cœperunt, † ſanguis mitten-
dus eſt. id enim inter initia ſtatim fa-
ctum, ſæpe annuam, nonnunquam perpe-
25 tuam valetudinem bonam præſtat. Quidam
etiam, cum aſinino lacte poto ex toto ſe
eluiſſent, in perpetuum hoc malum evaſe-
runt. Quidam, cum toto anno a vino, mul-
ſo, venere ſibi temperaſſent, ſecuritatem
30 totius vitæ conſecuti ſunt. idque utique
poſt primum dolorem ſervandum eſt, etiam-
ſi quievit. Quod ſi jam conſuetudo ejus
facta eſt, poteſt quidem aliquis eſſe ſe-
curior

a *Marcell. de Med. c.XXXIV.* a *Cœl. Aurel. Tard. Paſſ.V* 2. *Trall.XI.*1. *Aret.de Morb. Diut. II.*12. b *Aph.*VI.28. c *Aph.*VI.30. d *Aph.*VI. 29. † *Cheſneau IV.* 1. *de Arthrit. pag.*419.420. *Willis cap.*14. *de Arthrit.*

curior his temporibus, quibus dolor se remisit: majorem vero curam adhibere debent hi, quibus id revertitur. quod fere *e* vere autumnove fieri solet.

43, 28. V. supra xxxii, 2.

Cum vero dolor non urget, mane gestari debet; deinde ferri, aut inambulatione leni se dimovere, &, si podagra est, interpositis temporibus exiguis, invicem modo sedere, modo ingredi; tum, antequam cibum capiat, sine balneo, loco calido leniter perfricari, sudare, perfundi aqua egelida: deinde cibum sumere ex media materia, † interpositis rebus urinam moventibus, quotiesque plenior est, evomere.

Ubi dolor vehemens urget, interest, sine tumore is sit, an tumor cum calore, an tumor jam etiam obcaluerit. Nam, si tumor nullus est, calidis fomentis opus est. Aquam marinam, vel muriam duram fervefacere oportet, deinde in pelvem conjicere, &, cum jam homo pati potest, pedes demittere superque pallam dare, & vestimento tegere; paulatim deinde juxta labrum ipsum ex eadem aqua leniter infundere, ne calor intus destituat; ac deinde noctu cataplasmata *f* calefacientia imponere, maximeque hibisci ‡ radicem ex vino coctam. Si vero tumor calorque est, utilioraque sunt refrigerantia, recteque in aqua quam *g* frigidissima articuli continentur; sed neque quotidie, neque diu fiat, ne nervi indurescant. Imponendum vero est cataplasma, quod refrigeret: neque tamen in hoc ipso diu permanendum; sed ad ea transeun-

e *Aph.* VI. 55. † *Optime, quia materia serosa est.* f *Aretæus de Curat. Diut.* II. 12. ‡ *Plin. H. N. Lib.* XX. *c.* 4. g *Aph.* V. 25.

eundum, quæ sic reprimunt, ut emolliant.

Si major est dolor, papaveris cortices in vino coquendi, miscendique cum cerato sunt, quod ex rosa factum sit: vel ceræ & adipis suillæ tantundem una liquandum, deinde his vinum miscendum, atque ubi, quod ex eo impositum est, incaluit, detrahendum, & subinde aliud imponendum est.

Si vero tumores etiam obcaluerunt, & dolent, levat spongia imposita, quæ subinde ex oleo, vel aceto, vel aqua frigida exprimitur; aut pari portione inter se mista, pix, cera, alumen. Sunt etiam plura idonea manibus pedibusque *b* malagmata. Quod si nihil superimponi dolor patitur, id, quod sine tumore est, fovere oportet spongia, quæ in aquam calidam demittatur, in qua vel papaveris cortex, vel cucumeris silvestris radix decocta sit; tum inducere articulis crocum cum succo papaveris & ovillo lacte.

At si tumor est, foveri quidem debet aqua egelida, in qua lentiscus, aliave ex reprimentibus verbena decocta sit: induci vero medicamentum ex nucibus amaris cum aceto tritis; aut ex cerussa, cui contritæ herbæ muralis succus sit adjectus. Lapis etiam, qui carnem edit, quem σαρκοφάγον Græci vocant, excisus sic, ut pedes capiat, demissos eos, cum dolent, retentosque ibi levare consuevit. Ex quo in Asso *i* sepulchra faciunt. Et lapidi Asio *k* gratia est ad juvandum.

Ubi

h *Nicol. Myreps. Sect. XXXIV. cap.* 10. 11. *Scrib. Larg. c. XLI. Comp.* 158. 159. i *Plin. H. N. XXXVI.* 17. k *Plin. loco cit. Oribas. Synops. II.* 56.

Ubi dolor & inflammatio se remiserunt, (quod intra dies l triginta fit, nisi vitium hominis accessit) modicis exercitationibus, abstinentia, unctionibus lenibus utendum est sic, ut etiam cum acopo, vel liquido cerato 5 cyprino articuli perfricentur. Equitare podagricis quoque alienum est.
237, 9.

Quibus vero articulorum dolor certis temporibus revertitur, hos ante & curioso victu cavere oportet, ne inutilis materia 10 corpori supersit: & crebriore vomitu, &, si quis ex corpore metus est, vel alvi ductione uti, vel lacte purgari. Quod Erasistratus in podagricis m expulit: ne in inferiores partes factus cursus pedes repleret: 15 cum evidens sit omni purgatione non superiora tantummodo, sed etiam inferiora exinaniri.

CAP. XXV.

20

De Refectione convalescentium a morbo.

Ex quocunque autem morbo quis convalescit, si tarde confirmatur, vigilare prima luce debet; nihilominus in lecto conquiescere: circa tertiam horam le- 25 niter unctis manibus corpus permulcere. Deinde delectationis causa, quantum juvat, ambulare, circumcisa omni negotiosa actione. Tum gestari diu: multa fricatione uti: loca, cœlum, cibos sæpe mutare. Ubi tri- 30 duo quatriduove vinum bibit, uno aut etiam altero die interponere aquam. Per hæc enim fiet, ne in vitia tabem inferentia incidat, & ut mature vires suas recipiat. Cum vero

l *Alii* quadraginta, *Aph.* VI. 49. m Libro quo de Podagra scripsit. *Cœlius Aurel. Tard. Pass.* II. 2. *in fine*.

vero ex toto convaluerit, periculose vitæ genus subito mutabit, & inordinate aget. Paulatim ergo debebit, omissis his legibus, eo transire, ut arbitrio suo vivat.

5

LIBER QUINTUS.

Præfatio.

10 DIXI de his malis corporis, quibus victus ratio maxime subvenit. nunc transeundum est ad eam medicinæ partem, quæ magis medicamentis pugnat. His multum antiqui authores tribuerunt, & Erasistratus, & hi qui se ἐμπειρικὰς nominaverunt; præcipue tamen Herophilus, deductique ab illo viri; adeo ut nullum morbi genus sine his curarent. Multaque etiam de facultatibus medicamentorum memoriæ prodiderunt, qualia sunt vel Zenonis, vel Andreæ, vel Apollonii, qui Mus cognominatus est. Horum autem usum ex magna parte Asclepiades non sine causa sustulit; &, cum omnia fere medicamenta stomachum lædant, malique succi sint, ad ipsius victus rationem potius omnem curam suam transtulit. Verum, ut illud in plerisque morbis utilius est, sic multa admodum corporibus nostris incidere consuerunt, quæ sine medicamentis ad sanitatem pervenire non possunt. Illud ante omnia scire convenit, quod omnes medicinæ partes ita connexæ sunt, *a* ut ex toto separari non possint; sed ab

Margin: 3, 29. — 29, 7. — 85, 7. — 84, 25. Line numbers: 15, 20, 25, 30.

Q eo

a *Scribon. Larg. c.* 68.

eo nomen trahant, a quo plurimum petunt. Ergo ut illa, quæ victu curat, aliquando medicamentum adhibet; sic illa, quæ præcipue medicamentis pugnat, adhibere etiam rationem victus debet; quæ multum admodum in omnibus malis corporis proficit. Sed cum omnia medicamenta proprias facultates habeant, ac sæpe simplicia opitulentur, sæpe mista; non alienum videtur ante proponere & nomina, & vires, & misturas eorum: quo minor ipsam curationem exsequentibus mora sit.

CAP. I.

De simplicibus facultatibus quarumcunque rerum, ex quibus medicamenta sunt: & primo de his, quæ Sanguinem supprimunt.

SANGUINEM supprimunt, atramentum sutorium, quod Græci χάλκανθον appellant, chalcitis, acacia, & ex aqua lycium, thus, aloe, gummi, plumbum combustum, porrum, herba sanguinalis, creta vel cimolia vel figularis, misy, frigida aqua, vinum, acetum, alumen, melinum, squama † & ferri & æris; atque hujus quoque duæ species sunt, alia tantum æris, alia rubri æris.

CAP. II.

Quæ vulnus glutinent.

GLUTINANT vulnus, myrrha, thus, gummi, præcipueque acanthinum, psyllium, tragacantha, cardamomum,

† Et utriusque ferri *legendum dicit Rubeus*, *pag.* 193.

mum, bulbi, lini semen, nasturtium, ovi album, gluten, ichthyocolla, vitis alba, contusæ cum testis suis cochleæ, mel coctum, spongia vel ex aqua frigida, vel ex vino, vel ex aceto expressa: ex iisdem lana succida, si levis plaga est: etiam a aranea. 293, 20.

Reprimunt, alumen & scissile, quod σχιστὸν vocatur, & liquidum, melinum, auripigmentum, ærugo, chalcitis, atramentum sutorium.

CAP. III.

Quæ concoquant, & moveant pus.

CONCOQUUNT & movent pus, nardum, myrrha, costus, balsamum, galbanum, propolis, styrax, thuris & fuligo & cortex, bitumen, pix, sulphur, resina, sevum, adeps, oleum.

CAP. IV.

Quæ aperiant vulnera. a

VULNERA aperiunt tanquam ora in corporibus, quod ἀναστομοῦν Græce dicitur, cinnamomum, balsamum, panaces, juncus quadratus, pulegium, flos albæ violæ, bdellium, galbanum, resina terebinthina & pinea, propolis, oleum vetus, piper, pyrethrum, chamæpitys, uva taminia, sulphur, alumen, rutæ semen.

CAP. V.

Quæ purgent.

PURGANT, ærugo, auripigmentum, quod ἀρσενικὸν a Græcis nominatur (huic

a *Petron. Sat. c.* 58.
a *Oribas. Synops. II.* 42. 47.

autem & ſandarachæ in omnia eadem vis; ſed validius eſt) ſquama æris, pumex, iris, balſamum, ſtyrax, thus, thuris cortex, reſina, & pinea, & terebinthina liquida, œnanthe, lacerti ſtercus, ſanguis columbæ, & palumbi, & hirundinis, ammoniacum, bdellium (quod in omnia idem, quod ammoniacum, poteſt; ſed hoc valentius eſt) abrotonum, ficus arida, coccum Gnidium, a ſcobis eboris, omphacium, radicula, coagulum, ſed maxime leporinum (cui eadem, quæ cæteris coagulis, facultas, ſed utique validior eſt) fel taurinum, vitellus crudus, cornu cervinum, gluten, mel crudum, miſy, chalcitis, crocum, uva taminia, ſpuma argenti, galla, ſquama æris, lapis hæmatites, minium, coſtum, ſulphur, pix cruda, ſevum, adeps, oleum, ruta, porrum, lenticula, ervum.

CAP. VI.

Quæ rodant.

RODUNT, alumen liquidum, ſed magis rotundum, ærugo, chalcitis, miſy, ſquama æris, ſed magis rubri, æs combuſtum, ſandaracha, minium ſinopicum, caſia, balſamum, myrrha, thuris cortex, galbanum, reſina terebinthina liquida, piper utrunque, ſed rotundum magis, cardamomum, auripigmentum, calx, nitrum, & ſpuma ejus, apii ſemen, narciſſi radix, omphacium, alcyonium, oleum ex amaris nucibus, allium, mel crudum, vinum, lentiſcus, ſquama ferri, fel taurinum, ſcammonea,

a *Caſaubonus ad Capitolin. in Verum, pag.* 436.

monea, uva taminia, cinnamomum, styrax, rutæ semen, resina, narcissi semen, sal, nuces amaræ, ut oleum earum, atramentum sutorium, chrysocolla, concharum cinis.

5

CAP. VII.

Quæ exedant corpus.

EXEDUNT corpus, acaciæ succus, hebenus, ærugo, squama æris, chryso-
10 colla, cinis Cyprius, nitrum, cadmia, spuma argenti, hypocistis, diphryges, sal, auripigmentum, sulphur, eruca, sandaracha, salamandra, alcyonium, æris flos, chalcitis, atramentum sutorium, ochra, calx, ace-
15 tum, galla, alumen, lac caprifici, vel lactucæ marinæ, quæ πιθύμαλλος a Græcis nominatur, fel, thuris fuligo, spodium, lenticula, mel, oleæ folia, marrubium, lapis hæmatites, & a Phrygius, & Asius, & scis-
20 silis, misy, vinum, acetum.

CAP. VIII.

Quæ adurant. a

ADURUNT, auripigmentum, atra-
25 mentum sutorium, chalcitis, misy, ærugo, calx, charta combusta, sal, squama æris, fex combusta, myrrha, stercus & lacerti, & columbæ, & palumbi, & hirundinis, piper, coccum Gnidium, allium, di-
30 phryges, lac utrunque (quod proximo capite supra comprehensum est) veratrum & album & nigrum, cantharides, corallium, pyrethrum, thus, salamandra, eruca, sandaracha, uva taminia, chrysocolla, ochra, alu-

a *Plin. H. N. XXXVI.* 19.
a *Oribas. Synops. II.* 48.

alumen scissile, ovillum stercus, œnanthe.

CAP. IX.

Quæ crustas ulceribus inducant.

EADEM fere crustas ulceribus tanquam igne adustis inducunt, sed præcipue chalcitis, utique si cocta est, flos æris, ærugo, auripigmentum, misy, & id quoque magis coctum.

CAP. X.

Quæ crustas ulceribus resolvant.

CRUSTAS vero has resolvit, farina triticea cum ruta, vel porro, aut lenticula, cui mellis aliquid adjectum est.

CAP. XI.

Quæ discutiant ea, quæ in aliqua parte corporis coierunt.

AD discutienda vero ea, quæ in corporis parte aliqua coierunt, maxime possunt, abrotonum, helenium, amaracus, alba viola, mel, lilium, sansucus, cyperus, lac, sertula campana, serpyllum, cupressus, cedrus, iris, viola purpurea, narcissus, rosa, crocum, prasium, juncus quadratus, nardum, cinnamomum, casia, ammoniacum, cera, resina, uva taminia, spuma argenti, styrax, ficus arida, tragoriganus, lini & narcissi semen, bitumen, sordes ex gymnasio, pyrites lapis, aut molaris, crudus vitellus, amaræ nuces, sulphur.

CAP. XII.

Quæ evocent, & educant.

EVOCAT & educit, ladanum, alumen rotundum, hebenus, lini ſemen, omphacium, fel, chalcitis, bdellium, reſina terebinthina & pinea, propolis, ficus arida decocta, ſtercus columbæ, pumex, farina lolii, groſſi in aqua cocti, elaterium, lauri baccæ, nitrum, ſal.

CAP. XIII.

Quæ exaſperata lævent.

LÆVANT id, quod exaſperatum eſt, ſpodium, hebenus, gummi, ovi album, lac, tragacanthum.

CAP. XIV.

Quæ carnem nutriant, & ulcus impleant.

CARNEM alunt, & ulcus implent, reſina pinea, ochra *a* Attice, mel, aſteriace, cera, butyrum. 255, 27.

CAP. XV.

Quæ molliant.

MOLLIUNT, æs combuſtum, terra Eretria, nitrum, papaveris lachryma, ammoniacum, bdellium, cera, ſevum, adeps, oleum, ficus arida, ſeſamum, ſertula campana, narciſſi & radix & ſemen, roſæ folia, coagulum, vitellus crudus, amaræ nuces, medulla omnis, ſtimmi, pix, cochlea cocta, cicutæ ſemen, plumbi retrimentum, σκωρίαν μολύβδȣ Græci vocant, 267, 17.

a *Gorræus Defin. Medic. V.* ἄκρα.

cant, panaces, cardamomum, galbanum, resina, uva taminia, styrax, iris, balsamum, sordes ex gymnasio, sulphur, butyrum, ruta.

CAP. XVI.

Quae cutem purgent.

CUTEM purgat mel, sed magis, si est cum galla, vel ervo, vel lenticula, vel marrubio, vel iride, vel ruta, vel nitro, vel ærugine.

CAP. XVII.

De misturis simplicium rerum; & de ratione ponderum.

EXPOSITIS simplicibus facultatibus, dicendum est, quemadmodum misceantur, quæque ex his fiant. Miscentur autem varie, neque hujus ullus modus est, cum ex similibus alia demantur, alia adjiciantur; iisdemque servatis, ponderum ratio mutetur. Itaque, cum facultatum materia non ita multiplex sit, innumerabilia misturarum genera sunt; quæ comprehendi si possent, tamen esset supervacuum. Nam & iidem effectus intra paucas compositiones sunt, & mutare eas cuilibet, cognitis facultatibus, facile est. Itaque contentus his ero, quas accepi velut nobilissimas. In hoc autem volumine eas explicabo, quæ vel desiderari in prioribus potuerunt; vel ad eas curationes pertinent, quas protinus hic comprehendam sic, ut tamen, quæ magis communia sunt, simul jungam. Si qua singulis, vel etiam paucis commo-

modata sunt, in ipsorum locum differam.

Sed & ante sciri volo, in uncia pondus denariorum septem esse. Unius deinde denarii pondus dividi a me in sex partes, id est sextantes *a*, ut idem in sextante denarii habeam, quod Græci habent in eo, quem ὀβολὸν *b* appellant. Is ad nostra pondera *c* relatus paulo plus dimidio scrupulo facit.

2. *Quid* d *Malagma, & Emplastrum, & Pastillus inter se differant.*

Malagmata vero, atque emplastra, pastillique, quos τροχίσκυς Græci vocant, cum plurima eadem habeant; differunt eo, quod malagmata maxime ex floribus eorumque etiam surculis, emplastra pastillique magis ex quibusdam metallicis fiunt. Deinde malagmata contusa abunde mollescunt: nam super integram cutem injiciuntur: laboriose vero conteruntur ea, ex quibus emplastra pastillique fiunt; ne lædant vulnera, cum imposita sunt. Inter emplastrum autem & pastillum hoc interest, quod emplastrum utique liquati aliquid accipit: in pastillo tantum arida medicamenta aliquo humore junguntur. Tum emplastrum hoc modo fit. Arida medicamenta per se teruntur: deinde mistis his instillatur aut acetum, aut si quis alius non pinguis humor accessurus est; & ea rursus ex eo teruntur. Ea vero, quæ liquari possunt, ad ignem simul liquantur; & si quid olei misceri debet, tum infunditur. Interdum etiam aridum aliquod ex oleo prius coquitur. Ubi facta sunt, quæ separatim fieri debuerunt, in

a *Rhod. de Ponderib. pag.* 24. b *Idem ibidem p.* 27. c *Idem ibidem pag.* 24. d *Reines. Variar. Lect. II.* 8. *pag.* 189.

in unum omnia miscentur. At pastilli hæc ratio est. Arida medicamenta contrita humore non pingui, ut vino vel aceto, coguntur, & rursus coacta, inarescunt: atque, ubi utendum est, ejusdem generis humore 5 diluuntur. Tum emplastrum imponitur, pastillus illinitur, aut alicui molliori, aut cerato miscetur.

CAP. XVIII. 10

De Malagmatis. a

1. *Malagma adversus calidas podagras.*

HIS cognitis, primum malagmata subjiciam; quæ fere non sunt refrigerandi, sed calefaciendi causa reperta. Est ta- 15 men, quod refrigerare potest; ad calidas podagras aptum. Habet gallæ & immaturæ & alterius, coriandri seminis, cicutæ, lachrymæ aridæ, gummi, singulorum plenum acetabulum, cerati eloti, quod πεπλυμένον 20 Græci vocant, selibram. Reliqua fere calefaciunt. Sed quædam digerunt materiam, 263, quædam extrahunt, quæ ἐπισπαςικὰ vocan- 20. tur: pleraque certis partibus membrorum accommodata sunt. 25

2. *Malagma ad materiam extrahendam.*

SI materia extrahenda est, ut in hydropico, in lateris dolore, in incipiente abscessu, in suppuratione quoque medio- 30 cri, aptum est id, quod habet resinæ aridæ, nitri, ammoniaci, galbani, singulorum P.*. ceræ P.*. Aut in quo hæc sunt: æruginis rasæ, thuris, singulorum P. II.*. ammoniaci

a *Ægineta VII. 18. Oribas. Synops. III.*

moniaci salis P. VI. *. squamæ æris, ceræ, singulorum P. VIII. *. resinæ aridæ. P. XII. *. aceti cyathus. Idem præstat cumini farina cum struthio, & melle P. II. *.

5 3. *Malagma ad jecur dolens.*

Si jecur dolet, id in quo est balsami lachrymæ P. XII. *. costi, cinnamomi, cassiæ corticis, myrrhæ, croci, junci rotundi, balsami seminis, iridis illyricæ, cardamomi, 10 amomi, nardi, singulorum P. XVI. *. Quibus adjicitur nardinum unguentum, donec cerati crassitudo sit. Et hujus quidem recentis usus est: si vero servandum est, resinæ terebinthinæ P. XVI. *. ceræ P. X. *. ex 15 vino leni contunduntur, & cum eo miscentur.

4. *Malagma ad lienem.*

At, si lienis torquet, glandis, quam *μυροβάλανον* Græci vocant, cortex & nitrum 216, 15. 20 paribus portionibus contunduntur, resperguntur que aceto quam acerrimo: ubi cerati crassitudinem habet, linteo, ante in aqua frigida madefacto, inlinitur, & sic imponitur, supraque farina hordeacea injicitur: 25 sed manere ibi non amplius sex horis debet, ne lienem consumat: satiusque est id bis, aut ter fieri.

5. *Malagma commune pluribus.*

Commune autem & jocinori, & lieni, & 30 abscessibus, & strumæ, parotidibus, articulis, calcibus quoque suppurantibus, aut aliter dolentibus, etiam concoctioni ventris, Lysias composuit ex his: opopanacis, galbani, resinæ, singulorum P. II. *. ammonia-

moniaci, bdellii, ceræ, sevi taurini, iridis aridæ P. IIII. *. cachryos acetabulo, piperis granis † quadraginta. quæ contrita irino unguento temperantur.

6. *Malagma ad laterum dolorem.* 5

Ad laterum autem dolores compositio est a Apollophanis: in qua sunt resinæ terebinthinæ, thuris fuliginis, singulorum P. IV. *. bdellii, ammoniaci, iridis: sevi aut vitulini, aut caprini a renibus, visci, 10 singulorum P. IV. *. Hæc autem omnem dolorem levat, dura emollit, mediocriter calefacit.

7. *Ad idem Andreæ.*

Ad idem valet Andreæ quoque malagma, quod etiam resolvit, humorem educit, 15 pus maturat, ubi id maturum est, cutem rumpit, & ad cicatricem perducit. Prodest impositum minutis majoribusque abscessibus: item articulis, & coxis, & pedibus 20 dolentibus: item, si quid in corpore collisum est, reficit: præcordia quoque dura & inflata emollit: ossa extrahit: ad omnia denique valet, quæ adjuvare calor potest. Id habet ceræ P. XI. *. visci, sycamini, quam 25 alias sycomorum vocant, lachrymæ, singulorum P. I. *. piperis & rotundi, & longi, ammoniaci thymiamatis, bdellii, iridis Illyricæ, cardamomi, xylobalsami, thuris masculi, myrrhæ, resinæ aridæ, sin- 30 gulorum P. X. *. pyrethri, cocci Gnidii, spumæ nitri, salis ammoniaci, radicis aristolochiæ Creticæ, cucumeris agrestis radicis, resinæ terebinthinæ liquidæ, singulorum

† *Rhodius de Ponderib. p. 26.* a *Oribas. Synops. III. Cœl. Aurel. Acut. M. II. 24. dicitur* Polyarchion *Marcell. de Medic. c. XX. Ægin.* VII. 18.

lorum P. xx. *. quibus adjicitur unguenti irini, quantum satis est ad ea mollienda, atque cogenda.

8. *Malagmata ad resolvenda, quæ adstricta*
5 *sunt; & mollienda, quæ dura sunt;*
& digerenda, quæ coeunt.

Præcipuum vero est ad resolvenda, quæ adstricta sunt, mollienda, quæ dura sunt, digerenda, quæ coeunt, id, quod ad Po-
10 lyarchum authorem refertur. Habet junci quadrati, cardamomi, thuris fuliginis, amomi, ceræ, resinæ liquidæ, pares portiones.

9. *Aliud malagma ad eadem.*

15 Aliud ad eadem Nilei: crocomagmatis, quod quasi recrementum ejus est, P. iv. *. ammoniaci thymiamatis, ceræ, singulorum P. xxx. *. ex quibus duo priora ex aceto teruntur, cera cum rosa liquatur, & tum o-
20 mnia junguntur.

10. *Malagma Moschi ad molliendum.*

Proprie etiam dura mollit id, quod Moschi esse dicitur. Habet galbani unciam, thuris fuliginis P. iii. *. ceræ, ammoniaci
25 thymiamatis trientes †, picis aridæ P. ii. *. aceti heminas tres.

11. *Malagma Medi ad digerenda, quæ coeunt.*

Fertur etiam ad digerenda, quæ coeunt, sub authore Medo: quod habet ceræ P. iii. *.
30 panacis P. *. semis, squamæ æris, aluminis rotundi, item scissilis, singulorum P. i. *. plumbi combusti P. i *. & semis.

12. *Malagma Panthemi ad eadem.*

Ad eadem Panthemus utebatur, calcis P. *.

† *Rhodius de Ponderib. pag. 12.*

P.*. semis, sinapis contriti, item fœni græci, aluminis, singulorum P. I. *. sevi bubuli P. II. *. & semis.

13. *Malagma ad strumas.*

Ad strumam multa malagmata invenio. 5
Credo autem, quo pejus id malum est, minusque facile discutitur, eo plura esse tentata; quæ in personis varie responderunt. Andreas author est, ut hæc misceantur: urticæ seminis P. I. *. piperis rotundi, 10
bdellii, galbani, ammoniaci thymiamatis, resinæ aridæ, singulorum P. IV. *. resinæ liquidæ, ceræ, pyrethri, piperis longi: lactucæ marinæ seminis, sulphuris ignem non experti, quod ἄπυρον vocatur, pares portiones. 15

14. *Aliud Miconis ad idem.*

Hoc autem Miconis c est: fecis aridæ, aceti, spumæ nitri, salis ammoniaci, sinapis, cardamomi, radicis cucumeris silvestris, resinæ, singulorum P. IV. *. Quæ ex leni vino contunduntur. 20

15. *Aliud Malagma ad idem valens.*

Expeditius ad idem fit, quod habet visci, felini stercoris, resinæ, sulphuris ignem non experti pares portiones. Et in quo est sulphuris P. I. *. lapidis, quem pyriten vocant, P. IV. *. cumini † acetabulum. Item in quo est lapidis ejusdem pars una, sulphuris duæ partes, resinæ terebinthinæ partes tres. 25 30

16. *Malagma ad strumam, & phymata.*

Arabis autem cujusdam est ad strumam, & orientia tubercula, quæ φύματα vocantur, quod hæc digerit. Habet myrrhæ, salis ammonia-

c *Plin. H. N. XX. 23.* Mictionis, *ubi alii* Mycconis, *meminit.* † *Jo. Rhodius de Ponderib. p.* 34.

moniaci, thuris, resinæ & liquidæ & aridæ, crocomagmatis, ceræ, singulorum P. I. *. lapidis ejus, quem πυρίτlω vocant, P. IV. *. quibus quidam adjiciunt sulphuris P. II. *.

5 17. *Malagma ad strumam, & tubera, & καρκινώδη.*

Est etiam proficiens in struma; & in his tuberibus, quæ difficulter concoquuntur; & in his, quæ καρκινώδη vocantur, quod ex
10 his constat: sulphuris P. II. *. nitri P. IV. *. myrrhæ P. VI. *. fuliginis thuris P. *. semis, salis ammoniaci P. III. *. ceræ P. I. *.

18. *Malagma Protarchi ad parotidas, & favum, & mala ulcera.*

15 Protarchus autem ad παρωτίδας atque tubercula, quæ μελικηρίδες, id est favi, vel φύματα nominantur, item mala ulcera, pumicis, resinæ pineæ liquidæ, thuris fuliginis, spumæ nitri, iridis, singulorum P. VIII.
20 *. cum ceræ P. IX. *. miscebat, hisque olei cyathum & dimidium adjiciebat.

19. *Malagma adversus panum, & phymata.*

At adversus panum, tum primum orien-
25 tem, quod φύγεθλον Græci vocant, & omne tuberculum, quod φῦμα nominatur, miscetur ochra, quæ Attice nominatur, cum duabus partibus similæ, hisque, dum contunduntur, subinde mel instillatur, donec ma-
30 lagmatis crassitudo sit. 247, 21.

20. *Malagma adversus phymata.*

Discutit etiam omne tuberculum, quod φῦμα vocatur, id, quod habet calcis, spumæ nitri, piperis rotundi, singulorum P. I. *.

I. *. galbani P. II. *. salis P. IV. *. quæ excipiuntur cerato ex rosa facto.

21. *Malagma ad supprimendũ omne, quod abscedit.*

Supprimit quoque omne, quod abscedit, id, in quo est galbani, fabæ fressæ, singulorum P. I. *. myrrhæ, thuris, corticis ex radice capparis, singulorum P. IV. *. Satisque omnia abscedentia digerit murex combustus, & bene contritus, aceto subinde adjecto. 5 10

22. *Malagma ad sanguinem supprimendum.*

At, si plus satis sanguis subit, recte imponitur, quod adversus phymata quoque potest. Constat ex his: bdellii, styracis, ammoniaci, galbani, resinæ & aridæ & liquidæ pineæ; item ex lentisci, thuris, iridis, singulorum P. II. *. 15

23. *Malagma ad carcinomata & phymata lenienda.*

Carcinomata vero & phymata commode his leniuntur: galbani, visci, ammoniaci, resinæ terebinthinæ singulorum P. I. *. sevi taurini P. *. semis, fecis combustæ quam maxima portione, dum id siccius non faciat, quam esse malagma oportet. 20 25

24. *Malagma ad faciem contusam ejusque livorem.*

Quod si facie contusa livor subcruentus est, hæc compositio nocte & die imposita tollit. Aristolochiæ, thapsiæ, singulorum P. II. *. bdellii, styracis, ammoniaci thymiamatis, galbani, resinæ aridæ, & ex lentisco liquidæ, thuris masculi, iridis Illyricæ, ceræ, singulorum P. IV. *. Eidem faba quoque imposita proficit. 30

25. *Malagmata ἀναστομωτικὰ ad aperiendum.*

Sunt etiam quædam malagmata, quæ ἀναστομωτικὰ Græci vocant, quoniam aperiendi vim habent. Quale eſt, quod ex his
5 conſtat: piperis longi, ſpumæ nitri, ſingulorum P. II. *. eryſimi P. IV. *. quæ cum melle miſcentur. Idoneaque etiam ſtrumæ aperiendæ ſunt. Ejus generis, vehementiuſque ex his eſt, quod habet calcis P. IV. *. pipe-
10 ris grana ſex, nitri, ceræ, ſingulorum P. x. *. 282. mellis P. III. *. olei heminam.

26. *Miconis Malagma, ad reſolvendum aperiendumque ac purgandum.*

Miconis quoque eſt, quod reſolvit, ape-
15 rit, purgat. Habet alcyonium, ſulphur, nitrum, pumicem, pari pondere; quibus tantum picis, & ceræ adjicitur, ut fiat cerati craſſitudo.

27. *Malagma ad oſſa & nervos.*

20 Ad oſſa autem Ariſtogenis, fit ex his: ſulphuris P. I. *. reſinæ terebinthinæ, nitri ſpumæ, & ex ſcilla partis interioris, plumbi eloti, ſingulorum P. II. *. thuris fuliginis P. VIII. *. ficus aridæ quam pinguiſſimæ,
25 ſevi taurini, ſingulorum P. VIII. *. ceræ P. XII. *. iridis Macedonicæ P. VI. *. ſeſami fricti acetabulum. maximeque nervis & articulis malagma hoc convenit.

28. *Malagma Euthyclei ad articulos, &*
30 *ad omnem dolorem.*

Euthyclei quod eſt, & ad articulos, & ad omnem dolorem, & ad veſicæ, & ad recenti cicatrice contractos articulos, quas ἀγκύλας Græci nominant, conveniens, habet fu-

liginis thuris acetabulum, resinæ tantundem, galbani sine surculis sescunciam, ammoniaci, bdellii, singulorum P. *. ceræ P. *. semis. Aliud item fit, quod habet iridis, ammoniaci, galbani, nitri, singulorum P. XIV. *. resinæ liquidæ P. VI. *. ceræ P. XVI. *.

29. *Malagma Sosagoræ ad dolores articulorum.*

Ad dolores articulorum Sosagoræ: plumbi combusti, papaveris lachrymæ, corticis hyoscyami, styracis, peucedani, sevi, resinæ, ceræ par pondus.

30. *Chrysippi Malagma, ad idem valens.*

Est & Chrysippi: resinæ liquidæ, sandarachæ, piperis, singulorum P. XII. *. quibus ceræ paululum adjicitur.

31. *Ctesiphontis Malagma ad idem valens, & ad parotidas, & phymata, & strumam.*

Ctesiphontis: ceræ Creticæ, resinæ terebinthinæ, nitri quam ruberrimi, singulorum P. *. semis, olei cyathi tres. Sed id nitrum ante per triduum, instillata aqua, teritur, & cum sextario ejus incoquitur, donec omnis humor consumatur. Prodest vero ea compositio etiam ad parotidas, phymata, strumam, omnemque coitum humoris emolliendum.

32. *Malagma ad articulos.*

Ad articulos, fici quoque aridæ partem nepetæ mistam; vel uvam taminiam sine seminibus cum pulegio recte aliquis imponit.

33. *Malagma Aristonis, adversus podagras, & recentia phymata, & omnes dolores.*

Eadem podagræ præsidio sunt. Sed ad eam

eam fit Ariſtonis quoque, quod habet nardi, cinnamomi, caſſiæ, chamæleontis, junci rotundi, ſingulorum P. VIII. *. ſevi caprini ex irino liquati P. XX. *. iridis P. I. *.
5 quæ in aceto quam acerrimo jacere per XX. dies debet. Idem autem etiam recentia phymata doloreſque omnes diſcutit.

34. *Theoxeni Malagma ad pedum dolores.*

At Theoxenus ad pedum dolores, ſevi a
10 renibus partem tertiam, ſalis partes duas miſcebat, hiſque membranulam illitam imponebat; tum ſuperinjiciebat ammoniacum thymiama in aceto liquatum.

35. *Numenii Malagma ad podagram,*
15 *cæteroſque articulos induratos.*

At Numenius podagram, cæteroſque articulos induratos hoc molliebat: abrotoni, roſæ aridæ, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. III. *. reſinæ terebinthinæ P. IV. *.
20 thuris, ſpumæ nitri, ſingulorum P. VIII. *. iridis, ariſtolochiæ, ſingulorum P. XII. *. ceræ P. III. *. quibus adjicitur cedriæ cyathus unus, olei laurini cyathi tres, olei acerbi ſextarius.

25 36. *Dexii Malagma, ſi quando callus in articulis increvit.*

Si quando autem in articulis callus increvit, Dexius docuit imponere, calcis P. IV. *. ceruſſæ P. VIII. *. reſinæ pineæ P. XX. *. pi-
30 peris grana XXX. ceræ P. II. *. Quibus, dum contunduntur, hemina vini lenis inſtillatur.

CAP. XIX.

De Emplastris. a

Ex emplastris autem nulla majorem usum præstant, quam quæ cruentis protinus vulneribus injiciuntur. ἔναιμα Græci vocant. Hæc enim reprimunt inflammationem, nisi magna vis eam cogit; atque tum illius quoque impetum minuunt, & glutinant vulnera, quæ id non patiuntur, & cicatricem iisdem inducunt. Constant autem ex medicamentis non pinguibus, ideoque ἀλίπαντα a Græcis nominantur.

1. *Barbarum Emplastrum nigrum, quod cruentis protinus vulneribus injicitur.*

Optimum ex his est, quod Barbarum *b* nominatur. Habet enim æruginis rasæ P.XII.*. spumæ argenti P. XX.*. aluminis, picis aridæ, resinæ pineæ aridæ, singulorum P.I.*. quibus adjiciuntur olei & aceti singulæ heminæ.

2. *Choacon Emplastrum nigrum, ad idem valens.*

Alterum ad idem, quod Choacon vocant, habet spumæ argenti P. X.*. resinæ aridæ tantundem. sed spuma prius ex tribus olei heminis coquitur. His duobus emplastris color niger est. qui fere talis fit, ex pice atque resina: ut ex bitumine nigerrimus; ex ærugine, aut æris squama, viridis; ex minio ruber; ex cerussa, albus.

3. *Basilicon Emplastrum nigrum ad idem.* c

Paucæ admodum compositiones sunt, in quibus aliquid misturæ varietas novat. Ergo id quoque nigrum est, quod βασιλικὸν nomi-

a *P. Ægineta VII.* 17. b *Scribon. Larg. c. LXXVII. c.* 207. c *Oribas. Synops. III.*

nominatur. Habet opopanacis P. I. *. galbani P. II. *. picis, & resinæ, singulorum P. X. *. olei dimidium cyathum.

4. *Smaragdinum Emplastrum ad idem.*

5 At, quod perviride est, Smaragdinum appellatur. in quo sunt resinæ pineæ P. III. *. ceræ P. I. *. æruginis P. *. semis, thuris pollinis P. II. *. olei tantundem, & aceti, quo pollen & ærugo in unum cogantur.

10 5. *Emplastrum rufum ad idem.* a

Est etiam coloris fere rufi, quod celeriter ad cicatricem vulnera perducere videtur. Habet thuris P. I. *. resinæ P. II. *. squamæ æris P. III. *. spumæ argenti P. XX.

15 *. ceræ P. C. *. olei heminam.

6. *Παρακολλητικὸν Emplastrum ad idem.*

Præterea est, quod παρακολλητικὸν a glutinando vocant. Constat ex his: bituminis, aluminis scissilis P. IV. *. spumæ argenti P.

20 IV. *. & olei veteris hemina.

7. *Cephalicum Emplastrum Philotæ, capiti conveniens.*

Præterea sunt quædam generis ejusdem, quæ, quia capitibus fractis maxime con-

25 veniunt, κεφαλικὰ a Græcis nominantur. Philotæ compositio habet terræ Eretriæ, chalcitidis, singulorum P. IV. *. myrrhæ, æris combusti, singulorum P. X. *. ichthyocollæ P. VI. *. æruginis rasæ, aluminis ro-

30 tundi, misyos crudi, aristolochiæ, singulorum P. VIII. *. squamæ æris P. XX. *. thuris masculi P. II. *. ceræ P. I. *. rosæ, & olei acerbi, ternos cyathos, aceti quantum satis est, dum arida ex eo conteruntur.

a *Scribon. Larg. c. LXXXIII.*

8. *Emplastrum viride ad idem valens.*

Aliud ad idem viride. Habet æris combusti, squamæ æris, myrrhæ, ichthyocollæ, singulorum P. VI. *. misyos crudi, æruginis rasæ, aristolochiæ, aluminis rotundi, singulorum P. VIII. *. ceræ P. VI. *. olei heminam, aceti quod satis sit.

9. *Tetrapharmacum Emplastrum, ad pus movendum.* e

Puri autem movendo non aliud melius, quam quod expeditissimum est, & † τετραφάρμακον a Græcis nominatur. Habet pares portiones ceræ, picis, resinæ, sevi taurini; si id non est, vitulini.

10. *Enneapharmacum Emplastrum, ad pus movendum, & ad purgandum valens.*

Alterum ad idem, ‡ ἐννεαφάρμακον nominatur; quod magis purgat. Constat ex novem rebus, cera, melle, sevo, resina, myrrha, rosa, medulla vel cervina vel vitulina vel bubula, œsypo, butyro. Quorum quoque pondera paria miscentur.

11. *Emplastra, quibus utriusque rei facultas est.*

Sunt autem quædam emplastra, quibus utriusque rei facultas est. quæ, nisi singula habenda sit, meliora sunt; alias deteriora, nec, nisi cum utraque opus est, aut in singulis singulorum inopia, utenda veniunt: sed in copia rejicienda sunt; his potius adhibitis, quæ id proprie, quod eo tempore opus est, consequuntur. Exempli causa duo proponam.

Attalum Emplastrum ad vulnera.

Est igitur ad vulnera Attalum: quod habet

e *Scribon. Larg. cap. LXXXI. c. 211.* † *Casaub. ad Spartiani Adrianum c. 21. pag. 192.* ‡ *Idem ibidem & pag. 232.*

bet squamæ æris P. vi. *. thuris fuliginis P. xv. *. ammoniaci tantundem, resinæ terebinthinæ liquidæ P. xxv. *. sevi taurini tantundem, aceti heminas tres, olei sextarium.

5 *Judæi Emplastrum, fracto capiti accommodatum.*

At inter ea, quæ fracto capiti accommodantur, habent quidam id, quod ad authorem Judæum f refertur. Constat ex his:
10 salis P. iv. *. squamæ æris rubri, æris combusti, singulorum P. xii. *. ammoniaci thymiamatis, thuris fuliginis, resinæ aridæ, singulorum P. vi. *. resinæ Colophoniæ, ceræ, sevi vitulini curati, singulorum P. xx.
15 *. additur aceti sesquicyathus, olei minus cyatho †. Quæ τεθεραπευμένα Græci appellant, nos curata vocamus; cum ex sevo puta omnes membranulæ diligenter exemptæ sunt, aut ex alio medicamento. 271, 8.

20 12. *Emplastra ἐπισπαστικά.* g

Sunt etiam quædam emplastra nobilia ad extrahendum. quæ ipsa quoque ἐπισπαστικὰ nominantur. Quale est, quod, quia lauri baccas habet, διὰ δαφνίδων appellatur. In eo
25 est, resinæ terebinthinæ P. x. *. nitri, ceræ, picis aridæ, baccarum lauri, singulorum P.xx. *. olei paululum. Quoties autem baccam, aut nucem, aut simile aliquid posuero, scire oportebit, antequam expendatur,
30 ei summam pelliculam esse demendam.

13. *Aliud, διὰ δαφνιδων, ad extrahendum, & pus movendum.*

Aliud eodem nomine, quod puri quoque movendo est. Sevi vitulini, ammoniaci

R 4

f *Aëtius Tetrab. IV. Serm. III. 14.* † *Rhodius de Ponderib. & Mensur. p. 35.* g *Scribon. Larg. cap. LXXXVI.*

niaci thymiamatis, picis, ceræ, nitri, baccarum lauri, resinæ aridæ, aristolochiæ, pyrethri, pares portiones.

14. *Philocratis Emplastrum, ad extrahendum, & pus movendum.*

Præter hæc, est Philocratis: quod habet salis ammoniaci P. VII. *. aristolochiæ P. VIII. *. ceræ, resinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, singulorum P. XV. *. spumæ argenti P. XXXII. *. Quibus, ut pus quoque moveant, iridis P. III. *. galbani P. VI. *. adjiciuntur.

15. Ῥυπῶδες *Emplastrum, ad extrahendum.*

Optimum tamen ad extrahendum est id quod a similitudine sordium ῥυπῶδες Græci appellant. Habet myrrhæ, croci, iridis, propolis, bdellii, capitulorum punici mali, aluminis scissilis & rotundi, misyos, chalcitidis, atramenti sutorii cocti, opopanacis, salis ammoniaci, visci, singulorum P. IV. *. aristolochiæ P. VIII. *. squamæ æris P. XVI. *. resinæ terebinthinæ P. lxxv. *. ceræ, & sevi vel taurini vel hircini, singulorum P. c. *.

16. *Emplastrum Hecatæi, ad extrahendum.*

Hecatæo quoque authore emplastrum generis ejusdem fit ex his: galbani P. II. *. fuliginis thuris P. IV. *. picis P. VI. *. ceræ, & resinæ terebinthinæ, singulorum P. VIII. *. quibus paulum irini unguenti miscetur.

17. *Alexandrinum Emplastrum viride, ad extrahendum.*

Valensque ad idem emplastrum viride

Ale-

Alexandrinum est. Habet aluminis scissilis P. VIII. *. salis ammoniaci P. VII. *. squamæ æris P. XVI. *. myrrhæ, thuris, singulorum P. XVIII. *. ceræ P. cl. *. resinæ
5 Colophoniæ aut pineæ P. cxc. *. olei heminam, aceti sextarium.

18. *De Emplastris exedentibus.*

Quædam autem sunt emplastra exedentia, quæ σηπτικά Græci vocant. quale est
10 id, quod habet resinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, singulorum P. II. *. squamæ æris P. I. *. ladani P. II. *. aluminis tantundem, spumæ argenti P. IV. *.

19. *Emplastrum, quod exest corpus, ossa resolvit,*
15 *& supercrescentem carnem coercet.*

Exest etiam vehementer corpus, atque ossa quoque resolvit, & supercrescentem carnem coercet id, quod habet spumæ argenti, squamæ æris, uncias singulas; nitri
20 ignem non experti, lapidis Asii, aristolochiæ P. sextantes †, ceræ, resinæ terebinthinæ, thuris, olei veteris, atramenti sutorii, salis ammoniaci P. semis, æruginis rasæ P. ‡ bessem, aceti scillitici heminam, vini a-
25 minæi tantundem.

20. *Emplastra adversus morsus, & alia recentiora vulnera.*

Emplastrum Diogenis nigrum.

Sunt etiam adversus morsus quædam ac-
30 commodata; quale est Diogenis nigrum: quod habet bituminis, ceræ, resinæ pineæ aridæ, singulorum P. XX. *. spumæ argenti P. c. *. olei § sextarium. Aut in quo sunt squamæ æris P. IV. *. cerussæ, & æruginis rasæ sin-

† *Jo. Rhodius de Ponderib. pag.* 13. ‡ *Idem ibidem p.* 11. 12. § *Idem ibidem pag.* 27.

ſingulorum P. VIII. *. ammoniaci P. XII. *. ceræ, reſinæ pineæ, ſingulorum P. XXV. *. ſpumæ argenti P. C. *. olei ſextarium. Aut in quo ſunt ſquamæ æris P. XIV. *. galbani P. VI. *. ceruſſæ, & æruginis raſæ, ſingulorum P. VIII. *. ammoniaci P. XII. ceræ, reſinæ pineæ, ſingulorum P. LV. *. ex quibus ſpuma argenti concoquitur.

21. *Epheſium Emplaſtrum rubrum, ad idem valens.*

Rubrum quoque emplaſtrum, quod Epheſium vocatur, huc aptum eſt. Habet reſinæ terebinthinæ P. II. *. galbani P. IV. *. minii ſinopici P. VI. *. thuris fuliginis P. VI. *. ceræ P. VIII. *. ſpumæ argenti P. LVI. *. olei veteris heminam.

22. *Aliud Emplaſtrum, ad idem valens.*

Item id, quod ex his conſtat; ſquamæ æris, thuris fuliginis, ſingulorum P. IV. *. galbani P. VI. *. ſalis ammoniaci P. XII. Z. *. ceræ P. XXV. *. olei tribus heminis. Hæc autem aliis quoque recentioribus vulneribus recte imponuntur.

23. Λευκά *Emplaſtra, non gravibus vulneribus accommodata, & maxime ſenilibus.*

Sunt etiam alba lenia, λευκά Græci vocant, fere non gravibus vulneribus accommodata, præcipueque ſenilibus. Quale eſt quod habet ceruſſæ P. III. *. ſevi vitulini curati, & ceræ, ſingulorum P. LVIII. *. olei heminas tres, ex quibus ea ceruſſa coquitur.

24. *Elephantinum Emplaſtrum.* a

Aliud, quod habet ceruſſæ P. XX. *. ceræ P. LV. *.

a *Oribaſ. Synopſ. l.* III.

P. lv. *. olei heminam, aquæ sextarium. Quæ quoties adjiciuntur cerussæ vel spumæ argenti, scire licet, illa ex his coquenda esse. Est autem ea percandida compositio,
5 quæ supra posita est, ideoque elephantina nominatur.

25. *Lenia Emplastra.*

Lenia quoque quædam emplastra sunt, quæ *b* λιπαρὰ fere Græci nominant; ut id
10 quod habet minii P. iv. *. spumæ argenti P. xxv. *. ceræ, & adipis suillæ, singulorum P. xxxv. *. vitellos ovorum quatuor.

26. *Emplastrum lene.*

Alia compositio generis ejusdem: ceræ,
15 resinæ terebinthinæ, singulorum P. v. *. cerussæ P. viii. *. spumæ argenti, plumbi retrimenti, (σκωρίαν μολύβδου Græci vocant) 247, singulorum P. x. *. cicini olei, & myrtei, 34. singulorum heminæ tertia.

20 27. *Archagathi Emplastrum lene.*

Alia, quæ ad authorem Archagathum refertur: misyos cocti, æris combusti, singulorum P. iv. *. cerussæ coctæ P. viii. *. resinæ terebinthinæ P. x. *. spumæ argenti
25 P. vi. *.

28. *Emplastra ejusdem generis, ad leniendum apta.*

Etiamnum generis ejusdem: spumæ argenti, ceræ, adipis suillæ, singulorum P. xxvii. *. vitelli cocti, rosæ hemina. Aut
30 compositio hæc: cerati ex oleo myrteo facti partes tres, adipis suillæ pars quarta, paululum ex plumbi retrimento. Aut hæc compositio: spumæ argenti *c* selibra, ex olei hemina, & aquæ marinæ altera, cocta donec

b *Plin. XXIII. 9. & XXXIII. 6.* c *Rhodius de Ponderib. pag. 12.*

nec bullire desierit, cui paulum ceræ sit adjectum. Aut hæc: pares portiones ceræ, sevi, stibii, spumæ argenti, cerussæ.

CAP. XX.

De Pastillis.

Et primo de his, qui ad recentia vulnera glutinanda, sanandaque apti sunt.

PASTILLI quoque facultates diversas habent. Sunt enim ad recentia vulnera glutinanda sanandaque apti. Qualis est, qui habet chalcitidis, misyos, spumæ nitri, floris æris, gallæ, aluminis scissilis modice cocti, singulorum P. I. *. æris combusti, capitulorum mali punici, singulorum P. III. *. Hunc oportet diluere aceto, ac sic, ubi vulnus glutinandum est, illinere. At, si nervosus aut musculosus is locus est, commodius est cerato miscere, sic ut illius octo partes, nona hujus sit.

1. *Alius Pastillus ad glutinanda vulnera.*

Alius ad idem. Constat ex his: bituminis, aluminis scissilis, singulorum P. I. *. æris combusti P. IV. *. spumæ argenti P. XI. *. olei sextario.

2. *De Sphragide Pastillo, quem Polyidas confecit ad glutinandum vulnus.*

Sed longe Polyidæ d celeberrimus est: σφραγὶς autem nominatur. Qui habet aluminis scissilis P. IV. *. atramenti sutorii P. II. *. myrrhæ P. V. *. aloes tantundem, capitulorum punici mali, fellis taurini, singulorum P. VI. *. quæ contrita vino austero excipiuntur.

3. *Pastil-*

d *Cœlius Aurelian. de Acut. Morb. III. 3.*

3. *Pastillus ad ulcera sordida, & nigritiem in auribus, naribus, & in obscœnis partibus, inflammationesque eorum.*

Ad ulcera sordida, & nigritiem in auri-
5 bus, naribus, obscœnis partibus, inflamma-
tionesque eorum: chrysocollæ P. I. *. atra-
menti sutorii, aluminis scissilis, singulo-
rum P. II. *. halicacabi corticis P. IV. *.
minii P. VI. *. spumæ argenti P. XII. *. cerus-
10 sæ P. XVI. *. quæ ex aceto coguntur, &, ubi
utendum est, diluuntur.

4. *Pastillus Andronis ad uvam inflammatam, ad naturalia sordida, etiam cancro laborantia.*

Andronis *e* vero est ad uvam inflamma-
15 tam, ad naturalia sordida, etiam cancro la-
borantia: gallæ, atramenti sutorii, myr-
rhæ, singulorum P. I. *. aristolochiæ, alu-
minis scissilis, singulorum P. II. *. capitu-
lorum punici mali P. XXV. *. ex passo coacto-
20 rum &, cum usus exigit, aceto vel vino di-
lutorum, prout valentius aut levius vitium
est, cui medendum est.

5. *Pastillus ad fissa ani, vel ora venarum fundentia sanguinem, vel cancrum.*

25 Proprie autem ad ani fissa, vel ora ve-
narum fundentia sanguinem, vel cancrum
valet: æruginis P. II. *. myrrhæ P. IV. *.
gummi P. VIII. *. thuris P. XII. *. stibii, la-
crhymæ papaveris, acaciæ, singulorum P. XVI.
30 *. quæ ex vino & teruntur, & in ipso usu
deliquantur.

6. *Pastillus ad expellendum calculum ex vesica.*

Expellere autem ex vesica cum urina
calculum videtur hæc compositio: cassiæ,
croci,

e *Oribas. Synops. III. Galen. de Comp. Med. secund. loc. III. 3.*

croci, myrrhæ, costi, nardi, cinnamomi, dulcis radicis, balsami, hyperici pares portiones conteruntur; deinde vinum lene instillatur, & pastilli fiunt, qui singuli habeant P. I. *. hique singuli quotidie mane jejuno dantur. 5

CAP. XXI.

De Pessis.

HÆC tria compositionum genera, id est, quæ in malagmatis, emplastris, pastillisque sunt, maximum præcipueque varium usum præstant. Sed alia quoque utilia sunt: ut ea quæ fœminis subjiciunt. πεσσὺς Græci vocant. Eorum hæc proprietas est: medicamenta composita molli lana excipiuntur, eaque lana naturalibus conditur. 10 15

1. *Ad sanguinem evocandum.*

Ad sanguinem autem evocandum, cauneis duabus adjicitur nitri P. I. *. aut allii semen conteritur, adjicitur myrrhæ pauluIum, & unguento susino miscetur. Aut cucumeris sylvestris pars interior ex lacte muliebri diluitur. 20 25

2. *Ad vulvam molliendam.*

Ad vulvam molliendam, ovi vitellus, & fœnum Græcum, & rosa, & crocum temperantur. Aut elaterii P. III. *. salis tantundem, uvæ taminiæ P. VI. *. melle excipiuntur. 30

3. *Alia Pessi compositio, ad idem valens.*

Aliud Boetho a authore: quod habet croci, resinæ terebinthinæ, singulorum P. IV. *. myr-

a *Ejus meminit Cicero de Divin. II. 21.*

myrrhæ P. III. *. rosæ P. I. *. sevi vitulini P. III. *. ceræ P. II. *. miscentur.

4. *Ad inflammationes vulvæ Numenii Pessus.*

Optima autem adversus inflammationes 5 vulvæ Numenii compositio est, quæ habet croci P. III. *. ceræ P. I. *. butyri P. VIII. *. adipis anserinæ P. XII. *. vitellos coctos duos, rosæ minus cyatho. 263, 15.

5. *Ad ejiciendum e vulva infantem mortuum.*

10 Si vero infans intus decessit, quo facilius ejiciatur, malicorium ex aqua terendum, eoque utendum est.

6. *Si mulier vitio locorum concidit, qua curatione utendum sit.*

15 Si concidere vitio locorum mulier solet, cochleæ cum testis suis comburendæ, conterendæque, deinde his mel adjiciendum.

7. *Si mulier non comprehendit.*

Si non comprehendit, adeps leonina ex 20 rosa mollienda est. V. supra xvii, 28.

CAP. XXII.

De medicamentis, quibus aridis utimur.

1. *Ad carnem supercrescentem exedendam.*

QUÆDAM misturæ medicamentorum 25 sunt, quibus aridis neque coactis utimur sic, ut inspergamus; aut cum aliquo liquido mixta illinamus: quale est, ad carnem supercrescentem exedendam, quod habet squamæ æris, fuliginis thuris, 30 singulorum P. I. *. æruginis P. II. *. Hæc autem eadem cum melle purgant ulcera; & cum cera, implent. Misy quoque & galla, si paribus portionibus misceantur, corpus consumunt: eaque vel arida insper-

ſpergere licet, vel excepta cadmia illinire.

2. *Ad putrem carnem continendam, ne ultra ſerpat, eamque leniter exedendam, plures compoſitiones.*

Putrem vero carnem continet, neque ultra ſerpere patitur, & leniter exeſt, mel vel cum lenticula, vel cum marrubio, vel cum oleæ foliis, ante ex vino decoctis. Item ſertula campana in mulſo cocta, deinde contrita. Aut calx cum cerato. Aut amaræ nuces cum allio, ſic ut hujus pars tertia ſit, paululumque his croci adjiciatur. Aut quod habet ſpumæ argenti P. VI. *. cornu bubuli combuſti P. XII. *. olei myrtei, & vini cyathos ternos. Aut quod ex his conſtat: floris punici mali, atramenti ſutorii, aloes, ſingulorum P. II. *. aluminis ſciſſilis, thuris, ſingulorum P. IV. *. gallæ P. VIII. *. ariſtolochiæ P. X. *. Vehementius idem facit, etiam adurendo, auripigmentum cum chalcitide, & aut nitro, aut calce, aut charta combuſta. Item ſal cum aceto. Vel ea compoſitio, quæ habet chalcitidis, capitulorum mali punici, aloes, ſingulorum P. II. *. aluminis ſciſſilis, thuris, ſingulorum P. IV. *. gallæ P. VIII. *. ariſtolochiæ. P. X. *. mellis quantum ſatis ſit ad ea cogenda. Vel cantharidum, ſulphuris, ſingulorum P. I. *. lolii P. III. *. quibus adjicitur picis liquidæ quantum ſatis eſt ad jungendum. Vel chalcitis quoque cum reſina & ruta mixta: aut cum eadem reſina diphryges: aut uva taminia cum pice liquida. Idem vero poſſunt & feces vini combuſtæ, & calcis & nitri pares

pares portiones. Vel aluminis scissilis P. I. thuris, sandarachæ, nitri, singulorum P. I. *. gallæ P. VIII. *. aristolochiæ P. X. *. mellis quantum satis est.

5

3. *Heræ compositio.* a

Est etiam Heræ compositio, quæ habet myrrhæ, chalcitidis, singulorum P. II. *. aloes, thuris, aluminis scissilis, singulorum P. IV. *. aristolochiæ, gallæ immaturæ, sin-10 gulorum P. VIII. *. malicorii contriti P. XX. *.

4. *Judæi compositio.*

Est & Judæi: in qua sunt calcis partes duæ, nitri quam ruberrimi pars tertia: quæ 15 urina impuberis pueri coguntur, donec strigmenti crassitudo sit. Sed subinde is locus, cui id illinitur, madefaciendus est.

5. *Jollæ compositio.*

At Jollas, chartæ combustæ, sandarachæ, 20 singulorum P. I. *. calcis P. II. P. auripigmenti tantundem miscebat.

6. *Ad sanguinis profluvia vel ex membrana cerebri, vel aliis locis; & ad cancrum, & ad inducendam cicatricem, & ad 25 coercendam carnem increscentem.*

Si vero ex membrana, quæ super cerebrum est, profluit sanguis, vitellus combustus & contritus inspergi debet. Si ex alio loco sanguinis profluvium est, auri-30 pigmenti, squamæ æris, singulorum P. I. *. sandarachæ P. II. *. marmoris cocti P. IV. *. inspergi debent. Eadem cancro quoque obsistunt. Ad inducendam cicatricem, squamæ æris, thuris fuliginis, singulorum

S P. II. *.

a *Oribas. Synops. Lib. III. de* Pastillis.

P. II. *. calcis P. IV. P. Eadem increſcentem quoque carnem coercent.

7. *Timæi compoſitio ad ignem ſacrum, vel cancrum.*

Timæus autem ad ignem ſacrum, & ad cancrum his utebatur: myrrhæ P. II. *. thuris, atramenti ſutorii, ſingulorum P. III. *. ſandarachæ, auripigmenti, ſquamæ æris, ſingulorum P. IV. *. gallæ P. VI. *. ceruſſæ combuſtæ P. VIII. *. Eadem vel arida inſperſa, vel melle excepta idem præſtant.

8. *Ad ſternutamenta excitanda.*

Sternutamenta vero & albo veratro, vel ſtruthio conjecto in nares excitantur. vel his miſtis. piperis, veratri albi, ſingulorum P. *. III. caſtorei P. I. *. ſpumæ nitri P. II. *. ſtruthii P. III. *.

9. *Gargarizationes quibus fieri debeant.*

Gargarizationes autem aut lævandi cauſa fiunt, aut reprimendi, aut evocandi. Lævant, lac, cremor vel ptiſanæ, vel furfurum. Reprimit autem aqua, in qua vel lenticula, vel roſa, vel rubus, vel cotoneum malum, vel palmulæ decoctæ ſunt. Evocant, ſinapi, piper.

CAP. XXIII.

De Antidotis, & quibus malis opitulentur.

ANTIDOTA raro, ſed præcipue interdum neceſſaria ſunt, quia graviſſimis caſibus opitulantur. Ea recte quidem dantur colliſis corporibus vel per ictus, vel ubi ex alto deciderunt, vel in viſcerum late-

laterum, faucium, interiorumque partium doloribus. Maxime autem desideranda sunt adversus venena, vel per morsus, vel per cibos, aut potiones nostris corporibus inserta.

5 1. *Compositio antidoti.*

Unum est, quod habet lachrymae papaveris P. *. z. acori, malabathri P. v. *. iridis Illyricae, gummi, singulorum P. II. *. anisi P. III. *. nardi Gallici, foliorum rosae 10 aridorum, cardamomi, singulorum P. IV. *. petroselini P. *. III. z. trifolii P. v. *. cassiae nigrae, silis, bdellii, carpobalsami, seminis papaveris albi, singulorum P. *. z. styracis P. *. v. z. myrrhae, opopanacis, nardi Syri, 15 thuris masculi, hypocistidis succi, singulorum P. VI. *. castorei P. VI. *. costi, piperis albi, galbani, resinae terebinthinae, croci, floris junci rotundi, singulorum P. VI. *. z. dulcis radicis P. VIII. *. z. quae melle vel 20 passo excipiuntur.

2. *Aliud antidotum, a Ambrosia nominatum; quod Zopyrus Ptolemaeo regi composuit.*

Alterum, quod Zopyrus regi Ptolemaeo dicitur composuisse, atque Ambrosiam no-25 minasse, ex his constat: costi, thuris masculi, singulorum P. v. *. piperis albi P. *. z. floris junci rotundi P. II. *. cinnamomi P. III. *. cassiae nigrae P. IV. *. croci Cilicii P. *. IV. z. myrrhae, quam stacten nominant, 30 P. v. *. nardi Indici P. *. v. z. quae singula contrita melle cocto excipiuntur: deinde, ubi utendum est, id, quod b Ægyptiae fabae magnitudinem impleat, in potione vini diluitur.

S 2 3. *An-*

a *Ambrosiae Junii Crispi meminit Marcellus de Medic. cap.* XXIII. *pag.* 345. b *Rhodius de Ponderib. p.* 25.

3. Antidotum Mithridatis. c

Nobilissimum autem est Mithridatis. quod quotidie sumendo rex ille dicitur adversus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse. In quo hæc sunt: costi P. *. z. acori P. v. *. hyperici, cumini, sagapeni, acaciæ succi, iridis Illyricæ, cardamomi, singulorum P. II. *. anisi P. III. *. nardi Gallici, gentianæ radicis, aridorum rosæ foliorum, singulorum P. IV. *. papaveris lachrymæ, petroselini, singulorum P. *. IV. z. cassiæ, sileris, lolii, piperis longi, singulorum P. VI. *. styracis P. *. v. z. castorei, thuris, hypocistidis succi, myrrhæ, opopanacis, singulorum P. VI. *. malabathri folii P. VI. *. floris junci rotundi, resinæ terebinthinæ, galbani, dauci Cretici seminis, singulorum P. *. v. z. nardi, opobalsami, singulorum P. *. VI. z. thlaspis P. *. VI. radicis Ponticæ P. VII. *. croci, zinziberis, cinnamomi, singulorum P. *. VIII. Hæc contrita melle excipiuntur, & adversus venenum, quod magnitudinem nucis Græcæ impleat, ex vino datur. In cæteris autem affectibus corporis pro modo eorum, vel quod d Ægyptiæ fabæ, vel ervi magnitudinem impleat, satis est.

5 10 15 20 25

CAP. XXIV.

De Acopis. a

30

1. Acopum nervis utile.

ACOPA quoque utilia nervis sunt. Quale est, quod habet floris junci rotundi P. *. II. zz. costi, junci quadrati,

c *Plin. H. N. XXIII. 8.* d *J. Rhodius de Ponderib. p. 26.* a *Scribon. Larg. cap. CLIV. c. 26.*

drati, lauri baccarum, ammoniaci, cardamomi, singulorum P. *. IV. z. myrrhæ, æris combusti, singulorum P. VII. *. iridis Illyricæ, ceræ, singulorum P. IV. *. Alexandri-
5 ni calami, junci rotundi, aspalathi, xylobalsami, singulorum P. XVIII. *. sevi P. I. *. unguenti irini cyathum.

2. *Acopum Elæodes, nervis utile.*

Alterum, quod ἐλαιῶδες vocant, hoc mo-
10 do fit: ceræ P. *. z. olei tantundem, resinæ terebinthinæ ad nucis juglandis magnitudinem; simul incoquuntur: deinde infusa in mortario teruntur, instillaturque subinde quam optimi mellis acetabulum, tum irini
15 unguenti, & rosæ terni cyathi.

3. Ἔγχριστα *ad ulcera purganda & implenda.*

Ἔγχριστα autem Græci vocant liquida, quæ illinuntur. Quale est, quod fit ad ulcera purganda & implenda, maxime inter nervos,
20 paribus portionibus inter se mixtis, butyri, medullæ vitulinæ, sevi vitulini, adipis anserinæ, ceræ, mellis, resinæ terebinthinæ, rosæ, olei cicini. Quæ separatim omnia liquantur, deinde liquida miscentur, & tum
25 simul teruntur. Et hoc quidem magis purgat: magis vero emollit, si pro rosa cyprus infunditur.

4. *Ad sacrum ignem.*

Ad sacrum ignem: spumæ argenti P. VI. *.
30 cornu bubuli combusti P. II. *. conteruntur, adjiciturque invicem vinum, & id, quod specialiter b sic vocatur, & myrteum, donec utriusque terni cyathi conficiantur.

b *Omnes edit.* Sil. *cujus meminit Plin. H. N.* XXXIII. 13. *Plura loca congessit Rhodius ad Scribon. Larg. cap.* XXX. *c.*126. *& in Lexico.*

CAP. XXV.

De Catapotiis.

1. Catapotium ad somnum accersendum, & levationem doloris, & simul ad coquendum. 5

CATAPOTIA quoque multa sunt, variisque de causis fiunt. Α'νώδυνα vocant, quæ somno dolorem levant. Quibus uti, nisi nimia necessitas urget, alienum est. Sunt enim ex vehementibus medica- 10 mentis, & stomacho alienis. Prodest tamen etiam ad concoquendum, quod habet papaveris lachrymæ, galbani, singulorum P. I. *. myrrhæ, castorei, piperis, singulorum P. II. *. Ex quibus, quod ervi magnitudinem habet, 15 satis est devorasse.

2. Catapotium valentius ad somnum.

Alterum, stomacho pejus, ad somnum valentius, ex his fit: mandragoræ P. *. z. apii seminis, item hyoscyami seminis, sin- 20 gulorum P. IV. *. quæ ex vino teruntur. Unum autem ejusdem magnitudinis, quæ supra posita est, abunde est sumpsisse.

3. Catapotium ad plurimos dolores per somnum leniendos. 25

Sive autem capitis dolores, sive ulcera, sive lippitudo, sive dentes, sive spiritus difficultas, sive intestinorum tormenta, sive inflammatio vulvæ, sive coxæ est, sive jecur, aut lienis, aut latus torquet, sive vitio 30 locorum aliqua prolabitur & obmutescit, occurrit dolori per quietem ejusmodi catapotium. Silis, acori, rutæ silvestris seminis, singulorum P. II. *. castorei, cinnamomi,

sin-

singulorum P. II. *. papaveris lachrymæ, panacis radicis, mandragoræ malorum aridorum, junci rotundi floris, singulorum P. II. *. piperis grana LVI. Hæc per se con-
5 trita, rursus instillato subinde passo, simul omnia teruntur, donec crassitudo sordium fiat. Ex eo paulum aut devoratur, aut aqua diluitur, & potui datur.

4. Catapotium aliud ad multa valens.

10 Quinetiam silvestris papaveris, cum jam ad excipiendam lachrymam maturum est, manipulus, qui manu comprehendi potest, in vas demittitur, & superinfunditur aqua, quæ id contegat, atque ita coquitur. Ubi
15 jam bene manipulus is coctus est, ibidem expressus projiciatur; & cum eo humore passum pari mensura misceatur, inferveatque, donec crassitudinem sordium habeat. Cum infrixit, catapotia ex eo fiunt, ad nostræ
20 † fabæ magnitudinem, habentque usum multiplicem. Nam & somnum faciunt, vel per se assumpta, vel ex aqua data: & aurium dolores levant, adjectis exiguo modo rutæ succo, ac passo: & tormina supprimunt ex
25 vino liquata: & inflammationem vulvæ coercent, mista cerato ex rosa facto, cum paululum his croci quoque accessit: & ex aqua fronti inducta, pituitam in oculos decurrentem tenent.

V. supra xxxiii, 6.

30 *5. Catapotium ad inducendum somnum, quem vulva dolens prohibuit.*

Item, si vulva dolens somnum prohibet, croci P. II. *. anisi, myrrhæ, singulorum P. I. *. papaveris lachrymæ P. IV. *. cicutæ semi-

† *Rhodius de Ponder. pag.* 25.

ſeminis P. VIII. *. miſcentur, excipiunturque vino veteri, &, quod lupini magnitudinem habet, in tribus cyathis aquæ diluitur. Id tamen in febre periculoſe datur.

6. *Ad jecur ſanandum.* 5

Ad ſanandum jecur, nitri P. *. z. croci, myrrhæ, nardi Gallici, ſingulorum P. I. *. melle excipiuntur, daturque, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem habeat.

7. *Ad finiendos dolores lateris.* 10

Ad lateris dolores finiendos, piperis, ariſtolochiæ, nardi, myrrhæ pares portiones.

8. *Ad thoracis dolores finiendos.*

Ad thoracis, nardi P. I. *. thuris, caſſiæ, ſingulorum P. III. *. myrrhæ, cinnamomi, 15 ſingulorum P. VI. *. croci P. VIII. *. reſinæ terebinthinæ quadrans, mellis heminæ tres.

9. *Catapotium Athenionis ad tuſſim.*

Ad tuſſim, Athenionis: myrrhæ, piperis, ſingulorum P. I. *. caſtorei, papaveris 20 lachrymæ, ſingulorum P. I. *. Quæ ſeparatim contuſa poſtea junguntur, & ad magnitudinem fabæ noſtræ, bina catapotia mane, bina noctu dormituro dantur.

10. *Catapotium Heraclidis Tarentini* 25
ad tuſſim & ſomnum.

At, ſi tuſſis ſomnum prohibet, ad utrunque Heraclidis Tarentini: croci P. I. *. cinnamomi, caſtorei, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. I. *. myrrhæ, piperis longi, co- 30 ſti, galbani, ſingulorum P. *. z.

11. *Catapotium ad purganda ulcera*
in faucibus tuſſientibus.

Quod ſi purganda ſunt ulcera in faucibus

bus tussientibus: panacis, myrrhæ, resinæ terebinthinæ, singulorum P. v. *. galbani P. *. z. hyssopi P. *. z. conterenda sunt, hisque hemina mellis adjicienda, & quod
5 digito excipi potest, devorandum est.

12. *Colice Cassii medici.*

Colice vero Cassii ex his constat: a croci, 224, 1. anisi, castorei, singulorum P. III. *. petroselini P. IV. *. piperis & longi, & rotun-
10 di, singulorum P. V. *. papaveris lachrymæ, junci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum P. VI. *. quæ melle excipiuntur. Id autem & devorari potest, & ex aqua calida sumi.

13. *Ad infantem mortuum aut*
15 *secundas expellendas.*

Infantem vero mortuum, aut secundas expellit aquæ potio, cui salis ammoniaci P. I. *. aut cui dictami Cretici P. I. *. adjectum est.

14. *Laborantibus ex partu quid dari debeat.*

20 Ex partu laborantibus, erysimum ex vino tepido jejunis dari debet.

15. *Ad adjuvandum vocem.*

Vocem adjuvat, thuris P. I. *. in duobus cyathis vini datum.

25 16. *Adversus difficultatem urinæ.*

Adversus urinæ difficultatem: piperis longi, castorei, myrrhæ, galbani, papaveris lachrymæ, croci, costi, unciæ singulæ, styracis, resinæ terebinthinæ pondo sextan-
30 tes, mellis apsinthii cyathus. Ex quibus ad magnitudinem fabæ Ægyptiæ mane & cœnato dari debet.

17. *Arteriaces compositio quomodo fiat.*

Arteriace vero hoc modo fit: cassiæ, iridis,

a *Forte* costi *uti libro IV. c. 14. sed malim ibi legere* croci, *ita Scribon. Larg. cap. XXIX. cujus descriptio in aliis variat.*

dis, cinnamomi, nardi, myrrhæ, thuris, singulorum P. I. *. croci P. I. *. piperis † grana xxx. ex passi tribus sextariis decoquuntur, donec mellis crassitudo his fiat. Aut croci, myrrhæ, thuris, singulorum P. I. *. conjiciuntur in passi eundem modum, eodemque modo decoquuntur. Aut ejusdem passi heminæ tres usque eo coquuntur, donec extracta inde gutta indurescat, & adjicitur tritæ cassiæ P. I. *.

CAP. XXVI.

De quinque generibus noxarum corporis.

CUM facultates medicamentorum proposuerim; genera, in quibus noxa corpori est, proponam. Ea quinque sunt. Cum quid extrinsecus læsit, ut in vulneribus. Cum quid intra seipsum corruptum est, ut in cancro. Cum quid innatum est, ut in vesica calculus. Cum quid increvit, ut vena, quæ intumescens in varicem convertitur. Cum quid deest, aut cum curta pars aliqua est. Ex his alia sunt, in quibus medicamenta, alia in quibus plus manus proficit. Ergo, dilatis his, quæ præcipue scalpellum *a* & manum postulant, nunc de his dicam, quæ maxime medicamentis egent. Dividam autem hanc quoque curandi partem, sicut priorem; & ante dicam de his, quæ in quamlibet partem corporis incidunt: tum de his, quæ certas partes infestant. Incipiam a vulneribus.

1. *De vulneribus, quæ per tela inferuntur.*

In his autem ante omnia scire medicus debet,

† *pag.* 252. 257. a aut *vel* ac.

debet, quæ insanabilia sint, & quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim prudentis hominis, primum eum, qui servari *b* non potest, non attingere, nec
5 subire speciem ejus, ut occisi, quem sors 14, 1.
ipsius interemit. Deinde, ubi gravis metus sine certa tamen desperatione est, indicare necessariis periclitantis, in difficili *c* rem esse: ne, si victa ars malo fuerit, vel igno-
10 rasse, vel fefellisse videatur. Sed ut hæc prudenti viro conveniunt: sic rursus histrionis est, parvam rem attollere, quo plus præstitisse videatur. Obligari æquum est confessione promptæ rei, quo curiosius etiam
15 circumspiciat, ne, quod per se exiguum est, majus curantis negligentia fiat.

2. *Quæ vulnera insanabilia sint.*

d Servari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui jocinoris portæ, cui
20 in spina † medulla percussa est; cuique aut pulmo medius, aut jejunum, aut *e* tenuius intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt; cuive circa fauces grandes ve- 81, 23.
næ, vel arteriæ præcisæ sunt.

25 3. *Quæ vulnera difficilem curationem habeant.*

Vix autem ad sanitatem perveniunt, quibus ulla parte aut pulmo, aut jocinoris crassum, aut membrana, quæ continet cere- 512,
brum, aut lienis, aut vulva, aut vesica, 13.
30 aut ullum intestinum, aut septum transversum vulneratum est. Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus usque ad grandes intusque con-

b *Hipp. de Arte* T. *IV*. 6. XXIII. 5. 6. *Apulejus de Doctr. Platon. Lib. II. Cicero ad Att. Lib. XVI. Ep.* 15. *Rittershus. ad Isid. Pelusiot. Lib. II. Ep.* 16. c *Æginet. VI.* 88. d *Aph. VI.* 18. *Coac. Not. III.* 387. *II. Prædict.* XIX. XXII. † *Exemplum vide apud Tulpium Obs. Lib. III. c.* 27. e *Aph. VI.* 24. *Coac. Not. III.* 379 389.

conditas venas in alis vel poplitibus mucro desedit. Periculosa etiam vulnera sunt, ubicunque venæ majores sunt, quoniam exhaurire hominem profusione sanguinis possunt. Idque evenit non in alis tantum, atque poplitibus; sed etiam in his venis, quæ ad anum testiculosque perveniunt. Præter hæc malum vulnus est, quodcunque in alis vel feminibus, vel inanibus locis, vel inter digitos est. Item quodcunque musculum, aut nervum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit.

81, 23.

4. *Quæ vulnera tutiorem curationem habeant.*

Tutissimum omnium, quod in f carne est. Et hæc quidem loco vel pejora, vel meliora sunt. Modo vero periculum facit, quodcunque magnum est.

5. *Observationes in vulneris genere & figura.*

Aliquid etiam in vulneris genere figuraque est. Nam pejus est, quod etiam collisum, quam quod tantum discissum est. adeo ut acuto quoque, quam retuso telo, vulnerari commodius sit. Pejus etiam vulnus est, ex quo aliquid excisum est; ex quove caro alia parte abscissa, alia dependet. Pessima quæque plaga g curva est: tutissima, quæ lineæ modo recta est. Quo deinde propius huic illive figuræ vulnus est, eo vel deterius vel tolerabilius est.

6. *Ætatis observatio, & corporis, & vitæ, & temporis.*

18, 33. 119, 31.

Quinetiam confert aliquid & ætas, & h corpus, & vitæ propositum, & anni tempus. quia facilius sanescit puer vel adolescens, quam senior: valens, quam infirmus: neque

f *Hippocr. Coac. Not. III.* 390. & *I. de Morb. III.* 5. g *II. Præd. XXIV.* 2. *Coac. Præn. III.* 389. h *II. Prædict. XIX.* 7.

neque nimis tenuis, neque nimis plenus, quam si alterum ex his est: integri habitus, quam corrupti: exercitatus, quam iners: sobrius & temperans, quam vino venerique
5 deditus. Opportunissimumque curationi tempus i vernum est; aut certe neque fervens, 42, 17.
neque frigidum. siquidem vulnera & nimius calor & nimium frigus infestant; maxime tamen horum varietas: ideoque perniciosis-
10 simus autumnus est. 33, 33.

7. *Signa eorum, quæ intus læsa sunt.*

Sed pleraque ex vulneribus oculis subjecta sunt: quorundam ipsæ sedes indices sunt, quas alio loco demonstravimus, cum posi-
15 tus interiorum partium ostendimus. Veruntamen, quia quædam vicina sunt, interestque, vulnus in summa parte sit, an penitius penetraverit, necessarium est notas subjicere, per quas quid intus ictum sit,
20 scire possimus; & ex quibus vel spes, vel desperatio oriatur.

8. *Signa percussi cordis.* k

Igitur, corde percusso, sanguis multus fertur, venæ languescunt, color pallidissi-
25 mus, sudores frigidi, malique odoris, tanquam in ægroto corpore oriuntur: extremisque partibus frigidis l matura mors sequitur.

9. *Signa pulmonis icti.* m

30 Pulmone icto, spirandi difficultas est: sanguis ex ore spumans, ex plaga rubens, simulque etiam spiritus cum sono fertur: in vulnus inclinari juvat: quidam sine ratione consurgunt. Multi si in ipsum vulnus incli-

i *Aph.VI.*47. k *Æginet.VI.* 88. l *Aph.VIII.* 12. m *Æginet. VI.* 88.

inclinati sunt, loquuntur: si in aliam partem, obmutescunt.

10. *Signa jocinoris vulnerati.*

Jocinoris autem vulnerati notæ sunt: multus sub dextra parte præcordiorum profusus sanguis: ad spinam reducta præcordia; in ventrem cubandi dulcedo; punctiones, doloresque usque ad jugulum, junctumque ei latum scapularum os, intenti. quibus nonnunquam etiam biliosus vomitus accedit.

11. *Signa percussorum renum.*

Renibus vero percussis, dolor ad inguina testiculosque descendit: difficulter urina redditur; eaque aut est cruenta, aut cruor fertur.

12. *Signa vulnerati lienis.*

At, liene icto, sanguis niger a sinistra parte prorumpit: præcordia cum ventriculo ab eadem parte indurescunt: sitis ingens oritur: dolor ad jugulum, sicut jocinore vulnerato, venit.

13. *Signa percussæ vulvæ.*

At, cum vulva percussa est, dolor in inguinibus, & coxis, & feminibus est: sanguinis pars per vulnus, pars per naturam descendit: vomitus bilis insequitur. Quædam obmutescunt; quædam mente labuntur; quædam, sui compotes, nervorum oculorumque dolore urgeri se confitentur; morientesque eadem, quæ corde vulnerato, patiuntur.

14. *Signa percussi cerebri, vel membranæ ejus.*

Si cerebrum membranave ejus vulnus accepit,

accepit, sanguis per nares, quibusdam etiam per aures exit; fereque bilis n vomitus insequitur: quorundam sensus obtunduntur, appellatique ignorant: quorundam trux vul-
5 tus est: quorundam oculi, quasi resoluti, huc illucque moventur: fereque tertio, vel quinto die delirium accedit. Multorum etiam nervi o distenduntur. Ante mortem autem plerique fascias, quibus caput deli-
10 gatum est, lacerant, ac nudum vulnus frigori objiciunt.

15. *Signa stomachi percussi.*

Ubi stomachus autem percussus est, singultus, & bilis vomitus insequitur: si quid
15 cibi vel potionis assumptum est, id redditur cito: venarum motus elanguescunt: sudores tenues oriuntur; per quos extremæ partes frigescunt.

16. *Signa jejuni intestini, & ventriculi vul-*
20 *nerati, & aliorum intestinorum.* p

Communes vero jejuni intestini & ventriculi vulnerati notæ sunt. Nam cibus & potio per vulnus exeunt: præcordia indurescunt: nonnunquam bilis per os redditur.
25 Intestino tantum sedes inferior est. Cætera intestina icta vel stercus †, vel odorem ejus exhibent.

17. *Signa percussæ medullæ, quæ in spina est.*

Medulla vero, quæ in spina est, discis-
30 sa, nervi resolvuntur, aut distenduntur: sensus intercidit: interposito tempore aliquo sine voluntate inferiores partes vel semen, vel urinam, vel etiam stercus excernunt.

18. *Si-*

n *Aph. VI.* 50. *Æginet. VI.* 88. *Hippoc. Coac. Not. III.* 383. 384. o *Ægin. VI.* 90. p *Idem ibid.* 88. † *Valleriola Obs. Lib. II. obs.* 9.

18. *Signa septi transversi percussi.*

At, si septum transversum percussum est, præcordia sursum contrahuntur, spina dolet, spiritus rarus est, sanguis spumans fertur. 5

19. *Signa vesicæ vulneratæ.*

Vesica vero vulnerata, dolent inguina: quod super pubem est, intenditur: pro urina, sanguis; at ex ipso vulnere urina descendit: stomachus afficitur. itaque aut bi- 10 lem vomunt, aut singultiunt: frigus, & ex eo mors sequitur.

20. *De sanguine, & sanie, & pure, & eorum speciebus: quandoque meliora, deteriorave sint.*

His cognitis, etiamnum quædam alia no- 15 scenda sunt, ad omnia vulnera ulceraque, de quibus dicturi sumus, pertinentia. Ex his autem exit sanguis, sanies, pus. Sanguis omnibus notus est. Sanies est tenuior hoc, varie crassa, & glutinosa, & colorata. Pus 20 crassissimum albidissimumque, glutinosius & sanguine & sanie. Exit autem sanguis ex vulnere recenti, aut jam sanescente. Sanies est inter utrumque tempus. Pus ex ulcere jam ad sanitatem spectante. Rursus 25 & sanies & pus quasdam species Græcis nominibus distinctas habent. Est enim quædam sanies, quæ vel ἰχὼρ, vel μελίκηρα nominatur. Est pus, quod ἐλαιῶδες appellatur. Ἰχὼρ q tenuis, subalbidus, ex malo 30 ulcere exit, maximeque ubi, nervo læso, inflammatio secuta est. Μελίκηρα crassior est, glutinosior, & subalbida, mellique albo subsimilis. Fertur hæc quoque ex malis ulce-

q *Mercurial. Variar. Lect. IV. 12.*

ulceribus, ubi nervi circa articulos læsi
sunt; & inter hæc loca, maxime ex geni-
bus. Ἐλαιώδες tenue, subalbidum, quasi
unguinosum colore, atque pinguitudine o-
5 leo albo non dissimile adparet in magnis
ulceribus sanescentibus. Malus est autem
sanguis, nimium aut tenuis, aut crassus; 82, 1.
colore vel lividus, vel niger; aut pituita
mistus, aut varius. Optimus calidus, ru-
10 bens, modice crassus, non glutinosus. Ita-
que protinus ejus vulneris expedita magis
curatio est, ex quo sanguis bonus fluxit.
Itemque postea spes in his major est, ex
quibus melioris generis quæque proveniunt.
15 Sanies igitur mala est, multa, nimis te-
nuis, livida, aut pallida, aut nigra, aut
glutinosa, aut mali odoris, aut quæ ipsum
ulcus, & junctam ei cutem erodit. Melior
est non multa, modice crassa, subrubicun-
20 da, aut subalbida. Ἰχὼρ autem pejor est
multus, crassus, sublividus aut subpalli-
dus, glutinosus, ater, calidus, mali odoris.
Tolerabilior est subalbidus, quique cætera
omnia contraria prioribus habet. Melicera
25 autem mala est, multa, & percrassa: me-
lior, quæ & tenuior, & minus copiosa est.
Pus inter hæc optimum est. Sed id quoque
pejus est, multum, tenue, dilutum; magis-
que, si ab initio tale est: itemque, si colore
30 sero simile, si pallidum, si lividum, si fæ-
culentum. Præter hæc, si male olet; nisi
tamen locus hunc odorem excitat. Melius
est, quo minus est, quo crassius, quo albi- 321,
dius: itemque, si læve est, si nihil olet, si 20.

æquale est. Modo tamen, convenire & magnitudini vulneris, & tempori debet. Nam plus ex majore, plus nondum solutis inflammationibus naturaliter fertur. Ἐλαιώδες quoque pejus est multum, & parum pingue: quo minus autem, quoque idipsum pinguius, eo melius est. 5

21. *Curatio adversus profusionem sanguinis in vulneribus.* r

Quibus exploratis, ubi aliquis ictus est, qui servari potest, protinus prospicienda duo sunt: ne sanguinis profusio, neve inflammatio interimat. Si profusionem timemus (quod ex sede vulneris, & ex magnitudine ejus, & ex impetu ruentis sanguinis intelligi potest) siccis linamentis vulnus implendum est, supraque imponenda spongia ex aqua s frigida expressa, ac manu super comprimenda. Si parum sic sanguis conquiescit, sæpius linamenta mutanda sunt. Et, si sicca parum valent, aceto madefacienda sunt. Id vehemens ad sanguinem supprimendum est: ideoque quidam id vulneri infundunt. Sed alius rursus metus subest; ne, nimis valenter ibi retenta materia, magnam inflammationem postea moveat. Quæ res efficit, ut neque rodentibus medicamentis, neque adurentibus, & ob idipsum inducentibus crustam, (quamvis pleraque ex his sanguinem supprimunt) sit utendum: sed, si semel ad ea decurritur, his potius, quæ mitius idem efficiunt. Quod si illa quoque profluvio vincuntur, venæ, quæ sanguinem fundunt, appre- 10 15 20 204, 15. 293, 18. 25 30

r Æginet. IV. 53. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. 51. s *Frigidam potui exhibet Aëtius Tetr. I. Serm. III. c.145. Cels. p. 204, 31.*

apprehendendæ, circaque id, quod ictum est, duobus locis deligandæ intercidendæque sunt, ut & in se ipsæ coeant, & nihilominus ora præclusa habeant. Ubi ne id quidem res patitur, possunt ferro candenti aduri. Sic etiam satis multo sanguine effuso ex eo loco, quo neque nervus, neque musculus est, utputa in fronte, vel superiore capitis parte, commodissimum est, cucurbitulam admovere adversa parte, ut illuc sanguinis cursus revocetur.

22. *Curationes adversus vulnerum inflammationem.*

Et adversus profusionem quidem in his auxilium est: adversus inflammationem autem, in ipso sanguinis cursu. Ea timeri potest, ubi læsum est vel os, vel nervus, vel cartilago, vel musculus, aut ubi parum sanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit, sanguinem mature supprimere non oportebit; sed pati fluere, dum tutum erit, adeo ut, si parum fluxisse videbitur, mitti quoque ex brachio debeat; utique, si corpus juvenile, & robustum, & exercitatum est: multoque magis, si id vulnus ebrietas præcessit. Quod si musculus læsus videbitur, præcidendus erit. nam percussus, mortiferus est: præcisus, sanitatem recipit.

23. *De glutinatione vulnerum.*

Sanguine autem vel suppresso, si nimius erumpit; vel exhausto, si per se parum fluxit; longe optimum est, vulnus glutinari. Potest autem id, quod vel in cute,

vel etiam in carne est; si nihil ei præterea mali accedit. Potest caro, alia parte dependens, alia inhærens; si tamen etiamnum integra est, & conjunctione corporis fovetur.

In his vero, quæ glutinantur, duplex curatio est. Nam si plaga in molli parte est, sui debet: maximeque, si discissa auris ima est, vel imus nasus, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrum, vel circa guttur cutis, vel venter. Si vero in carne vulnus est, hiatque, neque in unum oræ facile attrahuntur, sutura quidem aliena est: imponendæ vero fibulæ sunt (ἀγκτῆρας Græci nominarunt) quæ oras, paulatim tamen, contrahant; quo minus lata postea cicatrix sit.

Ex his autem colligi potest, utrum id quoque, quod alia parte dependens, alia inhærebit, si alienatum adhuc non est, suturam, an fibulam postulet. Ex quibus neutra ante debet imponi, quam intus vulnus purgatum est: ne quid ibi concreti sanguinis relinquatur. Id enim & in pus vertitur, & inflammationem movet, & glutinari vulnus prohibet. Ne linamentum quidem, quod supprimendi sanguinis causa inditum est, inibi relinquendum est. nam id quoque inflammat.

Comprehendi vero sutura, vel fibula, non cutem tantum, sed etiam aliquid ex carne, ubi suberit hæc, oportebit; quo valentius hæreat, neque cutem abrumpat. Utraque optima est ex † * acia molli, non nimis torta, quo mitius corpori insideat.

Utra-

† *De ea librum scripsit Joan. Rhodius. Turneb. Advers. XVII. 21.* * *H. F. ab Aquapendente, Oper. Chirurg. p. 1. c. 17. pag. 70. Salmasius Epist. 45. & 49.*

Utraque neque nimis rara, neque nimis
crebra injicienda est. Si nimis rara est, non
continet: si nimis crebra est, vehementer af-
ficit; quia, quo sæpius acus corpus trans-
5 ivit, quoque plura loca injectum vincu-
lum mordet, eo majores inflammationes
oriuntur; magisque æstate. Neutra etiam
vim ullam desiderat: sed ea hactenus utilis
est, qua cutis ducentem quasi sua sponte
10 subsequitur. Fere etiam fibulæ latius vul-
nus esse patiuntur: sutura oras jungit, quæ
ne ipsæ quidem inter se contingere ex toto
debent; ut si quod intus humoris concreve-
rit, sit qua emanet. Si quod vulnus neu-
15 trum horum recipit, id tamen purgari de-
bet.

Deinde omni vulneri primo imponenda
est spongia ex * aceto expressa. Si sustinere 290,
aliquis aceti vim non potest, vino utendum 21.
20 est. Levis plaga juvatur etiam, si ex aqua
frigida expressa spongia imponitur. Sed ea, 204,
quocunque modo imposita est, dum ma- 16.
det, prodest: itaque, ut inarescat, non est
committendum. Licetque sine peregrinis,
25 & conquisitis, & compositis medicamentis
vulnus curare. Sed si quis huic parum
confidit, imponere medicamentum debet,
quod sine sevo compositum sit ex his, quæ
cruentis vulneribus apta esse proposui: ma- 268.
30 ximeque si caro est, Barbarum: si nervi, 269.
vel cartilago, vel aliquid ex eminentibus, 260,
quales aures, vel labra sunt, Polybi sphra- 16.
gidem. Alexandrinum quoque viride ner- 268.
vis idoneum est: eminentibusque parti- 264,
bus 32.

* *Maledictam methodum dicit* Ettmuller. *in Comment. ad Schrod. & Morell. pag.* 408.

bus ea, quam Græci ῥύπτȣσαν vocant.

Solet etiam, colliso corpore, exigua parte findi cutis. Quod ubi incidit, non alienum est, scalpello latius aperire; nisi musculi, nervique juxta sunt, quos incidi non expedit. ubi satis diductum est, medicamentum imponendum est. At, si id, quod collisum est, quamvis parum diductum est, latius tamen aperiri propter nervos aut musculos non licet; adhibenda sunt ea, quæ humorem leniter extrahant; præcipueque ex his, id, quod ῥυπῶδες vocari proposui. Non alienum est etiam, ubicunque vulnus est grave, impositum, quo id juvetur, insuper circumdare lanam succidam ex aceto & oleo: vel cataplasma, si mollis is locus est, quod leniter reprimat; si nervosus, aut musculosus, quod emolliat.

297, 15.

24. *Quomodo vulnus ligari conveniat.*

Fascia vero ad vulnus deligandum linea aptissima est: eaque lata esse debet, ut semel injecta non vulnus tantum, sed paululum utrinque ejus comprehendat. Si ab altera parte caro magis recessit, ab ea melius attrahitur: si æque ab utraque, transverse comprehendere oras debet; aut si id vulneris ratio non patitur, media primum injicienda est, ut tum in utranque partem ducatur. Sic autem deliganda est, ut & contineat, nec adstringat. quod non continetur, elabitur: quod nimis adstrictum est, cancro periclitatur. Hieme sæpius fascia circuire debet: æstate, quoties necesse est. Tum extrema pars ejus inferioribus acu

300, 17.

assuen-

assuenda est. nam nodus vulnus lædit. nisi tamen longe est.

Porro neminem decipi decet, ut propriam viscera curationem requirant, de quibus su-
5 pra posui. Nam plaga ipsa curanda extrinsecus, vel sutura, vel alio medicinæ genere est. In visceribus nihil movendum est; nisi, si quid aut ex jocinore, aut liene, aut pulmone duntaxat extremo depen-
10 deat, id præcidatur. Alioquin vulnus interius ea victus ratio eaque medicamenta sanabunt, quæ cuique visceri convenire superiore libro proposui.

25. *Quomodo vulnerato agendum sit.*

15 His ita primo die ordinatis, homo in lecto collocandus est: isque si grave vulnus est, abstinere, quantum vires patiuntur, ante inflammationem, cibo debet: bibere, donec sitim finiat, aquam calidam; vel, si
20 æstas est, ac neque febris, neque dolor est, etiam frigidam. Adeo tamen nihil perpetuum est, sed semper pro vi corporis æstimandum, ut imbecillitas etiam cibum protinus facere necessarium possit; tenuem sci- 120, 7.
25 licet, & exiguum, qui tantum sustineat. Multique etiam ex profluvio sanguinis intermorientes ante ullam curationem vino * reficiendi sunt; quod alioqui inimicissimum vulneri est. 299, 21.

30 26. *De notis vulnerum.*

Nimis vero u intumescere vulnus, periculosum: nihil x intumescere, periculosissimum est. illud indicium magnæ inflammationis: hoc, emortui corporis est. Pro-

 tinus-

* *Athen. Deipnos. L.1.c.8. p.10.*
u *Aph.* v. 66.
x *II. Epidem. III.* 128.

tinusque, si mens homini consistit, si nulla febris accessit, scire licet, mature vulnus sanum fore. At ne febris quidem terrere debet, si in magno vulnere, dum inflammatio est, permanet. Illa perniciosa est, quæ vel levi vulneri supervenit, vel ultra tempus inflammationis durat, vel delirium movet: vel si nervorum y rigorem aut distentionem, quæ ex vulnere orta est, ea non finit. Vomitus quoque biliosus non voluntarius, vel protinus, ut percussus est aliquis, vel dum inflammatio manet, malum signum est in his duntaxat, quorum vel nervi, vel etiam nervosi loci vulnerati sunt. Sponte tamen vomere, non alienum est; præcipue his, quibus in consuetudine fuit: sed neque protinus post cibum, neque jam inflammatione orta, neque cum in superioribus partibus plaga est.

52, 18. 287, 2.

27. *De curationibus vulnerum.*

z Biduo sic vulnere habito, tertio die id aperiendum, detergendaque sanies ex aqua frigida est, eademque rursus injicienda sunt. Quinto jam die, quanta inflammatio futura est, se ostendit. Quo die, rursus detecto vulnere, considerandus color est. Quod si lividus, aut pallidus, aut varius, aut niger est; scire licet, malum vulnus esse. idque, quandocunque animadversum est, terrere nos potest. Album, aut rubicundum esse vulnus, commodissimum est. Item cutis dura, crassa, dolens, periculum ostendit. Bona signa sunt, ubi hæc sine dolore, tenuis, & mollis est. Sed si glutinatur vulnus,

y *Aph. IV. 57. II. 26.*
z *De Fractur. XXXIII. 5.*

vulnus, aut leviter intumuit, eadem sunt imponenda, quæ primo fuerunt.

Si gravis inflammatio est, neque glutinandi spes est, neque movetur, aquæ quoque *a* calidæ necessarius usus est, ut materiam digerat; & duritiam emolliat, & pus citet. Ea sic temperanda est, ut manu contingenti jocunda sit; & usque eo adhibenda, donec aliquid minuisse ex tumore caloremque ulceri magis naturalem reddidisse videatur. Post id fomentum, si late plaga non patet, imponi protinus emplastrum debet, maximeque, si grande vulnus est, tetrapharmacum: si in articulis, digitis, locis cartilaginosis, ῥυπώδες. At si latius hiat, idem illud emplastrum liquari ex irino unguento oportet, eoque inlita linamenta disponi per plagam: deinde emplastrum supra dari, & super id lanam succidam; minusque etiam, quam primo, fasciæ adstringendæ sunt. 294, 12.

28. *Curationes propriæ articulorum.*

Sed propria quædam in articulis visenda sunt. In quibus si præcisi nervi sunt, qui continebant, debilitas *b* ejus partis sequitur. Si id dubium est, & ex acuto telo plaga est, & ea transversa, commodior est: si ex retuso, & gravi est, nullum in figura discrimen est: at videndum est, pus supra articulum, an infra nascatur. Si sub eo nascitur, albumque & crassum diu fertur, nervum præcisum esse credibile est: magisque, quo majores dolores inflammationesque, & quo maturius excitatæ sunt. Quamvis autem non

a *Aph. V.* 22. b *Coac. Præn. III.* 385. *I. de Morb. III.* 2.

non abscissus nervus est; tamen, si circa durus tumor diu permanet, necesse est, & diuturnum ulcus esse, & sanato quoque eo, tumorem permanere: futurumque est, ut tarde membrum id vel extendatur, vel contrahatur. Major tamen in extendendo mora est, ubi recurvato articulo curatio adhibita est; quam in recurvando eo, quod rectum continuerimus. Collocari quoque membrum, quod ictum est, ratione certa debet. Si glutinandum est, ut superius sit: si in inflammatione est, ut in neutram partem inclinatum sit: si jam pus profluit, ut devexum sit.

Optimum etiam medicamentum, b quies est. Moveri, & ambulare, nisi sanis, alienum est. Minus tamen periculosum his est, qui in capite vel brachiis, quam qui in inferioribus partibus vulnerati sunt. Minimeque ambulatio convenit, femine, aut crure, aut pede laborante. Locus, in quo cubat, tepidus esse debet. Balneum quoque, dum parum vulnus purum est, inter res infestissimas est. Nam id & tumidum & sordidum reddit. Ex quibus ad cancrum transitus esse consuevit. Lenis fricatio recte adhibetur; sed his partibus, quæ longe absunt a vulnere.

29. *Vulnus quomodo purgandum est.*

Inflammatione finita, vulnus purgandum est. Id optime faciunt tincta in melle linamenta: supraque id emplastrum vel τετραφάρμακον vel ἐννεαφάρμακον dandum est. Tum demum vero purum ulcus est, cum

b *Hippocr. de Ulcer. T. II. 3.*

cum rubet, ac nimium neque ſiccum, neque humidum eſt. At, quodcumque ſenſu caret; quod non naturaliter ſentit; quod nimium aut aridum aut humidum eſt; quod 5 aut albidum, aut lividum, aut nigrum eſt; id purum non eſt.

30. *Quomodo vulnus implendum eſt.*

Purgato vulnere, ſequitur ut impleatur, jamque calida aqua eatenus neceſſaria eſt, 10 ut ſanies removeatur. Lanæ ſuccidæ ſupervacuus uſus eſt: lota melius circundatur. Ad implendum autem vulnus proficiunt quidem etiam medicamenta aliqua: itaque ea adhiberi non alienum eſt; ut bu- 15 tyrum cum roſa, & exigua mellis parte; aut cum eadem parte mellis aut cum eadem roſa, τετραφάρμακον; aut ex roſa linamenta. Plus tamen proficit balneum rarum. Cibi boni ſucci; vitatis omnibus acribus. 20 Sed jam plenioribus, avis, & venatio, & ſuilla elixa dari poteſt. Vinum omnibus, dum febris, dum inflammatio eſt, alienum eſt: itemque uſque ad cicatricem, ſi nervi, muſculive vulnerati ſunt; etiam, ſi alte caro. 25 At, ſi plaga in ſumma cute generis tutioris eſt, poteſt non pervetus, modice tamen datum, ad implendum quoque proficere. Si quid molliendum eſt, quod in nervoſis locis, muſculoſiſque neceſſarium eſt, cerato 30 quoque ſuper vulnus utendum eſt. At, ſi caro ſupercrevit, modice reprimit ſiccum linamentum; vehementius, ſquama æris. Si plus eſt, quod tolli opus eſt, adhibenda ſunt etiamnum vehementiora, quæ corpus exedant.

295, 28.

exedant. Cicatricem, post omnia hæc, commode inducit lycium ex passo aut lacte dilutum; vel etiam per se impositum siccum linamentum vehementius.

31. *De ulceribus, quæ extrinsecus per vulnera incidunt, curationibusque eorum.* 5

Hic ordo felicis curationis est. Sed quædam tamen periculosa incidere consuerunt. Interdum enim vetustas ulcus occupat, induciturque ei callus, & circum oræ crassæ livent. Post quæ, quicquid medicamentorum ingeritur, parum proficit; quod fere negligenter curato ulceri supervenit. 10

331. 411.

Interdum vel ex nimia inflammatione, vel ob æstus immodicos, vel ob nimia frigora, vel quia nimis vulnus adstrictum est, vel quia corpus senile, aut mali habitus est, cancer occupat. Id genus a Græcis diductum in species est; nostris vocabulis non est. Omnis autem cancer non solum id corrumpit, quod occupavit, sed etiam serpit: deinde aliis aliisque signis * discernitur. Nam modo super inflammationem rubor ulcus ambit, isque cum dolore procedit; ἐρυσίπελας Græci nominant: modo ulcus nigrum est, quia caro ejus corrupta est, idque vehementius; etiam in putrescendo intenditur, ubi vulnus humidum est, & ex nigro ulcere humor pallidus fertur, malique odoris est, & caro intus corrupta: interdum etiam nervi ac membranæ resolvuntur, specillumque demissum descendit aut in latus, aut deorsum, eoque vitio non- 15 20 25 30

294, 31. 533, 23.

* *In principio difficillime cognoscitur teste Galeno M. M. XIV. Vide Hildan. Observ. Chirurg. Cent. 1. Obs. 1.*

nonnunquam os afficitur: modo oritur ea, quam Græci γάγγραιναν appellant. 303.

Priora in qualibet parte corporis fiunt: hæc in prominentibus membris, id est in-
5 ter ungues, & alas, vel inguina; fereque in senibus, vel in his, quorum corpus mali habitus est. Caro illi ulceri vel nigra, vel livida est, sed sicca & arida; proximaque cutis, plerunque subnigris pustulis impletur;
10 deinde ei proxima, vel pallida, vel livida, fereque æruginosa & sine sensu est. Deterior in inflammatione est, omniaque ea simul serpunt: ulcus, in locum pustulosum: Pustulæ, in eum, qui pallet aut livet: pallor aut
15 livor, in id, quod inflammatum est: inflammatio, in id, quod integrum est, transit. Inter hæc deinde febris acuta oritur, ingensque sitis: quibusdam etiam delirium accedit: alii, quamvis mentis suæ compotes sunt,
20 balbutiendo vix sensus suos explicant: incipit affici stomachus: fit fœdi spiritus ipse odoris. Atque initium ejus quidem mali recipit curationem: ubi vero penitus insedit, insanabile est. plurimique sub frigido 51, 30.
25 sudore moriuntur.

32. *Curatio veteris ulceris*.

Ac pericula quidem vulnerum hæc sunt. Vetus autem ulcus scalpello circumcidendum est, excidendæque ejus oræ, &, quic-
30 quid super eas livet, æque incidendum. Si varicula intus est, quæ id sanari prohibet, ea quoque excidenda. Deinde, ubi sanguis emissus, novatumque vulnus est, eadem curatio adhibenda, quæ in recentibus vulneri-

neribus exposita est. Si scalpello aliquis uti non vult, potest sanare id emplastrum, quod ex ladano fit: &, cum ulcus sub eo exesum est, id, quo cicatrix inducitur.

33. *Curatio Erysipelatum.* 5

Id autem, quod ἐρυσίπελας vocari dixi, non solum vulneri supervenire, sed sine hoc quoque oriri consuevit: atque interdum periculum magnum adfert; utique, si circa cervicem aut *c* caput constitit. 10

Oportet, si vires patiuntur, sanguinem mittere: deinde imponere simul reprimentia & *d* refrigerantia; maximeque cerussam solani succo, aut cimoliam cretam aqua pluviatili exceptam; aut ex eadem aqua 15 subactam farinam cupresso adjecta, aut, si tenerius corpus est, lenticula. Quicquid impositum est, betæ folio contegendum est, & super linteolum frigida aqua madens imponendum. Si per se refrigerantia pa- 20 rum proderunt, miscenda erunt hoc modo: sulphuris P. I. *. cerussæ, croci, singulorum P. x. *. eaque cum vino conterenda sunt, & id his illinendum: aut, si durior locus est, solani folia contrita suillæ 25 adipi miscenda sunt, & illinita linteolo superinjicienda.

At, si nigrities est, quæ nequedum serpit, imponenda sunt, quæ carnem putrem lenius exedunt; repurgatumque ulcus sic, ut 30 cætera, nutriendum est. Si magis *e* putre est, jamque procedit ac serpit, opus est vehementius erodentibus. Si ne hæc quidem evincunt, aduri locus debet, donec nul-

c *Aëtius Tetr. IV. Serm. II. c. 59. Æginet. IV.* 21. d *Oribas. de Morb. Curat. III. 47.* e *Aph. VII. 20.*

nullus ex eo humor feratur. nam quod sanum est, siccum est, cum aduritur. Post ustionem putris ulceris, superponenda sunt, quæ crustas a vivo resolvant; ἀπεχαρωτικὰ
5 Græci nominant. Ubi exciderunt, purgandum ulcus, maxime melle & resina est. Sed iis quoque purgari potest, quibus purulenta curantur, eodemque modo ad sanitatem perducendum est.

10 34. *Curatio Gangrænæ*. f

Gangrænam vero, si nondum plane tenet, sed adhuc incipit, curare non difficillimum est; utique in corpore juvenili: & magis etiam, si musculi integri sunt; si ner-
15 vi vel læsi non sunt, vel leviter affecti sunt; neque ullus magnus articulus nudatus est; aut carnis in eo loco paululum est, ideoque non multum, quod putresceret, fuit; consistitque uno loco vitium; quod maxime
20 fieri in digito potest. In ejusmodi casu primum est, si vires patiuntur, sanguinem mittere. Deinde, quicquid aridum est, & intentione quadam proximum quoque locum male habet, usque ad sanum corpus
25 concidere.

Medicamenta vero, dum malum serpit, adhibenda nulla sunt, quæ pus movere consuerunt; ideoque ne aqua quidem calida. Gravia quoque, quamvis reprimentia,
30 aliena sunt: sed his quam levissimis opus est. superque ea, quæ inflammata sunt, utendum est refrigerantibus. Si nihilo magis malum constitit, uri id, quod est inter integrum ac vitiatum locum, debet.

Præ-

f *Æginet*. *IV*. 19.

Præcipueque in hoc casu petendum, non a medicamentis solum, sed etiam a victus ratione præsidium est. Neque enim id malum, nisi corrupti vitiosique corporis est. Ergo primo, nisi imbecillitas prohibet, abstinentia utendum. Deinde danda, quæ per cibum potionemque alvum, ideoque etiam corpus adstringant; sed ea levia. Postea, si vitium constitit, imponi super vulnus eadem debent, quæ in putri ulcere præscripta sunt. Ac tum quoque plenioribus cibis uti licebit ex media materia; sed tamen non nisi alvum, corpusque siccantibus: aqua vero pluviatili frigida. Balneum, nisi jam certa fiducia redditæ sanitatis est, alienum est; siquidem emollitum in eo ulcus cito rursus eodem malo afficitur. Solent vero nonnunquam nihil omnia auxilia proficere, ac nihilominus serpere sub his cancer. Inter quæ miserum, sed unicum, auxilium est, ut cætera pars corporis tuta sit, membrum, quod paulatim emoritur, abscindere.

35. *Curatio vulnerum, ubi quid collisum est, aut detritum, aut infixum.*

Hæ gravissimorum vulnerum curationes sunt. Sed ne illa quidem negligenda, ubi interior pars collisa; aut ubi derasum, detritumve aliquid est; aut ubi surculus corpori infixus est; aut ubi tenue, sed altum vulnus insedit.

In primo casu commodissimum est malicorium ex vino coquere, interioremque ejus partem conterere, & cerato miscere

ex

ex rosa facto, idque superponere: deinde, ubi cutis ipsa exasperata est, inducere lene medicamentum, qualis λιπαρὰ est. 267, 9.

Deraso vero, detritoque, imponendum
5 est emplastrum τετραφάρμακον, minuendusque cibus & vinum subtrahendum. Neque id, quia non habebit altiores ictus, contemnendum erit: siquidem ex ejusmodi casibus sæpe cancri fiunt. Quod si levius id
10 erit, & in parte exigua, contenti esse poterimus eodem leni medicamento.

Surculum vero, si fieri potest, oportet vel manu, vel etiam ferramento educere. Si vel præfractus est, vel altius descendit,
15 quam ut ita fieri possit, medicamento evocandus est. Optime autem educit superimposita arundinis radix; si tenera est, protinus contrita; si jam durior, ante in mulso decocta. cui semper mel adjiciendum est
20 aut aristolochia cum eodem melle. Pessima ex surculis, arundo est; quia aspera est. Eademque offensa etiam in filice est. Sed usu cognitum est, utranque adversus alteram medicamentum esse, si contrita ac su-
25 perimposita est. Facit autem idem in omnibus surculis, quodcunque medicamentum extrahendi vim habet. Idem altis tenuibusque vulneribus aptissimum est. Priori rei Philocratis; huic Hecatæi emplastrum maxi- 264.
30 me convenit.

36. *Quomodo cicatrix vulneri inducenda, purgandaque sit.* g

Ubi vero in quolibet vulnere ventum ad inducendum cicatricem est (quod per-

V pur-

g *Æginet. IV.* 45.

purgatis jam, repletisque ulceribus necessarium est) primum ex aqua frigida linamentum, dum caro alitur: deinde, cum jam continenda est, siccum imponendum est, donec cicatrix inducatur: tum deligari super album plumbum oportet, quo & reprimitur cicatrix, & colorem maxime sano corpori similem accipit. Idem radix silvestris cucumeris præstat. Idem compositio, quæ habet elaterii P. I. *. spumæ argenti P. II. *. glandis unguentariæ pondo IV. *. quæ excipiuntur resina terebinthina, donec emplastri crassitudo ex omnibus fiat. At nigras quoque cicatrices leniter purgant, paribus portionibus mixta, ærugo & plumbum elotum, eademque resina cocta; sive eo ungitur cicatrix, quod in facie fieri potest; sive id ut emplastrum imponitur, quod in aliis partibus commodius est.

At, si vel excrevit cicatrix, vel concava est, stultum est, decoris causa, rursum & dolorem & medicinam sustinere: alioquin res utrique succurri patitur. Siquidem utraque cicatrix exulcerari scalpello potest. Si medicamentum aliquis mavult, idem efficiunt compositiones hæ, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, super eminentem carnem exedentia medicamenta conjicienda sunt: super concavam, implentia; donec utrumque ulcus sanæ cuti æquetur, & tum cicatrix inducatur.

CAP.

CAP. XXVII.

De vulneribus, quæ per morsus inferuntur, eorumque curationibus.

5 DIXI de his vulneribus, quæ maxime per tela inferuntur. Sequitur, ut de his dicam, quæ morsu fiunt, interdum * hominis, *h* interdum simiæ, sæpe canis, nonnunquam ferarum, aut aliorum anima-
10 lium, aut serpentium. Omnis autem feræ morsus habent quoddam virus. *V. supra* XXVI, 1.

Itaque, si vehemens vulnus est, *i* cucurbitula admovenda est: si levius, protinus emplastrum injiciendum, præcipueque
15 Diogenis. si id non est, quodlibet ex his, quæ adversus morsus proposui. si ea non sunt, viride Alexandrinum: si ne id quidem est, quodlibet non pingue ex his, quæ recentibus vulneribus accommodantur. 265. 264.
20 Sal quoque his, præcipueque ei, quod canis fecit, medicamentum est, si aridus vulneri imponitur, superque id duobus digitis verberatur. exsaniat enim. Ac salsamentum quoque recte super id vulnus deliga-
25 tur.

2. *Curatio adversus rabiosi canis morsum.* k

Utique autem, si rabiosus canis fuit, cucurbitula virus ejus extrahendum est. Deinde, si locus neque nervosus, neque
30 musculosus est, vulnus id adurendum est. Si uri non potest, sanguinem homini mitti non alienum est. Tum usto quidem vulneri superimponenda, quæ cæteris ustis sunt. Ei vero, quod expertum ignem non

V 2 est,

* *Dom. Panarolus Pentec. 11. Obs. 32.* h *Seren. Samm. XLV.* i *Æginet. V. 2.* k *Idem ibid. 3. Actuar. M. M. VI. 11.*

est, ea medicamenta, quæ vehementer exedunt. Post quæ nullo novo magisterio, sed jam suprapofito vulnus erit implendum, & ad sanitatem perducendum. Quidam post rabiosi canis morsum protinus in balneum mittunt; eumque ibi patiuntur desudare, dum vires corporis sinunt, vulnere aperto; quo magis ex eo quoque virus distillet: deinde multo meracoque vino excipiunt. quod omnibus venenis contrarium est. Idque cum ita per triduum factum est, tutus esse homo a periculo putatur.

Solet autem ex eo vulnere, ubi parum occursum est, aquæ timor nasci. ὑδροφοβίαν Græci adpellant. Miserrimum genus morbi: in quo simul æger & [l] siti & aquæ metu cruciatur. quo oppressis in angusto spes est. Sed unicum tamen remedium est, nec opinantem in piscinam non ante ei provisam projicere, &, si natandi scientiam non habet, modo mersum bibere pati, modo attollere; si habet, interdum deprimere, ut invitus quoque aqua satietur. sic enim simul & sitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aqua frigida vexatum, nervorum distentio absumat. Id ne incidat, a piscina protinus in oleum calidum demittendus est. Antidotum [m] autem (præcipue id, quod primo loco posui; ubi id non est, aliud) si nondum æger aquam horret, potui ex aqua dandum est: &, si amaritudine offenditur, mel adjiciendum est: at, si jam is morbus occupavit, per catapotia sumi potest.

275.

3. *Cura-*

l *Cassii Problem.* 73. m *Scrib. Larg. c.* XLIII. *c.* 171.

3. *Curationes communes adversus omnes morsus serpentium.* n

Serpentium quoque morsus non nimium distantem curationem desiderant: quamvis
5 in ea multum antiqui variarunt; adeo ut in singula anguium genera singula medendi præciperent; aliique alia. sed in omnibus eadem maxime proficiunt. Igitur in primis supra vulnus id membrum deligan-
10 dum est: non tamen nimium vehementer, ne torpeat. Dein venenum extrahendum est. Id cucurbitula optime facit. Neque alienum est, ante scalpello circa vulnus incidere, quo plus vitiati jam sanguinis ex-
15 trahatur. Si cucurbitula non est, (quod tamen vix incidere potest) tum quodlibet simile vas, quod idem possit. Si ne id quidem est, homo o adhibendus est, qui vulnus exsugat.

20 Neque hercule scientiam præcipuam habent hi, qui * Psylli nominantur; sed audaciam usu ipso confirmatam. Nam venenum serpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipue utuntur,
25 non gustu, sed in vulnere nocent. Ideoque colubra ipsa tuto estur: ictus ejus occidit. &, si stupente ea (quod per quædam medicamenta circulatores faciunt) in os digitum quis indidit, neque percussus est, nulla in
30 ejus saliva noxa est. Ergo quisquis, exemplum Psylli secutus, id vulnus exuxerit, & ipse tutus erit, & tutum hominem præstabit. Illud interea ante debebit attendere, ne quod in gingivis, palatove, aliave par-

V. supra xiii, 13.

V 3 te

n *Aëtii Tetrab. IV. Serm.* 1. *c.* 1. 2. & *seqq.*
o *Æginet. V.* 2. *Actuar. M. M. VI.* 11. * *Vocantur alio nomine* Marsi. *Vide Reines. Variar. Lect.* 1. *c.* 8. *p.* 26.

te oris ulcus habeat. Post hæc is homo loco calido collocandus est sic, ut id, quod percussum erit, in inferiorem partem inclinetur.

Si neque qui exsugat, neque cucurbitula est, sorbere oportet jus anserinum, vel 5 vitulinum, & vomere. Vivum autem gallinaceum pullum per medium dividere, & protinus calidum super vulnus imponere sic, ut pars interior corpori jungatur. Facit id etiam hœdus agnusve discissus, & calida 10 ejus caro statim super vulnus imposita. 265. Emplastra quoque, quæ supra comprehensa sunt. Aptissimumque est, vel Ephesium, 266. vel id, quod ei subjectum est. Præsensque in aliquo antidoto præsidium est. Sin id 15 non est, necessarium est exsorbere portionem meri vini cum pipere; vel quidlibet aliud, quod calori movendo est, nec humorem intus coire patitur. nam maxima pars venenorum frigore interimit. Omnia 20 etiam urinam moventia, quia materiam extenuant, utilia sunt.

4. *Speciales curationes adversus ictus serpentium: & primo adversus ictum Aspidis.* p

Hæc adversus omnes ictus utilia sunt, 25 communiaque: usus tamen ipse docuit, eum, quem * aspis percussit, acetum potius bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cujusdam pueri, qui cum ab hac ictus esset, & partim ob ipsum vulnus, partim ob 30 immodicos æstus siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum, quod forte secum habebat, ebibit, & libera-

p *Æginet. V. 18. Aëtius Tetrab. IV. Serm. I. 20.*

* *De Aspide videatur Ammian. Marcellin. Lib. XXII. Cap. 15. pag. 338. Ejus morsum sanari posse negat Ælian. de Animal. 1. Cap. 54.*

liberatus est. Credo quoniam id, quamvis refrigerandi vim habet, habet tamen & dissipandi. Quo fit, ut terra respersa eo spumet. Eadem ergo vi verisimile est spissescentem quoque intus humorem hominis ab eo discuti, & sic dari sanitatem.

5. Adversus ictum Scorpionis. q

In quibusdam etiam aliis serpentibus certa quædam auxilia satis nota sunt. Nam scorpio ipse sibi pulcherrimum medicamentum est. Quidam contritum cum vino bibunt. Quidam eodem modo contritum super vulnus imponunt. Quidam super prunas eo imposito, vulnus suffumigant, undique veste circundata, ne is fumus dilabatur; tum carbonem ejus super vulnus deligant. Bibere autem oportet herbæ solaris (quam ἡλιοτρόπιον Græci vocant) semen, vel certe folia ex vino. Super vulnus vero etiam furfures ex aceto, vel ruta silvatica recte imponitur, vel cum melle sal tostus. Cognovi tamen medicos, qui ab scorpione ictis nihil aliud, quam ex brachio sanguinem miserunt.

6. Adversus Aranei & Scorpionis ictum.

Ad scorpionis etiam, & ad r aranei ictum, allium cum ruta recte miscetur, ex oleoque contritum superimponitur.

*7. Adversus * Cerastis, & Dipsadis, & Hæmorrhoidis ictum.* s

At, si cerastes, aut dipsas, aut hæmorrhois percussit, asphodeli, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem æquet, arefactum, in

V 4 duas

q *Aëtius Tetrab.IV.Serm.I.19.* r *Aëtius Tetrab.IV. Serm.I.16. Ex eo mors, Dom.Panarolus Pentec.* 1. *Obs.* 45. * *Describitur ab Ælian. de Animal.* 1.*c.*57. s *Aëtius Tetrab.IV. Serm.I.*22. 23.

duas potiones dividendum est sic, ut ei rutæ paululum adjiciatur. Trifolium quoque & mentastrum, & cum aceto panaces æque proficiunt. Costumque, & cassia, & cinnamomum recte per potionem assumuntur. 5

8. *Adversus Chersydri* t *ictum, & Cerastis.*

Adversus Chersydri vero ictum, panaces, aut laser, quod sit scrupulorum P. II.*. vel porri succus cum hemina vini sumendus est, & edenda multa satureia. Imponendum au- 10 tem super vulnus stercus caprinum ex aceto coctum; aut ex eodem hordeacea farina; aut ruta, vel nepeta, cum sale contrita, melle adjecto. Quod in eo quoque vulnere, quod cerastes fecit, æque valet. 15

9. *Adversus Phalangii ictum.* u

Ubi vero phalangium * nocuit, præter eam curationem, quæ manu editur, sæpe homo demittendus in solium est, dandusque ei myrrhæ & uvæ taminiæ par modus 20 ex passi hemina; vel radiculæ semen, aut lolii radix ex vino; & super vulnus furfures ex aceto cocti, imperandumque, ut is conquiescat.

10. *Adversus ictus Italorum anguium, qui* 25 *minus terribiles peregrinis sunt.*

Verum hæc genera serpentium & peregrina, & aliquanto magis pestifera sunt; maxime, quæ æstuosis gignuntur locis. Italia frigidioresque regiones hac quoque parte 30 salubritatem habent, quod minus terribiles angues edunt. Adversus quos satis proficit herba betonica, vel cantabrica, vel centaurion, vel agrimonia, vel trixago, vel

t *Aëtius Tetrab. IV. Serm. I. 35.* u *Idem ibid. 18.* * *Salmasius in Notis ad Spartiani Hadrian. C. 20. pag. 190. Edit. Hackianæ.*

vel personata, vel marinæ pastinacæ; si vel singulæ binæve tritæ, & sic potui datæ sunt cum vino, & super vulnus impositæ. Illud ignorare non oportet, omnis serpen-
5 tis ictum & jejuni & jejuno magis nocere. ideoque perniciosissimi sunt, cum incubant: utilissimumque est, ubi ex anguibus metus est, non ante progredi, quam quis aliquid assumpsit.

10 11. *Remedium generale adversus omnia venena, vel in cibo, vel in potione assumpta.*

Non tam facile his opitulari est, qui venenum, vel in cibo, vel in potione sumpserunt. Primum, quia non protinus sen-
15 tiunt, ut ab angue icti: ideo ne succurrere quidem statim sibi possunt. Deinde, quia noxa non a cute, sed ab interioribus partibus incipit. Commodissimum est tamen, ubi primum sensit aliquis, protinus oleo
20 multo epoto vomere. Deinde, ubi præcordia exhausit, bibere antidotum: si id non est, vel merum vinum.

12. *Specialia remedia adversus quædam venena: & primo adversus Cantharidas.* x

25 Sunt tamen quædam remedia propria adversus quædam venena, maximeque leviora. Nam si cantharidas aliquis ebibit, panaces cum lacte contusa, vel galbanum vino adjecto dari, vel lac per se debet.

30 13. *Adversus Cicutam.* y

Si cicutam, vinum merum calidum cum ruta quamplurimum ingerendum est; deinde is vomere cogendus: posteaque laser ex vino dandum. Isque, si febre vacat, in cali-

x *Æginet.* V. 30. *Scribon. Larg.* LVII. *Actuar. M. M.* V. 12. y *Æginet.* V. 41. *Scribon. Larg.* XLVII. *Actuar. M. M.* V. 12.

calidum balneum mittendus: si non vacat, ungendus ex calefacientibus est. Post quæ quies ei necessaria est.

14. *Adversus Hyoscyamum*. z

Si hyoscyamum, fervens mulsum bibendum est, aut quodlibet lac, maxime tamen asininum. 5

15. *Adversus Cerussam*. a

Si cerussam, jus malvæ, vel juglandis ex vino contritæ, maxime prosunt. 10

16. *Adversus Sanguisugam, si epota est, & lac, quod intus coiit*. b

Si sanguisuga epota est, acetum cum sale bibendum est. Si lac intus coiit, aut passum, aut cum aceto laser. 15

17. *Adversus Fungos inutiles*. c

Si fungos inutiles quis assumpsit, radicula aut e posca, aut cum sale & aceto edenda est. Ipsi vero hi & specie quidem discerni possunt ab utilibus, & cocturæ genere idonei * fieri. Nam sive ex oleo inferbuerunt, sive piri surculus cum his inferbuit, omni noxa vacant. 20

18. *De adustis corporis locis, & quomodo curari debeant*. d 25

Adustis quoque locis extrinsecus vis infertur; itaque sequi videtur, ut de his dicam. Hæc autem optime curantur foliis aut lilii, aut linguæ caninæ, aut betæ in vino oleoque decoctis. Quorum quodlibet protinus impositum ad sanitatem perducit. 30

Sed dividi quoque curatio potest in ea, quæ mediocriter exedentia reprimentiaque, pri-

z *Æginet. V.* 38. a *Scribon. Larg. XLVII.* b *Æginet. V.* 36. *Plin. H. N. XXII.* 23. c *Æginet. V.* 54. *Scrib. Larg. LXVI.* * *Alii* sunt. d *Ægin. IV.* 11. *Seren. Samm. LX. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II.* 64.

primo & pustulas prohibeant, & summam pelliculam exasperent: deinde ea, quæ lenia ad sanitatem perducant. Ex prioribus est lenticulæ cum melle farina; vel myrrha cum vino; vel creta cimolia cum thuris cortice contrita, & aqua coacta, atque, ubi usus necessitas incidit, aceto diluta. Ex insequentibus, quælibet λιπαρά. 267. Sed idonea maxime est, quæ vel plumbi retrimentum, vel vitellos habet.

Est etiam illa adustorum curatio, dum inflammatio est, impositam habere cum melle lenticulam: ubi ea declinavit, farinam cum ruta, vel porro, vel marrubio, donec crustæ cadant: tum ervum cum melle, aut irim, aut resinam terebinthinam, donec ulcus purum sit: novissime siccum linamentum.

CAP. XXVIII.

De interioribus ulceribus, quæ, aliqua corporum parte corrupta, nascuntur.

1. *De carbunculo*. e

AB his, quæ extrinsecus incidunt, ad ea veniendum est, quæ interius, corrupta aliqua corporum parte, nascuntur. Ex quibus non aliud carbunculo pejus. Ejus hæ notæ sunt. Rubor est, superque eum non nimium pustulæ eminent, maxime nigræ, interdum sublividæ, aut pallidæ. In iis sanies esse videtur; infra color niger est. Ipsum corpus aridum, & durius, quam naturaliter oportet. Circaque quasi crusta est; eaque inflammatione cingitur.

e *Æginet.* IV. 25. *Actuar.* M. M. II. 12. *Oribas. Synops.* VII. 12.

gitur. Neque in eo loco levari cutis potest, sed inferiori carni quasi affixa est. Somnus urget. Nonnunquam horror, aut febris oritur, aut utrunque. Idque vitium subteractis quasi quibusdam radicibus serpit; interdum 5 celerius, interdum tardius. Supra quoque, procedens inalbescit; dein lividum fit; circumque exiguæ pustulæ oriuntur. Et si circa stomachum faucesve incidit, subito spiritum sæpe elidit. 10

Nihil melius est, quam protinus adurere. Neque id grave est. nam non sentit; quoniam ea caro mortua est. Finisque adurendi est, dum ex omni parte sensus doloris est. Tum deinde ulcus, sicut cætera 15 adusta, curandum est. Sequitur enim sub medicamentis erodentibus crusta: quæ undique a viva carne diducta, trahit secum, quicquid corruptum erat; purusque jam sinus curari potest implentibus. At, si in 20 summa cute vitium est, possunt succurrere quædam vel exedentia tantum, vel etiam adurentia. Vis pro magnitudine adhibenda est. Quodcunque vero medicamentum impositum est, si satis proficiet, protinus a vi- 25 va corruptam partem resolvet.

Certaque esse fiducia potest fere, si undique vitiosa caro excidat, qua hujuscemodi medicamen exest: si id non fit, medicamentumque malo vincitur, utique ad ustionem 30 properandum est. Sed in ejusmodi casu abstinendum a cibo, a vino est. Aquam liberaliter bibere expedit. Magisque ea servanda sunt, si febricula quoque accessit.

2. De

2. *De Carcinomate*.

Non idem periculum καρκίνωμα affert, nisi imprudentia curantis agitatum est. Id vitium fit maxime in superioribus partibus, 5 circa f faciem, nares, aures, labra, g mammas fœminarum. Et ex jecore, aut splene hoc nascitur. Circa locum aliqua quasi puncta sentiuntur: isque immobilis, inæqualiter tumet: interdum etiam torpet. Circa 10 eum inflatæ venæ quasi recurvantur: hæque pallent, aut livent: nonnunquam etiam in quibusdam delitescunt. Tactusque is locus, aliis dolorem affert, in aliis eum non habet. Et nonnunquam sine ulcere durior aut 15 mollior est, quam esse naturaliter debet: nonnunquam iisdem omnibus ulcus accedit. Interdumque nullam habet proprietatem: interdum simile his est, quæ vocant Græci κονδυλώματα, aspredine quadam & magni- 20 tudine sua. Colorque ejus ruber est, aut lenticulæ similis. Neque tuto secatur. nam protinus aut resolutio nervorum, aut distentio insequitur. Sæpe homo ictus obmutescit, atque ejus anima deficit. Quibusdam 25 etiam, si idipsum pressum est, quæ circa sunt, intenduntur & intumescunt. Namque pessimum id genus est, fereque primum id fit; quod κακόηθες a Græcis nominatur. Deinde ex eo id καρκίνωμα, quod sine ulce- 30 re est. Deinde ulcus; & ex eo, thymium.

Tolli nihil, nisi κακόηθες, potest: reliqua curationibus irritantur. Et quo major vis adhibita est, eo magis quidam usi sunt medicamentis adurentibus. Quidam ferro ad-

V. supra xxxiv, 4.

f *Æginet*. *III*. 22. g *Scribon*. *Larg*. *XXIII*.

adusserunt: quidam scalpello exciderunt. neque ulli unquam medicina * profuit: sed adusta, protinus concitata sunt, & increverunt, donec occiderent. Excisa etiam, post inductam cicatricem, tamen reverterunt, 5 & causam mortis attulerunt. Cum interim plerique nullam vim adhibendo, qua tollere id malum tentent; sed imponendo tantum lenia medicamenta, quæ quasi blandiantur, quo minus ad ultimam senectu- 10 tem perveniant, non prohibeantur. Discernere autem cacoethes, quod curationem recipit, a carcinomate, quod non recipit, nemo scire potest, nisi tempore & experimento. 15

Ergo, ubi primum id vitium notatum est, imponi debent medicamenta adurentia. Si levatur malum, minuunturque ejus indicia, procedere curatio potest & ad scalpellum, & ad ustionem. Si protinus irrita- 20 tum est, scire licet, jam carcinoma esse; removendaque sunt omnia acria, omnia vehementia. Sed, si sine ulcere is locus durus est, imponi ficum quam pinguissimam, aut 264, 14. ῥυπῶδες emplastrum satis est. Si ulcus æ- 25 quale est, ceratum ex rosa injiciendum est, adjiciendusque ei pulvis ex contrita testa, ex aqua, qua faber ferrarius tingere candens ferrum solitus est. Si id nimium supercrevit, tentanda squama æris est (quæ 30 lenissima ex adurentibus est) eatenus, ne quid eminere patiatur: sed ita, si nihil exacerbavit: sin minus, eodem cerato contenti esse debebimus.

3. De

* *Aphor. VI. 38.*

3. *De Theriomate.*

Est etiam ulcus, quod θηρίωμα Græci vocant. Id & per se nascitur, & interdum ulceri ex alia causa facto supervenit. Color est vel lividus, vel niger: odor fœdus: multus, & muco similis humor. Idipsum ulcus neque tactum, neque medicamentum sentit: prurigine tantum movetur. circa dolor est, & inflammatio. Interdum etiam febris oritur. Nonnunquam ex ulcere sanguis erumpit. Atque id quoque malum serpit. quo omnia sæpe intenduntur. Fitque ex his ulcus, quod h ἕρπης ἐσθιόμενον Græci vocant; quia celeriter serpendo, penetrandoque usque ad ossa, corpus vorat. Id ulcus inæquale est, cœno simile; inestque multus humor glutinosus; odor intolerabilis; majorque, quam pro modo ulceris, inflammatio. Utrunque, sicut omnis cancer, fit maxime in senibus; vel his, quorum corpora mali habitus sunt.

167, 18. 84, 9.

Curatio utriusque eadem est: sed in majore malo major vis necessaria. Ac primum, a victus ratione ordinandum est: ut quiescat in lectulo: ut primis diebus a cibo abstineat: aquam quamplurimam assumat. Alvus quoque ei ducatur. Dein, post inflammationem, cibum boni succi capiat; vitatis omnibus acribus: potionis quantum volet, sic, ut interdiu quidem aqua contentus sit: in cœna vero etiam vini austeri aliquid bibat. Non æque tamen fame in his, quos ἕρπης urgebit, atque in his, qui θηρίωμα adhuc habebunt, utendum erit. Et

h *Actuar. M. M. II. 12. Æginet. IV. 20.*

Et victus quidem talis necessarius est.

Super ulcus vero inspergenda est arida aloe contrita, &, si parum proficiet, chalcitis. At, si quis nervus, exesa carne, nudatus est, contegendus ante linteolo est, ne sub eo medicamento aduratur. Si validioribus etiam remediis opus est, ad eas compositiones veniendum est, quæ vehementius adurunt. Quicquid autem inspergitur, averso specillo infundi debet. Superdanda cum melle sunt vel linamenta, vel oleæ folia ex vino decocta, vel marrubium: eaque linteolo contegenda in aqua frigida madefacto, dein bene expresso. Circaque, qua tumor ex inflammatione est, imponenda, quæ reprimant, cataplasmata. Si sub his nihil proficitur, ferro locus aduri debet; diligenter nervis, qui apparent, ante contectis. Adustum vel medicamentis vel ferro corpus, primum purgandum, deinde implendum esse, apparere cuilibet ex prioribus potest.

4. *De Sacro igne.* i

Sacer quoque ignis malis ulceribus annumerari debet. Ejus duæ species sunt. Alterum est subrubicundum, aut mistum rubore atque pallore; exasperatumque per pustulas continuas, quarum nulla altera major est, sed plurimæ perexiguæ. In his semper fere pus, & sæpe rubor cum calore est: serpitque id nonnunquam sanescente eo, quod primum vitiatum est: nonnunquam etiam exulcerato, ubi, ruptis pustulis, ulcus continuatur, humorque exit, qui esse inter

i *Æginet. IV. 12. Seren. Sammon. XLI. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II.* 59.

ter saniem & pus videri potest. Fit maxime in pectore, aut lateribus, aut eminentibus partibus, præcipueque in plantis. Alterum autem est in summæ cutis exulceratione, sed sine altitudine, latum, sublividum, inæqualiter tamen; mediumque sanescit, extremis procedentibus: ac sæpe id, quod jam sanum videbatur, iterum exulceratur. At circa, proxima cutis, quæ vitium receptura est, tumidior & durior est, coloremque habet ex rubro subnigrum. Atque hoc quoque malo fere corpora seniora tentantur, aut quæ mali habitus sunt; sed in cruribus maxime.

Omnis autem sacer ignis, ut minimum periculum habet ex his, quæ serpunt; sic prope difficillime tollitur. Medicamentum ejus * fortissimum est, uno die febris, quæ humorem noxium absumat. Pus, quo crassius & albidius est, eo periculi minus est. Prodest etiam infra ulcera locum cædi, quo plus puris exeat; & id, quo ibi corruptum corpus est, extrahatur. Sed tamen, si febricula accessit, abstinentia, lectulo, alvi ductione opus est. In omni vero sacro igni, neque lenibus & glutinosis cibis, neque salsis & acribus utendum est; sed his, quæ inter utrumque sunt: qualis est panis sine fermento, piscis, hœdus, aves, exceptoque apro, omnis fere venatio. Si non est febricula, & gestatio utilis est, & ambulatio, & vinum austerum, & balneum. Atque in hoc quoque genere potio magis liberalis esse, quam cibus, debet.

289, 33.

X Ipsa

* *Edit. Aldi*, *Steph. aliæque* fortuitum.

Ipsa autem ulcera, si mediocriter serpunt, aqua calida: si vehementius, vino calido fovenda sunt. Deinde acu pustulæ, quæcunque sunt, aperiendæ. Tum imponenda ea, quæ putrem carnem exedant. 5 Ubi inflammatio sublata, ulcusque purgatum est, imponi lene medicamentum debet. In altero autem genere, possunt proficere mala cotonea in vino cocta, atque contrita: potest emplastrum vel Heræ, vel 10 (273.) τετραφάρμακον (262.); cui quinta pars thuris adjecta sit; potest nigra hedera ex vino austero cocta, ac, si celeriter malum serpit, non aliud magis proficit. Purgato ulcere, quod in summa cute esse proposui, satis 15 ad sanitatem eadem lenia medicamenta proficient.

5. *De Chironio ulcere*. k

Chironium autem ulcus appellatur, quod & magnum est, & habet * oras duras, 20 callosas, tumentes. Exit sanies non multa, sed tenuis: odor malus. neque in ulcere, neque in ejus tumore ulla est inflammatio: dolor modicus est. Nihil serpit, ideoque nullum periculum adfert; sed non facile 25 sanescit. Interdum tenuis cicatrix inducitur, deinde iterum rumpitur, ulcusque renovatur. Fit maxime in pedibus & cruribus.

Super id imponi debet, quod & lene ali- 30 quid, & vehemens, & reprimens habeat. Quale ejus rei causa fit ex his: squamæ æris, plumbi eloti combusti, singulorum P.VI.*. cadmiæ, ceræ, singulorum P.VIII.*.

rosæ

k *Ægin. IV. 46.* * *Pollux IV. c.25.*

rosæ quantum satis est ad ceram simul cum eis molliendam.

6. *De Ulceribus, quæ ex frigore in pedibus & manibus oriuntur.*

5 Fiunt etiam ex frigore hiberno l ulcera, maxime in pueris, & præcipue pedibus, digitisque eorum, nonnunquam etiam in manibus. Rubor cum inflammatione mediocri est. Interdum pustulæ oriuntur, de-
10 inde exulceratio. Dolor autem modicus: prurigo major est. Nonnunquam humor exit, sed non multus; qui referre vel pus, vel saniem videtur.

In primis multa calida aqua fovendum est,
15 in qua rapa decocta; aut si ea non sunt, aliquæ verbenæ ex reprimentibus. Si nondum adapertum ulcus est, æs, quam maxime calidum quis pati potest, admovendum est. Si jam exulceratio est, imponi debet
20 alumen, æqua portione cum thure contritum, tum vino adjecto; aut malicorium in aqua coctum, deinde contritum. Si summa detracta pellicula est, hic quoque melius lenia medicamenta proficiunt.

25 7. *De Struma.* m

Struma quoque est tumor, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine quasi glandulæ oriuntur. Quæ vel præcipue fatigare medicos solent, quoniam & febres
30 movent, nec unquam facile maturescunt; &, sive ferro, sive medicamentis curantur, plerunque iterum juxta cicatrices ipsas resurgunt; multoque post medicamenta sæpius. quibus id quoque accedit, quod

 longo

l *Æginet. III. 79.* m *Aëtius Tetrab. IV. Serm. III. c. 5. Actuar. Meth. Med. II. 12. Ægin. IV. 33. Oribas. Synops. VII. 29.*

longo ſpatio detinent. Naſcuntur maxime in cervice; ſed etiam in alis, & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoque fœminarum ſe reperiſſe, chirurgus Meges author eſt. 5

Propter hæc & album veratrum recte datur, atque etiam ſæpius, donec ea digerantur. Et medicamenta imponuntur, quæ humorem vel educant, vel diſſipent; quorum ſupra mentio facta eſt. Adurentibus 10 quoque quidam utuntur, quæ exedunt, cruſtaque eum locum adſtringunt: tum vero ut ulcus curant. Quæcunque autem ratio curandi eſt, corpus, puro ulcere, exercendum atque alendum eſt, donec ad 15 cicatricem perveniat. Quæ cum medici doceant, ab iis requirenda. Quorundam ruſticorum experimento cognitum, quem ſtruma male habet, eum, ſi anguem edit, liberari. 20

383, 11.

8. *De Furunculo*. n

Furunculus vero, eſt tuberculum acutum cum * inflammatione, & dolore; maximeque ubi jam in pus vergit. Qui ubi adapertus eſt, & exiit pus, ſubter apparet pars carnis in 25 pus verſa, pars corrupta ſubalbida, ſubrubra; quem ventriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum periculum eſt, etiamſi nulla curatio adhibeatur: matureſcit enim per ſe, atque erumpit. Sed dolor efficit, ut 30 potior medicina ſit, quæ maturius liberet.

Proprium ejus medicamentum galbanum eſt. ſed alia quoque ſupra comprehenſa ſunt. Si cætera deſunt, imponi debet, pri-

n *Æginet.* IV. 23. *Seren. Sammon.* XXXVIII.
* *Edit. Aldi & aliæ* inflatione.

primum, non pingue emplastrum, ut id reprimat: deinde, si non repressit, quodlibet puri movendo accommodatum. si ne id quidem est, vel resina, vel fermentum. 5 Expresso pure, nulla ultra curatio necessaria est.

9. *De Phymate*. 396, 20.

Phyma vero nominatur tuberculum furunculo simile, sed rotundius & planius, 10 saepe etiam majus. Nam furunculus ovi dimidii magnitudinem raro explet, nunquam excedit. Phyma etiam latius patere consuevit: sed inflammatio dolorque sub eo minores sunt. Ubi divulsum est, pus eodem 15 modo apparet: ventriculus qui in furunculo, non invenitur: verum omnis corrupta caro in pus vertitur. Id autem in pueris & saepius nascitur, & facilius tollitur: in juvenibus rarius oritur, & difficilius curatur. 20 Ubi aetas induravit, ne nascitur quidem. Quibus vero medicamentis discuteretur, supra propositum est. 258,

10. *De Phygethlo*. ° 19.

φύγεθλον autem est tumor, non altus, 25 sed latus, in quo quiddam pustulae simile est. Dolor distentioque vehemens est, & major quam pro magnitudine tumoris: interdum etiam febricula. idque tarde maturescit, neque magnopere in pus converti- 30 tur. Fit maxime aut in cervice, aut in alis, aut in inguinibus. Panum, ad similitudinem figurae, nostri vocant. Atque idipsum quo medicamento tolleretur, supra 255. demonstravi.

° *Seren. Samm.* XL. *Aeginet.* IV. 22.

11. *De Abscessibus*. p

Sed cum omnes hi nihil nisi minuti abscessus sint, generale nomen trahit latius vitium, totum ad suppurationem spectans. Idque fere fit aut post febres, aut post dolores partis alicujus, maximeque eos, qui ventrem infestarunt. Sæpiusque oculis expositum est, siquidem latius aliquando intumescit ad similitudinem ejus, quod φῦμα vocari proposui, rubetque cum calore, & paulo post etiam cum duritia, magisque nocenter adolescit, & sitim vigiliamque exprimit. Interdum tamen nihil horum in cute deprehendi potest; maximeque, ubi altius pus movetur: sed cum siti vigiliaque sentiuntur intus aliquæ punctiones. Et, quod de subito durius non est, melius est: & quod, quamvis rubet, coloris tamen in album mutati est. quæ signa jam pure oriente nascuntur: tumor enim ruborque multo ante incipiunt.

Sed, si locus nobilis est, avertendus materiæ aditus est per cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & refrigerant: qualia & alias & paulo ante in erysipelate proposui. Si jam durior est, ad ea veniendum est, quæ digerant, & resolvant: qualis est ficus arida contusa: aut fex mista cum cerato, quod ex adipe suilla coactum sit; aut cucumeris silvestris radix, cui ex farina duæ partes adjectæ sint, ante ex mulso decoctæ. Licet etiam miscere æquis portionibus ammoniacum, galbanum, propolim, viscum, pondusque adjicere myrrhæ dimidio minus,

p *Æginet.* IV. 18. *Aëtius* Tetrab. IV. *Serm.* II. 32. *Oribas. Synops.* VII. 28.

ius, quam in prioribus singulis erit. Atque emplastra quoque & malagmata idem efficiunt, quæ supra explicui.

Quod per hæc discussum non est, necesse est, maturescat. Idque quo celerius fiat, imponenda est farina hordeacea, ex aqua cocta, cui & olerum aliquid recte miscetur. Eadem aut hæc in minoribus quoque abscessibus, quorum nomina proprietatesque supra edidi, recte fiunt. Eademque omnium curatio: tantummodo distat. Crudum est autem, in quo major quasi venarum motus est, & gravitas, & ardor, & distentio, & dolor, & rubor, & durities; &, si major abscessus est, horror, atque etiam febricula permanet: penitiusque condita suppuratione pro his, quæ alioqui cutis ostendit, punctiones sunt. Ubi ista se remiserunt, jamque is locus prurit, & aut sublividus, aut subalbidus est, matura suppuratio est. Ex qua, ubi vel per se, vel per medicamenta, vel etiam ferro aperta est, pus debet emitti. Tum, si qua in alis, vel inguinibus sunt, sine linamento nutrienda sunt. In cæteris quoque partibus, si ima plaga exigua est, si mediocris suppuratio fuit, si non alte penetravit, si febris non est, si valet corpus, æque linamenta supervacua sunt. In reliquis, parce tamen, nec, nisi magna plaga est, imponi debent. Commode vero mel super linamenta, vel sine his imponitur lenticula ex melle, aut malicorium ex vino coctum. quæ & per se & mista idonea sunt.

Si qua circa duriora ſunt, ad ea mollienda, vel malva contrita, vel fœni Græc linive ſemen ex paſſo coctum ſuperdandum eſt. Quicquid deinde impoſitum eſt, non adſtringi, ſed modice deligari debet. Illo neminem decipi decet, ut in hoc genere cerato utatur. Cætera, quæ pertinent ad purgandum ulcus, ad implendum, ad cicatricem inducendam, conveniuntque vulneribus, expoſita ſunt.

412. 12. *De Fiſtulis*. q

413. Nonnunquam autem ex ejuſmodi abſceſſibus, & ex aliis ulcerum generibus, fiſtulæ oriuntur. Id nomen eſt ulceri alto, anguſto, calloſo. Fit in omni fere parte corporis: habetque quædam in ſingulis locis propria. Prius de communibus dicam. Genera igitur fiſtularum plura ſunt. ſiquidem aliæ breves ſunt, aliæ altius penetrant: aliæ recta intus feruntur, aliæ multoque plures tranſverſæ: aliæ ſimplices ſunt, aliæ duplices tripliceſve; quæ ab uno ore orſæ intus tres fiunt, aut etiam in plures ſinus dividuntur: aliæ rectæ, aliæ flexæ, & tortuoſæ ſunt: aliæ intra carnem deſinunt, aliæ ad oſſa aut cartilaginem penetrant; aut, ubi neutrum horum ſubeſt, ad interiora perveniunt: aliæ deinde facile, aliæ cum difficultate curantur, atque etiam quædam inſanabiles reperiuntur.

Expedita curatio eſt in fiſtula ſimplici, recenti, intra * carnem. Adjuvatque ipſam corpus, ſi juvenile, ſi firmum eſt. Inimica contraria his ſunt: itemque, ſi fiſtula os,

vel

q *Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. 55.* * *Hippocr. Coac. Præn. III.* 394.

vel cartilaginem, vel nervum, vel muſculos læſit; ſi articulum occupavit; ſi vel ad veſicam, vel ad pulmonem, vel ad vulvam, vel ad grandes venas arteriaſve, vel ad maxillas, guttur, ſtomachum, thoracem penetravit. Ad inteſtina quoque eam tendere, ſemper periculoſum, ſæpe peſtiferum eſt. Quibus multum mali accedit, ſi corpus vel ægrum, vel ſenile, vel mali habitus eſt.

Ante omnia autem demitti ſpecillum in fiſtulam convenit; ut, quo tendat, & quam alte perveniat, ſcire poſſimus. Simul etiam, prorſus humida, an ſiccior ſit: quod extracto ſpecillo patet. Id quoque dici poteſt, in oſſe vitium ſit, necne: &, ſi jam eo fiſtula penetravit, quatenus nocuerit. Nam, ſi molle eſt, quod ultimo ſpecillo contingitur, intra carnem adhuc vitium eſt: ſi magis id renititur, ad os ventum eſt. Ibi deinde ſi dilabitur ſpecillum, nondum caries eſt: ſi non dilabitur ſede, qua innititur, caries quidem, verum adhuc levis eſt: ſi inæquale quoque & aſperum ſubeſt, vehementius os exeſum eſt. At cartilago ubi ſubſit, ipſa ſedes docet: perventumque eſſe ad eam, ex reniſu patet.

Ex his quidem colliguntur fiſtularum ſedes, ſpatia, noxæ. Simplices vero hæ ſint, an in plures partes diducantur, cognoſci poteſt ex modo puris. Cujus ſi plus fertur, quam quod ſimplici ſpacio convenit, plures ſinus eſſe manifeſtum eſt. Cumque fere juxta ſint caro, & nervus, & ali-

qua nervosa, quales fere tunicæ membranæque sunt, genus quoque puris docebit, num plures sinus intus diversa corporis genera perroserint. Siquidem ex carne pus læve, album, copiosius fertur: at ex nervoso loco, coloris quidem ejusdem, sed tenuius & minus: ex nervo, pingue & oleo non dissimile. Denique etiam corporis inclinatio docet, num in plures partes fistulæ penetrarint, quia sæpe, cum quis aliter decubuit, aliterque membrum collocavit, pus ferri, quod jam desierat, iterum incipit; testaturque, non solum alium sinum esse, ex quo descendat, sed etiam in aliam corporis partem eum tendere.

Si in carne & recens & simplex est; ac neque sinuosa neque cava sede; neque in articulo, sed in eo membro, quod per se immobile, non nisi cum toto corpore movetur, satis proficiet emplastrum, quod recentibus vulneribus imponitur, dum habeat vel salem, vel alumen, vel squamam æris, vel æruginem, vel ex metallicis aliquid. Exque eo collyrium fieri debet altera parte tenuius, altera paulo plenius. Idque ea parte, qua tenuius est, antecedente demitti oportet in fistulam, donec purus sanguis se ostendat. quæ in omnibus fistularum collyriis perpetua sunt. Idem deinde emplastrum in linteolo superimponendum; supraque injicienda spongia est, in acetum ante demissa: solvique quinto die satis est. Genus victus adhibendum est, quo carnem ali docui.

At,

At, si longius a præcordiis fistula est, ex intervallo jejunum radiculas esse, deinde vomere, necessarium est.

Quum vetustate callosa fit fistula (callus 300, 9.
5 autem neminem fallit, quia durus est, & aut albus, aut pallidus) tum validioribus medicamentis opus est. Quale est, quod habet papaveris lachrymæ P. I. *. gummi P. III. *. cadmiæ P IIII. *. atramenti suto-
10 rii P. VIII. *. ex quibus aqua coactis collyrium fit. Aut in quo sunt gallæ P. I. *. æruginis, sandarachæ, aluminis Ægyptii, singulorum P. I. *. atramenti sutorii combusti P. II. *. Aut quod constat ex chalcitide,
15 & e saxo calce; quibus adjicitur auripigmenti dimidio minus, quam in singulis prioribus est; eaque melle cocto excipiuntur. Expeditissimum autem est ex præcepto Megetis, r æruginis rasæ P. II. *. conterere,
20 deinde ammoniaci thymiamatis P. II. *. aceto liquare, eoque infuso æruginem cogere. Idque ex primis medicamentis est. Sed, ut hæc maximi effectus sunt, si cui ista non adsunt, facile tamen est callum quibuslibet
25 adurentibus medicamentis erodere: satisque est vel papyrum intortum, vel aliquid ex penicillo in modum collyrii adstrictum eo illinere. Scilla quoque cocta & mixta cum calce, callum exest.

30 Si quando vero longior & transversa fistula est, demisso specillo, contra principium hujus incidi commodissimum est, & collyrium, * quod volueris demitti.

At si duplicem esse fistulam vel multiplicem

r *Oribas. Synops. VII. 30.* * *Edit. Aldi, Steph.* utrumque, *alii legunt* utrimque.

cem existimamus, sic tamen ut brevis, intraque carnem sit, collyrio uti non debemus; quod unam partem curet, reliquas omittat: sed eadem medicamenta arida in calamum scriptorium conjicienda sunt, isque ori fistulæ aptandus, inspirandumque, ut ea medicamenta intus compellantur. Aut eadem ex vino liquanda sunt; vel, si sordidior fistula est, ex mulso; si callosior, ex aceto; atque intus infundendum, quicquid inditum est. Superponenda sunt, quæ refrigerent & reprimant. nam fere, quæ circa fistulam sunt, habent aliquid inflammationis. Neque alienum est, ubi quis resolverit, antequam rursus alia medicamenta injiciat, per oricularium clysterem fistulam eluere; si plus puris fertur, vino; si callus durior est, aceto; si jam purgatur, mulso, vel aqua, in qua ervum coctum sit, sic ut huic quoque mellis paululum adjiciatur.

Fere vero fit, ut ea tunica, quæ inter foramen & integram carnem est, victa tot medicamentis exeat, infraque ulcus purum sit. Quod ubi contigit, imponenda glutinantia sunt; præcipueque spongia melle cocto illita. Neque ignoro, multis placuisse linamentum in modum collyrii compositum & tinctum melle, implendi causa demitti. sed celerius sic glutinatur, quam impletur. Neque verendum est, ne purum corpus puro corpori junctum non coeat; adjectis quoque medicamentis ad id efficacibus; cum sæpe exulceratio digitorum, nisi magna cura prospeximus, sanescendo in unum eos jungat.

13. De

13. *De Ulceris genere, quod κηρίον nominatur.*

Est etiam ulceris genus, quod a favi similitudine κηρίον f Græcis nominatur. Idque duas species habet. Alterum est subalbidum, & furunculo simile; sed majus, & cum magno dolore. Quod, ubi maturescit, habet foramina; per quæ fertur humor glutinosus, & purulentus; nec tamen ad justam maturitatem pervenit. Si divisum est, multo plus intus corrupti, quam in furunculo, apparet, altiusque descendit. Raro fit nisi in capillis.

Alterum est minus, & super caput eminens, durum, latum, subviride, subpallidum, magis exulceratum: siquidem ad singulorum pilorum radices foramina sunt, per quæ fertur humor glutinosus, subpallidus, crassitudinem mellis, aut visci referens, interdum olei: &, si inciditur, viridis intra caro apparet. Dolor autem, & inflammatio ingens est, adeo ut acutam quoque febrem movere consuerint.

Super id, quod minus crebris foraminibus exasperatum est, recte imponitur & ficus arida, & lini semen * in mulso coctum, & emplastra ac malagmata materiam educentia, aut quæ proprie huc pertinentia supra posui.

Super alterum, & eadem medicamenta, & farina ex mulso cocta, sic ut ei dimidium resinæ terebinthinæ misceatur; & ficus in mulso decocta, cui paulum hyssopi contriti sit adjectum; & uvæ taminiæ pars quarta fico adjecta. Quod si parum in utrolibet genere

f *Actuar. M.M. II.* 12. & *IV.* 16. *Æginet. III.* 3. *Trallian. I.* 9. * *Al.* quod in vino.

genere medicamenta proficiunt, totum ulcus usque ad sanam carnem excidi oportet. Ulcere ablato, super plagam medicamenta danda sunt; primum, quæ pus citent; deinde, quæ purgent, tum, quæ impleant. 5

14. *De Acrochordone, & Thymio, & Myrmeciis, & Clavo.*

Sunt vero quædam verrucis t similia; quorum diversa nomina, ut vitia sunt. Ἀκροχορδόνα Græci vocant, ubi sub cute coit aliquid durius, & interdum paulo asperius, coloris ejusdem; infra ad cutem tenue, supra latius. Idque modicum est, quia raro fabæ magnitudinem excedit. Vix unum tantum eodem tempore nascitur; sed fere plura, maximeque pueris: eaque nonnunquam subito desinunt, nonnunquam mediocrem inflammationem excitant. sunt, quæ etiam in pus convertuntur. 10 15 20

Ἀκροθύμιον u nominatur, quod super corpus quasi verrucula eminet, ad cutem latius, supra tenue, subdurum, & in summo perasperum. Id, qua summum, colorem floris thymi repræsentat; unde ei nomen est; ibique facile finditur, & cruentatur; nonnunquam aliquantum sanguinis fundit: fereque circa magnitudinem fabæ Ægyptiæ est, raro majus, interdum perexiguum. Modo autem unum, modo plura nascuntur, vel in palmis, vel in inferioribus pedum partibus: pessima tamen in obscœnis sunt; maximeque ibi sanguinem fundunt. 25 30

Μυρμήκια x autem vocantur humiliora thymio

t *Æginet. IV. 15. VI. 87.* u *Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. 3. Oribas. Synops. VII. 39.* x *Actuar. M. M. II. 11. Oribas. Synops. VII. 43.*

thymio durioraque. quæ radices altius exigunt, majoremque dolorem movent, infra lata, ſupra autem tenuia, minus ſanguinis mittunt: magnitudine vix unquam lu-
5 pini modum excedunt. Naſcuntur ea quoque aut in palmis aut in inferioribus partibus pedum.

Clavus *y* autem nonnunquam quidem etiam alibi, ſed in pedibus tamen maxime
10 naſcitur, præcipue autem ex contuſo, quamvis interdum aliter: doloremque, etiamſi non alias, tamen ingredienti movet.

Ex his Acrochordon & acrothymium ſæ-
15 pe etiam per ſe finiuntur; &, quo minora ſunt, eo magis. Myrmecia & clavi ſine curatione vix unquam deſinunt. Acrochordon, ſi exciſa eſt, nullam radiculam relinquit, ideoque ne renaſcitur quidem. Acro-
20 thymio clavoque exciſis, ſubrotunda radicula naſcitur, quæ penitus deſcendit ad carnem: eaque relicta, idem rurſus exit. Myrmecia latiſſimis radicibus inhærent: ideoque ne excidi quidem ſine magna exulce-
25 ratione poſſunt. Clavum ſubinde radere, commodiſſimum eſt. nam ſine ulla vi ſic molleſcit. at, ſi ſanguinis quoque aliquid emiſſum eſt, ſæpe emoritur. Tollitur etiam, ſi quis eum circumpurgat, deinde imponit
30 reſinam, cui miſcuit pulveris paululum, quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera vero genera medicamentis adurenda ſunt. Aliiſque id, quod ex fece vini: myrmeciis id, quod ex alumine & ſandaracha fit, aptiſſimum

y *Æginet. III. 80. VI. 87.*

ſimum eſt. Sed ea, quæ circa ſunt, foliis contegi debent, ne ipſa quoque exulcerentur: deinde poſtea lenticula imponi. Tollit acrothymium etiam ficus in aqua decocta.

15. *De Puſtularum generibus.*

z At puſtulæ maxime vernis temporibus oriuntur. Earum plura genera ſunt. Nam modo circa totum corpus partemve aſpredo quædam fit, ſimilis his puſtulis, quæ ex urtica, vel ex ſudore naſcuntur: a ἐξανθήματα Græci vocant. eæque modo rubent, modo colorem cutis non excedunt. Nonnunquam plures, ſimiles varis oriuntur, nonnunquam majores. Puſtulæ, lividæ ſunt, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato: ſubeſtque illis humor. Ubi hæ ruptæ ſunt, infra quaſi exulcerata caro apparet. φλύκταιναι b ἑλκώδεις Græce nominantur. Fiunt vel ex frigore, vel ex igni, vel ex medicamentis.

V. ſupra xxi, 29.

φλυζάκιον autem paulo durior puſtula eſt, ſubalbida, acuta. ex qua ipſa quod exprimitur, humidum eſt. Ex puſtulis vero nonnunquam etiam ulcuſcula fiunt, aut aridiora, aut humidiora: & modo tantum cum prurigine, modo etiam cum inflammatione ac dolore, exitque aut pus, aut ſanies, aut utrunque. Maximeque id evenit in ætate puerili: raro, in medio corpore: ſæpe, in eminentibus partibus.

Peſſima puſtula eſt, quæ c ἐπινυκτὶς vocatur. Ea colore vel ſublivida, vel ſubnigra, vel alba eſſe conſuevit. Circa hanc autem vehe-

z *Aph. III. 20.* a *Actuar. M.M. II. 11. Trall. I. 5.* b *Actuar. M.M. VI. 8.* c *Idem ibid. II. 11. Oribaſ. Synopſ. VII. 37. 42.*

vehemens inflammatio est; &, cum aperta est, reperitur intus exulceratio mucosa, colore humori suo similis. Dolor ex ea supra magnitudinem ejus est: neque enim ea faba
5 major est. Atque hæc quoque oritur in eminentibus partibus, & fere noctu. unde nomen quoque a Græcis ei ἐπινυκτὶς est impositum.

In omni vero pustularum curatione primum est, multum ambulare, atque exerce-
10 ri: si quid ista prohibet, gestari. Secundum est, cibum minuere: abstinere ab omnibus acribus *d* & extenuantibus. eademque nutrices facere oportet, si lactens puer ita affectus est. Præter hæc, is, qui tam robu-
15 stus est, si pustulæ minutæ sunt, desudare in balneo debet; simulque super eas nitrum inspergere; oleoque vinum miscere, & sic ungi; tum descendere in solium. Si nihil sic proficitur, aut si majus pustularum ge-
20 nus occupavit, imponenda lenticula est; detractaque summa pellicula, ad medicamenta lenia transeundum. Ἐπινυκτὶς post lenticulam, recte herba quoque sanguinali, vel viridi coriandro curatur.

25 Ulcera vero ex pustulis facta tollit spuma argenti cum semine fœni Græci mixta sic, ut his invicem rosa atque intubi succus adjiciatur, donec mellis crassitudo ei fiat. Proprie ad eas pustulas, quæ infantes
30 male habent, lapidis, quem πυρίτην Græci vocant, P. VIII. *. cum quinquaginta amaris nucibus miscetur, adjiciunturque olei cyathi tres. Sed prius ungi ex cerussa pustulæ debent, & tum hoc illini.

d Oribas. de Morb. Curat. III. 54.

16. *De Scabie*. e

V. supra xxi, 4. Scabies vero est durities cutis rubicundior. ex qua pustulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam ficciores. Exit ex quibusdam sanies; fitque ex his continuata exulceratio pruriens; serpitque in quibusdam cito. Atque in aliis quidem ex toto desinit, in aliis vero certo tempore anni revertitur. Quo asperior est, quoque prurit magis, eo difficilius tollitur. Itaque eam, quæ talis est, ἀγρίαν Græci appellant, id est feram. 340, 14.

In hac quoque victus ratio eadem, quæ supra, necessaria est. Medicamentum autem ad incipientem hanc idoneum est; quod fit ex spodii, croci, æruginis, singulorum P. I. *. piperis albi, omphacii, singulorum P. I. *. cadmiæ P. VIII. *. At, ubi jam exulceratio est, id, quod fit ex sulphuris P. I. *. ceræ P. IV. *. picis liquidæ hemina, olei sextariis duobus. quæ simul usque ad crassitudinem mellis incoquuntur. Est etiam, quod ad Protarchum authorem refertur. Habet hoc farinæ lupinorum sextarium, nitri cyathos quatuor, picis liquidæ heminam, resinæ humidæ selibram, aceti cyathos tres. Crocum quoque, lycium, ærugo, myrrha, cinis, æquis portionibus recte miscentur, & ex passo coquuntur. Idque omnem utique scabiem sanat. Ac, si nihil aliud est, amurca ad tertiam partem decocta, vel sulphur pici liquidæ mistum, sicut de pecoribus proposui, hominibus quoque scabie laborantibus opitulantur. 255, 16.

17. De

e *Oribas. de Morb. Curat.* III. 58.

17. *De Impetiginis speciebus*. f

Impetiginis vero species sunt quatuor. Minime mala est, quæ similitudine scabiem repræsentat. nam & rubet, & durior est, 5 & exulcerata, & rodit. Distat autem ab ea, quæ magis exulcerata est, & varis similes pustulas habet; videnturque esse in ea quasi bullulæ quædam, ex quibus interposito tempore quasi squamulæ solvuntur, certioribusque 10 hæc temporibus revertitur.

Alterum genus est pejus & simile papulæ fere, sed asperius rubicundiusque, figuras varias habens: squamulæ ex summa cute decidunt, rosio major est, celerius & la- 15 tius procedit, certioribusque etiam, quam prior, temporibus & fit, & desinit. Rubra cognominatur.

Tertia etiamnum deterior est, nam & crassior est, & durior, & magis tumet; in summa 20 cute finditur, & vehementius rodit. Ipsa quoque squamosa, sed nigra est: proceditque & latet, nec tardat: minus vero errat in temporibus, quibus aut oritur, aut desinit; neque ex toto tollitur. Nigræ cognomen est. 25 Quartum genus est, quod curationem omnino non recipit, distans colore. nam subalbidum est, & recenti cicatrici simile; squamulasque habet pallidas, quasdam subalbidas, quasdam lenticulæ similes: quibus dem- 30 ptis, profluit sanguis nonnunquam. Alioqui vero humor ejus albidus est, cutis dura atque fissa est, proceditque latius.

Hæc vero omnia genera maxime oriuntur in pedibus, & manibus; atque un-

f *Oribas. de Morb. Curat.* III. 59. *Synops.* VII. 49.

gues quoque infestant. Medicamentum non aliud valentius est, quam quod ad scabiem quoque pertinere sub authore Protarcho retuli. Serapion autem, nitri P. II. *. sulphuris P. IV. *. excipiebat resina copiosa, eoque utebatur.

338, 23.

5

18. *De papulis*.

Papularum vero duo genera sunt. Alterum est, in quo per minimas pustulas cutis exasperatur, & rubet, leviterque roditur, medium habet pauxillo levius: tarde serpit. idque vitium maxime rotundum incipit, eademque ratione in orbem procedit. Alterum est, quam ἀγρίαν Graeci appellant. In qua similiter quidem, sed magis cutis exasperatur, exulceraturque, ac vehementius & roditur, & rubet, & interdum etiam pilos remittit.

10

338, 11.

15

Quæ minus rotunda est, difficilius sanescit: nisi sublata est, in impetiginem vertitur. Sed levis papula etiam, si jejuna saliva quotidie defricetur, sanescit. Major, commodissime murali herba tollitur, si super eadem trita est. Ut vero ad composita medicamenta veniamus, idem illud Protarchi tanto valentius in his est, quanto minus in his vitii est. Alterum ad idem, Miconis: nitri rubri, thuris, singulorum P. I. *. cantharidum purgatarum P. II. *. sulphuris ignem non experti tantundem, resinæ terebinthinæ liquidæ P. XX. *. farinæ lolii sext. III. git cyathi tres, picis crudæ sext. unum.

20

25

30

19. *De Vitiliginis speciebus, id est, de Alpho, & Melane, & Leuce.* g

Vitiligo quoque, quamvis per se nullum periculum adfert; tamen & fœda est, & ex malo corporis habitu fit. Ejus tres species sunt. Ἄλφος vocatur, ubi color albus est, fere subasper & non continuus, ut quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur. Interdum etiam latius, & cum quibusdam intermissionibus serpit. Μέλας colore ab hoc differt, quia niger est, & umbræ similis, cætera eadem sunt. Λεύκη habet quiddam simile alpho, sed magis albida est, & altius descendit; in eaque albi pili sunt, & lanugini similes. Omnia hæc serpunt: sed in aliis celerius, in aliis tardius. Alphos & Melas in quibusdam variis temporibus oriuntur & desinunt. Leuce, quem occupavit, non facile dimittit.

Priora curationem non difficillimam recipiunt: ultimum vix unquam sanescit; ac, si quid ei vitio demptum est, tamen non ex toto sanus color redditur. Utrum autem aliquod horum sanabile sit, an non; experimento facile colligitur. Incidi enim cutis debet, aut acu pungi. si sanguis exit, quod fere fit in duobus prioribus, remedio locus est: si humor albidus, sanari non potest. Itaque ab hoc quidem abstinendum est.

Super id vero, quod curationem recipit, imponenda lenticula mixta cum sulphure & thure, sic, ut ea contrita ex aceto sit. Aliud ad idem, quod ad Irenæum authorem refertur. Alcyonium, nitrum, cumi-

g *Actuar. M.M.II.11. VI.8. Oribas. de Morb. Cur. III.58. Aëtius Tetrab. IV. Serm. I.132.*

num, fici folia arida paribus portionibus contunduntur, adjecto aceto. His in sole vitiligo perungitur: deinde non ita multo post, ne nimis erodatur, eluitur. Proprie quidem, Micone authore, eos, quos Alphos vocari dixi, hoc medicamento perungunt: sulphuris P. II. *. nitri P. IV. *. myrrhæ aridæ contritæ acetabulum miscent, deinde in balneo super vitiliginem inspergunt farinam ex faba, tum hæc inducunt. Hi vero, quos Melanas vocari dixi, curantur, cum simul contrita sunt alcyonium, thus, hordeum, faba, eaque sine oleo in balneo ante sudorem insperguntur, ac tum genus id vitiliginis defricatur.

LIBER SEXTUS.

CAP. I.

De Vitiis singularum corporis partium.

DIXI de his vitiis, quæ per totum corpus orientia, medicamentorum auxilia desiderant. nunc ad ea veniam, quæ non nisi in singulis partibus incidere consueverunt, orsus a capite.

1. *De Capillis fluentibus.* a

In hoc igitur capillis fluentibus maxime quidem sæpe radendo succurritur. Adjicit etiam vim quandam ad continendum, ladanum cum oleo * mistum. Nunc de his capillis loquor, qui post morbum fere fluunt.

343, 27. Nam,

a *Trallian. I. 2. Actuar, M. M. II. 5. IV. 9. Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV. 5.* * *Scil. myrteo. Th. Priscian. I. 2.*

Nam, quo minus caput quibusdam ætate * nudetur, succurri nullo modo potest.

CAP. II.

5 *De Porrigine.* a

PORRIGO autem est, ubi inter pilos quædam quasi squamulæ surgunt, eæque a cute resolvuntur; & interdum ma-
10 dent, multo sæpius siccæ sunt. Idque evenit, modo sine ulcere, modo exulcerato loco. Huic quoque modo malo odore, modo nullo accedente. Fereque id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in super-
15 cilio. Ac neque sine aliquo corporis vitio nascitur, neque ex toto inutile est. Nam bene integro capite, non exit: ubi aliquod in eo vitium est, non incommodum est, summam cutem potius subinde corrumpi,
20 quam id, quod nocet, in aliam partem magis necessariam verti.

Commodius est ergo subinde pectendo repurgare, quam id ex toto prohibere. Si tamen ea res magis offendit (quod nimium
25 humore sequente fieri potest; magisque, si is etiam mali odoris est) caput sæpe radendum est; dein id super adjuvandum aliquibus ex leviter reprimentibus; quale est nitrum cum aceto, vel ladanum cum myrteo
30 & vino, vel myrobalanum cum vino. Si parum per hæc proficitur, vehementioribus uti licet; cum eo, ut sciamus, utique in recenti vitio id inutile esse.

* *Priscian. I. 2.* a *Æginet. III. 3. Trallian. I. 4. Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV. 9. 10.*

CAP. III.

De Sycosi. a

EST etiam ulcus, quod a fici similitudine σύκωσις a Græcis nominatur, quia caro in eo excrescit: & id quidem generale est. Sub eo vero duæ species sunt. Altera, ulcus durum & rotundum est: altera, humidum & inæquale. Ex duro exiguum quiddam & glutinosum exit: ex humido plus, & mali odoris. Fit utrunque in iis partibus, quæ pilis conteguntur: sed, id quod callosum & rotundum est, maxime in *b* barba; id vero, quod humidum, præcipue in capillo.

Super utrunque oportet imponere elaterium, aut lini semen contritum & aqua coactum, aut ficum in aqua decoctam, aut emplastrum tetrapharmacum ex aceto subactum. Terra quoque Eretria ex aceto liquata recte illinitur.

CAP. IV.

De Areis.

AREARUM quoque duo genera sunt. Commune utrique est, quod, emortua summa pellicula, pili primum extenuantur; deinde excidunt: ac, si ictus is locus est, sanguis exit liquidus, & mali odoris: increscitque utrumque in aliis celeriter, in aliis tarde. Pejus est, quod densam cutem, & subpinguem, & ex toto glabram fecit. Sed ea, quæ ἀλωπεκία *b* nominatur, sub qualibet figura dilatatur. Fit & in capillo, & in barba.

a *Æginet. III. 3. Actuar. M.M. II. 5. Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV. 52. Trall. I. 5.* b *Trallian. I. 1. Priscian. Lib. 1. c. 6.*

barba. Id vero, quod a serpentis similitudine ὀφίασις c appellatur, incipit ab occipitio: duorum digitorum latitudinem non excedit: ad aures duobus capitibus serpit; qui-
5 busdam etiam ad frontem, donec se duo capita in priorem partem committant. Illud vitium in qualibet ætate est: hoc fere in infantibus. Illud vix unquam sine curatione: hoc per se sæpe finitur.

10 Quidam hæc genera arearum scalpello exasperant. quidam illinunt adurentia ex oleo; maximeque chartam combustam. quidam resinam terebinthinam cum thapsia inducunt. Sed nihil melius est, quam novacula
15 quotidie radere: quia, cum paulatim summa pellicula excisa est, adaperiuntur pilorum radiculæ. Neque ante oportet desistere, quam frequentem pilum nasci apparuerit. Id autem, quod subinde raditur, illini
20 atramento sutorio satis est.

CAP. V.

De Varis, & Lenticulis, & Ephelide. a

25 PENE ineptiæ sunt, curare varos, & lenticulas, & ephelidas: sed eripi tamen fœminis cura cultus sui non potest. Ex iis autem, quæ supra proposui, vari lenticulæque vulgo notæ sunt; quamvis rarior
30 ea species est, quam φακίαν Græci vocant, cum sit ea lenticula rubicundior, & inæqualior. Ἐφηλίς vero a plerisque ignoratur: quæ nihil est, nisi asperitas quædam & durities mali coloris. Cætera non nisi in facie:

c *Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV. 42. Actuar. M. M. V. 13.* a *Æginet. III. 1.*

cie: lenticulæ etiam in alia parte nonnunquam nasci solent. de qua per se scribere alio loco, visum operæ pretium non est.

Sed vari commodissime tolluntur imposita resina, cui non minus quam ipsa est, aluminis scissilis, & paulum mellis adjectum est. Lenticulam tollunt galbanum & nitrum, cum pares portiones habent, contritaque ex aceto sunt, donec ad mellis crassitudinem venerint. His corpus illinendum est, &, interpositis pluribus horis, mane eluendum, oleoque leviter ungendum.

Ephelidem tollit resina, cui tertia pars salis fossilis & paulum mellis adjectum est. Ad omnia vero ista, atque etiam ad colorandas cicatrices, prodest ea compositio, quæ ad Tryphonem patrem authorem refertur. In ea pares portiones sunt myrobalani, crocomagmatis, cretæ cimoliæ subceruleæ, nucum amararum, farinæ hordei atque ervi, struthii albi, sertulæ campanæ seminis. quæ omnia contrita, melle quam amarissimo coguntur, illitumque a vespere usque mane eluitur.

CAP. VI.

De oculorum morbis: & primo de his, qui lenibus medicamentis curantur. a

SED hæc quidem mediocria sunt. *b* Ingentibus vero & variis casibus oculi nostri patent. Qui cum magnam partem ad vitæ simul & usum & dulcedinem conferant, summa cura tuendi sunt.

Pro-

a *Actuar. M. M. IV.* 11. *VI.* 5. *III.* 22.
b *Trallian. II.* 1.

Protinus autem orta lippitudine, quædam notæ sunt, ex quibus, quid eventurum sit, colligere possimus. Nam, si simul & lachryma & tumor & crassa pituita cœperint; si ea pituita lachrymæ mista est; neque lachryma calida est, pituita vero alba & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non est. At si lachryma multa & calida, pituitæ paulum, tumor modicus, idque in uno oculo est; longum id, sed sine periculo, futurum est. Idque lippitudinis genus minime cum dolore est; sed vix ante vigesimum diem tollitur: nonnunquam per duos menses durat; quandoque brevius finitur.

Si pituita alba & mollis esse incipit; lachrymæque miscetur, aut, si simul hæ utrunque oculum invaserunt, potest esse brevior, sed periculum ulcerum est. Pituita autem sicca & arida dolorem quidem movet, sed maturius desinit; nisi quid exulceravit.

Tumor magnus, si sine dolore est, & siccus, sine ullo periculo est: si siccus quidem, sed cum dolore est, fere exulcerat; & nonnunquam ex eo casu fit, ut palpebra cum oculo glutinetur. Ejusdem exulcerationis timor in palpebris pupillisve est; ubi, super magnum dolorem, lachrymæ salsæ calidæque eunt; aut etiam si, tumore jam finito, diu lachryma cum pituita profluit.

Pejus etiamnum est, ubi pituita pallida aut livida est, lachryma calida aut multa profluit, caput calet, a temporibus ad oculos

los dolor pervenit, nocturna vigilia urget. siquidem sub his oculus plerumque rumpitur, votumque est, ut tantum exulceretur. Intus ruptum oculum febricula juvat. Si foras jam ruptus procedit, sine auxilio est. Si de nigro aliquid albidum factum est, diu manet. At, si asperum, & crassum est, etiam post curationem vestigium aliquod relinquit.

Curari vero oculos sanguinis detractione, medicamento, balneo, fotu, vino, vetustissimus author Hippocrates *c* memoriae prodidit. Sed eorum tempora & causas parum explicuit: in quibus Medicinae summa est. Neque minus in * abstinentia & alvi ductione saepe auxilii est. Hos igitur interdum inflammatio occupat: ubi cum tumore in his dolor est; sequiturque pituitae cursus, nonnunquam copiosior vel acrior, nonnunquam utraque parte moderatior. In ejusmodi casu prima omnium sunt quies & abstinentia. Ergo primo die, loco obscuro cubare debet sic, ut a sermone quoque abstineat: nullum cibum assumere; si fieri potest, ne aquam quidem; sin minus, certe quam minimum ejus.

Quod si graves dolores sunt, commodius secundo die; si tamen res urget, etiam primo † sanguis mittendus est; utique si in fronte venae tument, si firmo corpore materia superest. Si vero minor impetus, minus acrem curationem requirit. Alvum non nisi secundo tertiove die duci oportet: At modica inflammatio neutrum ex his auxi-

69, 21. 114, 20. 298, 15.

c *Aphor. VI. 31.* * *Marcell. de Medic. c. 8.*
† *Idem ibidem.*

auxilium desiderat: satisque est, uti quiete & abstinentia.

Neque tamen in lippientibus longum jejunium necessarium est, ne pituita tenuior 5 atque acrior fiat: sed secundo die dari debet id, quod levissimum videri potest ex iis, quæ pituitam faciunt crassiorem; qua- 360, lia sunt ova sorbilia: si minor vis urget, 15. pulticula quoque, aut panis ex lacte. In 10 sequentibus diebus, quantum inflammationi detrahetur, tantum adjici cibis poterit; sed generis ejusdem: utique ut nihil salsum, nihil acre, nihil ex his, quæ extenuant, sumatur; nihil potui præter aquam. Et vi- 15 ctus quidem ratio talis maxime necessaria est.

Protinus autem primo die, † croci P. I. *. & farinæ candidæ quam tenuissimæ P. II. *. excipere oportet ovi albo, donec mellis cras- 20 situdinem habeat: idque in linteolum illinere, & fronti agglutinare, ut, compressis venis, pituitæ impetum cohibeat. Si crocum non est, thus idem facit. Linteolo an lana excipiatur, nihil interest. Superinun- 25 gi vero oculi debent sic, ut croci quantum tribus digitis comprehendi potest, sumatur, myrrhæ ad fabæ, papaveris lachrymæ ad lentis magnitudinem, eaque cum passo conterantur, & specillo super oculos indu- 30 cantur. Aliud ad idem: myrrhæ P. I. *. § mandragoræ succi P. II. *. papaveris lachrymæ P. II. *. foliorum rosæ, cicutæ seminis, singulorum P. III. *. acaciæ P. IV. *. gummi P. VIII. *. Et hæc quidem interdiu

† *Marcell. de Medic. c.* 8. § *Idem ibid.*

diu: noctu vero, quo commodior quies veniat, non alienum est, superimponere candidi panis interiorem partem ex vino subactam. nam & pituitam reprimit, &, si quid lachrymæ processit, absorbet, & oculum glutinari non patitur. 5

Si grave id & durum, propter magnum oculorum dolorem, videtur, ovi & album & vitellus in vas defundendum est; adjiciendumque eo mulsi paulum, idque digito permiscendum; ubi facta unitas est, demitti debet lana mollis bene carpta, quæ id excipiat, superque oculos imponi. Ea res & levis est, & refrigerando pituitam coercet, & non exarescit, & glutinari oculum non patitur. Farina quoque hordeacea cocta, & cum malo cotoneo cocto mixta, commode imponitur. Neque ab ratione abhorret, etiam penicillo potissimum uti expresso, si levior impetus est, ex aqua; si major, ex posca. Priora fascia deliganda sunt, ne per somnum cadant: at hoc superimponi satis est, quia & reponi ab ipso ægro commode potest: & quia, cum inaruit, iterum madefaciendum est. Si tantum mali est, ut somnum diu prohibeat, eorum aliquid dandum est, quæ ἀνώδυνα Græci appellant: satisque est puero, quod ervi; viro, quod fabæ magnitudinem impleat. In ipsum vero oculum primo die, nisi immodica inflammatio est, nihil recte conjicitur: sæpe enim potius concitatur eo pituita, quam minuitur. At secundo die, gravi quoque lippitudini per indita medicamen-

10 15 20 25 30

V. supra xxii, 15.

nienta recte ſuccurritur, ubi vel jam ſanguis miſſus, vel alvus ducta eſt; aut, neutrum neceſſarium eſſe, manifeſtum eſt.

2. *De diverſis oculorum collyriis.*

Multa autem multorumque collyria ad id apta ſunt; noviſque etiamnum miſturis temperari poſſunt; cum lenia medicamenta, & modice reprimentia, facile & varie miſceantur. Ego autem nobiliſſima exequar.

3. *Philonis collyrium.*

Eſt igitur Philonis, quod habet ceruſſæ elotæ, ſpodii, gummi, ſingulorum P. I. *. papaveris lachrymæ combuſtæ P. I. *. Illud ſcire oportet, hæc quoque omnia medicamenta, ſingula primum per ſe teri, deinde miſta iterum, adjecta paulatim vel aqua, vel alio humore. Gummi cum quaſdam alias facultates habeat, hoc maxime præſtat, ut, ubi collyria diu facta inaruerunt, glutinata ſint, neque frientur.

4. *Dionyſii collyrium.*

Dionyſii collyrium eſt: papaveris lachrymæ combuſtæ, donec tenereſcat P. I.*. thuris combuſti, gummi, ſingulorum P. II. *. ſpodii P. IIII. *.

5. *Cleonis collyrium.* d

Cleonis nobile admodum: papaveris lachrymæ frictæ P. I. *. croci P. I. *. gummi P. *. V. quibus, cum teruntur, adjicitur roſæ ſuccus. Aliud ejuſdem valentius: ſquamæ ferri, quod ςόμωμα † adpellant, P. I. *. croci P. II. *. ſpodii P. IV. *. plumbi & eloti, & combuſti P. I. *. gummi tantun-

d *Oribaſ. Synopſ. LIII.* de Collyriis. *Æginet. VII. 16.* † *Vide Saracenum in Dioſcorid. Lib. V. c. 90.*

tundem. Ejus aliud quoque ad idem est, maxime ubi multa pituita profluit: castorei P. *. I. aloes P. *. I. myrrhæ P. *. II. cadmiæ curatæ P. VIII. *. stibii tantundem, acaciæ succi P. XII. *. quod, cum miscueris, in pixidicula servetur. Theodotus vero huic compositioni adjecit papaveris lachrymæ combustæ P. *. I. æris combusti & eloti P. II. *. nucleorum palmarum combustorum P. X. *. gummi P. XII. *. 5

6. *Theodoti* e *collyrium, Acharistum appellatum.* 10

At ipsius Theodoti, quod a quibusdam ἀχάριστον nominatur, ejusmodi est: castorei, nardi Indici, singulorum P. I. *. lycii P. *. papaveris lachrymæ tantundem; myrrhæ P. II. *. croci, cerussæ elotæ, aloes, singulorum P. III. *. cadmiæ botryitidis elotæ, æris combusti, singulorum P. VIII. *. gummi P. XVIII. *. acaciæ succi P. XX. *. stibii tantundem; quibus aqua pluviatilis adjicitur. 15

7. *Cythion vel Thephrion collyrium.* 20

Præter hæc, ex frequentissimis collyriis est id, quod quidam Cythion, quidam a cinereo colore Tephrion appellant. Habet amyli, tragacanthæ, acaciæ succi, gummi, singulorum P. I. *. papaveris lachrymæ P. II. *. cerussæ elotæ P. IV. *. spumæ argenti elotæ P. VIII. quæ æque ex aqua pluviatili conteruntur. 25

8. *Euelpidis collyrium, Trygodes nominatum.*

Euelpides autem, qui ætate nostra maximus fuit * ocularius medicus, utebatur eo, quod ipse composuerat, & τρυγῶδες nominabat, 30

e *Æginet. VII. 16. Paulo aliter exstat apud Marcellum de Medic. c. VIII. pag. 267. Ed. Steph. Est & aliud Theodotion Dionysianum pag. 274. eodem capite descriptum, nisi malis hoc referre ad mox antecedens Dionysii. Aliud exstat etiam pag.* 281. * *Marcell. de Medic. c. 8. p. 267. 274.*

nabat. Habet autem hoc, castorei P. II. *. lycii, nardi, papaveris lachrymæ, singulorum P. I. *. croci, myrrhæ, aloes, singulorum P. IV. *. æris combusti P. VIII. *.
5 cadmiæ, & stibii, singulorum P. XII. *. acaciæ succi P. XXVI. *. gummi tantundem.

Quo gravior vero quæque inflammatio est, eo magis leniri medicamento debet, adjecto vel albo ovi, vel muliebri lacte.
10 At, si neque medicus, neque medicamentum præsto est, sæpius utrumlibet horum in oculos penicillo ad idipsum facto infusum, id malum lenit. Ubi vero aliquis relevatus est, jamque cursus pituitæ constitit, reli-
15 quias fortasse leviores futuras discutiunt balneum & vinum. Igitur lavari debet leviter, ante ex oleo perfricatus, diutiusque in cruribus & feminibus; multaque calida aqua fovere oculos; deinde per caput
20 prius calida, tum egelida perfundi: a balneo cavere ne quo frigore afflatuve lædatur: posthæc cibo paulo pleniore, quam ex operum consuetudine, uti; vitatis tamen omnibus pituitam extenuantibus: vi-
25 num bibere lene, subausterum, modice vetus; neque effuse, neque timide; ut neque cruditas ex eo, & tamen somnus fiat, lenianturque intus latentia acria. Sed, si quis in balneo sensit majorem oculorum
30 perturbationem, quam attulerat (quod incidere his solet, qui, manente adhuc pituitæ cursu, festinarunt) quamprimum discedere debet: nihil eo die vini assumere; cibi minus etiam, quam pridie. deinde cumpri-

mum satis pituita substitit, iterum ad usum balnei redire.

Solet tamen evenire nonnunquam, sive tempestatum vitio, sive corporis, ut pluribus diebus neque dolor, neque inflammatio, & minime pituitæ cursus finiatur. Quod ubi incidit, jamque ipsa vetustate res matura est, ab his eisdem auxilium petendum est, id est balneo ac vino. Hæc enim ut in recentibus malis aliena sunt; quia concitare ea possunt, & accendere: sic in veteribus, quæ nullis aliis auxiliis cessenunt, admodum efficacia esse consuerunt. videlicet hic quoque, ut alibi *, cum secunda vana fuerint, contrariis adjuvantibus. Sed ante tonderi ad cutem convenit: deinde in balneo aqua calida quamplurima caput atque oculos fovere: tum utrunque penicillo detergere, & ungere caput irino unguento; continereque in lectulo se; donec omnis calor, qui conceptus est, finiatur; desinatque sudor, qui necessario in capite collectus est. Tum ad idem cibi vinique genus veniendum est sic, uti potiones meracæ sint; obtegendumque caput, & quiescendum. Sæpe enim posthæc gravis somnus, sæpe sudor, sæpe alvi dejectio pituitæ cursum finit. Si levatum est malum (quod aliquando serius fit) per plures dies idem fieri oportet, donec ex toto sanitas restituatur. Si diebus eisdem alvus nihil reddit, ducenda est; quo magis superiores partes leventur.

Nonnunquam autem ingens inflammatio

* *Lib.* II. *c.* 9.

tio tanto impetu erumpit, ut oculos e sua sede propellat. πρόπτωσιν id, quoniam oculi procidunt, Græci appellant. His utique, si vires patiuntur, sanguinem mitti: si id
5 fieri non potest, alvum duci, longioremque inediam induci, necessarium est. Opus autem lenissimis medicamentis est. Ideoque Cleonis collyrio quidam, quod ex duobus 351, ante positum est, utuntur. Sed optimum est 27.
10 Nilei: neque de ullo magis inter omnes authores convenit.

9. *Nilei collyrium, omnium optimum.*

Id habet nardi Indici, papaveris lachrymæ, singulorum P. *. gummi P. I. *. croci
15 P. II. *. foliorum rosæ recentium P. IV. *. quæ vel aqua pluviatili, vel vino levi subaustero coguntur. Neque alienum est, malicorium, vel sertulam campanam ex vino coquere, deinde conterere: aut myrrham
20 nigram cum rosæ foliis miscere: aut hyoscyami folia cum ovi vitello cocta: aut farinam cum acaciæ succo, vel passo, aut mulso. Quibus si folia quoque papaveris adjiciuntur, aliquanto valentiora sunt. Ho-
25 rum aliquo præparato, penicillo fovere oculos oportet, ex aqua calida expresso, in qua ante vel myrti vel rosæ folia decocta sint: deinde, ex illis aliquid imponi. Præter hæc, ab occipitio incisa cute, cucurbi-
30 tula adhibenda est.

Quod si per hæc restitutus oculus in sedem suam non est, eodemque modo prolapsus permanet, scire oportet, lumen esse amissum: deinde futurum, ut indurescat

is, aut in pus vertatur. Si suppuratio se ostendit, ab eo angulo, qui tempori propior est, incidi oculus debet; ut, effuso pure, inflammatio ac dolor finiatur, & intus tunicæ residant, quo minus fœda postea facies sit. Utendum deinde vel iisdem collyriis ex lacte aut ovo; vel croco, cui album ovi misceatur. At, si induruit, & sic emortuus est, ut ne in pus verteretur; quatenus fœde prominebit, excidendum erit sic, ut hamo summa tunica apprehendatur, atque infra id scalpellus incidat: tum eadem medicamenta erunt injicienda, donec omnis dolor finiatur. Iisdem medicamentis in eo quoque oculo utendum est, qui primum procidit, deinde per plura loca fissus est.

10. *De Carbunculis oculorum.* f

Solent etiam carbunculi ex inflammatione nasci, nonnunquam in ipsis oculis, nonnunquam in palpebris: & in his ipsis, modo ab interiore, modo ab exteriore parte. In hoc casu alvus ducenda est: cibus minuendus: lac potui dandum; ut acria, quæ læserunt, leniantur. Quod ad cataplasmata & medicamenta pertinet, his utendum, quæ adversus inflammationes proposita sunt. Atque hic quoque Nilei collyrium optimum est. Si tamen carbunculus in exteriore palpebræ parte est, ad cataplasmata aptissimum est lini semen ex mulso coctum; aut, si id non est, tritici farina eodem modo cocta.

11. De

f *Scribon. Larg. III. c. 25. Marcell. de Medic. C. VIII. Trallian. II. 7.*

11. *De Pustulis oculorum.*

Pustulæ quoque ex inflammationibus interdum oriuntur. Quod si inter initia protinus incidit, magis etiam servanda sunt, quæ de sanguine & quiete supra proposui: sin serius, quam ut sanguis mitti possit, alvus tamen ducenda est. Si id quoque aliqua res inhibet, utique victus ratio servanda est. Medicamentis autem hic quoque lenibus opus est; quale Nilei, quale Cleonis est.

12. *Philetis collyrium, ad pustulas oculorum.*

Id quoque, quod Philetis vocatur, huic aptum est. Habet enim myrrhæ, papaveris lachrymæ, singulorum P. I. *. plumbi eloti, terræ samiæ, quæ ἀστὴρ vocatur, tragacanthæ, singulorum P. IV. *. stibii cocti †, amyli, singulorum P. VI. *. spodii eloti, cerussæ elotæ, singulorum P. VIII. *. quæ aqua pluviatili excipiuntur. Usus collyrii, vel ex ovo, vel ex lacte est.

13. *De Ulceribus oculorum, & de* διὰ λιβάνου *collyrio.* *

Ex pustulis ulcera interdum fiunt; eaque recentia æque lenibus medicamentis nutrienda sunt, & iisdem fere, quæ supra in pustulis proposui. Fit quoque proprie ad hæc, quod διὰ λιβάνου vocatur. Habet æris combusti, & eloti, papaveris lachrymæ frictæ, singulorum P. I. *. spodii eloti, thuris, stibii combusti & eloti, myrrhæ, gummi, singulorum P. II. *.

14. *De Imminutione oculorum.*

Evenit etiam, ut oculi, vel ambo, vel sin-

† *Scribon. Largus Comp.* XXIII. *Rhodius in notis pag.* 63. * *Trallian. II.* 5. *Longe aliter describitur a Marcello de Medic. Cap.* VIII. *pag.* 280. *Eadem pagina paulo inferius aliud ejusdem nominis depromitur.*

singuli, minores fiant, quam esse naturaliter debeant. Idque & acer pituitæ cursus in lippitudine efficit, & continuati fletus, & ictus parum bene curati. In his quoque iisdem lenibus medicamentis ex muliebri lacte utendum est: cibis vero his, qui maxime corpus alere, & implere consuerunt: vitandaque omni modo causa, quæ lachrymas excitet, & cura domesticorum. quorum etiam, si quid forte incidit, ejus * notitiæ subtrahendum: atque acria quoque medicamenta, & acres cibi non alio magis nomine his nocent, quam quod lachrymas movent.

127, 25.

15. *De Pediculis palpebrarum.* g

Genus quoque vitii est, qui inter pilos palpebrarum pediculi nascuntur. id φθειρίασιν Græci nominant. Quod cum ex malo corporis habitu fiat, raro non ultra procedit: sed fere, tempore interposito, pituitæ cursus acerrimus sequitur; exulceratisque vehementer oculis, aciem quoque ipsam corrumpit.

His alvus ducenda est: caput ad cutem tondendum, diuque quotidie jejunis perfricandum. His, ambulationibus aliisque exercitationibus diligenter utendum: gargarizandum ex mulso, in quo nepeta & pinguis ficus decocta sit: sæpe in balneo multa calida aqua fovendum caput: vitandi acres cibi; lacte pingui vinoque utendum: bibendumque liberalius, quam edendum est. Medicamenta vero intus quidem lenia danda sunt; ne quid acrioris pitu-

* *Hippocr. de Dec. Orn. XI. 15.* g *Actuar. M.M. II. 7. & IV. 11. Aëtius Tetr. II. Serm. III. 65. Oribas. de Loc. Aff. IV. 32.*

pituitæ concitent: super ipsos vero pediculos alia, quæ necare eos, & prohibere, ne similes nascantur, possint. Ad ipsum spumæ nitri P. I. *. sandarachæ P. I. *. uvæ taminiæ P. *. I. simul teruntur, adjiciturque vetus oleum pari portione, atque acetum, donec eis mellis crassitudo sit.

16. *De Oculorum gravioribus morbis, qui ex inflammationibus oriuntur, & validioribus medicamentis curantur, & de Andreæ collyrio, & de* διὰ κέρατος.

Hactenus oculorum morbi, qui lenibus medicamentis nutriuntur. Genera deinde alia sunt, quæ diversam curationem desiderant; fere ex inflammationibus nata, sed finitis quoque his manentia. atque inprimis in quibusdam perseverat tenuis pituitæ cursus. Quibus alvus ab inferiore parte evocanda est, demendumque aliquid ex cibo. Neque alienum est, illini frontem ex compositione Andreæ. Quæ habet gummi P. I. *. cerussæ, stibii, singulorum P. II. *. spumæ argenti coctæ & elotæ P. IV. *. sed ea spuma ex aqua pluviatili coquitur; & arida hæc medicamenta ex succo myrti conteruntur. His illita fronte, cataplasma quoque superinjiciendum ex farina, quæ frigida aqua coacta sit, cuique aut acaciæ succus, aut cupressus adjecta sit. Cucurbitula quoque, inciso vertice, recte accommodatur; aut ex temporibus sanguis emittitur. Inungi vero eo debet, quod habet squamæ æris, papaveris lachrymæ, singulorum P. *. cervini cornu combusti & elo-

ti, plumbi eloti, gummi, singulorum P. IV.*. thuris P. XII. Hoc vero collyrium quia cornu habet, διὰ κέρατος nominant. Quotiescunque non adjicio, quod genus humoris adjiciendum sit, aquam intelligi volo. 5

17. Μεμιγμένον, *Euelpidis collyrium*.

Ad idem Euelpidis, quod μεμιγμένον nominabat. in eo papaveris lachrymæ, & albi piperis, singulæ unciæ sunt, gummi libra, æris combusti P. I. *. Inter has autem curationes, post intermissionem aliquam, prosunt balneum & vinum. Cumque omnibus lippientibus vitandi cibi sint, qui extenuant; tum præcipue, quibus tenuis humor diu fertur. Quod si jam fastidium est eorum, quæ pituitam crassiorem reddunt, sicut in hoc genere materiæ maxime promptum est; confugiendum est ad ea, quæ, quia ventrem, corpus quoque adstringunt. 10 349, 7. 15 20

18. *De Oculorum ulceribus supercrescentibus, sordidis, cavis, veteribus*.

At ulcera, si cum inflammatione finita non sunt, aut supercrescentia, aut sordida, aut certe vetera esse consuerunt. Ex his supercrescentia collyrio, quod μεμιγμένον vocatur, optime reprimuntur. Sordida purgantur & eodem, & eo, quod Smilion nominatur. 25 30

19. *Smilion collyrium*.

Habet æruginis P. VI. *. gummi tantundem, ammoniaci, minii sinopici, singulo-

lorum P. xvi. *. quæ quidam ex aqua; quidam, quo vehementiora sint, ex aceto terunt.

20. *Phynon collyrium Euelpidis.*

5 Id quoque Euelpidis, quod Phynona appellabat, hic utile est: croci P. i. *. papaveris lachrymæ, gummi, singulorum P. ii. *. æris combusti & eloti, myrrhæ, singulorum P. iv. piperis albi P. vi. *. Sed ante litum, 10 hoc ungendum est.

21. *Sphærion collyrium Euelpidis.*

Id quoque ejusdem, quod Sphærion nominabat, eodem valet. Lapidis hæmatitis eloti P. ii. *. piperis grana sex, cadmiæ 15 elotæ, myrrhæ, papaveris lachrymæ, singulorum P. iii. *. croci P. iv. *. gummi P. viii. *. quæ cum vino aminæo conteruntur.

22. *Liquidum Euelpidis collyrium.*

20 Liquidum quoque medicamentum ad idem componebat. in quo erant hæc: æruginis P. *. minii combusti, atramenti sutorii, cinnamomi, singulorum P. iii. *. croci, nardi, papaveris lachrymæ, singulorum P. i. *. 25 myrrhæ P. ii. *. æris combusti P. iii. *. cineris ex odoribus P. iv. *. piperis grana xv. Hæc ex vino austero teruntur: deinde cum passi tribus heminis decoquuntur, donec corpus unum sit. Idque medicamentum vetu-30 state efficacius fit.

23. *De cavis oculorum ulceribus.*

Cava vero ulcera commodissime implent ex his, quæ supra posita sunt, Sphærion, & id quod Philetis vocatur. Idem

Sphæ-

Sphærion vetustis ulceribus & vix ad cicatricem venientibus optime succurrit.

24. *Hermonis collyrium.*

Est etiam collyrium, quod cum ad plura valeat, plurimum tamen proficere in his ulceribus videtur. Refertur ad Hermonem authorem. Habet piperis longi P. I. Z. *. albi P. *. cinnamomi, costi, singulorum P. I. *. atramenti sutorii, nardi, casiæ, castorei, singulorum P. II. *. gallæ P. V. *. myrrhæ, croci, thuris, lycii, cerussæ, singulorum P. VIII. *. papaveris lachrymæ P. XII. *. aloes, æris combusti, cadmiæ, singulorum P. XVI. *. acaciæ, stibii, gummi, singulorum P. XXV. *.

25. *De cicatricibus oculorum, quæ ex ulceribus factæ sunt, & de Asclepia, & Canopite, & Pyxino, collyriis.*

Factæ vero ex ulceribus cicatrices duobus vitiis periclitantur; ne aut cavæ, aut crassæ sint. Si cavæ sunt, potest eas implere id, quod Sphærion vocari dixi; vel id, quod † Asclepias nominatur. Habet hoc papaveris lachrymæ P. II. *. sagapeni, opopanacis, singulorum P. III. *. æruginis P. IV. *. gummi P. VIII. *. piperis P. XII. *. cadmiæ elotæ, cerussæ, singulorum P. XVI. *. At, si crassæ cicatrices sunt, extenuat vel Smilion, vel Canopite collyrium, quod habet cinnamomi, acaciæ, singulorum P. I. *. cadmiæ elotæ, croci, myrrhæ, papaveris lachrymæ, gummi, singulorum P. II. *. piperis albi, thuris, singulorum P. III. *. æris combusti P. IX. *. cum aqua pluviatili

† *Marcell. de Medic. Lib. cap. 8. p. 266.*

tili. Vel Euelpidis Pyxinum, quod ex his constat: salis fossilis P. IV. *. ammoniaci thymiamatis P. VIII. *. papaveris lachrymæ P. XII. *. cerussæ P. XV. *. piperis albi, croci cilicii, singulorum P. III. *. gummi P. XIII. *. cadmiæ elotæ P. IX. *. Maxime tamen tollere cicatricem videtur id, quod habet gummi P. III. *. æruginis P. I. *. crocomagmatis P. IV. *.

26. *De alio genere Inflammationis oculorum.*

Est etiam genus inflammationis, in qua, si cui tument ac distenduntur cum dolore oculi, sanguinem ex fronte mitti necessarium est: multaque aqua calida caput atque oculos fovere: gargarizare ex lenticula, vel ex fici cremore: inungi acribus medicamentis, quæ supra comprehensa sunt; maximeque eo, quod Sphærion nominatur, 361. quodque lapidem hæmatiten habet. Atque alia quoque utilia sunt, quæ ad extenuandam aspritudinem fiunt; de qua protinus dicam.

Hæc autem inflammationem oculorum fere sequitur; interdum major, interdum levior. Nonnunquam etiam ex aspritudine lippitudo fit, atque ipsam deinde aspritudinem auget, fitque ea in aliis brevis, in aliis longa, & quæ vix unquam finiatur.

In hoc genere valetudinis quidam crassas, durasque palpebras, & ficulneo folio, & asperato specillo, & interdum scalpello eradunt; versasque quotidie medicamentis suffricant. Quæ neque nisi in magna vetu-

vetustaque aspritudine, neque sæpe facienda sunt. Nam melius eodem ratione victus & idoneis medicamentis pervenitur. Ergo exercitationibus utemur, & balneo frequentiore; multaque oculorum palpebras aqua calida fovebimus: cibi autem sumendi sunt acres & extenuantes.

27. *Cæsarianum † collyrium.*

At medicamentum id, quod Cæsarianum vocatur, habet atramenti sutorii P. I. *. misyos P. *. piperis albi P. V. *. papaveris lachrymæ, gummi, singulorum P. II. *. cadmiæ lotæ P. III. *. stibii P. VI. *. Satisque constat, hoc collyrium adversus omne genus oculorum valetudinis idoneum esse; exceptis his, quæ lenibus nutriuntur.

28. *Hieracis collyrium.*

Id quoque, quod Hieracis nominatur, ad aspritudinem potest. Habet myrrhæ P. I. *. ammoniaci thymiamatis P. II. *. æruginis rasæ P. IV. *. cum aqua pluviatili. Ad idem idoneum est etiam id, quod Canopite, & id quod Smilion vocatur, & id quod Pyxinum, & id quod Sphærion. Si autem composita medicamenta non adsunt, felle caprino, vel quam optimo melle satis commode aspritudo curatur.

29. *De arida lippitudine.*

Est etiam genus aridæ lippitudinis, quod ξηροφθαλμίαν h Græci appellant. Sub hoc neque tument, neque fluunt oculi, sed rubent tantum, & cum dolore quodam fere levi ac prurigine graves sunt, & palpebræ citra

† *Forte a Cæsare Augusto ita dictum, si illud inde dictum, quod refert Marcell. de Med. c.* 8. *p.*266. h *Actuar. M.M. II.*7. *Æginet. III.*22. *Aëtius Tetr. II. Serm. III. c.*75. 77.

citra duritiem ullam noctu prægravi pituita inhærescunt: quantoque minor generi huic impetus, tanto finis minus expeditior est.

5 In hoc vitio multum ambulare, multum exerceri, lavari sæpe, ibique desudare, multaque fricatione uti necessarium est. Cibi neque qui implent, neque nimium acres, apti sunt, sed inter hos medii. Mane, ubi 10 concoxisse manifestum est, non est alienum ex sinapi gargarizare, tum deinde caput atque os diutius perfricare.

30. *Rhinion collyrium.*

Collyrium vero hoc aptissimum est, quod 15 Rhinion vocatur. Habet myrrhæ P. I. *. papaveris lachrymæ, acaciæ succi, piperis, gummi, singulorum P. I. *. lapidis hæmatitis, lapidis phrygii, lycii, lapidis scissilis, singulorum P. II. *. æris combusti P. 20 IV. *. Ac Pyxinum quoque eidem accommodatum est.

31. *De Scabris oculis.* i

Si vero scabri oculi sunt, quod maxime in angulis esse consuevit, potest prodesse 25 Rhinion, id quod supra positum est. Potest similiter prodesse id, quod habet æruginis rasæ, piperis longi, papaveris lachrymæ, singulorum P. II. *. piperis albi, gummi, singulorum P. IV. *. cadmiæ lotæ, ce-30 russæ, singulorum P. VI. *. Nullum tamen melius est, quam Euelpidis, quod βασιλικὸν nominabat. Habet papaveris lachrymæ, cerussæ, lapidis Asii, singulorum P. II. *. gummi P. XIII. *. piperis albi P. IV. *.

croci

i *Aëtius Tetrab. II. Serm. III. c. 76.*

croci P. vi. *. psorici P. xiii. *. Nulla autem per se materia est, quæ Psoricum nominetur; sed chalcitidis aliquid, & cadmiæ dimidio plus ex aceto simul conteruntur, idque in vas fictile inditum, & contectum ficulneis foliis sub terra reponitur diebus viginti, & rursus sublatum teritur, & sic appellatur psoricum. Verum de basilico quoque collyrio convenit, ad omnes affectus oculorum id esse idoneum, qui non lenibus medicamentis curantur.

At, ubi non sunt medicamenta composita, scabros angulos lævant & mel & vinum. Succurritque & his & aridæ lippitudini, si quis panem ex vino subactum super oculum imponit. Nam, cum fere sit humor aliquis, qui modo ipsum oculum, modo angulos, aut palpebras exasperat, sic &, si quid prodit humoris, extrahitur; & si quid juxta est, repellitur.

32. *De Caligine oculorum.*

Caligare vero oculi nonnunquam ex lippitudine, nonnunquam etiam sine hac, propter senectutem, imbecillitatemve aliam, consueverunt. Si ex reliquiis lippitudinis id vitium est, adjuvat collyrium, quod Asclepias nominatur. Adjuvat & id, quod ex crocomagmate fit.

362, 23.

33. Διὰ κρόκυ. *collyrium.* k

Proprie etiam ad id componitur, quod διὰ κρόκυ vocant. Habet piperis P. i. *. croci cilicii, papaveris lachrymæ, cerussæ, singulorum P. ii. *. psorici, gummi, singulorum P. iv. *.

34. *De*

k *Trallian. II. 1.*

34. *De Caligine propter senectutem, aut aliam imbecillitatem.* l

At, si ex senectute aliave imbecillitate id est, recte inungi potest, & melle quam optimo, & cyprino, & oleo vetere. Commodissimum tamen est, balsami partem unam, & olei veteris, aut cyprini partes duas, mellis quam acerrimi partes tres miscere. Utilia quoque huic medicamenta sunt, quæ ad caliginem proxime, quæque ad extenuandas cicatrices supra comprehensa sunt. 362.

Cuicunque vero oculi caligabunt, huic opus erit multa ambulatione, atque exercitatione, frequenti balneo, ubi totum quidem corpus perfricandum est, præcipue tamen caput ex irino, donec insudet; velandumque postea, nec detegendum, antequam sudor & calor domi conquierint. Tum cibis utendum acribus, & extenuantibus: interpositisque aliquibus diebus, ex sinapi gargarizandum.

35. *De Suffusione oculorum.* m

Suffusio quoque, quam Græci ὑπόχυσιν nominant, interdum oculi pupillæ, qua cernit, se opponit. Quod si inveteraverit, manu curandum est. Inter initia nonnunquam certis observationibus discutitur. Sanguinem ex fronte vel naribus mittere; in temporibus venas adurere; gargarizando pituitam evocare; suffumigare; oculos acribus medicamentis inungere, expedit. Victus optimus est, qui pituitam extenuat. 348, 29.

36. *De resolutione oculorum.*

At ne resolutio quidem oculorum (quam παρά-

l *Oribas. de Loc. Affect. IV. 16.* m *Actuar. M. M. II. 7. IV. 11. Aëtius Tetrab. II. Serm. III. 49. Æginet. III. 22.*

παράλυσιν Græci nominant) alio victus modo, vel aliis medicamentis curanda est. Exposuisse tantum genus vitii satis est. Igitur interdum evenit, modo in uno oculo, modo in utroque, aut ex ictu aliquo, aut ex morbo comitiali, aut ex distentione nervorum, qua vehementer ipse oculus convulsus est, ut is neque quoquam intendi possit, neque omnino consistat; sed huc illucve sine ratione moveatur, ideoque ne conspectum quidem rerum præstet.

37. *De Mydriasi oculorum.* n

Non multum ab hoc malo distat id, quod μυδρίασιν Græci vocant. Pupilla diffunditur & dilatatur, aciesque ejus hebescit, ac pene caligat. Difficillime genus id imbecillitatis eliditur. In utraque vero, id est paralysi & mydriasi, pugnandum est per eadem omnia, quæ in caligine oculorum præcepta sunt, paucis tantum mutatis: siquidem ad caput irino interdum acetum, interdum nitrum adjiciendum est; oculos vero melle inungi satis est. Quidam in posteriore vitio calidis aquis usi, relevatique: quidam sine ulla manifesta causa subito obcæcati sunt. Ex quibus nonnulli, cum aliquandiu nihil vidissent, repentina * profusione alvi, lumen receperunt. Quo minus alienum videtur, & recenti re & interposito tempore, medicamentis quoque moliri dejectiones, quæ omnem noxiam materiam in inferiora depellant.

366, 21.

69, 21.

354, 27.

38. *De imbecillitate oculorum.*

Præter hæc imbecillitas oculorum est, ex

n *Cœl. Aurel. II. 1. p. 344. Actuar. M.M. II. 7. & IV. 11. Æginet. III. 22.* * *Aph. VI. 17.*

ex qua quidem interdiu satis, *o* noctu nihil cernunt. quod in fœminam bene respondentibus menstruis non cadit. Sed sic laborantes inungi oportet sanguine jocinoris
5 (maxime hircini; sin minus, caprini) ubi id assum coquitur, excepto: atque edi quoque ipsum jecur debet. Licet tamen etiam iisdem medicamentis non inutiliter uti, quæ vel cicatrices, vel aspritudinem exte-
10 nuant. Quidam contrito semine portulacæ mel adjiciunt eatenus, ne id ex specillo distillet, eoque inungunt. Utendum vero est exercitationibus, balneo, & fricationibus.

15 39. *Ad Oculos, qui extrinsecus offenduntur, & sanguine suffusi sunt.*

Et hæc quidem in ipsis corporibus oriuntur. Extrinsecus vero interdum sic ictus oculum lædit, ut sanguis in eo suffun-
20 datur. Huic nihil commodius est, quam sanguine vel columbæ, *p* vel palumbæ, vel hirundinis inungere. Neque id sine causa fit; cum harum acies extrinsecus læsa, interposito tempore in antiquum statum re-
25 deat, celerrimeque hirundinis. Unde etiam locus fabulæ factus est, per parentes id herba restitui, quod per se sanescit. Eorum ergo sanguis nostros quoque oculos ab externo casu commodissime tuetur, hoc ordi-
30 ne, ut sit hirundinis optimus, deinde palumbæ, minimum efficax columbæ, & sibi ipsi, & nobis.

V. supra xiii, 13.

Supra percussum vero oculum, ad inflammationem leniendam, non est alienum

A a impo-

o νυκτάλωπας *vocant Æginet. III. 21. Actuar. M. M. II. 7. IV. 11. Trallian. II. 6. Aëtius Tetr. II. Serm. III. 46.* p *Æginet. III. 22.*

imponere etiam cataplasmata. Sed sal armeniacus, vel quilibet alius quam optime teri debet, sic, ut ei paulatim oleum adjiciatur, donec crassitudo strigmenti fiat. Id deinde miscendum est cum hordeacea farina, quæ ex mulso decocta sit. Facile autem, recognitis omnibus, quæ medici quoque prodiderunt, apparere cuilibet potest, vix ullum ex iis, quæ supra comprehensa sunt, oculi vitium esse, quod non simplicibus quoque, & promptis remediis subinde removeri possit.

CAP. VII.

De Aurium morbis. q

HACTENUS in oculis ea reperiuntur, in quibus medicamenta plurimum possunt: ideoque ad aures transeundum est; quarum usum proximum a luminibus natura nobis dedit. Sed in his aliquanto majus periculum est. nam vitia oculorum intra ipsos nocent: aurium inflammationes doloresque, interdum etiam ad dementiam mortemque præcipitant. Quo magis inter initia protinus succurrendum est, ne majori periculo locus sit.

Ergo, ubi primum dolorem aliquis senserit, abstinere & continere se debet. Postero die, si vehementius malum est, caput tondere, idque irino unguento calido perungere, & operire. At magnus cum febre vigiliaque dolor exigit, ut sanguis quoque mittatur. Si id aliquæ causæ prohibent, alvus solvenda est. Cataplasmata quoque calida,

q *Seren. Sammon. XII. Æginet. III. 23. Trallian. III. 1. Actuar. M. M. II. 6. IV. 10. Cœl. Aurelian. Tardar. Pass. Lib. II. c. 3.*

calida, subinde mutata, proficiunt; sive fœni græci, sive lini, sive alia farina ex mulso decocta. Recte etiam subinde admoventur spongiæ, ex aqua calida expressæ. Tum, levato dolore, ceratum circumdari debet ex irino, aut cyprino factum. In quibusdam tamen melius, quod ex rosa est, proficit. Si vehemens inflammatio somnum ex toto prohibet, adjici cataplasmati debent papaveris cortices fricti atque contriti sic, ut ex his pars dimidia sit; eaque tum simul ex passo vel mulso decoquuntur. In aurem vero infundere aliquod medicamentum oportet; quod semper ante * tepefieri convenit, commodissimeque per † strigilem instillatur: ubi auris repleta est, super lana mollis addenda est, quæ humorem intus contineat. Et hæc quidem communia sunt.

Medicamentum vero est & rosæ, & radicum arundinum succus, & oleum, in quo lumbrici cocti sunt, & humor ex amaris nucibus, aut ex nucleo mali persici expressus. Composita vero ad inflammationem doloremque leniendum hæc fere sunt: castorei, papaveris lachrymæ, pares portiones conteruntur, deinde adjicitur his passum. Vel papaveris lachrymæ, croci, myrrhæ par modus sic teritur, ut invicem modo rosa, modo passum instilletur. Vel id, quod amarum in ‡ Ægyptia faba est, conteritur, rosa adjecta. Quibus myrrhæ quoque paululum a quibusdam miscetur, vel papaveris lachrymæ, aut thus cum muliebri lacte, vel amararum nucum cum rosa succus. Vel castorei,

* *Plin. de Re Med. Lib. 1. c. 9.* † *Formam exhibet Mercurial. in Art. Gymnast.* ‡ *Marcell. p. 284.*

storei, myrrhæ, papaveris lachrymæ pares portiones cum passo. Vel croci P. I. *. myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum P. III. *. quibus, cum teruntur, paulatim miscentur passi cyathi tres, mellis minus cyatho. 5
Idque ex primis medicamentis est. Vel papaveris lachryma ex aceto. Licet etiam compositione uti Themisonis; quæ habet castorei, opopanacis, papaveris lachrymæ ex aceto, singulorum P. II. *. spumæ nitri 10
P. IV. *. quæ contrita passo excipiuntur, donec cerati crassitudinem habeant; atque ita reponuntur. Ubi usus requirit, rursus id medicamentum, adjecto passo, pistillo teritur. Illud perpetuum est, quotiescunque 15
crassius medicamentum est, quam ut in aurem instillari possit, adjiciendum eum esse humorem, ex quo id componi debet, donec satis liquidum sit.

2. De Pure & malo odore aurium. r 20

Si vero pus quoque aures habent, recte lycium per se infunditur; aut irinum unguentum; aut porri succus cum melle; aut centaureæ succus cum passo; aut succus mali punici in ipsius cortice tepefactus, 25
adjecta myrrhæ exigua parte. Recte etiam miscentur myrrhæ, quam σακτὴν cognominant, P. I. *. croci tantundem, nuces amaræ XXV. mellis sesquicyathus. quæ contrita, cum utendum est, in cortice ma- 30
li punici tepefiant. Ea quoque medicamenta, quæ oris exulcerati causa componuntur, æque ulcera aurium sanant. Quæ si vetustiora sunt, & multa sanies fluit,

apta

r *Æginet. III. 23. Oribas. de Loc. Affect. IV. 37. Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 83. Plin. de Re Med. Lib. I. c. 11.*

apta compositio est, quæ ad authorem Erasistratum refertur. habet piperis, croci, singulorum P. I. *. myrrhæ, misy cocti, singulorum P. II. *. æris combusti P. II. *. hæc ex vino teruntur: deinde ubi inaruerunt, adjiciuntur passi heminæ tres, & simul incoquuntur. Cum vero utendum est, adjicitur his mel & vinum. Est etiam Ptolemæi chirurgi medicamentum, quod habet lentisci, gallæ, singulorum P. I. *. omphacii P. I. *. succum punici mali. Est & Menophili validum admodum, quod ex his constat: piperis longi P. I. *. castorei P. II. *. myrrhæ, croci, papaveris lachrymæ, nardi Syriaci, thuris, malicorii, ex Ægyptia faba partis interioris, nucum amararum, mellis quam optimi, singulorum P. IV. *. Quibus, dum conteruntur, adjicitur acetum quam acerrimum, donec crassitudo in his passi fiat. Est & Cratonis: cinnamomi, cassiæ, singulorum P. I. *. nardi, lycii, myrrhæ, singulorum P. I. *. aloes P. II. *. mellis cyathi tres, vini sextarius. Ex quibus lycium cum vino decoquitur; deinde his alia miscentur. At, si multum puris, malusque odor est, æruginis rasæ, thuris, singulorum P. II. *. mellis cyathi duo, aceti quatuor simul incoquuntur. ubi utendum est, dulce vinum miscetur. Aut aluminis scissilis, papaveris lachrymæ, acaciæ succi par pondus miscetur, hisque adjicitur hyoscyami succi dimidio minor, quam unius ex superioribus, portio; eaque trita ex vino diluuntur. Per se quoque

que hyoscyami succus satis proficit.

3. *Compositiones* ſ *ad omnia aurium vitia.*

Commune vero auxilium adversus omnes aurium casus, jamque usu comprobatum Asclepiades composuit. In eo sunt cinna- 5 momi, casiæ, singulorum P. I. *. floris junci rotundi, castorei, piperis albi & longi, amomi, myrobalani, singulorum scrupuli duo, thuris masculi, nardi Syriaci, myrrhæ pinguis, croci, spumæ nitri, sin- 10 gulorum P. II. *. Quæ separatim contrita, rursus mixta, ex aceto conteruntur; atque ita condita, ubi utendum est, aceto diluuntur. Eodem modo commune auxilium auribus laborantibus est Polybi sphragis ex dul- 15 ci vino liquata. Quæ compositio priori li- (268, 28.) bro continetur.

Quod si & sanies profluit, & tumor est, non alienum est, mixto vino per oricularium clysterem eluere; & tum infundere vi- 20 num austerum cum rosa mixtum, cui spodii paulum sit adjectum, aut lycium cum lacte, aut herbæ sanguinalis succum cum rosa, aut mali punici succum cum exigua parte myrrhæ. 25

4. *De Ulcere sordido aurium.*

Si sordida quoque ulcera sunt, melius mulso eluuntur; & tum aliquod ex his, quæ supra scripta sunt, quod mel habeat, infunditur. Si magis pus profluit, & caput 30 utique tondendum, & multa calida aqua perfundendum, & gargarizandum, & usque ad lassitudinem ambulandum, & cibo modico utendum est. Si cruor quoque ex ul-

ceribus

ſ *Scribon. Larg. c. V. Marcell. Empir. Cap. 9.*

ceribus apparet, lycium cum lacte debet infundi; vel aqua, in qua rosa decocta sit, succo aut herbæ sanguinalis, aut acaciæ adjecto.

5 Quod si super ulcera caro t increvit, eaque mali odoris, & sanguinem fundit, aqua tepida elui debet; tum infundi id, quod ex thure & ærugine, & aceto, & melle fit, aut mel cum ærugine incoctum. Squama 10 quoque æris cum sandaracha contrita per fistulam recte instillatur.

5. *De Vermibus aurium.* u

Ubi vero vermes orti sunt, si juxta sunt, protrahendi oriculario specillo sunt: si lon-15 gius, medicamentis enecandi; cavendumque, ne postea nascantur. Ad utrunque proficit album veratrum cum aceto contritum. Elui quoque aurem oportet vino, in quo marrubium decoctum sit. Sic emortui ver-20 mes in primam auris partem prolabuntur, unde facillime educi possunt.

6. *Ad Compressa aurium foramina.*

Si foramen auris compressum est, & intus crassa sanies subest, mel quam optimum 25 indendum est. Si id parum proficit, mellis cyatho & dimidio, æruginis rasæ P. II. *. adjiciendum est, incoquendumque, & eo utendum. Iris quoque cum melle ad idem proficit. Item mellis & rosæ scrupuli duo. 30 Item galbani P. II. *. myrrhæ cum melle, & fellis taurini, singulorum P. II. *. vini quantum satis est ad myrrham diluendam.

7. *Ad Gravem auditum.* x

Ubi vero gravius aliquis audire cœpit

t *Aëtius Tetrab. II. Serm. II. c.* 84. u *Aëtius Tetr. II. Serm. II. c.* 85. *de Locis Affect. IV.* 40. x *Aëtius Tetrab. II. Serm. II. c.* 79. *Plin. de Re Medic. Lib.* 1. *c.* 12.

(quod maxime post longos capitis dolores
evenire consuevit) in primis aurem ipsam
considerare oportet. Apparebit enim aut
crusta, qualis super ulcera innascitur, aut
sordium coitus. Si crusta est, infunden- 5
dum est aut oleum calidum, aut cum mel-
le ærugo, vel porri succus, aut cum mulso
nitri paulum. Atque, ubi crusta ex auri-
cula procidit, eluenda est aqua tepida; quo
facilius ea per se diducta oriculario spe- 10
cillo protrahat. Si sordes eæque molles
sunt, eodem specillo eximendæ sunt. At,
si duræ sunt, acetum & cum eo nitri pau-
lulum injiciendum est; cumque emollitæ
sunt, eodem modo elui aurem, purgari- 15
que oportet. Quod si capitis gravitas ma-
net, attondendum idem; & leniter, sed
diu perfricandum est, adjecto vel irino vel
laureo oleo, sic ut utrilibet paululum ace-
ti misceatur: tum diu ambulandum, leni- 20
terque post unctionem aqua calida caput
fovendum: cibisque utendum ex imbecil-
lissima & media materia; magisque assu-
mendæ dilutæ potiones: nonnunquam gar-
garizandum est *. Infundendum autem in 25
aurem castoreum cum aceto & laureo oleo
& succo radiculæ corticis: aut cucumeris
agrestis succus, adjectis rosæ foliis contri-
tis. Immaturæ quoque uvæ succus cum
rosa instillatus, adversus surditatem satis 30
proficit.

V. supra xii, 25.

8. *De Sonitu aurium.* y

Aliud vitii genus est, ubi aures intra se
ipsæ sonant. Atque hoc quoque fit, ne ex-

ter-

* *Aceto scil. Marcellus de Medic. pag.* 287.

y *Actuar. M.M.II.6.IV.* 10. *Aëtius Tetrab. II. Serm.II. c.*77. *Trall.III.*3.

ternum sonum accipiant. Levissimum est, ubi id ex gravedine est: pejus, ubi ex morbo, capitisve longis doloribus incidit: pessimum, ubi, magnis morbis venientibus, 5 maximeque comitiali, provenit. Si ex gravedine est, purgare aurem oportet, & spiritum continere, donec inde humor aliquis exspumet. Si ex morbo vel capitis dolore, quod ad exercitationem, fricationem, 10 perfusionem, gargarizationemque pertinet, eadem facienda sunt: cibis non utendum nisi extenuantibus: in aurem dandus radiculæ succus cum rosa, vel cum succo radicis ex cucumere agresti, vel castoreum 15 ex aceto, & laureo oleo. Veratrum quoque cum aceto conteritur, deinde melle cocto excipitur, & inde collyrium factum in aurem demittitur. Si sine his cœpit, ideoque novo metu terret, in aurem 20 dari debet castoreum cum aceto, vel irino, vel laureo oleo; aut huic mistum castoreum cum succo nucum amararum; aut myrrha & nitrum cum rosa & aceto. Plus tamen in hoc quoque proficit victus ratio: 25 eademque facienda sunt, quæ supra comprehendi, cum majore quoque diligentia: & præterea, donec is sonus finiatur, a vino abstinendum.

V. supra xii, 29.

Quod si simul & sonus est, & inflamma- 30 tio; laureum oleum conjecisse abunde est, aut id, quod ex amaris nucibus exprimitur; quibus quidam vel castoreum, vel myrrham miscent.

9. *Ad*

9. *Ad ea, quæ in aurem inciderunt, extrahenda.* z

Solet etiam interdum in aurem aliquid incidere, ut calculus, aliquodve animal. Si pulex intus est, compellendum eo lanæ paululum est; quo ipse si subit, & simul extrahitur. Si non est secutus, aliudve animal est, specillum lana involutum in resinam quam glutinosissimam, maximeque terebinthinam demittendum, idque in aurem injiciendum, ibique vertendum est: utique enim comprehendet & eximet. Sin aliquid exanime est, specillo oriculario protrahendum est, aut hamulo retuso paululum recurvato. Si ista nihil proficiunt, potest eodem modo resina protrahi. Sternutamenta quoque admota id commode elidunt, aut oriculario clystere aqua vehementer intus compulsa. Tabula quoque collocatur media, inhærens capitibus utrinque pendentibus, superque eam homo deligatur in id latus versus, cujus auris eo modo laborat, sicut extra tabulam non emineat: tum malleo caput tabulæ, quod a pedibus est, feritur; atque ita concussa aure, id quod inest, excidit.

CAP. VIII.

De Narium morbis. a

NARES vero exulceratas fovere oportet vapore aquæ calidæ. Id & * spongia expressa atque admota fit, & subjecto vase oris angusti, calida aqua repleto. Post id fomentum, illinenda ulcera sunt, aut plumbi recremento, aut cerussa,

z *Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 87.* a *Trallian. III. 8. Actuar. M. M. VI. 12. Aëtius Tetrab. II. Serm. II. c. 90.* * *Marcell. de Medic. c. x. pag. 288.*

russa, aut argenti spuma. cum quodlibet horum aliquis conterit, ei, dum teritur, invicem vinum & oleum myrteum adjiciat, donec mellis crassitudinem fecerit. Sin autem
5 ea ulcera circa os sunt, pluresque crustas & odorem fœdum habent, quod genus Græci *b* ὄζαιναν appellant; sciri quidem debet, vix 442,
ei malo posse succurri. Nihilominus tamen 16.
hæc tentari possunt; ut caput ad cutem ton-
10 deatur, assidueque vehementer perfricetur, multaque calida aqua perfundatur: multa eidem ambulatio sit; cibus modicus, neque acer, neque valentissimus. Tum in narem ipsam mel cum exiguo modo resinæ terebin-
15 thinæ conjiciatur (quod specillo quoque involuto lana fit) attrahaturque spiritu is succus, donec in ore gustus ejus sentiatur. Sub his enim crustæ resolvuntur, quæ tum per sternutamenta elidi debent. Puris ulceri-
20 bus vapor aquæ calidæ subjiciendus est. deinde adhibendum aut lycium ex vino dilutum, aut amurca, aut omphacium, aut menthæ, aut marrubii succus; aut atramentum sutorium, quod candefactum, de-
25 inde contritum sit; aut interior scillæ pars contrita; sic ut horum cuilibet mel adjiciatur. Cujus in cæteris admodum exigua pars esse debet; in atramento sutorio tanta, ut ea mistura liquida sit; cum scilla
30 utique pars major; involvendumque lana specillum est, & in eo medicamentum tingendum, eoque ulcera implenda sunt. Rursusque linamentum involutum & oblon-

b *Oribas. de Loc. Affect. IV. 45. Aëtius Tetrab. II. Serm. II. 91. Marcellus de Medic. Cap.* x. Odorem gravem *vertit. Vide H. F. ab Aquapendente Oper. Chir. P. I. c. 26.*

longum eodem medicamento illinendum, demittendumque in narem, & ab inferiore parte leniter deligandum. Idque per hiemem & ver bis die; per æstatem & autumnum, ter fieri debet. 5

2. De Carnosis carunculis narium.

Interdum vero in naribus carunculæ quædam similes muliebribus mammis nascuntur, hæque imis partibus, quæ cartilaginosæ sunt, inhærent. Has curare oportet 10 medicamentis adurentibus; sub quibus ex 441. toto consumuntur. Πολύπυς c vero est ca- 30. runcula, modo alba, modo subrubra, quæ narium ossibus inhæret; & modo ad labra tendens narem implet, modo retro per id 15 foramen, quo spiritus a naribus ad fauces descendit, adeo increscit, ut post uvam conspici possit; strangulatque hominem, maxime austro aut euro flante; fereque mollis est, raro dura; eaque magis spiritum impe- 20 dit, & nares dilatat; fereque καρκινώδης est, itaque attingi non debet. Illud aliud genus fere quidem ferro curatur; interdum tamen inarescit, si addita in narem per linamentum aut penicillum ea compositio est, 25 quæ habet minii sinopici, chalcitidis, calcis, sandarachæ, singulorum P. I. *. atramenti sutorii P. II. *.

CAP. IX.

De Dentium d dolore. 30

IN dentium autem dolore, qui ipse quoque maximis tormentis annumerari potest, vinum ex toto circumcidendum est; cibo

c *Æginet. III. 24. VI. 25. Aëtuar. M. M. II. 8. Aëtius Tetrab. II. Serm. II. c. 92.* d *Trallian. III. 10. Cæl. Aurelian. Morb. Chron. II. 4.*

cibo quoque primo abstinendum, deinde eo modico mollique utendum, ne mandentis dentes irritet; tum extrinsecus admovendus per spongiam vapor aquæ calidæ; 5 imponendumque ceratum ex cyprino aut irino factum, lanaque id comprehendendum, caputque velandum est. Quod si gravior dolor est, utiliter & alvus ducitur, & calida cataplasmata super maxillam in- 10 jiciuntur, & ore humor calidus cum medicamentis aliquibus continetur, sæpiusque mutatur. Cujus rei causa & * quinquefolii radix in vino mixto coquitur; & hyoscyami radix vel in posca, vel in vino mix- 15 to coquitur sic, ut paululum his salis adjiciatur; & papaveris non nimium aridi cortices, & mandragoræ radix, eodem modo. Sed in his tribus utique vitandum est, ne, quod haustum erit, devoretur. Ex populo 20 quoque alba cortex radicis in hunc usum in vino mixto recte coquitur; aut in aceto cornu cervini ramentum & nepeta cum teda ac ficu pingui: item ficus pinguis vel in mulso, vel in aceto & melle; ex quibus 25 cum ficus discocta est, is humor percolatur. † Specillum quoque lana involutum in calidum oleum demittitur, eoque ipse dens fovetur. Quinetiam quædam quasi cataplasmata in dentem ipsum induntur. in 30 quem usum ex malo punico acido atque arido malicorii pars interior cum pari portione & gallæ & pinei corticis conteritur, miscetúrque his minium; eaque contrita aqua pluviatili coguntur: aut panacis, papaveris

* *Marcell. de Medic. C. XII. p. 293. 297.*

† *Auriscalpium dicit Marcell. de Medic. Cap. XII. p. 293.*

paveris lachrymæ, peucedani, uvæ taminiæ sine seminibus pares portiones conteruntur: aut galbani partes tres, papaveris lachrymæ pars quarta. Quicquid dentibus admotum est, nihilo minus supra maxillam ceratum (quale supra posui) esse debet lana obtectum. Quidam etiam myrrhæ, cardamomi, singulorum P. I. *. croci, pyrethri, ficorum, piperis, singulorum P. IV.*. sinapis P. VIII. *. contrita linteolo illinunt, imponuntque in humero partis ejus, qua dens dolet; si is superior est, a scapulis; si inferior, a pectore: idque dolorem levat; &, cum levavit, protinus submovendum est.

Si vero exesus *e* est dens, festinare ad eximendum eum, nisi res coegit, † non est necesse: sed tum omnibus fomentis, quæ supra posita sunt, adjiciendæ quædam valentiores compositiones sunt, quæ dolorem levant. quales hæ sunt, quæ habent papaveris lachrymæ P. I. *. piperis P. II. *. soreos P. X. *. quæ contrita galbano excipiuntur, idque circumdatur: aut Menemachi, maxime ad maxillares dentes; in qua sunt, croci P. I. *. cardamomi, thuris fuliginis, ficorum, piperis, pyrethri, singulorum P. IV. *. sinapis P. VIII. *. Quidam autem miscent pyrethri, piperis, elaterii, singulorum P. I. *. aluminis scissilis, papaveris lachrymæ, uvæ taminiæ, sulphuris ignem non experti, bituminis, lauri baccarum, sinapis, singulorum P. II. *. Quod si dolor eximi eum cogit, piperis semen cortice liberatum, & eodem

e *Oribas. de Loc. Affect. IV. 58. Aëtius Tetrab. II. Serm. IV. c. 33. 34.* † *Ita sentit Marcellus de Medic. Cap. XII. p. 293.*

dem modo bacca * hederæ conjecta in ejus foramen, dentem findit, isque per testas excidet. Plani quoque piscis (quam nos pastinacam, Græci τρυγόνα vocant) aculeus
5 torretur, deinde conteritur, resinaque excipitur; quæ denti circundata hunc solvit. Alumen quoque scissile in foramen conjectum dentem citat. Sed id tamen involutum in lanula demitti commodius est; quia
10 sic & dentem servat, & dolorem levat. Hæc a Medicis accepta sunt: sed agrestium 324, experimento cognitum est, cum dens do- 18. luerit, herbam † mentastrum cum suis radicibus evelli debere, & in pelvem mitti, su-
15 praque aquam infundi, collocarique juxta sedentem hominem undique veste contectum; tum in pelvem candentes silices demitti, sic, ut aqua tegantur, hominemque eum hiante ore vaporem excipere, ut supra di-
20 ctum est, undique inclusum. Nam & sudor plurimus sequitur, & per os continens pituita defluit; idque longiorem, sæpe annuam valetudinem bonam præstat.

CAP. X.

25 *De Tonsillis.* a 445.

Si vero tonsillæ sine exulceratione per inflammationem intumescunt, caput quoque velandum est, & extrinsecus is lo-
30 cus vapore calido fovendus; multa ambulatione utendum; caput in lecto sublime habendum; gargarizandumque reprimentibus medicamentis. Radix quoque ea, quam dulcem appellant, contusa & in passo mul-

* *Marcell. de Medic. Cap. XII. p. 296.* † *Idem eodem cap. p. 293.* a *Oribas. de Loc. Affect. IV. 70.*

mulsove decocta, idem præstat. Leniterque quibusdam medicamentis eas illini non alienum est; quæ hoc modo fiunt. Ex malo *b* punico dulci succus exprimitur, & ejus sextarius ad lenem ignem decoquitur, 5 donec ei mellis crassitudo sit; tum croci, myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum P. II. *. per se conteruntur, paulatimque his adjiciuntur vini lenis cyathi duo, mellis unus; deinde priori succo ista miscentur, 10 & rursus leniter incoquuntur: aut ejusdem succi sextarius eodem modo coquitur, atque eadem ratione trita hæc adjiciuntur; nardi P. *. omphacii P. I. *. cinnamomi, myrrhæ, casiæ, singulorum P. I. *. Ea- 15 dem autem hæc & auribus & naribus purulentis accommodata sunt. Cibus in hac quoque valetudine lenis esse debet, ne exasperet.

Quod si tanta inflammatio est, ut spi- 20 ritum impediat, in lecto conquiescendum; cibo abstinendum, neque assumendum quicquam præter aquam calidam est: alvus quoque ducenda est: gargarizandumque ex fico & mulso: illinendumque mel cum om- 25 phacio. extrinsecus admovendus, sed aliquanto diutius, vapor calidus, donec ea suppurent, & per se aperiantur. Si pure substante non rumpuntur hi tumores, incidendi sunt: deinde mulso calido gargari- 30 zandum.

At, si modicus quidem tumor, sed exulceratio est, furfurum cremori ad gargarizandum paulum mellis adjiciendum est, illi-

b *Oribas. de Loc. Affect. IV. 73. Æginet. III. 26.*

illinendaque ulcera hoc medicamento: passi quam dulcissimi tres heminæ ad unam coquuntur; tum adjicitur thuris P. I.*. croci, myrrhæ, singulorum P. *. iterumque
5 omnia fervescunt. Ubi pura ulcera sunt, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum est. Atque hic quoque cibis lenibus opus est; quibus adjici dulce vinum potest.

10 CAP. XI.

De Oris Ulceribus. a

ULCERA autem oris, si cum inflammatione sunt, & parum pura ac ru-
15 bicunda sunt, optime his medicamentis curantur, quæ supra posita ex malis punicis fiunt. Continendusque sæpe ore reprimens cremor est, cui paulum mellis sit adjectum: utendumque ambulationibus, & non acri
20 cibo. Cum vero pura ulcera esse cœperunt, lenis humor, interdum etiam quam optima aqua ore continenda est: Prodestque assumptum purum vinum, pleniorque cibus, dum acribus, vacet: inspergique ulcera de-
25 bent alumine scissili, cui dimidio plus gallæ immaturæ sit adjectum.

Si jam crustas habent, quales in adustis esse consuerunt, adhibendæ sunt compositiones, quas Græci ἀνθηρὰς nominant. † Ha- 388.
30 bent hæ junci quadrati, myrrhæ, sandarachæ, aluminis, pares portiones: aut croci, myrrhæ, singulorum P. II.*. iridis, aluminis scissilis, sandarachæ, singulorum P. IV.*. junci quadrati P. VIII. *. aut gallæ,

a *Aëtius Tetrab. II. Serm. IV. c. 22.* † *Simile medicamentum vide apud Marcell. Cap. XI. p. 292. Plin. de Re Med. Lib. I. c. 31.*

myrrhæ, ſingulorum P. II. *. aluminis ſciſſilis P. II. *. roſæ foliorum P. IV. *. Quidam autem croci P. *. aluminis ſciſſilis, myrrhæ, ſingulorum P. I. *. ſandarachæ P. II. *. junci quadrati P. IV. *. miſcent. Priora arida inſperguntur: hoc cum melle illinitur; neque ulceribus tantum, ſed etiam tonſillis. 5

Verum ea longe periculoſiſſima ſunt ulcera, quas ἄφθας *b* Græci appellant; ſed in *c* pueris: hos enim ſæpe conſumunt. in viris & mulieribus idem periculum non eſt. Hæc ulcera a gingivis incipiunt; deinde palatum, totumque os occupant; tum ad uvam fauceſque deſcendunt. quibus obſeſſis, non facile fit, ut puer convaleſcat. ac miſerius etiam eſt, ſi lactens adhuc infans eſt; quo minus imperari remedium aliquod poteſt. Sed inprimis nutrix cogenda eſt exerceri ambulationibus, & his operibus, quæ superiores partes movent: mittenda in balneum, jubendaque ibi calida aqua mammas perfundere: tum alenda cibis lenibus, & his qui non facile corrumpuntur: potione, ſi febricitat puer, aquæ: ſi ſine febre eſt, vini diluti. ac, ſi alvus nutrici ſubſiſtit, ducenda eſt. Si pituita in os ejus coit, vomere debet. Tum ipſa ulcera perungenda ſunt melle, cui * rhus quem Syriacum vocant, aut amaræ nuces adjectæ ſunt: vel miſtis inter ſe roſæ foliis aridis, nucleis pini, mentha, collectis cum melle: vel eo medicamento, quod ex moris fit: quorum ſuccus eodem modo, quo punici mali, ad mellis

(Marginal: 46, 17. — 98, 23. — line numbers 10, 15, 20, 25, 30)

b *Æginet. I. 10. Aretæus Morb. Acut. I. 9. Orib. de Loc. Affect. Cur. IV. c. 68. Actuar. M. M. II. 10. IV. 14. Aët. Tetr. II. Serm. I. 39.* c *Aph.* III. 24.
* *Salmaſ. de Homonym. Hyles Jatric. Cap.* 58.

mellis crassitudinem coquitur, eademque ratione ei crocum, myrrha, alumen, vinum, & mel miscetur. Neque quicquam dandum, a quo humor evocari possit. Si
5 vero jam firmior puer est, gargarizare debet his fere, quæ supra comprehensa sunt. Ac, si leniora medicamenta in eo parum proficiunt, adhibenda sunt ea, quæ adurendo crustas ulceribus inducant. Valens quo-
10 que est scissile alumen, vel chalcitis, vel atramentum sutorium. Prodest etiam fames & abstinentia, quanta maxima imperari potest. Cibus debet esse lenis. Ad purganda tamen ulcera, interdum caseus ex melle re-
15 cte datur.

CAP. XII.

De Linguæ ulceribus. a

LINGUÆ quoque ulcera non aliis me-
20 dicamentis egent, quam quæ prima parte superioris capitis exposita sunt. Sed quæ in latere ejus nascuntur, diutissime durant. Videndumque est, num contra dens aliquis acutior sit, qui sanescere sæpe
25 ulcus eo loco non sinit, ideoque limandus est.

CAP. XIII.

De Parulidibus a *& ulceribus gingivarum.*

30 SOLENT etiam interdum juxta dentes in gingivis tubercula quædam oriri dolentia; παρυλίδας Græci appellant. Hæc initio leniter sale contrito perfricare oportet; aut inter se mixtis sale fossili com-

 busto,

a *Actuar. M. M. II.* 10. a *Oribas. de Loc. Affect. IV.* 66. *Actuar. M. M. II.* 10. *IV.* 14. *Aëtius Tetrab. II. Serm. IV.* 24. *Æginet. VI.* 27.

busto, cupresso, nepeta; deinde eluere os cremore lenticulæ, & inter hæc hiare, donec pituitæ satis profluat. In majore vero inflammatione iisdem medicamentis utendum est, quæ ad ulcera oris supraposita 5 sunt: & mollis linamenti paululum involvendum aliqua compositione ex his, quas

385. ἀνθηρὰς *b* vocari dixi; demittendumque id inter dentem & gingivam. Quod si durior erit, & id prohibebit, extrinsecus admovendus 10 erit spongiæ vapor calidus, imponendumque ceratum. Si suppuratio se ostendet, diutius eo vapore utendum erit: & continendum ore calidum mulsum, in quo ficus decocta sit. Idemque subcrudum in- 15 cidendum, ne, si ibi diutius pus permanserit, os lædat. Quod si major is tumor est, commodius totus exciditur, sic ut ex utraque parte dens liberetur. Pure exempto, si levis plaga est, satis est ore calidam aquam 20 continere, & extrinsecus fovere eodem vapore: si major est, lenticulæ cremore uti, iisdemque medicamentis, quibus cætera ulcera oris curantur.

Alia quoque ulcera in gingivis plerun- 25 que oriuntur, quibus eadem, quæ in reliquo ore, succurrunt. Maxime tamen mandere ligustrum oportet, succumque eum ore continere. Fit etiam interdum, ut ex gingivæ ulcere, sive παρυλὶς fuit, sive non 30 fuit, diutius pus feratur, dente aut corrupto, aut fracto, vel aliter vitiato osse: maximeque id per fistulam evenire consuevit. Quod ubi incidit, locus aperiendus,

b *Scribon. Larg. C. XII. c.* 61.

dus, dens eximendus; testa ossis, si qua decessit, recipienda est; si quid vitiosi est, radendum. Post quæ, quid fieri debeat, supra in aliorum ulcerum curatione comprehensum est. Si vero a dentibus gingivæ recedunt, eædem antheræ succurrunt. Utile est etiam pira aut mala non permatura mandere, & ore eum humorem continere. Idemque præstare non acre acetum in ore retentum potest.

385.

CAP. XIV.

De Uvæ morbo. a

UVÆ vehemens inflammatio terrere quoque debet. Itaque in hac abstinentia necessaria est, & sanguis recte mittitur; &, si id aliqua res prohibet, alvus utiliter ducitur: caputque super hæc velandum, & sublimius habendum est: tum aqua * gargarizandum, in qua simul rubus & lenticula decocta sit. Illinenda autem ipsa uva vel omphacio, vel galla *b*, vel alumine scissili, sic ut cuilibet eorum mel adjiciatur. Est etiam medicamentum huic aptum, quod Andronium *c* appellatur. constat ex his; alumine scissili, squama æris rubri, atramento sutorio, galla, myrrha, misy. quæ per se contrita, mixtaque rursus paulatim adjecto vino austero, teruntur, donec his mellis crassitudo sit. Chelidoniæ quoque succo per cochlear illita uva maxime prodest. Ubi horum aliquo illita uva est, fere multa pituita decurrit: cumque ea quievit, ex vino calido gargarizandum.

V. supra xxii, 6.

Bb 3 Quod

a *Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV. 73.* * *Marcell. de Medic. Cap. XIV. pag. 299.* b *Scribon. Larg. C. XVII. c. 71.* c *Idem C. XIII. 63. Longe aliter exstat apud Marcell. de Medic. Cap. XI. pag. 292.*

Quod si minor in ea inflammatio, laser terere, eique adjicere frigidam aquam satis est, eamque aquam cochleari exceptam ipsi uvæ subjicere. Ac mediocriter eam tumentem aqua quoque frigida, eodem modo subjecta, reprimit. Ex eadem autem aqua gargarizandum quoque est, vel cum lasere, vel sine eo. At curationis uvæ productæ per manum, ratio subjecta est.

CAP. XV.

De Cancro oris. a

Si quando autem ulcera oris cancer invasit, primo considerandum est, num malus corporis habitus sit; eique occurrendum: deinde ipsa ulcera curanda. Quod si in summa parte id vitium est, satis proficit anthera, humido ulceri arida inspersa; sicciori, cum exigua parte mellis illita. Si paulo altius, chartæ combustæ partes duæ, auripigmenti pars una. Si penitius malum descendit, chartæ combustæ partes tres, auripigmenti pars quarta: aut pares portiones salis fricti, & iridis frictæ: aut etiam pares portiones chalcitidis, calcis, auripigmenti. Necessarium autem est linamentum in rosa tingere, & super adurentia medicamenta imponere; ne vicinum & sanum locum lædant. Quidam etiam in acris aceti heminam frictum salem conjiciunt, donec tabescere desinat; deinde id acetum coquunt, donec exiccetur; eumque salem contritum inspergunt. Quoties autem medicamentum injicitur, & ante & post

a *Scribon. Larg. c. XIII.*

post os diluendum est vel cremore lenticulæ, vel aqua, in qua aut ervum, aut * oleæ, aut verbenæ decoctæ sint, sic, ut cuilibet eorum paululum mellis misceatur. Acetum quoque ex scilla retentum ore, satis adversus hæc ulcera proficit: & ex aceto cocto sali, sicut supra demonstratum est, rursus mistum acetum. sed & diu continere utrumlibet, & id bis aut ter die facere, prout vehemens malum est, necessarium est. Quod si puer est, cui id incidit, specillum lana involutum in medicamentum demittendum est, & super ulcus tenendum; ne per imprudentiam adurentia devoret. At, si dolor in gingivis est, moventurque aliqui dentes, refigi eos oportet. nam curationem vehementer impediunt. Si nihil medicamenta proficient, ulcera erunt adurenda. Quod tamen in labris ideo non est necessarium, quoniam excidere commodius est. Et id quidem, æque adustum, atque excisum, sine ea curatione, quæ corpori manu adhibetur, impleri non potest. Gingivarum vero ossa, quæ hebetia sunt, in perpetuum ustione nudantur. neque enim postea caro increscit. Imponenda tamen adustis lenticula est, donec sanitatem, qualis esse potest, recipiant.

CAP. XVI.

De Parotidibus. a

HÆC in capite fere medicamentis egent. Sub ipsis vero auribus oriri παρωτίδες solent; modo in secunda vale-

 tudi-

* *Marcell. de Medic. Cap. XI. pag.* 292.

a *Oribas. de Loc. Affect. Cur. c.* 44. *Trallian. III.* 7.

tudine, ibi inflammatione orta; modo post longas febres, illuc impetu morbi converso. Id abscessus genus est. Itaque nullam novam curationem desiderat: animadversionem tantummodo hanc habet necessariam, 5 ut, si sine morbo id intumuit, primum reprimentibus experimentum fiat: si ex adversa valetudine, illud inimicum est, maturarique & quam primum aperiri commodius est. 10

CAP. XVII.

De Umbilico prominente. a

AD umbilicos vero prominentes, ne manu ferroque utendum sit, ante tentandum est, ut abstineant. alvus his ducetur: imponatur super umbilicum id, quod ex his constat; cicutæ & fuliginis, singulorum P. I.*. cerussæ elotæ P. IV.*. plumbi eloti P. VIII.*. ovis duobus; quibus etiam 20 solani succus adjicitur. Hoc diutius impositum esse oportet; & interim conquiescere hominem; cibo modico uti, sic ut vitentur omnia inflantia.

CAP. XVIII. 25

De Obscœnarum partium vitiis.

PROXIMA sunt ea, quæ ad partes obscœnas pertinent. quarum apud Græcos vocabula & tolerabilius se habent, 30 & accepta jam usu sunt; cum in omni fere medicorum volumine atque sermone jactentur: apud nos fœdiora verba, ne consuetudine quidem aliqua verecundius loquen-

a *Æginet. VI. 51. Aëtius Tetr. I. Serm. IV. c.26. & Tetr. IV. Serm. IV. 111. Oribas. de Loc. Affect. IV. c.117.*

quentium *a* commendata sunt: ut difficilis hæc explanatio sit, simul & pudorem, & artis præcepta servantibus. Neque tamen ea res a scribendo deterrere me debuit. Primum, ut omnia, quæ salutaria accepi, comprehenderem: dein, quia in vulgus eorum curatio etiam præcipue cognoscenda est, quæ invitissimus quisque alteri ostendit.

2. *De Colis morbis.*

Igitur si ex inflammatione *b* coles intumuit, reducique summa cutis, aut rursus induci non potest, multa calida aqua fovendus locus est. Ubi vero glans contecta est, oriculario quoque clystere inter eam cutemque aqua calida inserenda est. si mollita sic & extenuata cutis reducenti paruit, expeditior reliqua curatio est: si tumor vicit, imponenda est vel lenticula vel marrubium, vel oleæ folia ex vino cocta, sic ut cuilibet eorum, dum teritur, mellis paululum adjiciatur: sursumque coles ad ventrem deligandus est; quod in omni curatione ejus necessarium est: isque homo continere se, & abstinere a cibo debet, & potione aquæ tantum a siti vindicari. Postero die rursus adhibendum iisdem rationibus aquæ fomentum est, & tum vi quoque experiundum, an cutis sequatur. Eaque, si non parebit, leviter summa scalpello concidenda erit. nam, cum sanies profluxerit, extenuabitur is locus, & facilius cutis ducetur.

Sive autem hoc modo victa erit, sive nunquam repugnaverit; ulcera vel in cutis ulte-

a *Alii* accommodata. b *Aëtius Tetrab. IV. Serm. II.* 16.

ulteriore parte, vel in glande, ultrave eam in cole reperientur: quæ necesse est, aut pura siccaque sint, aut humida & purulenta. Si sicca sunt, primum aqua calida fovenda sunt: deinde imponendum lycium ex vino est, aut amurca cocta cum eodem, aut cum rosa butyrum. Si tenuis iis humor inest, vino eluenda sunt; tum butyro rosæ & mellis paululum, & resinæ terebinthinæ pars quarta adjicienda est, eoque utendum. At, si pus ex iis profluit, ante omnia elui mulso calido debent: tum imponi piperis P. I. *. myrrhæ P. II. *. croci, misyos cocti, singulorum P. II. *. quæ ex vino austero coquuntur, donec mellis crassitudinem habeant. Eadem autem compositio tonsillis, uvæ madenti, oris nariumque ulceribus accommodata est. Aliud ad idem; piperis P. I. *. myrrhæ P. I. *. croci P. II. * misyos P. I. *. æris combusti P. II. *. quæ primum ex vino austero conteruntur; deinde, ubi inaruerunt, iterum teruntur ex passi tribus cyathis, & incoquuntur, donec visci crassitudinem habeant. Ærugo quoque cum cocto melle, & ea, quæ ad oris ulcera supra comprehensa sunt, curant. At Erasistrati compositio, aut Cratonis, recte super purulenta naturalia imponitur. Folia quoque oleæ ex novem cyathis coquuntur; his adjicitur aluminis scissilis P. IV. *. lycii P. VIII. *. mellis sesquicyathus: ac, si plus puris est, id medicamentum ex melle: si minus, ex vino diluitur. Illud perpetuum est; post curationem, dum inflam-

matio

matio manet, quale suprapositum est, cataplasma super dare, & quotidie ulcera eadem ratione curare. Quod si pus & multum, & cum malo odore cœpit profluere,
5 elui cremore lenticulæ debet, sic, ut ei mellis paululum adjiciatur: aut oleæ, aut lentisci folia, vel marrubium decoquendum est, eoque humore eodem modo cum melle utendum: imponendaque eadem; aut etiam
10 omphacium cum melle; aut id, quod ex ærugine & melle ad aures fit; aut compositio Andronis; aut anthera, sic, ut ei paululum mellis adjiciatur. Quidam ulcera omnia, de quibus adhuc dictum est, lycio ex
15 vino curant.

Si vero ulcus latius atque altius serpit, eodem modo elui debet: imponi vero, aut ærugo, aut omphacium cum melle; aut Andronis compositio; aut marrubii, myrrhæ,
20 croci, aluminis scissilis cocti, rosæ foliorum aridorum, gallæ, singulorum P. I. *. minii sinopici P. II. *. quæ per se singula primum teruntur; deinde juncta iterum, melle adjecto, donec liquidi cerati crassitu-
25 dinem habeant; tum in æneo vase leniter coquuntur, ne superfluant; cum jam guttæ indurescunt, vas ab igne removetur: idque medicamentum tum, prout opus est, aut ex melle aut ex vino liquatur. Idem autem per
30 se etiam ad fistulas utile est.

Solet etiam interdum ad nervos c ulcus descendere; profluitque pituita multa, sanies tenuis malique odoris, non coacta, at aquæ similis, in qua caro recens lota est: dolo-

c *i. e. cremasteras pag.* 455. *l.* 30.

doloresque is locus, & punctiones habet. Id genus quamvis inter purulenta est, tamen lenibus medicamentis curandum est; quale est emplastrum τετραφάρμακον ex rosa liquatum, sic, ut thuris quoque paululum ei misceatur: aut id, quod ex butyro, rosa, resina, melle fit; supra vero a me positum est. Præcipueque id ulcus multa calida aqua fovendum est, velandumque, neque frigori committendum. 5 10

Interdum autem per ipsa ulcera coles sub cute exesus est sic, ut glans excidat. Sub quo casu cutis ipsa circumcidenda est. Perpetuumque est, quoties glans, aut ex cole aliquid, vel excidit, vel abscinditur, illam esse servandam, ne considat, ulcerique agglutinetur, ac neque reduci possit postea, & fortasse fistulam quoque urinæ intercludat. 15

Tubercula etiam, d quæ φύματα Græci vocant, circa glandem oriuntur; quæ vel medicamentis, vel ferro aduruntur; & cum crustæ exciderunt, squama æris inspergitur, ne quid ibi rursus increscat. 20

3. *De Cancro, qui in Cole nascitur.* 25

Hæc citra cancrum sunt; qui cum in reliquis partibus, tum in his quoque vel præcipue ulcera infestat. Incipit a nigritie. quæ si cutem occupavit, protinus specillum subjiciendum, eaque incidenda est; deinde oræ vulsella prehendendæ, tum, quicquid corruptum est, excidendum, sic, ut ex integro quoque paulum dematur, idque adurendum. Quoties quid ustum est, 30

id

d Æginet. VI. 57.

id quoque ſequitur, ut imponenda lenticula ſit: deinde, ubi cruſtæ exciderunt, ulcera ſicut alia curentur.

At, ſi cancer ipſum colem occupavit, inſpergenda aliqua ſunt ex adurentibus, maximeque id, quod ex calce, chalcitide, auripigmento componitur. Si medicamenta vincuntur, hic quoque ſcalpello, quicquid corruptum eſt, ſic, ut aliquid ſecum integri trahat, præcidi debet. Illud quoque æque perpetuum eſt; exciſo cancro, vulnus eſſe adurendum. Sed ſive ex medicamentis, ſive ex ferro cruſtæ occalluerint, magnum periculum eſt, ne his decidentibus, ex cole profuſio ſanguinis inſequatur. Ergo longa quiete & immobili pene corpore opus eſt, donec ex ipſo cruſtæ maturæ leniter reſolvantur. At ſi vel volens aliquis, vel imprudens, dum ingreditur immature, cruſtas diduxit, & fluit ſanguis, frigida aqua adhibenda eſt. Si hæc parum valet, decurrendum eſt ad medicamenta, quæ ſanguinem ſupprimunt. Si ne hæc quidem ſuccurrunt, aduri diligenter & timide debet: neque ullo poſtea motu dandus eidem periculo locus eſt.

293, 20.

4. *De Phagedæna in Cole naſcente.*

Nonnunquam etiam id genus ibi cancri, quod φαγέδαινα a Græcis nominatur, oriri ſolet. In quo minime differendum, ſed protinus iiſdem medicamentis occurrendum eſt; &, ſi parum valent, ferro adurendum. Quædam etiam nigrities eſt, quæ non ſentitur, ſed ſerpit, ac, ſi ſuſtinuimus, uſque ad

ad vesicam tendit: neque succurri postea potest. Sed, si in summa glande circa fistulam urinæ est, prius in eam tenue specillum demittendum est, ne claudatur; deinde id ferro adurendum: si vero alte penetravit, quicquid occupatum est, præcidendum est. Cætera eadem, quæ in aliis cancris, facienda sunt.

5. *De Carbunculo, qui in Cole nascitur.*

Occallescit etiam in cole interdum aliquid; idque omni pene sensu caret. quod ipsum quoque excidi debet. Carbunculus autem ibi natus, ut primum apparet, oriculario clystere eluendus est: deinde ipse quoque medicamentis *e* urendus, maximeque chalcitide cum melle, aut ærugine cum cocto melle, aut ovillo stercore fricto & contrito cum eodem melle. Ubi is excidit, liquidis medicamentis utendum est, quæ ad oras ulceris componuntur.

6. *De Testiculorum morbis.*

In testiculis vero, si qua inflammatio *f* sine ictu orta est, sanguis ex talo mittendus est: a cibo abstinendum: imponendum, quod est ex fabæ farina ex mulso cocta, & cum cumino contrito ex melle coacta; aut contritum cuminum cum cerato ex rosa facto; aut lini semen frictum, contritum, & in mulso coctum; aut tritici farina ex mulso cocta cum cupresso; aut lilii radix contrita. At, si iidem induruerunt, imponi debet lini vel fœni Græci semen ex mulso coctum; aut ex cyprino ceratum; aut simila ex vino contrita, cui paululum croci sit adje-

e *Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. 18.* f *Æginet. III. 54. Aëtius Tetr. IV. Serm. II. c. 21.*

adjectum. Si vetustior jam durities est, maxime proficit cucumeris agrestis radix ex mulso cocta, deinde contrita.

Si ex ictu tument, sanguinem mitti ne-
5 cessarium est; magisque, si etiam livent. Imponendum vero utrumlibet ex his, quæ cum cumino componuntur, supraque posita sunt; aut ea compositio, quæ habet nitri cocti P. I. *. resinæ pineæ, cumini, sin-
10 gulorum P. II. *. uvæ taminiæ sine seminibus P. IV. *. mellis quantum satis sit ad ea cogenda. Quod si ex ictu testiculus aliquidem desiit, fere quoque pus increscit; neque aliter succurri potest, quam si, inciso
15 scroto, & pus emissum, & ipse testiculus excisus est.

7. *De Ani morbis.*

De Rhagadiis.

Anus quoque multa tædiique plena ma-
20 la recipit, nec a se multum abhorrentes curationes habet. Ac primum in eo sæpe, & quidem pluribus locis, cutis scinditur; g 493, ῥαγάδια Græci vocant. Id si recens est, 15. quiescere homo debet, & in aqua calida de-
25 sidere. Columbina quoque ova coquenda sunt, &, ubi induruerunt, purganda: deinde alterum jacere in aqua bene calida debet, altero calido foveri locus, sic, ut invicem utroque aliquandiu utatur. Tum te-
30 trapharmacum, aut rhypodes rosa diluendum est; aut œsypum recens miscendum cum cerato liquido ex rosa facto; aut eidem cerato liquido plumbum elotum adjiciendum; aut resinæ terebinthinæ myrrha; aut

g *Scribon. Larg. c. LXXXIX. 223.*

aut spumæ argenti vetus oleum; & quolibet ex his id perungendum. Si, quicquid læsum est, extra est, neque intus reconditum, eodem medicamento tinctum linamentum superdandum est, &, quicquid ante adhibuimus, cerato contegendum. In hoc autem casu, neque acribus cibis utendum, neque asperis, nec alvum comprimentibus: ne aridum quidem quicquam satis utile est, nisi admodum paulum. Liquida, lenia, pinguia, glutinosa, meliora sunt. Vino leni uti nihil prohibet.

8. *De Condylomate*. h

494, 5. Condyloma autem est tuberculum, quod ex quadam inflammatione nasci solet. Id ubi ortum est, quod ad quietem, cibos, potionesque pertinet, eadem servari debent, quæ proxime scripta sunt. Iisdem etiam ovis recte tuberculum id fovetur. sed desidere ante homo in aqua debet, in qua verbenæ decoctæ sunt ex reprimentibus: tum recte imponitur & lenticula cum exigua mellis parte, sertula campana ex vino cocta, & rubi folia contrita cum cerato ex rosa facto; & cum eodem cerato contritum vel cotoneum malum, vel malicorii ex vino cocti pars interior: & chalcitis cocta atque contrita, deinde œsypo ac rosa excepta; & ex ea compositione, quæ habet thuris P. I. *. aluminis scissilis P. II. *. cerussæ P. III. *. spumæ argenti P. V. *. quibus, dum teruntur, invicem rosa & vinum instillatur. Vinculum autem ei loco linteolum aut panniculus quadratus est, qui

h *Aëtius Tetr. IV. Serm. II. c. 3. Scribon. Larg. C. XC. Æginet. VI. 80.*

qui ad duo capita duas ansas, ab altera vero parte totidem fascias habet; cumque subjectus est, ansis ad ventrem datis, a posteriore parte in eas adductæ fasciæ conjiciuntur, atque, ubi artatæ sunt, dexterior sinistra, sinisterior dextra procedit, circumdatæque circa alvum inter se novissime nodo deligantur. Sed, si vetus condyloma jam induruit, neque sub his curationibus desiit, aduri medicamento potest, quod ex his constat; æruginis P. II. *. myrrhæ P. IV. *. gummi P. VIII. *. thuris P. XII. *. stibii, papaveris lachrymæ, acaciæ, singulorum P. XVI. *. Quo medicamento quidam etiam ulcera, de quibus proxime dixi, renovant. Si id nondum in condylomate proficit, adhiberi possunt etiam vehementius adurentia. Ubi consumptus est tumor, ad medicamenta lenia transeundum est.

9. *De Hæmorrhoidibus*. i 494, 15.

Tertium autem ani vitium est, ora venarum tanquam capitulis quibusdam turgentia, quæ sæpe sanguinem fundunt; αἱμοῤῥοΐδας Græci vocant. Idque etiam in ore vulvæ fœminarum incidere consuevit. Atque in quibusdam parum tuto supprimitur; qui sanguinis profluvio imbecilliores non fiunt. habent enim purgationem hanc, non morbum. Ideoque curati quidam, cum sanguis exitum non haberet, inclinata in præcordia ac viscera materia, subitis & gravissimis morbis correpti sunt. Si cui vero id nocet, is desidere in aqua ex 62, 13.

i *Æginet III. 59. VI. 79. Aëtius Tetrab. VI. Serm. II. c. 5.*

verbenis debet: imponere maxime malicorium cum aridis rosæ foliis contritum; aut ex his aliqua, quæ sanguinem supprimunt. Solet autem oriri inflammatio, maxime ubi dura alvus eum locum læsit. Tum in aqua dulci desidendum est, & id fovendum ovis, imponendi vitelli cum rosæ foliis ex passo k subactis: idque, si intus est, digito illinendum; si extra, superillitum panniculo imponendum est. Ea quoque medicamenta, quæ recentibus scissuris posita sunt, hic idonea sunt. Cibis vero in hoc casu iisdem, quibus in prioribus, utendum est. Si ista parum juvant, solent imposita medicamenta adurentia ea capitula absumere. At, si jam vetustiora sunt, sub authore Dionysio inspergenda sandaracha est: deinde imponendum, quod ex his constat; squamæ æris, auripigmenti, singulorum P. v. *. saxi calcis P. VIII. *. postero die acu compungendum. Adustis capitulis fit cicatrix, quæ sanguinem fundi prohibet. Sed, quoties is suppressus est, ne quid periculi afferat, multa exercitatione digerenda materia est: prætereaque & viris, & fœminis, quibus menstrua non proveniunt, interdum ex brachio sanguis mittendus est.

10. *Si Anus, vel Os vulvæ procidit, qua* l *curatione utendum sit.*

At, si anus ipse, vel os vulvæ procidit (nam id quoque interdum fit) considerari debet, purum ne id sit, quod provolutum est, an humore mucoso circumdatum. Si purum

k *Alii* subacto. l *Æginet. III.* 89. *Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. c.* 7.

purum est, in aqua desidere homo debet, aut salsa, aut cum verbenis vel malicorio incocta. Si autem humidum, vino austero sublavandum est, illinendumque fece vini 5 combusta. Ubi utrolibet modo curatum est, intus reponendum est; imponendaque plantago contrita, vel folia salicis in aceto cocta; tum linteolum & lana; eaque super deliganda sunt, cruribus inter se devinctis.

10 11. *De Fungo ani aut vulvæ.*

Fungo quoque simile ulcus in eadem sede nasci solet. Id, si hiemis est, egelida; si aliud tempus, frigida aqua fovendum est: dein squama æris inspergenda, supraque ceratum 15 ex myrteo factum, cui paululum squamæ, fuliginis, calcis sit adjectum. Si hac ratione non tollitur, vel aliis medicamentis similibus, vel vehementioribus, ferro adurendum est.

20

CAP. XIX.

De Digitorum ulceribus.

DIGITORUM autem vetera ulcera commodissime curantur, aut ly- 25 cio, aut amurca cocta, cum utrilibet vinum adjectum est. In iisdem recedere caruncula ab unguibus cum magno dolore consuevit; πτερύγιον a Græci appellant. Oportet alumen Melinum rotundum in a- 30 qua liquare, donec mellis crassitudinem habeat: tum, quantum ejus aridi fuit, tantundem mellis infundere, & rudicula miscere, donec similis croco color fiat, eoque illinere. Quidam ad eundem usum deco-

a *Æginet. IV. 81. VI. 85. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. c. 74.*

quere simul malunt, cum paria pondera aluminis aridi & mellis miscuerunt. Si hac ratione ea non exciderunt, excidenda sunt: deinde digiti fovendi aqua ex verbenis, imponendumque super medicamentum ita factum: chalcitis, malicorium, squama æris excipiuntur fico pingui leviter cocta & melle; aut chartæ combustæ, auripigmenti, sulphuris ignem non experti par modus cerato miscetur ex myrteo facto; aut æruginis rasæ P. I. *. squamæ æris P. II. *. mellis cyatho coguntur; aut pares portiones miscentur, saxi calcis, chalcitidis, auripigmenti. Quicquid horum impositum est, tegendum linteolo aqua madefacto est. Tertio die digitus resolvendus, &, si quid aridi est, iterum excidendum, similisque adhibenda curatio est. Si non vincitur, purgandum est scalpello, tenuibusque ferramentis adurendum, &, sicut reliqua usta, curandum.

At, ubi scabri b uugues sunt, circum aperiri debent, qua corpus contingunt: tum super eos ex hac compositione aliquid imponi; sandarachæ, sulphuris, singulorum P. II. *. nitri, auripigmenti, singulorum P. IV. *. resinæ liquidæ P. VIII. *. tertioque id die resolvendum est. Sub quo medicamento vitiosi ungues cadunt, & in eorum locum meliores renascuntur.

b *Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. c. 79.*

LIBER SEPTIMUS.

PRÆFATIO.

De Chirurgica, & qui in ea claruerint, & qualis esse Chirurgus debeat, & quid hoc in libro describatur.

ERTIAM esse medicinæ partem, quæ manu curet, & vulgo notum, & a me propositum est. Ea non quidem medicamenta atque victus rationem omittit; sed manu tamen plurimum præstat. estque ejus effectus inter omnes medicinæ partes evidentissimus. Si quidem in morbis cum multum *a* fortuna conferat †, eademque sæpe salutaria, sæpe vana sint; potest dubitari, secunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio contigerit. In his quoque, in quibus medicamentis maxime utimur, quamvis profectus evidentior est; tamen sanitatem & per hæc frustra quæri, & sine his reddi sæpe, manifestum est. Sicut in oculis quoque deprehendi potest; qui a medicis diu vexati, sine his interdum sanescunt. At in ea parte, quæ manu curat, evidens est, omnem profectum, ut aliquid ab aliis adjuvetur, hinc tamen plurimum trahere. Hæc autem pars, cum sit vetustissima, magis tamen ab illo parente omnis medicinæ Hippocrate, quam a prioribus exculta est. Deinde, posteaquam diducta ab aliis habere professores suos cœpit, in Ægypto quoque increvit, Philoxeno maxime authore, qui

18, 13. 19, 18. 111, 34. 112, 17.

a *Hippocrat. de Arte V.* † remedia *quidam adscripsit margini edit. Cæsar.*

pluribus voluminibus hanc partem diligentissime comprehendit. Gorgias quoque & Sostratus, & Herones & Apollonii duo, & Ammonius Alexandrinus, multique alii celebres viri, singuli quædam repererunt. Ac Romæ quoque non mediocres professores, maximeque nuper * Tryphon pater, & Euelpistus Phlegetis filius, &, ut ex scriptis ejus intelligi potest, horum eruditissimus Meges, quibusdam in melius mutatis, aliquantum ei disciplinæ adjecerunt.

Esse autem Chirurgus debet adolescens, aut certe adolescentiæ propior; manu strenua, stabili, nec unquam intremiscente, eaque non minus sinistra, quam dextra promptus; acie oculorum acri, claraque; animo intrepidus, *b* immisericors, sic, ut sanari velit eum, quem accepit, non ut clamore ejus motus, vel magis, quam res desiderat, properet, vel minus, quam necesse est, secet: sed perinde faciet omnia, ac si nullus ex vagitibus alterius affectus oriretur.

Potest autem requiri, quod huic parti proprie vindicandum sit: quia vulnerum quoque ulcerumque multorum curationes, quas alibi executus sum, Chirurgi sibi vendicant. Ego eundem quidem hominem posse omnia ista præstare concipio: atque, ubi se diviserunt, eum laudo, qui quamplurimum percipit. Ipse autem huic parti ea reliqui, in quibus vulnus facit medicus, non accipit; & in quibus vulneribus ulceribusve plus profici manu, quam medicamento, credo: tum, quicquid ad ossa pertinet.

* *Rhod. ad Scrib. Larg. pag.* 291. b *Theodoret. Græc. Affect. I. pag. m.* 4.

tinet. Quæ deinceps exequi aggrediar, dilatisque in aliud volumen ossibus, in hoc cætera explicabo: præpositisque his, quæ in qualibet parte corporis fiunt, ad ea, quæ
5 proprias sedes habent, transibo.

CAP. I.

De Vexatis. a

10
VEXATA igitur in quacunque parte corporis sint, quamprimum sic curari debent, ut, qua dolor est, ea scalpello cutis crebro incidatur, detergeaturque
15 que eodem adverso profluens sanguis. quod si paulo tardius subvenitur, jamque etiam rubor est; qua rubet corpus: si tumor quoque accessit, quacunque is est, id idem optimum auxilium est. Tum superdanda
20 reprimentia sunt; maximeque lana succida ex *b* aceto & oleo. Quod si levior is casus est, possunt etiam, sine scalpello, imposita eadem mederi. Et, si nihil aliud est, cinis quoque; maxime ex sarmentis:
25 si is non est, quilibet alius ex aceto, vel etiam ex aqua coactus.

CAP. II.

De his, quæ per se intumescunt, quomodo incidenda, & curanda sint.

30
VERUM hoc quidem promptum est. In his autem negotium majus est, quæ per se, vitio intus orto, intumescunt, & ad suppurationem spectant.

a *Aëtius Tetrab. IV. Serm. II.* 68. b *Actuar. M. M. IV.* 16.

Ea omnia genera abſceſſuum eſſe alias propoſui, medicamentaque his idonea executus ſum: nunc ſupereſt, ut dicam, quæ in iis manu fieri debeant. Ergo, priuſquam indureſcant, cutem incidere, & cucurbitulam accommodare oportet; quod, quicquid illud malæ corruptæque materiæ coiit, extrahat: idque iterum, tertioque recte fit, donec omne indicium inflammationis excedat. Neque tamen fas eſt, nihil a cucurbitula agere.

Interdum etiam fit, ſed raro, ut quicquid abſcedit, velamento ſuo includatur. id antiqui tunicam nominabant. Meges, quia tunica omnis nervoſa eſt, dixit, non naſci ſub eo vitio nervum, quo caro conſumeretur, ſed, ſubjecto jam vetuſtiore pure, callum circumdari. Quod ad curationis rationem nullo modo pertinet; quia quicquid, ſi tunica eſt, idem, ſi callus eſt, fieri debet: neque ulla res prohibet, etiamſi callus eſt, tamen, quia cingit, tunicam nominari: tum, pure quoque maturiore, hæc interdum eſſe conſuevit. ideoque, quod ſub ea eſt, extrahi per cucurbitulam non poteſt. ſed facile id intelligitur, ubi nihil admota illa mutavit. Ergo, ſive id incidit, ſive jam durities eſt, in hac auxilii nihil eſt: ſed, ut alias ſcripſi, vel avertenda concurrens eo materia, vel digerenda, vel ad maturitatem perducenda eſt. Si priora contigerunt, nihil præterea neceſſarium eſt. Si pus maturuit, in alis quidem & inguinibus raro ſecandum eſt: item ubicunque

que mediocris abſceſſus eſt: item quoties in ſumma cute, vel etiam carne vitium eſt; niſi feſtinare curandi imbecillitas cogit. Satiſque eſt cataplaſmatibus efficere, ut per ſe
5 pus aperiatur. nam fere ſine cicatrice poteſt eſſe is locus, qui expertus ferrum non eſt. Si autem altius malum eſt, conſiderari debet, nervoſuſne is locus ſit, an non ſit. Nam, ſi ſine nervis eſt, candenti ferramen-
10 to aperiri debet. cujus hæc ratio eſt, quod exigua plaga diutius ad pus evocandum pateat, parvaque poſtea cicatrix ſit. At, ſi nervi juxta ſunt, ignis alienus eſt; ne diſtendantur & membrum debilitent: neceſſa-
15 ria vero opera * ſcalpelli eſt. Sed cætera etiam ſubcruda aperiri poſſunt; inter nervos ultima expectanda maturitas eſt, quæ cutem extenuet, eique pus jungat, quo propius reperiatur. Jamque alia rectam plagam
20 deſiderant, ut in carne: alia vero vehementer cutem extenuant, in quibus tota ea ſuper pus excidenda eſt. Semper autem, ubi ſcalpellus admovetur, id agendum eſt, ut & quam minimæ & quam pauciſſimæ pla-
25 gæ ſint: cum eo tamen, ut neceſſitati ſuccurramus, & in modo, & in numero. Nam majores ſinus, latius; interdum etiam duabus, aut tribus lineis incidendi ſunt. Dandaque opera, ut imus ſinus exitum habeat;
30 ne quis humor intus ſubſidat, qui proxima & adhuc ſana rodendo ſinuet. Eſt etiam in rerum natura, ut cutis latius excidenda ſit. Nam, ubi poſt longos morbos totius corporis habitus vitiatus eſt, lateque ſe ſinus ſuf-

fudit

* *H. F. ab Aquapend. Chirurg. p.* 442.

fudit, & in eo jam cutis pallet; scire licet, eam jam emortuam esse, & inutilem futuram. Ideoque excidere commodius est: maxime, si circa articulos majores id evenit, cubantemque ægrum fluens alvus exercuit, 5 neque per alimenta quicquam corpori accedit. Sed excidi ita debet, ut plaga ad similitudinem myrtei folii fiat, quo facilius sanescat. Idque perpetuum est; ubicunque medicus & quacunque de causa cutem excidit. 10 Pure effuso, in alis vel inguinibus linamento opus non est; sed spongia ex vino imponenda est. In cæteris partibus, si æque ea linamenta supervacua sunt, purgationis causa paulum mellis infundendum; dein glutinantia superdanda: 15 si illa necessaria sunt, super ea quoque similiter dari spongia eodem modo ex vino expressa debet. Quando autem linamentis opus sit, quando non sit, alias dictum est. Cætera eadem, incisa suppuratione, 20 facienda sunt, quæ, ubi per medicamenta rupta est, facienda esse proposui.

V. supra xxii, 25.

CAP. III.

De bonis, malisve signis Suppurationum. 25

PROTINUS autem, quantum curatio efficiat, quantumque aut sperari aut timeri debeat, ex quibusdam signis intelligi potest; fereque iisdem, quæ in vulneribus exposita sunt. 30 Nam bona signa sunt, somnum capere, facile spirare, siti non confici, cibum non fastidire, si febricula fuit, ea vacare: itemque habere pus album, læve,

295, 30.

non

non fœdi odoris. Mala sunt, vigilia, spiritus gravitas, sitis, cibi fastidium, febris; pus nigrum, aut feculentum, *a* & fœdi odoris: item procedente curatione eruptio sanguinis; aut si, antequam sinus carne impleatur, oræ callosæ *b* fiunt, illa quoque 300, ipsa carne hebete, nec firma. Defficere ta- 10. men animam, vel in ipsa curatione, vel postea, pessimum omnium est. Quinetiam morbus ipse, sive subito solutus est, dein suppuratio exorta est; sive effuso pure permanet, non injuste terret. Estque inter causas timoris, si sensus in vulnere rodentium non est. Sed ut hæc ipsa fortuna huc illucve discernit; sic medici partium est, eniti ad reperiendam sanitatem. Ergo, quoties ulcus resolverit, eluere id, si reprimendus humor videbitur, vino & aqua pluviatili mixto, vel aqua, in qua lenticula cocta sit, debebit: si purgandum erit, mulso; rursusque imponere eadem. Ubi jam repressus videbitur humor, ulcusque purum erit, produci carnem conveniet, & foveri ulcus pari portione vini ac mellis, superque imponi spongiam ex vino & rosa tinctam. per quæ caro producitur. Plus tamen, ut alias quoque dixi, victus ratio eo confert. Ea est, solutis jam febribus & cibi cupiditate reddita, balneum rarum; quotidiana, sed lenis gestatio; cibi potionesque corpori faciendo aptæ. Quæ omnia, per medicamenta quoque suppuratione rupta, sequuntur. Sed, quia magno malo vix sine ferro mederi licet, in hunc locum reservata sunt.

CAP.

a *Aphor. VII.* 44. b *Aphor. VI.* 4.

CAP. IV.

328. *De Fistulis.*

ADVERSUS fistulas quoque, si altius penetrant, ut ad ultimas demitti 5
a collyrium non possit, si tortuosæ sunt, si multiplices, majus in manu, quam in medicamentis præsidium est; minusque operæ est, si sub cute transversæ feruntur, quam si recta intus tendunt. Igitur, si sub cute 10
transversa fistula est, demitti *b* specillum debet, supraque id ea incidi. Si flexus reperiuntur, hi quoque simul specillo & ferro persequendi sunt. Idemque faciendum, si plures se quasi rivuli ostendunt. Ubi ad fi- 15
nes fistulæ ventum est, excidendus ex ea totus callus est, superque fibulæ dandæ, & medicamentnm, quo glutinetur. At, si recta subter tendit, ubi, quo maxime ferat, specillo exploratum est, excidi is sinus de- 20
bet: dein fibula oris cutis injicienda est, eique glutinantia medicamenta superdanda sunt; aut, si corruptius ulcus est (quod interdum osse vitiato fit) ubi id quoque curatum est, pus moventia. 25

2. *De Costarum fistulis.*

Solent autem inter costas fistulæ subter ire. Quod ubi incidit, eo loco costa ab utraque parte præcidenda † & eximenda est, ne quid intus corruptum relinquatur. Solent 30
quoque, ubi costas transierunt, septum id, quod transversum a superioribus visceribus intestina discernit, violare. Quod intelligi potest & ex loco, & ex magnitudine dolo-

ris,

a *Æginet. IV. 49.* b *Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. c. 55.* † *H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. P. I. c. 4.*

ris, & quia nonnunquam ſpiritus eo cum humore quaſi bullante prorumpit, maximeque, ſi hunc ore ille continuit. In eo medicinæ locus nullus eſt. In cæteris vero, quæ circa coſtas ſanabilia ſunt, pinguia medicamenta inimica ſunt; cæteris, quæ ad vulnera accommodantur, uti licet: optime tamen ſicca linamenta, vel, ſi purgandum aliquid videtur, in melle tincta imponuntur.

3. *De Ventris fiſtulis.*

Ventri nullum os ſubeſt; ſed ibi perniciosæ admodum fiſtulæ fiunt: adeo ut Soſtratus inſanabiles eſſe crediderit. Id non ex toto ita ſe habere uſus oſtendit. Et quidem, quod maxime mirum videri poteſt, tutior fiſtula eſt contra jecur, & lienem, & ventriculum, quam contra inteſtina: non quo perniciosior ibi res ſit, ſed quo alteri periculo locum faciat. Cujus experimento moti quidam authores parum modum rei cognoverunt. Nam venter ſæpe etiam telo perforatur, prolapſaque inteſtina conduntur, & oras vulneris ſuturæ comprehendunt. quod quemadmodum fiat, mox indicabo. Itaque, etiam ubi tenuis fiſtula abdomen perrupit, excidere eam licet, ſuturaque oras conjungere. Si vero ea fiſtula intus patuit, exciſa neceſſe eſt latius foramen relinquat. quod niſi permagna vi ſui non poteſt; utique ab interiore parte, qua quaſi membrana quædam finit abdomen, quam περιτόναιον Græci vocant. Ergo, ubi aliquis ingredi ac moveri cœpit,

rum-

rumpitur illa sutura, atque intestina solvuntur. quo fit, ut pereundum homini sit. Sed non omnimodo res ea desperationem habet: ideoque tenujoribus fistulis adhibenda curatio est. 5

493. 4. *De Ani fistulis*. c

Propriam etiamnum animadversionem desiderant eæ, quæ in ano sunt. In has demisso specillo, ad ultimum ejus caput incidi cutis debet: dein novo foramine specil- 10 lum educi lino sequente, quod in aliam ejus partem, ob id ipsum perforatam, conjectum sit. Ibi linum apprehendendum ligandumque cum altero capite est, ut laxe cutem, quæ super fistulam est, teneat. Idque * li- 15 num debet esse crudum, & duplex triplexve, sic tortum, ut unitas in eo facta sit. Interim autem licet negocia agere, ambulare, lavare, cibum capere, perinde atque sanissimo. Tantummodo id linum bis in die, 20 soluto nodo, ducendum est sic, ut subeat fistulam pars, quæ superior fuit. Neque committendum est, ut id linum putrescat: sed tertio quoque die nodus resolvendus est, & ad caput alterum recens linum alligandum, 25 eductoque vetere, id in fistula cum simili nodo relinquendum. Sic enim id paulatim cutem, quæ supra fistulam est, incidit: simulque & id sanescit, quod a lino relictum est; & id, quod ab eo mordetur, inciditur. 30 Hæc ratio curationis longa, sed sine dolore est.

Qui festinant, adstringere cutem lino debent, quo celerius secetur; noctuque ex

peni-

c *Æginet. VI. 78. H. F. ab Aquapendente Operat. Chirurg. P. I. c. 93. Petr. de Marchettis Observ. Medic. Chirurgic. in fine multa.* * *Quid sit docet H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c.* 93.

penicillo tenuia quædam intus demittere, ut cutis hoc ipſo extenuetur, quo extenditur. ſed hæc dolorem movent. Adjicitur celeritati, ſicut tormento quoque, ſi & li-
5 num, & id, quod ex penicillo eſt, aliquo medicamento illinitur ex iis, quibus callum exedi propoſui. Poteſt tamen fieri, ut ad ſcalpelli curationem etiam illo loco veniendum ſit, ſi intus fiſtula fert, ſi multi-
10 plex eſt. Igitur in hæc genera demiſſo ſpecillo, duabus lineis incidenda cutis eſt; ut media inter eas habenula tenuis admodum injiciatur, ne protinus oræ coeant; ſitque locus aliquis linamentis, quæ quam pauciſ-
15 ſima ſuperinjicienda ſunt; omniaque eodem modo facienda, quæ in abſceſſibus poſita ſunt. Si vero ab uno ore plures ſinus erunt, recta fiſtula ſcalpello erit incidenda; ab eo cæteræ, quæ jam patebunt, lino excipien-
20 dæ. Si intus aliqua procedet, quo ferrum tuto pervenire non poterit, collyrium demittendum erit.

Cibus autem in omnibus ejuſmodi caſibus, ſive manu, ſive medicamentis agetur,
25 dari debet humidus; potio liberalis, diuque aqua. ubi jam caro increſcit, tum demum & balneis raris utendum erit, & cibis corpus implentibus.

CAP. V.

30 *De Telis e corpore extrahendis.* a

TELA quoque, quæ illata corporibus intus hæſerunt, magno negocio ſæpe ejiciuntur. Sunt enim quædam difficultates

a *Æginet. VI.* 88.

tates ex generibus eorum; quædam ex his sedibus, in quas illa penetrarunt. Omne autem telum extrahitur, aut ab ea parte, qua venit, aut ab ea, in quam tetendit. illic viam, qua redeat, ipsum sibi fecit: hic, a scalpello accipit. nam contra mucronem caro inciditur. Sed si non alte telum insedit, & in summa carne est, aut certe magnas venas & loca nervosa non transiit; nihil melius est, quam, qua venit, id revellere. Si vero plus est, per quod telo revertendum, quam quod perrumpendum est; jamque venas nervosque id transiit, commodius est aperire quod superest, *b* eaque extrahere. nam & propius petitur, & tutius evellitur. Et in majore membro, si medium mucro transiit, facilius sanescit, quod pervium est; quia utrinque medicamento fovetur. Sed, si retro telum recipiendum, amplianda plaga est; quo facilius id sequatur, quoque minor oriatur inflammatio: quæ major fit, si ab illo ipso telo, dum redit, corpus laniatur. Item, si ex alia parte vulnus aperitur, laxius esse debet, quam ut telo postea transeunte amplietur. In summa autem utraque parte ista habenda cura est, ne nervus, ne vena major, ne arteria incidatur. Quorum ubi aliquid detectum est, excipiendum hamo retuso est, abducendumque a scalpello. Ubi autem incisum est satis, telum eximendum est: tunc quoque eodem modo, & eadem cura habita, ne sub eo, quod eximitur, aliquid eorum lædatur, quæ tuenda esse proposui.

2. De

b *Alii* itaque

2. De Sagittis recipiendis.

Hæc communia sunt: præter quæ propria quædam in singulis telorum generibus sunt, quæ protinus subjiciam. Nihil tam facile
5 in corpus, quam sagitta, conditur, eademque altissime insidit. Hæc autem eveniunt, & quia magna vi fertur illa, & quia ipsa angusta est. Sæpius itaque ab altera parte, quam ex qua venit, recipienda est; præ-
10 cipueque, quia fere spiculis cingitur; quæ magis laniant, si retro, quam si contra trahuntur. Sed inde, aperta via, caro diduci debet ferramento facto ad similitudinem Græcæ literæ *v*: deinde, ubi apparuit mu-
15 cro, si ei arundo inhæret, propellenda est, donec ab altera parte apprehendi, & extrahi possit. Si jam illa decidit, solumque intus ferrum est; mucro vel digitis apprehendi, vel forcipe, atque ita educi debet. Ne-
20 que alia ratio extrahendi est, ubi ab ea parte, qua venit, evelli magis placuit. nam, ampliato magis vulnere, aut arundo, si inest, evellenda est; aut, si ea non est, ferrum ipsum. Quod si spicula apparuerunt,
25 eaque brevia & tenuia sunt, forcipe ibi comminui debent, vacuumque ab his telum educi: si ea majora valentioraque sunt, fissis scriptoriis calamis contegenda, ac, ne quid dilacerent, sic evellenda sunt. & in
30 sagittis quidem hæc observatio est.

3. De Latis telis educendis.

Latum vero telum, si aliquis intus in carne habuerit, ab altera parre educi non expedit; ne ingenti vulneri ipsi quoque

ingens vulnus adjiciamus. Evellendum est ergo quodam genere ferramenti, quod Διοκλέους γραφίσκον Græci vocant; quoniam authorem Dioclem habet: quem inter priscos maximosque medicos fuisse, jam posui. Lamina est ferrea, vel ænea etiam, ab altero capite duos utrinque deorsum conversos uncos habens; ab altero duplicata lateribus, leviterque extrema eam in partem inclinata, quæ sinuata est; insuper etiam ea parte inclinata, quæ perforata est. Hæc juxta telum transversa demittitur: deinde, ubi ad imum mucronem ventum est, paululum torquetur, ut telum foramine suo excipiat: cum in cavo mucro est, illico duo digiti, subjecti partis alterius uncis, simul ferramentum id extrahunt, & telum.

4. *De alio telorum genere.*

Tertium genus telorum, quod interdum evelli debet, est plumbea glans, aut lapis, aut simile aliquid, quod, perrupta cute, integrum intus insedit. In omnibus his latius vulnus aperiendum, idque, quod inest, ea, qua venit, forcipe extrahendum est. Accedit vero aliquid difficultatis sub omni ictu, si telum vel ossi inhæsit, vel in articulo se inter duo ossa demersit. In osse usque eo movendum est, donec laxetur is locus, qui mucronem momordit; & tunc vel manu vel forcipe telum extrahendum est. quæ ratio quoque in dentibus ejiciendis est. Et vix unquam ita telum non sequitur. sed, si morabitur, excuti quoque cum aliquo ferramento poterit. Ultimum est, ubi

non evellitur, terebra juxta forare, & ab eo foramine, ad speciem literæ *v* contra telum os excidere sic, ut lineæ, quæ diducuntur, ad telum spectent: eo facto, id ne-
5 cesse est labet, & facile auferatur.

Inter duo vero ossa si per ipsum articulum perruperit, circa vulnus duo membra fasciis habenisve deliganda, & per has in diversas partes diducenda sunt, ut ner-
10 vos distendant: quibus extentis, laxius inter ossa spatium est, ut sine difficultate telum recipiatur. Illud videndum est, sicut in aliis locis posui, ne quis nervus, aut vena, aut arteria a telo lædatur, dum id ex-
15 trahitur: eadem scilicet ratione, quæ supra posita est.

5. *De venenato telo evellendo.*

At, si venenato quoque telo quis ictus est, iisdem omnibus, si fieri potest, etiam
20 festinantius actis, adjicienda curatio est, quæ vel epoto veneno c, vel a serpente ictis adhibetur. Vulneris autem ipsius, extracto telo, medicina non alia est, quam quæ esset, si corpore icto nihil inhæsisset. de qua
25 satis alio loco dictum est. 305.

CAP. VI.

De Gangliis, & Meliceride, & Atheromate, a & Steatomate, capitis tuberculis.

30

HÆC evenire in qualibet parte corporis possunt: reliqua certas sedes habent. de quibus dicam, orsus a capite. In hoc multa variaque tubercula

 oriun-

c *Scribon. Larg.* C. *XLV. c.* 175. a *Æginet. IV.* 34. *VI.* 36. *Actuar. M.M. IV.* 16.

oriuntur, *b* γάγγλια, μελικηρίδας, & ἀθερώματα nominant; aliiſque etiamnum vocabulis quædam alii diſcernunt; quibus ego στεατώματα quoque adjiciam. quæ quamvis & in cervice, & in alis, & in lateribus oriri ſolent; per ſe tamen non poſui; cum iſta omnia mediocres differentias habeant, ac neque periculo terreant, neque diverſo genere curentur. Omnia autem iſta & ex parvulo incipiunt, & diu paulatimque increſcunt, & tunica ſua includuntur. Quædam ex his dura ac renitentia, quædam mollia cedentiaque ſunt: quædam ſpatio nudantur, quædam tecta capillo ſuo permanent, fereque ſine dolore ſunt. Quid intus habeant, ut conjectura præſagiri poteſt; ſic ex toto cognoſci, niſi cum ejecta ſunt, non poteſt. Maxime tamen in his, quæ renituntur, aut lapillis quædam ſimilia, aut concreti confertique pili reperiuntur. In his vero, quæ cedunt, aut melli ſimile aliquid, aut tenui pulticulæ, aut quaſi raſæ cartilagini, aut carni hebeti & cruentæ, quibus alii aliique colores eſſe conſueverunt. Fereque ganglia renituntur: atheromati ſubeſt quaſi tenuis pulticula: meliceridi liquidior humor; ideoque preſſu circumfluit: ſteatomati pingue quiddam, idque latiſſime patere conſuevit, reſolvitque totam cutem ſuperpoſitam ſic, ut ea labet; cum in cæteris ſit adſtrictior. Omnia, deraſa ante, ſi capillis conteguntur, per medium oportet incidere, ut effundatur, quicquid intus coiit. Sed ſteatomatis tunica

ca

b *Æginet. IV. 16. & VI. 39. Actuar. M. M. II. 11.*

ca quoque secanda est: quia non *c* facile a cute & subjecta carne ea separatur. At in cæteris ipsa tunica inviolata servanda est. Protinus autem, cum ista alba & intenta se
5 ostendit, tum scalpelli manubriolo diducenda a cute & carne est, ejiciendaque cum eo, quod intus tenet. Si quando tamen ab inferiore parte tunicæ musculus inhæsit, ne is lædatur, superior pars illius decidenda,
10 alia ibidem relinquenda est. Ubi tota exempta est, committendæ oræ, fibulaque his injicienda, & super medicamentum glutinans dandum est. Ubi vel tota tunica, vel aliquid ex ea relictum est, pus moventia
15 adhibenda sunt.

CAP. VII.

De Oculorum vitiis, quæ scalpello & manu curantur.

20 SED ut hæc neque genere vitii, neque ratione curationis inter se multum distant: sic in oculis, quæ manum postulant, & ipsa diversa sunt, & aliter aliterque curantur. Igitur in superioribus palpebris ve-
25 sicæ * nasci solent, pingues gravesque; quæ vix attollere oculos sinunt, levesque pituitæ cursus, sed assiduos, in oculis movent. Fere vero in pueris nascuntur. Oportet, compresso digitis duobus oculo, at-
30 que ita cute intenta, scalpello transversa linea incidere, suspensa leviter manu, ne vesica ipsa vulneretur, & ut, loco ei patefacto, ipsa prorumpat; tum digitis eam apprehendere, & evellere. facile enim sequi-

 tur.

c *Actuar. M. M. IV. 16.* * *De hisce agit H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c. 9.*

tur. Dein superinungi collyrio debet ex iis aliquo, quo lippientes oculi superinunguntur: quo paucissimis diebus cicatricula inducitur. Molestius est, ubi incisa vesica est. effundit enim humorem; neque postea, quia tenuis admodum est, potest colligi. Si forte id incidit, eorum aliquid imponendum est, quæ puri movendo sunt.

2. *De Crithe*. a

In eadem palpebra super pilorum locum tuberculum parvulum nascitur, quod a similitudine * hordei, a Græcis κριθὴ nominatur. Tunica quiddam, quod difficulter maturescit, comprehensum est. Id vel calido pane, vel cera subinde calefacta foveri oportet sic, ne nimius is calor sit, sed facile a parte sustineatur. hac enim ratione sæpe discutitur, interdum concoquitur. Si pus se ostendit, scalpello dividi debet, &, quicquid intus humoris est, exprimi: eodem deinde vapore postea quoque foveri, & superinungi, donec ad sanitatem perveniat.

3. *De Chalazio*. b

Alia quoque quædam in palpebris huic non dissimilia nascuntur; sed neque utique figuræ ejusdem, & mobilia, simulatque digito huc vel illuc impelluntur. Quæ, quia grandini similia sunt, χαλάζια Græci vocant. Hæc incidi debent, si sub cute sunt, ab exteriore parte; si sub cartilagine, ab interiore; dein scalpelli manubriolo deducenda ab integris partibus sunt. Ac, si intus plaga est, inungendum primo lenibus, dein-

a *Æginet. III. 22. Actuar. M. M. II. 7.* * Varulus *dicitur Marcell. de Med. C. VIII. pag.* 279. b *Actuar. M. M. II. 7.*

deinde acrioribus: si extra, superdandum emplastrum, quo id glutinetur.

4. *De Ungue oculorum.* c

Unguis vero, quod πτερύγιον Græci vocant, est membranula nervosa, quæ oriens ab angulo, nonnunquam ad pupillam quoque pervenit, eique officit. Sæpius a narium, interdum etiam a temporum parte nascitur. Hunc recentem non difficile est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur. Si inveteravit, jamque ei crassitudo quoque accessit, excidi debet. Post abstinentiam vero unius diei, vel adversus in sedili contra medicum is homo collocandus est, vel sic aversus, ut in gremium ejus caput resupinus effundat. Quidam, si in sinistro oculo vitium est, adversum: si in dextro, resupinum collocari volunt. Alteram autem palpebram a ministro diduci oportet, alteram a medico: sed ab hoc, si ille adversus est, inferiorem; si supinus, superiorem. Tum idem medicus hamulum acutum, paulum mucrone intus recurvato, subjicere extremo ungui debet, eumque infigere; atque eam quoque palpebram tradere alteri: ipse, hamulo apprehenso, levare unguem, eumque acu trajicere linum trahente: deinde acum ponere, lini duo capita apprehendere, & per ea erecto ungue, si qua parte oculo inhæret, manubriolo scalpelli diducere, donec ad angulum veniat: deinde invicem modo remittere, modo attrahere, ut sic & initium ejus, & finis anguli reperiatur. Duplex enim pericu-

c *Æginet. III. 22. VI. 18. H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. 1. Cap. 18.*

lum est; ne vel ex ungue aliquid relinquatur, quod exulceratum vix ullam recipiat curationem; vel ex angulo quoque caruncula abscindatur, quæ, si vehementius unguis ducitur, sequitur quoque ac decidit. 5
Si abscissa est, patefit foramen, per quod postea semper humor descendit: d ῥυάδα Græci vocant. Verus ergo anguli finis utique noscendus est; qui ubi satis constitit, non nimium adducto ungue scalpellus adhibendus est; deinde sic excidenda membranula, ne quid ex angulo lædatur. Ei deinde ex melle linamentum superdandum est, supraque linteolum, & aut spongia aut lana succida: proximisque diebus diducendus 15
quotidie oculus est, ne cicatrice inter se palpebræ glutinentur (siquidem id quoque tertium periculum accedit) eodemque modo linamentum imponendum, ac novissime inungendum collyrio, quo ulcera ad cicatricem 20
perducuntur.

Sed ea curatio vere esse debet, aut certe ante hiemen. De qua re, ad plura loca pertinente, semel dixisse satis erit. Nam duo genera curationum sunt: alia, 25
in quibus eligere tempus non licet, sed utendum est eo, quod incidit; sicut in vulneribus, & fistulis: alia, in quibus nullus dies urget, & expectare tutissimum & facile est; sicut evenit in iis, quæ & tarde 30
increscunt, & dolore non cruciant. In his ver expectandum est: aut, si quid magis
285, 5. pressit, melior tamen autumnus quam hiems vel æstas est; atque is ipse medius, jam fra-

ctis

d ῥυπάδα alii. Trallian. II. 8.

ctis æstibus, & nondum ortis frigoribus. Quo magis autem necessaria pars erit, quæ tractabitur, hoc quoque majori periculo subjecta est. & sæpe, quo major plaga fa-
5 cienda, eo magis hæc temporis ratio servabitur.

5. *De Encanthide.* *

Ex curatione vero unguis, ut dixi, vitia nascuntur, quæ ipsa aliis quoque de causis
10 oriri solent. Interdum enim fit in angulo, parum ungue exciso, vel aliter, tuberculum, quod palpebras parum diduci patitur: ἐγκανθὶς e Græce nominatur. Excipi hamulo, & circumcidi debet: hic quoque diligen-
15 ter temperata manu, ne quid ex ipso angulo abscindatur. Tum exiguum linamentum respergendum est vel cadmia, vel atramento sutorio; inque eum angulum, diductis palpebris, inserendum, supraque eodem mo-
20 do deligandum: proximisque diebus similiter nutriendum, ut primo; tantum aqua egelida, vel etiam frigida foveatur.

6. *De Ancyloblepharo.* f

Interdum inter se palpebræ coalescunt,
25 aperique non potest oculus. Cui malo solet etiam illud accedere, ut palpebræ cum albo oculi cohærescant; scilicet, cum in utrovis fuit ulcus negligenter curatum. sanescendo enim, quod diduci potuit &
30 debuit, glutinabitur; ἀγκυλοβλέφαρον sub utroque vitium Græci vocant. Palpebræ tantum inter se cohærentes, non difficulter diducuntur; sed interdum frustra. nam rursus glutinantur. Experiri tamen oportet;

* *Tulpius Observ. lib.* 1. *cap.* 29. *H.F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c.* 19. e *Æginet. III.* 22. *Actuar. M.M. IV.* 11. f *Æginet. III.* 22. *VI.* 15.

tet; quia bene res sæpius cedit. Igitur † adversum * specillum inserendum, diducendæque eo palpebræ sunt: deinde exigua penicilla interponenda, donec exulceratio ejus loci finiatur. At, ubi albo ipsius oculi palpebra 5
inhæsit, Heraclides Tarentinus author est, adverso scalpello subsecare, magna cum moderatione, ut neque ex oculo, neque ex palpebra quicquam abscindatur; ac, si necesse est, ex palpebra potius. Post hæc, inungatur 10
oculus medicamentis, quibus aspritudo curatur: quotidieque palpebra vertatur, non solum ut ulceri medicamentum inducatur, sed etiam ne inhæreat: ipsique etiam ægro præcipiatur, ut sæpe eam duobus digitis attol- 15
lat. Ego sic restitutum esse neminem memini. Meges se quoque multa tentasse, neque umquam profuisse, quia semper iterum oculo palpebra inhæserit, memoriæ prodidit.

7. *De Ægilope*. g 20

Etiamnum in angulo, qui naribus propior est, ex aliquo vitio quasi parva fistula aperitur, per quam pituita assidue destillat: αἰγίλωπα Græci vocant. Idque assidue male habet oculum: nonnunquam etiam, exeso osse, usque 25
ad nares penetrat. Idque interdum naturam carcinomatis habet: ubi intentæ venæ & recurvatæ sunt, color pallet, cutis dura est, & levi tactu irritatur, inflammationemque in eas partes, quæ conjunctæ sunt, evocat. Ex 30
his eos, qui quasi carcinoma habent, curare periculosum est. nam mortem quoque ea res ma-

† Aversum *legendum esse constat ex* H. F. *ab* Aquap. *Chirurg. Oper. Part. I. c.* 7. *qui meretur inspici*. * *Quid sit docet* H. F. *ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c. 7. p. 46.* g *Actuar. M. M. IV. 11. Aëtius Tetrab. II. Serm. III. 86.* H. F. *ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c. 21.*

maturat. Eos vero, quibus ad nares tendit, supervacuum. neque enim sanescunt. At, quibus id in angulo est, potest adhiberi curatio; cum eo, ne ignotum sit, esse
5 difficilem. quanto autem angulo propius id foramen est, tanto difficilior est; quoniam peranguftum est, in quo versari manus possit: recenti tamen re mederi facilius est. Hamulo autem summum ejus foraminis ex-
10 cipiendum; deinde totum id cavum, sicut in fistulis dixi, usque ad os excidendum; 412, oculoque & cæteris junctis partibus bene 20. obtectis, os ferramento adurendum est vehementius. quod si jam carie vexatum est,
15 quo crassior huic squama abscedat, quidam adurentia imponunt, ut atramentum sutorium, vel chalcitidem, vel æruginem rasam. quod & tardius & non idem facit. Osse adusto, curatio sequitur eadem, quæ
20 in cæteris ustis.

8. *De Pilis palpebrarum oculum irritantibus.*

Pili vero, qui in palpebris sunt, duabus de causis oculum irritare consueverunt. Nam modo palpebræ summa cutis relaxatur,
25 & procidit; quo fit, ut ejus pili ad ipsum oculum convertantur, quia non simul cartilago quoque se remisit: modo sub ordine naturali pilorum alius ordo subcrescit, qui protinus intus ad oculum tendit. Curatio-
30 nes vero hæ sunt. Si pili nati sunt, qui non debuerunt, tenuis acus h ferrea ad similitudinem spathæ lata, in ignem conjicienda est: deinde candens, sublata palpebra sic, ut ejus perniciosi pili in conspectum curantis

h *Æginet. VI. 13. H. F. ab Aquapend. Operat. Chirurg. Part. I. c.* 12.

rantis veniant, sub ipsis pilorum radicibus angulo immittenda est, ut ea tertiam partem palpebræ transvehat: deinde iterum, tertioque ad alterum angulum. quo fit, ut omnes pilorum radices adustæ emoriantur. 5
Tum superimponendum medicamentum est, quod inflammationem prohibeat: atque ubi crustæ exciderunt, ad cicatricem perducendum. Facillime autem id genus sanescit.
Quidam ajunt, acu *i* transsui juxta pilos 10
exteriorem partem palpebræ oportere, eamque transmitti duplicem capillum muliebrem ducentem; atque ubi acus transiit, in ipsius capilli sinum, qua duplicatur, pilum esse injiciendum, & per eum in superiorem 15
palpebræ partem attrahendum, ibique corpori adglutinandum, & imponendum medicamentum, quo foramen glutinetur. sic enim fore, ut is pilus in exteriorem partem postea spectet. Id primum fieri non potest, 20
nisi in pilo longiore; cum fere breves eo loci nascantur. Deinde, si plures pili sunt, necesse est longum tormentum sit, & toties acus transiens magnam inflammationem moveat. Novissime, cum humor aliquis ibi 25
subsit, oculo & ante per pilos & tum per palpebræ foramina affecto, vix fieri potest, ut gluten, quo vinctus est pilus, non resolvatur: eoque fit, ut is eo, unde vi abductus est, redeat. Ea vero curatio, quæ 30
palpebræ laxioris ab omnibus frequentatur, nihil habet dubii. Siquidem oportet contecto oculo mediam palpebræ cutem, sive ea superior, sive inferior est, apprehendere

i *Æginet. VI. 13.*

dere digitis, ac levare. tum considerare, quantulo detracto futurum sit, ut naturaliter se habeat. Siquidem hic quoque duo pericula circumstant: si nimium fuerit ex-
5 cisum, ne contegi oculus non possit; si parum, ne nihil actum sit, & frustra sectus aliquis sit. Quod deinde incidendum videbitur, per duas lineas atramento notandum est sic, ut inter oram, quæ pilos
10 continet, & propiorem ei lineam, aliquid relinquatur, quod apprehendere acus postea possit. His constitutis, scalpellus adhibendus est: &, si superior palpebra est, ante; si inferior, postea propius ipsis pilis
15 incidendum: initiumque faciendum in sinistro oculo, ab eo angulo, qui tempori; in dextro, ab eo, qui naribus propior est: idque, quod inter duas lineas est, excidendum. deinde oræ vulneris inter se simplici
20 sutura committendæ, operiendusque oculus est: &, si parum palpebra descendet, laxanda utique; si nimium, aut adstringenda, aut etiam rursus tenuis habenula ab ulteriore ora excidenda. Ubi secta est, aliæ
25 suturæ adjiciendæ, quæ supra tres esse non debent. Præter hæc, in superiore palpebra sub pilis ipsis incidenda linea est, ut ab inferiore parte diducti pili sursum spectent. Idque, si levis inclinatio est, etiam solum
30 satis tuetur. Inferior palpebra eo non eget. His factis, spongia, ex aqua frigida expressa, super deliganda est. Postero die glutinans emplastrum injiciendum. Quarto sutura tollenda est, & collyrio, quod inflamma-

mationes reprimit, superinungendum.

9. *De Lagophthalmo*. k

Nonnunquam autem, nimium sub hac curatione excisa cutę, evenit, ut oculus non contegatur. Idque interdum etiam alia de causa fit. λαγώφθαλμον Græci appellant. In quo si nimium palpebræ deest, nulla id restituere curatio potest: si exiguum, mederi licet. Paulum infra supercilium cutis incidenda est lunata figura, cornibus ejus deorsum spectantibus. Altitudo esse plagæ usque ad cartilaginem * debet, ipsa illa nihil læsa. nam, si ea incisa est, palpebra concidit, neque attolli postea potest. Cute igitur tantum diducta fit, ut paululum in ima oculi ora descendat; hiante scilicet super plaga. in quam linamentum injiciendum est, quod & conjungi diductam cutem prohibeat, & in medio caruncullam creet: quæ ubi eum locum implevit, postea recte oculus operitur.

10. *De Ectropio*. l

Ut superioris autem palpebræ vitium est, quo parum descendit, ideoque oculum non contegit: sic inferioris, quo parum sursum attollitur, sed pendet & hiat, neque potest cum superiore committi. Atque id quoque evenit interdum ex simili vitio curationis, interdum etiam senectute. ἐκτρόπιον Græci vocant. si ex mala curatione est, eadem ratio medicinæ est, quæ supra posita est: plagæ tantum cornua ad maxillas, non ad oculum convertenda sunt. Si ex senectute est, tenui feramento id

k *Æginet.VI.16.Aëtius Tetrab.II.Serm.III. c.73.* * *Vide H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part.I.c.14.* l *Actuar. M. M.II.7.*

id totum extrinsecus adurendum est; deinde melle inungendum a quarto die, vapore aquæ calidæ fovendum, inungendumque medicamentis ad cicatricem perducentibus.

5 11. *De Staphylomate*.

Hæc fere circa oculum in angulis palpebrisque incidere consueverunt. In ipso autem oculo nonnunquam summa attollitur tunica, sive ruptis intus membranis aliquibus, sive 10 laxatis †; & similis figura m acino fit. unde id σταφύλωμα Græci vocant. Curatio duplex est. Altera, ad ipsas radices per medium transsuere acu, duo lina ducente; deinde alterius lini duo capita ex superiore parte, 15 alterius ex inferiore adstringere inter se, quæ paulatim secando id excidant. Altera, in summa parte ejus ad lenticulæ magnitudinem excidere; deinde spodium aut cadmiam infricare. Utrolibet autem facto, album ovi 20 lana excipiendum & imponendum; posteaque vapore aquæ calidæ fovendus oculus, & lenibus medicamentis ungendus est.

12. *De Clavis oculorum*.

Clavi autem vocantur callosa n in albo 25 oculi tubercula; quibus nomen a figuræ similitudine est. Hos ad imam radicem perforare acu commodissimum est, infraque eam excidere, deinde lenibus medicamentis inungere.

30 13. *De Oculorum natura*.

Suffusionis jam alias feci mentionem; 367, 23. quia cum recens incidit, medicamentis quo-

† *H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part.I. c.17.* m *Æginet.III.22. VI.19. Actuar. M.M. II.7. Aëtius Tetrab.II. Serm.III. 34. 35. Aliud procidentiæ genus observavit Tulpius Observ. L.1. cap.28.* n *Actuar.M.M.II.7.*

quoque sæpe discutitur: sed, ubi vetustior facta est, manus curationem desiderat. quæ inter subtilissimas haberi potest. De qua antequam dico, paucis ipsius oculi natura indicanda est. Cujus cognitio, cum ad plura loca pertineat, tum vel præcipue ad hunc pertinet. Is igitur summas habet duas tunicas: ex quibus superior a Græcis κερατοειδὴς vocatur; eaque, qua parte alba est, satis crassa, pupillæ loco extenuatur. Huic interior adjuncta est media parte, qua pupilla est, modico foramine concava, circa tenuis, ulterioribus partibus ipsa quoque plenior. quæ χοροειδὴς a Græcis nominatur. Hæ duæ tunicæ, cum interiora oculi cingant, rursus sub his coeunt; extenuatæque & in unum coactæ per foramen, quod inter ossa est, ad membranam cerebri perveniunt, eique inhærescunt. Sub his autem, qua parte pupilla est, locus vacuus est: deinde infra rursus tenuissima tunica, quam Herophilus ἀραχνοειδῆ nominavit. Ea media subsidit; eoque cavo continet quiddam, quod, a vitri similitudine, ὑαλοειδὲς Græci vocant. Id neque liquidum, neque aridum est; sed quasi concretus humor. Ex cujus colore pupillæ color vel niger est, vel cæsius, cum summa tota tunica alba sit. Id autem superveniens ab interiore parte membranula includit. Sub his gutta humoris est, ovi albo similis: a qua videndi facultas proficiscitur. κρυσταλλοειδὴς a Græcis nominatur.

14. De

14. *De Suffusione*. 369, 18.

Igitur vel ex morbo, vel ex ictu concrescit humor sub duabus tunicis *, qua locum vacuum esse proposui; isque paulatim in-
5 durescens, interiori potentiæ se opponit. Vitii ejus plures species sunt; quædam sanabiles, quædam quæ curationem non admittunt. Nam si exigua suffusio est, si immobilis, colorem vero habet marinæ aquæ,
10 vel ferri nitentis, & a latere sensum aliquem fulgoris relinquit, spes superest. Si magna est, si nigra pars oculi, amissa naturali figura, in aliam se vertit, si suffusioni color cœruleus est, aut auro similis, si labat, &
15 hac atque illac movetur, vix unquam succurritur. Fere vero pejor est, quo ex graviore morbo, majoribusve capitis doloribus, vel ictu vehementiore orta est. Neque idonea curationi senilis ætas est; quæ sine no-
20 vo vitio, tamen aciem hebetem habet: ac ne puerilis quidem; sed inter has media ætas. Oculus quoque curationi neque exiguus, neque concavus, satis opportunus est. Atque ipsius quoque suffusionis quædam ma-
25 turitas est. Expectandum igitur est, donec jam non fluere, sed duritie quadam concrevisse videatur.

Ante curationem autem modico cibo uti, bibere aquam triduo debet; pridie, ab o-
30 mnibus abstinere. Post hæc in adverso sedili collocandus est loco lucido, lumine adverso, sic ut contra medicus paulo altius sedeat; a posteriore autem parte caput ejus, qui curabitur, minister contineat, & im-

Ee mo-

* *Hoc non usque adeo veritati consentire putat H.F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c. 16.*

mobile id præstet: nam levi motu eripi acies in perpetuum potest. Quin etiam ipse oculus, qui curabitur, immobilior faciendus est, super alterum lana imposita & deligata. Curari vero sinister oculus dextra manu, dexter sinistra debet. Tum acus admovenda est, aut acuta, aut certe non nimium tenuis, eaque demittenda, sed recta, est per summas duas tunicas medio loco inter nigrum oculi & angulum tempori propiorem, e regione mediæ suffusionis sic, ne qua vena lædatur. Neque tamen timide demittenda est, quia inani loco excipitur. Ad quem cum ventum est, ne mediocriter quidem peritus falli potest; quia prementi nihil renititur. Ubi eo ventum est, inclinanda acus ad ipsam suffusionem est, leniterque ibi verti & paulatim eam deducere infra regionem pupillæ debet; ubi deinde eam transiit, vehementius imprimi, ut inferiori parti insidat. Si hæsit, curatio expleta est. Si subinde redit, eadem acu magis concidenda, & in plures partes dissipanda est: quæ singulæ & facilius conduntur, & minus late officiunt. Post hæc educenda acus recta est, imponendumque est lana molli exceptum ovi album, & supra, quod inflammationem coerceat, atque ita devinciendum.

348, 21. Post hæc opus est quiete, abstinentia, lenium medicamentorum inunctionibus, cibo (qui postero die satis mature datur) primum liquido, ne maxillæ laborent; deinde, inflammatione finita, tali, qualis in vul-

vulneribus propositus. Quibus, ut aqua quoque diutius bibatur, necessario accedit.

15. *De Pituita oculorum*. 347.

De pituitæ quoque tenuis cursu, qui oculos infestat, quatenus medicamentis agendum est, jam explicui. Nunc ad ea veniam, quæ curationem ex manu postulant. Animadvertimus autem quibusdam nunquam siccescere oculos, sed semper humore tenui madere: quæ res aspritudinem continuat, & ex levibus momentis inflammationes & lippitudines excitat, totam denique vitam hominis infestat. Idque in quibusdam nulla ope adjuvari potest, in quibusdam sanabile est. Quod primum discrimen nosse oportet, ut alteris succurratur, alteris manus non injiciatur.

Ac primum supervacua curatio est in his, qui ab infantibus id vitium habent; quia necessario mansurum est usque mortis diem. Deinde non necessaria etiam in his, quibus non multa, sed acris pituita est: siquidem manu nihil adjuvantur; medicamentis, & victus ratione, quæ crassiorem pituitam reddit, ad sanitatem perveniunt. Lata etiam capita vix medicinæ patent. Tum interest, pituitam emittant venæ, quæ inter calvariam & cutem sunt, an quæ inter membranam cerebri & calvariam: superiores enim per tempora oculos rigant; inferiores, per eas membranas, quæ ab oculis ad cerebrum tendunt. Potest autem adhiberi remedium his, quæ supra os fluunt; non potest his, quæ ab osse. Ac ne his qui-

dem ſuccurritur, quibus pituita utrinque deſcendit: quia levata altera parte, nihilominus altera infeſtat.

Quid ſit autem, hac ratione cognoſcitur. Raſo capite ea medicamenta, quibus in lippitudine pituita ſuſpenditur, a ſuperciliis uſque ad verticem illini debent: ſi ſicci oculi eſſe cœperunt, apparet per eas venas, quæ ſub cute ſunt, irrigari: ſi nihilominus madent, manifeſtum eſt ſub oſſe deſcendere: ſi eſt tumor, ſed levior, duplex vitium eſt. Plurimi tamen ex laborantibus reperiuntur, quos ſuperiores venæ exerceant; ideoque pluribus etiam opitulari licet. Idque non in Græcia tantummodo, ſed in aliis quoque gentibus celebre eſt: adeo ut nulla medicinæ pars magis per nationes quaſque expoſita ſit.

Reperti in † Græcia ſunt, qui novem lineis cutem capitis inciderent: duabus in occipitio rectis, una ſuper eas tranſverſa: dein duabus ſuper aures, una inter eas item tranſverſa: tribus denique inter verticem & frontem rectis. Reperti ſunt, qui a vertice recta eas lineas ad tempora deducerent; cognitiſque, ex motu maxillarum, muſculorum initiis, leviter ſuper eos cutem inciderent, diductiſque per retuſos hamos oris, insererent linamenta ſic, ut neque inter ſe cutis antiqui fines committerentur, & in medio caro increſceret, quæ venas, ex quibus ad oculos tranſiret, adſtringeret. Quidam etiam atramento duas lineas duxerunt a media aure ad mediam alteram

† *H. F. ab Aquapendente Operat. Chirurgic. Part. I. c. 4.*

teram aurem; deinde a naribus ad verticem: tum ubi lineæ committebantur, scalpello inciderunt; & post sanguinem effusum, os ibidem adusserunt. Nihilominus autem & in temporibus, & inter frontem atque verticem eminentibus venis idem candens ferrum admoverunt.

Frequens curatio est, venas in temporibus adurere, quæ fere quidem in ejusmodi malo tument: sed tamen, ut inflentur magisque se ostendant, cervix ante modice deliganda est. Tenuibus autem ferramentis, & retusis venæ adurendæ; donec in oculos pituitæ cursus conquiescat. Id enim signum est quasi excæcatorum itinerum, per quæ humor ferebatur.

Valentior tamen medicina est, ubi tenues conditæque venæ sunt, ideoque legi non possunt, eodem modo cervice deligata †, retentoque ab ipso spiritu, quo magis venæ prodeant, atramento notare eas contra tempora, & inter verticem ac frontem: deinde cervice resoluta, qua notæ sunt, venas incidere, & sanguinem mittere: ubi satis fluxit, tenuibus ferramentis adurere. contra tempora quidem, timide: ne subjecti musculi, qui maxillas tenent, sentiant: inter frontem vero & verticem, vehementer sic, ut squama ab osse recedat.

Efficacior tamen etiamnum est Afrorum curatio, qui verticem usque ad os adurunt sic, ut squamam remittat. Sed nihil melius est, quam quod in Gallia quoque Comata fit, ubi venas in temporibus & in superio-

† *H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. Part. I. c. 3.*

periore capitis parte legunt. Adusta quo modo curanda sint, jam explicui. Nunc illud adjicio; neque ut crustæ decidant, neque ut ulcus impleatur, adustis venis, esse properandum; ne vel sanguis erumpat, vel 5 cito pus supprimatur: cum per hoc siccescere eas partes opus sit; per illud exhauriri opus non sit. Si quando tamen sanguis eruperit, infrianda medicamenta esse, quæ sic sanguinem supprimant, ut ne adurant. 10 Quemadmodum autem venæ deligendæ sint, quidque lectis his faciendum sit, cum venero ad crurum varices, dicam.

CAP. VIII.

15

De Aurium morbis, qui manu & scalpello curantur.

VERUM ut oculi multiplicem curationem, etiam manus exigunt: sic in auribus admodum pauca sunt, quæ in 20 hac medicinæ parte tractentur. Solet tamen evenire vel a prima natali die protinus, vel postea facta exulceratione, deinde per cicatricem aure repleta, ut foramen *a* in ea nullum sit, ideoque audiendi 25 usu careat. Quod ubi incidit, specillo tentandum est, alte ne id repletum, an in summo tantum glutinatum sit. Nam si alte est, prementi non cedit: si in summo, specillum protinus recipit. Illud attingi 30 non oportet; ne sine effectus spe oriatur distentio nervorum, & ex ea mortis periculum sit: hoc facile curatur. Nam qua cavum esse debet, vel medicamentum aliquod impo-

a Æginet. VI. 23.

imponendum est ex adurentibus, vel candente ferro aperiendum, vel etiam scalpello incidendum. Cumque id patefactum, & jam ulcus purum est, injicienda eo pinna est, illita medicamento cicatricem inducente: circaque id, medicamentum dandum, ut cutis circa pinnam sanescat: quo fit, ut ea remota, postea facultas audiendi sit.

At ubi aures perforatæ sunt, & offendunt, trajicere id cavum celeriter candente acu satis est, ut leniter ejus oræ exulcerentur; aut etiam adurente medicamento idem exulcerare: postea deinde imponere id quod purget; tum quod eum locum repleat, & cicatricem inducat. Quod si magnum id foramen est, sicut solet esse in his, qui majora pondera auribus gesserunt, incidere, quod super est, ad extremum oportet: supra deinde oras scalpello exulcerare, & postea suere, ac medicamentum, quo id glutinetur, imponere. Tertium est, si quid ibi curti est, sarcire. quæ res cum in labris quoque & naribus fieri possit, eandem autem curationem habeat, simul explicanda est.

CAP. IX.

Curta in auribus, labrisque ac naribus, quomodo sarciri & curari possint. a

CURTA igitur in his tribus, ac si qua parte parva sunt, curari possunt: si qua majora sunt, aut non accipiunt curationem, aut ita per hanc ipsam deformationem, aut ita per hanc ipsam deformationem,

a *Æginet. III. 24. VI. 25.*

mantur, ut minus indecora ante fuerint. Atque in aure quidem & naribus deformitas sola timeri potest: in labris vero, si nimium contracta sunt, usus quoque necessario jactura fit; quia minus facile & cibus assumitur, & sermo explicatur. Neque enim creatur ibi corpus; sed ex vicino adducitur. quod etsi in levi mutilatione, & nihil eripere, & fallere oculum potest; in magna, non potest. Neque senile autem corpus, neque quod mali habitus est, neque in quo difficulter ulcera sanescunt, huic medicinæ idoneum est; quia nusquam aut celerius cancer occupat, aut difficilius tollitur.

Ratio curationis ejusmodi est: id quod curtatum est, in quadratum redigere; ab interioribos ejus angulis lineas transversas incidere, quæ citeriorem partem ab ulteriore ex toto diducant; deinde ea, quæ sic *b* resolvimus, in unum adducere. Si non satis junguntur, ultra lineas, quas ante fecimus, alias duas lunatas, & ad plagam conversas immittere, quibus summa tantum cutis diducatur: sic enim fit, ut facilius quod adducitur, sequi possit. quod non vi cogendum est; sed ita adducendum, ut ex facili subsequatur, & dimissum non multum recedat.

Interdum tamen ab altera parte cutis haud omnino adducta deformem, quem reliquit locum, reddit. Hujusmodi loci altera pars incidenda, altera intacta habenda est. Ergo neque ex imis auribus, neque ex me-

b *Al.* reposuimus,

medio naso imisve narium partibus, neque ex angulis labrorum quicquam attrahere tentabimus. Utrinque autem petemus, si quid summis auribus, si quid imis aut mediis
5 naribus, aut mediis labris deerit. Quæ tamen interdum etiam duobus locis curtata esse consuerunt: sed eadem ratio curandi est. Si cartilago in eo, quod incisum est, eminet, excidenda est: neque enim aut
10 glutinatur, aut acu tuto trajicitur. Neque longe tamen excidi debet, ne inter duas oras liberæ cutis utrinque coitus puris fieri possit. Tum junctæ oræ inter se suendæ sunt, utrinque cute apprehensa; & qua prio-
15 res lineæ sunt, ea quoque suturæ injiciendæ sunt. Siccis locis, uti naribus illita spuma argenti, satis proficit. In interiores vero, lunatasque plagas, linamentum dandum est; ut caro increscens vulnus impleat.
20 Summaque cura, quod ita sutum est, tuendum esse, apparere ex eo potest, quod de cancro supra posui. Ergo etiam tertio quoque die fovendum erit vapore aquæ calidæ: rursusque idem medicamentum injicien-
25 dum. quo fere septimo die glutinatum est. Tum suturæ eximi, & ulcus ad sanitatem perduci debet.

CAP. X.

De Polypo. a

30 380.

POLYPUM vero, qui in naribus nascitur, præcipue ferro curari jam alias posui. Ergo etiam hunc feramento acuto, in modum * spathæ facto, resolvere ab

a *Æginet. VI. 25. H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c. 24. 25.* * *De hac consule Rhodium ad Scribon. Largum, pag. 46.*

ab osse oportet: adhibita diligentia, ne infra cartilago lædatur; in qua difficilis curatio est. Ubi abscissus est, unco ferramento extrahendus est. Tum implicitum linamentum, vel aliquid ex penicillo respergendum est medicamento, quo sanguis supprimitur, eoque nares leniter implendæ. Sanguine suppresso, linamento ulcus purgandum est. Ubi purum est, eo pinna, eodem modo, quo in aure supra positum est, 439, 5. medicamento illita, quo cicatrix inducitur, intus demittenda, donec ex toto id sanescat.

CAP. XI.

De Ozæna.

379. ID autem vitium, quod ὄζαινα a Græcis vocatur, si medicamentis non cederet, quemadmodum manu curandum esset, apud magnos Chirurgos non reperi. Credo, quia res raro ad sanitatem satis proficit; cum aliquod in ipsa curatione tormentum habeat. Apud quosdam tamen positum est, vel subtilem † fistulam, vel enodem scriptorium calamum * in narem esse conjiciendum, donec sursum ad os perveniat: tum per id tenue feramentum candens dandum esse ad ipsum os: deinde adustum locum purgandum esse ærugine & melle: ubi purus est, lycio ad sanitatem perducendum. Vel narem incidendam esse ab ima parte ad os, ut & conspici locus possit, & facilius candens ferramentum admoveri. Tum sui narem debere; & adustum quidem

† Fictilem *legit H. F. ab Aquapend.* Oper. Chirurg. *P. I. cap.* 26. *pag.* 104. *&* 106. * *Hodierni Chirurgi argenteum habent. H. F. ab Aquapend.* Oper. Chirurg. *P. I. c.* 26.

dem ulcus eadem ratione curari: suturam vero illini vel spuma argenti, vel alio glutinante.

CAP. XII.

5

De Oris vitiis, quæ manu & ferro curantur.

1. *De Dentibus.* a

381.

IN ore quoque quædam manu curantur. 10 Ubi in primis dentes nonnunquam moventur, modo propter radicum imbecillitatem, modo propter gingivarum marcescentium vitium. Oportet in utrolibet candens ferramentum gingivis admovere, ut leviter 15 attingat, non ut insidat. Adustæ gingivæ melle illinendæ, & mulso eluendæ sunt. Ut pura ulcera esse cœperunt, arida medicamenta infrianda sunt, ex his, quæ reprimunt.

Si vero dens dolores movet, eximique 20 eum, quia medicamenta nihil adjuvant, placuit, circumradi debet, ut gingiva ab eo * resolvatur; tum is concutiendus est. Eademque facienda, donec bene moveatur. nam dens hærens cum summo periculo e-25 vellitur, ac nonnunquam maxilla loco movetur †. Idque etiam majore periculo in superioribus dentibus fit; quia potest tempora oculosve concutere. Tum, si fieri potest, manu; si minus, forcipe § dens exci-30 piendus est.

At si exesus est ante, id foramen vel b linamento, vel bene accommodato plumbo replendum est, ne sub forcipe confringatur.

Recta

a *Æginet. III. 26.* * *Id sæpenumero sufficit teste Simone Paulo Quadr. Botan. pag. 151.* † *Imo pars avellitur, quod aliquando ipse vidi.* § *Vide figuram apud Rhodium ad Scrib. Largum, pag. 94.* b *Æginet. VI. 28.*

Recta vero forceps ducendus est, ne inflexis radicibus os rarum, cui dens inhæret, parte aliqua frangatur. Neque ideo nullum ejus rei periculum est; utique in dentibus brevibus, qui fere longiores radices habent: sæpe enim forceps, cum dentem comprehendere non possit, aut frustra comprehendat, os gingivæ prehendit & frangit.

Protinus autem, ubi plus sanguinis profluit, scire licet, aliquid ex osse fractum esse. Ergo specillo conquirenda est testa, quæ recessit, & vulsella protrahenda est: si non sequitur, incidi gingiva debet, donec labans ossi testa recipiatur. Quod si fractum statim non est, sed intumescit extrinsecus maxilla, ut os hiare non possit, foris imponendum calidum ex farina & fico cataplasma est, donec ibi pus moveatur: tum incidi gingiva debet. Pus quoque multum profluens, ossis fracti nota est. Itaque etiam tum id extrahi convenit. Nonnunquam etiam, eo læso, fissura fit. quæ eradi debet.

V. supra xxii, 34.

Dens autem scaber, qua parte niger est, radendus est, illinendusque rosæ flore contrito, cui gallæ quarta pars & altera myrrhæ sit adjecta: continendumque ore crebro vinum meracum. Atque in eo casu velandum caput, ambulatione multa, fricatione capitis, cibo non acri utendum est.

At, si ex ictu vel alio casu aliqui labant dentes, auro cum his, qui bene hærent, vinciendi sunt; continendaque ore reprimentia,

mentia, ut vinum, in quo malicorium decoctum, aut in quod galla candens conjecta sit. Si quando etiam in pueris ante dens nascitur, quam prior excidat, is, qui cadere debuit, circumradendus & evellendus est; is, qui natus est in locum prioris, quotidie digito adurgendus, donec ad justam magnitudinem perveniat. Quotiescunque dente exempto radix relicta est, protinus ea quoque ad id facto forcipe, quam ῥιζάγραν * Græci vocant, eximenda est.

2. *De Tonsillis induratis*. 383.

Tonsillas autem, quæ post inflammationes induruerunt, ἀντιάδες autem a Græcis appellantur, cum sub levi tunica sint, oportet digito circumradere & evellere: si ne sic quidem resolvuntur, hamulo excipere, & scalpello excidere: tum ulcus aceto eluere, & illinire vulnus medicamento, quo sanguis supprimitur.

3. *De Uva*. 389.

Uva, si cum inflammatione descendit, dolorique est, & subrubicundi coloris, præcidi sine periculo non potest: solet enim multum sanguinem effundere, itaque melius est iis uti, quæ alias proposita sunt. Si vero inflammatio quidem nulla est, nihilominus autem ea ultra justum modum a pituita diducta est, & tenuis, acuta, alba est, præcidi debet. Itemque, si ima, livida & crassa; summa, tenuis est. Neque quicquam commodius est, quam vulsella apprehendere, sub eaque, quod volumus, excidere. Neque enim ullum periculum est, ne

* *Vide Rhodium ad Scrib. Largum, pag. 94.*

ne plus minusve præcidatur: cum liceat tantum infra vulsellam relinquere, quantum inutile esse manifestum est; idque præcidere, quo longior uva est, quam esse naturaliter debet. Post curationem eadem facienda sunt, quæ in tonsillis proxime posui. 5

387. *4. De Lingua.*

Lingua vero quibusdam cum subjecta parte a primo natali die juncta est; qui ob 10 id ne c loqui quidem possunt. Horum extrema lingua vulsella apprehendenda est, sub eaque membrana incidenda: magna cura habita, ne venæ, quæ juxta sunt, violentur, & profusione sanguinis noceant. Re- 15 liqua curatio vulneris in prioribus posita est. Et plerique quidem, ubi consanuerunt, loquuntur. Ego autem cognovi, qui, succisa lingua, cum abunde super dentes eam promeret, non tamen loquendi facultatem 20 consecutus est. Adeo in medicina, etiam, ubi perpetuum est, quo fieri debet, non tamen perpetuum est id, quod consequi convenit.

5. De Abscessu sub lingua. * 25

Sub lingua quoque interdum aliquid abscedit; quod fere consistit in tunica, doloresque magnos movet. Quod, si exiguum est, incidi semel satis est: si majus, summa cutis usque ud tunicam excidenda est; de- 30 inde utrinque oræ hamulis excipiendæ, & tunica, undique circundata, liberanda est: magna diligentia per hanc curationem habita, ne qua major vena incidatur.

6. De

c *Æginet. VI. 29.* * *H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c. 36.*

6. *De Labris.* [d]

Labra autem ſæpe finduntur, eaque res habet cum dolore etiam hanc moleſtiam, quod ſermo prohibetur; qui ſubinde eas rimas cum dolore diducendo ſanguinem citat. Sed has ſi in ſummo ſunt, medicamentis curare commodius eſt, quæ ad ulcera oris fiunt: ſi vero altius deſcenderunt, neceſſarium eſt tenui ferramento adurere. quod ſpathæ ſimile, quaſi tranſcurrere, non imprimi debet. poſtea facienda eadem ſunt, quæ in naribus aduſtis expoſita ſunt.

CAP. XIII.

De Cervicis vitio.

AT in cervice, inter cutem & aſperam arteriam, tumor increſcit (*βρογχοκήλην* [a] Græci vocant) quo, modo caro hebes, modo humor aliquis, melli aquæve ſimilis, includitur; interdum etiam minutis oſſibus pili immiſti. Ex quibus quicquid eſt, quod tunica continetur, poteſt adurentibus medicamentis curari. Quibus ſumma cutis cum ſubjecta tunica [b] exuritur. quo facto, ſive humor eſt, profluit; ſive quid denſius, digitis educitur: tum ulcus ſub linamentis ſaneſcit. Sed ſcalpelli curatio brevior eſt. Medio tumor una linea inciditur uſque ad tunicam: deinde vitioſus ſinus ab integro corpore digito ſeparatur, totuſque cum velamento ſuo eximitur: tum aceto, cui vel ſalem vel nitrum aliquis adjecit, eluitur; oræque una ſutura junguntur; cæteraque eadem, quæ in aliis ſu-

d *Oribaſ. de Loc. Affect.* IV. 56. a *Æginet.* VI. 38. b *Edit. Aldi*, *Steph.* exeditur. *Al.* exeritur.

suturis, superinjiciuntur: leniter deinde, ne fauces urgeat, deligatur. Si quando autem tunica eximi non potuerit, intus inspergenda adurentia, linamentisque id curandum, & cæteris pus moventibus. 5

CAP. XIV.

De Umbilici vitiis. a

392. SUNT etiam circa umbilicum plura vitia; de quibus, propter raritatem, inter authores parum constat. Verisimile est autem, id a quoque prætermissum, quod ipse non cognoverat: a nullo id, quod non viderat, fictum. Commune omnibus est, umbilicum indecore prominere. Causæ requiruntur? Meges tres has posuit: modo intestinum eo irrumpere, modo omentum, modo humorem. Sostratus nihil de omento dixit. Duobus iisdem adjecit, carnem ibi interdum increscere, eamque modo integram esse, modo carcinomati similem. Gorgias ipse quoque omenti mentionem omisit: sed eadem tria causatus, spiritum quoque interdum eo dixit irrumpere. Heron omnibus his quatuor positis, & omenti mentionem habuit, & ejus, quod simul & omentum & intestinum habuerit. 10 15 20 25

b Quod autem horum sit, his indiciis cognoscitur. Ubi intestinum prolapsum est, tumor neque durus, neque mollis est: omni frigore minuitur; non solum sub omni calore, sed etiam retento spiritu crescit: sonat interdum; atque, ubi resupinatus est aliquis, relapso intestino, ipse desidit. Ubi vero 30

a *Æginet. VI. 51. H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. Part. I. c. 52.* b *Ald. Steph.* quid

vero omentum est, cætera similia sunt, tumor mollior, & ab c ima parte extenuatus in verticem est; si quis apprehendit, elabitur. Ubi utrumque est, indicia quoque 5 mixta sunt, & inter utrumque mollities. At caro durior est, semperque etiam resupinato corpore tumet, prementique non cedit, prioribus facile cedentibus. Si vitiosa est, easdem notas habet, quas in carcino-10 mate exposui. Humor autem, si premitur, circumfluit. At spiritus pressus cedit, sed protinus redit: resupinato quoque corpore tumorem in eadem figura tenet.

Ex his id, quod ex spiritu vitium est, 15 medicinam non admittit. Caro quoque, carcinomati similis, cum periculo tractatur. itaque omittenda est. Sana excidi debet; idque vulnus linamentis curari. Humorem quidam vel inciso summo tumore 20 effundunt, & vulnus iisdem linamentis curant. In reliquis variæ sententiæ sunt. Ac resupinandum quidem corpus esse, res ipsa testatur; ut in uterum, sive intestinum, sive omentum est, relabatur. Si-25 nus vero umbilici, tum vacuus, a quibusdam duabus regulis excipitur; vehementerque earum capitibus deligatis, ibi emoritur: a quibusdam d ad imum acu trajectatur, duo lina ducente; deinde utriusque li- 431, 30 ni duobus capitibus diversæ partes adstrin- 15. guntur, (quod in uva quoque oculi fit:) 454, nam sic id, quod supra vinculum est, mo- 26. ritur. Adjecerunt, quidam, ut, antequam vincirent, summam una linea inciderent;

c *Ald.* una d *Ald.* id vitium

quo facilius digito demisso, quod illuc irrupisset, depellerent: tum deinde vincirent. Sed abunde est, jubere spiritum continere, ut tumor, quantus maximus esse potest, se ostendat: tum imam basim ejus atramento notare; resupinatoque homine, digitis tumorem eum premere, ut, si quid relapsum non est, manu cogatur: post hæc, umbilicum adtrahere, &, qua nota atramenti est, lino vehementer adstringere: deinde partem superiorem aut medicamentis, aut ferro adurere, donec emoriatur: atque, ut cætera usta, ulcus nutrire. Idque non solum ubi intestinum, vel omentum, vel utrumque est; sed etiam, ubi humor est, optime proficit.

Sed ante quædam visenda sunt, ne quod ex vinculo periculum sit. Nam curationi neque infans, neque aut robustus annis, aut senex aptus est; sed a septimo fere anno ad quartum decimum. Deinde ei corpus idoneum est id, quod integrum est: at quod mali habitus est, quodque papulas, impetigines, similiaque habet, idoneum non est. Levibus quoque tumoribus facile subvenitur: at in eorum, qui nimis magni sunt, curatione periculum est. Tempus autem anni & autumnale, & hibernum vitandum est. Ver idoneum maxime est. Ac prima æstas non aliena est. Præter hæc, abstinere pridie debet. Neque id satis est: sed alvus quoque ei ducenda est; quo facilius omnia quæ excesserunt, intra uterum considant.

CAP.

CAP. XV.

Quomodò Aqua hydropicis emittatur. †

AQUAM his, qui hydropici sunt,
5 emitti oportere, alias *a* dixi. nunc,
quemadmodum id fiat, dicendum. Quidam
autem sub umbilico, fere quatuor interpo-
sitis *b* digitis a sinistra parte; quidam, ipso
umbilico perforato, id facere consueverunt:
10 quidam, cute primum adusta, deinde in-
teriore abdomine inciso; quia, quod per
ignem divisum est, minus celeriter coit.
Ferramentum autem demittitur magna cura
habita, ne qua vena incidatur. Id tale esse
15 debet, ut fere tertiam digiti partem latitu-
do mucronis impleat: demittendumqne ita
est, ut membranam quoque transeat, qua
caro ab interiore parte finitur: eo tum plum-
bea aut ænea fistula injicienda est, vel re-
20 curvatis in exteriorem partem labris, vel
eadem circumcingente quadam remora; ne
tota intus delabi possit. Hujus ea pars,
quæ intra, paulo longior esse debet, quam
quæ extra; ut ultra interiorem membranam
25 procedat. Per hanc effundendus humor est:
atque ubi major pars ejus evocata est, clau-
denda demisso linteolo fistula est; & in
vulnere, si id ustum non est, relinquenda.
Deinde per insequentes dies circa singulas
30 heminas emittendum, donec nullum aquæ
vestigium appareat. Quidam tamen etiam
non usta cute, protinus fistulam recipiunt,
& super vulnus spongiam expressam ex aqua
frigida, vel ex aceto deligant: deinde po-

 stero

† *H.F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. c.54.* a *Libro III. c.21.* b *Æginet. V.50.*

ſtero die rurſus fiſtulam demittunt (quod recens vulnus paululum diductum patitur) ut, ſi quid humoris ſupereſt, emittatur: idque bis ita feciſſe contenti ſunt. 5

CAP. XVI.

De Ventre ictu perforato, & Inteſtinis vulneratis. a

NONNUNQUAM autem venter ictu aliquo perforatur; ſequiturque, 10 ut inteſtina evolvantur. Quod ubi incidit, protinus conſiderandum eſt, an integra ea ſint; deinde, an his color ſuus maneat. Si tenuius inteſtinum perforatum eſt, nihil profici poſſe, jam retuli. Latius 15 inteſtinum ſui poteſt: non quod certa fiducia ſit; ſed quod dubia ſpes, certa deſperatione ſit potior. interdum enim glutinatur. Tum, ſi utrumlibet inteſtinum lividum, aut pallidum, aut nigrum eſt, qui- 20 bus illud quoque neceſſario accedit, ut ſenſu careat, medicina omnis inanis eſt. Si vero adhuc ea ſui coloris ſunt, cum magna feſtinatione ſuccurrendum eſt: momento enim alienantur externo & inſueto ſpiri- 25 tu circundata. Reſupinandus autem homo eſt, coxis erectioribus; &, ſi anguſtius vulnus eſt, quam ut inteſtina commode refundantur, incidendum eſt, donec ſatis pateat. Ac, ſi jam ſicciora inteſtina ſunt, perluen- 30 da aqua ſunt, cui paululum admodum olei ſit adjectum. Tum miniſter oras vulneris leniter diducere manibus ſuis, vel etiam duobus hamis, membranæ interiori injectis,

V. ſupra xiii, 5. *V. ibid.*

a *H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. c. 55.*

ctis, debet: medicus priora semper intestina, quæ posteriora prolapsa sunt, condere sic, ut orbium singulorum locum servet. Repositis omnibus, leniter homo concutiendus est. quo fit, ut per se singula intestina in suas sedes reducantur, & in his considant. His conditis, omentum quoque considerandum est: ex quo, si quid jam nigri & emortui est, forfice excidi debet: si quid integrum est, leniter super intestina reduci: sutura autem, neque summæ cutis, neque interioris membranæ per se, satis proficit; sed utriusque. Et quidem e duobus linis facienda est, & spissior quam alibi; quia & rumpi facilius motu ventris potest, & non æque magnis inflammationibus pars ea exposita est. Igitur in duas acus fila conjicienda, eæque duabus manibus tenendæ; & prius interiori membranæ sutura injicienda est sic, ut sinistra manus in dexteriore ora, dextra in sinisteriore a principio vulneris orsa, ab interiori parte in exteriorem acum immittat. quo fit, ut ab intestinis ea pars semper acuum longe sit, quæ acuta; propinqua, quæ retusa est. Semel utraque parte trajecta, permutandæ acus inter manus sunt, ut ea sit in dextra, quæ fuit in sinistra, ea veniat in sinistram, quam dextra continuit: iterumque eodem modo per oras immittendæ sunt: atque ita tertio & quarto, deincepsque permutatis inter manus acubus includenda plaga. Post hæc, eadem fila, eædemque acus ad cutem transferendæ, similique ratione ei quoque parti

utraque sutura injicienda; semper ab interiore parte acubus venientibus, semper inter manus trajectis. Dein glutinantia injicienda. Quibus aut spongiam, aut succidam lanam ex aceto expressam accedere debere, manifestius est, quam ut semper dicendum sit. Impositis his leniter deligari venter debet. 5

CAP. XVII.

De Interiore membrana abdominis rupta. a 10

INTERDUM tamen vel ex ictu aliquo, vel retento diutius spiritu, vel sub gravi fasce, interior abdominis membrana, superiore cute integra, rumpitur. 15 Quod fœminis quoque ex utero sæpe evenire consuevit: fitque præcipue circa ilia. Sequitur autem, cum superior caro mollis sit, ut non satis intestina contineat, his- 20 que intenta cutis indecora intumescat. Atque id quoque aliter atque aliter curatur. Quidam enim per acum duobus linis ad imam basim immissis sic utrinque devinciunt, quemadmodum & in umbilico, & in 25 uva positum est, ut, quicquid super vinculum est, emoriatur. Quidam medium tu- (449, 32.) morem excidunt, ad similitudinem myrtacei folii (quod semper eodem modo servandum esse jam posui) & tum oras sutura 30 jungunt. Commodissimum est autem, resupinato corpore, experiri manu, qua parte is tumor maxime cedat, quia necesse est, ea parte rupta membrana sit; quaque inte-
gra

a *H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. cap.* 53.

gra est, ea magis obnitatur: tum, qua rupta videbitur, *b* incidendæ scalpello duæ tunicæ sunt, ut, exciso medio, interior membrana utrinque recentem plagam ha-
5 beat; quia, quod vetus est, sutura non coit. Loco patefacto, si qua parte membrana non novam plagam, sed veterem habet, tenuis excidenda habena est, quæ tantum oras ejus 467, 2. exulceret. Cætera, quæ ad suturam, reli-
10 quamque curationem pertinent, supra comprehensa sunt.

2. *De Varicibus ventris.*

Præter hæc evenit, ut in quorundam ventribus varices sint, quarum quia nulla
15 alia curatio est, quam quæ in cruribus esse consuevit, tum eam partem explanaturus, hanc quoque eo differo. 495, 26.

CAP. XVIII.

De Testiculorum natura, & morbis. *

20

VENIO autem ad ea, quæ in naturalibus partibus circa testiculos oriri solent: quæ quo facilius explicem, prius ipsius loci natura paucis proponenda est.
25 Igitur testiculi simile quiddam glandulis habent: nam sanguinem non emittunt, & omni sensu carent: dolent autem in ictibus & inflammationibus tunicarum, quibus hi continentur. Dependent vero ab in-
30 guinibus per singulos nervos, quos κρεμαστῆρας Græci nominant. cum quorum utroque binæ descendunt & venæ & arteriæ. Hæc autem tunica conteguntur tenui, nervosa, sine sanguine, alba, quæ ἐλυτροειδὴς

Ff 4 a Græ-

b *Edit. Ald. Steph. aliæque*, immittendæ scalpelli duæ lineæ. *Cæsarius legit* 1. *f. d.* tunicæ.
* *H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c. 71.*

a Græcis nominatur. Super eam valentior tunica est, quæ interiori vehementer ima parte inhæret. δαρτὸν Græci vocant. Multæ deinde membranulæ venas & arterias, eosque nervos comprehendunt; atque inter duas quoque tunicas superioribus partibus tenues patulæque sunt. Hactenus propria utrique testiculo & velamenta & auxilia sunt. Communis deinde utrique, omnibusque interioribus sinus est, qui etiam conspicitur a nobis. ὄσχεον Græci, scrotum nostri vocant. Isque ab ima parte mediis tunicis leviter innexus, a superiore tantum circumdatus est.

Sub hoc igitur plura vitia esse consueverunt. quæ modo ruptis tunicis, quas ab inguinibus incipere proposui, modo his integris fiunt. siquidem interdum vel ex morbo primum inflammatur, deinde postea pondere abrumpitur, vel ex ictu aliquo protinus rumpitur tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus intestina debuit. Tum pondere eo devolvitur, aut omentum, aut etiam intestinum: atque ibi reperta via, paulatim ab inguinibus in inferiores quoque partes nisum, subinde nervosas tunicas, & ob id, quod dixi, patentes diducit. ἐντεροκήλην & ἐπιπλοκήλην Græci vocant: apud nos indecorum, sed commune his, herniæ nomen est.

Deinde, si descendit omentum, nunquam in scroto tumor tollitur, sive inedia fuit, sive corpus huc illucve conversum, aut alio quovis modo collocatum: itemque, si re-

si retentus est spiritus, non magnopere increscit, tactu vero inæqualis est, & mollis, & lubricus.

At si intestinum quoque descendit, tu-
5 mor is sine inflammatione modo minuitur, modo increscit; estque fere sine dolore, &, cum conquiescit aliquis aut jacet, interdum ex toto desidit, interdum sic minuitur, ut in scroto exiguæ reliquiæ ma-
10 neant: at sub clamore, & satietate, & si sub aliquo pondere is homo nixus est, crescit: frigore omni contrahitur, calore diffunditur; estque tum scrotum & rotundum, & tactu leve: idque, quod subest, lubri-
15 cum est; si pressum est, ad inguen revertitur; dimissumque, iterum cum quodam quasi murmure devolvitur. & id quidem in levioribus malis evenit. Nonnunquam autem stercore accepto vastius tumet, re-
20 troque compelli non potest: adfertque tum dolorem & scroto, & inguinibus, & abdomini. Nonnunquam stomachus quoque affectus primum rufam bilem per os reddit, deinde viridem, quibusdam etiam ni-
25 gram.

V. supra xxxiv, 32.

Integris vero membranis interdum eam partem humor distendit. Atque ejus quoque species duæ sunt. Nam vel inter tunicas is increscit, vel in membranis, quæ
30 ibi circa venas & arterias sunt, ubi hæ gravate occalluerunt. Ac ne ei quidem humori, qui inter tunicas est, una sedes est. Nam modo inter summam & mediam, modo inter mediam & imam consistit.

Græci

Græci communi nomine, quicquid eſt, ὑδρο-
468, 5. κήλω appellant: noſtri vero, ſcilicet nullis
diſcriminibus ſatis cognitis, hoc quoque ſub
eodem nomine, quo priora, habent.

Signa autem quædam communia ſunt, 5
quædam propria. Communia, quibus humor
deprehenditur: propria, quibus locus.
Humorem ſubeſſe diſcimus, ſi tumor eſt,
nunquam ex toto ſe remittens, ſed interdum
levior, aut propter famem, aut pro- 10
pter febriculam, maximeque in pueris: iſque
mollis eſt, ſi non nimius humor ſubeſt;
at, ſi is vehementer increvit, renititur
ſicut uter repletus & arcte adſtrictus: venæ
quoque in ſcroto inflantur; &, ſi digi- 15
to premimus, cedit humor, circumfluenſque
id, quod non premitur, attollit; & tanquam
in vitro cornuve per ſcrotum apparet;
iſque, quantum in ipſo eſt, ſine dolore eſt.
Sedes autem ejus ſic deprehenditur. Si in- 20
ter ſummam mediamque tunicam eſt, cum
digitis duobus premimus, paulatim humor
inter eos revertens ſubit: ſcrotum remiſſius
& albidius eſt; ſi ducitur, aut nihil,
aut paululum intenditur: teſticulus ea par- 25
te neque viſu, neque tactu ſentitur. At, ſi
ſub media tunica eſt, intentum ſcrotum magis
ſe attollit, adeo ut ſuperior coles ſub
tumore eo deliteſcat.

Præter hæc æque integris tunicis ramex 30
innaſcitur. κιρσοκήλω Græci adpellant,
cum venæ intumeſcunt. Hæ quandoque in-
468, 23. tortæ *, conglomerataeque ad ſuperiorem
partem, vel ipſum ſcrotum implent, vel
mediam

* *De hac voce vide Jo. Rhodium de Acia*, C. 15. *p.* 212.

mediam tunicam, vel imam: interdum etiam sub ima tunica, circa ipsum testiculum nervumque ejus, increscunt. Ex is eæ, quæ in ipso scroto sunt, oculis patent: hæ
5 vero, quæ mediæ imæve tunicæ insident, ut magis conditæ non æque quidem cernuntur, sed tamen etiam visui subjectæ sunt: præterquam quod & tumoris aliquid est, pro venarum magnitudine & modo; &
10 id prementi magis renititur, ac per ipsos venarum toros inæquale est; &, qua parte id est, testiculus magis justo dependet. Cum vero etiam super ipsum testiculum nervumque ejus id malum increvit, ali-
15 quanto longius testiculus ipse descendit, minorque altero fit, utpote alimento amisso.

Raro, sed aliquando caro quoque inter tunicas increscit. σαρκοκήλην Græci vo- 470, 17.
20 cant.

Interdum etiam ex inflammatione tumet ipse testiculus, ac febres quoque adfert; &, nisi celeriter ea inflammatio conquievit, dolor ad inguina atque ilia pervenit; par-
25 tesque hæ intumescunt, & nervus, ex quo testiculus dependet, plenior fit, simulque indurescit.

Super hæc, inguen quoque nonnunquam ramices implent. βυβωνοκήλην adpel- 471, 4.
30 lant. †

CAP.

† H.F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. P.I. c. 72.

CAP. XIX.

De Testiculorum curationibus communibus: & primo de incisione & curatione Inguinis, vel Scroti. 5

HIS cognitis, de curatione dicendum est. In qua quædam communia omnium sunt, quædam propria singulorum. Prius de communibus dicam. Loquar autem nunc de his, quæ scalpellum deside- 10 rant. nam quæ vel sanari non possint, vel aliter nutriri debeant, dicendum erit, simul ac ad species singulas venero. Inciditur autem interdum inguen, interdum scrotum. In utraque curatione homo ante 15 per triduum bibere aquam; pridie abstinere etiam a cibo debet: ipso autem die collocari supinus: deinde, si inguen incidendum est, idque jam pube contegitur, ante radendum est: tum, extento scroto, 20 ut cutis inguinis intenta sit, id incidendum sub imo ventre, qua cum abdomine tunicæ inferiores committuntur. Aperiendum autem audacter est, donec summa tunica, quæ ipsius scroti est, incidatur, pervenia- 25 turque ad eam, quæ media est. Plaga facta, foramen deorsum versus subest. In id demittendus est sinistræ manus digitus index, ut diductis intervenientibus membranulis, sinum laxet. Minister autem, sinistra 30 manu comprehenso scroto, sursum versus eum debet extendere, & quam maxime ab inguinibus abducere; primum cum ipso testiculo, dum medicus omnes membranulas,

V. supra xxxv, 21.

nulas, quæ ſuper mediam tunicam ſunt, ſi digito diducere non poteſt, ſcalpello abſcindat: deinde ſine eo, ut is delapſus ipſi plagæ jungatur, digitoque inde promatur, & ſuper ventrem cum duabus ſuis tunicis collocetur. Inde, ſi qua vitioſa ſunt, circuncidenda ſunt. In quibus cum multæ venæ diſcurrant, tenuiores quidem præcidi protinus poſſunt: majores vero ante longiore lino deligandæ ſunt; ne periculoſe ſanguinem fundant.

Sin media tunica vexata erit, aut ſub ea malum increverit, excidenda erit ſic, ut alte ad ipſum inguen præcidatur. Infra tamen non tota demenda eſt: nam quod ad baſin teſticuli vehementer cum ima tunica connexum eſt, excidi ſine ſummo periculo non poteſt. itaque ibi reliquendum eſt.

Idem in ima quoque tunica, ſi læſa eſt, faciendum eſt. Sed non a ſumma inguinis plaga, verum infra paululum ea abſcindenda; ne, læſa abdominis membrana, inflammationes moveat. Neque tamen nimium ex ea rurſum relinquendum eſt; ne poſtea ſinuetur, & ſedem eidem malo præſtet.

Purgatus ita teſticulus per ipſam plagam cum venis, & arteriis, & nervo ſuo leniter demittendus eſt; videndumque, ne ſanguis in ſcrotum deſcendat, neve concretus aliquo loco maneat. Quæ ita fient, ſi venis vinciendo medicus proſpexerit. Lina, quibus capita earum continebuntur, extra plagam dependere debebunt.

bunt.

bunt: quæ, pure orto, sine ullo dolore excidunt. Ipsi autem plagæ injiciendæ duæ fibulæ sunt; & insuper medicamentum, quo glutinetur.

Solet interdum ab altera ora necessarium 5 esse aliquid excidi, ut cicatrix major & latior fiat. Quod ubi incidit, linamenta super non fulcienda, sed leviter tantum ponenda sunt; supraque ea, quæ inflammationem repellant, id est, ex aceto vel lana 10 succida, vel spongia: cætera eadem, quæ, ubi pus moveri debet, adhibenda sunt. At, cum infra incidi oportet, resupinato homine, subjicienda sub scroto sinistra manus est; deinde id vehementer apprehen- 15 dendum, & incidendum; si parvulum est, quod nocet, modice, ut tertia pars integra, ad sustinendum testiculum, infra relinquatur: si majus est, etiam amplius, ut paululum tantummodo ad imum, cui testi- 20 culus insidere possit, integrum maneat. Sed primo rectus scalpellus quam levissima manu teneri debet, donec scrotum ipsum diducat: tum inclinandus mucro est, ut transversas membranas secet, quæ inter 25 summam mediamque tunicam sunt. At, si vitium in proximo est, mediam tunicam attingi non oportet: si sub illa quoque conditur, etiam illa incidenda est; sicut tertia quoque, si illa vitium tegit. Ubicumque 30 autem repertum malum est, ministrum ab inferiore parte exprimere moderate scrotum oportet: medicum, digito manubriolove scalpelli diducta inferiore parte, tuni-

cam

cam extra collocare; deinde eam ferramento, quod a similitudine corvum vocant, incidere sic, ut intrare duo digiti, index & medius possint: his deinde confe-
5 ctis, incidenda reliqua pars tunicæ, & inter digitos scalpellus immittendus est, eximendumque aut effundendum quicquid est noxium.

Quamcumque autem tunicam quis viola-
10 vit, illam quoque debet excidere; ac mediam quidem, ut supra dixi, quam altissime ad inguen; imam autem, paulo infra. Cæterum antequam excidantur, hæ quoque vinciri lino summa cura debent; & ejus
15 lini capita extra plagam relinquenda sunt, sicut in aliis quoque venis, quæ id requisierint.

Eo facto, testiculus intus reponendus est: oræque scroti suturis inter se com-
20 mittendæ; neque paucis, ne parum glutinentur, & longior fiat curatio; neque multis, ne inflammationem augeant. Atque hic quoque videndum est, ne quid in scroto sanguinis maneat: tum imponenda
25 glutinantia sunt.

Si quando autem in scrotum sanguis defluxit, aliquidve concretum ex eo decidit, incidi subter id debet; purgatoque eo spongia, acri aceto madens, circumdari.
30 Deligatum autem vulnus omne, quod ex his causis factum est, si dolor nullus est, quinque primis diebus non est resolvendum, sed bis die tantum aceto irroranda, lana vel spongia imposita: si dolor est, ter-

tia

tia die resolvendum; &, ubi fibulæ sunt, hæ incidendæ; ubi linamentum, id mutandum est; rosaque & vino madefaciendum id, quod imponitur. Si inflammatio increscit, adjiciendum prioribus cataplasma ex lenticula & melle; vel ex malicorio, quod in austero vino coctum sit; vel ex his mixtis. Si sub his inflammatio non conquierit, post diem quintum multa calida aqua vulnus fovendum, donec scrotum ipsum & extenuetur, & rugosius fiat: tum imponendum cataplasma ex triticea farina, cui resina pinea adjecta sit. quæ ipsa, si robustus curatur, ex aceto; si tener, ex melle coquenda sunt. Neque dubium est, quodcunque vitium fuit, si magna inflammatio est, quin ea, quæ pus movent, imponenda sint.

Quod si pus in ipso scroto ortum est, paululum id incidi debet, ut exitus detur; linamentumque eatenus imponendum est, ut foramen tegat. Inflammatione finita, propter nervos propiore cataplasmate, dein cerato utendum est. Hæc proprie ad ejusmodi vulnera pertinent. Cætera, & in curatione, & in victu, similia his esse debent, quæ in alio quoque vulnerum genere præcepimus.

CAP. XX.

De Intestini in scrotum devoluti curatione. a

HIS propositis ad singulas species veniendum est. Ac, si cui parvulo puero intestinum descendit, ante scalpellum

a *Æginet. VI.* 52. 65.

pellum experienda vinctura est. Fascia ejus rei causa fit, cui uno loco pila assuta est ex panniculis facta, quæ ad repellendum intestinum ipsi illi subjicitur: deinde reliqua
5 fasciæ pars arcte circundatur. sub quo sæpe & intus compellitur intestinum, & inter se tunicæ glutinantur. Rursus, si ætas processit, multumque intestini descendisse ex tumore magno patet, adjiciunturque dolo-
10 res & vomitus (quæ ex stercore, per cruditatem eo delapso, fere accidunt) scalpellum adhiberi sine pernicie non posse, manifestum est: levandum tantummodo malum, & per alias curationes extrahendum
15 est.

Sanguis mitti ex brachio debet: deinde, si vires patiuntur, imperanda tridui abstinentia est; si minus, certe pro vi corporis quam longissima. Eodem vero tempore su-
20 perhabendum cataplasma ex lini semine, quod ante aliquis ex mulso decoxerit. Post hæc, & farina hordeacea cum resina injicienda; & ipse demittendus in solium aquæ calidæ; cui oleum quoque adjectum
25 sit; dandumque aliquid cibi levis & calidi. Quidam etiam alvum ducunt. Id ducere aliquid in scrotum potest, educere ex eo non potest. Per ea vero, quæ supra scripta sunt, levato malo, si quando alias dolor reverte-
30 rit, eadem erunt facienda.

Sine dolore quoque si multa intestina prolapsa sunt, secari supervacuum est: non quo excludi a scroto non possint (nisi tamen id inflammatio prohibuit) sed quo

repulsa inguinibus immorentur, ibique tumorem excitent, atque ita fiat mali non finis, sed mutatio.

At in eo, quem scalpello curari oportebit, simulatque ad mediam tunicam vulnus in inguine factum pervenerit, duobus hamulis ea juxta ipsas oras apprehendi debebit, dum eductis omnibus membranulis medicus eam liberet. Neque enim nisi cum periculo læditur, quæ incidenda est; cum intestinum esse, nisi sub ea, non possit. Ubi diducta autem erit, ab inguine usque ad testiculum incidi debebit sic, ne ipse lædatur; tum excidi. Fere tamen hanc curationem puerilis ætas, & modicum malum recipit.

Sin vir robustus est, majusque id vitium est, extrahi testiculus non debet, sed in sua sede permanere. Id hoc modo fit. Inguen eadem ratione usque ad mediam tunicam scalpello aperitur; eaque tunica eodem modo duobus hamis excipitur sic, ut a sinistro testiculus eatenus contineatur, ne per vulnus exeat: tum ea tunica deorsum versus scalpello inciditur; sub eaque index digitus sinistræ manus ad imum testiculum demittitur, eumque ad plagam compellit: deinde dextræ manus duo digiti, pollex atque index, venam & arteriam & nervum tunicamque eorum a superiore tunica diducunt. quod si aliquæ membranulæ prohibent, scalpello resolvuntur, donec ante oculos tota jam tunica sit. Excisis, quæ excidenda sunt, repositoque testiculo,

culo, ab ora quoque ejus vulneris, quod in inguine est, demenda habenula paulo latior est; quo major plaga sit, & plus creare carnis possit.

5

CAP. XXI.

De Omenti in scrotum prolapsi curatione.

At si omentum descendit, eodem quidem modo, quo supra scriptum est, 10 aperiendum inguen, diducendæque tunicæ sunt. Considerandum autem est, majorne ejus modus, an exiguus sit. Nam quod parvulum est, super inguen in uterum vel digito vel adverso specillo re- 15 pellendum est: si plus est, sinere oportet dependere, quantum ex utero prolapsum est; idque adurentibus medicamentis illinere, donec *a* emoriatur & excidat. Quidam hic quoque duo lina acu trajiciunt, 20 binisque singulorum capitibus diversas partes adstringunt. Sub quo æque, sed tardius emoritur. Adjicitur tamen hic quoque celeritati, si omentum super vinculum illinitur medicamentis, quæ exedunt, nec 25 erodunt. σηπτικὰ Græci vocant. Fuerunt etiam, qui omentum forfice præciderent. Quod in parvulo non est necessarium: si majus est, potest profusionem sanguinis facere; siquidem omentum quoque venis qui- 30 busdam, etiam majoribus illigatum est. Neque vero, si disciso ventre id, quod prolapsum est, forfice præciditur, cum & emortuum sit, & aliter tutius avelli non possit, inde huc exemplum transferendum est.

a *Aph. VI.* 58.

Vulnus autem curari, si reductum omentum est, sutura debet: si id amplius fuit, & extra emortuum est, excisis oris, sicut supra propositum est.

458, 2. 2. *De Herniae aquosae curatione.* b 5

Si vero humor intus est, incidendum est: in pueris quidem, inguen; nisi in his quoque liquoris ejus major modus prohibet: in viris vero, & ubicunque multus humor subest, scrotum. Deinde, si inguen incisum 10 est, eo protractis tunicis humor effundi debet: si scrotum, & sub hoc protinus vitium est, nihil aliud quam humor est effundendus, abscindendaeque membranae sunt, si quae eum continuerunt; deinde eluendum 15 id ex aqua, quae vel salem adjectum, vel nitrum habeat: si sub media, imave tunica, totae hae extra scrotum collocandae, excidendaeque sunt.

CAP. XXII. 20

De Ramicis curatione.

458, 31. RAMEX * autem, si super ipsum scrotum est, adurendus est tenuibus & acutis ferramentis, quae ipsis venis insigantur; cum eo, ne amplius quam has urant; 25 maximeque, ubi inter se implicatae glomerantur, eo ferrum id admovendum est; tum super farina ex aqua frigida subacta injicienda est; utendumque eo vinculo, quod 30 400, 34. idoneum esse ani curationibus posui: tertio die lenticula cum melle imponenda est: post, ejectis crustis, ulcera melle purganda, rosa implenda, & ad cicatricem aridis linamentis

b *Æginet. VI. 62.* * *Hanc vocem exponit Salmasius Epist. 56.*

mentis perducenda sunt. Quibus vero super mediam tunicam venæ tument, incidendum inguen est, atque tunica promenda, ab eaque venæ digito vel manubriolo scalpelli
5 separandæ. qua parte vero inhærebunt, & ab superiore & ab inferiore parte lino vinciendæ; tum sub ipsis vinculis præcidendæ, reponendusque testiculus est. At, ubi supra tertiam tunicam ramex insedit, mediam ex-
10 cidi necesse est. Deinde, si duæ tresve venæ tument, & ita pars aliqua obsidetur, ut major eo vitio vacet, idem faciendum, quod supra scriptum est; ut ab inguine, & a testiculo deligatæ venæ præcidantur, is-
15 que condatur. Sin totum id ramex obsederit, per plagam demittendus digitus index erit, subjiciendusque venis sic, ut paulatim eas protrahat æque adducendo, donec is testiculus par alteri fiat; tum fibulæ oris sic in-
20 jiciendæ, ut simul eas quoque venas comprehendant. Id hoc modo fit. Acus ab exteriore parte oram vulneris perforat: tum non per ipsam venam, sed per membranam ejus immittitur, per eamque in alteram o-
25 ram compellitur. Venæ vulnerari non debent, ne sanguinem fundant. Membrana semper inter has venas est, ac neque periculum affert, & filo comprehensas illas abunde tenet. itaque etiam satis est, duas fibu-
30 las esse. Tum venæ, quæcunque protractæ sunt in ipsum inguen, averso specillo compelli debent. Solvendi fibulas tempus, inflammatione finita, & purgato vulnere, est; ut una simul & oras & venas cicatrix devinciat.

 Ubi

Ubi vero inter imam tunicam & ipsum testiculum nervumque ejus ramex ortus est, una curatio est, quæ totum testiculum abscindit. Nam neque ad generationem quicquam is confert, & omnibus indecore, quibusdam etiam cum dolore dependet. Sed tum quoque inguen incidendum, media tunica promenda, atque excidenda est: idem in ima faciendum; nervusque, ex quo testiculus dependet, præcidendus. Post id venæ & arteriæ ad inguen lino deligandæ, & infra vinculum abscindendæ sunt.

CAP. XXIII.

De Carne, quæ inter tunicas testiculorum concrevit, & de Nervo indurato. a

459, 19. CARO quoque, si quando inter tunicas increvit, nihil dubii est, quin eximenda sit: sed id, ipso scroto inciso, fieri commodius est.

At, si nervus induruit, curari res neque manu, neque medicamento potest. Urgent enim, febres ardentes; & aut virides, aut nigri vomitus: præter hæc, ingens sitis, & linguæ aspritudo; fereque a die tertio spumans bilis alvo cum rosione redditur. Atque neque assumi facile cibus, neque contineri potest: neque multo post extremæ partes frigescunt, tremor oritur, manus sine ratione extenduntur; deinde in fronte frigidus sudor, eumque mors sequitur.

CAP.

a Æginet. VI. 63.

CAP. XXIV.

De Ramice inguinis. a

UBI vero in ipso inguine ramex est; si 459,
5 tumor modicus est, semel incidi; si 29.
major, duabus lineis debet, ut medium excidatur: deinde, non extracto testiculo, sicut intestinis quoque prolapsis interdum fieri docui, colligendæ venæ, vinciendæque,
10 ubi tunicis inhærebunt, & sub his nodis præcidendæ sunt. Neque quicquam novi curatio vulneris ejus requirit.

CAP. XXV.

Ad tegendam Glandem colis, si nuda est. *

15

AB his ad ea transeundum est, quæ in cole ipso fiunt. In quo si glans nuda est, vultque aliquis eam decoris *a* causa tegere, fieri potest: sed expeditius in pue- 393, 12.
20 ro, quam in viro; in eo, cui id naturale est, quam in eo, qui quarundam gentium more circumcisus est; in eo, cui glans parva juxtaque eam cutis spatiosior, brevis ipse coles est, quam in quo contraria his sunt.
25 Curatio autem eorum, quibus id naturale est, ejusmodi est. Cutis circa glandem prehenditur *b* & extenditur, donec illam ipsam condat; ibique deligatur: deinde, juxta pubem, in orbem tergus inciditur, donec
30 coles nudetur; magnaque cura cavetur, ne vel urinæ iter, vel venæ, quæ ibi sunt, incidantur. Eo facto, cutis ad vinculum inclinatur, nudaturque circa pubem velut circulus; tum super eo linamenta dantur, ut ca-

a *Æginet. VI. 66. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. 24.* * *H. F ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c. 61.* a *Æginet. VI. 53.* b *Idem ibidem.*

ro increſcat & id impleat, ſatiſque velamenti ſupra latitudo plagæ præſtet. Sed, donec cicatrix ſit, vinctum eſſe id debet; in medio tantum relicto exiguo urinæ itinere. At in eo, qui circumciſus eſt, ſub circulo glandis ſcalpello diducenda cutis ab interiore cole eſt. Non ita dolet, quia, ſummo ſoluto, diduci deorſum uſque ad pubem manu poteſt; neque ideo ſanguis profluit. Reſoluta autem cutis rurſus extenditur ultra glandem: tum multa frigida aqua fovetur; emplaſtroque circumdatur, quod valenter inflammationem reprimat; proximiſque diebus abſtinere, donec prope a fame victus ſit, ne forte eam partem ſatietas excitet. Ubi jam ſine inflammatione eſt, deligari debet a pube uſque circulum: ſuper glandem autem adverſo emplaſtro impoſito induci. ſic enim fit, ut inferior pars glutinetur; ſuperior ita ſaneſcat, ne inhæreat.

2. *Quomodo Glans penis contecta aperiri poſſit.* *

393, 13. CONTRA, ſi glans ita contecta eſt, ut nudari non poſſit (quod vitium Græci φίμωσιν [a] appellant) aperienda eſt. Quod hoc modo fit. Subter a ſumma ora, cutis inciditur recta linea uſque ad frenum; atque ita ſuperius tergus relaxatum, cedere retro poteſt. Quod ſi parum ſic profectum eſt, aut propter anguſtias, aut propter duritiem tergoris, protinus triangula forma cutis ab inferiore parte excidenda eſt ſic, ut vertex ejus ad frenum; baſis in tergo extremo ſit. Tum ſuperdanda linamenta ſunt, aliaque medicamenta

quæ

* *H.F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. c.62.* a *Æginet. VI. 54.*

quæ ad ſanitatem perducant. Neceſſarium autem eſt, donec cicatrix ſit, conquieſcere: nam ambulatio, atterendo ulcus ſordidum reddit.

5 3. *Inſibulandi ratio.* *

Inſibulare quoque adoleſcentulos interdum valetudinis cauſa quidam conſuerunt: ejuſque hæc ratio eſt. Cutis, quæ ſuper glandem eſt, extenditur, notaturque utrinque a lateribus atramento, qua perforetur; deinde 10 remittitur. Si ſuper glandem notæ revertuntur, nimis apprehenſum eſt, & ultra notari debet: ſi glans ab his libera eſt, is locus idoneus fibulæ eſt. Tum, qua notæ ſunt, 15 cutis acu filum ducente tranſuitur, ejuſque fili capita inter ſe deligantur, quotidieque id movetur, donec circa foramina cicatriculæ fiant. Ubi hæ confirmatæ ſunt, excepto filo fibula inditur, quæ, † quo levior, eo 20 melior eſt. Sed hoc quidem ſæpius inter ſupervacua, quam inter neceſſaria eſt.

CAP. XXVI.

De Urinæ reddendæ difficultate, & curatione. a

25 RES vero interdum cogit emoliri manu urinam, cum illa non redditur; aut quia ſenectute iter ejus collapſum eſt; aut quia calculus, vel concretum aliquid 30 ex ſanguine intus ſe oppoſuit: ac mediocris quoque inflammatio ſæpe eam reddi naturaliter prohibet. Idque non in viris tantummodo, ſed in fœminis quoque interdum neceſſarium eſt. Ergo æneæ fiſtulæ fiunt:

* *H.F.ab Aquapendente Oper.Chirurg.Part.I.* *c.*63. † *Rhodius de Acia, cap.* 6. *pag.* 83.
a *Æginet. VI.* 59.

fiunt: eæque, ut omni corpori, ampliori minorique sufficiant, ad mares, tres; ad fœminas, duæ medico habendæ sunt. Ex virilibus maxima decem & quinque est digitorum; media, duodecim; minima, novem: ex mulieribus major, novem; minor, sex. Incurvas vero esse eas paululum, sed magis viriles oportet, lævesque admodum; ac neque nimis plenas, neque nimis tenues.

Homo tum resupinus eo modo, quo in curatione calculi figuratur, super subsellium aut lectum collocandus est. Medicus autem a dextro latere, sinistra quidem manu colem masculi continere, dextra vero fistulam demittere in iter urinæ debet: atque ubi ad cervicem vesicæ ventum est, simul cum cole fistulam inclinatam in ipsam vesicam compellere, eamque, urina reddita, recipere. Fœmina brevius urinæ iter, simul & rectius habet, quod caruncule simile, inter imas oras super naturale positum, non minus sæpe auxilio eget, sed aliquanto minus difficultatis exhibet.

185, 30. 481, 22.

Nonnunquam etiam prolapsus in ipsam fistulam calculus, qui subinde ea extenuatur, non longe ab exitu inhærescit. Eum, si fieri potest, oportet evellere, vel oriculario specillo, vel eo ferramento, quo in sectione calculus protrahitur. Si id fieri non potuit, cutis extrema quamplurimum attrahenda &, condita glande, lino vincienda est: deinde a latere recta plaga coles

V. supra xxxv, 31.

V. supra xii, 32.

les incidendus, & calculus eximendus est: tum cutis remittenda. sic enim fit, ut incisum colem integra pars cutis contegat, & urina naturaliter profluat.

5 2. *Calculosis quæ curatio adhibeatur*. b

Cum vesicæ vero, calculique facta mentio sit; locus ipse exigere videtur, ut subjiciam, quæ curatio calculosis, cum aliter succurri non potest, adhibeatur. Ad quam 10 festinare, cum præceps sit, nullo modo convenit. Ac neque omni tempore, neque in omni ætate, neque in omni vitio id experiendum est: sed solo vere, in eo corpore, quod jam novem annos, nondum quatuor- 15 decim excessit; &, si tantum mali subest, ut neque medicamentis vinci possit, neque etiam trahi posse videatur, quo minus interposito aliquo spatio interimat. Non quo non interdum etiam temeraria medicina pro- 138, 3. 20 ficiat; sed quo sæpius utique in hoc fallat, in quo plura & genera & tempora periculi sunt. quæ simul cum ipsa curatione proponam.

Igitur, ubi ultima experiri statutum est, 25 ante aliquot diebus victu corpus præparandum est, ut modicos, ut salubres cibos, ut minime glutinosos assumat, ut aquam bibat. Ambulandi vero inter hæc exercitatione utatur, quo magis calculus ad 30 vesicæ cervicem descendat. Quod an inciderit, digitis quoque, sicut in curatione docebo, demissis cognoscitur. Ubi ejus rei fides est, pridie is puer in jejunio continendus est; & tum loco calido curatio adhi-

b *Æginet. VI.* 60. *H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. P. I. c.* 59.

adhibenda: quæ hoc modo ordinatur.

Homo prævalens & peritus in sedili alto considit, supinumque eum & aversum, super genua sua coxis ejus collocatis, comprehendit; reductisque ejus cruribus, ipsum 5 quoque jubet, manibus ad suos poplites datis, eos, quam maxime possit, attrahere; simulque ipse sic eos continet. Quod si robustius corpus ejus est, qui curatur, duobus sedilibus junctis, duo valentes insi- 10 dunt: quorum & sedilia & interiora crura inter se deligantur, ne diduci possint. Tum is super duorum genua eodem modo collocatur; atque alter, prout consedit, sinistrum crus ejus, alter dextrum, simulque 15 ipse poplites suos attrahit. Sive autem unus, sive duo continent, super humeros ejus suis pectoribus incumbunt. Ex quibus evenit, ut inter ilia sinus super pubem sine ullis rugis sit extentus, & in angustum com- 20 pulsa vesica, facilius calculus capi possit. Præter hæc, etiamnum a lateribus duo valentes objiciuntur, qui circumstantes, labare vel unum vel duos, qui puerum continent, non sinunt. 25

Medicus deinde, diligenter unguibus circumcisis, sinistræ manus duos digitos, indicem & medium, leniter prius unctos oleo, simul in anum ejus demittit; dextræque digitos super imum abdomen leniter 30 imponit; ne, si utrinque digiti circa calculum vehementer concurrerint, vesicam lædat. Neque vero festinanter in hac re, ut in plerisque, agendum est; sed ita, ut

quam

quam maxime id tuto fiat. Nam læsa vesica nervorum distentiones cum periculo mortis excitat. Ac primum circa cervicem quæritur calculus. ubi repertus, minore negocio expellitur. Et ideo dixi, ne curandum quidem, nisi cum hoc indiciis suis cognitum est. Si vero aut ibi non fuit, aut recessit retro, digiti ad ultimam vesicam dantur; paulatimque dextra quoque manus ejus ultra translata subsequitur.

Atque, ubi repertus est calculus (qui necesse est in manus incidat) eo curiosius deducitur, quo minor læviorque est; ne effugiat, id est, ne sæpius agitanda vesica sit. Ergo ultra calculum dextra semper manus ei se opponit; sinistra eum compellit deorsum digitis, donec ad cervicem pervenitur. In quam, si oblongus est, sic compellendus est, ut ne pronus exeat: si planus, sic, ut transversus sit: si quadratus, ut duobus angulis sedeat: si altera parte plenior, sic, ut prius ea, qua tenuior sit, evadat. In rotundo nihil interesse, ex ipsa figura patet; nisi, si lævior altera parte est, ut ea antecedat.

Cum jam eo venit, ut super vesicæ cervicem sit, juxta anum incidi cutis plaga lunata usque ad cervicem vesicæ debet, cornibus ad coxas spectantibus paululum: deinde ea parte, qua strictior ima plaga est, etiamnum sub cute, altera transversa plaga facienda est, qua cervix aperiatur; donec urinæ iter pateat sic, ut plaga paulo major, quam calculus sit. Nam, qui c metu fistu-

c *Alii* meatum

fistulæ (quam illo loco d ἐρρυάδα Græci vocant) parum patefaciunt, cum majore periculo eodem revolvuntur: quia calculus iter, cum vi promitur, facit, nisi accipit. idque etiam perniciosius est, si figura quoque calculi, vel aspritudo aliquid eo contulit. Ex quo & sanguinis profusio, & distentio nervorum fieri potest. quæ si quis evasit, multo tamen patentiorem fistulam habiturus est rupta cervice, quam habuisset, incisa.

V. supra xxxvii, 16. Cum via patefacta est, in conspectum calculus venit; in cujus corpore multum discrimen est. Ideo, si exiguus est, digitis ab altera parte propelli, ab altera protrahi potest. Si major, injiciendus a superiore ei parte uncus est, ejus rei causa factus. Is est ad extremum tenuis, in semicirculi speciem retusæ latitudinis; ab * interiori parte lævis, qua corpori jungitur; ab interiori asper, qua calculum attingit. Isque longior potius esse debet; nam brevior extrahendi vim non habet. Ubi injectus est, in utrumque latus inclinandus est, ut appareat calculus, & teneatur; quia, si apprehensus est, ille simul inclinatur. Idque eo nomine opus est, ne, cum adduci uncus cœperit, calculus intus effugiat, hic in oram vulneris incidat, eamque convulneret. In qua re, quod periculum esset, jam supra proposui.

Ubi satis teneri calculum patet, eodem pene momento triplex motus adhibendus est; in utrumque latus; deinde extra, sic tamen

d *Alii* χορίαδα vel ἐρίαδα edit. optimæ ἐρήθραν *anni* 1497. corhyada. * anteriori *vel* exteriori

tamen, ut leniter id fiat, paululumque primo calculus attrahatur: quo facto, attollendus uncus extremus est, uti intus magis maneat, faciliusque illum producat.
5 Quod si aliquando a superiore parte calculus parum commode comprehenditur, a latere erit apprehendendus. Hæc est simplicissima curatio.

Sed varietas rerum quasdam etiamnum
10 animadversiones desiderat. Sunt enim quidam non asperi tantummodo, sed spinosi quoque calculi, qui per se quidem delapsi in cervicem, sine ullo periculo eximuntur. In vesica vero, non tuto vel hi conquirun-
15 tur, vel attrahuntur: quoniam, ubi illam convulnerarunt, ex distentione nervorum mortem maturant; multoque magis, si spina aliqua vesicæ inhæret, eamque, cum deduceretur, duplicavit. Colligitur autem
20 eo, quod difficilius urina redditur, in cervice calculum esse; eo, quod cruenta distillat, illum esse spinosum: maximeque id sub digitis quoque experiendum est, neque adhibenda manus, nisi id consistit.
25 Ac tum quoque leniter intus digiti objiciendi, ne violenter promovendo convulnerent: tum incidendum. Multi hic quoque scalpello usi sunt. Meges (quoniam is infirmior est, potestque in aliqua promi-
30 nentia incidere, incisoque super illam corpore, qua cavum subest, non secare, sed relinquere, quod iterum incidi necesse sit) ferramentum fecit rectum, in summa parte labrosum, in ima semicirculatum acu-

tum-

tumque. Id receptum inter duos digitos, indicem ac medium, super pollice imposito sic deprimebat, ut simul cum carne, si quid ex calculo prominebat, incideret. Quo consequebatur, ut semel, quantum satis esset, aperiret. Quocunque autem modo cervix ea parte secta est, leniter extrahi, quod asperum est, debet; nulla, propter festinationem, vi admota.

V. supra xxxvi, 32.

3. *Signa calculorum, vel arenosorum, vel mollium.*

At calculus arenosus, & ante manifestus est; quoniam urina, quæ redditur, arenosa est: & in ipsa curatione; quoniam inter subjectos digitos neque æque, sed leniter renititur, & insuper dilabitur. Item molles calculos, & ex pluribus minutisque, sed inter se parum adstrictis, compositos indicat urina, secum trahens quasdam quasi squamulas. Hos omneis, leniter permutatis subinde digitorum vicibus, sic oportet abducere, ne vesicam lædant, neve intus aliquæ dissipatæ reliquiæ maneant, quæ postmodum curationi difficultatem faciant. Quicquid autem ex his in conspectum venit, vel digitis, vel unco eximendum est.

61, 16.

At, si plures calculi sunt, singuli protrahi debent; sic tamen, ut, si quis exiguus superesset, potius relinquatur. Siquidem in vesica difficulter invenitur; inventusque celeriter effugit. Ita longa inquisitione vesica læditur, excitatque inflammationes mortiferas; adeo ut quidam non secti, cum diu frustraque per digitos vesica esset agitata,

tata, decesserint. Quibus accedit etiam, quod exiguus calculus, ad plagam urina postea promovente, excidit.

Si quando autem is major non videtur, 5 nisi rupta cervice, extrahi posse, findendus est. cujus repertor Ammonius, qui ob id λιθοτόμος cognominatus est. Id hoc modo fit. Uncus injicitur calculo sic, ut facile eum conclusum quoque teneat, ne is retro revol- 10 vatur: tum ferramentum adhibetur crassitudinis modicæ, prima parte tenui, sed retusa, quod admotum calculo, & ex altera parte ictum, findat; magna cura habita, ne aut ad ipsam vesicam ferramentum perve- 15 niat, aut calculi fractura ne quid incidat.

4. *De Calculis fœminarum.*

Hæ vero curationes in fœminis quoque similes sunt; de quibus parum, proprie tamen quædam dicenda sunt. Siquidem in his, ubi 20 parvulus calculus est, scalpellus supervacuus est; quia is urina in cervicem compellitur. quæ & brevior, [a] quam in maribus, & laxior est. Ergo & per se sæpe excidit, &, si in urinæ itinere, quod est angustius, inhæ- 25 ret, eodem tamen unco sine ulla noxa educitur. At in majoribus calculis necessaria eadem curatio est. Sed virgini subjici digiti tanquam masculo, mulieri per naturalia ejus debent. Tum, virgini quidem, sub ima si- 30 nisteriore ora; mulieri vero, inter urinæ iter & os pubis, incidendum est sic, ut utroque loco plaga transversa sit. neque terreri convenit, si plus ex muliebri corpore sanguinis profluit.

185, 30. 474, 20. V. supra xxxvi, 19.

Hh 5. Quæ

[a] *Aëtius Tetrab. IV. Serm. IV. c. 99.*

5. *Quæ curatio calculo evulso habenda sit.*

Calculo evulso, si valens corpus est, neque magnopere vexatum, sinere oportet sanguinem fluere, quo minor inflammatio oriatur. Atque, ingredi quoque eum paululum, non alienum est, ut excidat, si quid intus concreti sanguinis mansit. Quod si per se non destitit, rursus, ne vis omnis intereat, supprimi debet. Idque protinus, in imbecillioribus, ab ipsa curatione faciendum est. Siquidem, ut distentione nervorum periclitatur aliquis, dum vesica ejus agitatur; sic alter metus excipit, remotis medicaminibus, ne tantum sanguinis profluat, ut occidat. Quod ne incidat, desidere is debet in acre acetum, cui aliquantum salis sit adjectum. sub quo & sanguis fere conquiescit, & adstringitur vesica, ideoque minus inflammatur. Quod si parum proficit, agglutinanda cucurbitula est, & in genibus, & coxis, & super pubem.

Ubi jam satis vel evocatus est sanguis, vel prohibitus, resupinus collocandus est sic, ut caput humile sit, coxæ paululum excitentur: ac super vulnus imponendum est duplex aut triplex linteolum, aceto madens. Deinde, interpositis duabus horis, in solium is aquæ calidæ resupinus demittendus est sic, ut a genibus ad umbilicum aqua teneat, cætera vestimentis circumdata sint; manibus tautummodo pedibusque nudatis, ut & minus digeratur, & ibi diutius maneat. Ex quo sudor multus oriri solet: qui spongia subinde in facie detergendus

est. Finisque ejus fomenti est, donec infirmando offendat. Tum multo is oleo perungendus, inducendusque hapsus lanæ mol- 210, 6. lis, tepido oleo repletus, qui pubem, &
5 coxas, & inguina, & plagam ipsam, contectam eodem ante se linteolo, protegat: isque subinde oleo tepido madefaciendus est; ut neque frigus ad vesicam admittat, & nervos leniter molliat. Quidam cataplasmatis
10 calefacientibus utuntur. Ea plus pondere nocent, atque vesicam urgendo vulnus irritant, quam calore proficiunt. Ergo ne vinculum quidem ullum necessarium est.

Proximo die, si spiritus difficilius red-
15 ditur, si urina non exit; si locus circa pubem mature intumuit, scire licet, in vesica sanguinem concretum remansisse. Igitur, demissis eodem modo digitis, leniter pertractanda vesica est, & discutienda, si
20 qua coierunt: quo fit, ut per vulnus postea procedant. Non alienum etiam est, oriculario clystere acetum nitro mixtum per plagam in vesicam compellere. nam sic quoque discutiuntur, si qua cruenta coie-
25 runt. Eaque facere etiam primo die convenit, si timemus, ne quid intus sit: maximeque, ubi ambulando id elicere imbecillitas prohibuit. Cætera eadem facienda sunt: ut demittatur in solium, ut eodem
30 modo panniculus, eodem lana superinjiciatur.

Sed neque sæpe, neque tamdiu in aqua calida puer habendus, quam adolescens est; infirmus, quam valens; levi, quam

graviore inflammatione adfectus; is, cujus corpus digeritur, quam is, cujus adstrictum est. Inter hæc vero, si somnus est, & æqualis spiritus, & madens lingua, & sitis modica, & venter imus sedet, & mediocris est cum febre modica dolor, scire licet, recte procedere curationem. 5

At in his inflammatio fere quinto vel septimo die finitur: qua levata, solium supervacuum est. supini tantummodo vulnus aqua calida fovendum est, ut, si quid urinæ rodit, abluatur. Imponenda autem medicamenta sunt pus moventia; &, si purgandum ulcus videbitur, melle liniendum. Id, si rodet, rosa temperabitur. Huic curationi aptissimum videtur ἐννεαφάρμακον emplastrum. nam & sevum habet ad pus movendum, & mel ad ulcus repurgandum: medullam etiam, maximeque vitulinam; quæ in id, ne fistula relinquatur, præcipue proficit. Linamenta vero tum super ulcus non sunt necessaria; super medicamentum, ad id continendum, recte imponuntur. At, ubi ulcus purgatum est, puro linamento ad cicatricem perducendum est. 10 15 262, 17. 20 25

Quibus temporibus tamen, si felix curatio non fuit, varia circa pericula oriuntur. Quæ præsagire protinus licet, si continua vigilia est, si spiritus difficultas, si lingua arida est, si sitis vehemens, si venter imus tumet, si vulnus hiat, si transiliens urina id non rodit, si similiter ante tertium diem quædam livida excidunt, si is aut nihil aut tarde respondet, si vehementes do- 30

lores

lores sunt, si post diem quintum magnæ febres urgent, & fastidium cibi permanet, si cubare in ventrem jucundius est. Nihil tamen pejus est distentione nervorum, &, 5 ante nonum diem, vomitu bilis. Sed cum inflammationis sit metus, succurri abstinentia, modicis & tempestivis cibis; inter hæc, fomentis, & quibus supra scripsimus, oportet. 10

CAP. XXVII.

De Cancro, qui excisa vesica nascitur.

PROXIMUS cancri metus est. Is 15 cognoscitur, si, & per vulnus, & per ipsum colem, fluit sanies mali odoris, cumque ea quædam a concreto sanguine non abhorrentia, tenuesque carunculæ lanulis similes. præter hæc, si oræ vulne- 20 ris aridæ sunt, si dolent inguina, si febris non desinit, eaque in noctem augetur, si inordinati horrores accedunt. Considerandum autem est, in quam partem cancer is tendat. Si ad colem, indurescit is locus, & 25 rubet, & tactu dolorem excitat, testiculique intumescunt: si in ipsam vesicam, *ani dolor sequitur, coxæ tumescunt, non facile crura extendi possunt: at, si in alterutrum latus, oculis id expositum est, paresque 30 utrinque easdem notas, sed minores, habet.

Primum autem ad rem pertinet corpus recte jacere, ut superior pars semper ea sit, in quam vitium fertur. Ita, si ad colem it,

* *Tulpius Observat. Lib. IV. Cap. 38.*

ſupinus is collocari debet: ſi ad veſicam, in ventrem: ſi in latus, in id, quod integrius eſt. Deinde, ubi ventum fuerit ad curationem, homo in aquam demittetur, in qua marrubium decoctum ſit, aut cupreſſus, aut myrtus; idemque humor clyſtere intus adigetur: tum ſuperponetur lenticula cum malicorio mixta; quæ utraque ex vino decocta ſint; vel rubus, aut oleæ folia, eodem modo decocta; aliave medicamenta, quæ ad cohibendos purgandoſque cancros propoſuimus. ex quibus, ſi qua erunt arida, per ſcriptorium calamum inſpirabuntur.

Ubi ſtare cœperit cancer, mulſo ulcus eluetur. vitabiturque eo tempore ceratum; quod, ad recipiendum id malum, corpus emollit. potius plumbum elotum cum vino inungetur: ſuper quæ idem linteolo illitum imponetur. Sub quibus perveniri ad ſanitatem poteſt: cum eo tamen, quod non ignoremus, orto cancro ſæpe affici ſtomachum, cui cum veſica quoddam conſortium eſt: exque eo fieri, ut neque retineatur cibus, neque, ſi quis retentus eſt, concoquatur, neque corpus alatur: ideoque ne vulnus quidem aut purgari, aut ali poſſit. quæ neceſſario mortem maturant.

Sed ut his ſuccurri nullo modo poteſt; ſic a primo tamen die tenenda ratio curationis eſt. In qua quædam obſervatio, ad cibum quoque potionemque pertinens, neceſſaria eſt. Nam cibus inter principia, non niſi humidus dari debet: ubi ulcus purga-

purgatum est, ex media materia. olera & salsamenra semper aliena sunt. Potione opus est, non immodica. Nam, si parum bibitur, accenditur vulnus, & vigilia urget,
5 & vis corporis minuitur: si plus æquo assumitur, subinde vesica impletur, eoque irritatur. Non nisi aquam autem bibendam esse, manifestius est, quam ut subinde dicendum sit.

10 Solet vero sub ejusmodi victu evenire, ut alvus non reddatur. Hæc aqua ducenda est, in qua vel fœnum Græcum, vel malva decocta sit. Idem humor rosa mixtus in ipsum vulnus oriculario clystere agen-
15 dus, ubi id rodit urina, neque purgari patitur. Fere vero primo per vulnus exit hæc: deinde, eo sanescente, dividitur, & pars per colem descendere incipit, donec ex toto plaga claudatur. Quod inter-
20 dum tertio mense, interdum non ante sextum, nonnunquam exacto quoque anno fit.

Neque desperari debet solida glutinatio vulneris, nisi ubi aut vehementer rupta
25 cervix est, aut ex cancro multæ magnæque carunculæ, simulque nervosa aliqua exciderunt. Sed, ut vel nulla ibi fistula, vel exigua admodum relinquatur, summa cura providendum est. Ergo, cum jam ad ci-
30 catricem vulnus tendit, extentis jacere feminibus & cruribus oportet; nisi tamen molles arenosive calculi fuerunt: sub his enim tardius vesica purgatur. Ideoque diutius plagam patere necessarium est: & tum

demum, ubi jam nihil tale extra fertur, ad cicatricem perduci.

Quod si, antequam vesica purgata est, oræ se glutinarunt, dolorque & inflammatio redierunt, vulnus digitis vel averso specillo 5 diducendum est; ut torquentibus exitus detur. Hisque effusis, cum diutius pura urina descendit, tum demum, quæ cicatricem inducant, imponenda sunt, extendendique, ut supra docui, pedes, quam maxime juncti. 10

Quod si fistulæ metus ex his causis, quas proposui, subesse videbitur, quo facilius claudatur ea, vel certe coangustetur, in anum quoque danda plumbea fistula est; extentisque cruribus femina talique inter se 15 deliganda sunt, donec, qualis futura est, cicatrix sit.

CAP. XXVIII.

Si Naturalia fœminarum non admittunt concubitum, quomodo curari conveniat. a 20

Et hoc quidem commune esse maribus & fœminis potest. Proprie vero quædam ad fœminas pertinent: ut in primis, 25 quod earum naturalia nonnunquam, inter se glutinatis oris, concubitum non admittunt. Idque interdum evenit protinus in utero matris: interdum *b* exulceratione in his partibus facta, & per malam curationem 30 his oris sanescendo junctis. Si ex utero est, membrana ori vulvæ opposita est: si ex ulcere, caro id replevit.

Opor-

a *Æginet. VI. 72. Aëtius Tetrab. IV. Serm. IV. c. 96. Hippoc. de Steril. XIII. 1. Idem de Natur. Mulieb. VI. Joan. Wierus Observ. L. 1. p. 935.*

b *Hipp. I. de Morb. Mul. T. LXVIII.*

Oportet autem membranam duabus lineis, inter se transversis, incidere ad similitudinem literæ c X, magna cura habita, ne urinæ iter violetur: deinde undique eam mem-
5 branam excidere. At, si caro increvit, necessarium est recta linea patefacere: tum ab ora vel vulsella vel hamo apprehensam, tanquam habenulam, excidere: & intus implicitum in longitudinem linamentum
10 (λημνίσκον Græci vocant) in aceto tinctum demittere, supraque succidam lanam aceto madentem deligare: tertio die solvere, & vulnus, sicut alia vulnera, curare. Cumque jam ad sanitatem tendet, plumbeam
15 fistulam medicamento cicatricem inducente illinere, eamque intus dare: supraque idem medicamentum injicere, donec ad cicatricem plaga perveniat.

CAP. XXIX.
20

Qua ratione partus emortuus ex utero excutiatur. a

UBI concepit autem aliqua, si jam prope maturus partus intus emortuus est,
25 neque excidere per se potest, adhibenda curatio est. Quæ numerari inter difficillimas potest. nam & summam prudentiam moderationemque desiderat, & maximum periculum affert. Sed ante omnia vulvæ natura
30 mirabilis, cum in multis aliis, tum in hac re quoque facile cognoscitur.

Oportet autem ante omnia b resupinam mulierem transverso lecto sic collocare, ut femi-

c *Chiasmus vocatur ab Æginet. VI. 51. 65. & ab aliis. H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. P. I. c. 83.* a *Æginet. VI. 74. Aëtius Tetrab. IV. Serm. IV. c. 23.* b *Hippocr. I. de Morb. Mul. T. XCIV. 4.*

feminibus ejus ipsius ilia comprimantur. quo fit, ut & imus venter in conspectu medici sit, & infans ad os vulvæ compellatur; quæ, emortuo partu, id comprimit: ex intervallo vero paululum dehiscit. Hac 5 occasione usus medicus, unctæ manus indicem digitum primum debet inserere, atque ibi continere, donec iterum os adaperiatur, rursusque alterum digitum demittere debebit, & per easdem occasiones alios, donec 10 tota esse intus manus possit. Ad cujus rei facilitatem multum confert & magnitudo vulvæ, & vis nervorum ejus, & corporis totius habitus, & mentis etiam robur: cum præsertim intus nonnunquam etiam duæ ma- 15 nus dari debeant.

Pertinet etiam ad rem, quam calidissimum esse imum ventrem, & extrema corporis; nequedum inflammationem *c* accepisse, sed recenti re protinus adhiberi me- 20 dicinam. Nam, si corpus jam intumuit, neque demitti manus, neque educi infans, nisi ægerrime potest; sequiturque sæpe cum vomitu, & cum tremore, mortifera nervorum distentio. Verum intus emortuo cor- 25 pori manus injecta protinus habitum ejus sentit. nam aut in caput, aut in pedes conversum est, aut in transversum jacet: fere tamen sic, ut vel manus ejus, vel pes in propinquo sit. 30

Medici vero propositum est, ut infantem manu dirigat vel in *d* caput *e*, vel etiam in pedes, si forte aliter compositus est. Ac, si nihil aliud est, manus vel pes apprehensus,

corpus

c *Alii* cepisse, d *Alii* manus, e *Hippocr. I. de Morb. Mul. XCV.* 2.

corpus rectius reddit. nam manus in caput, pes in pedes eum convertet. Tum, si caput proximum est, demitti debet uncus, undique lævis, acuminis brevis, qui vel oculo, 5 vel auri, vel ori, interdum etiam fronti recte injicitur: deinde attractus infantem educit. Neque tamen quolibet is tempore extrahi debet. nam, si compresso vulvæ ore id tentatum est, non emittente eo, infans ab- 10 rumpitur, & unci acumen in ipsum os vulvæ delabitur; sequiturque nervorum distentio, & ingens periculum mortis. Igitur, compressa vulva, conquiescere; hiante, leniter trahere oportet; & per has occasio- 15 nes paulatim eum educere. Trahere autem dextra manus uncum; sinistra, intus posita, infantem ipsum, simulque dirigere eum debet.

Solet etiam evenire, ut is infans *f* humo- 20 re distendatur; exque eo profluat fœdi odoris sanies. Quod si tale est, indice digito corpus illud forandum est, ut, effuso humore, extenuetur: tum id leniter per ipsas manus recipiendum est. nam uncus injectus 25 putri corpusculo facile elabitur. in quo quid periculi sit, supra positum.

Sed in pedes quoque conversus infans non difficulter extrahitur. namque his apprehensis per ipsas manus commode educi- 30 tur.

Si vero transversus est, neque dirigi potuit, uncus alæ injiciendus, paulatimque attrahendus est. Sub quo fere cervix replicatur, retroque caput ad reliquum corpus spectat.

f *Aëtius Tetrab. IV. Serm. IV. c. 23.*

spectat. Remedio est, cervix præcisa; ut separatim utraque pars auferatur. Id unco fit, qui, priori similis, in interiore tantum parte per totam aciem exacuitur. Tum id agendum est, ut ante caput, deinde reliqua pars auferatur: quia fere, majore parte extracta, caput in vacuam vulvam prolabitur, extrahique sine summo periculo non potest. 5

Si tamen id incidit, super ventrem mulieres duplici panniculo injecto, valens homo, non imperitus, a sinistro latere ejus debet assistere, & super imum ventrem ejus duas manus imponere, alteraque alteram premere: quo fit, ut illud caput ad os vulvæ compellatur; idque tum eadem ratione, quæ supra posita est, unco extrahi possit. 10 15

At, si pes alter juxta repertus est, alter retro cum corpore est, quicquid prolapsum est, g paulatim abscindendum est. Et, si clunes os vulvæ urgere cœperunt, iterum retro repellendæ sunt, conquisitusque pes ejus adducendus. Aliæque etiamnum difficultates faciunt, ut, qui solidus non exit, concisus eximi debeat. 20

Quoties autem infans protractus est, tradendus ministro est. Is eum supinis manibus sustinere, medicus deinde sinistra manu leniter trahere umbilicum debet ita, ne abrumpat, dextraque eum sequi usque ad eas, quas Secundas vocant, quod velamentum infantis intus fuit: hisque ultimis apprehensis, venulas membranulasque omnes eadem ratione manu diducere a vulva, totumque illud extrahere, &, si quid 25 30

intus

g *Hippocrat. I. de Morb. Mul. XCVI.*

intus præterea concreti sanguinis remanet. Tum compressis in unum feminibus, illa in conclavi collocanda est, modicum calorem, sine ullo perflatu, habente. Super
5 imum ventrem ejus imponenda lana succida, in aceto & rosa tincta. Reliqua curatio talis esse debet, qualis in inflammationibus, & in his vulneribus, quæ in nervosis locis sunt, adhibetur.

10

C A P. XXX.

De Ani vitiis.

414.

ANI quoque vitia, ubi medicamentis non vincuntur, manus auxilium de-
15 siderant. Ergo, si qua fissa in eo vetustate induruerunt, jamque callum habent, commodissimum est, ducere alvum; tum spongiam calidam admovere, ut relaxentur illa, & foras prodeant: ubi in conspectu
20 sunt, scalpello singula excidere, & ulcera *a* renovare; deinde imponere linamentum molle, & super linteolum illitum melle; locumque eum molli lana implere, & ita vincire: altero die, deincepsque cæteris,
25 lenibus medicamentis uti; quæ ad recentia eadem vitia necessaria esse, alias proposui: utique per primos dies sorbitionibus eum sustinere; paulatim deinde cibis adjicere aliquid, generis tamen ejus, quod eo-
30 dem loco præceptum est. Si quando autem ex inflammatione pus in his oritur, ubi primum id apparuit, incidendum est; ne anus ipse suppuret. Neque tamen ante properandum est. nam, si crudum incisum est,

399, 23.

in-

a *Alii* removere;

inflammationi multum accedit, & puris aliquanto amplius concitatur. His quoque vulneribus, lenibus cibis, iisdemque medicamentis opus est.

2. *De Condylomatis.* b

400, 14. 403, 11. At tubercula, quæ κονδυλώματα appellantur, ubi induruerunt, hac ratione curantur. Alvus ante omnia ducitur. Tum vulsella tuberculum apprehensum, juxta radices exciditur. Quod ubi factum est, eadem sequuntur, quæ supra post curationem adhibenda esse proposui: tantummodo, si quid increscit, squama æris coercendum est.

3. *De Hæmorrhoidibus.* c

401, 22. Ora etiam venarum, fundentia sanguinem, sic tolluntur. Ubi sanguini, qui effluit, sanies adjicitur, alvus acribus ducitur; quo magis ora promoveantur. eoque fit, ut *d* omnia vasa, quasi capitula conspicua sint. Tum, si capitulum exiguum est, basimque tenuem habet, adstringendum lino paulum supra est, quam ubi cum ano committitur, imponendaque spongia ex aqua calida est, donec id liveat: deinde aut ungue, aut scalpello, supra nodum id exulcerandum est. Quod nisi factum est, magni dolores subsequuntur: interdum etiam urinæ difficultas. Si id majus est, & basis latior, hamulo uno aut altero excipiendum est, paululumque supra basim incidendum: neque relinquendum quicquam ex eo capitulo, neque quicquam ex ano demendum est. quod consequitur is, qui neque nimium, neque parum hamos ducit.

b *Æginet. VI. 80.* c *Æginet. VI. 79.* d *Alii, Ronsseus* omnes vena,

ducit. Qua incisum est, acus debet immitti, infraque eam lino id capitulum alligari. Si duo triave sunt, intimum quodque primum curandum est: si plura, non omnia
5 simul; ne tempore eodem undique teneræ cicatrices sint. Si sanguis profluit, excipiendus est spongia: deinde linamentum imponendum, ungenda femina, & inguina, & quicquid juxta ulcus est, ceratumque super-
10 dandum, & farina hordeacea calida implendus is locus, & sic deligandus est. Postero die is desidere in aqua calida debet, eodemque cataplasmate foveri. Ac bis die, & ante curationem, & post eam, coxendices ac
15 femina liquido cerato perungenda sunt; tepidoque is loco continendus. Interpositis quinque aut sex diebus, oriculario specillo linamenta educenda, &, si capitula simul non exciderunt, digito promovenda: tum
20 lenibus medicamentis, iisdemque, quæ alibi posui, ulcera ad sanitatem perducenda. Finito vitio, quemadmodum agendum esset, jam alias superius exposui.

25 ## CAP. XXXI.

De Varicibus. a

AB his ad crura proximus transitus est. In quibus orti varices non difficili ratione tolluntur. Huc autem &
30 earum venularum, quæ in capite nocent; & eorum varicum, qui in ventre sunt, curationem distuli: quoniam ubique eadem est. Igitur vena omnis, quæ noxia est, aut adusta tabescit, aut manu exciditur.

Si

a *Æginet. VI. 82.*

Si recta; si, quamvis transversa, tamen simplex; si modica est, melius aduritur. Si curva est, & velut in orbes quosdam implicatur, pluresve inter se involvuntur, utilius excidere est. 5

Adurendi ratio hæc est. Cutis superinciditur: tum, patefacta vena, tenui & retuso ferramento candente modice premitur; vitaturque, ne plagæ ipsius oræ adurantur: quas reducere hamulis facile est. Id interpositis fere quaternis digitis per totum varicem fit: & tum superponitur medicamentum, quo adusta sanantur. 10

At exciditur hoc modo. Cute eadem ratione super venam incisa, hamulo oræ excipiuntur; scalpelloque undique a corpore vena diducitur; caveturque, ne inter hæc ipsa lædatur; eique retusus hamulus subjicitur; interpositoque eodem fere spacio, quod supra positum est, in eadem vena idem fit: quæ, quo tendat, facile hamulo extento cognoscitur. 15 20

Ubi jam idem, quacunque varices sunt, factum est, uno loco adducta per hamulum vena præciditur: deinde, qua proximus hamus est, attrahitur & evellitur; ibique rursus abscinditur. Ac sic undique varicibus crure liberato, tum plagarum oræ committuntur, & super emplastrum glutinans injicitur. 25 30

CAP.

CAP. XXXII.

De Digitis cohærentibus, & curvatis.

5 AT, si digiti vel in utero protinus, vel propter communem exulcerationem postea cohæserunt, scalpello diducuntur: dein separatim uterque non pingui emplastro circumdatur: atque ita per se uterque sa-
10 nescit.

Si vero fuit ulcus in digito, posteaque male inducta cicatrix curvum eum reddidit; primum malagma tentandum est: dein, si id nihil prodest (quod & in veteri
15 cicatrice, &, ubi nervi læsi sunt, evenire consuevit) videre oportet, nervine id vitium, an cutis sit. Si nervi est, attingi non debet: neque enim sanabile est. Si cutis, tota cicatrix excidenda est, quæ fere
20 callosa efficit, ut extendi digitus non possit. Tum rectus sic ad novam cicatricem perducendus est.

CAP. XXXIII.

De Gangræna.

25

GANGRÆNAM inter ungues alasque, aut inguina nasci; &, siquando medicamenta vincuntur, membrum præcidi oportere, alio loco mihi dictum est. 304,
30 Sed id quoque cum periculo summo fit. 23. nam sæpe in ipso opere, vel profusione sanguinis vel animæ defectione moriuntur. Verum hic quoque nihil interest, an satis tutum præsidium sit, quod unicum est.

Igitur inter sanam vitiatamque partem incidenda scalpello caro usque ad os est sic, ut neque contra ipsum articulum id fiat, & potius ex sana parte aliquid excidatur, quam ex ægra relinquatur. Ubi ad os ventum est, reducenda ab eo sana caro, & circa os subsecanda est, ut ea quoque parte aliquid ossis nudetur: dein id serrula præcidendum est, quam proxime sanæ carni etiam inhærenti: ac tum frons ossis, quam serrulla exasperavit, lævanda est, supraque inducenda cutis. quæ sub ejusmodi curatione laxa esse debet, ut quam maxime undique os contegat. Quo cutis inducta non fuerit, id linamentis erit contegendum, & super id spongia ex aceto deliganda. Cætera postea sic facienda, ut in vulneribus, in quibus pus non moveri debet, præceptum est.

LIBER OCTAVUS.

CAP. I.

De positu & figura Ossium totius humani corporis.

UPEREST ea pars, quæ ad ossa pertinet. Quæ quo facilius accipi possit, prius positus figurasque eorum indicabo. Igitur calvaria incipit ex interiore parte concava, extrinsecus gibba, utrinque lævis, &, qua cerebri * membranam contegit, &, qua cute, capillum gignente, contegi-

* *Græci* μηνίγγας, *Macrob. Saturn. Lib.* 7. Omentum *vocant*.

tegitur. Eaque simplex, ab occipitio & temporibus; duplex, usque in verticem a fronte, est. Ossaque ejus, ab exterioribus, dura; ab interioribus, quibus inter se connectuntur, 5 molliora sunt. Interque ea venæ discurrunt, quas his alimētum subministrare, credibile est.

Raro autem calvaria solida, sine * suturis est: locis tamen æstuosis facilius invenitur. & id caput firmissimum, atque a dolore tu- 10 tissimum est: ex cæteris, quo suturæ pauciores sunt, eo capitis valetudo commodior est. neque † enim certus earum numerus est, sicut nec locus quidem. Fere tamen duæ, super aures, tempora a supe- 15 riore capitis parte discernunt: tertia, ad latera per verticem tendens, occipitium a summo capite diducit: quarta, ab eodem vertice per medium caput ad frontem procedit; eaque modo sub imo capillo desinit, 20 modo frontem ipsam secans inter supercilia finitur. Ex his cæteræ quidem suturæ in unguem committuntur: hæ vero, quæ super aures transversæ sunt, totis oris paulatim extenuantur; atque ita inferiora ossa 25 superioribus leniter ‡ insidunt. Crassissimum vero in capite os post aurem est; qua capillus, ut verisimile est, ob idipsum non gignitur. Super hos quoque musculos, qui tempora § contegunt, os medium, in ex- 30 teriorem partem inclinatum, positum est. At facies suturam habet maximam. quæ a tempore incipiens, per medios oculos, naresque transversa pervenit ad alterum tem-

* *Nonnumquam tamen observatur, uti variis exemplis probat Vertunianus ad Hippocr. de Vulneribus Capitis, pag.* 45. † etiam *leg. PauW, pag.* 6. ‡ assiduent *leg. PauW, pag.* 12. § connectunt, *PauW, pag.* 12.

pus. A qua breves duæ sub interioribus angulis deorsum spectant. Et malæ quoque in summa parte singulas transversas suturas habent. A mediisque naribus, aut superiorum dentium gingivis, per medium palatum una procedit; aliaque transversa idem palatum secat. Et suturæ quidem in plurimis hæ sunt. 5

Foramina autem, intra caput, maxima oculorum sunt; deinde narium; tum quæ in auribus habemus. Ex his, quæ oculorum sunt, recta simpliciaque ad cerebrum tendunt. Narium duo foramina osse medio discernuntur. siquidem hæc primum a superciliis, angulisque oculorum, osse inchoantur ad tertiam fere partem: deinde in cartilaginem versa, quo propius ori descendunt, eo magis caruncula quoque molliuntur. Sed ea foramina, quæ a summis ad intimas nares simplicia sunt, ibi rursus in bina itinera dividuntur: aliaque ex his, ad fauces pervia, spiritum & reddunt & accipiunt; alia ad cerebrum tendunt. In ultima parte in multa & tenuia foramina dissipantur, per quæ sensus odoris nobis datur. In aure quoque primo rectum & simplex iter procedendo flexuosum fit. Quod juxta cerebrum in multa & tenuia foramina diducitur, per quæ facultas audiendi est. Juxta ea duo parvuli quasi sinus sunt; superque eos finitur os, quod transversum a genis tendens, ab inferioribus ossibus sustinetur. Jugale appellari potest ab eadem similitudine, a qua id 10 15 20 25 30

Græci

Græci ζυγώδες appellant. Maxilla vero est molle os, eaque una est. Cujus eadem & media, & etiam ima pars, mentum est: a quo utrinque procedit ad tempora; solaque ea movetur. Nam malæ cum toto osse, quod superiores dentes excipit, immobiles sunt. Verum ipsius maxillæ partes extremæ quasi bicornes sunt. Alter processus, intra latior, vertice ipso tenuatur; longiusque procedens sub osse jugali subit, & super id temporum musculis illigatur. Alter brevior & rotundior, & in eo sinu, qui juxta foramina auris est, cardinis modo fit; ibique huc & illuc se inclinans maxillæ * facultatem motus præstat.

V. supra xxxvii, 35.

Duriores osse dentes sunt: quorum pars maxillæ, pars superiori ossi malarum hæret. Ex his quaterni primi, quia secant, τομικοὶ a Græcis nominantur. Hi deinde quatuor caninis dentibus ex omni parte cinguntur. Ultra quos utrinque fere 1 maxillares 2 quini sunt, præterquam in iis, in quibus 3 genuini, qui sero gigni solent, 4 non increverunt. Ex his primores singulis radicibus; maxillares utique binis; quidam etiam ternis, quaternisve nituntur. Fereque longior radix breviorem dentem edit; rectique dentis recta etiam radix, curvi flexa est. Ex ea radice in pueris novus dens subit, qui multo sæpius priorem expellit: interdum tamen supra infrave eum se ostendit.

Caput autem spina excipit. Ea constat ex vertebris quatuor & viginti. Septem in cer-

* Facilitatem *alii, sed male, PauW, pag.* 23.
1 *militares i. e. molares vocat Soranus Ephesius, Isag. C.* 17. 2 quaterni 3 ultimi, 4 jam, *PauW, pag.* 26.

cervice ſunt, duodecim ad coſtas, reliquæ quinque ſunt proximæ coſtis. Hæ teretes breveſque, ab utroque latere, proceſſus duos 1 exigunt: mediæ perforatæ, qua ſpinæ medulla cerebro commiſſa deſcendit: 2 latera quoque inter duos proceſſus tenuibus cavis pervia, per quæ a membrana cerebri ſimiles membranulæ deducuntur. Omneſque vertebræ (exceptis tribus ſummis) a ſuperiore parte in ipſis proceſſibus parum deſidentes ſinus habent: ab inferiore alios deorſum verſus proceſſus exigunt. Summa igitur protinus caput ſuſtinet, per duos ſinus receptis exiguis ejus proceſſibus. Quo fit, ut caput deorſum 3 parvis tuberibus exaſperetur. Secunda 4 ſuperioris parti 5 inferiori inſeritur. Quod ad circuitum pertinet, pars ſumma anguſtiore orbe finitur. itaque ſuperior ſecundæ circumdata in latera quoque caput moveri ſinit. Tertia eodem modo ſecundam excipit. Ex quo facilis cervici mobilitas eſt. Ac, ne ſuſtinere quidem caput poſſet, niſi utrinque recti valenteſque nervi collum continerent, quos καρότας Græci appellant. ſiquidem horum inter omnes flexus alter ſemper intentus ultra prolabi ſuperiora non patitur. Jamque vertebra tertia tubercula, quæ inferiori inſerantur, excipit. Cæteræ proceſſibus deorſum ſpectantibus in inferiores inſinuantur, ac per ſinus, quos utrinque habent, ſuperiores accipiunt, multiſque nervis & multa cartilagine continentur. Ac ſic, uno flexu modico in pronum dato, cæ-

teris

1 exſerunt: *legit PauW*, *p.* 32. 2 ea *leg.* *PauW*, *p.* 32. *i. e. ſpinæ medulla*. 3 verſus, *PauW*, *p.* 64. 4 ſuperiori 5 inferioris, *PauW*, *p.* 64.

teris negociis homo & rectus insistit, & alioqui ad necessaria opera curvatur.

Infra cervicem vero summa costa contra humeros sita est. Inde septem inferiores
5 usque ad imum pectus perveniunt: hæque, primis partibus rotundæ & leniter quasi capitulatæ, vertebrarum transversis processibus, ibi quoque paululum sinuatis, inhærent: inde latescunt, & in exteriorem par-
10 tem recurvatæ paulatim in cartilaginem degenerant; eaque parte rursus in interiora leniter flexæ committuntur cum osse pectoris. Quod valens ac durum a faucibus incipit, ab utroque latere lunatum, & a præ-
15 cordiis, jam ipsum quoque cartilagine mollitum, terminatur. Sub costis vero superioribus quinque (quas νόθας Græci nominant) breves tenuioresque, atque ipsæ quoque paulatim in cartilaginem versæ, extre-
20 mis abdominis partibus inhærescunt; imaque ex his, majore jam parte nihil, nisi cartilago est.

Rursus, a cervice duo lata ossa utrinque ad scapulas tendunt: nostri scutula operta;
25 ὠμοπλάτας Græci nominant. Ea in summis verticibus sinuata, ab his triangula, paulatimque latescentia ad spinam tendunt; &, quo latiora quaque parte sunt, hoc hebetiora. Atque ipsa quoque, in imo carti-
30 laginosa, posteriore parte velut innatant; quoniam, nisi in summo, nulli ossi inhærescunt. Ibi vero validis musculis nervisque constricta sunt.

At a summa costa paulo interius, quam

ubi ea media est, os excrescit, ibi quidem tenue, procedens vero, quo propius lato scapularum ossi fit, eo plenius latiusque est, paululum in interiora curvatum. quod protinus altera verticis parte 5
modice intumescens, sustinet jugulum. Id ipsum recurvum ac inter durissima ossa numerandum, altero capite in eo, quod posui, altero in exiguo sinu pectoralis ossis insidit, paululumque motu brachii movetur, & cum 10
lato osse scapularum, infra caput ejus, nervis & cartilagine connectitur.

Hinc humerus incipit, extremis utrinque capitibus tumidus, mollis, sine medulla, cartilaginosus: medius teres, durus, medullosus: leniter cavus, in priorem & interiorem; gibbus, in posteriorem & exteriorem partem. Prior autem pars est, quæ a pectore est: posterior, quæ ab scapulis: interior, quæ ad latus tendit: exterior, quæ ab eo recedit. quod ad omnes articulos pertinere, in ulterioribus patebit. Superius autem humeri caput rotundius, quam cætera ossa, de quibus adhuc dixi, verticillati scapularum ossi inseritur, ac majore parte extra id situm nervis deligatur. At inferius duos processus habet: inter quos, quod medium est, magis etiam extremis partibus sinuatur.

V. supra Epist. ad Lect. in fine.

Quæ res sedem brachio præstat. quod constat ex ossibus duobus. Radius, quem κερκίδα Græci appellant, superior breviorque, & primo tenuior, rotundo & leniter cavo capite exiguum humeri tuberculum recipit. quod ibi nervis & cartilagine contine-

tinetur. Cubitus inferior longiorque, & primo plenior, in summo capite duobus quasi verticibus extantibus in sinum humeri, quem inter duos processus ejus esse proposui, se inserit. Primo vero duo, radii & brachii, ossa juncta paulatim dirimuntur, rursusque ad manum coeunt, modo crassitudinis mutato. Siquidem ibi radius plenior, cubitus admodum tenuis est. Dein radius, in caput cartilaginosum consurgens, in cervicem ejus insinuatur. Cubitus rotundus in extremo, parte altera paululum procedit. Ac, ne sæpius dicendum sit, illud ignorari non oportet, plurima ossa in cartilaginem desinere, nullum articulum non sic finiri. Neque enim aut moveri posset, nisi lævi inniteretur; aut cum carne nervisque conjungi, nisi ea media quædam materia committeret.

V. supra xxvii, 4.

In manu vero prima palmæ pars ex multis minutisque ossibus constat, quorum numerus incertus est. Sed oblonga omnia, & triangula, structura quadam inter se connectuntur, cum invicem superior alterius planities sit: eoque fit ex his unius ossis paululum in interiora concavi species. Verum ex manu duo exigui processus in sinum radii conjiciuntur. Tum ex altera parte quinque ossa recta, ad digitos tendentia, palmam explent. A quibus ipsi digiti oriuntur: qui ex ossibus ternis constant. omniumque eadem ratio est. Interius os in vertice sinuatur, recipitque exterioris exiguum tuberculum; nervique ea continent. A quibus

bus orti ungues indurescunt. Ideoque non ossi, sed carni magis radicibus suis inhærent. At superiores quidem partes sic ordinatæ sunt.

Ima vero spina in coxarum osse desinit; quod transversum longeque valentissimum, vulvam, vesicam, rectum intestinum tuetur. Idque ab exteriore parte gibbum; ad spinam, resupinatum; a lateribus, id est, in ipsis coxis, sinus rotundos habet. A quibus oritur os, quod pectinem vocant; idque, super intestina sub pube transversum, ventrem firmat; rectius in viris, recurvatum magis in exteriora in fœminis, ne partum prohibeat.

Inde femina oriuntur. Quorum capita rotundiora etiam, quam humerorum sunt; cum illa ex cæteris rotundissima sint. Infra vero duos processus a priore & a posteriore parte habent. Dein dura, & medullosa, & ab exteriore parte gibba, rursus ab inferioribus quoque capitibus intumescunt: superiora in sinus coxæ, sicut humeri in ea ossa, quæ scapularum sunt, conjiciuntur; tum infra introrsus leviter tendunt, quo æqualius superiora membra sustineant. Atque in eo inferiora quoque capita media sinuantur, quo facilius excipi a cruribus possint. Quæ commissura osse parvo, molli, cartilaginoso tegitur. patellam vocant. Hæc super innatans, nec ulli ossi inhærens, sed carne & nervis deligata, pauloque magis ad femoris os tendens, inter omnes crurum flexus juncturam tuetur.

Ipsum autem crus est ex ossibus duobus.

Etenim

Etenim per omnia femur humero, crus vero brachio simile est: adeo ut habitus quoque & decor alterius ex altero cognoscatur. quod ab ossibus incipiens, etiam in carne
5 respondet. Verum alterum os ab exteriore parte suræ positum est: quod ipsum quoque sura recte nominatur. Id brevius, supraque tenuius, ad ipsos talos intumescit. Alterum a priore parte positum, cui tibiæ nomen est,
10 longius & in superiore parte plenius, solum cum femoris inferiore capite committitur; sicut cum humero cubitus. Atque ea quoque ossa, infra supraque conjuncta, media, ut in brachio, dehiscunt.
15 Excipitur autem crus infra osse ex transverso talorum; idque ipsum super os calcis situm est. quod quadam parte sinuatur, quadam excessus habet, & procedentia ex talo recipit, ut in sinum ejus inseritur. Idque
20 sine medulla durum, magisque in posteriorem partem projectum, teretem ibi figuram repræsentat. Cætera ossa pedis ad eorum, quæ in manu sunt, similitudinem instructa sunt. Plantæ palmis, digiti digitis, ungues
25 unguibus respondent.

CAP. II.

Ossa vitiata & corrupta quibus signis cognoscantur, & qua ratione curentur.

30
OMNE autem os, ubi injuria accessit, aut vitiatur, aut finditur, aut frangitur, aut foratur, aut colliditur, aut de loco movetur. Id, quod vitiatum est, pri-

primo fere pingue fit; deinde vel *a* nigrum, vel cariosum. quæ, supernatis gravibus ulceribus aut fistulis, hisque vel longa vetustate, vel etiam cancro occupatis, eveniunt. Oportet autem ante omnia os nudare, ulcere exciso; &, si latius est ejus vitium, quam ulcus fuit, carnem subsecare, donec undique os integrum patefiat: tum id, quod pingue est, semel iterumve satis est admoto ferramento adurere, ut ex eo squama secedat; aut radere, donec jam aliquid cruoris ostendatur, quæ integri ossis nota est. nam necesse est aridum sit id, quod vitiatum est. Idem in cartilagine quoque læsa faciendum est. siquidem ea quoque scalpello radenda est, donec integrum id sit, quod relinquitur. Deinde, sive os sive cartilago rasa est, nitro bene trito respergendum est. Neque alia facienda sunt, ubi caries, nigritiesve in summo osse est. siquidem id vel paulo diutius eodem ferramento adurendum, vel radendum est. qui radit hæc, audacter imprimere ferramentum debet, ut & agat aliquid, & maturius desinat. Finis est, cum vel ad album os, vel ad solidum ventum est. Albo finiri ex nigritie vitium, soliditate quadam ex carie, manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro, supra dictum est. Si quando autem altius descenderit utrumlibet, dubium est.

In carie quidem expedita cognitio est, si specillum tenue in foramina demittitur; quod magis minusve intrando, vel in summo cariem esse, vel altius descendisse, testatur.

Colligi

a *Aph. VII.* 2.

Colligi idem potest etiam ex dolore, & ex febre, quæ ubi mediocria sunt, illa alte descendisse non potest. Manifestior tamen adacta terebra fit. nam finis vitii est, ubi
5 scobis nigra esse desiit. Igitur, si caries alte descendit, per terebram urgenda crebris foraminibus est, quæ altitudine vitium æquent: tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta sunt, donec siccum
10 os ex toto fiat. simul enim & post hæc solvetur ab inferiore osse, quodcumque vitiatum est; & is sinus carne replebitur; & humor aut nullus postea feretur, aut mediocris.
15 Sin autem nigrities est, aut si caries ad alteram quoque partem ossis transit, oportet excidi. Idem quoque in carie, ad alteram partem ossis penetrante, fieri potest. Sed, quod totum vitiatum, totum eximen-
20 dum est. Si inferior pars integra est, eatenus, quod corruptum est, excidi debet. Item sive capitis, sive pectoris os, sive costa cariosa est, inutilis ustio, sed excidendi necessitas est. Neque audiendi sunt, qui, os-
25 se nudato, diem tertium expectant, ut tunc excidant. ante inflammationem enim tutius omnia tractantur. Itaque, quantum fieri potest, eodem momento & cutis incidenda est, & os detegendum, & omni vi-
30 tio liberandum est. Longeque perniciosissimum est, quod in osse pectoris est: quia vix, etiamsi recte cessit curatio, veram sanitatem reddit.

CAP.

CAP. III.

Quomodo os excidatur; & de Modiolo, & Terebra, ferramentis ad id paratis.

Exciditur vero os duobus modis. Si parvulum est, quod læsum est, * modiolo, quem χοινίκιον Græci vocant: si spatiosius, terebris. Utriusque rationem proponam. Modiolus ferramentum concavum, teres, est, imis oris serratum: per quod medium clavus, ipse quoque interiore orbe cinctus demittitur. Terebrarum autem duo genera sunt: alterum simile ei, quo fabri utuntur: alterum capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deinde subito latius fit; atque iterum ab alio principio paulo minus quam æqualiter sursum procedit.

Si vitium in angusto est, quod comprehendere modiolus possit, ille potius aptatur. At, si caries subest, medius clavus in foramen demittitur. Si nigrities, angulo scalpri sinus exiguus fit, qui clavum recipiat, ut, eo insistente, circumactus modiolus delabi non possit: deinde his habena, quasi terebra, convertitur. Estque † quidam premendi modus, ut & foretur, & circumagatur: quia, si leviter imprimitur, parum proficit; si graviter, non movetur. Neque alienum est, instillare paululum rosæ, vel lactis, quo magis lubrico circumagatur. quod ipsum tamen, si copiosius est, aciem ferramenti hebetat. At, ubi jam iter modiolo impressum est, medius clavus educitur, & ille per

* *Vide Francisc. Vertunian. Comment. in Hippocr. Lib. de cap. vulner. p. 89. 90. H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. P. I. c. 2.* † *Quid in premendi modo, PauW, p. 85.*

per se agitur. deinde, cum sanitas inferioris partis scobe cognita est, modiolus removetur.

* At, si latius vitium est, quam ut illo
5 comprehendatur, terebra res agenda est. Ea foramen fit in ipso fine vitiosi ossis atque integri: deinde alterum non ita longe, tertiumque, donec tactus is locus, qui excidendus est, his cavis cinctus sit. atque ibi
10 quoque, quatenus terebra agenda sit, scobis significat. Tum excisorius scalper ab altero foramine ad alterum malleolo adactus id, quod inter utrumque medium est, excidit; ac si ambitus similis ei fit, qui in
15 angustiorem orbem modiolo imprimitur. Utro modo vero id circumductum est, idem excisorius scalper, & in osse corrupto planus, summam quamque testam *a* lævet, donec integrum os relinquatur.

20 Vix unquam nigrities integrum, caries per totum os perrumpit, maximeque ubi vitiata calvaria est. Id quoque vitii specillo significatur. quod depressum in id foramen, quod infra solidam sedem habet, &
25 renitens aliquid invenit, & madens exit. Si pervium invenit, altius descendens inter os & membranam, nihil oppositum invenit, educiturque siccum: non quo non subsit aliqua vitiosa sanies; sed quoniam ibi, ut in
30 latiore sede, diffusa sit.

Sive autem nigrities, quam terebra detexit, sive caries, quam specillum ostendit, os transit, modioli quidem usus fere supervacuus est; quia latius pateat necesse est, quod tam

* *Leg.* Ac sic, *PauW*, *p.* 87. a *Al.* lævigat, leviget, *PauW*, *p.* 87.

tam alte proceſſit. Terebra vero ea, quam ſecundo loco poſui, utendum; eaque, ne nimis incaleſcat, ſubinde in aquam frigidam demittenda eſt. Sed tum majore cura agendum eſt; cum jam aut ſimplex os dimidium perforatum eſt; aut in duplici ſuperius. illud ſpatium ipſum; hoc ſanguis ſignificat. Ergo tum lentius ducenda habena, ſuſpendendaque magis ſiniſtra manus eſt, & ſæpius attollenda, & foraminis altitudo conſideranda; ut, quandocunque os perrumpitur, (283, 28.) * ſentiamus, neque periclitemur, ne mucrone cerebri membrana lædatur: ex quo graves inflammationes, cum periculo mortis *b* oriuntur.

Factis foraminibus, eodem modo media ſepta, ſed multo circumſpectius, excidenda ſunt; ne forte angulus ſcalpri eandem membranam violet; donec fiat aditus, per quem membranæ cuſtos immittatur. (519, 16.) μηνιγγοφύλακα Græci vocant. lamina autem ænea eſt, firma, paululum reſima, ab exteriore parte lævis. Quæ demiſſa ſic, ut exterior pars ejus cerebro propior ſit, ſubinde ei ſubjicitur, quod ſcalpro diſcutiendum eſt: ac, ſi excipit ejus angulum, ultra tranſire non patitur: eoque & audacius, & tutius, ſcalprum malleolo ſubinde medicus ferit, donec exciſum undique os, eadem lamina levetur, tollique ſine ulla noxa cerebri poſſit. Ubi totum os ejectum eſt, circumradendæ lævandæque ſunt oræ, &, ſi quid ſcobis membranæ inſedit, colligendum. Ubi, ſuperiori parte ſublata, inferior relicta eſt,

non

* Periclitemur, *hoc eſt probemus*, *Vertunian.* p. 92. b *Aph. VI.* 18.

non oræ tantum, sed os quoque totum lævandum est; ut sine noxa postea cutis increscat, quæ aspero ossi innascens protinus non sanitatem, sed novos dolores movet.

5 Patefacto cerebro, qua ratione agendum sit, dicam, cum ad fracta ossa pervenero. Si basis aliqua servata est, superimponenda sunt medicamenta non pinguia, quæ recentibus vulneribus accommodantur; supraque 10 imponenda lana succida, oleo atque aceto madens. Ubi tempus processit, ab ipso osse caro increscit, eaque factum manu sinum complet. Si quod etiam os adustum est, a parte sana recedit; subitque inter integram 15 atque emortuam partem caruncula, quæ, quod abscessit, expellat. eaque fere, quia testa tenuis & angusta est, λεπὶς, id est squama, a Græcis nominatur.

Potest etiam evenire, ut ex ictu neque 20 findatur os, neque perfringatur; sed summum tantum collidatur, exaspereturque. Quod ubi incidit, radi & lævari satis est. Hæc quamvis maxime fiunt in capite, tamen cæteris quoque ossibus communia sunt: ut, ubi- 25 cunque idem incidet, eodem remedio sit utendum. At, cum ea fracta, fissa, forata, collisa sunt, quasdam proprias in singulis generibus, quasdam communes in pluribus curationes requirunt. De quibus protinus 30 dicam, initio ab eadem calvaria accepto.

CAP. IV.

De Calvaria fracta. a

IGITUR, ubi calvaria *b* percussa, protinus requirendum est, * num bilem is homo vomuerit; num † oculi ejus obcæcati sint; num obmutuerit; num per nares auresve sanguis ei effluxerit; num conciderit; num sine sensu quasi dormiens jacuerit. Hæc enim non nisi osse fracto eveniunt. Atque, ubi inciderunt, scire licet, necessariam, sed difficilem curationem esse. Si vero etiam torpor ‡ accessit; si mens non constat, si nervorum vel resolutio vel distentio secuta est; verisimile est, etiam cerebri membranam esse violatam: eoque in angusto magis spes est. At, si nihil horum secutum est, & jam potest dubitari, an os fractum sit; & protinus considerandum est, lapide, an ligno, an ferro, an alio telo percussum sit, & hoc ipso lævi an aspero, mediocri an vastiore, vehementer an leviter: quia quo mitior ictus fuit, eo facilius os ei restitisse credibile est. Sed nihil tamen melius est, quam certiore id nota explorare. Ergo, qua plaga est, demitti specillum oportet, neque nimis tenue, neque acutum; ne, cum in quosdam naturales sinus inciderit, opinionem fracti ossis frustra faciat: neque nimis plenum; ne parvulæ rimulæ fallant. Ubi specillum ad os venit, si nihil nisi læve & lubricum occurrit, integrum id videri potest: si quid asperi est, utique qua suturæ non sint, fractum os esse testatur. A su-

a *Æginet. VI.* 90. b *Omnes edit.* pertusa
* *Plura quæ Recentiores adjiciunt, signa enumerat Vertunianus in Comment. ad Hippocr. Lib. de Cap. vulnerib. p.* 68. 69. † *Male, potius*, si oculi obtenebrarint, *ex Hippocr. Vertunian. ibid. p.* 68. ‡ *Græcis* κάρος. *Idem pag.* 71.

A suturis se deceptum esse, c Hippocrates memoriæ tradidit, more scilicet magnorum virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam levia ingenia, quia nihil ha-
5 bent, nihil sibi detrahunt. Magno ingenio, multaque nihilominus habituro, convenit etiam simplex veri erroris confessio; præcipueque in eo ministerio, quod utilitatis causa posteris traditur; ne qui decipiantur ea-
10 dem ratione, qua quis ante deceptus est. Sed hæc quidem alioquin memoria magni professoris, uti interponeremus, effecit.

Potest autem sutura eo nomine fallere, quia æque aspera est; ut aliquis hanc esse,
15 etiamsi rima est, existimet eo loco, quo subesse hanc verisimile est. Ergo eo nomine decipi non oportet: sed os deoperire tutissimum est. Nam neque utique certa sedes, ut supra posui, suturarum est: & potest idem & natu-
20 raliter commissum & ictu fissum esse, juxtave aliquid fissum habere. Quin aliquando etiam, ubi ictus fuit vehementior, quamvis specillo nihil invenitur, tamen aperire commodius est. At, si ne tum quidem rima mani-
25 festa est, inducendum super os atramentum scriptorium est, deinde scalpro id deradendum. nigritiem enim continet, si quid fissum est.

* Solet etiam evenire, ut altera parte fuerit ictus, & os altera fiderit. Itaque, si gra-
30 viter aliquis percussus est, si mala indicia subsecuta sunt, neque ea parte, qua cutis discissa est, rima reperitur; non incommo-

 dum

c *Quintil. Institut. Orator. III. 6. ad quem locum plura dabimus exempla.* * *Hic quintus fracturarum cranii modus* ἀπήχημα *dictus describitur, de quo vide Vertunian. in Comment. in Hippocr. de Cap. vulner. pag. 63. & seq.*

dum est, parte altera considerare, num quis locus mollior sit, & tumeat; eumque aperire: siquidem ibi fissum os reperietur. Nec tamen magno negocio cutis sanescit, etiamsi * frustra secta est. Os *d* fractum, nisi succursum est, gravibus *e* inflammationibus afficit, difficiliusque postea tractatur. 5

Raro, sed aliquando tamen, evenit, ut os quidem totum integrum maneat, intus vero ex ictu vena aliqua in cerebri membrana rupta aliquid sanguinis mittat; isque ibi concretus magnos dolores moveat, † & oculos quibusdam obcæcet. Sed fere contra id dolor est, &, eo loco cute incisa, pallidum os reperitur. ideoque id quoque os excidendum est. Quacumque autem de causa curatio hæc necessaria est, si nondum satis cutis patefacta est, latius aperienda est, donec, quicquid læsum est, in conspectu sit. In quo ipso videndum est, ne quid ex ipsa membranula, quæ sub cute calvariam cingit, super os relinquatur: siquidem hæc scalpro terebrisve lacerata vehementes febres cum inflammationibus excitat. Itaque eam commodius est ex toto ab osse deduci. Plagam, si ex vulnere est, talem necesse est habeamus, qualem accepimus. Si manu facienda est, ea fere commodissima est, quæ duabus transversis lineis literæ X figuram accipit; ut deinde a singulis procedentibus *f* angulis cutis ‡ subsecetur. 10 15 20 25 489. 30

Inter quæ, si sanguis fertur, spongia subinde

* In frusta desecta. *Ita legendum censet Scaliger apud Vertunian. in Comment. in Hippocr. de Cap. Vulner. pag.* 63. d *Aph. VII.* 14. 24. e *Æginet. VI.* 90. † & oculos *&c. lege* oculosque pus obcæcet. *Scalig. apud Vertunian. p.*64. f *Edit.* lingulis, *aliæ*, ligulis. ‡ Subsequatur. *Scalig. apud Vertunian. p.* 90.

inde in aceto tincta cohibendus est, occupandusque objectis linamentis, & caput altius g excitandum. Neque id vitium ullum metum, nisi inter musculos, qui tempora conti-
5 nent, adfert: sed ibi quoque nihil tutius fit.

In omni vero fisso fractove osse, protinus antiquiores medici ad ferramenta veniebant, quibus id exciderent. Sed multo melius est, ante emplastra experiri, quæ calvariæ causa
10 componuntur. eorumque aliquod oportet ex aceto mollitum per se super fissum fractumve os imponere: deinde super id, aliquanto latius quam vulnus est, eodem medicamento illitum linteolum, & præterea succidam
15 lanam aceto tinctam: tunc vulnus deligare, & quotidie resolvere; similiterque curare usque ad diem quintum. A sexto die etiam vapore aquæ calidæ per spongiam fovere: cæteraque eadem facere. Quod si caruncula
20 increscere cœperit, & febricula aut soluta fuerit, aut levior, & cupiditas cibi reverterit, satisque somni accedat, in eodem medicamento erit perseverandum. Procedente deinde tempore emolliendum id emplastrum,
25 adjecto cerato ex rosa facto; quo facilius carnem producat. nam per se reprimendi vim habet. Hac ratione sæpe rimæ callo quodam implentur; estque ea ossis velut cicatrix. & latius fracta ossa, si qua inter se
30 non cohærebunt, eodem callo glutinantur. estque id aliquanto melius velamentum cerebro, quam caro, quæ exciso osse increscit. Si vero sub prima curatione febris intenditur, brevesque somni, & iidem per

g *Ita Seneca*, excitare ædificium. *Flor. Lib.* 1. excitare urbem.

somnia tumultuosi sunt, ulcus madet, neque * alitur, & in cervicibus glandulæ oriuntur, magni dolores sunt, cibique super hæc fastidium increscit; tum demum ad manum scalprumque veniendum est. 5

Duo vero sub ictu calvariæ † pericula sunt; ne vel findatur vel medium desidat. Si fissum est, possunt oræ esse compressæ: vel quia altera super alteram excessit; vel etiam, quia vehementer rursus se commiserunt. Ex quo evenit, ut humor ad membranam quidem descendat, exitum vero non habeat; ac sic eam irritet, & graves inflammationes moveat. 10

At ubi medium os desedit, eandem cerebri membranam urget: interdum etiam ex fractura quibusdam velut aculeis pungentibus. His ita succurrendum est, ut tamen quam minimum ex osse dematur. Ergo, si ora alteri insedit, satis est id, quod eminet, plano scalpro excidere. Quo sublato, si rima hiat aliquantum, curationi satis est. At, si oræ inter se comprimuntur, a latere ejus, interposito digiti spatio, terebra foramen faciendum est: ab eoque scalper duabus lineis ad rimam agendus, ad similitudinem literæ Λ; sic, ut vertex ejus a foramine, basis ad rimam sit. 15 20 25

Quod si rima longius patet, ab altero foramine rursus similis sinus fieri debebit: & ita nihil latere sub eo osse confractum potest, abundeque exitus datur intus *h* lædentibus. Ne si fractum quidem os desedit, totum excidi necesse est: sed, sive totum 30

* *i. e.* coalescit. *Scaligerana prima*, *pag.* 7.
† *H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. C.* 2.
h *Alii* latentibus.

tum perfractum est, & ab aliō ex toto recessit, sive circumpositæ calvariæ inhæret exigua parte, ab eo, quod naturaliter se habet, scalpro dividendum est. Deinde in eo,
5 quod desedit, juxta rimam, quam fecimus, foramina facienda sunt, si in angusto noxa est, duo; si latius patet, tria; septaque eorum excidenda: & tum scalper utrinque ad rimam agendus sic, ut lunatum sinum fa-
10 ciat, imaque pars ejus intus ad fracturam, cornua ad os integrum spectent. Deinde, si qua i labant, & ex facili removeri possunt, forcipe ad id facto colligenda sunt, maximeque ea, quæ acuta membranam infe-
15 stant. Si id ex facili fieri non potest, subjicienda lamina est, quam custodem ejus membranæ esse, proposui: & super eam, quicquid spinosum est, & intus eminet, excidendum est. eadem lamina, quicquid de-
20 orsum insedit, attollendum. Hoc genus curationis efficit, ut, qua parte fracta ossa tamen inhærent, solidentur: qua parte abrupta sunt, sine ullo tormento sub medicamentis tempore excidant, spaciumque inter
25 hæc satis illis magnum ad extrahendam saniem relinquatur, plusque in osse propugnaculi cerebrum habeat, quam habiturum fuit, eo exciso.

512, 21.

His factis, ea membrana acri aceto re-
30 spergenda est; ut, sive aliquid sanguinis ex ea profluit, cohibeatur, sive intus concretus cruor remanet, discutiatur: tum idem medicamentum eodem modo, qui supra positus est, mollitum, ipsi membranæ im-

i *Al.* lædunt.

ponendum est: cæteraque eodem modo facienda sunt, quæ ad linteolum illitum, & lanam succidam pertinent: collocandusque is loco intepido: & curandum quotidie vulnus; bis etiam, æstate. 5

Quod si membrana per inflammationem intumuerit, infundenda erit rosa tepida. Si usque eo tumebit, ut super ossa quoque emineat, coercebit eam bene trita lenticula, vel folia vitis contrita, & cum recenti vel 10 butyro, vel adipe anserino mixta: cervixque *k* molliri debebit liquido cerato, ex irino facto. At, si parum pura membrana videbitur, par modus ejus emplastri & mellis miscendus erit; idque superinfundendum; 15 ejusque continendi causa unum aut alterum linamentum injiciendum; & super linteolo, cui emplastrum illitum sit, contegendum. Ubi satis pura membrana est, eadem ratione adjiciendum emplastro cera- 20 tum ut carnem producat.

Quod ad abstinentiam vero, & primos ulterioresque cibos potionesque pertinet, ea- 295, dem, quæ in vulneribus præcepi, servan- 15. da sunt: eo magis, quo periculosius hæc 25 pars afficitur. Quinetiam, cum jam non solum sustineri, sed ali cibis quoque * oportebit, tamen erunt vitanda, quæcunque mandenda sunt: item fumus, & quicquid excitat sternutamentum. Spem vero cer- 30 tam faciunt, membrana *l* mobilis ac sui coloris, caro increscens rubicunda, facilis motus maxillæ atque cervicis. Mala signa sunt, membrana immobilis, nigra, vel livi-

da,

k *Alii* illiniri * *Pantin. Edit.* adparebunt
l *Alii* mollis

da, vel aliter coloris corrupti, dementia, acris vomitus, nervorum vel resolutio vel distentio, caro livida, maxillarum rigor, atque cervicis. Cætera, quæ ad somnum, 5 cibi desiderium, febrem, puris colorem attinent, eadem, quæ in cæteris vulneribus, vel salutaria, vel mortifera sunt.

Ubi bene res cedit, incipit ab ipsa membrana; vel, si os eo loco duplex est, inde 10 quoque caro increscens id, quod inter ossa vacuum est, replet: nonnunquam etiam super calvariam excrescit. Quod si incidit, inspergenda squama æris est, ut id reprimat & cohibeat, eaque carni superdanda, 15 quæ ad cicatricem perducant. Omnibusque ea locis commode inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paululum super id est, quod inter supercilia est. Ibi enim vix fieri potest, ut * non per omnem ætatem sit exul- 20 ceratio: quæ linteolo, medicamentum habente, contegenda erit. Illa utique, capite fracto, servanda sunt, ut, donec jam valida cicatrix erit, vitentur sol, ventus, frequens balneum, major vini modus.

25

CAP. V.

De Naso fracto. a

IN naribus vero, & os, & cartilago frangi solet, & quidem modo adversa, modo a 30 latere. Si adversa fracta sunt, alterumve ex his, nares desidunt, difficulter spiritus trahitur. Si a latere os fractum est, is locus cavus est: si cartilago, in alteram partem nares declinantur. Quic-

* *Deest Edit. Pantin.* a *Æginet. VI. 91. Hippocr. de Articul. T. XXX. XXXI. Vectar. T. V. Petr. de Marchettis Observat. Medico-Chirurg. Observ. 26. 27. exempla refert.*

V. supra xxvii, 35. Quicquid e cartilagine concidit, excitandum leniter est, aut subjecto specillo, aut duobus digitis utrinque compressis: deinde in longitudinem implicata linamenta, & molli pellicula cincta circumsutaque, intus 5 injicienda sunt; aut eodem modo compositum aliquid ex arido penicillo; aut grandis pinna, gummi, vel fabrili glutine illita, & molli pellicula circumdata, quae desidere cartilaginem non sinunt. Sed, si ad- 10 versa ea fracta est, aequaliter utraque naris implenda est. Si a latere, id, quod inseritur, crassius esse debet ab ea parte, in quam nasus jacet, ab altera tenuius. Extrinsecus autem circumdanda habena est mol- 15 *525, 18.* lis, medio illita mixtis inter se simila & thuris fuligine: eaque ultra aures ducenda, & fronti duobus capitibus agglutinanda est. id enim corpori quasi gluten inhaerescit, &, cum induruit, nares commode continet. 20 Sin, quod intus inditum est, laedit, sicut *V. supra xxvii, 24.* maxime fit, ubi interior cartilago perfracta est, exercitatae nares eadem tantummodo habena continendae sunt: deinde, post quatuordecim dies idipsum demendum est. Re- 25 solvitur autem aqua calida; eaque tumens locus quotidie fovendus est.

Sin os fractum est, id quoque digitis in suam sedem reponendum est: atque ubi adversum id ictum est, utraque naris implen- 30 da est; ubi a latere, ea, in quam os impulsum est: imponendumque ceratum, & paulo vehementius deligandum est; quia callus eo loco non ad sanitatem tantum-

modo

modo, sed etiam ad tumorem increscit. a
tertio die fovendum id aqua calida est;
tantoque magis, quanto propius esse sanitati debet. Quod si plura erunt fragmenta,
5 nihilominus intrinsecus singula in suas sedes digitis erunt compellenda; imponendaque extrinsecus eadem habena, & super
eam ceratum; neque ultra fascia adhibenda est.

10 At, si quod fragmentum undique resolutum cum cæteris non glutinabitur, intelligetur quidem ex humore, qui multus ex
vulnere feretur; vulsella vero extrahetur;
finitisque inflammationibus, imponetur ali-
15 quod medicamentum ex iis, quæ leniter reprimunt. Pejus est, ubi aut ossi aut cartilagini fractæ cutis quoque vulnus accessit.
id admodum raro fit. Si incidit, illa quidem nihilominus eadem ratione in suas se-
20 des excitanda sunt: cuti vero superimponendum emplastrum aliquod ex his, quæ recentibus vulneribus accommodata sunt: sed insuper nullo vinculo deligandum est.

25 CAP. VI.

De Auribus fractis. a

In aure quoque interdum rumpitur cartilago. Quod si incidit, antequam pus
oriatur, imponendum glutinans medicamen-
30 tum est. sæpe enim suppurationem prohibet, & aurem confirmat. Illud & in hac
& in naribus ignorari non oportet; non
quidem cartilaginem ipsam glutinari, circa tamen carnem increscere, solidarique
eum

a *Æginet. III. 23. Hippocr. de Articul. T. XXXV. Vectar. VI.*

eum locum. Itaque, si cum cute cartilago rupta est, cutis utrinque suitur. Nunc autem de ea dico, quæ, cute integra, frangitur. In ea vero si jam pus natum est, aperienda altera parte cutis, & ipsa cartilago contra lunata plaga excidenda est: deinde utendum est medicamento leniter sanguinem supprimente, quale lycium est aqua dilutum, donec sanguis fluere desinat: tum imponendum linteolum cum emplastro, sic, ut pingue omne vitetur: & a parte posteriore lana mollis auri subjicienda est, quæ, quod est inter hanc & caput, compleat: tum leniter ea deliganda est; & a tertio die, vapore, ut in naribus posui, fovenda. Atque in his quoque generibus abstinentia primis temporibus necessaria est, donec inflammatio finiatur.

CAP. VII.

De Maxilla fracta, & quibusdam ad omnia ossa pertinentibus. a

AB his ad maxillam venturus indicanda quædam puto communiter ad omnia ossa pertinentia, ne sæpius eadem dicenda sint. Omne igitur os, modo rectum, ut lignum in longitudinem finditur; modo frangitur transversum; interdum obliquum: atque id ipsum nonnunquam retusa habet capita, nonnunquam acuta. quod genus pessimum est: quia neque facile committuntur, quæ nulli retuso innituntur; & carnem vulnerant, interdum quoque nervum aut musculum. Quinetiam aliquan-

a *Æginet. VI. 92.*

quando plura fragmenta a fragmento fiunt. Sed in aliis quidem ossibus ex toto sæpe fragmentum a fragmento recedit. Maxillæ vero semper aliqua, parte etiam vexata, 5 ossa inter se cohærent.

Igitur inprimis digitis duobus utrinque prementibus, & ab ore, & a mento, omnia ossa in suam sedem compellenda sunt: deinde, si maxilla transversa fracta est (sub quo 10 casu fere dens super proximum dentem eccidit) ubi ea in suam sedem collocata est, duo proximi dentes, aut, si hi labant, ulteriores inter se * seta deligandi sunt. id in alio genere fracturæ supervacuum est. cæte-15 ra eadem facienda. Nam linteolum duplex, madens vino & oleo, superinjiciendum est, cumque eo simila & thuris fuligo: deinde aut fascia, aut mollis habena, medio in 522, longitudinem incisa, ut utrinque mentum 16. 20 complectatur; & inde capita ejus supra caput adducta ibi ligentur.

Illud quoque ad omnia ossa pertinens dictum erit; famem primum esse necessariam: deinde, a die tertio, humidum cibum; su-25 blata inflammatione, paulo pleniorem, eumque, qui carnem alat: vinum per omne tempus esse alienum. Deinde tertio die resolvi debere; foverique per spongiam vapore calidæ; eademque, quæ primo foverant, su-30 perdari: idem quinto die fieri, & donec inflammatio finiatur; quæ vel nono die, vel septimo fere solvitur: ea sublata, rursus ossa esse tractanda, ut, si quod fragmentum loco suo non est, reponatur. neque id esse sol-

* *Rhodius de Acia*, C. 15. p. 213.

ſolvendum, niſi duæ partes ejus temporis, intra quod quæque oſſa conſervent, tranſierint.

Fere vero inter quartumdecimum & unum & vigeſimum diem ſaneſcunt, maxilla, malæ, jugulum, pectus, latum os ſcapularum, coſtæ, ſpina coxarum, os tali, calx, manus, planta: inter vigeſimum & trigeſimum diem, crura brachiaque: inter ſeptimum & vigeſimum & quadrageſimum, humeri & femora.

Sed de maxilla illud quoque adjiciendum eſt, quod humidus cibus diu aſſumendus ſit. Atque etiam, cum tempus proceſſit, in lagano ſimilibuſque aliis perſeverandum eſt, neque quicquam edendum, donec ex toto maxillam callus firmaverit. Itemque, primis utique diebus, habendum ſilentium.

CAP. VIII.

De Jugulo fracto.

JUGULUM vero, ſi tranſverſum fractum eſt, nonnunquam per ſe recte coit, &, niſi movetur, ſanari ſine vinctura poteſt: nonnunquam vero, maximeque ubi motum eſt, elabitur; fereque id, quod a pectore eſt, ſuper id, quod ab humero eſt, in poſteriorem partem inclinatur. Cujus ea ratio eſt, quod per ſe non movetur; ſed cum humeri motu conſentit. Itaque, eo conſiſtente, ſuper id humerus agitatur. Raro vero admodum in priorem partem jugulum inclinatur; adeo ut magni profeſſores nunquam

quam se vidisse memoriæ mandaverint. Sed locuples tamen ejus rei author Hippocrates est.

Verum, ut dissimilis uterque casus est, 5 sic quædam dissimilia requirit. Ubi ad scapulas jugulum tendit, simul dextra manu plana propellendus in posteriorem partem humerus est, & illud in priorem attrahendum. Ubi ad pectus conversum est, ipsum 10 quidem retro dandum, humerus autem in priorem partem adducendus est: ac, si is inferior est, non id, quod a pectore est, deprimendum est, quia immobile est; sed humerus ipse attollendus: sin autem superior 15 est, id, quod a pectore est, implendum lana, & humerus ad pectus deligandus est. Si acuta fragmenta sunt, incidi contra cutis debet; & ex ossibus ea, quæ carnem vulnerant, præcidenda; tum retusa ossa commit-20 tenda sunt; &, si quod ab aliqua parte eminet, opponendum est triplex linteolum in vino & oleo tinctum. Si plura fragmenta sunt, excipienda sunt ex ferula facto canaliculo, eodemque intus incerato, ne fascia 25 diducatur. quæ jugulo composito circumdanda est sæpius potius, quam valentius. quod ipsum quoque in omnibus fractis perpetuum est. A dextro vero jugulo, si id fractum est, ad alam sinistram; a sinistro, 30 ad dexteram, rursusque sub ala sua fascia dari debet: post hæc, si jugulum ad scapulas inclinatum est, brachium ad latus; si in partem priorem, ad cervicem deligandum est: supinusque homo collocandus. cætera eadem

dem facienda, quæ supra comprehensa sunt.

2. De diversis ossium curis.

Sunt vero plura ossa fere immobilia, vel dura, vel cartilaginosa, quæ vel franguntur, vel forantur, vel colliduntur, vel finduntur, ut malæ, pectus, latum os scapularum, costæ, spina coxarum, os tali, calx, manus, planta. Horum omnium eadem curatio est. Si supra vulnus est, id suis medicamentis nutriendum est. quo sanescente, rimas quoque ossis, aut, si quod foramen est, callus implet. Si cutis integra est, &, os læsum esse, ex dolore colligimus, nihil aliud, quam quiescendum; imponendumque ceratum est, & leniter deligandum, donec sanitate ossis dolor finiatur.

CAP. IX.

De Costis fractis. a

PROPRIE tamen quædam de costis dicenda sunt; quia juxta viscera sunt, & gravioribus periculis is locus expositus est. Costa igitur interdum sic finditur, ut ne summum quidem os, sed interior pars ejus, quæ rara est, lædatur: interdum sic, ut eam totam is casus perruperit. Si tota fracta non est, nec sanguis expuitur, nec febricula sequitur, nec quicquam suppurat, nisi admodum raro, nec dolor magnus est; tactu tamen is locus leviter indolescit: sed abunde est eadem, quæ supra scripta sunt, facere; & a media fascia incipere deligare, ne in alterutram partem hæc cutem inclinet. Ab uno vero & vigesimo die,

a Æginet. VI. 96.

die, quo utique os esse debet glutinatum, id agendum cibis uberioribus est, ut corpus quam plenissimum fiat, quo melius os vestiat: quod illo loco tenerum adhuc in-
5 juriæ sub tenui cute expositum est. Per omne autem tempus curationis, vitandus clamor, sermo quoque, tumultus, ira, motus vehementior corporis, fumus, pulvis, & quicquid vel tussim vel sternutamentum mo-
10 vet: ne spiritum quidem magnopere continere expedit.

At, si tota costa perfracta est; casus asperior est. Nam & graves inflammationes, & febris, & suppuratio, & sæpe vitæ peri-
15 culum sequitur, & sanguis spuitur. Ergo, si vires patiuntur, ab eo brachio, quod super eam costam est, sanguis mittendus est: si non patiuntur, alvus, tamen sine ullo acri, ducenda est; diutiusque inedia pugnan-
20 dum. Panis vero ante septimum diem non assumendus; sed una sorbitione vivendum: imponendumque ei loco ceratum ex lycio factum, cui cocta quoque resina adjecta sit, aut Polyarchi malagma; aut panni ex vino 253.
25 & rosa & oleo; superque imponenda lana succida mollis, & duæ fasciæ a mediis orsæ, minimeque adstrictæ. Multo vero magis omnia vitanda, quæ supra posui; adeo, ut ne spiritus quidem sæpius movendus
30 sit. Quod si tussis infestabit, ad id potio sumenda erit, vel ex trixagine, vel ex ruta, vel ex herba stœchade, vel ex cumino & pipere. Gravioribus vero doloribus urgentibus, cataplasma imponi quoque con-

 veniet,

veniet, vel ex lolio, vel ex hordeo, cui pinguis fici tertia pars sit adjecta. Et id quidem interdiu superjacebit: noctu vero idem aut ceratum, aut malagma, aut panni; quia potest cataplasma decidere. Ergo quotidie quoque resolvetur, donec jam cerato aut malagmate possimus esse contenti. Et decem quidem diebus extenuabitur fame corpus; ab undecimo vero ali incipiet. ideoque etiam laxior, quam primo, fascia sit, qua ligabitur. Fereque ea curatione ad quadragesimum diem perveniet.

Sub qua si metus erit suppurationis, plus malagma, quam ceratum ad digerendum proficiet. Si suppuratio vicerit, neque per quæ supra scripta sunt, discuti potuerit; omnis mora vitanda erit, ne os infra vitietur: sed, qua parte maxime tumebit, demittendum erit candens ferramentum, donec ad pus perveniat; idque effundendum. Si nusquam tumor se ostendit, ubi maxime pus subsit, sic intelligemus. creta cimolia totum locum illinemus, & siccari patiemur: quo loco maxime humor intus perseverabit, ibi pus proximum erit; eoque uri debebit. Si latius aliquid abscedet, duobus aut tribus locis erit perforandum; demittendumque linamentum, aut aliquid ex penicillo. quod summum lino sit devinctum, ut facile educatur. Reliqua eadem, quæ in cæteris adustis, facienda sunt. Ubi purum erit ulcus, ali corpus debebit, ne tabes, perniciosa futura, id malum subsequatur. Nonnunquam etiam, levius ipso osse

affecto,

affecto, & inter initia neglecto, non pus, sed humor quidam mucco similis, intus coit; mollescitque contra cutis. In qua simili ustione utendum est.

5 2. *De Spina fracta*. a

In spina quoque est, quod proprie notemus. Nam si quid ex vertebra excidit, aut aliquo modo fractum est, locus quidem concavus fit; punctiones autem in eo sen-10 tiuntur: quia necesse est ea fragmenta spinosa esse. quo fit, ut homo in anteriorem partem subinde nitatur. Hæc noscendæ rei causa sunt. Medicamentis vero iisdem opus est, quæ prima parte hujus capitis exposi-15 ta sunt.

CAP. X.

De Humerorum, brachiorum, femorum, crurum, digitorum fractorum, vel evulsorum, communibus curationibus.

20

SIMILES rursus ex magna parte casus curationesque sunt humeris & femoribus. Communia etiam quædam humeris, brachiis, femoribus, cruribus, digitis: si-25 quidem ea minime periculose media franguntur: at, quo propior fractura capiti vel superiori vel inferiori est, eo pejor est. nam & majores dolores adfert, & difficilius curatur. Earum maxime tolerabilis est sim-30 plex, eaque transversa: pejor, ubi obliqua, atque ubi fragmenta: pessima, ubi eadem acuta sunt. Nonnunquam autem fracta in his ossa in suis sedibus remanent: multo sæpius excidunt, aliudque super aliud efferLl 2 tur.

a Æginet. VI. 98.

tur. idque ante omnia considerari debet: & sunt notæ certæ. Si suis sedibus sunt mota, resima, punctionisque sensum repræsentant, & tactu inæqualia sunt. Si vero non adversa, sed obliqua junguntur (quod fit, ubi loco suo non sunt) membrum id altero latere brevius est, & musculi ejus tument. 5

Ergo, si hoc deprensum est, protinus id membrum oportet extendere. Nam nervi 10 musculique, intenti per ossa, contrahuntur: neque in suum locum veniunt, nisi illos per vim aliquis intendit. Rursus, si primis diebus id omissum est, inflammatio oritur. Sub qua & difficile, & periculose, 15 vis nervis adhibetur. nam distentionem nervorum vel * cancer sequitur; vel certe, cum mitissime agitur, pus. itaque, si ante reposita ossa non sunt, post eam reponenda sunt. Itendere autem digitum vel aliud quod- 20 que membrum, si adhuc tenerum est, etiam unus homo potest; cum alteram partem dextra, alteram sinistra prendit. Valentius membrum duobus eget, qui in diversa contendant. Si firmiores nervi sunt, ut in vi- 25 ris robustis, maximeque eorum feminibus & cruribus evenit; habenis quoque, vel lineis fasciis utrinque capita articulorum deliganda, & per plures & in diversa ducenda sunt. Ubi vero paulo longius, quam 30 naturaliter esse debet, membrum vis fecit; tum demum ossa manibus in suam sedem compellenda sunt: indiciumque ossis repositi est dolor sublatus. At membrum alteri æqua-

V. supra xxiii, 13.

* *Tulpius Observ. Lib. 4. Cap. 13.*

æquatum, involvendum duplicibus triplicibusve pannis in vino & oleo tinctis: quos lineos esse, commodius est.

Fere vero fasciis sex opus est. Prima
5 brevissima adhibenda: quæ circa fracturam ter voluta sursum versum feratur, & quasi in cochleam serpat; satisque est, eam ter hoc quoque modo circuire. Altera dimidio longior ea: quæ, si qua parte os eminet,
10 ab ea, si totum æquale est, undelibet super fracturam incipere debet, priori adversa, deorsumque tendere; atque iterum ad fracturam reversa, in superiore parte ultra priorem fasciam desinere. Super has inji-
15 ciendum latiore linteo ceratum est, quod eas contineat. Ac, si qua parte os eminet, triplex ei pannus objiciendus, eodem vino & oleo madens. Hæc tertia fascia comprehendenda sunt, quartaque, sic, ut semper
20 insequens priori adversa sit, & tertia tantum in inferiore parte, tres in superiore *a* finiant: quia satius est sæpius circuire, quam adstringi: siquidem id, quod adstrictum est, alienatur, & cancro opportunum 294,
25 est. Articulum autem quamminime vincire opus est: sed, si juxta hunc os fractum est, necesse est. 31. 300, 17.

Deligatum vero membrum in diem tertium continendum est. Eaque vinctura ta-
30 lis esse debet, ut primo die nihil offenderit, non tamen laxa visa sit; secundo laxior; tertio jam pene resoluta. Ergo tum rursum id membrum deligandum, adjiciendaque prioribus quinta fascia est, iterum-

 que

a *Al.* feriant:

que quinto resolvendum est, & tum sex fasciis involvendum, sic, ut tertia & quinta infra, cæteræ supra finiantur. Quotiescunque autem solvitur membrum, calida aqua fovendum est. Sed, si juxta articulum fractura est, diu instillandum vinum est, exigua parte olei adjecta, eademque omnia facienda, donec ab eo inflammatio solvatur, vel tenuius quoque, quam ex consuetudine, id membrum fiat. quod si septimus dies non dedit, certe nonus exhibet. tum facillime ossa tractantur.

Rursus ergo, si parum commissa sunt, committi debent: si qua fragmenta eminent, in suas sedes reponenda sunt: deinde eodem modo membrum deligandum, ferulæque superaccommodandæ sunt, quæ fissæ circumpositæque ossa in sua sede contineant: &, in quam partem fractura inclinat, ab ea latior valentiorque ferula imponenda est. Easque omnes circa articulum esse oportet resimas, ne hunc lædant, nec ultra adstringi, quam ut ossa contineant: & cum spatio laxentur, tertio quoque die paulum habenis suis coartari; ac, si nulla prurigo, nullus dolor est, sic manere, donec duæ partes ejus temporis, quo os quodque conservet, compleantur: postea levius aqua calida fovere, quia primo digeri materiam opus est, tum evocari. Ergo cerato quoque liquido id *b* leniter est ungendum, perfricandaque summa cutis est; laxiusque id deligandum est. Tertio quoque die solvendum, sic, ut remota calida aqua,

b *Al.* pleniter

aqua, cætera eadem fiant; tantummodo singulæ fasciæ, quoties resolutæ fuerint, subtrahantur.

2. *De Humero fracto*. c

5 Hæc communia sunt: illa propria. Siquidem humerus fractus est, non sic, ut membrum aliud, intenditur: sed homo collocatur alto sedili, medicus autem humiliore adversus. Una autem fascia, bra-
10 chium amplexa, ex cervice ipsius, qui læsus est, id sustinet: altera, ab altera parte super caput data, ibi accipit nodum: tertia, vincto imo humero deorsum demittitur, ibi quoque capitibus ejus inter se vinctis.
15 Deinde ab occipitio ipsius, minister sub ea fascia, quam secundo loco posui, porrecto, si dexter humerus ducendus est, dextro, si sinister, sinistro brachio, demissum inter femina ejus, qui curatur, baculum tenet:
20 medicus super eam fasciam, de qua tertio loco dixi, plantam injicit dextram, si sinister, sinistram, si dexter humerus curatur; simulque alteram fasciam minister attollit, alteram premit medicus: quo fit, ut leniter
25 humerus extendatur. Fasciis vero, si medium aut imum os fractum est, brevioribus opus est; si summum, longioribus: ut ab eo sub altera quoque ala per pectus ad scapulas porrigantur. Protinus vero bra-
30 chium, cum deligatur, sic inclinandum est, ut id, quod afficitur, ante fasciis quoque sic figuratum sit, ne postea suspensum aliter, atque cum deligabatur, humerum inclinet: brachioque suspenso, ipse quoque

c *Hippocr. de Fract. T. VIII.*

humerus ad latus leniter deligandus est. per quæ fit, ut minime moveatur: ideoque ossa sic se habent, ut aliquis composuit. Cum ad ferulas ventum est, extrinsecus esse earum longissimæ debent: a lacerto brevio- 5 res; sed sub ala brevissimæ. Sæpiusque resolvendæ sunt, ubi in vicinia cubiti humerus fractus est, ne ibi nervi rigescant, & inutile brachium efficiatur. Quoties solutæ sunt, fractura manu continenda; cubitus 10 aqua calida fovendus, & molli cerato perfricandus; ferulæque vel omnino non imponendæ contra eminentia cubiti, vel aliquanto breviores sint.

De Brachio fracto. d 15

At, si brachium fractum est, in primis considerandum est, alterum os, an utrunque comminutum sit: non quo alia in ejusmodi casu curatio sit admovenda; sed primum, ut valentius e extendatur, si utrun- 20 que os fractum est; quia necesse est minus nervos contrahi altero osse integro, eosque intendente: deinde, ut curiosius omnia in continendis ossibus fiant, si neutrum alteri auxilio est. nam, ubi alterum 25 integrum est, plus opis in eo, quam in fasciis ferulisque est. Deligari autem brachium debet, paululum pollice ad pectus inclinato; siquidem is maxime brachii naturalis habitus sit: idque involutum mi- 30 tella commodissime excipitur. quæ latitudine ipsa brachio, perangustis capitibus collo injicitur: atque ita commode brachium ex cervice suspensum est. Idque pau-

d *Æginet. VI. 99.* e *Hippocrat. de Fractur. T. IV. 9.*

paulum supra cubiti alterius regionem pendere oportet.

4. *De Cubito fracto.*

Quod si ex summo cubito quid fractum
5 sit, glutinare id vinciendo alienum est. fit enim brachium immobile. Ac, si nihil aliud quam dolori occurrendum est, idem, qui fuit, ejus usus est.

5. *De Cruribus Femoribusque fractis.* f

10 In crure æque ad rem pertinet, alterum saltem os integrum manere. commune vero ei femorique est, quod, ubi deligatum est, in canalem conjiciendum est. Is canalis ab inferiori parte foramina habere de-
15 bet, per quæ, si quis humor excesserit, descendat: & a planta moram, quæ simul & sustineat eam, & delabi non patiatur: & a lateribus cava, per quæ loris datis, moræ quædam crus femurque, ut collocatum est,
20 detineant. Esse etiam is debet, a planta, si crus fractum est, circa poplitem; si femur, usque ad coxam; si juxta superius caput femoris, sic, ut ipsa quoque ei coxa insit. Neque tamen ignorari oportet, si fe-
25 mur fractum est, fieri brevius; quia nunquam in antiquum statum revertitur: summisque digitis postea cruris ejus insisti. ex quo multa debilitas est; fœdior tamen, ubi fortunæ negligentia quoque accessit.
30

6. *De Digito fracto.*

Digitum satis est ad unum g surculum deligari post inflammationem.

7. Com-

f *Æginet. VI.* 102. *Hippocr. de Fract.* XXIII.
g *Al.* furunculum

7. *Communes curationes ad humeros, brachia, crura, femina, digitosque confractos pertinentes.*

His proprie ad ſingula membra pertinentibus, rurſus iſta communia ſunt: primis diebus fames: deinde tum, cum jam increſcere callum oportet, liberalius alimentum: longa a vino abſtinentia: fomentum aquæ calidæ, dum inflammatio eſt, liberale; cum ea deſiit, modicum: tum etiam longior ulterioribus, e liquido cerato, membris, & mollis tamen unctio. Nec protinus exercendum id membrum, ſed paulatim ad antiquos uſus reducendum eſt.

Gravius aliquanto eſt, cum oſſis fracturæ carnis quoque vulnus acceſſit; maximeque, ſi id muſculi femoris aut humeri ſenſerint. nam & inflammationes multo graviores, & promptiores cancros habent. Ac femur quidem, ſi oſſa inter ſe ceſſerunt, fere præcidi neceſſe eſt. Humerus vero quoque in periculum venit; ſed facilius conſervatur. Quibus periculis etiam magis id expoſitum, quod juxta ipſos articulos ictum eſt. Igitur curioſius id agendum eſt, & per mediam plagam muſculus tranſverſus præcidendus: ſanguis vero, ſi parum fluxit, mittendus: corpus inedia in decimum diem extenuandum. Ac reliqua quidem membra lentius intendenda, & lenius in his oſſa in ſuam ſedem reponenda ſunt: his vero neque intendi nervos, neque oſſa tractari, ſatis expedit. ipſique homini permittendum eſt, ut ſic ea collocata habeat,

quem-

quemadmodum minimum læduntur. Omnibus autem his vulneribus imponendum primo linamentum ex vino madens, cui rosæ paulum admodum adjectum sit: cætera ea-
5 dem. Deliganda fasciis sunt, aliquanto, quam vulnus, laxioribus; scilicet laxius, quam si ea plaga non esset, quantoque facilius & alienari & occupari cancro vulnus potest. *h* numero potius fasciarum id agendum
10 est, ut laxæ quoque æque contineant.

Quod in femore humerove sic fiet, si ossa forte recte concurrerint: sin aliter se habebunt, eatenus circumdari fascia debebit, ut impositum medicamentum contineat.
15 Cætera eadem, quæ supra scripsi, facienda sunt. præterquam quod neque ferulis, neque canalibus, inter quæ vulnus sanescere non potest; sed pluribus tantummodo & latioribus fasciis opus est: ingerendumque
20 subinde in eas est calidum oleum, & vinum; *i* magisque hoc. In principio fame utendum; vulnus calida aqua fovendum; frigusque omni ratione vitandum est, & transeundum ad medicamenta, quæ puri mo-
25 vendo sunt. Majorque vulneri, quam ossi cura adhibenda. ergo quotidie solvendum nutriendumque est.

Inter quæ si quod parvulum fragmentum ossis eminet, id, si retusum est, in suam
30 sedem dandum: si acutum, ante acumen ejus, si longius est, præcidendum; si brevius, limandum, & utrumque scalpro lævandum: tum ipsum recondendum est. ac, si id manus facere non potest, vulsella,

quali

h *Al.* numeris i *Al.* magisque in primo fame &c.

quali fabri utuntur, injicienda est acutæ os-
sis prominentis cuspidi, ab ea parte, qua
sima est; ut ea parte, qua gibba est, emi-
nens os in suam sedem compellat. Si id
majus est, membranulisque cingitur, sinere 5
oportet has sub medicamentis resolvi, id-
que os, ubi jam nudatum est, abscinde-
re; quod maturius scilicet faciendum est.
potestque ea ratione & os coire, & vulnus
sanescere: illud suo tempore; hoc, prout 10
se habet.

Nonnunquam etiam in magno vulnere
evenit, ut fragmenta quædam velut emo-
riantur, neque cum cæteris coeant. quod
hic quoque ex modo fluentis humoris col- 15
ligitur. Quo magis necessarium est, sæpius
ulcus resolvere, quam nutrire: sequiturque
fere, ut id os per se post aliquot dies ex-
cidat; aut, cum jam ante misera conditio
vulneris sit, tamen id interdum majus diu- 20
turniusque faciat. Sæpe etiam integra cute
os abrumpitur, protinusque prurigo & do-
lor oritur. Quare solvere, si accidit, ma-
turius oportet, & fovere aqua, per æsta-
tem, frigida; per hiemem, egelida: deinde 25
ceratum myrteum imponere.

Interdum fractura quibusdam velut acu-
leis carnem vexat. Quo a prurigine &
punctionibus cognito, aperire id medicus,
eosque aculeos præcidere necesse habet. 30
Reliqua vero curatio in utroque hoc casu
eadem est, quæ, ubi plagam ictus proti-
nus intulit. Puro jam ulcere, cibis hic
quoque utendum est carnem producenti-
bus.

bus. Si brevius adhuc membrum est, & ossa loco suo non sunt, paxillus tenuis & lævissimi generis inter ea demitti debet, sic, ut capite paululum emineat; isque quotidie plenior adigendus est, donec par id membrum alteri fiat. Tum paxillus removendus, vulnusque sanandum est. Cicatrix vero inducta fovenda aqua frigida est, in qua myrtus, hedera, aliæve similes verbenæ decoctæ sint: illinendumque medicamentum, quod siccet. & magis etiam hic quiescendum, donec id membrum confirmetur.

Si quando vero ossa non conferbuerunt, quia sæpe soluta, sæpe mota sunt, in aperto deinde curatio est. possunt enim coire. Si vetustas occupavit, membrum extendendum est, ut aliquid lædatur: ossa inter se manu dividenda, ut concurrendo exasperentur, &, si quid pingue est, eradatur, totumque id quasi recens fiat. magna tamen cura habita, ne nervi musculive lædantur. Tum vino fovendum est, in quo malicorium decoctum sit; imponendumque idipsum ovi albo mixtum: tertio die resolvendum, fovendumque aqua, in qua verbenæ, de quibus supra dixi, decoctæ sint: quinto die idem faciendum, ferulæque circumdandæ: cætera, & ante, & post, eadem facienda, quæ supra scripsi. Solent tamen interdum adversa inter se ossa k conservere: eoque & brevius membrum, & indecorum fit; &, si capita acutiora sunt, assidue puncturæ sentiuntur. Ob quam causam frangi rursus

k *Al.* Cohærere *vel* coalescere

rursus ossa & dirigi debent. Id hoc modo fit. Calida aqua multa id membrum fovetur, & ex cerato liquido perfricatur, intenditurque: inter hæc, medicus pertractans ossa, ut adhuc tenero callo, manibus ea diducit, compellitque id, quod eminet, in suam sedem: &, si parum valuit, ab ea parte, in quam os se inclinat, involutam lana regulam objicit; atque ita deligando, assuescere iterum vetustæ sedi cogit.

Nonnunquam autem recte quidem ossa conferbuerunt, superincrevit vero nimius callus; ideoque locus intumuit. Quod ubi incidit, diu leniterque id membrum perfricandum est ex oleo, & sale, & nitro; multumque aqua calida salsa fovendum; & imponendum malagma, quod digerat; adstrictiusque alligandum: oleribusque, & præterea vomitu utendum. per quæ cum carne callus quoque extenuatur: confertque aliquid de sinapi cum ficu in alterum pariter membrum impositum, donec id paulum erodat, eoque evocet materiam. Ubi his tumor extenuatus est, rursus ad ordinem vitæ revertendum est.

CAP. XI.

De Ossibus luxatis.

AC de fractis quidem ossibus hactenus dictum sit. Moventur autem ea sedibus suis duobus modis. Nam modo, quæ juncta sunt, inter se dehiscunt: ut cum latum os scapularum ab humero recedit; & in brachio, radius a cubito; & in crure, tibia

a ſura; &, interdum ſaltu, calcis os a talo; quod raro tamen fit: modo articuli ſuis ſedibus excidunt. Ante de prioribus dicam.

Quorum ubi aliquid incidit, protinus is
5 locus cavus eſt, depreſſuſque digitus ſinum invenit. deinde gravis inflammatio oritur; atque in talo præcipue: ſiquidem febres quoque, & cancros, & nervorum vel diſtentiones, vel rigores, qui caput ſcapulis
10 annectunt, movere conſuevit. Quorum vitandorum cauſa, facienda eadem ſunt, quæ in oſſibus mobilibus læſis. Atque id ubi incidit, protinus his locis imponenda, quæ ſupra propoſita ſunt, ut dolor tumorque
15 per ea tollantur. Nam diducta oſſa nunquam rurſus inter ſe junguntur: &, ut aliquid decoris eo loco, ſic nihil uſus admittitur.

Maxilla vero & vertebræ, omneſque ar-
20 ticuli, cum validis nervis comprehenduntur, excidunt aut vi expulſi, aut aliquo caſu nervis vel ruptis, vel infirmatis; faciliuſque in pueris & adoleſcentulis, quam in robuſtioribus. Hique elabuntur in prio-
25 rem & in poſteriorem, in interiorem & in exteriorem partem: quidam omnibus modis, quidam certis. Suntque quædam communia omnium ſigna, quædam propria cujuſque. Siquidem ſemper ea parte tumor
30 eſt, in quam os prorumpit; ea ſinus, a qua receſſit. Et hæc quidem in omnibus deprehenduntur, alia vero in ſingulis. quæ, ſimulatque de quoque dicam, proponenda erunt.

Sed

Sed ut excidere omnes articuli possunt, sic non omnes reponuntur. Caput enim nunquam compellitur, neque in spina vertebra, neque ea maxilla, quæ, utraque parte prolapsa, antequam reponeretur, inflammationem movit. Rursum, qui nervorum vitio prolapsi sunt, compulsi quoque in suas sedes iterum excidunt. Ac, quibus in pueritia exciderunt, neque repositi sunt, minus quam cæteri crescunt: omniumque, quæ loco suo non sunt, caro emacrescit, magisque in proximo membro, quam ulteriore. utputa, si humerus loco suo non est, major in eo ipso fit macies, quam in brachio; major in hoc, quam in manu. Tum pro sedibus, & pro casibus, qui inciderunt, aut major aut minor usus ejus membri relinquitur: quoque in eo plus usus superest, eo minus id extenuatur.

Quicquid autem loco suo motum est, ante inflammationem reponendum est. Si illa occupavit, dum conquiescat, lacessendum non est: ubi finita est, tentandum est in his membris, quæ id patiuntur. Multum autem eo confert & corporis & nervorum habitus. Nam, si corpus tenue, si humidum est, si nervi infirmi, expeditius os reponitur; sed & multo facilius excidit, & postea minus fideliter continetur. Quæ contraria his sunt, melius continent: sed id, quod expulsum est, difficulter admittunt. Oportet autem ipsam inflammationem levare, succida lana ex aceto superimposita: a cibo, si valentioris articuli casus est, triduo; inter-

dum

dum etiam quinque diebus abstinere: bibere aquam calidam, dum sitis finiatur: curiosiusque hæc facere, his ossibus motis, quæ validis plenisque musculis continentur: 5 si vero etiam febris accessit, multo magis: deinde die quinto fovere ex aqua calida; remotaque lana, ceratum imponere ex cyprino factum; nitro quoque adjecto, donec omnis inflammatio finiatur. Tunc in- 10 frictionem ei membro adhibere: cibis uti bonis; uti vino modice: jamque ad usus quoque suos id membrum promovere; quia motus, ut in dolore pestifer, sic alias saluberrimus corpori est. Hæc communia sunt: 15 nunc de singulis dicam.

CAP. XII.

De Maxilla luxata. a

MAXILLA in priorem partem pro- 20 pellitur, sed modo altera parte, modo utraque. Si altera, in contrariam partem ipsa mentumque inclinatur: dentes paribus non respondent; sed sub his, qui secant, canini sunt. At, si utraque, totum 25 mentum inclinatur, & in exteriorem partem promovetur; inferioresque dentes longius, quam superiores excedunt; intentique temporum musculi apparent. Primo quoque tempore homo in sedili collocandus 30 est, sic, ut minister a posteriore parte caput ejus contineat, vel sic, ut juxta parietem is sedeat, subjecto inter parietem & caput ejus scorteo pulvino duro, eoque caput per ministrum urgeatur, quo sit immobilius.

a *Æginet. VI.* 112.

tum medici digiti pollices, linteolis vel fasciis, ne dilabantur, involuti in os ejus conjiciendi, cæteri extrinsecus admovendi sunr. ubi vehementer maxillà apprehensa est, si una parte procidit, concutiendum mentum, & ad guttur adducendum est: tunc simul & caput adprehendendum, &, excitato mento, maxilla in suam sedem compellenda, & os ejus comprimendum est, sic, ut omnia pene uno momento fiant. Sin utraque parte prolapsa est, omnia eadem facienda; sed æqualiter retro est maxilla agenda. Reposito osse, si cum dolore oculorum & cervicis iste casus incidit, ex brachio sanguis mittendus est. Cum omnibus vero, quorum ossa mota sunt, primo liquidior cibus conveniat, tum his præcipue: adeo ut sermo quoque frequens, motu oris temporum nervos lædat.

CAP. XIII.

De Capite luxato.

CAPUT duobus processibus in duos sinus summæ vertebræ demissis super cervicem contineri, in prima parte proposui. Hi processus interdum in posteriorem partem excidunt: quo fit, ut nervi sub occipitio extendantur, & mentum pectori adglutinetur, neque bibere is, neque loqui possit, interdum sine voluntate semen emittat. quibus celerrime mors supervenit. Ponendum autem hoc esse credidi, non quo curatio ejus rei ulla sit; sed ut res indiciis cognosceretur, & non putarent sibi

me-

medicum defuisse, si qui sic aliquem perdidissent.

CAP. XIV.

De Spina luxata. a

5 IDEM casus manet eos, quorum in spina vertebræ exciderunt. Id enim non potest fieri, nisi & medulla, quæ per medium; & duabus membranulis, quæ per
10 duos a lateribus processus feruntur; & nervis, qui continent, ruptis. Excidunt autem & in posteriorem partem, & in priorem; & supra septum transversum, & infra. Si in utramvis partem exciderint, a posteriore
15 parte vel tumor, vel sinus erit. Si super septum id incidit, manus resolvuntur, vomitus, aut distentio nervorum sequitur, spiritus difficulter movetur; dolor urget, & aures obtusæ sunt. Si sub septo, femina re-
20 solvuntur, urina supprimitur, interdum etiam sine voluntate prorumpit. Ex ejusmodi casibus, ut tardius, quam ex capitis, sic tamen intra triduum homo moritur. Nam, quod Hippocrates dixit, vertebra in exte-
25 riorem partem prolapsa, pronum hominem collocandum esse, & extendendum, tum calce aliquem super ipsum debere consistere, & intus impellere: in his accipiendum est, quæ paululum excesserunt; non in his, quæ
30 toto loco motæ sunt. Nonnunquam enim nervorum imbecillitas efficit, ut, quamvis non exciderit vertebra, paululum tamen in priorem partem promineat. id non jugulat. Sed ab interiore parte non contingit

a *Æginet. VII. 117.*

quidem propelli. Ab exteriore si quid propulsum est, plerunque iterum redit: nisi, quod admodum rarum est, vis nervis destituta est.

CAP. XV.

De Humero luxato. a

HUMERUS autem modo in alam excidit, modo in partem priorem. Si in alam delapsus est, ei junctus cubitus recedit ab latere, sursumque ad ejusdem partis aurem cum humero porrigi non potest, longiusque altero id brachium est. Si in priorem partem, summum quidem brachium extenditur, minus tamen, quam naturaliter; difficiliusque in priorem partem, quam in posteriorem cubitus porrigitur.

Igitur, si in alam humerus excidit, & vel puerile adhuc est corpus, vel molle, certe imbecillibus nervis intentum est, satis est collocare id in sedili; & ex duobus ministris alteri imperare, ut caput lati scapularum ossis leniter reducat; alteri, ut brachium extendat: ipsum posteriore parte residentem, humerum genu sub ala ejus cogere, simulque & latum os, & altera manu brachium ejus ad latus impellere.

At, si vastius corpus, nervive robustiores sunt, necessaria est spatha lignea, quæ & crassitudinem duorum digitorum habet, & longitudine ab ala usque ad digitos pervenit. in qua summa capitulum est rotundum, & leniter cavum; ut recipere particulam aliquam ex capite humeri possit: inque

a Æginet. VI. 114.

que ea bina foramina tribus locis sunt, inter se spatio distantibus; in quæ lora mollia conjiciuntur. Eaque spatha, fascia involuta, quo minus tactu lædat, ad alam a bra-
5 chio dirigitur, sic, ut caput ejus summæ alæ subjiciatur: deinde, loris suis ad brachium deligatur; uno loco, paulum infra humeri caput; altero, paulum supra cubitum; tertio, supra manum. cui rei protinus inter-
10 valla tunc quoque foraminum aptata sunt. Sic brachium deligatum super scalæ gallinariæ gradum trajicitur, ita altæ, ut consistere homo ipse non possit; simulque in alteram partem corpus demittitur, in alte-
15 ram brachium intenditur: eoque fit, ut capite ligni caput humeri impulsum in suam sedem, modo cum sono, modo sine hoc compellatur. Multas esse alias rationes, scire facile est uno Hippocrate lecto; sed non
20 alia magis usu comprobata est.

At, si in partem priorem humerus incidit, supinus homo collocandus; fasciaque, aut habena, media ala circumdanda est, capitaque ejus post caput hominis ministro
25 tradenda; brachium alteri; præcipiendumque, ut ille habenam, hic brachium extendat: deinde medicus, caput quidem hominis sinistra debet repellere; dextra vero cubitum cum humero attollere, & os in
30 suam sedem compellere. faciliusque id in hoc casu, quam in priore revertitur. Reposito humero, lana alæ subjicienda est; si in interiore parte os fuit, ut ei opponatur; si in priore, ut tamen commodius delige-

 tur.

tur. Tum fascia, primum sub ala obvoluta, caput ejus debet comprehendere, deinde per pectus ad alteram alam, ab eaque ad scapulas, rursusque ad ejusdem humeri caput tendere, sæpiusque ad eandem rationem circumagi, donec bene id teneat. Vinctus hac ratione humerus commodius continetur, si adductus ad latus sit, & ad id quoque fascia deligetur.

CAP. XVI.

De Cubito luxato. a

In cubito autem tria coire ossa, humeri, & radii, & cubiti ipsius, ex his, quæ prima parte hujus voluminis posita sunt, intelligi potuit. Si cubitus, qui annexus humero est, ab hoc excidit, radius, qui adjunctus est, interdum distrahitur, interdum subsistit. In omnes vero quatuor partes excidere cubitus potest: sed, si in priorem prolapsus est, extentum brachium est, neque recurvatur: si in posteriorem, brachium curvum est, neque extenditur, breviusque altero est; interdum *b* febrem, vomitumque bilis movet: si in exteriorem, interioremve, brachium porrectum est, sed paululum in eam partem, a qua os recessit, recurvatur.

Quicquid incidit, reponendi ratio una est (neque in cubito tantum, sed in omnibus quoque membris longis, quæ per articulum longa testa junguntur) utrunque membrum in diversas partes extendere, donec spatium inter ossa liberum sit; tum

id

a *Hippocr. de Articulis. T. XXI. & Vectar. T. IX.* b *Hippocr. de Artic. T. XXII. 1.*

id os, quod excidit, ab ea parte, in quam prolapsum est, in contrarium impellere. Extendendi tamen alia atque alia genera sunt, prout nervi valent, aut ossa huc il-
5 lucve se dederunt. Ac modo manibus solis utendum est, modo quædam alia adhibenda.

Ergo, si in priorem partem cubitus prolapsus est, extendi per duas manus, inter-
10 dum etiam habenis adjectis, satis est: deinde rotundum aliquid, a lacerti parte ponendum est, & super id repente cubitus ad humerum impellendus est. At in aliis casibus commodissimum est eadem ratione bra-
15 chium extendere, quæ, fracto humero supra posita est, & tum ossa reponere.

Reliqua curatio eadem est, quæ in omnibus. Celerius tantum sæpiusque id resolvendum est; multoque magis aqua calida
20 fovendum, & diutius ex oleo & nitro ac sale perfricandum. In cubito enim celerius, quam in ullo alio articulo, sive extra remansit, sive intus revertit, callus circumdatur, isque, si per quietem increvit, fle-
25 xus illius postea prohibet.

CAP. XVII.

De Manu luxata. a

MANUS quoque in omnes quatuor
30 partes prolabitur. Si in posteriorem partem excidit, porrigi digiti non possunt: si in priorem, non inclinantur: si in alterutrum latus, manus in contrarium, id est, aut ad pollicem, aut ad mini-

Mm 4 mum

a *Hippocr. de Articul. T. XXIII. Vectar. X.*

mum digitum convertitur, & reponi non difficillime potest. Super locum autem durum & renitentem ex altera parte intendi manus, ex altera brachium debet, sic, ut prona sit, si in posteriorem partem os excidit; 5 supina, si in priorem; si in interiorem exterioremve, in latus. Ubi satis nervi diducti sunt, si usque in alterutrum latus procidit, manibus in contrarium repellendum est. At his, quæ in priorem posterioremve 10 partem prolapsa sunt, superimponendum aliquid durum, idque supra prominens os manu urgendum est, per quod os vis adjecta facilius in suam sedem compellit.

CAP. XVIII. 15

De Palma luxata.

IN palma quoque ossa interdum suis sedibus promoventur, modo in priorem partem, modo in posteriorem. In latus 20 enim moveri, paribus ossibus oppositis, non possunt. Signum id solum est, quod omnium commune est. tumor ab ea parte, in quam os venit: sinus ab ea, a qua recessit. Sed sine intentione, digito tantum- 25 modo bene pressum os in suam sedem revertitur.

CAP. XIX.

De Digitis luxatis. 30

557, 4. AT in digitis totidem fere casus, eademque signa sunt, quæ in manibus. Sed in his extendendis non æque vi opus est; quod articuli breviores, & nervi

minus

minus validi sunt. Super mensam tantummodo intendi debent, qui vel in priorem vel in posteriorem partem exciderunt; tumque palma compelli: ut ita in locum, un-
5 de lapsus est digitus, restituatur.

CAP. XX.

De Femore luxato. a

CUM de humeris dixerim; de his quo-
10 que, quæ in cruribus sunt, videri possum dixisse: siquidem in hoc casu quædam similitudo est femori & humero, tibiæ & cubito, pedi & manui. quædam tamen separatim quoque de his dicenda sunt.

15 Femur in omnes quatuor partes promovetur: sæpissime in *b* interiorem; deinde in exteriorem; raro admodum in priorem, aut posteriorem. Si in interiorem partem prolapsum est, crus longius altero & valgius
20 est: extra enim pes ultimus spectat. Si in exteriorem, brevius, varumque fit, & pes intus inclinatur; calx ingressu terram non contingit, sed planta ima; meliusque id crus superius corpus, quam in priore casu, fert,
25 minusque baculo eget. Si in priorem, crus plicari non potest, extensumque alteri cruri ad calcem par est; sed ima planta minus in priorem partem inclinatur: dolorque in hoc casu præcipuus est; & maxime urina suppri-
30 mitur. Ubi cum dolore inflammatio quievit, commode ingrediuntur, rectusque eorum pes est. Si in posteriorem, extendi non potest crus, breviusque est; ubi consistit, calx quoque terram non contingit.

Ma-

a *Æginet. VI.* 118. b *Hippocr. de Articul. T.LV. Vectar. T.XI.*

Magnum autem femori periculum est, ne vel difficulter reponatur, vel repositum rursus excidat. Quidam semper iterum excidere contendunt: sed Hippocrates, & Diocles, & Philotimus, & Nileus, & Heraclides Tarentinus, clari admodum authores, ex toto se restituisse memoriæ prodiderunt. Neque tot genera machinamentorum quoque, ad extendendum in hoc casu femur, Hippocrates, Andreas, Nileus, Nymphodorus, Protarchus, Heraclides, faber quoque quidam reperissent, si id frustra esset. Sed ut hæc falsa opinio est; sic illud verum: cum ibi valentissimi nervi musculique sint, si suum robur habent, vix admittere, ut reponatur: si non habent, repositum non continere.

Tentandum igitur est, &, si tenerius membrum est, satis est habenam alteram ab inguine, alteram a genu intendi: si validius, melius adducent, qui easdem habenas ad valida bacula deligarint; tumque eorum fustium imas partes oppositæ moræ objecerint, superioresque ad se utraque manu traxerint. Etiamnum valentius intenditur membrum super scamnum, cui ab utraque parte axes sunt, ad quos habenæ illæ deligantur: qui, ut in torcularibus, conversi, rumpere quoque, si quis perseveraverit, non solum extendere nervos & musculos possunt. Collocandus autem homo super id scamnum est, aut pronus, aut supinus, aut in latus, sic, ut semper ea pars superior sit, in quam os prolapsum est; ea etiam inferior,

ferior, a qua recessit. Nervis extensis, si in priorem partem os venit, rotundum aliquid super inguen ponendum; subitoque super id genu adducendum est eodem modo, 5 eademque de causa, qua idem in brachio fit; protinusque, si complicari femur potest, intus est.

In cæteris vero casibus, ubi ossa paululum inter se recesserunt, medicus debet id, 10 quod eminet, retro cogere; minister contra coxam propellere. Reposito osse, nihil novi aliud curatio requirit, quam ut diutius is in lecto detineatur; ne, si motum femur fuerit adhuc laxioribus nervis, rur- 15 sus erumpat. Potest tamen conditus, articulus medius aut summus canaliculo aliquo contineri.

CAP. XXI.

20 *De Genu luxato*. a

GENU vero & in exteriorem, & in interiorem, & in posteriorem partem excidere, notissimum est. In priorem non prolabi, plerique scripserunt. potestque id 25 vero proximum esse; cum ibidem opposita patella, ipsa quoque caput tibiæ contineat. Meges tamen eum, cui in priorem partem excidisset, a se curatum esse, memoriæ prodidit.

30 In his casibus intendi nervi rationibus iisdem, quas in femore retuli, possunt. Et id quidem, quod in posteriorem partem excidit, eodem modo rotundo aliquo super poplitem imposito, adductoque eo crure, recondi-

a *Æginet*. *VI*. 119.

conditur. Cætera vero manibus simul, tum ossa in diversas partes compelluntur.

CAP. XXII.

De Talo luxato.

TALUS quidem in omnes partes prolabitur. Ubi in interiorem partem excidit, ima pars pedis in exteriorem partem convertitur. Ubi huic contrarius casus, contrarium etiam signum est. At, si in priorem partem prorumpit, a posteriore latus nervus durus & intentus est; simusque iis pes est. Si in posteriorem, calx pene conditur, planta major fit. Reponitur autem is quoque per manus; prius in diversa pede & crure diductis. Et in hoc quoque casu diutius in lectulo perseverandum est; ne is talus, qui totum corpus sustinet, parum confirmatis nervis, ferendo oneri cedat, rursusque prorumpat. Calceamentis quoque humilioribus primo tempore utendum; ne vinctura talum ipsum lædat.

CAP. XXIII.

De Planta luxata.

PLANTARUM vero ossa iisdem modis, quibus in manibus, prodeunt; iisdemque conduntur. Fascia tantummodo calcem quoque debet comprehendere: ne, cum mediam plantam, imumque ejus vinciri necesse est, liber talus in medio relictus, materiam pleniorem recipiat, ideoque suppuret.

CAP. XXIV.

De Digitis luxatis. a

5 IN digitis nihil ultra fieri debet, quam 552, quod in his, qui sunt in manu, positum 30. est.

CAP. XXV.

De his, quæ cum vulnere loco moventur. a

10 HÆC facienda sunt in his casibus, ubi sine vulnere ossa exciderunt: sæpe tamen cum vulnere loco moventur. Hic vero & ingens periculum est, & eo gravius, quo majus membrum est, quove va-
15 lidioribus nervis aut musculis continetur. Ideoque ab humeris, femoribusque, metus mortis est; ac, si reposita ossa sunt, spes nulla est: non repositis tamen, nonnullum periculum est. Eoque major in utroque ti-
20 mor est, quo propius vulnus articulo est. Nam Hippocrates *b* nihil tuto reponi posse, præter digitos, & plantas, & manus, dixit: atque in his quoque diligenter esse agendum, ne præcipitentur ægri. Quidam bra-
25 chia quoque & crura reposuerunt: &, ne cancri, distentionesque nervorum orirentur (sub quibus in ejusmodi casu fieri solet mors matura) sanguinem ex brachio miserunt. Verum ne digitus quidem (in quo mini-
30 mum, ut malum, sic etiam periculum est) reponi debet aut in inflammatione, aut postea, cum jam vetus res est. Si quoque, reposito osse, nervi distenduntur, rursus id protinus expellendum est.

Omne

a *Æginet. VI.* 116. a *Idem V.* 121.
b *Hippocr. Vectar. XIX.* 5.

Omne autem membrum, quod cum vulnere loco motum, neque repositum est, sic jacere convenit, ut maxime cubantem juvat: tantum ne moveatur, neve dependeat. In omni tali morbo magnum ex longa fame præsidium est: deinde ex curatione eadem, quæ proposita est. Ubi ossibus fractis vulnus accessit, si nudum os eminet, impedimento semper futurum est, ideo, quod excedit, abscindendum est; imponendaque super arida linamenta sunt, & medicamenta non pinguia; donec, quæ saltem esse in ejusmodi re sanitas potest, veniat. nam & debilitas sequitur, & tenuis cicatrix inducitur: quæ necesse est facile noxæ postea pateat.

F I N I S.

BRE-

BREVIORA VARIORUM AUCTORUM IN CELSI LIBROS SCHOLIA.

PAg. 10. lin. 22. *Quid optime digeratur*) Legi potest, *sed quam id optime digeratur*. Jo. Cæsarius.

p. 10. l. 33. *Non eloquentia, sed remediis curari*) Hinc *Virgilius mutas* artes vocat. XII. Æneid. *Casaub.* Vide Reies Camp. Elys. jucund. Quæst. Quæst. VII. pag. 61. & seqq.

p. 11. l. 1. *Discreta*) *Discretus* legit *Cæsarius*.

p. 11. l. 25. *Nam ne uterum quidem*) Auctor noster uterum sumit pro ventre seu abdomine, ita enim lib. IV. cap. 1. *At sub corde atque pulmone, transversum ex valida membrana septum est, quod a præcordiis uterum diducit*. Martial. l. 3. Epig. 71. Isidorus Orig. XI. cap. 1. *Uterum solæ mulieres habent in quo concipiunt, ad similitudinem cauliculi*. (Martinius *Canaliculi*, forte *cuniculi*.) *Tamen autores uterum pro utriusque sexus ventre plerunque ponunt, nec poetæ tantummodo sed & cæteri*. Doctissimus Casp. Bartholinus *Exercitatione* IX. observat, Tacitum, *uterum* Navis ob cavitatem dixisse; Lactantius de Opificio Dei c. 11. *uterum* pro vesica aut simili cavo corpore posuit. Columell. XII. 4. *quod in utero dolii est*.

p. 19. l. 22. *Facilius in denso cœlo, quam in tenui: facilius hieme, quam æstate:*) Quibusdam videtur hic legendum potius, *in tenui cœlo, quam in denso: & æstate, quam hieme*, propterea quod *Hippocrates* dicat *lib. I. Aphor. Ventres hieme & vere sunt calidissimi*.

mi. Quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda. Et *Paulus Ægineta libro* itidem *primo cap.* 53. *Hieme quidem & fortiori exercitatione, & pleniore cibo utendum est.* Nisi eo referas quod in denso cœlo & per hiemem corpora sunt robustiora, atque ideo etiam facilius quamlibet molestiam ferant. *Cæsar.*

p. 22. l. 17. *Gravibus*) Hic gravis opponitur salubri. *Const.* Sic ipse explicat pag. 24. *neque ex salubri loco in gravem, neque ex gravi in salubrem transitus satis tutus est.*

p. 25. l. 15. *Os amarum*) Modo biliosus non sit, nam πικροχόλοις adversatur inedia, Hippocrat. de Victu Acutor. Galen. Meth. Med. VIII. ergo hic Celsus indistincte. *Constant.*

p. 28. l. 15. *Somnus plenus*) Integer nec abruptus ante justum dormiendi tempus. *Constant.*

p. 36. l. 21. *Qui his opportunus est*) *Opportunus* pro *obnoxius*. Sic p. 42. l. 1. *Corpora periculis opportuna.* 81, 10. *Opportuniores injuriæ partes.* 194, 17. *Opportuniores nervos frigori reddit.* 199, 32. *Partes opportuniores vitio jam sævienti.* Casaub.

p. 42. l. 20. *Ex tempestatibus*) *Tempestas* non est proprie nomen simplex τὸ τοῦ ἔτους τεταρτομόριον, sed ὥρα, hoc est, ἡ ποιὰ κατάστασις. *Casaub.*

p. 43. l. 3. *Regionum sorte*) Pro sorte situs & positurae regionum pro climatis varietate. *Constant.*

p. 43. l. 16. *Corpus habilissimum*) Mediæ staturæ explicat Brodæus Miscel. l. 4. c. 19.

p. 45. l. 27. *Quam φρενῖτιν appellant*) φρενῖτιν tum hic tum alibi apud Celsum non Phrenesis, sed Phrenitis (ut & Hermolaus Barbarus nos admonet) legendum est. Quamvis apud Martialem Juvenalemque non Phrenitis, sed Phrenesis quoque legant. Idque tamen (ut Barbarus suspicatur) ex vulgari imperitorum consuetudine. Doctiores secundum Despauterium legunt, *Cum furor haud dubius, cum sit manifesta Phrenitis.* Cæsar.

p. 46.

p.46. l.26. *Glandulæ*) Nomen est hic partis, pro ejus morbo atque inflammatione. Hippocrat. παρίσθμια i. e. tonsillæ ἀντιάδες, pro parte autem l. 4. c. 1. *Constant.*

p.49. l.22. *Plana*) Prorsus legendum *plena*, hoc enim & Aphor. 11, 35. ubi πάχος ἔχειν, &c. & in Prognost. unde & sequentia desumsit. *Constant.*

p.50. l.19. *Sub fine*) Sub finem; sic κρίσιν i. e. judicationem videtur appellare. *Constant.*

p.55. l.11. *Ad viscera transierũt*) Lumbos & ilia i.e. λαγόνας vel κενεῶνας ut habet Hippocrates, & pro φρένας vel διάφραγμα, id est, præcordia vel septum transversum, substituit viscera non mendacio sed innovatione. *Constant.*

p. 56. l.30. *Diutius trahere*) Sicut dicimus Galli de male sano & affecto, *il traine toûjours*, si quis in eo morbo diutius traxit. mox; *autumno qui cætera anni parte traxerint, resolvuntur*. p.137. l.13. *ægri sub cautioribus medicis trahebantur*, & 138. l. 2. *ægros Medici diutius tractos non expediverunt*. Casaub.

p.57. l. 5. *Democritus*) Qui περὶ ἄπνε scripserat, ut quibusdam placet. vid. *ad Laërt.* Casaub.

p. 57. l.6. *Certas notas esse, proposuit*) Scaliger ad Manilium l. v. pag. 308. putat, Celsum Democriti librum, περὶ ἄπνε, quem Plinius Heraclidæ adscribit, indigitasse: verum refutat illustrissimum virum clar. Menagius in Observationibus ad Diogen. Laërt. Procem. pag.5. Ed. Lond.

p. 57. l. 18. *Responderit*) *Respondere* Celso est στοχάζεσθαι, vel potius commode cedere, εὐοδεῖσθαι. & sic passim. *Casaub.*

p. 58. l.26. *Terram edunt*) Id est, malacia aut pica laborant.

p.59. l.4. *Et coxis est*) Coxas pro lumbis, ilia pro lumborum partibus mollioribus posuit. *Constant.*

p.59. l.7. *Desidendi*) Sic honeste τὸ σχέζειν exprimit. 86, 24. 224, 33. *Casaub.*

p. 62. l. 20. *Lienis tumet*) *Lienis* pro *lien* amat dicere *Celsus*. *Lienes male habent*. 74, 24. & 94, 6. 176, 22. Ita Cato de R. R. Cap. 157. *Si lienes turgent*. Casaub.

p. 62. l. 31. *In pectus*) Pectus pro septo transverso posuit. *Constant.*

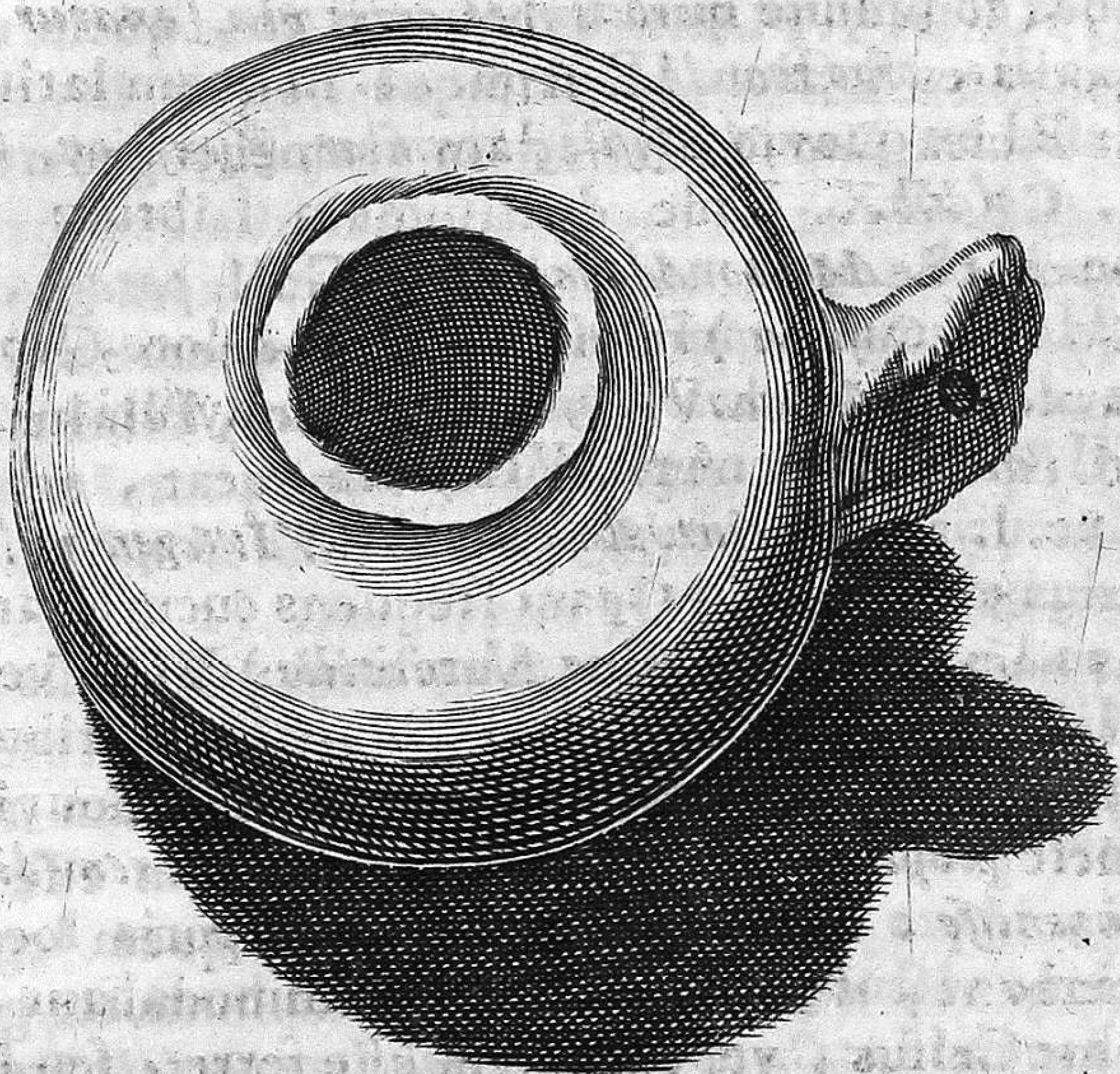
p. 76. l. 3. *Isque morbus mediocris vix sanatur*) Ita Hippocrates Section. II. Aph. 42. in quem latius inquirit Reies *Campi Elysii Jucundar. Quæstion.* Quæstion. LXXIX. Vide doctissimum Librum *Justi Cortnummi* de *Morbo Attonito*.

p. 80. l. 1. *Casibus*) Id est, capitis dolore, Aph. V, 68. oculorum, Aph. VI, 31. VII, 46. dysuria, Aph. V, 36. stranguria, Aph. VII, 48.

p. 82. l. 30. *Cucurbitularum vero duo genera sunt: aeneum, & corneum.*) Quam frequens cucurbitarum, ut eas vocare amat Cælius Aurelianus, apud veteres fuerit usus norunt ii, qui in antiquis scriptoribus sæpius sese recreant; testis est Plutarchus in Conviviis, qui dicit *propter usum non parum laudis id remedii genus invenisse*. Has vero in quovis corporis loco agglutinabant, defigebant, & accommodabant, uti loquitur Celsus, vel cum, vel sine ferro, seu scarificatione, quas *leves* vocat Cælius Aurelianus Acut. Morb. 1. cap. 11. idque mediante aqua calida, uti refert Albucasis, vel igne, quas idcirco *arentes* & *siccatas* nominavit idem Cælius Aurelianus Acut. Morb. 1. cap. 11. Materiam qua constabant duplicem vocat Celsus. De corneo autem cucurbitularum genere videsis Thom. Bartholinum de Unicornu c. XXXII. & pag. 322. & seqq. formam vero describit clar. Smetius Antiquitatum Neomagens. pag. 80. hisce verbis: *Cucurbitulæ sunt æneæ aut figlinæ, æneæ tres, figlinæ septem, forma omnes rotundæ, fundo plano, tumido ventre, & in superioris orbis acclivis centro os habent rotundum & patens, quod pollicem crassiusculum admittit. Ligula parva angusto foramine iisdem pro ma-*

nubrio

nubrio est. Cujus e cimeliarchio, ut eo melius forma cucurbitularum appareat, effigiem hic apponi curavimus.

p. 91. l. 27. *Lecti fulcimentum*) Celsus accipit non pro fulcro lecti, sed pro quovis fulcimento quod pedi lecti, sive clinopodio subjicitur. Scaliger ad Manil. lib. 1. pag. 195.

p. 93. l. 8. *Arenæ calidæ*) De remedio calentium arenarum & arundinum Augustus apud Suetonium c. LXXX. & Gellius XIX, VIII. *Casaub.*

p. 95. l. 22. *Utriculi*) Vocantur ἀσκοὶ sive φασκοὶ πυριατοί. *Const.*

p.97. l.20. *Infirmissimus, cibarius panis*) Joan. Cajus Tilebomenius in conjecturis ad Petronii fragm.

Tragurian. pag. 92. tollit distinctionem, & legendum putat, *infirmissimus cibarius panis*.

p. 97. l. 28. *Surculorum valentiores*) Ἀκρόδρυα intelligit *Casaub.*

p. 99. l. 16. *Elota quædam genera frumenti*) Eadem occurrunt infra 103, 16. 131, 9. & alibi passim. an hic cibus commune quid habet cum eo, quem vocamus Galli, *orge mondé?* namque non ex oryza solum, sed ex quovis alio etiam frumenti genere paratur. *Casaub.*

p. 99. l. 18. *Aqua madens panis*) Gall. *potage*, Casaub. Hunc unum eundemque esse, quem Galenus (lib. 1. c. 5. *de Alimentor. Facul.*) lotum, Plinius vero (XXII. c. 25.) panem aquaticum vocat, arbitratur Mercurialis *Variar. Lection. lib. VI. cap.* 17. qui videndus est.

p. 100. l. 4. *Aqua levissima pluviatilis*) Vide sis Brodæi Miscell. l. 4. c. 38.

p. 101. l. 25. *Trunculique*) Suspicor verbum *trunculi* corruptum esse hoc loco, & legendum esse *ventriculi*, idque Pselli autoritate, apud quem legitur de ratione victus; inter ea quæ crudos humores generant; hoc modo: *Cæterorum animalium partes, ventres, intestina, vulvæ &c.* Et apud eundem non multo post; inibi, inter ea quæ nutriunt multum, *& omnium* inquit *volucrum ventres*. Non tamen me fugit esse doctissimum virum, qui priorem lectionem non improbet. Unde idem trunculos opinatur esse edulii genus frustulatim concisis carnibus constans. *Cæsar.*

p. 102. l. 23. *Petiolis*) Id est, parvis pedibus, a Catone *pedicini* in L. de R. R. appellati. *Const.*

p. 105. l. 29. *Lactentia*) Leg. *lactaria* & in hac & in sequenti proxime pagina. In historiis sæpe *lactarios* invenias & dulciarios. *Casaub.*

p. 110. l. 16. *Git.*) Μελάνθιον. sic & 233, 24. *Casaub.* Ita etiam explicat Marcellus de Medicam. c. XXII. pag. 341.

p. 118. l. 22. *Ego autem*) Notandum hic, isthæc a Celso dici non tanquam ῥαψῳδῷ, sed potius tanquam Medico artis suæ bene gnaro ac sententiam super illis, quæ in controversiam venere, ferenti. Eandem elocutionem etiam infra videas 143, 24. 176, 1. *Casaub.*

p. 131. l. 8. *Intrita ex aqua calida*) *Ex vino*, infra 153, 13. Et est quidem elegans usus hujus voculæ *ex*, pro σὺν, vel ἐν, apud *Celsum* & *Plinium*. Noster 344, 19. *emplastrum tetrapharmacum ex aceto subactum*, h. e. *cum*. mox, *terra ex aceto subacta*, h. e. *in*. sic & 361, 3. *Ex aceto terunt*. Vid. *Victor. Var. Lect.* XXXII, IV. Casaub.

p. 132. l. 22. *Potio esse debet magis liberalis*) *Liberalis* pro *copiosus* & *multus* vox Celso peculiaris. *Casaub.*

p. 138. l. 25. *Duo pitacia*) Hic pitacium non pro panniculo, sed corio medicamento illito, capiti aut præcordiis applicando positum rectissime observat Bynæus de Calc. Hebræor. l. 1. c. 2. ubi de pitacio multa.

p. 143. l. 12. *Altero quoque die*) Idem est ac si *tertio quoque die* diceret. 124, 21. *cibus tertio quoque die commodissime datur, ut alter febrem minuat, alter viribus subveniat.* Casaub.

p. 148. l. 23. *Loqui aliena*) Expressio hæc est ab Hippocrate qui ἀλλοφάσσειν ait τοὺς παραφρονοῦντας. *Casaub.*

p. 151. l. 7. *Caput impleatur*) Implere caput, hic pro fovere, rigare, ἐμβρέχειν. sic lib. 4. c. 2. *Const.*

p. 181. l. 21. *Ut ab egelidis tamen initium fiat.*) Ex hoc facile colligitur, falli eos, qui egelidum pro frigido usurpant, est enim χλιαρός. *Casaub.*

p. 182. l. 27. *Stomachus interior ad ventriculum fertur*) *Stomachus* Celso ipsa *gula*, per quam transeunt alimenta priusquam ad ventriculum veniant, qui vulgo *stomachus* appellatur. Medici vocant *œsophagum*. *Casaub.* Lactant. de Opificio Dei c. XI. *fistulam cibalem* vocat.

p. 182. l. 27. *Al. stomachum*) Stomachus hic pro ipsa gula accipitur ut & infra l. 4. c. 5. quamvis aliquando & pro ventriculi parte inferiore stomachi utatur Celsus, ut cum ait: *Stomachus vero intestinorum praecipuum est*. Constant.

p. 195. l. 25. *E pullis*) Alii *a pullis*; sed quidam libri scripti habent *apalis*: ut noster etiam quidam, satis antiquus & fidelis, qui servatur in Medicea Bibliotheca. Cum autem videatur alterum horum, id est aut *apalis*, aut *mollibus* scholion esse, verisimilius est Græcum ἁπαλοῖς declaratione͂ fuisse latinæ vocis *mollibus*, quæ sequitur; quis enim unquam crederet, Romanum scriptorem, & eum quidem purum atque elegantem in media oratione sua Græcam vocem usurpasse, &c. *Victorius Variar. Lect.* lib. XXIX. c. 3. Scribonius Larg. Composit. Medic. N. CIV. hac voce utitur: *Secundum quæ apala ova proderunt*. Ad quem locum multa congessit doct. Jo. Rhodius, qui apud Celsum *hapalis* restituendum putat. Cæl. Aurel. Acut. Morb. 1, 10. Marcell. de Medic. Cap. 20.

p. 201. l. 5. *Pituitam citat*) Hoc est, *movet*, 211, 5. vel *trahit*, ut 211, 33. loquitur. admodum familiare hoc verbum Celso. 210, 7. *humorem citare*. 297, 6. *pus citare*. 450, 16. *sanguinem citare*. & alibi plurimis locis. *Casaub. dentem citat*, 383, 8.

p. 202. l. 8. *Aliis vero vinum*.) Columella de Re Rustica, lib. 12. cap. 32. commendat ex marrubio; cap. 33. vinum scylliten.

p. 202. l. 12. *Ex gingivis*) Hoc mihi sæpe evenit. *Casaub.* Jacobo Usserio hæc hæmorragia erat periodica, teste Arnoldo Bootio, Observ. cap. 7.

p. 207. l. 30. *Cutiliarum Sumbruinarumque*) Male quidam *Succutiliarum*. Ald. Manut. de Quæsit. per Epist. Q. I. Consule de *lacu Cutiliensi* Merulam Cosmogr. Part. 2. lib. 4. cap. 12.

p. 207. l. 31. *Sumbruinarumque*) *Subcutiliarumque* mihi legendum videtur. Nam cujusmodi sint *Sumbrui-*

bruinæ aquæ, nondum apud quenquam reperi scriptorem idoneum & probatum: de *Subcutiliis* vero *Plinius* l. 31. c. 2. quas *in Salinis calidissimas* esse dicit, & *suctu quodam corpora invadere*, *aptissimas stomacho*, *nervis*, *universo corpori*. Idem & de *Cutiliis* l. 2. c. 97. & l. 31. c. 6. quas inibi *bituminatis*, *aut nitrosis bibendo utiles esse*, *atque purgationibus* tradit. De *Cutiliis* item *Vitruvius* l. 8. c. 3. ubi scilicet de aquæductibus tractat. *Cæsar*. Adde hic quæ habet Lilius Gyraldus Dialogismo X. pag. 424. Tom. 2. Facis Critic.

p. 213. l. 13. *Trunculorum*) *Ventriculorum* vel *tyrunculorum*. Cæsar.

p. 215. l. 10. *Venterque intentus est*) Ita Cappadox apud Plautum in Curcul. 2, 1.

Nam jam quasi zona liene cinctus ambulo.
Geminos in ventre habere videor filios.
Nihil metuo, nisi ne medius disrumpar miser.

p. 215. l. 16. *Exercitatione & labore*) Hoc remedium Palinurus præscribit Cappadoci (Curcul. 2, 1.) *ambula*, *id lieni optimum est*.

p. 224. l. 17. *Frequens dejiciendi cupiditas*) Galen. προθυμία τȣ̃ ἀποπατεῖν. *Casaub*.

p. 235. l. 18. *Nuclei pini*) Omne medium nucleus erat veteribus. Celsus, quem dixi, aliquoties similiter frequentaverat: at hodie *trunculi* reperies corrupte: *Internuculi* vero sive *nuclei* germanum esse, meliorum aliquando codicum opera monstrasse sperabo. *Pontan. ad Macrob. Saturn.* II, 14.

p. 235. l. 22. *Vitare autem oportet rutam*, &c.) Duo hic præcipit extrema cavenda Celsus, primum ne nimium exstinguentibus semen utatur medicamentis, inter quæ refertur ruta; dein ne supinus dormiat, qui situs seminis fluxum augere solet. Ettmuller. de seminis retentione læsa. An autem *ruta*, *mentha*, *& aliæ plantæ calidæ venerem adaugeant*, *hebetent*, *atque extinguere valeant* jucundissime inquirit

Gaspar a Reies, Quæst. 44. Camp. Elys. Jucund. Quæst. pag. 309.

p. 241. l. 17. *Herophilus, deductique ab eo viri*) Convenit cum Græca loquendi ratione ϗ οἱ ἀπ' αὐτȣ. *Casaub.*

p. 246. l. 30. *Sordes ex gymnasio*) Γλοιὸν intelligit. *Casaub.*

p. 249. l. 2. *In uncia pondus &c.*) Multi sunt qui de ponderibus & mensuris medicis scripsere, quorum indiculus exstat apud Merklinum in Lindano Renovato. Omnium tamen, si Celsum spectamus, optimus est Joan. Rhodius, cujus dissertationem *de ponderibus & mensuris veterum Medicorum, imprimis Corn. Celsi*, edidit Th. Bartholinus Hafniæ 1672. quam huic nostræ editioni subjungere ipsa vetat crassities. Ad pleniorem vero ponderum notarum in Celso occurrentium notitiam Jo. Manardi epistolam, quæ est 4. lib. 18. adjicere consultum duximus.

J. MANARDUS.

J. PAULO CASTILIONO

S. D.

„ Alexandrum Capelinum, licet antea magna „ mihi familiaritate conjunctum, tua etiam causa „ benignissime excepi, quantumque pro tempore „ valui, saluti hominis consului: vix enim duobus „ diebus apud nos fuit. Ex eo poteris de mea vale- „ tudine intelligere. De Celsi vero characteribus „ quid sentiam, breviter subscribam. P. pondo in- „ telligo. χ vel * denarium, septimam videlicet „ (ut ipsemet seipsum declarat) unciæ partem.

„ Per notas quæ sequuntur, denariorum numerum „ accipio. Atque ut hæc exemplis reddantur cla- „ riora, ubi in primo malagmate lib. V. legitur,

„ *Æru-*

„ *Æruginis rasæ & thuris singulorũ* P. χII. intelligo
„ accipiendos singulorum, æruginis scilicet & thu-
„ ris, binos denarios. Ceræ vero & squammæ VIII.
„ subdit enim XVIII. Sicubi vero in antiquioribus
„ exemplaribus, jamdiu videlicet excusis, scribun-
„ tur duo *chi*, ut in malagmate sequente ad jecur
„ dolens, per primum intelligo pondus denarii:
„ per secundum, denariorum numerum, ut acci-
„ piamus *lacrymæ balsami denarios duos & viginti*,
„ *& costi* cum reliquis, quæ sequuntur, *sexdecim*.
„ Simili modo in Andreæ malagmate ubi scribitur
„ P.χχχ. intelligendum pondus viginti denariorũ.
„ Idem in similibus intelligendum, ita tamen ut
„ sciamus per P. non semper simpliciter pondus ac-
„ cipiendum, sed interdum pondo, hoc est, li-
„ bram: ut in Moschi malagmate ubi scribitur
„ P. II. ego duas libras intelligo: nisi forte in ex-
„ emplari nota desit denarii, ut scilicet sit legen-
„ dum P. χII. tunc enim duos denarios intelligere-
„ mus. Ubi vero P. z. octavam partem libræ: vel
„ si χ desit, octavam partem denarii: & pro trien-
„ te, tertiam libræ partem.

„ Legitur & quandoque apud eundem Celsum,
„ P. sextantem, ubi ego intelligo sextam libræ par-
„ tem, binas videlicet uncias: sicut & per bessem,
„ octo uncias. Hæc habui, alioqui in profitendi
„ munere occupatus, quæ de ponderibus Celsi scri-
„ berem. Si quid vero adhuc in his desideraveris,
„ mihi per literas significato. Vale. Ex Ferra-
„ ria, XII. Calend. Decembr. M. D. XXXIII.

Ad cætera vero quæ in Celso occurrunt intelligen-
da faciunt Sorani Ephesii verba quæ subjungere id-
circo voluimus Cap. XXIII. & Præfatio Plinii de Re
Medica.

p. 250. l. 7. *Aut cerato*) Leg. *ut cerato*, sic enim
sæpe emplastra ceratis emolliuntur. ut 517, 24. nec
emplastra, sed & aliud, ut *cervicem liquido cerato*
mol-

molliri dicit, p. 520, 12. *Casaub.*

p. 253. l. 29. *Sub authore Medo*) Forte legendum *Medio*; Plinius enim N.H. cap.4. lib. 20. Medium quendam producit. Galenus adversus Erasistratæos cap.2. (pag.409. Tom.x. Ed. Chart.) Medium quoque citat, quo tamen loco legendum Μηδίας putat Menagius ad Diogen. Laërtium pag.129. B. qui, an idem sint, an diversi hactenus expositum non est. nos nihil certi statuere possumus, expectantes avide Medicorum historiam a viris clarissimis Menagio & Meibomio pollicitam, qui nodum hunc forte sint soluturi.

p. 260. l. 22. *Choacon emplastrum*) Legendum fortassis *Chiacum*, ut apud *Georgium Vallam de cura oculi*; nisi malis *Coacon*, quod inter *Hippocratis* opera liber habeatur, qui inscribitur *de Coacis prænotionibus*, unde nomen deductum videri potest. *Cæsar.*

p. 280. l. 19. *Athenionis*) de *Athenione* quodam, sed non Medico (reor) habes in vita Maximini patris & filii apud *Julium Capitolinum*. Cæsar.

p.286. l. 26. *Pars per naturam*) Eleganter non minus quam honeste genitales partes naturam vocavit. Sic etiam Cicero de Divinatione l. 2. c. 70. *Parere quædam matrona cupiens, dubitans, essetne prægnans, visa est in quiete obsignatam habere naturam.* Sæpius Plinius aliique. Hippocrates vero ea significatione usus est verbo φύσις. Hesychius Ἐσχάραι, πυραὶ ἐπὶ ἐδάφους ἀνθρακιαὶ, καὶ αἱ τῶν γυναικῶν φύσεις ἐξώ-σραι τετράγωνα. Hieron. epist. 61. *Pars corporis nostri secretior* φύσις, *a nobis natura dicitur.* Usurpaturque hæc vox tam de muliebribus quam virilibus partibus, uti in commentario ad Carm. XXXVIII. Priap. videre est.

p.294. l.32. *Sæpius fascia circuire debet*) Galli dicimus: *faire plusieurs tours*. p.533. l.8. Casaub.

p. 296. l.22. *Ex aqua frigida*) Videtur ex hoc loco sibi contradicere auctor, siquidem l.3. c.9. dixit frigida

gida inimica vulneri, uti etiam docet Hippocrates Aph. V, 20. Quin mox præcipit ipse saniem aqua calida removendam, quoniam calor naturæ prodest. Sed scitissime Celsum aquam frigidam commendat, quia sanguinis timenda in vulneribus fluxio est, transtulitque hunc locum ex Hippocr. lib. de humid. usu T. xi, 27. τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον, πλὴν ὁ κόσα αἱμοῤῥαγέειν ἐλπίς. Celsus pag. 293. *Levis plaga juvatur etiam, si ex aqua frigida expressa spongia imponitur*. Confirmat hoc experimentum, quod refert Doct. Caspar Bartholinus *Exercitatione* VII. *pag.* 129. Panarol. Pentec. v. Obs. 27.

p. 305. l. 22. *In filice*) Vera lectio: *in filicis hastula*. De filice impacta corpori & arundine eadem habet *Marcellus de Medicam.* cap. XXXIV. & *Plin.* XXIV, XI. Casaub.

p. 309. l. 21. *Psylli*) Bochart. Hieroz. T. 2. l. 4. c. 19. p. 587.

p. 309. l. 21. *Psylli*) Miramur vulgo cum legimus, esse, qui venenatas bestias, & serpentes tuto tractent, & eorum venenum adimant. Desinet mirari qui *Celsi* hæc legerit. Sed & *Dio* quoque *Psyllis* aliud nihil tribuit, quam τὸ ἐκμυζᾶν. Hodie similis gens vagatur per Italiam, quæ a D. Paulo originem generis stulte refert. *Casaub.* De Psyllis vide Turneb. Advers. XVI, 6. Ettmuller. ad Schroder. p. 184.

p. 311. l. 3. *Spumet.*) Spumare hic est ζυμοῦσθαι, id est fermentari, Galen. de Atra bile. *Constant.*

p. 313. l. 6. *Cum incubant*) Bochart. Hieroz. Tom. 2. l. 3. cap. XI. pag. 415.

p. 319. l. 16. *Cæno simile*) Constans hæc fere lectio est. Ronsseus in marg. habet *ovo* vel *cavo*. Ego hactenus, quamvis locum sanum non putem, nihil muto. Vir quidam doctus margini editionis Cæsarianæ hanc transpositionem inscripsit: *Id ulcus inæquale est, inestque multus humor glutinosus, cæno similis, odor*, &c.

p. 322.

p. 322. l. 19. *Chironium*) Χειρώνιον ἕλκος, quidam ita dictum putant, quod *Chirone* Medico indigeat. Idem & τηλέφιον dicitur a *Telepho*, qui huic vitio obnoxius fuit. *Cæsar*.

p. 323. l. 5. *Ex frigore hiberno ulcera*) Hoc genus ulceris Græcis χίμετλον dicitur. *Hesychius* χίμετλον, inquit, τὸ ἐν χειμῶνι γενόμενον ἕλκος ὑπὸ ψύχους. Latinis autem *pernio* dicitur. *Cæsar*.

p. 335. l. 1. *Exigunt*) Editio 1497. Aldina 1528. hanc servant lectionem, alii tamen e codicibus malunt *adigunt*, alii *ambiunt*, minus, ut puto, recte, neque enim *radices exigere*, aut *adigere*, aut *ambire*, apud antiquos legitur, quapropter substituo vel *agunt*, vel *exserunt*, ita enim Columella l. 2. c. 10. de napis *quia non in ventrem latescunt*, *sed tenuem radicem deorsum agunt*, & 5, 6. *ac ne radices altius agunt*, alibi *exserere radicem* dixit.

p. 336. l. 22. φλυζάκιον) Galenus Commentario IV. in Hippocrat. de Vict. Ration. in morb. acut. ait φλυζάκιον significare φλυκταίνην, unum idemque esse pustularum genus. Celsus tamen distinguere in duo genera videtur.

p. 338. l. 33. *Sicut de pecoribus proposui*) Nullus dubito quin Auctor indigitat libros suos de *Re Rustica* quorum passim meminit Columella. An ad eos referri possit quod dicat lib. 4. c. 7. *Attamen sine his rusticos nostros epota ex aqua trixago satis adjuvare dicitur*, judicent docti.

p. 340. l. 3. *Sub authore Protarcho*) Ita infra 402, 17. *sub authore Dionysio*. Casaub.

p. 344. l. 8. *Ulcus durum*) Bochart. Hieroz. part. 2. l. 6. cap. 6. pag. 827.

p. 348. l. 3. *Votumque est*) Eleganter hoc positum pro eo, quod Græci dicebant ἀγαπητὸν ἂν εἴη. *Casaub*.

p. 350. l. 12. *Lana mollis bene carpta*) Cum *lanam carpere* dicatur de muliere *nente* ξαινούσῃ, non videtur hæc interpretatio huic Celsi loco convenire, qui

de

de *lana* potius *carminata* est intelligendus. Equidem Latine dicimus, *lanam carpere*; sed an *carptam lanam* itidem dixerint Veteres, accuratiori indagatione indiget. *Casaub.*

p. 386. l. 28. *Rhus quem Syriacum vocant*) Vide sis de hac herba, Plinium lib. 24. cap. 11. Manardi Epistolam 4. lib. 1. qua contendit, voce Græca *rhos* scribendum esse. Rhodium in Lexico Scriboniano, & Bodæum a Stapel in Theophrasti lib. 3. cap. 18. Histor. Plantar.

p. 403. l. 28. Πτερύγιον *Græci appellant*) *Reduviam* vel *rediviam* vocant Latini. *Casaub.*

p. 411. l. 14. *Fortuna huc illucve discernit*) Lege *decernit*. Casaub.

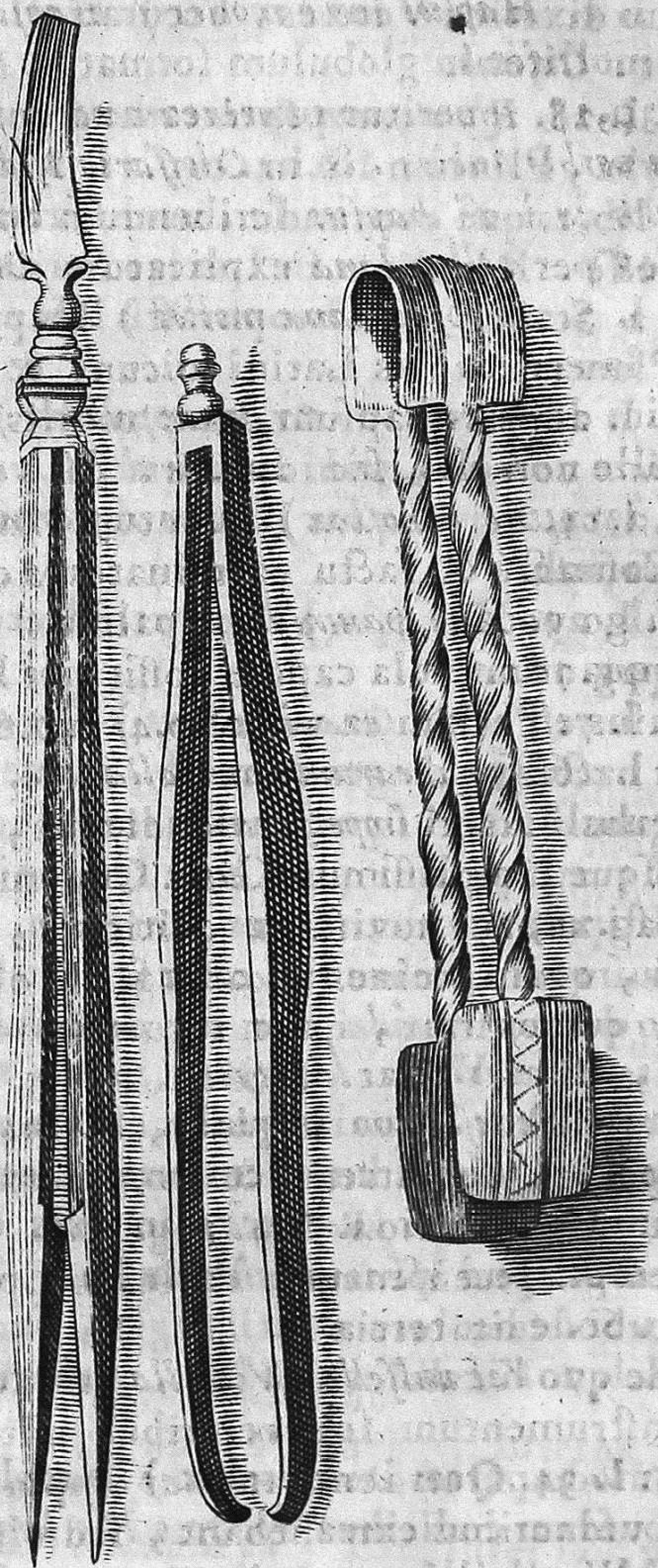
p. 422. l. 29. Χαλάζια) Bochart. Hieroz. Part. 2. l. 5. c. 9. pag. 721.

p. 424. l. 7. Ῥυάδα *Græci vocant*) *Rhyada* non *Rypada*, ut hactenus, legendum est, idque partim ratione vocabuli ad rei significationem alludentis, respondentisque, partim quod huic lectioni *Symon Genuensis* adstipulari videtur, ex sententia *Demosthenis* cujusdam, quem crebro ille citat, cujus & hæc verba citat, quibus *rhyada* ille ita describit: *Rhyas*, inquiens, est *continuus lachrymæ fluor*. Quamquam dicat idem author, qualis qualis est, apud Celsum *rhypada* legi. Quin & huic sententiæ meæ adstipulari videtur *Hermolaus Barbarus* in suis *Corollariis*. Quid quod & apud ipsum *Galenum* l. 14. θεραπευτικῆς legitur, ubi de oculorum vitiis agit, ῥυάδέσque appellat, de quo hic disserit *Celsus*, oculorum vitium. *Cæsar.*

p. 455. l. 34. Quæ ἐλυτροειδὴς) Nicolaus Loënsis cum quibusdam codicibus ἐρυθροειδὴς legendum esse putat, Miscellan. l. 9. c. 7.

p. 473. l. 6. *Infibulare quoque adolescentulos*) Fibula hæc simile aliquid habet iis, quæ vocamus *Cadenats*. Mira sunt, quæ super his narrantur de Monachis Turcarum. *Casaub.*

p. 477.

p. 477. l. 27. *Plaga lunata*) Vide sis Th. Bartholinum de Unicornu cap. 23. pag. 194.

p. 483. l. 3. *Hapsus lanæ mollis*) *Hapsus* est lanæ particula molliter in globulum formata. *Floccum* dicit *Plin.* 30, 15. reperitur præterea hæc vox etiã apud *Caprum de verbis dubiis*, & in *Glossario Isidori*, ubi tamen *hapsum* ἀντὶ τȣ̃ *hapsus* scribendum esse docetur, ipsaque vox per *vellus lanæ* explicatur. *Casaub.*

p. 483. l. 3. *Hapsus lanæ mollis*) Hapsus non est πίλημα (lanas coactas Latini dicunt & coactilia) inepte enim dixisset hapsum lanæ mollis. quod coactum molle non est, sed durum. Est vero hapsus (παρὰ τὸ ἅπτομαι ἅψομαι) quantum lanæ uno runcinarum contactu & factu carminatores discriminarunt. Vulgo vocant *paumées* a palma. Ergo lanæ δράκα & quantum vola capere possit per hapsum intelligo. usus est etiam ea voce lib. 4. cap. 6. *Constant.*

p. 488. l. 26. *Quod earum naturalia* &c.) Ἀτρήτȣς vocari, quos Latini *imperforatos* dicunt, unicuique notum est; at amplissimus Gisb. Cuperus in Harpocrate pag. 28, 29. novissimæ editionis, *Harpocratianos*, ejusmodi homines vocatos fuisse eleganter ex Ptolomæo demonstrat, quem locum etiam interpretatur Rutgersius Variar. Lection. lib. 3. c. 18. quo quid *concreti*, *consertum virginal*, *obsignata natura*, sint, exponit. de Atretis & imperforatis consule Schenkium Observation. l. 4. pag. 529. & seqq. ubi varia exempla recensentur; Patinum Epistol. Gallicar. No. 60. edit. tertiæ.

p. 489. l. 7. *Vel vulsella*) *Vulsella* quæ & *volsella* dicitur, instrumentum fuit veteribus usitatissimum, quo non modo partes tenebant aut emplastra, & ossicula ex vulneribus extrahebant, sed virgines quin & viri molliores illius ope pilos, tam e barba quam supercilio evellebant; unde *acum obliquam* apud Juvenal. Sat. 2. vers. 94. volsellam interpretatur Ptolom. Flavius Conjectaneor. c. 67. vide Mercerum ad

Ter-

Tertullian. de Pallio pag. 768. Græcis vocatur in Philoxeni Glossario Τριχολειβίον, μαδιςήριον. harum varias figuras in tyronum gratiam adpingi curavimus.

p. 491. l. 3. *Demitti debet uncus*) Mortui fœtus extractionem, uti & instrumenta, quibus veteres medici usi sunt, describit Tertullianus; cujus verba libro de Anima cap. 25. hæc sunt: *At quin & in ipso adhuc utero infans trucidatur, necessaria crudelitate, quum in exitu obliquatus denegat partum, matricida, ni moriturus. Itaque & inter arma medicorum & organum est, quo prius patescere secreta coguntur, tortili temperamento, cum annulo cultrato, quo intus membra cæduntur anxio arbitrio, cum hebete unco, quo totum facinus extrahitur violento puerperio. Est etiam æneum spiculum, quo jugulatio ipsa dirigatur, cæco latrocinio,* ἐμβρυοσφάκτεν, *appellant, de infanticidii officio utique viventis infantis peremptorium.*

p. 503. l. 24. *Scoptula operta*) Lego: *lata scapularum ossa* 526, 6. 542, 35. 548, 22. Vid. p. 506, 23. & 171, 5. ubi diserte dicit ὠμοπλάτας Græcorum Latine dici *ossa scapularum*. quare ista lectio procul dubio mendosa est, cum nunquam alibi hæc vox reperiatur. *Casaub.*

p. 515. l. 1. *Hippocrates memoriæ tradidit*) Locus est *L. v. Epidem.* Sed eum librum non esse genuinum Hippocratis fœtum existimant eruditi. *Casaub.*

p. 515. l. 4. *Levia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt*) Vid. *Plutarchum* lib. πῶς ἄν τις αἰσθοῖτο ἑαυτȣ̃ προκόπτοντ☉ ἐπ' ἀρετῆ. & *Quint. Inst. Orat. L. M. C. III.* Casaub.

p. 533. l. 24. *Alienatur*) ita infra p. 539, 7. *quanto facilius & alienari & occupari cancro vulnus potest.* Casaub.

p. 545. l. 33. *Scorteo pulvino*) Pulvinum scorteum vocat Criticus προσκεφάλαιον σκύτινον ἢ δερμάτινον, *id est,* coriaceum. *Constant.*

JOAN-

JOANNIS BAPTISTAE MORGAGNI
In Patav. Gymnasio Prim. Anat. Profess. in
AUREL. CORNELIUM CELSUM
EPISTOLA
SECUNDA, & TERTIA
AD JOANN. BAPTISTAM VULPIUM
in ejusdem Gymnasii Anatomico Theatro Publicum Incisorem.

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S. P. D.

SI vales, bene est; ego quidem valeo. In hac vetusta Alexandri Paduani, Medici olim Doctissimi, Bibliotheca Celsi nostri exemplar inveni, calamo in membranis descriptum. Quod ut paulo attentius inspexi, cœpi suspicari, haud veram fortasse esse additam illam ab Henrico Stephano inscriptionem: Aurelii Cornelii Celsi de re medica libri octo, operis ab eo scripti de artibus, pars sexta. *In fine enim IV. libri in hoc quidem codice scriptum est:* Artium Aurelii Cornelii Celsi liber. VIIII. Idem medicinæ liber. IIII. explicit feliciter; *hisque numeris proportione respondent qui ad plerorumque insequentium librorum calcem adscripti sunt; ut si hanc rationem sequamur, manifesto appareat, octo hos de re medica libros, quos, ut alias ad te scripsi, quinque de re rustica antecedebant, non sextam operis ab eo scripti de artibus, verum secundam omnino partem fuisse.*

Ex illis autem quæ iisdem meis ad te litteris ostendi, minus mihi in Almeloveenii editione probari, nonnulla sunt in quibus hunc etiam codicem inveni ab ea discre-

pantem, mecumque facientem. Neque enim ut illa habet (pag. 148. lin. 17.) aſſignari poſſunt; *ſed* aſſignari non poſſunt: *non* (234, 3.) albæ violæ, *ſed* albæ olivæ: *non* (307, 11.) feræ morſus habent; *ſed* fere morſus habet: *non* (350, 30.) niſi immodica inflammatio; *ſed* niſi modica inflammatio: *non* (410, 5.) fluens alvus exercuit; *ſed* fluens alvus exhaurit: *non* (444, 16, 18.) Quod ſi fractum -- -- ut os; *ſed* Quod ſi factum -- -- ut is: *non* (474, 27.) qui ſubinde ea extenuatur; *ſed* quia ſubinde ea extenuatur: *nec denique* (522, 23.) exercitatæ nares, *ſed* excitatæ nares.

Verum hæc omnia etſi minime contemnenda ſunt; nullo tamen pacto videntur mihi cum eo uno quod continuo exponam, comparanda. Memoria, opinor, tenes quod ad te ſcripſeram, non modo de Almeloveeniana, ſed de omnibus quas vidiſſem, Celſi editionibus verba faciens, minime videlicet a me dubitari, quin in libri 4. caput 20. quod eſt *de Vulvæ*, hoc eſt de Uteri, *Morbo*, temere a librariis contruſa eſſent quæ in illius calce leguntur de nimia urinæ profuſione; quaſi vero hoc mali viros nunquam, ſed mulieres tantum corriperet, ut propterea inter peculiares earum morbos ita præſertim, nulla ſcilicet de viris mentione facta, a Celſo referri potuiſſet. *Accipe nunc quid ex hoc codice didicerim; intelliges enim, non ſolum conjecturam illam meam (quod levius eſt) veram fuiſſe, ſed hoc inſuper quod graviſſimum, & inexpectatum omnino eſt, in his Celſi libris, quos nemo (quod ſciam) non integerrimos unquam putavit, unum aut alterum caput deeſſe. Igitur in eo quod diximus, capite, ubi Lindenii, & Almeloveenii editiones hæc habent* (pag. 234. lin. 1.) Si maligna purgatio eſt, ſubjicienda ſunt * coercentia. Id faciunt etiam albæ violæ, nigrum &c; *codex poſt illa verba*, ſubjicienda ſunt, *non modo ingentem habet lacunam quidquid reliqui eſt in ea pagina obtinentem, & in proxima* demum

demum paginæ initio, coeuntia. id faciunt etiam albæ olivæ: & nigrum &c; *sed contra eam lacunam eadem manu in ora scriptum est:* Desunt in vetustissimo exemplari duo folia. *Hic ex me quæres, in iis duobus foliis quid scriptum a Celso fuisse, existimem. Ego vero etsi nequaquam dubitarem, quin absoluto primum quem instituerat, sermone de morbis qui cum ad uterum spectent, sunt mulierum peculiares, tum ad eos tractandos venisset quos ad proximas, sed utrique sexui communes partes, & nominatim vesicam referret, de cujus videlicet doloribus omnes, quantum memini, editiones, iis dumtaxat quas Lindenius, & Almeloveenius procurarunt, exceptis, hic ipsum exhibent ante loquentem quam de nimia urinæ profusione verba faciat; etsi, inquam, hæc conjectura assequerer; tamen hujus ipsius codicis adjumento comperi quæ essent hic a Celso reapse tractata. Cum enim libris singulis singulos peculiares Indices præponi, animadvertissem, capitum argumenta ex ordine commonstrantes, subiit eum consulere qui libro huic quarto præfixus est, si forte in ea parte integer esset quæ pars in libro desideratur. Hæc igitur, quam quidem ex minime interrupta numerorum serie integerrimam judicavi, ad hunc modum se habet.*

CX. Vulva exulcerata est.
CXI. De Vesica.
CXII. De calculis in vesica.
CXIII. In omni dolore vesicæ.

Quæ cum ita sint, cumque numerus CX. *in ora codicis eo in loco adscribatur, ut respondeat illis verbis (apud Almeloveenium pag.* 233. *lin.* 26.*)* Si vero vulva exulcerata est; *numerus autem* CXIII. *contra hæc ferme scriptus sit* (p. 234. l. 7.) Præter hæc in omnibus vesicæ doloribus (vesicæ *enim in codice legitur; non, ut apud Almeloveenium,* vulvæ) *hinc præclare, quot, & quæ desiderentur, intelligis, in eo loco, in quo aut nihil, aut unum, vel pauca certe verba deesse, Viri Exercitatissimi, atque Doctissimi existimabant. Is*

*enim qui primus Celsum formis descripsit, Nicolaus, &
Lucas Ant. Junta sic ediderunt:* subjicienda sunt
coeuntia; *Joannes autem Cæsarius, Gulielmus Pan-
tinus, Henricus Stephanus, & Balduinus Ronsseus:*
subjicienda sunt coercentia. *Vix Manutii in utraque
editione, interjecta ad hunc modum lacuna, proposue-
runt:* subjicienda sunt *
coeuntia. *Quæ lacuna sic contracta deinde
fuit a Roberto Constantino, ut non aliquot, sed unum
fere verbum desiderari, ostenderet, hoc videlicet modo:*
subjicienda sunt * coercentia, *presertim cum
hæc in libri margine apposuerit* * menses evocantia,
quasi ita nihil deesse, crederet, postremumque verbum
coeuntia, *ab aliis in* coercentia, *ab ipso in* evocantia
*mutatum, ad sermonem de uteri vitiis pertineret, quod
reapse ad caput pertinet vel de vesicæ doloribus, vel de
calculis in vesica, enatisque inde noxis per medicamenta
videlicet, ac victus rationem, & frequentiora Chirurgiæ
auxilia oppugnandis; nam quæ curatio aut iis a quibus
urina non redditur, aut calculosis,* cum aliter, *ut
Celsus ipse ait,* succurri non potest, *a Chirurgo ad-
hibenda sit, libro docet* 7. *capite* 26.

*Nunc illud, opinor, expectabis, ut scribam, an
conjecturam aliam aliquam meam ejusdem codicis aucto-
ritate comprobaverim. Neque enim ignoras, præter ea
quæ in mea ad te Epistola attigi ut inter scribendum suc-
currerunt; plura adhuc esse quæ mihi quidem in Alme-
loveenii editione displiceant. Igitur cæteris in aliud
tempus omissis, unum in præsentia memorabo quod simul
ad latinam linguam, simul ad rem nostram anatomicam
pertinet. Almeloveenius in libri octavi capite primo*
(pag. 504. lin. 22.) *Lindenium, ut solet, secutus,
hæc edidit:* Superius autem humeri caput rotundius,
quam cætera ossa, de quibus adhuc dixi, verticil-
lati scapularum ossi inseritur, ac majore parte ex-
tra id situm nervis deligatur. *Manutii autem in u-
traque editione ad hunc modum proposuerant:* - verti-
cilla-

cillatis scapularum ossibus parvo excessu inseritur: ac majore parte ex transitu nervis deligatur. *Cum his Constantinus fecit; quanquam in margine adnotavit:* parvo excessu *deesse in antiquo Codice; aliosque legere* incessu. *Et Joannes quidem Cæsarius, atque ante hunc Lucas Ant. Junta duas illas voces omiserant, cætera ut Manutii, edentes; nisi quod pro* verticillatis *posuerant*, verticulatis. *Qua in re socios habuerunt Gul. Pantinum, Henr. Stephanum, Bald. Ronsseum, qui tamen* parvo excessu *non omiserunt; etsi Ronsseus in libri ora, esse qui omitterent, & qui non* verticulatis, *sed* verticillatis *scriberent, indicavit. Ronssei scripturam secutus est PaWius, qui in commentario ad hunc locum suo vocare Celsum, ait,* scapularum ossa verticulata, aut quia cervicibus prædita: aut a verticillis exstantium coracoidis & spinosi processuum; *verum enimvero quænam in his processibus partes sint quas* verticilla *vocemus, non docuit. Hanc ego tantam in eodem loco describendo varietatem cum attenderem; pro ea qua solet peritia prudentiaque facere existimavi V. Cl. Jacobum Facciolatum, cum se vehementer dubitare, mihi ostenderet, essetne inter latinas voces facile recipienda* verticillatus, *quam nimirum qui Lexicis inseruere, hoc uno Celsi loco incertissimæ procul dubio scripturæ niterentur. Cum vero idem miraretur, cur Almeloveenius* verticillati scapularum ossi; *non* verticillato, *aut* verticillatis scapularum ossibus; *edidisset, ac præterea ex me quæreret, an potius* vertebratis (*quæ Pliniana vox est libro* 11. *c.* 37.) scapularum ossibus *hic legendum esse, censerem; memini me in ea quæ paulo superius* (pag. 503. lin. 23.) *de scapularum ossibus scripta sunt a Celso; hunc enim in manibus habebamus; continuo oculos conjecisse, & Viro Doctissimo respondisse, mihi vero omnino videri,* vertici lati scapularum ossis *esse legendum. Hæc enim illis de ossibus tradiderat Celsus:* a cervice duo lata ossa utrinque ad scapulas tendunt: nostri

ſcutula operta; ὠμοπλάτας Græci nominant. Ea in ſummis verticibus ſinuata, ab his triangula, paulatimque lateſcentia ad ſpinam tendunt: *ex quibus licet intelligi, eam horum oſſium partem, quam Anatomici ſolent* ſcapulæ cervicem *vocitare, Corn. Celſum nomine* verticis *appellaviſſe, ſive quod eam* ſummam *eſſe illo in oſſe, crediderit; ſive quod ut in* triangulo *oſſe oppoſitam baſi, vel ut locum ſpectaverit in quo humeri caput vertitur, qua videlicet ratione Polorum uterque (quos alii pariter cardines vocant ab eorum ſimilitudine circa quos valvæ convertuntur) a Virgilio I. Georgic.* vertex *eſt dictus. Cum igitur ſcapulæ, ſive ut Celſus loqui mavult & in hoc capite (* pag. 504. l. 3. ac l. 11. *) & ad finem tum ſeptimi (* p. 526. l. 6. *) tum octavi (* pag. 528. l. 6. *) & ſub initium tum undecimi (* p. 542. l. 33. *) tum quintidecimi (* pag. 548. l. 22. *)* lati ſcapularum oſſis *ſinuatam cervicem paulo ante appellaverit* verticem; *quid veri eſſe ſimilius poſſit, quam ut porro traditurus, cui parti ejuſdem oſſis, humeri caput inſeratur, ad hunc modum ſcripſerit:* vertici lati ſcapularum oſſis inſeritur; *præſertim cum in eo Librarii, dictata verba excipientes, perſæpe labi conſueverint, ut ex duabus vocibus unam facerent, & primam conſequentis vocis litteram ad præcedentis etiam poſtremam addentes, duplicarent, unde facillime nova hæc vox* verticillatis *effingi potuit. Nunc quam in codice ſcripturam offenderim, tibi fideliter deſcribam:* parvo exceſſu vertici latis ſcapularum oſſibus inſeritur. ac majore parte: & tranſitu nervis deligatur. *Illud quidem minime eſt diſſimulandum, in verſuum intercapedine auſum eſſe aliquem nonnulla addere, videlicet ſuper ultimam* vertici *litteram, litterulam* s, *& ſuper* &, *particulam alteram* ex: *quo de utroque additamento ſi forte quæris, quid ego ſuſpicer; ſic habeto. Primum mihi tum codicem, ac ſupra deſcriptas & Almeloveenii, & cæterorum lectiones, tum ipſam anatomen reſpicienti veri ſimillimum videri, ita a Celſo ſcri-*

ptum

ptum fuisse : vertici lati ſcapularum oſſis parvo exceſſu inſeritur, ac majore parte extra ſitum, nervis deligatur; *neque enim (quod tu optime noſti) ſumma pars humeri ita in ſcapulæ cervicem, ut ſumma pars femoris in oſſis innominati acetabulum conditur; ſed* parvo *tantum* exceſſu, *ideſt ejus capitis quod ab interiore latere extuberat, portione immiſſa*, majore parte extra ſita *eſt*, *quam etiam ob rem* nervis, *ideſt ligamentis atque tendinibus, ne facile excidat*, deligatur. *Cum ergo Librarii voces illas* extra ſitum *deſcribendo, ita vitiaſſent, ut alii* & tranſitu, *ut Scriptor codicis, alii* ex tranſitu, *ut plerique, quibuſcum facere codicis Emendator maluit, ſcriptum reliquerint; nonnulli denique, in quibus Lindenius, & Almeloveenius, integro ea in parte exemplari uſi, priores voces reſtituerunt, niſi quod perſpicuitatis addendæ cauſa, minus, ut puto, neceſſariam voculam* id *interjecere. Verba autem illa*, parvo exceſſu *etſi ad rem fideliter tradendam, neceſſaria ſunt, iiſque perbelle reſpondent quæ ſequuntur*, majore ex parte; *cum tamen aliquo in codice, ut ſupra diximus, omiſſa eſſent, minus mirandum eſt quod in hoc invenerim alium in locum tranſpoſita, unde Emendatori occaſio data eſt exiſtimandi, ea cum inſequenti voce* vertici *eſſe conjungenda, quam propterea in* verticis *mutare maluit, haud animadvertens, unde factum eſſet, ut pro* lati *ſcriptum eſſet* latis, *& ne vox hæc minime cohæreret cum voce* oſſis, *hanc in* oſſibus *eſſe mutatam; cum tamen non modo alii codices, quibus auctoribus Lindenius, & Almeloveenius ediderunt*, verticillati ſcapularum oſſi, *aliquanto meliorem in parte indicare poſſent ſcripturam; ſed ipſe etiam Celſus, cum videlicet non de utroque, ſed de alterutro oſſe humeri hic loquatur, inſitum ſcribere non* latis oſſibus, *ſed* lato oſſi, *vel; quod eodem recidit; vertici* lati *ſcapularum* oſſis, *debuerit. Verum meas haſce conjecturas tanti facies, quanti volueris; illud mihi ſatis eſt a te diligenter attendi, in* *hoc*

hoc codice non verticillatis, *sed evidentissima certissimaque divisione legi* vertici latis. *Hac de re V. Cl. Jac. Facciolatum certiorem facito, & meis verbis salvere jubeto. Vale.*

Dabam Kal. Sextilib. MDCC XXI. ex Foro Livii.

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S. P. D.

*Quæ nudiustertius duo tibi pollicitus sum, alterum ut quæ nuper Venetiis animadverti, superiorem Epistolam meam cum manu exarato Celsi exemplari conferendo, significarem, alterum ut V. Cl. Jacobi Facciolati ad quosdam Scriptoris ejusdem locos Animadversiones XV. longe doctissimas cum meis nonnullis exiguis illis quidem, sed tamen a te efflagitatis additamentis mitterem; ea his ipsis litteris ambo præstabo. Igitur exemplar id Celsi chartaceum est, illudque ipsum est quo apud Clericos Regulares (*Tolentinos *ibi vocant) se usum esse, tradidit Rhodius* a; *nam alterum, idque membraneum* b, *quod ibidem in Divi Antonii Bibliotheca, plurimis vetustissimis codicibus instructa, versaverat, in hujus incendio periit; quem casum hoc ægrius fero quod quæ illo ex codice excerpserat Rhodius, ea pariter cum Th. Bartholini* c *Bibliotheca conflagrarunt. Itaque cum Veneto hoc codice quidquid ex Foroliviensi adnotaveram, cum diligenter contenderem, etsi loca sane haud ita pauca inveni discrepantia; ea tamen octo quæ superioribus descripsi litteris, usque adeo (si demas septimum, cujus mihi lectio dubia fuit) mirifice vidi in his quidem verbis in quibus ab Almeloveenio*

a Vid. Catalog. Auctor. ad Rhodii Scribonium.
b Ibid. & in Notis ad Compos. 20. Scribon. *c* Vid. Dissert. Th. Bartholini de Bibliothecæ Incendio.

veenio dissensi, inter se congruentia, ut cum in postremo, quem non satis accurate exscriptum forte ad te miseram, pro excitatæ *perperam in illo codice scriptum sit* excitat, *sic in Veneto quoque sit scriptum; verba autem illa ad tertium locum pertinentia:* omnis autem fere morsus habet quoddam virus, *vetusta quidem, sed non eadem tamen manu, pariter (quod observatione dignum censeo) utroque in codice addita sint.*

Sed jam illuc transeo quo properare te, scio, ad eam videlicet ingentem lacunam libri IV. Quid quæris? Longe ea in Veneto codice major est. Nam inter illa: Si maligna purgatio est, subjicienda sunt, *atque hæc:* coeuntia. Id faciunt &c. *quæ nimirum verba tot Editiones conjunxere, albæ grandes paginæ relictæ sunt quatuor cum dimidio. Et ne quis casu intermissas putet; hic quoque in margine eadem qua cætera, manu scriptum est:* Desunt in vetustissimo exemplari duo folia; *Indicis autem huic libro præpositi quæ pars lacunæ respondet, ac iis quæ proxime antecedunt, & consequuntur, ita nimirum se habet.*

CII. Vola (*legendum* Vulva, *vel* Volva) exulcerata est.

CIII. De Vesica.

CIIII. De Calculis in vesica.

CV. In omni dolore vesicæ.

Vides, mi Vulpi, in iis quæ præcipua hic sunt, ut mirum in modum utrumque conveniat exemplar.

Restat locus ille de humeri, & scapularum ossibus. Sic autem inveni scriptum: parvo excessu vertici latis scapularum ossibus inseritur: ac majore parte extransitu nervis deligatur. *Non est meæ fidei quidquam, tecum præsertim, dissimulare; quin etiam Perhumanum ac Eruditum Virum amplissimæ eorum Clericorum Bibliothecæ Præfectum, qui mihi hæc omnia inspicienti describentique officiosissime aderat, rogavi, ut id recognoscere mecum vellet quod protinus subjiciam. Scilicet inter* vertici, & latis *subobscurum quoddam*

(qua-

(qualia in eo exemplari alibi quoque deprehenduntur) veteris lituræ vestigium est, quasi litterula fuisset erasa; eo tamen illud in loco est, ut littera l *fuisse omnino non possit, sed brevior quædam instar litteræ* s, *ut mihi,* verticis *in hoc etiam codice scriptum facile fuisse;* verticillatis *certe non fuisse videatur.*

Venio nunc ad eas de quibus initio dixi, Animadversiones, quæ quidem a Viro Doctissimo scriptæ sunt cum ut aliquot Celsi loca illustrentur, tum vero maxime ut dictiones aliquæ expendantur, quas optimi latinitatis Magistri tanquam certas Celso tribuunt, ejusque auctoritate in linguam latinam inducunt. Has quoniam ante quatuor hos menses mihi perlegerat, cum Foroliviensi, & Veneto codice plerasque contuli, quot videlicet memoria comprehenderam, collaturus omnes, si quod nuper, atque adeo modo venit in mentem, id principio venisset, ut earum omnium exemplum ab Humanissimo Viro peterem, quod tecum in eorum commodum qui sive Cornelii nostri, sive linguæ latinæ sunt studiosi, communicarem. Eas huc fideliter adscribam, & fere singulis quæ mihi adnotata sint in Codicibus, probatisve Editionibus, aut Enarratoribus, subjiciam.

I. Lib. 1. Præfat. pag. 7. l. 11. *Eorum posituram, colorem, figuram, magnitudinem, ordinem, duritiem, mollitiem, lævorem, confractum.* Loquitur hic Celsus de partibus corporis humani; nec video, quem locum habeat *Confractus*, quæ vox, si Latina est, fracturam significat. Quinque editiones longe optimæ, quæ apud me sunt, Florentina princeps 1478. utraque Aldina 1528. & 1547. Gryphiana 1542. & Henrici Stephani 1567. habent *contactum*, quæ vox certissimæ Latinitatis est, & sensum reddit idoneum. Non dubito, quin Almeloveenius, præstanti judicio vir, probatis codicibus usus sit: sed hic aliquis diligentiam saltem illam desiderabit, quæ variantes lectiones complectitur, & ceteroquin Transalpinis ingeniis familiarissima est. Hanc si-

quis,

quis ex nostris damnavit unquam; in quo accusari solemus, ideo damnavit, quod sæpe vertitur circa levia. Ceterum cum aliquid hujusmodi contra vulgatas editiones in libros inducitur, tum vero non utilis modo, sed prorsus necessaria est; præsertim siquid inducatur ita novum, ut nullo præterea locupletis Auctoris testimonio confirmari possit. Talia enim non ad unum aliquem Scriptorem pertinent, sed ad communem totius linguæ rationem, qua de agitur. Exemplo esse possunt cum aliæ voces, quas deinceps recensebo, tum hæc ipsa *Confractus*, quæ Celsi auctoritate in egregium Basilii Fabri Thesaurum allata est, & reliquis Latinis fidei non dubiæ adnumerata.

Editiones aliæ quinque, idest Juntæ, Cæsarii, Pantini, Constantini, Ronssei, habent contactum; *manifestum enim Operarum errorem puto quod in Juntina legatur* cortactum. *Illud mirum est, Ronsseum in libri margine addidisse:* Per lævorem, & contactum, asperitatem intelligit, & quod illi est contrarium; *quando Constantinus hæc adnotaverat:* Contractum (*lege* Contactum) exponunt asperitatem vel scabritiem. Sed quis unquam ita usurpavit? in manuscripto legitur *contractum*. Itaque *confractum* pro aspero & confragoso (quod lævigato opponitur) repono. *Hieronymus autem Rubeus in suis ad Celsum Annotationibus cum hæc ferme ipsa Constantini verba, Auctoris nomine dissimulato, retulisset, istiusmodi emendationem atque interpretationem* satis *sibi* probabilem videri, *negavit, hæcque subjunxit:* Forte autem quia quod contractum est, explicato & ob id lævi opponitur, per *contractum* poterit asperum intelligi. *Videtur igitur maluisse* contractum, *quam quidem vocem in Veneto etiam codice invenimus. Hæc tamen eo dumtaxat protulimus, ut tu, mi Vulpi, intelligeres, Constantinum non veterum exemplarium auctoritate, sed conjectura ductum, ex* contractum *illam qua de agitur,*

tur, vocem elicuisse, & huc primum induxisse, confractum.

II. Lib. 1. c. 3. sect. 2. pag. 28. l. 15. *Somnus plenus, & non multum nimis longus*. Celsi ipsius αὐτόγραφον producat oportet, qui velit nobis persuadere, hoc genus constructionis latinum esse. Quinque Editiones modo allatæ ita habent: *somnus & plenus, & non nimis longus*.

Idemque omnino habent aliæ præterea quinque Editiones quas supra memoravimus.

III. Ibidem sect. 7. pag. 31. l. 30. *Humidant autem corpus labor &c.* Hic quoque in quinque Editionibus meis aliter legitur: *Humidum autem corpus efficit labor &c.* Miror autem, ex quo codice verbum hoc *Humido* exierit, & non modo in Celsum, sed & in Basil. Fabri Thesaurum irrepserit ad augendum latinum sermonem. Ego vel inter barbara, vel inter dubia referendum crediderim.

In hoc etiam loco nostræ Editiones nihil discrepant a quinque illis quæ in Animadversione indicantur.

IV. Lib. 3. c. 21. pag. 163. l. 34. *Utilis quotidianus, aut altero quoque die post cibum vomitus est*. Quinque Editiones meæ habent: *Alterno quoque die*. Itaque Petrus Danetius in suum Lexicon ad Usum Delphini novam hanc vocis *Alternus* Constructionem inducit. Sed latino ingenio satis apparet legendum *altero*, undecumque tandem Almeloveenius acceperit.

Ne hic quidem nostræ discrepant Editiones. Constantinus tamen, atque Ronsseus in libri ora adscripserant, altero. *Idque receptum est a Lindenio, cujus nimirum Editionem cum plerisque aliis in locis, tum in iis certe omnibus qui hisce Animadversionibus XV. expenduntur, fideliter expressit Almeloveenius*.

V. Eodem lib. 3. c. ult. sect. 2. pag. 180. l. 1. *In lectulo leniter satis diu corpus perfricandum est; deinde retento spiritu in ipsa exercitatione potius superiores partes*

tes movendæ. In omnibus libris duo hæc membra ita dividuntur, sed vereor, ut satis recte: nam *spiritus retentio* non videtur locum habere in ea exercitatione, qua superiores partes moventur, cujusmodi est pilæ ludus, & similia, ut colligitur ex hoc eodem Celsi capite sect. 3. *Pila, similibusque superiores partes dimovendæ*. & ex lib. 1. cap. 6. *Opus est pila, similibusque superiores partes exercere*. Igitur aliter dividendum puto, & ita legendum: *In lectulo leniter satis diu corpus perfricandum est, deinde retento spiritu: in ipsa exercitatione potius superiores partes movendæ*. Id est lenis fricatio satis diu adhibenda est, deinde vehementior per spiritus retentionem, qua uti athletas consuevisse, cum fricantibus intercepto spiritu obnitebantur, scribit Plutarchus de tuend. Valet. Hujus fricationis meminit etiam Cælius Aurelianus de tard. pass. l. 3. c. 1. *In lenimento vero si passio tardaverit, erit adhibenda resumptio gestatione, vocis exercitio, deambulatione, unctione, fricatione corporis retento spiritu*. Etiam verba *In ipsa* laborant mendi suspicione; nam in omnibus editionibus meis est *Ab ipsa*; quod genus constructionis aliquanto rarius est, sed tamen latinum. Sic Cicero in Bruto c.16. *Græcus ab omni laude felicior*. Idem ibid. c. 43. *A Philosophia, a Jure Civili, ab Historia instructior*. Avienus fab. 31. *Ausus ab exiguo fallere dente bovem*. Sensus igitur est: per exercitationem, seu in ipsa exercitatione curandum esse, ut superiores potius partes, quam inferiores agitentur. Porro autem superiores partes, quæ pila exercentur, sunt cervix & brachia. Hinc Athenæus δειπν. l.1. c.12. in hoc ludo maxime commendat τὸ κατὰ τοὺς τραχηλισμοὺς ῥωμαλέον, id est robur cervicis, quod acquiritur per multiplicem ejus flexionem.

In verbis Celsi supra allatis ex sect. 3. hujus capitis, in quo hactenus versati sumus, animadvertendum est verbum *Dimoveo* pro simplici *moveo*, *agi-*

to,

ro, *exerceo*: neque enim similia exempla facile occurrent.

Forolivienſis codex propoſita verba ſic dividit: perfricandum eſt. deinde retento ſpiritu ab ipſa exercitatione &c. *Venetus autem ſic*: perfricandum eſt: deinde retento ſpiritu ab ipſa exercitatione &c. *Illum Juntæ Editio repræſentat; hunc*, *Pantini*. *Sed quas Cæſarius*, *Conſtantinus*, *ac Ronſſeus procurarunt*, *eæ vero ſic habent*: perfricandum eſt, deinde retento ſpiritu, ab ipſa exercitatione &c; *quod niſi caſu atque incuria factum eſt; dubium iis Viris fuiſſe*, *oſtendit*, *ad perfricationem*, *anne ad exercitationem illa eſſet retentio ſpiritus referenda*. *Quamvis enim Cælius Aurelianus in libro etiam* 4. Chronion, *c.* 7. fricationem cum retentione ſpiritus *imperet*, *imo noſter quoque Celſus*, *etiam in hoc ipſo libro* 3. *c.* 21. (pag. 162. lin. 14.) ſuperiores maxime partes ſic, *ajat*, *eſſe* perfricandas, ut - ſpiritum *æger* ipſe contineat, *in proximo autem capite* 22. (p. 172. l. 1.) ipſum ſe, ſuppreſſo ſpiritu perfricare, *jubeat*; *tamen & idem Cælius lib.* 3. *c.* 2. *non modo* unctionem ac defricationem, *ſed* & eos motus *imperat*, qui magis humeros valeant exercere, retento ſpiritu, *& idem Celſus lib.*4. *c.*2. *ſect.*3. (p.190. l. 24.) exerceri, *jubet*, retento ſpiritu, *capite autem* 4. (p. 201. l. 8.) ſpiritu retento currere. *Quid ergo eſt? Mihi quidem totum hunc locum*, *& quæ conſequuntur*, *perpendenti*, *vel ipſo* (*ut cætera prætermittam*) *aurium judicio multo magis placet ita dividere*, *uti in Animadverſione propoſitum eſt*.

Voces autem illas, ab ipſa, *non modo in Codicibus*, *ut oſtenſum eſt*, *verum etiam in meis omnibus Editionibus inveni*. *Ronſſeus quidem in margine admonuit*, *eſſe obliterandas*, *ſecutus*, *opinor*, *Conſtantinum*, *qui tamen id dumtaxat de præpoſitione* ab *monuiſſe videri poteſt*. *Sed*, in ipſa, *nemo; quod ſciam; aut ſcripſit*, *aut ſcribendum eſſe*, *docuit ante Lindenium*.

Cæte-

Cæterum quo rariora apud alios idoneos Scriptores exempla occurrunt verbi dimoveo *pro simplici* moveo, agito, exerceo *usurpati, eo crebriora apud Celsum videor invenisse. Nunc tria quæ succurrunt, adscribam; tu alia perquires. Lib.* 1. *c.* 6. (pag. 37. lin. 20.) neque ambulatione quamvis leni dimoveri. *Lib.* 2. *c.* 14. (p. 90. l. 11.) manus dimovendæ sint. *L.* 4. *c.* 7. (p. 212. l. 8.) *ægrum* intra domum tantum dimovere.

VI. Lib. 4. c. 16. pag. 226. l. 15. *Quidquid assumptum est, inconfectum protinus reddunt.* Animadversione digna est vox *Inconfectus*, quæ elegantem hoc loco significationem habet; sed tamen non debuit in Juncherianum Latinitatis Theatrum cum certis referri; nam nec alibi occurrit, & hic Editiones meæ magno consensu habent *Imperfectum*. Quæ quidem lectio non admodum mihi probatur; attamen est hujusmodi, ut indubitata postulantibus negotium exhibere debeat.

Meæ quoque omnes Editiones habent, imperfectum. *Quod in Codicibus etiam vidi; non* inconfectum.

VII. Lib 7. c. 7. sect. 1. pag. 422. l. 1. *Superinungi collyrio debet ex iis aliquo, quo lippientes oculi superinunguntur.* Ad verbum *Superungo* in Theatro Juncheriano, & Fabri Thesauro affertur locus hic. Revera codices variant; & siquidem Scribonius Largus compos. 29. scripsit *superunctum*, non est temere huic verbo auferenda Romana Civitas. Tutius tamen adhibetur *superinungo*, quod hic habent meliores libri, quod repetitur a Celso l. 6. c. 6. sect. 1. quod usurpat etiam Largus compos. 27. Non est prætereundum, verba hæc Celsi, quæ duo membra complectuntur, in Theatro Juncheriano partim ad Celsum, partim ad Largum referri, ut verbum *Superungo* bina auctoritate nitatur. Sed vix credibile est, quam multa in lexicis excudendis peccentur ab Operis.

Edi-

Editiones omnes meæ & superungo, & superinungo exhibent in hoc uno loco. Sic enim proponunt: superungi collyrio debet ex iis aliquo, quo lippientes oculi superinunguntur. *Juntina tamen, quam utraque Manutiorum imitata est, sic habet,* super ungi -- super inunguntur. *Codices quos in altero forte loco inspexi, quem Animadversio quoque memorat* (lib. 6. c.6. sect.1.) *in eo quidem congruunt quod ambas voces in unum jungunt; sed hoc tamen discrepant quod Foroliviensis habet*, superinungi; *Venetus*, superungi. *Pariter apud Largum, ut non modo Compos.* 27. *lego* superinungantur, *sed etiam* Comp. 26. superinungere; *sic Comp.* 29. *in quatuor meis Editionibus, & his quidem Cratandri A.* 1529; *Manutiorum A.* 1547; *Stephani A.* 1567; *Rhodii A.* 1655; *constanter lego*, superunctum.

VIII. Eod. lib. 7. c. 7. sect. 8. pag.428. l.1. *Sub ipsis pilorum radicibus angulo immittenda est, ut ea tertiam partem palpebræ transvehat.* Non puto, vocem hanc ultimam retineri posse, quamvis etiam in Fabri Thesaurum postrema editione recepta fuerit. In Gryphiana, & aliis quibusdam legitur *transuat*, quod consonum est verbis paulo post sequentibus: *Quidam ajunt, acu transui juxta pilos exteriorem partem palpebræ oportere.* Acus autem, & quodlibet instrumentum acui simile transuere dicitur, quoties perforat, tametsi filo careat. Siquis pro *transvehat* pugnare velit, is ostendere debebit, verbum hoc neutrorum more usurpari posse. In eodem Fabri Thesauro habetur & *Traveho*, quod firmatur Varronis auctoritate tanquam certa ex lib. 2. R. R. c. 7. *Flumen travehundum est.* Verum in Editione Veneta principe, & in Aldina leg. *Trajiciendum.*

In Foroliviensi codice legimus, transvehat; *in Veneto*, transueat *Illius scripturam habent Editiones Juntæ, Cæsarii, Stephani; hujus ambæ Manutiorum. Pantinus tamen, Constantinus, Ronsseus ediderunt,*

runt, transuat; *hic etiam, in margine adscripsit*, transeat.

IX. Eod. lib. 7. c. 9. pag. 440. l. 8. *Quod etsi in levi mutilatione &c.* Per hunc unum Celsi locum vox *mutilatio* inter latinas obrepsit, & in Juncheri Fabrique Thesauro sine ulla controversia sedem posuit. At mihi dubia erit, donec certiore auctoritate firmetur. Hic enim quinque Editiones meæ habent: *Quod in levi mutatione &c.*

Idem habent quinque aliæ meæ; quanquam Constantinus, atque Ronsseus in libri ora scripserunt, mutilatione. *Quam ego vocem in neutro codice inveni; sed in utroque*, mutatione.

X. Eod. lib. 7. c. 12. sect. 2. pag. 445. l. 14. Ἀντιάδες *autem a Græcis appellantur*. Græci dicunt Ἀντιάδας (vel παρίσθμια, ut est apud Pollucem lib. 2. c. 4. sect. 201.) faucium tumores post hypoglottida utrinque prominentes, ab ἀντιάζω, *adversus sum*, quod hic morbus rebus glutiendis adversetur, vel ut docent Grammatici, ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἀντίας ἀλλήλαις κατὰ τὴν διάνοιξιν τοῦ στόματος, *quod appareant invicem oppositæ aperto ore*. Basilii Fabri Thesaurus recepit hanc vocem inter latinas, fortasse quod in Florentina Celsi Editione 1478. latinis litteris scripta sit. Verum Typographus ille Græcis typis carebat, ideoque non hanc solum, sed omnes Græcas voces latinis formis expressit. Affertur etiam in eo lexico lex 14. tit. 1. lib. 21. Digest. Sed ibi quoque optimæ Editiones, imo omnes, quas ego vidi, habent ἀντιάδες per Græcas litteras.

Idem dicendum de voce *Rhizagra*, quæ in superiore hujus capitis sectione græce scribitur, sed in Fabri Thesauro latinam formam induit. Est autem ῥίζαγρα forceps ad evellendas dentium radices a ῥίζα *radix*, & ἄγρα *captura*. Cælius Aurelianus *dentiducum* appellat de tard. pass. cap. 4. prope finem. Quidam codices pro ῥίζαγρα, habent ῥίζα.

Eadem, opinor, causa, quæ Nicolaum in Ed. Florentina, coegit Juntam in Veneta A. 1524. *edere*, antidyades, *idque non sine manifesto errore, &* rizan. *Cæsarius tamen, Pantinus, Constantinus, Ronsseus cum primam illam vocem græcis litteris proposuissent, hanc latinis scripsere*, rhizan, *quanquam duo postremi in margine græcis litteris addiderunt*, ῥίζαγραν.

XI. Eod. lib. 7. cap. 27. pag. 486. l. 6. *Idemque humor clystere intus adigetur*. Hic & Auctor Thesauri linguæ latinæ, & Petrus Danetius cum legissent *adjicietur*, quemadmodum sane habent quinque Editiones meæ, retulere inter latinas constructiones *Adjicere intus*: qui quidem modus indiget certiore auctoritate. Fortasse confirmari potest ex Columel. de Arbor. c. 24. *Truncum findito, & in fissuram cuneum pineæ tedæ adjicito*. Verum cum eandem sententiam iisdem pene verbis expressam repetat Columella l. 5. c. 10. moneo, Aldinos & Gryphianos Codices in hoc secundo loco habere *adigito*; quod placuit & Commelino. Attamen in Veneta principe 1472. utrobiqne legitur *adjicito*.

In Juntæ, Cæsarii, & Pantini Editionibus est, adjicietur. *Idemque est in ea quam procuravit Ronsseus, qui tamen in margine apposuit*, injicietur. *Hoc ante ipsum fecerat Constantinus, qui edidit*, adjiciatur.

XII. Lib. 8. c. 1. pag. 504. l. 24. *Verticillati scapularum ossi inseritur*. Veneta princeps, & utraque Aldina habent: *Verticillatis scapularum ossibus inseritur*. Gryphiana, & Henrici Stephani *Verticulatis*, aliæ *Vertibulatis*. Quam varietatem idcirco significandam existimo, quia *Verticillatus* affertur tanquam vox certæ fidei in Lexico ad Usum Delph. & in Juncheriano Latinitatis Theatro. Hanc ego cum ferre non possem, nec tamen rationem ejus ablegandæ satis idoneam invenirem, adfuit opportune Jo. Baptista Morgagnus, Vir cum in Anatomicis,

micis, tum in omnibus litterarum studiis præstantissimus, mihique omnem sollicitudinem exemit, morbo detecto, remedioque adhibito, de quo Vid. ejus II. in Celsum Epistolam.

XIII. Eodem lib. 8. c. 3. In capite hoc describitur Terebra illa, quæ *Abaptista Terebella* dicitur ab Interprete Galeni. Hinc deceptus Auctor Calepini Passeratiani, & eo duce Andreas Stubelius, vir ceteroquin mirifice industrius, & de postrema Thesauri Fabri Editione meritus optime, duas has voces *Abaptistus*, & *Terebella* inter latinas receperunt. Uterque autem affert Celsum lib. 3. c. 23. ubi hac de re prorsus nihil.

Ad hanc quidem XIII. Animadversionem non est quod addam. Sed ex superiore erat quod demerem, si aliis hæc missurus fuissem quam tibi, qui ut eodem es animo adversum me, ita quod Vir Doctissimus, Amicissimusque de me, benevolentia, opinor, deceptus, scripsit, non difficile approbabis. Equidem etsi talem esse me, valde cuperem, qualem vos creditis; æque tamen gratum est usque adeo a vobis amari, ut is vobis esse videar. Sed ad rem ipsam redeamus.

XIV. Eodem lib. 3. c. 4. pag. 520. l. 3. *Collocandusque is loco intepido*. Si ita legendum esset, novam vocem *Intepidus* in latinis numerare oporteret; & quidem numeratur in Thesauro Fabri 1717. At Gryphii, & Stephani Editio præpositionem *in* separat a *tepido*. Et sane non video, quomodo qui calvariæ fractura laborat, collocandus sit in loco non tepido, cum tepor fracturis omnibus, maxime vero iis, quæ caput lædunt, saluberrimus sit. Qua de re legendus hic noster hoc eodem libro cap. 10. sect. 7. & Hippocrates aphor. 17. & 18. sect. 5. Non est igitur tanta vis inferenda simul Medicinæ, simul latinæ linguæ, sed reponendum cum Gryphio, *collocandusque is loco in tepido*; vel cum Stephano, *collocandusque is in loco tepido*.

Gryphio adde Caesarium, Pantinum, Ronsseum, Pavium, qui ad eundem modum ediderunt; Stephano autem Constantinum. Non me fugit, in Juntina, & Manutiorum utraque Editione legi, intepido. *Sed non ratio modo, atque experientia, verum etiam Codices ambo adversantur. Nam Foroliviensis habet*, is loco in tepido; *Venetus autem*, loco is in tepido.

XV. Eod. lib. 8. c. 7. pag. 526. l. 2. *Intra quod quaeque ossa conservent*. Verbum *Conserveo* quod alioqui latinum est, & usurpatur a Palladio de re rust. lib. 1. tit. 35. apud Celsum tamen non ita bene habitat, ut oppugnatoribus careat. Hic enim quinque Editiones meae habent *conseruntur*. Rursus repetitur eodem libro c. 10. sect. 1. *Quo os quodque conservet*. Et sect. 7. *Inter se ossa conservere*. Sed hoc secundo loco alii legunt *cohaerere*, alii *coalescere*, ut ipse quoque Almeloveenius monet; in priore autem reliquae Editiones meae habent *conservet*, non sine aliqua ceterorum verborum varietate. Ego quidem malo *conservet*, idque omnino retineo; sed tamen locus non vacat turbis. Basil. Faber in suo Thesauro cum posuisset verbum *Conserveo* tanquam certum, verbis item certis confirmare conatus est ex eodem cap. ductis *Conservent ossa mota aut soluta*: quae quidem ipsissima in Celso non sunt; attamen apparet ex illis conflata esse, *si quando vero ossa non conferbuerunt, quia saepe soluta, saepe mota sunt*. Verum praeteritum *conferbui*, & similia non magnam tribuunt auctoritatem ceteris temporibus eorum verborum, ex quibus oriuntur, cum fere sola in usu sint, ut inchoativis inserviant, cujusmodi est *Confervesco*, & alia id genus.

Cum quatuor Celsi loca in Animadversione proponantur; accipe quemadmodum pleraque in Codicibus, omnia autem in meis Editionibus deprehenderim. In primo uterque Codex pro confervent *habet* conservantur; *Editiones meae omnes* conseruntur, *nisi quod Constantinus*

tinus in libri ora hæc apponit : συμφύονται, conservent l. 2. c. 10. *ubi legendum* l. 8. *Alter autem locus in Codicibus ita scriptus est :* quod quoque os conservet. *In Juntina, & ambabus Manutiorum Editionibus ad eundem proponitur modum. Nec cæteræ discrepant, nisi quod ante* quoque *habent* os, *& Constantinus hæc in margine adnotat :* quo os quoque conservet; *ubi legendum est*, conservet (ut & cap. 10. Si ossa non conserbuerint) pro quo dixit c. 7. ossa conseruntur, i. quasi ferrumine conglutinata coalescunt. *Porro tertius locus, quem in Coditibus inspicere oblitus sum, ab Junta quidem, a Manutiis semel atque iterum, ab Stephano ipso sic editus est, ut habeat*, conservere ; *Cæsarius autem, ac Pantinus scripserant*, cohærere, *quod a Ronsseo quoque, & Constantino factum est. Sed cum Cæsarius ad oram adjecerit*, coalescere, *Ronsseus etiam*, conservere; *Constantinus (id quod maxime est animadvertendum) sic adjecit*, conservere, Cod; *significans nimirum, se id in Codice aliquo comperisse. Locus denique ultimus non modo in cunctis Editionibus meis habet*, conserbuerunt, *verum etiam in Codice Foroliviensi ; nam in Veneto scriptum est*, conservêre, *in margine autem sic omnino :* aliter, confrebruerunt. *Quem quidem ad locum nomen posses addere* spongiæ *illius, ut Plinius ait*, aquarum dulcium, *quam* Conservam *appellabant Latini, propterea quia fractis ossibus conferruminandis utilissimam experiebantur, ut idem Plinius conscripsit lib. 27. c. 8; nisi quæ de verbo* Conservesco *in Animadversione admonita sunt, utriusque vocis originem dubiam redderent.*

Habes sedulitatis meæ specimen, quale id cunque est, in hisce levibus, & ex tempore fusis Additumentis. Sed in XV. Animadversionibus specimen habes summæ peritiæ, atque solertiæ qua multo plures ejusdemmodi Animadversiones ad singulos fere Latinos Scriptores Vir Cl. confecit. Quo instituto ut nihil utilius est ad bar-

baras a latinis vocibus, dubias a certis distinguendas; ita ipsum hortari, orare, flagitare par est, ut Animadversiones illas universas quamprimum edat: quod etsi cum modestiam ejus, & occupationes plurimas specto, haud ita facile existimo; attamen cum vicissim incredibile juvandi studium attendo quo incensus & præclaras omnes Artes, & Latinam linguam, qua illæ ferme continentur, si quis alius, hac ætate exornavit, tum vero facillimum puto. Vale.

Patavii Prid. Nonas Decembr. MDCCXXI.

IN-

INDEX

RERUM & VERBORUM.

B

C

E

Epi-

L

M

Ob-

Ozæ-

Sa-

S

Scu-

Spu-

Ta-

T

V

FINIS.

Errata

Errata sic Corrigito

Pag.	lin.	Errata	Corrigito	
Pag. iv.	*lin.* 16.	librias	libris	
	17.	*quinque d*	*quinque ad*	
xvii.	14.	*Licinorum*	*Liciniorum*	
xxvii.	20.	*verum*	*utrum*	
xxxiii.	8.	*cap.* 15.	*cap.*25.	
193.	30.	ἐμρροσθότονον	ἐμπροσθότονον	
165.	1.	die	dies	*In aliquib. tant. exemplaribus.*
205.	29.	quod	quid	*In aliquib. tant. exemplaribus.*
215.	25.	dura	duræ	*In aliquib. tant. exemplaribus.*
247.	*In calce.*	ὤκρα	ὤχρα	*In aliquib. tant. exemplaribus.*
305.	6.	ſubſtrahendum	ſubtrahendum	*In aliquib. tant. exemplaribus.*
317.	27.	feræque	fereque	*In aliquib. tant. exemplaribus.*
449.	33, 34.	Adjecerunt,qui-dam -- ſummam	Adjecerunt qui-dam -- ſummum	
457.	31.	gravate	gravatæ	
459.	3.	is	his	
492.	9.	mulieres	mulieris	
589.	31.	αλειπν.	δειπν.	

112. *Deeſt intra textum* † *etiam in Almeloveeniana anni* 1713.

217 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

3 Hipp[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

2. [illegible] [illegible] corpori [illegible]

2 [illegible] medicina [illegible] aliquos [illegible] ad senectutem [illegible] perduceret.

3 Hippocrates [illegible] [illegible]

3 Sine cognitione verum naturae tamen [illegible] medicina est.

3. Serapion in usu et experimentis medicinam posuit, atque empiricos [illegible]

4 medicina [illegible] morbi mederi difficillimo

8. [illegible] pro natura locorum genus medicinae, et aliud opus esse Romae, aliud in Aegypto, aliud in Gallia.

8. [illegible] et explorator eundem esse [illegible] id est ab illis, quae experimenta in ipsis curationibus docuerint.

9 Ab experimentis medendi rationem [illegible]

9. Ab experimentis deductam esse medicinam

9 medicinam [illegible] [illegible] inventam.

10 morbos non eloquentia sed remediis curari

12 mortuorum lacerare [illegible] non est tam [illegible], [illegible] plerique in morbis se habeant.

13 et ad ipsam curandi rationem nil plus conferre quam experientia

13 Medicina est ars conjecturalis.

19. Cum par scientia est, utilior est medicus amicus quam extraneus.

20 Incidere mortuorum corpora discentibus necessarium.

20 Hominem oportet frequenter se exercere ut sanus esse [illegible] quod dum [illegible] corpus habeat talem formam oportet nullum cibi genus fugere quo populus utatur.

21 Cupidi litterarum imbecilli.

22 Oportet habitare aedificium lucidum, aestivum, hibernumque solem habens, cavere meridianum solem, matutinum et vespertinum frigus, auras fluminum atque stagnorum, nubiloque caelo [illegible]

22 per horam post [illegible] conquiescere.

24. Id frequens concoquit, qui quodcumque assumpserit, potione aquae frigidae includit.

26 Celebre [illegible] frigida potio permittenda [illegible] est.

26 Solet etiam prodesse frigida post vomitus.

28. Curiosum corpus semel in die assumere [illegible]

31. Purgationes frequentes periculum afferunt.

31. Omnibus morbis obnoxia infirmitas est.

31. Refrigerant acida, ex frigidissimis, aqua [illegible]

31. Alvum adstringit [illegible] corpori [illegible]

31 [illegible] inimicum est seni. Prodest incumbere. [illegible]

